Vytautas Juodsnukis

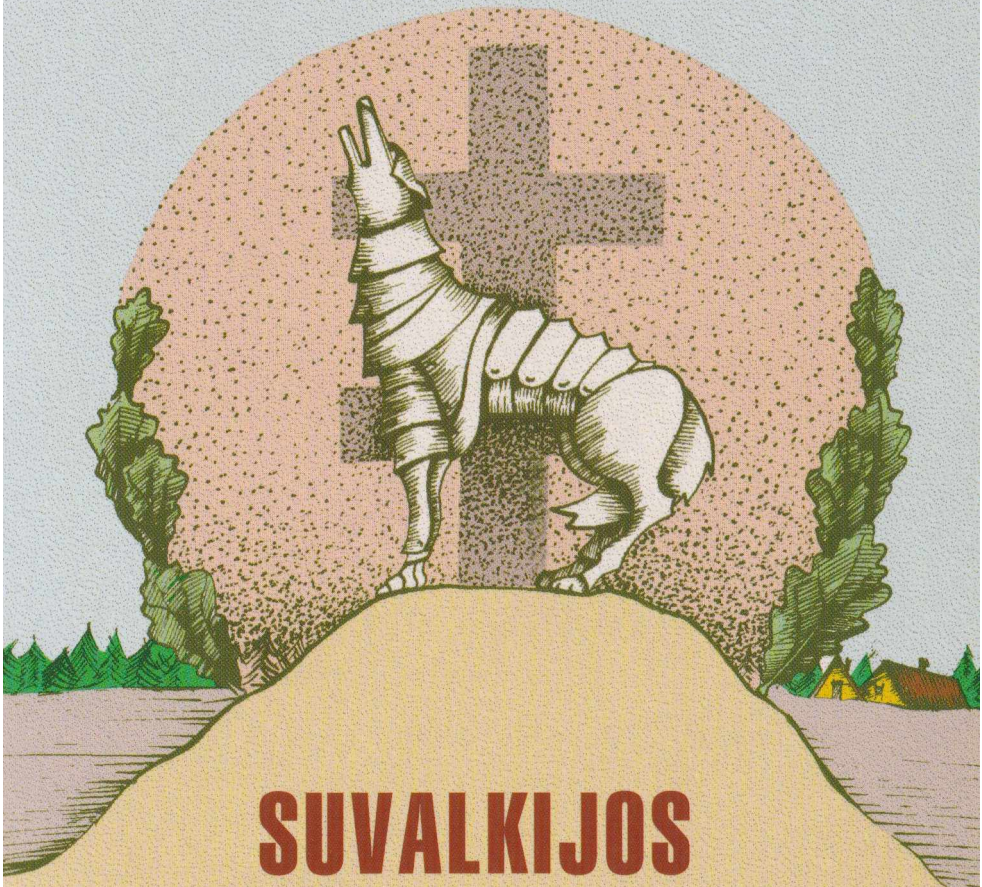

SUVALKIJOS PARTIZANŲ TAKAIS

II

Vytautas Juodsnukis

SUVALKIJOS PARTIZANŲ TAKAIS

Vytautas Juodsnukis

SUVALKIJOS PARTIZANŲ TAKAIS

II dalis

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
2011

UDK 947.45.083
Ju-141

© Vytautas Juodsnukis, 2011
© Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 2011

ISBN 978-9986-577-62-1

VIETOJE ĮŽANGOS

Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje, 1919 metais, Paryžiaus Versalyje įvyko valstybių - karo nugalėtojų atstovų konferencija. Svarstytas Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento Vinstono Vilsono pasiūlytas Tautų apsisprendimo teisės principas: pripažinti iš buvusių Austrijos-Vengrijos, Prūsijos ir Rusijos imperijų jungo išsivadavusių Vidurio ir Rytų Europos tautų teisę atkurti nepriklausomas valstybes, sujungiant visas tautos etninių grupių žemes.

Versalio konferencijos dalyviai, 1918 metų vasario 18 dieną atkurtos Lietuvos ir pasaulio lietuvių politinių organizacijų pasiuntiniai, reikalavo: Lietuvos valstybės ribas nustatyti nuo Gardino iki Karaliaučiaus, garantuoti priėjimą prie Baltijos jūros, pripažinus Lietuvai Klaipėdos uostą.

Mažosios Lietuvos reikalų tarybos nario, klasikinės filologijos magistro Romualdo Apanavičiaus teigimu, šiam siekiui ypač pasipriešino Lenkijos delegatai. Raseinių apskrities Pilsudų dvaro valdytojas, lietuvių kilmės plikbajoris (jo motina Bilevičiūtė - žemaičių bajorų duktė) Juozapas Giniotas siekė Lietuvos valstybę atkurti buvusios Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės ribose. Tačiau lenkų bajoru Jozefu Pilsudskiu „pakrikštyto“ puslenkio Juozapo Ginioto manymu, atkurti valstybę nuo Baltijos iki Juodosios jūros buvo realu tik sąjungoje su Lenkija. Šią Pilsudskio idėją palaikė ir Versalio sutarties nutarimu Klaipėdos kraštą valdanti Prancūzija ir Anglija.

Siekdami užimti visą Lietuvą ir Klaipėdą, Lenkijos valstybės atkūrėju pripažinto maršalo Jozefo Pilsudskio palaiminti, lenkų generalinio

štabo karininkai 1918 metų pavasarį sukūrė lenkų karinę organizaciją „Polska Organizacija Wojskova“ (POW).

1919 metų balandžio mėnesį maršalo Jozefo Pilsudskio vadovaujama Lenkijos kariuomenė užėmė pietinę ir rytinę Lietuvos dalį nuo Gardino iki Vilniaus. Prasidėjus aršioms lietuvių ir lenkų kautynėms, Santarvės taryba pasiūlė sustabdyti kraujo liejimą ir bendrai kovoti su bolševikais. Saugumo Tarybos sudaryta speciali Prancūzijos karo misija 1919 metų birželio 18 dieną nustatė demarkacijos liniją, Vilnių ir dalį krašto palikdama Lenkijai. Lenkų pajėgoms veržiantis gilyn į Lietuvą, pasiųsti santarvininkų daliniai, vadovaujami maršalo Fošo (Fosh), sustabdė lenkų grupuotės veržimąsi ir liepos 27 dieną nustatė antrą demarkacinę liniją.

1919 metų rugpjūčio 29-osios naktį POW sąmokslininkai Lietuvoje ruošė sukilimą, planavo nuversti Lietuvos valdžią ir sudaryti savo lenkišką ministrų kabinetą. Tačiau tą pačią naktį Kaune, POW centre, kratos metu buvo rasti sąmokslo narių sąrašai ir suimti jų vadai - taip sukilimo grėsmės išvengta.

1919 metų pabaigoje -1920 metų vasarą lenkų daliniai, pralaimėdami rusams, Aukščiausios Santarvės Tarybos pasiūlymu, Belgijos miestelyje Spa pasirašė protokolą - sutiko pasitraukti už 1919 metų gruodžio 8 dieną nustatytos linijos.

Traukiantis lenkams iš Vilniaus krašto, liepos mėnesį Vilnių užėmė rusai. Liepos 15 dieną Lietuvos daliniai įžengė į Vilnių.

1920 metų liepos 12 dieną Maskvoje pasirašyta taikos sutartimi Sovietų Rusija Vilniaus kraštą pripažino Lietuvai. Rugpjūčio pabaigoje Lietuvos Respublikos įstaigos iš Kauno persikėlė į sostinę Vilnių. (A. Šapoka, Lietuvos istorija, 555-558 p.).

Lenkų ir rusų bolševikų kare Lietuva paskelbė neutralitetą ir rūpinosi apsaugoti tik savo Maskvos sutartimi su Rusija pripažintą teritoriją. Tačiau prancūzų remiami, atsigavę lenkų pulkai pradėjo stumti atgal jau prie Varšuvos artėjančias rusų pajėgas. Taigi liepos 2-ąją maršalo Fošo nustatyta demarkacijos linija lenkų netenkino.

Augustavo ir Gardino linijos ruože vėl prasidėjo dažni susirė-

mimai su lietuviais. Rugsėjo 20 dieną Tautų Sąjungai reikalaujant nutraukti karo veiksmus, dvi lenkų pėstininkų divizijos ir kavalerijos brigados pralaužė lietuvių gynybos frontą ir veržėsi Varėnos ir Lazdijų link.

Lietuvai pareikalavus, Lenkijos vadovybė pasiūlė derybas. Lietuvos Vyriausybė sutiko ir 1920 metų rugsėjo 29 dieną Suvalkuose prasidėjo šalių derybos. Spalio 7 dieną Lenkijos ir Lietuvos delegacijos pasirašė Suvalkų sutartį.

Tačiau spalio 8 dieną generolo Želigovskio vadovaujamos lenkų karinės pajėgos, sutelktos Lydos ruože, puolė lietuvių pozicijas. 1920 metų spalio 9 dieną vėl užgrobė Vilnių. Po atkaklių kautynių lenkai pagaliau buvo atremti. Lapkričio 19 dieną prie Širvintų lietuviai sudavė „paliakams" triuškinantį smūgį. Paimtos dvi patrankos, devyni minosvaidžiai ir 20 kulkosvaidžių. Užimti lenkų pulko ir brigados štabai, nuginkluota ir paimta per 200 lenkų belaisvių.

Lapkričio 21 dieną Giedraičių laukuose lietuvių sumušti lenkų dalinių likučiai padrikai traukėsi. Lietuvos daliniams artėjant prie Vilniaus vėl įsikišo Tautų Sąjunga - sustabdė lietuvių kontrpuolimą ir tarp karinių dalinių nustatė neutraliąją zoną.

Pagaliau Lietuvos Vyriausybės Tautų Sąjungai pateikta lenkų okupuoto Vilniaus krašto byla įstrigo aiškiai lenkus palaikančių ir remiančių Vakarų valstybių biurokratų stalčiuose. (A.Šapoka, Lietuvos istorija, 555-560 psl.).

Tik prasidėjus Antrajam pasauliniam karui ir 1939 metų rugsėjo 17 dieną Rusijos ir Vokietijos grobikams pasidalijus Lenkiją, sprendėsi Vilniaus ir pačios Lietuvos likimas. Baigusios sunkias Lietuvos ir sovietų Rusijos delegacijų derybas, 1939 metų spalio 10-osios pirmą valandą nakties Urbšio ir Molotovo vadovaujamos delegacijos Kremliuje pasirašė Lietuvos ir Sovietų Rusijos sutartį.

Sutarta: laikytis Lietuvos ir sovietų Rusijos 20 metų Savitarpio pagalbos sutarties; Lietuva sutiko leisti respublikos teritorijoje įkurti Sovietų Rusijos armijos 20 tūkstančių karių įguloms karines bazes; sovietų Rusija grąžino Lietuvai sostinę Vilnių ir sritį 1920 metų liepos 12 dienos Taikos sutarties pripažintomis sienomis. Spalio 27 dieną

11 valandą Lietuvos kariniai daliniai peržengė demarkacinę liniją. Po pusantros paros žygio Vilniaus mergaičių gėlėmis papuošti 3 dragūnų raiteliai, papuoštos ir jų žirgų kamanos bei 1 pėstininkų pulko karių ir šarvuočių daliniai audringų vilniečių sveikinimų ir džiaugsmo ovacijų sutikti įžengė į senąją Lietuvos sostinę Vilnių.

Tačiau... nuslopus džiaugsmo ir ovacijų bangai, netrukus pasigirdo nedrąsūs ir neaiškią ateitį pranašaujantys bei įspėjantys posmai: „Vilnius - mūsų, Vilnius - mūsų./ O tas Vilnius - pilnas rusų./ Vienas šimtas išvažiavo,/ Penki šimtai atvažiavo!

1944 metų vasarą SSRS armijai vėl užgrobus Lietuvą, tuomet lenkų okupuota Suvalkų-Punsko sritis su likusiais lietuviais liko vienintelis patikimesnis kovojančios Lietuvos Laisvės gynėjų - partizanų pasitraukimo į laisvą Vakarų pasaulį langas.

Autorius Vytautas Juodsnukis

ISTORINIS ŽYGIS PER „GELEŽINĘ UŽDANGĄ“

MAŽYTIS IR JO „IŠDAIGOS“

Lenkijos Želigovskio legionieriams 1920 metais nuo Lietuvos atplėšus Vilniaus kraštą, Antanas Pyplys tarnavo demarkacinės linijos Pasienio policijos sargybos viršininku. Jauna šeima 1923 metų sausio 21 dieną sulaukė sūnaus Kazimiero, po kelių metų gimė duktė Onutė. Motina su vaikais gyveno Kaune, dažnai vasarodavo Pakuonio valsčiaus Kėbliškių kaime, uošvio Pyplio 13 hektarų žemės turinčiame ūkyje.

Kaziukas mokėsi Kauno „Aušros“ berniukų gimnazijoje, vėliau mokslus tęsė Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje. Išaugęs net iki 2,16 metro ūgio Kazimieras Pyplys buvo universalus kelių sporto šakų sportininkas: boksininkas, krepšininkas, dziudo imtynininkas ir gana taiklus šaulys.

1940 metų pavasarį senasis Pyplys savo ūkį perrašė iš policijos tarnybos pasitraukusiam sūnui Antanui. Pastarasis grįžęs įsikūrė tvarkingoje gimtinės sodyboje. Prasidėjus Sovietų sąjungos ir Vokietijos karui, 1941 metų birželio 24 dieną Kazimieras Pakuonio grupėje dalyvavo sukilime prieš raudonuosius okupantus.

1944 metais pasikeitus okupantui ir jo spalvai - svastiką raudoname fone pakeitė raudonas audeklas su penkiakampe, kūju ir pjautuvu - Kazimieras Pyplys Tigro slapyvardžiu pradėjo kruviną partizano kelią Aro būryje, Pakuonio krašte. Dalyvavo keliose to meto

„Studentas“ iš Kauno Kazimieras Pyplys-Mažytis

kautynėse su kariniais NKVD ir stribų daliniais Daukšiagirės, Alšininkų ir Margininkų apylinkėse. Buvo kelis kartus lengviau ir sunkiai sužeistas. 1946 metų pavasarį pakeitęs Tigro slapyvardį į Mažyčio, buvo paskirtas Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado adjutantu, 1946 metų liepą - ir štabo Žvalgybos skyriaus viršininku.

1947 metų vasario 8 dienos Tauro apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 5, paties Mažyčio prašymu iš Geležinio Vilko rinktinės vado adjutanto pareigų atleistas ir nuo sausio 5 dienos buvo pervestas į DLK Vytauto rinktinės štabą.

1947 metų vasario 18 dieną Vytauto rinktinės partizanų rėmėjos Pušelė su Saulute paruošė Marijampolės bolševikams įspūdingą Užgavėnių „blynų balių“. Buto šeimininkės Anelės Senkutės-Pušelės ir Kazimiero Pyplio-Mažvydo, „studento iš Kauno“, „sužadėtuvių“ proga okupanto kolaborantai - KP(b) partijos „rykliai“ - Marijampolės apskrities pirmasis sekretorius Steponas Bakevičius, apskrities MVD pasų skyriaus viršininkas ltn. Borisas Gurevičius; valsčiaus Vykdomojo komiteto pirmininkas Bronius Jasiūnas ir jo pavaduotojas Edvardas Frenkas - „studento“ Mažyčio „Walter“ sistemos PPK ir PP pistoletų taiklių šūvių „desertu“ ir „sužadėtinės“ Pušelės „Walter“ pistoleto „prieskoniais pavaišinti“, pastalėje baigė plėšikišką kolaborantų gyvenimą.

Buvo likviduota ir su Pušele gyvenusi Valstybinio banko buhalterė komjaunuolė Ona Karvelytė.

Kambaryje užgesus žvakių šviesai, iš kambario išbėgo tik vienintelis gyvas likęs „baliaus“ muzikantas - bajanistas MVD buhalteris Juozas Taraila ir Pasų stalo pasininkė Albina Kričėnaitė, Boriso Gurevičiaus simpatija.

Remiantis rinktinės vado raportu Nr. 312,1947 metų kovo 6 dienos Tauro apygardos vadas Žvejys įsakymu Nr. 9 §2 „blynų baliaus“ akcijos vykdytojams: Mažyčiui už sumanumą, narsumą ir gerą orientaciją likviduojant Marijampolės miesto ir apskrities bolševikinį akty-

Trakiškių gatvės name vykusio „blynų baliaus“ pabaigtuvių vaizdas, užfiksuotas MGB čekistų

vą, pareiškė tarnybinę padėką ir pagyrimą.

Analogiškas padėkas ir pagyrimus, remiantis rinktinės vado raportais Nr. 310 ir Nr. 311, Tauro apygardos vadas Žvejys pareiškė Vytauto rinktinės kovotojoms Anelei Julijai Senkutei-Pušelei ir Janinai Kazelytei-Saulutei.

Kovo 29 dienos įsakymu Nr. 14, §1, nuo kovo 15 dienos Mažytis buvo pervestas į Tauro apygardos štabą. Balandžio 10 dienos apygardos vado įsakymu Nr. 12 Mažytis buvo paskirtas 24 Maironio kuopos vadu, betarpiškai pavaldžiu Žvejui. Liepos mėnesį Mažytis buvo paskirtas apygardos štabo pareigūnu ypatingoms užduotims vykdyti.

Šūviai Kauno Rotušės aikštėje

„1947 metų rugsėjo mėnesį Mažytis, gavęs Tauro apygardos vado užduotį, atėjo į Vilkaviškio geležinkelio stotį, kur buvome sutarę susitikti. Po pusvalandžio atbildėjo Karaliaučius-Maskva traukinys. Į mus, „gaspadorišką“ aprangą vilkinčius vaikinus, niekas nekreipė dėmesio. Vagono palydovei įspraudę į delną tris červoncus, „poniškai“ atvažiavome į Kauną. Iš geležinkelio stoties perono apgriuvusių sandėliukų labirintais išėjome prie Nemuno ir pasukome į Napoleono gatvę. Mažytis centre turėjo reikalų, tad sutarus susitikti Rotušės aikštėje, konspiraciniame bute, liko mieste,“ - pasakojo buvęs Birutės rinkinės 25 kuopos partizanas Vytautas Paulauskas, Vorkutos 3 anglių kasyklos lagerio katorgininkas.

Už Karmelitų bažnyčios Mažyčiui pasukus miesto centro link, Vytautas Paulauskas (slapyvardžio nepamenu) pro buvusį Žiemos

uostą ir Kauno gaisrinę Gardino gatve atėjo į Senamiestį. Užsukęs ir paslankiojęs „žuvų turguje“, siauromis gatvelėmis pro Katedrą atėjo į Rotušės aikštę. Įsitikinęs, jog paskui save neatsivedė čekistų „uodegos“, Vytas prasmuko pro Rotušės aikštės 9-ojo namo duris. Vytautui pažįstamas partizanų rėmėjas, buto šeimininkas, automašinos vairuotojas nenustebo sulaukęs ankstyvo svečio.

Apie devintą valandą ryto apačioje, prie lauko durų, pasigirdo įtartinas bruzdesys. Atsargiai praskleidęs lango užuolaidas pažvelgiau žemyn ir pamačiau kelias civiliais drabužiais vilkinčias žmogystas. Trauktis nebuvo kur. Iš antro aukšto kito išėjimo žemyn nebuvo. Supratęs, jog būsiu greitai „supakuotas“, savo pistoletą „Walter“ panardinau tualeto kambario palubėje įrengtame vandens bakelyje. Mikliai nusirengiau ir tik su glaudėmis nuvirtau ant sofos ir ant galvos užsitraukęs apklotą „užmigau,“ - pasakojo Vytautas.

„Netrukus į butą triukšmingai suvirto keli civiliai ir du MGB leitenantai. Apieškoję pirmąjį buto kambarį, čekistai įvirto į mano miegamąjį.

- Podnimaisia, bandit! Odevaisia bystreje! (Kelkis, bandite! Renkis greičiau!) - sušvokštė operatyvinis darbuotojas.

Iškrėtę mano drabužius, išvertę miegamojo spintas ir visas kertes, išgrūdo mane į svetainę ir pasodino kampe ant kėdės, pastatytos atlošu į kambario pusę. Užstalėje sėdėjo du čekistų karininkai,“ - pasakojo Vytautas.

Vytautas Paulauskas ir Vytautas Juodsnukis. Vorkuta, 1955 metų vasara

Atsargiai, kaip buvo įpratęs, Mažytis atėjo prie Rotušės aikštės 9-ojo namo. Arti nieko įtartino nepastebėjęs, laiptais pakilo į antrą aukštą. Atvėręs kambario duris ir pamatęs čekistus bei kampe pasodintą Vytą, Mažytis

akimirką sutriko... Čekistų leitenanto paragintas parodyti dokumentus, partizanas staigiais pistoleto šūviais likvidavo užstalėje sėdėjusius MGB leitenantą Vasin ir leitenantą Ščerbakov.

Paleidęs į civilius čekistus dar kelis šūvius, staigiai apsisukęs Mažytis iššoko į laiptinę, užtrenkė duris ir keliais šuoliais išbėgo laukan. Nuo vaikystės jam žinomais Senamiesčio kiemais Mažytis pasitraukė Žaliakalnio link.

Nuo seno „Brazilka“ vadintame miesto rajone jo laukė Birutės rinktinės 25 kuopos vadas Vincas Šapoka-Valteris. Nutarę apie įvykius Rotušėje informuoti Vytautą Buzą-Vytautą, partizanai pasuko Kalniečių gatve. Tačiau čia jų laukė dar viena staigmena - prie Kalniečių gatvės namo Nr. 27, skvere ant suoliuko, sėdėjo ir rusišką laikraštį skaitė įtartinas tipas. Matydamas ateinančius du vyrus, sulankstė laikraštį ir pakilo nuo suoliuko. Žengęs porą žingsnių pasitiko vyrus ir pasiūlė jiems užeiti į namo vidų. Tačiau partizanai jo pasiūlymą priėmė taikliu pistoleto šūviu. Palikę nukautą čekistą kapitoną Šutov, Mažytis ir Valteris skubiai pasitraukė ir dingo tarp „Brazilkos“ gyventojų sandėliukų Neries pakrantės šlaite.

1947 metų žiemą atvykęs į Vakarus, BDPS prezidiumo įgaliotinis Audronis, Mažytis parašė straipsnį Jungtinėse Amerikos Valstijose leistam lietuvių žurnalui „Vytis“.

NETIKĖTAI - Į ČEKISTŲ NAGUS

„Atlikęs uždavinį dar pasilikau mieste, nes buvo numatyta iš Pramonės tresto „pasiskolinti“ pinigų.

Pirmadienį atsikėliau gerai nusitekęs ir patraukiau „paradinėmis“ gatvėmis pas pažįstamą vairuotoją. Buvo apie pusė vienuolikos dienos, kai aš pas jį įėjau vidun. Kambaryje buvo pilna MVD šutvės. Aišku - patekau į pasalą... Du iš jų sėdėjo prie ginklais apkrauto stalo, kiti trys stovėjo netoli jų. Susigriebiau ir drąsiai žengiau porą žingsnių priekin. Metęs žvilgsnį miegamojo link, pamačiau prie sienos pasodintą mūsų ryšio partizaną...

Vienas sėdinčiųjų, pats vyriausias, tarė: „Duok pasą ir darbo

pažymėjimą.“ Aš žinojau, kuo visa tai baigsis... Pasirinkau tinkamą poziciją „operacijai“ pradėti, nes kitos išeities nebuvo. Kelerių metų partizanavimo praktika išmokė, kad kritišku momentu nereikia nusiminti. Mano „Walter“ PP „jau nerimsta“ kišenėje... Ėmiau dar „baikavoti“ ir užėmiau poziciją, iš kurios pradėjau mėginti savo laimę.

Staiga pasikėlė nususęs emvedistas ir prisiartinęs ėmė mane krėsti. Nerodžiau jokio susijaudinimo, bet bijodamas, kad neužčiuptų „argumento“, staiga ištraukiu savo ištikimąjį „Walter“, buvusį nuleista atsarga, ir į vamzdį įvedžiau šovinių... Pirmą šūvį paleidau į „glavniausią“ užstalėje, paskui pykštelėjau į mane krėtusįjį... Taip „apdalijau“ visus ir moviau durų link. Staiga iš miegamojo iššoko dar vienas. Nedelsdamas paleidau šūvį į jį. Emvedistas griuvo ir abiem rankomis griebė man už kojos. Apkabino ir kąsdamas norėjo mane parversti. Paleidau dar vieną šūvį... To jam užteko. Atidaręs duris pasileidau laiptais žemyn. Iš gatvės per kiemą perbėgau į kito namo kiemą ir kiemais pasinešiau į Žaliakalnio „Brazilką“. Užbėgau pas Valterį ir abu nuspaudėme pranešti Vytautui apie įvykį... Reikėjo eiti pro vartelius. Ant suoliuko sėdėjo kažkoks žmogus ir skaitė laikraštį. Užmėtėme akį - rusiškas. Jau aišku, žengėme toliau, bet į vidų nėjome. Žvilgterėjome per langą - pilna žmonių ir emvedistų su automatais. „Baikaudami“ bandėme grįžti atgal, bet laikraštį skaitęs žmogėnas jau ėjo priešpriešais ir rusiškai kreipėsi: „Zaidiom v komnatu (Užeikime į kambarį)“. Matėme, kad jo ranka leidžiasi į kišenę. Kiekviena sekundė brangi... Vytenis staigiai griebė jam už rankų, o aš pro jo petį paleidau šūvį ruskeliui, tada pasileidome, kiek tik kojos neša...

Pasprukome... Užėjome pas patikimus mūsų rėmėjus ir pasiuntėme žmogų pasižvalgyti. Grįžęs žvalgas pranešė, kad įvykių vietose sustabdytas judėjimas ir prigarmėję galybė emvedistų. Likęs gyvas čekistas, krėtęs mane, pasakojo: „Atėjo partizanas ir visus iššaudė. Tik aš vienas išlikau... Ui, jis man kyšt, aš - tūpt! Jis man pykšt, aš - kebėkšt!.. Nuvirtau ir guliu“...

Tarp nukautųjų - miesto MVD skyriaus viršininko pavaduotojas, Kalniečių gatvėje - Antrojo milicijos skyriaus Pasų stalo viršininkas kapitonas Šutov.

Istorija tuo nesibaigė. Dievulis apdovanojo mane aukštu ūgiu. Gatvėje ir minioje būdavau greitai pastebimas. Na, ir prasidėjo mieste aukštų vyrų medžioklė. Po miestą važinėjo amerikoniški „džipukai“ ir sutikę aukštesnį vyrą čiupdavo, surišdavo rankas ir veždavo į MVD rūmus.

Buvo paskirta stambi premija už mano galvą, nes partizanavau nuo pirmųjų okupacijos dienų. Buvau dalyvavęs aštuoniolikoje kautynių su karinėmis okupanto ir vadinamų „liaudies gynėjų“ - stribų pajėgomis, keturis kartus sužeistas.

Okupantų valdžiai buvo labai pikta, kad vienas partizanas tiek išklojo „nenugalimosios rinktinių kadrų“... Dar pikčiau, kad išklojo ir pats pabėgo“.

Tuomet 1947 metų rugsėjo 23 dieną Mažytis Kaune, Rotušės aikštės name Nr. 9 (dabar Rotušės aikštės Nr. 15) nukovė Kauno MGB leitenantą Vasin ir sužeidė leitenantą Ščerbakov.

Iš miegamojo iššoko kratą darydami čekistai ir suimto Vytauto Paulausko rankas surakino patentuotais „amerikoniškais“ antrankiais, paskui „varanoku“ išsivežė į Stalino prospekto (Laisvės alėjosj-Lenino (Vytauto) gatvių sankryžoje buvusią MGB būstinę. Kratos metu vandens bakelyje panardinto „Walter“ čekistai nerado, todėl ryšio partizanui Vytautui Paulauskui tardymo metu ir teisme buvo lengviau gintis, nes buvo suimtas be ginklo.

Lenino (dabar Vytauto) gatvėje priešais MGB - saugumo būstinę išsirikiavo raudonuose karstuose suguldytų nukautų čekistų laidotuvių kortežas. Priešais karstus jaunos bolševikų atžalos - „spaliukės“ ant raudonų pagalvėlių laikė nukautųjų ordinus ir medalius... Keli dūdų orkestrai trenkė gedulingus okupanto maršus... „Smotrite, bl... di, što vy nadielali! (Žiūrėkit, pasileidėliai, ką jūs padarėte!) - atvestam į antro aukšto tardymo kabinetą ir per langą man rodydamas gatvėje išrikiuotus raudonus karstus, nusikeikė Kauno MGB čekistų pulkininkas,“ - pasakojo Vytautas Paulauskas.

Nuteistas 10 metų „išpirkti savo kaltę“, Vytautas kalėjo Intos ir Vorkutos lageriuose. 1956 metais paleistas į laisvę grįžo į Kauną. Tačiau, likimo ironija, - partizanų gretose kautynių metu išvengęs žū-

ties šis drąsus kovotojas ir ištikimas bičiulis Vytautas Paulauskas žuvo Juodojoje jūroje...

Vaikystėje augęs Klaipėdoje, Baltijos pajūryje, Vytautas buvo geras plaukikas. Vorkutos lagerio draugo ukrainiečio pakviestas vasaroti prie Juodosios jūros, Vytautas nuvyko į Odesą. Karštomis vasaros dienomis jie abu mėgdavo nuplaukti į virš vandens iškilusią salą pasikaitinti prieš saulutę... Lemtingą dieną nuplaukę į salą pajuto artėjančios audros požymius ir pavėlavo grįžti į krantą. Įšokę į grėsmingai aukštėjančias jūros bangas, vyrai sunkiai tolo nuo salos. Įsišėlusios bangos blokštas atgal į iškilios salos granitą, Vytautas neteko sąmonės ir pradėjo skęsti... Šios tragedijos vyksmas amžiams liko giliose Juodosios jūros gelmėse. Jei tikėtumėme nuogirdomis, Vytauto Paulausko palaikai buvo palaidoti vienose iš Odesos kapinių.

Istorinis Mažyčio ir Skirmanto žygis į Vakarus

1947 metų gruodžio 13 dienos Bendro Demokratinio Partizanų Sąjūdžio (BDPS) prezidiumo ir Tauro apygardos štabo nutarimu, partizanai Juozas Lukša-Skrajūnas, Skirmantas ir Kazimieras Pyplys-Audronis, Mažytis gavo įgaliojimus vykti į Vakarus atkurti ryšius su Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu ir Vakaruose veikiančiomis kitomis lietuvių organizacijomis.

1947 metų gruodžio 15 dienos naktį Barzdų valsčiaus Skirkiškių kaimo partizanų rėmėjo Justino Mačio sodyboje į palydas susirinko Tauro apygardos štabo pareigūnai ir grupė partizanų, taip pat dalyvavo BDPS prezidiumo nariai: Vincas Bazilevičius-Taučius, kovojančios Latvijos atstovas Abele Haris-Haris ir 36 Lietuvos Laisvės kovotojai. Su pastaraisiais atsisveikinę, pasiuntiniai Juozas Lukša-Skirmantas ir Kazimieras Pyplys-Mažytis išvyko į istorinę kelionę.

Juozas Lukša knygos „Partizanai“ 354 puslapyje rašė: „Po pusiaunakčio skirstėmės savais keliais. Lauke dribo šlapias sniegas. Reikėjo skubėti norint paslėpti sniege pėdas...“

Drengiant šlapdribai, Žalgirio rinktinės vado Vinco Štrimo-

Šturmo lydimi, pasiuntiniai Juozas Lukša-Skrajūnas ir Kazimieras Pyplys-Mažytis išėjo Sintautų-Karaliaučiaus link. Pusiaukelėje trys žygūnai užsuko pas Šturmui žinomą ūkininką pavalgyti. Netrukus vakarienę pertraukė ir privertė pasiruošti gynybai atėjusi Žalgirio rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininko puskarininkio Jono Kuro-Jaunučio keturių vyrų grupė. Baigę vakarienę ir kiek atsipūtę, jau šeši, gerai ginkluoti vyrai pakilo tęsti pradėtą nelengvą žygį Rytprūsių pasienio link.

Už Sintautų, vienoje kaimo sodyboje, neradę kitos, Žalgirio štabo vadovybės paskirtos, palydovų grupės Šturmo vyrai ir Skrajūnas su Audronių buvo priversti laukti. Laukdami kitų palydovų, pasiuntiniai iš atsineštų baltų staltiesių ir paklodžių pasisiuvo maskuojančius apsiaustus, pasitikrino ginklus ir šaudmenų atsargas, ruošėsi tolimesnei kelionei. Pagaliau antrą naktį atvyko trys laukti Žalgirio rinktinės 35 kuopos partizanai: 2 būrio vadas Leonardas Vizgirda-Keleivis iš Vilkeliškių kaimo, Šakių valsčiaus, (knygoje „Partizanai“ - Kariūnas), Juozas Kriaučiūnas-Beržas, Cezaris iš Santakų kaimo, Sintautų valsčiaus (knygoje „Partizanai“ - Butautas), ir vedlys - vietinis partizanas Strazdas, šio krašto žinovas.

Gruodžio 18-osios naktį vedlys Strazdas atvedė partizanus prie Kaliningrado srities sienos. Paupyje radę valtį, partizanai persikėlė per dar neužšalusią Šešupę. Pasitarę liepė Strazdui valtimi grįžti atgal, o partizanai pro buvusio dvaro trobesių griuvėsius žengė pirmus žingsnius karo ir rusų kolonistų nualintais Rytprūsių laukais. Nutolę nuo pasienio dar keliolika kilometrų apsnigtais, piktžolių prižėlusiais dirvonais, partizanai nejučiomis sutūpė sniege pailsėti.

Kiek siekė akies žvilgsnis, tankų vikšrų išraustų provėžų, buvusių apkasų griovių ir spygliuotų vielų užtvarų likučiuose styrojo usnių stuobriai, apipinti varpučio gijomis. Aplink nesimatė nė vienos buvusios gyvenvietės liekanų, nė vieno medžio. Ilgiau sėdėti sniege šaltoka, kaip sakydavo suvalkiečiai, „kaip mat sustingsi in ragą“... Pasitikrinę žemėlapyje esamą vietovę ir numatytą maršrutą, partizanai žengė toliau.

„Nutolus nuo poilsio vietos kelis kilometrus, pereinant griovį

BDPS asmeniškai
Prezidiumas Įgaliojimas
1947. XII. 13
Nr.

Šiuo pažymiu, kad laisvės kovotojas Skrajūnas yra įgaliotas BDPS Prezidiumo vardu atlikti uždavinius pagal raštą nr. 1002

Gintautas
BDPS PREZIDIUMO PIRMININKAS

Visiškai slaptai
BDPS asmeniškai
Prezidiumas Įgaliojimas
1947.XII.13
Nr.

Šiuo pažymiu, kad laisvės kovotojas Audronis yra įgaliotas BDPS Prezidiumo vardu atlikti uždavinius pagal raštą nr. 1002

Gintautas
BDPS PREZIDIUMO PIRMININKAS

įlūžus ledui, į vandenį iki pat pažastų įkrito L. Vizgirda-Keleivis. Verkiant reikėjo rasti kokią užuovėją, kur galėtume susikurti ugnį ir išsidžiovinti permirkusius drabužius. Mindaugo pasiūlymu, užsukome

į pirmus pasitaikiusius sodybos griuvėsius," - knygoje „Partizanai" rašė Juozas Lukša.

Įveikę dar du kilometrus, partizanai rado sugriautą sodybą. Prasišlavę sniegą ir prisirinkę lentgalių buvusiame „vokiško stiliaus" rūsyje, žygeiviai užsikūrė lauželį. Iš ištirpdyto sniego vandens ir turėtų aviečių stiebelių katiliuke išsivirė arbatos. Audronis iš kuprinės ištraukė suvalkietiškos „ruginukės" buteliuką ir bryzą lašinių. Pasivaišinę aviečių arbata su stikleliu „naminukės" - geriausiu vaistu nuo peršalimo - partizanai pažvalėjo. Keleivis nusivilko ir užmetęs ant kartelės virš laužo džiovino viršutinius drabužius. Likę ant kūno kiek sausesni drabužiai laužo liepsnos atokaitoje džiūvo ir tarsi iš garvežio garavo. Kiek pradžiovinę Keleivio drabužius, partizanai pasitikrino ginklus ir vėl pakilo tęsti nakties žygį.

Auštant pasiekę numatytą Viliūnų trijų kelių sankirtą, partizanai pasuko į dešinę. Vakarinėje kaimo pusėje už puskilometrio praėję senas kapinaites, ryto prieblandoje partizanai pastebėjo plačiašakį ąžuolą ir šalia buvusios sodybos griuvėsius, išstypusį, dar nenuvirtusį kaminą. Atėję į buvusią sodybą, partizanai rado dar ne visai sugriuvusio gyvenamojo namo belangį kambarį. Keliomis lentomis užkalę langų angas, iš kiemo atsivilko iš skardinės statinės čia stovyklavusių pafrontės dalinio kareivių sumeistrautą „buržuiką" - krosnelę. Aplink užkurtą, jau įšilusią krosnelę partizanai pasiklojo lentų gultus. Prie kamino pasistatę kieme rastas metalines kopėčias įsirengė sargybos postą. Sutarę kas valandą keistis, vienas iš grupės narių stojo sargybon. Kiti suvirto pailsėti.

Visą dieną vyrai ilsėjosi. Iš posto dviejų kilometrų spinduliu matėsi karo liekanų paženklinti laukai. Dienos metu sargybiniai matė tik vieną tolumoje keliu važiuojančią „tėvyninę" sovietų „polutorką" su trimis keleiviais. Pavojaus signalų siųsti kovos draugams neteko. Partizanai ramiai, be įtampos praleido poilsio dieną.

„Pavakare sukilom. Nuovargio jau nejautėm. Prisiminimui padarėme nuotrauką," - knygoje „Partizanai" rašė Juozas Lukša.

Užgesinę „buržuiką" ir išvilkę ją bei kopėčias į senąsias vietas kieme, patalpoje panaikinę dienos poilsio žymes, partizanai pakilo į

dar sunkesnį antrosios nakties žygį. Reikėjo apeiti Stalupėnus ir kirsti Eitkūnų-Stalupėnų plentą.

Maršruto trasoje matėsi daugiau „kolchozų“ gyvenviečių ir pavienių „kolchoznykų“ pirkelių. Netoli Nesterovo perėję plentą ir nusileidę į nuokalnę, partizanai įžengė į pelkėtą, plačiais grioviais išraižytą vietovę. Keliantis per upelį ir įlūžus ledui, šį kartą išsimaudė Šturmas. Vėl teko gaišti - džiovinti drabužius ir nuo drėgmės užšalusius ginklus. Už kelių kilometrų sugriautoje sodyboje radę rūsį, partizanai pasirinko sausų lentgalių ir užsikūrė laužą. Atšildę ginklus ir pradžiovinę Šturmo drabužius, partizanai tęsė žygį. Sukorę laukais kelis kilometrus, vyrai atėjo prie plento. Eidami paplente priekyje pamatė nedidelio miestelio namų žiburius. Pasukę kairėn peržengė per geležinkelio bėgius ir pamatę apgriuvusių pastatų liekanas stabtelėjo pailsėti. Švito, reikėjo ieškoti patikimesnės vietos dienos poilsiui. Žygio vietovėse išsimėtę rusų kolonistų trobelės partizanams kėlė rūpestį. Išvydę nuo rudens lauke likusias kelias sugrėbto šieno kupetas, vyrai nusprendė, jog geresnių nakvynei „palocių“ neras. Iš kūgio vidaus šonuose išpešę šieną, partizanai po du sulindo į landas ir užsitraukę išpeštą šieną įsitaisė gana patogius guolius.

Nors ir trumpą žiemos dieną tuose urvuose partizanai labai sušalo. „Vos pradėjus temti nuo šalčio kalendami dantimis išlindome iš savo urvų. (...) Griebėmės užtaisyti skyles,“ - rašė Juozas Lukša. Dirbdami prie guolių landų „užlopymo“ partizanai apšilo ir kiek užkandę jau žvalesni žengė į vakaro prieblandą.

„Iki Heidemuedės pagal žemėlapį tiesia linija skaičiavome apie 23 kilometrus,“ - „Partizanuose“ rašė Juozas Lukša.

Už poros kilometrų išėję į plentą, vyrai rizikavo žygiuoti keliu. Likusius iki Lenkijos sienos apie 20 kilometrų partizanai tikėjosi įveikti iki vidurnakčio. Pusiaukelėje prie plento esančioje trobelėje pamatė blankią žibalinės spingsulės šviesą. Vaidindami rusų kareivius, ieškančius artimiausio „kolchozo“, partizanai užsuko į vidų. Sužinoję vietovės pavadinimą, vyrai išėjo laukan ir kiek nutolę nuo trobelės plentu pasuko vos tolumoje įžiūrimos miško juostos link. Atsargiai įžengę į mišką ir nuo palaukės nutolę kelis kilometrus, partizanai su-

stojo poilsio. Prisilaužę sausų šakų susikūrė laužą ir šildėsi sugrubusias rankas. Tačiau partizanams iki numatytos poilsio vietos reikėjo nueiti dar kelis kilometrus. Siaučiant sniego pūgai įveikdami po karo likusius gilius prieštankinius griovius bei spygliuotų vielų užtvaras, gerokai pavargę partizanai jau paryčiais atėjo į numatytą poilsio vietą. Išaušo 1947 metų gruodžio 21 dienos rytas. Kirvuku prisiskabę eglišakių, nusišlavę sniegą partizanai susikūrė laužą ir vieno budinčiojo saugomi sumigo. Kėlėsi jau po vidurdienio. Prisiminę, jog paskutinis sekmadienis prieš Kalėdas, vyrai pasimeldė ir ėmė ruošti pietus.

„Nors buvo paskutinė Advento savaitė - pasninkas, ant mūsų „stalo“ kvepėjo ant katiliuko dangčio iščirškintas (...) spirgintų lašinukų su svogūnais patiekalas... Arbatai pagerinti įlašinome anyžių lašų... Nuovargiui pašalinti išgėrėme Mindaugo (Audronio) „užfundyto“ kažkokio skysčio ir, kaip pridera padoriems vyrams, nepamiršome nė universalinio vaisto po burnelę,“ - „Partizanų“ 361 puslapyje rašė Juozas Lukša, (knygoje „Partizanai“ - Šarūnas).

Pavalgę partizanai išsivalė ginklus ir pakilo į lemtingą žygį Lenkijos pasienio link. Nurimus sniego pūgai, miške neliko net kiškelio dvigubo šuoliuko pėdsako... Kad sniege neliktų aiškių žymių, partizanai žengė pėda pėdon, tartum būtų eita tik vieno žmogaus. Toks atsargus žygis per miško kirtavietėse paliktų išdraikytų šakų sąvartynus labai išvargino vyrus. Pagaliau įveikę šias kliūtis ir pasukę į šalį partizanai išėjo į plentą. Paplentėje jau matėsi sovietų pasienio kariuomenės patrulių - slidininkų sniege paliktos provėžos. Buvo akivaizdu, jog įžengta į draudžiamą pasienio zoną.

Skrajūnas ir Audronis, patikrinę žemėlapyje, nustatė, kad kažkur netoli yra Ramintos gyvenvietė ir per upelį - tiltas. Išsukę iš plento dešinėn, partizanai krūmais netrukus nusileido į kalnelių apsuptą daubą. Už kelių dešimčių metrų vyrams kelią pastojo spygliuotos vielos užtvaros ir apkasai. Tai buvo 1945 metų žiemą Raudonosios armijos užgrobtos Karaliaučiaus krašto - Kaliningrado srities ir prosovietinės Lenkijos siena. „Staigiais šuoliais peršokome per apkasus. (...) Nukirpę vielų užtvaras atsidūrėme prie balos. Kairėje pusėje buvo išmintas takas Ramintos upelio ir tilto link...“ - rašė Juozas Lukša.

Atsargiai žengdami krūmais, partizanai priartėjo prie keliuko. Tyliai prislinkę prie dviejų tiltą saugančių sovietų pasieniečių, staigiais šūviais nukovė juos ir per tiltą šoko į kitą upelio krantą.

Prasiveržimo kautynės buvo sunkios. Tačiau visi penki Lietuvos partizanai laimingai, net nesužeisti prasiveržė į Lenkijos pusę. Sovietų pasieniečių apšaudomi ir persekiojami, partizanai temstant per užšalusią pelkę išėjo prie plento. Bet perbėgusius plentą vyrus sulaikė dvimetrinė spygliuotų vielų užtvara. Atplėšę nuo įšalusios žemės apatines užtvaros vielas, vyrai pralindo pro jų apačią. Sparčiu žingsniu sukorę apie tris kilometrus, visiškai suplūkę sutemus sustojo atgauti kvapą... Iki siūlo prakaitu permirkę apatiniai drabužiai klijavosi prie kūno. Sušlapę nuo sniego ir sušalę į ledą, viršutiniai drabužiai, tartum senovės riterių šarvai, varžė partizanų judesius. Pasienyje pasigirdus keliems pavieniams šūviams, partizanai skubėjo žengti tolyn. Tik nutolę dar kelis kilometrus, vyrai išėjo į pamiškę, kur prie keliuko rymojo kelios lenkų trobeles... Prie stambesnės sodybos vyrai stabtelėjo ir pasitarę ryžosi užeiti į trobą. Netikėtai troboje viešėjęs šeimininkų svečias prašneko lietuviškai. Tautietis, supratęs, jog vyrai gerokai išalkę, paprašė šeimininkę išvirti kavos ir paruošti užkąsti. „Gaspadinė“ iš partizanų pasiūlytų lašinukų ir svogūnų greitai paruošė sočią vakarienę.

Buvusio kauniečio svečio paprašytas ir partizanų paragintas, lenkas nenoromis pakinkė porą arklių. „Tautiečio paslaugomis naudojomės apie 15 kilometrų. Jį atleidę, traukėme pėsčiomis Pšeroslio link,“ - rašė Juozas Lukša. (Juozo Lukšos-Daumanto knygoje „Partizanai“ pasiuntinių partizanų Audronio ir Skrajūno grupės kelionės į Vakarus metu prasiveržimas per Ramintos tiltą į Lenkijos pusę aprašytas kiek idealizuotai. „Čia buvo prasilenkta su tiesa. Šias kautynes aš šiek tiek išplėčiau,“ - „Partizanų“ 5-ojo leidimo knygos 604 puslapyje rašo autorius Juozas Lukša, - V. J.).

Nuėję apie puskilometrį, vyrai užsuko pas kitą ūkininką - kaimo „šaltyšių“. Nors ir niurzgėdamas, seniūnas pakinkė į roges porą arklių ir pro Pšeroslio „kopų“ - milicijos būstinės langus nuvežė žygūnus dar 15 kilometrų. Atleidę seniūną grįžti namo, partizanai užsuko į trečią lenkų sodybą. Šis ūkininkas pavėžėjo partizanus dar 10 kilo-

metrų Fomenkos miestelio link. Paryčiais atleidę ir šią pastotę, partizanai pasuko krūmais apžėlusio neplataus upelio šlaitu. Netolimoje sodyboje pragydęs gaidys tartum kvietė vyrus užeiti. Jau atsikėlę šeimininkai ankstyvus svečius sutiko gana palankiai. Įžvelgusi partizanų veiduose nuovargį šeimininkė seklyčioje paklojo guolius. Apsiprausę vyrai suvirto ir greitai sumigo. Likęs budėti Skrajūnas džiovino vyrų ir savo permirkusius drabužius bei apavą.

Dvyliktą valandą Skrajūną pakeitė Audronis. Vos užmigusį Skrajūną prižadino iš kiemo trobon įbėgusi šeimininkė. Moteris pranešė, kad Suvalkų komendanto įsakymu, Rutkos, Pšeroslio ir Vyžonių milicijos skyrių pajėgos bei UB (saugumo) komandos ruošiasi ieškoti iš Rytprūsių į Lenkijos pusę perėjusių ginkluotų vyrų - sienos pažeidėjų...

Sukilę partizanai nespėjo net pavalgyti, skubiai suvirto į šeimininko paruoštose rogėse įmestą gerą glėbį šieno ir pasuko Smolnikų gyvenvietės link. Važiavo lėtai, kad sulauktų vakaro sutemų. Pavakare Smolnikų kaime pastotę atleido. Partizanų pasiūlytų kelių dolerių už paslaugą, vežėjas, buvęs partizanas, pareigingas kovotojas prieš okupantus, atsisakė...

KAUTYNĖS SU LENKŲ UB PAJĖGOMIS

1947 metų gruodžio 22-osios vakare partizanai rogėmis išvažiavo rytų kryptimi į numatytą Slobotkos kaimą. Nuvažiavę gal kilometrą, vyrai pamatė priešais artėjančias kelias dvikinkes roges. Ekipažams suartėjus, mėnesienoje ryškėjo pirmose rogėse ginkluotų vyrų siluetai. Prasilenkus su lenkų rogėmis, iš jų pasigirdo komanda „stoi“ (stok) ir užtaisomų ginklų garsas. Iš rogių į griovius išvirtę partizanai atsakė automatų ugnimi. Tik vienam pirmose rogėse važiavusiam lenkui pavyko pabėgti. Antrose rogėse važiavę lenkų UB (saugumo) kareiviai išsuko iš kelio ir sulindo į pakelės sodybą. Keli drąsesni „kopai“, patikėję pirmose rogėse važiavusių draugų pergale, artėjo prie partizanų pozicijų. „Prie manęs prišokęs lenkų poručikas užtaisė automatą ir sušuko: „Kto tam?“ Vietoj atsakymo trenkiau jam

iš rankų ginklą, į pilvą įrėmiau savo „amerikanką“ ir sušukau: „Ruki v verch !“ - rašė Juozas Lukša. Čia prisistatęs Mažytis trenkė poručikui savo „firminį“ antausį ir rankos mostu parodęs kryptį nepiktai šūktelėjo: „Idz do djabla, panie poručnik! (Eik po velnių, pone poručike!)“ Poručikas paklusniai kilstelėjo du suglaustus pirštus prie uniforminės kepurės snapelio ir kaukštelėjęs batų kulnimis sparčiais žingsniais nuėjo sodybos link, prie labai nustebusių savo pavaldinių... Netrukus už sodybos trobų pasislėpusių lenkų sovietinių PPŠ automatų ugnis trenkė į partizanus. Tačiau partizanų ginklų serijos į lenkų ugnies židinius po kelių susišaudymo minučių pasipriešinimą nuslopino. Artimų kautynių patirties stokojantys lenkai, neatlaikę taiklių partizanų šūvių spaudimo, pakriko ir padrikai traukėsi.

„Smolnikuose kovėmės penkiese. Keleivis, nors ir sužeistas, bet savo drąsa neatsiliko,“ - rašė Juozas Lukša.

Turimais medikamentais ir tvarsčiais aptvarstę Keleivio žaizdą, partizanai pasitikrino kautynių metu patirtus nuostolius. Pasirodė, jie buvo gana nežymūs. Smolnikų kautynių su lenkų „kopais“ metu šūvių išgąsdinti arkliai, peršokę šalikelės griovį, pasinešė į sniegu padengtus laukus. Su pabėgusiu rogių ekipažu išvažiavo ir Šturmo kuprinė su smulkiu Lenkijos žemėlapiu.

Netekę rogių ir žemėlapio, Audronio ir Skrajūno grupė žengė pėsčiomis. Nukeliavę kelis kilometrus sutiko „Senio šalčio“ rogių pastotę, vežančią į Rutkos kooperatyvą kalėdinių prekių ir maisto produktų krovinį. Sustabdę pastotę, partizanai dalį būtiniausių prekių „rekvizavo“. Palinkėję geram dėdei „Seneliui šalčiui“ laimingiausio kelio ir linksmų švenčių, pralinksmėję partizanai nužygiavo dar kelis kilometrus.

Artėjant gruodžio 22-osios vakarui, vyrai tolumoje pamatė vienišą trobelę. Nubridę laukais gerą kilometrą, partizanai atėjo prie negyvenamos, gana tvarkingos pirkelės. Suėję vidun rastais malkų likučiais užsikūrė krosnelę. Pasivaišinę „Senio šalčio“ „dovanotais“ produktais ir pailsėję vyrai pakilo į nakties žygį. Už poros kilometrų atėję į Kociolkų kaimą užsuko į vieną sodybą ir pareikalavo gaspadorių kinkyti į roges arklį. Gaspadorius neprieštaraudamas apsivilko

„burką“ ir išėjo į kiemą. Pasikinkęs kumelaitę, lenkas Stankievičius įšoko į roges ir nudūmė į Rutkos miliciją.

Nesulaukę grįžtančio į trobą „poliako“ vyrai suprato, kad lenkas juos gudriai „apmovė“, tad skubiai išėjo iš sodybos ir pasukę pietų kryptimi per laukus sukorė gal aštuonetą kilometrų, kol gerokai pavargę išėjo į plentą. Kompasu pasitikrinę kryptį, vedliai Audronis ir Skrajūnas nustatė, jog tai Cypliškių-Seinų plentas. Žengdami plentu partizanai sustabdė sutiktą pastotę. Sušokę į roges paprašė žmogų pavėžyti... Kauno Žaliakalnio - „Brazilkos“ lenkišką šneką neblogai „kertantis“ Audronis draugiškai užkalbino vežiką. Nustebęs žmogelis, jog nakties metu kelyje galima sutikti nors su „prieskoniu“ lenkiškai kalbančių pakeleivių, pasigyrė vežęs į Cypliškes lenkų „kopus“ ir kareivius. Kalbus žmogus be ginčų nuvežė partizanus į Slobodkos kaimą. Užsukę į kelionės plane numatytą Liutinsko sodybą dabar jau nustebo partizanai, kai išvydo gana draugišką vežiko ir Liutinsko pasisveikinimą... „Tai visiškai patikimas žmogus, tas jūsų „šoperis“, neparduos,“ - užtikrino partizanus Liutinskas.

Liutinskų šeima ruošėsi šv. Kalėdoms. Troboje triūsianti šeimininkė įžvelgusi partizanų nuovargį pasiūlė nuošaliame kambaryje pailsėti. Ankštokame, tačiau šiltai prikūrentame trobos kambarėlyje partizanai nenusirengę suvirto ant švariai išplautų grindų ir, pasidėję po ranka „meilužes“ - ginklus greitai sumigo medžiojamo zuikio miegu.

Prašvito gruodžio 24-osios - Kūčių rytas. Lenkų kareivių ir „kopų“ - milicininkų grupės krėtė sodybas, ieškojo Lietuvos partizanų. Vidudienį į Liutinskų kiemą įsuko rogės su kareivių grupe. Iškrėtę ūkio pastatus, rūsį ir malkinę, kareiviai ir „kopai“ patikrino visus trobos kambarius, bet nuošalaus kambario nepastebėjo... Matyt, lenkų „kopai“ ir kareiviai dar nebuvo tinkamai perpratę sovietinio „vyresniojo brolio“ „kovinės čekistinės“ patirties metodų medžiojant partizanus... Paviršutiniškai iškrėtę gretimos sodybos pastatus, kareiviai iš kaimo išvažiavo. „Atbėgo žegnodamiesi šeimininkai ir bučiuodami mus pasakojo apie ką tik įvykusį „stebuklą“... Džiaugėmės ir mes,“ - knygoje „Partizanai“ rašė Juozas Lukša.

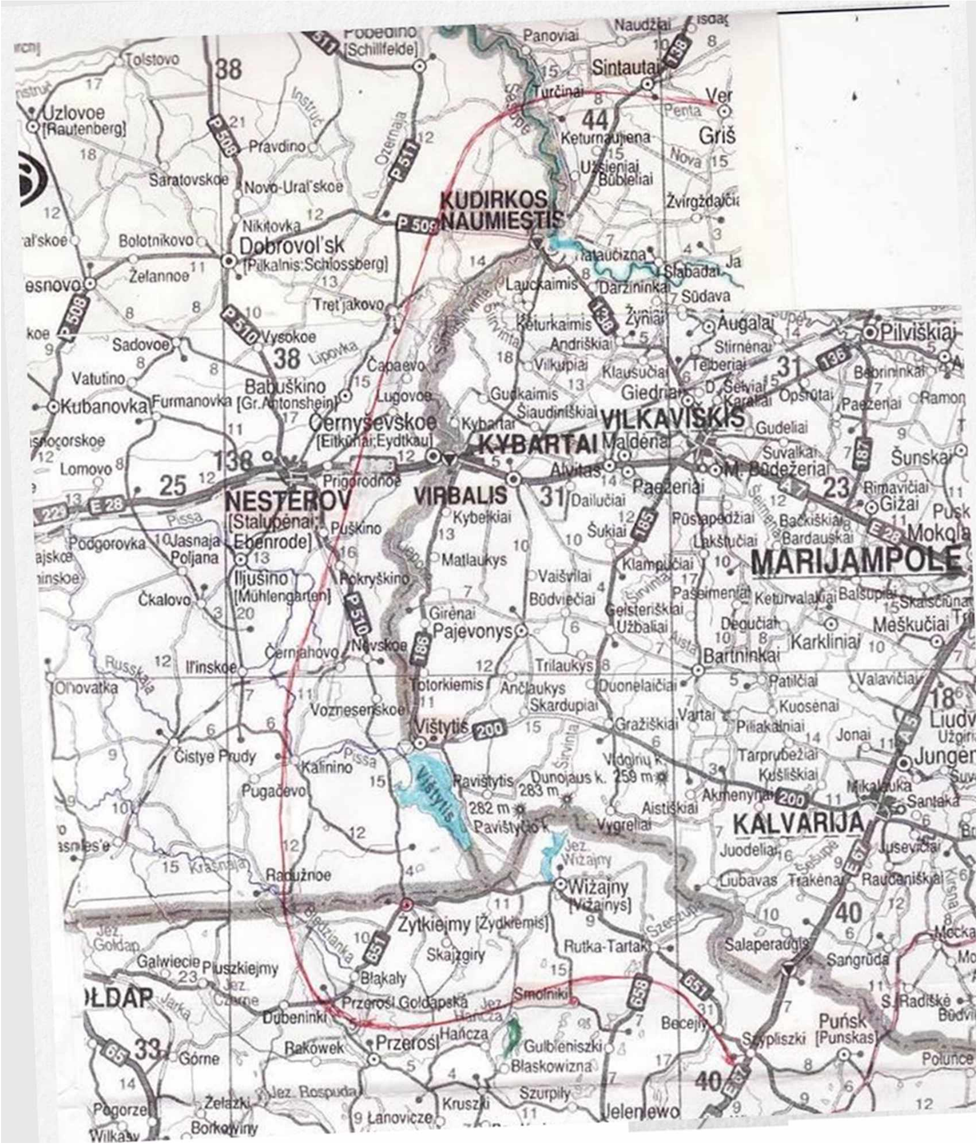

Tauro apygardos pasiuntinių į Vakarus,

Skirmanto ir Mažyčio grupės

žygio per Karaliaučiaus (Kaliningrado)

ir Lenkijos Punsko sritis, v i e t o v i ų

Ž E M Ė L A P I S

Ž y g i o t r a s a

Pamiršę Kūčių stalą ir šventišką nuotaiką, partizanai nuėjo nakvoti į tvartą. Sulipę ant grįstų ir įsikasę į sukrautus šiaudus, surėmę nugaras, kad šilčiau būtų, žygeiviai sutiko Kūdikėlio Jėzaus - Pasaulio „griekų“ Atpirkėjo užgimimą...

Pirmos šv. Kalėdų dienos vakare istorinio žygio dalyviai Juozas Lukša-Skrajūnas ir Kazimieras Pyplys-Mažytis su palydovais pakilo paskutiniam nakties žygiui. „Kitą naktį pasiekėme mūsų sąjūdžio rėmėjus. Patikrinau ryšius ir su Mindaugu (Audroniuj iškilome paskutiniam kelionės etapui,“ - rašė Juozas Lukša „Partizanuose“.

Taigi istorinio žygio dalyviai atėjo į numatytą ryšio punktą, pas Senųjų Grauželių kaime gyvenusį rėmėją Jurkūną. Čia atsisveikinę su palydovais Vincu Štrimu-Šturmu (knygoje - Šarūnu) ir jo grupės vyrais: Leonardu Vizgirda-Kariūnu ir Juozu Kriaučiūnu-Beržu (knygoje - Butautu), Skrajūnas su Audronių atėjo į geležinkelio stotį. „Stotyje grūdosi keliasdešimt žmonių. Artėjo traukinys... Sujudo minia, (...) įsispraudėm ir mudu. Laikydami kišenėse paruoštus „Walterius“ įlipome į traukinį,“ - rašė Juozas Lukša.

Lenkijos sostinėje Varšuvoje Lietuvos partizanų pasiuntiniai sugaišo apie tris savaites. Pagaliau sausio pabaigoje atvykusius į Gdynę juos priglaudė Šlionsko gatvėje gyvenusi Zosia Dombrovska, kiek vėliau - Kukulskis.

Švedų profesoriaus Ove Andreal rekomendacija, Lietuvos partizanų pasiuntiniai Skrajūnas ir Audronis pateko į švedų garlaivį, plaukusį į Švediją. 1948 metų vasario 6 dieną, kaip pabėgėliai, buvo internuoti ir pateko į pabėgėlių stovyklą. Kovo viduryje išleisti laisvėn, atvyko į Stokholmą. (Stoties pavadinimo Juozas Lukša neįvardijo, - V. J.).

NAUJAI SUFORMUOTAS BIRUTĖS RINKTINĖS ŠTABAS

1947 metų rugsėjo 24 dieną Kauno ir Veiverių karinėms MGB pajėgoms netoli Veiverių buvusioje Daunorų sodyboje sunaikinus Birutės rinktinės štabo slėptuvę, kurioje tragiškai žuvo Tauro apygardos kapelionas Grafas, rinktinės vadas Anbo ir keli štabo pareigūnai, Birutės rinktinės partizanai faktiškai liko be vadovybės. Apygardos vado Žvejo 1947 metų spalio 10 dienos įsakymu Nr. 10, Birutės rinktinės vadu buvo paskirtas apygardos štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas kapitonas Jonas Aleščikas-Rymantas. Netrukus suformuotas naujos sudėties Birutės rinktinės štabas buvo įkurtas Mauručių kaime, Jono Vyšniausko sodyboje. Prie tvarto pastatytoje malkinėje 1947 metų rudenį partizanų: Aro, Arūno, Kirstuko ir Šarvo, įrengta požeminė slėptuvė tapo Birutės rinktinės štabo būstine. Prie pat malkų rietuvės įrengtą landos į bunkerį dangtį pavojaus atveju buvo lengva užmaskuoti be pašalinių pagalbos - tereikėjo nuversti malkų rietuvę. Nuo vėlyvo 1947 metų rudens šioje slėptuvėje slapstėsi Birutės rinktinės naujai suformuoto štabo pareigūnai: Žvalgybos viršininkas Aras, Ryšių skyriaus viršininkas Arūnas ir štabo Spaudos-informacijos skyriaus viršininkas Algirdas, Kirstukas, dažnai lankydavosi rinktinės vadas kapitonas Rymantas.

Puskarininkis Jurgis Račyla-Šarvas

Vos pradėjus normaliai funkcionuoti štabo veiklai, Birutės partizanus vėl ištiko skaudi nelaimė. Išlikusio gyvo Laisvės kovų dalyvio Povilo Pečiulaičio-Lakštingalos teigimu, vietinio niekšelio Pažėros išduotas, per šv. Kalėdas Šilėnų kaime žuvo naujai paskirtas rinktinės štabo viršininkas, buvęs Lietuvos kariuomenės liktinis puskarininkis, partizanų leitenantas Jurgis Račyla-Šarvas.

Jurgis Račyla, Kazio, gimė 1917 metų sausio 1 dieną Pažėrų kaime, Veiverių valsčiuje, Marijampolės apskrityje, vidutinio ūkininko šeimoje. Baigęs Pažėrų pradžios mokyklos keturis skyrius, mokėsi ir baigė Veiverių progimnaziją. 1938 metų pavasarį pašauktas į karinę tarnybą, paskirtas į puskarininkių mokomąją kuopą. 1940 metais SSRS armijai užgrobus Lietuvą, puskarininkis Jurgis Račyla buvo paleistas į atsargą.

1944 metų rugpjūčio 1 dienos ryte sovietų armijos daliniai forsavo Nemuną ir persikėlė į Sūduvos lygumas. Sovietams paskelbus vyrų mobilizaciją, Jurgis su Vitu tėviškės kluone įsirengė slėptuvę. Pasienio NKVD „žaliakepurių“ būriams pradėjus vyrų gaudynes į armiją, broliai Račylos - Jurgis ir Vitas, pasitraukė į mišką. Gruodžio 15 dieną įstojo į Alfonso Arlausko vadovaujamą Geležinio Vilko partizanų būrį. 1945 metų vasario 26 dieną dalyvavo Žiemkelio kautynėse.

1945 metų rugpjūčio 15 dieną įkūrus Tauro apygardą, vadovavo Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos skyriui. 1946 metų spalio 24 dieną buvo paskirtas Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos 3 būrio vadu.

1947 metų sausio 12 dieną naujai suformavus Birutės rinktinę, puskarininkis Jurgis Račyla paskirtas Dariaus ir Girėno kuopos 61 būrio vadu. Nuo 1947 metų spalio 15 dienos buvo paskirtas Birutės rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos vadu ir laikinai vykdė štabo viršininko pareigas.

Kūčių naktį išėjęs iš štabo būstinės, Jurgis skubėjo aplankyti savo žmoną. Apie 12 valandą nakties einantį pro Šilėnų gyventojo Alvydo Skučo alksnyną Šarvą pasitiko Veiverių emgebistų pasalos šūviai. Partizanas bandė įsmukti į alksnyną, tačiau buvo priverstas trauktis į laukus. Peršokusį Šilėnų kaimo vieškelį, prie pakelėje rymančios liepos Jurgį Račylą-Šarvą nužudė priešo kulkosvaidžio serija. „Buvo šviesi mėnesiena. Stribų vadeivos Dovydonio įsakymu, Arvydas Skučas pakinkė į roges arklius ir nukautą Šarvą nuvežė į Veiverius,“ - pasakojo Juozo Skučo sodyboje dabar gyvenantys Juozas ir Janina Makūnai.

Sutikus Naujuosius 1948 metus

Nutilus naujametinių saliutų salvėms ir užgesus šventinėms raketoms, tėviškės padangėje vėl sušvito gaisrų pašvaistės, sukaleno kulkosvaidžių ir automatų serijos, nugriaudėjo granatų sprogimai...

Vieno iš pirmųjų Suvalkijos krašto partizanų kovos organizatorių, buvusio Geležinio Vilko rinktinės kuopos vado Prano Kučinsko-Apynio, paskirto Šarūno ir Kęstučio rinktinių vadu, ir Ainio žūties sukrėstas, Tauro apygardos vadas pulkininkas Žvejys pirmuoju naujų metų įsakymu pabrėžtinai jausmingai kreipėsi į apygardos partizanus.

LLK Tauro apygardai
Įsakymas Nr. 1
Būstinė, 1948 metų sausio 2 diena
Rikiuotės sritis

§ 1. Įžengėme į naujus 1948 metus - į penktus žiaurius, negailestingus ir nelygios kovos metus. Su viltimi ir pasitikėjimu, nepalaužtu ryžtingumu žengiame tvirtą žingsnį kovos priekyje ir kiekvieną kartą artėjame prie pergalės. Tarptautiniai įvykiai jau aiškiai rodo, kad visas demokratinis pasaulis, neišskiriant ir tautas, kuriose bolševikai papirkdami paskutiniais duonos kąsniais, atimtais iš savo liaudies alkanų žmonių ir okupuotų šalių, ruošė sau palankią dirvą, rodo paskutinius pasiruošimus lemiamai kovai išlaisvinti žmoniją nuo azijietinio barbaro vergijos.

Kariuomenės perdislokavimas į Europą ir kitas karines bazes aiškiai rodo, kad ši lemiama valanda negali būti toli. Ir mūsų išlaisvinimas nekelia kokių nors abejonių. Su pirmais 1948 metų žingsniais mums reikia pasiryžti būti ištikimiems duotai priesaikai, (...) ir garbingai kovai. Savo krauju ir brangiom aukom mums reikia pasiekti savo Tėvynei laisvę - Tėvynei, kuri pasitiki mumis, (...) kuri mus įpareigoja šią laisvę išpirkti krauju ir gyvybe. Tėvynės laisvę pasieksime tik žiaurioje ir nelygioje kovoje. Į kovą, į pergalę, į tikrą pergalę! Tiktai pirmyn!

§ 2. Būtinumas ir aplinkybės privertė sukurti naują rinktinę, kurios vadu buvo paskirtas buvęs Šarūno rinktinės vadas Ainis.

Rinktinei sukurti ir veikti labai nepalankios, labai sunkios sąlygos, bet naujas rinktinės vadas Ainis nieko nepabūgo, visomis jėgomis, su jaunatviška energija ėmėsi jam pavesto darbo. Darbo vaisiai buvo matomi diena po dienos. Rinktinė atsistojo ant kojų ir tapo tikra rinktine, kuri jau pajėgė palaikyti tvarką savo rajone, plėsti veiklą ir rengti planus ateičiai.

Bet... Dar kartą... Negailestinga mirtis, žiauri mirtis, atsiųsta kruvinų laukinių, azijietiško okupanto bolševizmo budelių, pakirto jauną, kovai pasiryžusio rinktinės vado Ainio gyvenimą, sulaužė visus jo gražiausius planus ir paguldė jo darbus ant šaltų Kybartų miesto akmenų. Bet ne ant akmenų jį paguldė, negalėjo pasityčioti iš šio drąsaus, viskam pasiryžusio rinktinės vado Ainio, o Jį priglaudė miela Tėvynės žemė, už kurią jis trejus metus drąsiai kovojo, už kurią vargo, kentėjo, praliejo kraują ir paaukojo savo jauną gyvenimą.

Šlovė jaunam tautos didvyriui!. Todėl ši žemė, už kurią kovojo, pasiėmė Jį, kad jau daugiau Jo neliestų kruvina budelio ranka. Nors ir džiaugiasi budeliai Jo kūnu, bet laisva dvasia, pripildyta meilės Tėvynei, malda nuskris pas Aukščiausiąjį išprašyti likusiems tautos sūnums greitesnio išlaisvinimo, greitesnės pergalės ir tikros laisvės pačiai Tėvynei.

Brangus Lietuvos Laisvės kovotojų Tauro apygardos kovos broli, atsimink, kad mumyse visuomet išliks Tavo atminimai. Prisiminimai apie Tave bus perduodami iš kartos į kartą ir bus pavyzdžiu kitiems, kaip reikia ginti pavergtą Tėvynę ir kaip reikia jai aukotis.

Tegul bus lengva Lietuvos žemė, už kurią praliejai nekaltą savo kraują ir paaukojai jauną gyvenimą. Tavo žygiai, darbai ir nuopelnai tegul bus kelrodis likusiems kovos draugams, kad ir jie laikytųsi duotos priesaikos, kad neišniekintų šventos Tėvynės, o garbingai kovotų Laisvės kovotojų gretose ir grąžintų Tėvynei išplėštą laisvę.

Šlovė Tavo adjutantui ir kitiems kartu su juo žuvusiems kovos draugams. Jūs palikote savo tėvus, brolius, seseris ir gimtus namus, kad tik netryptų žiaurus okupantas mūsų gimtos žemės, bet negailestinga lemtis ir žiaurus budelis neleido pasiekti pergalės laurų ir Jūs suklupote Tėvynės arimuose, kurių ne vieną lauką savo prakaitu aplaistėte. Jūsų žygiai ir aukos neišblės tol, kol bus gyvas nors vienas tikras lietuvis.

Amžina šlovė didvyriams, kritusiems garbingoje kovoje už Tėvynės išlaisvinimą.

§ 3. Kęstučio rinktinės vadą Ainį, garbingai ir didvyriškai žuvusį kovoje su ginkluotomis žiauraus okupanto NKVD pajėgomis už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybės atstatymą, išbraukti iš apygardos asmeninės kovotojų sudėties nuo šių metų sausio 1 dienos.

Pagrindas: 69 kuopos vado raportas

§ 4. Nuo 1947 metų vasario 8 dienos įsakymo Nr. 5 § 1 ir 2, kaip nereikalingus Žvalgybos skyriaus stiprinimui, atšaukti nuo 1948 metų sausio 1 dienos.

§ 5. Apygardos Karo Lauko Teismą paleidžiu ir atleidžiu visus jo pareigūnus iš užimamų pareigų nuo 1947 metų birželio 20 dienos.

Savo pareigose pasilieka tik Karo Lauko Teismo prokuroras Rymantas.

Originalą pasirašau: Žvejys, apygardos vadas
Nuorašas tikras: už adjutantą Šapalas

(Pastaba. Įsakymų rašybos stilius netaisytas, - V. J.)
(LYA, f. K-l, ap. 3. b. 218, 1. 84-85. Nuorašas. Mašinraštis).

Būtinumas ir aplinkybės privertė sukurti naują rinktinę, kurios vadu buvo paskirtas buvęs Šarūno rinktinės vadas Ainis.

Tauro apygardos vadui Žvejui pagrįstai nerimą kėlė šv. Kalėdų dienomis žuvusių patyrusių kovotojų Ainio, jo adjutanto Jauniaus, Geležinio Vilko rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininko Skirgailos, Kur-

to, 54 kuopos vado puskarininkio Kazoko bei kitų prityrusių partizanų netektis. Šį savo vidinį nerimą apygardos vadas pulkininkas Žvejys išreiškė įsakymu Lietuvos Laisvės kovotojams.

Kęstučio rinktinės vadas Pranas Kučinskas-Apynys, Ainis

LLK Tauro apygardai
Įsakymas Nr. 2
Būstinė, 1948 metų sausio 5 diena
Rikiuotės sritis

§ 1. Apygardos adjutantą Naktį atleidžiu iš užimamų pareigų nuo šių metų sausio 5 dienos.

§ 2. Buvusį apygardos adjutantą Naktį tolimesnei tarnybai skiriu Kęstučio rinktinės vadu nuo šių metų sausio 5 dienos.

Perėmus rinktinę, raportu apie tai pranešti man.

§ 3. Reikia pripažinti, kad praėję metai mūsų apygardai atnešę labai skaudžių nuostolių: netekome daug ir labai brangių asmenų. Kur glūdi tikroji žuvimo priežastis, sunku pasakyti, tačiau, jei tik rimtai pasvarstysime, daug kaltės rasime savyje. Kiek kartų įsakyta ir raginta, kad tinkamai pasiruoštume žiemos metui, kad pasiruoštume tinkamas būstines bei išsilaikymo vietas, tačiau ne visi tą įsakymą pilnai suprato, nenorėjo suprasti ir jį tinkamai vykdyti. Daugiausia žuvimų ir tenka dėl šio įsakymo nevykdymo ir (...) dėl pačių apsileidimo, per didelio pasitikėjimo savo narsumu ir turimu ginklu. Reikia atminti, kad kovojame su daugiamilijonine jėga, kuri nesiskaito su priemonėmis (...). Nors kovojame (...) su laukiniu plėšriuoju žvėrimi, tačiau tas neleidžia nesisaugoti, saugiai veikti. (...) Turime pripažinti, kad ilga ir žiauri kova pakerta moralę, išmuša iš pusiausvyros ir padaro apatiškus tiek žuvimui, tiek nesėkmei, tiek pačiam laimėjimui. Nors tokie ir nebrangina savo gyvybės, tačiau jie nesupranta, kokią žalą ir nuostolį teikia tautai žūdami patys ir priversdami žūti kitus.

Reikia saugotis, reikia branginti kiekvieną gyvybę, nepaisant nesėkmių ar ilgos kovos laiko. Būtina (...) apsisaugojimo priemonė yra slėptuvių ir bunkerių įrengimas. Nors jau daug kartų raginta ir net buvo įsakyta pasidaryti bunkerius ir iškritus pirmam sniegui sustabdyti bet kokius vaikščiojimus, tačiau to ne visi paisė ir dėl to turėjome nemažų aukų. (...)

Antra būtina sąlyga, (...) kad tų slėptuvių ir bunkerių vietų neturi žinoti ne tik civiliai asmenys, bet ir kovotojai ir vadai. Žiauri praktika parodė, kad per didelis pasitikėjimas visais davė daug skaudžių nuostolių. Todėl nekartokime praeities klaidų, mokykimės iš labai skaudžios praeities ir įgaukime tinkamo patyrimo. (...) Žiaurus gyvenimas verčia (...) visko išmokti ir viskam prisitaikyti. Tad dar kartą raginu (...) saugokime savo slėptuves nuo visų. Nerodykite savo slėptuvių ir man, kaip nerodau aš savo jums. Aš jums negrąžinsiu pražudytą gyvybę, taip lygiai ir jūs negrąžinsit man prarastos gyvybės.

Kas liečia asmens gyvybės apsaugojimą, tai pareina nuo mūsų pačių ir nelaukime to iš šalies. Tikiuosi, kad šis mano pakartojimas, paraginimas bei įsakymas ras įvertinimą tarp visų kovotojų bei vadų ir bus pilnai įgyvendintas.

§ 4. Žuvusiems Kovos Broliams pagerbti ir jų aukas įamžinti skelbiu visiško gedulo laikotarpį nuo šių metų vasario iki kovo 28 dienos. Šio *gedulo laikotarpiu griežtai uždraudžiu gerti svaigiuosius gėrimus, šokti, dainuoti ir linksmintis. Įpareigoju visus vadus ir kovotojus reikalauti iš visų rėmėjų ir kitų asmenų, kad taip pat laikytųsi gedulo.*

Originalą pasirašė apygardos vadas Žvejys
Nuorašas tikras: už adjutantą Dobilas

(Pagrindas: Lietuvos partizanų Tauro apygardos 1945-1952 metų dokumentų sutrumpintas rinkinys, - V. J.)

SKAUDŽIOS NETEKTYS

1948 metų sausio mėnesio kvapą gniaužiantys speigai, žvarbios viduržiemio sniego pūgos vertė partizanus glaustis patikimų rėmėjų namuose įrengtose slėptuvėse. Nuolatinės okupacinių MGB karinių dalinių kratos pamiškėse ir gyventojų sodybose neleido partizanams pasirinkti pastovesnių slapstymosi vietų ir vertė dažniau keltis pas kitus rėmėjus. Be to, žymiai sumažėjo slėptuvėse sukauptos maisto atsargos. Per trejus žiaurių kautynių metus išretinti partizanų pajėgų daliniai veikė mažomis, tik po kelis kovotojus grupelėmis. Vykdydamos vadovybės užduotis ar keisdamos poilsio vietas, naktiniuose žygiuose dažnai patekdavo į emgebistų pasalas.

Kruvino lietuvių tautos genocido vykdytojai generolo majoro Pavel Vetrov vadovaujamos divizijos budeliai, trejus metus negailestingai persekioję partizanus, jau turėjo pakankamą partizanų paieškų ir žudynių patirtį. Vietinių kolaborantų ir MGB užverbuotų agentų informuojami, baudžiamųjų ekspedicijų organizatoriai ir vykdytojai gerai žinojo, jog žiemą daug lengviau susekti ir sunaikinti nedideles partizanų grupeles. Ypač metinių švenčių dienomis partizanams praradus pakankamą budrumą, okupanto karinės operacijos būdavo gana sėkmingos.

Ypač skaudžių netekčių dienos Tauro apygardos partizanams buvo eilės metų Trijų Karalių - sausio 6-osios dienos. 1946 metų Trijų Karalių dieną Gavaltuvos kaime, Sasnavos valsčiuje, iš Kuzmų sodybos vos spėjo pasitraukti Tauro apygardos vadas, aviacijos majoras Zigmas Drunga-Mykolas Jonas ir Stirnos rinktinės vadas Jonas Kleiza-Siaubas. Tik atsitiktinai gretimoje sodyboje radę ir suėmę Stirnos rinktinės vado adjutantu siūlomą partizaną Kazimierą Savičių-Uraną, Sakalą, nekrėtę kaimynų sodybų enkavedistai iš kaimo pasitraukė.

Partizanų krauju įamžinta tapo ir 1947 metų Trijų Karalių diena. Sausio 4 dienos paryčiais į Kampiškių kaimo Ogonių trobelės duris pasibeldė Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vadas ir Ogonienės giminaitis Martynaičių Antanas. Kol partizanai šeimininkės pašil-

dytame vandens dubenyje iki pusės prausėsi, Ogonienė nubėgo pas kaimynę Tamoliūnienę.

- Magduk... Turiu svečių... Paskolyk mėsos... Greit dursim paršiuką - atiduosiu...

Gavusi gabalą šviežios mėsos, „rinkę“ dešros, moteris skubėjo namo. Netrukus šeimininkė paruošė kvapnų mėsos su svogūnais „smožytą“ kepsnį. Nusiprausę ir pažvalėję partizanai sėdo prie pusryčių stalo. Sočiai pavalgę, nuvirto valandėlę pailsėti.

Tuo metu Veiverių MGB karinės įgulos ir stribų grupė likusiais po karo apkasais prislinko artyn, apsupo Ogonių sodybą. Dirstelėjusi per langą Ogonienė klaikiai sušuko:

- Vyrai!.. Kieme rusai! - ir metėsi į lauką.

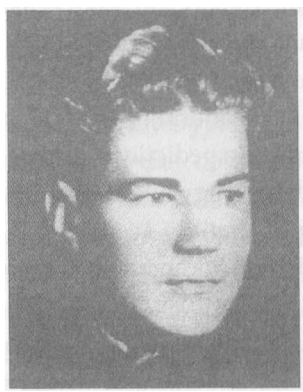

Laisvės kovotojai:
A. Martinonis-Kapsas, J. Jasiulaitis-Kazokas

Stvėrę ginklus partizanai šoko per langus. Žalgirio rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininką Antaną Martynaitį-Kapsą priešo kulkos pervėrė prie gėlių darželio vartelių. Rinktinės vadas puskarininkis Juozas Jasiulaitis-Kazokas, paleidęs MP-4 „šturminės“ seriją, priešų nukautas suklupo jau išbėgęs į plyną, retais krūmokšniais nusagstytą lauką.

Troboje nuaidėjo du duslūs šūviai... Iš kiemo į priemenę stribų įstumta Ogonienė išvydo klaikų vaizdą - priemenės tarpduryje ant slenksčio gulėjo stribų vadeivos Albino Dovydonio nušautas jos vyras Antanas Ogonis... Kambaryje prie krosnies skausmų suremtas dejavo sunkiai sužeistas vos keturiolikos metų sulaukęs Ogonių Kaziukas...

- Žiūrėk, banditų išpera! - trenkė į veidą sugniaužtu kumščiu

stribų vadas Dovydonis. - Būtum pranešusi - negulėtų čia tavo senis ir piemengalys! - šaukė įsiutęs Veiverių krašto išgama.

Stribai ir kareiviai iš daržinės išstūmė roges, atvilko ir sumetė į jas nukautų partizanų ir Ogonio kūnus. Stribai pakinkė į roges Ogonių arklį ir ant viršaus užmetę dejuojantį sužeistą Kaziuką, kruvina procesija iš kiemo pasuko Veiverių link. Paskui roges varoma Ogonienė vos spėjo eiti paskui lėtai judančias roges...

- Pririšti prie rogių ją - tada spės! - šaukė nužmogėjęs budelis Albinas Dovydonis.

- Ne nado... Vsio taki ženščina... Stidno... (Nereikia... Vis tik moteris... Gėda...) - įsismarkavusį stribą sudraudė „vyresnysis brolis“ - čekistas Karatajev.

Atvažiavę į Veiverių MGB kiemą, pusiau nurengę ir nutraukę nuo kojų batus, partizanų kūnus čekistai „pašarvojo“ sniege prie MGB stribyno būstinės - dabartinės Veiverių ligoninės daržinės durų.

Tik nelaimingos motinos širdimi Ogonienė sugavusi silpną basos sūnaus kojos judesį nudžiugo - gyvas... Gal Viešpats pasigailės ir parodys stebuklą... - dar vylėsi sielvarto gniuždoma moteris. Bet stebuklas neįvyko... Dabar jau niekas nepasakys, kada kankinio Ogonių Kazelio sielą priglaudė dangus...

Keturias dienas sniege išgulėjusius žuvusiųjų kūnus stribai „šlypkėmis“ nuvežė ir sumetė į karo meto apkasus, pietinėje Veiverių pusėje.

Tą pačią 1947 metų Trijų Karalių dieną Igliškėlių MGB karinės' įgulos garnizonas ir Marijampolėje dislokuoto 94 MGB pulko „talkininkų“ būrys Igliaukos paliose užpuolė šešis Geležinio Vilko rinktinės partizanus. Pirmos kuopos 2 būrio partizanas Juozas Prajera-Erelis, sunkiai sužeistas į kojas, vengdamas patekti gyvas į čekistų budelių nagus, susisprogdino prie diržo pritvirtinta rankine granata. Traukiantis pelkės brūzgynais, žuvo partizanas Antanas Kučinskas-Vampyras, Kęstučio rinktinės vado Apynio, Ainio brolis.

PINČIŠKIŲ KAUTYNĖS

1947 metų rudenį puskarininkių kursų stovyklą puolant sovietų karinėms pajėgoms, kautynėse sužeistas Tauro apygardos štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas kapitonas Jonas Aleščikas-Rymantas gydėsi Birutės rinktinės štabo slėptuvėje, įrengtoje Kampiškių kaime, O. Kalvaitienės sodyboje.

1948 metų Trijų Karalių šventės išvakarėse Rymantą aplankė apygardos adjutantas kapitonas Naktis, apygardos štabo apsaugos 24 Maironio kuopos vadas Sakalas ir jo pavaduotojas Briedis. Apygardos vado pasiųstas štabo Ryšių poskyrio viršininkas, partizanų kapitonas Tigras, sausio 5 dienos ryte su Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininku partizanų kapitonu Vyliumi atvykęs į Birutės rinktinės štabo būstinę, pranešė Nakčiai, kad apygardos vado įsakymo Nr. 2 § 2 adjutantas, kapitonas Justinas Jasaitis-Naktis nuo sausio 5 dienos skiriamas vietoj žuvusio Prano Kučinsko-Ainio Kęstučio rinktinės vadu. Sutemus penkių partizanų grupė iš Birutės štabo būstinės išėjo.

Kapitonas Vylius pasiūlė artėjančią sausio 6-ąją - Trijų Karalių dieną praleisti Geležinio Vilko rinktinės štabo būstinėje. Tačiau pagalvojo, jog vestis svečius į ankštoką Pributkio kaimo Kosto Sabo namo pogrindyje įrengtą bunkerį gana rizikinga. Pagaliau Vylius, pasitaręs su Tigru, nusprendė vesti grupę į patikimos partizanų rėmėjos Marcelės Naujokienės sodybą.

1948 metų sausio 6-osios ankstų rytą Pinčiškių kaimo laukais atsargiai žengė penkių ginkluotų partizanų grupė. Paryčiais sutartu būdu Vylius pasibeldė į Marcelės trobos langą. Pažinusi Vyliaus ir Tigro balsus, visuomet paslaugi ir svetinga Marcelė Naujokienė sutiko priimti Laisvės kovotojus trumpos žiemos dienos poilsiui.

„Jau prašvitus ir baigiant ruošti partizanams pusryčius, išėjusi į kiemą malkų, šeimininkė pamatė nuo Skriaudžių-Gudelių plento pusės Plutiškių-Grigaliūnų keliu artėjančius du kareivių ir stribų vežimus. Paėmusi ant sulenktos kairės rankos kelis šakalius, Marcelė neskubėdama perėjo per kiemą ir įsmuko į virtuvę," - pasakojo netolima Naujokienės kaimynė Linkų Mortelė, buvusi partizanų ryšininkė.

Šeimininkės įspėti partizanai: Povilas Vanagas-Vylius, Jonas Ciplijauskas-Sakalas, jo pavaduotojas Juozas Bacevčius-Briedis ir kapitonas Justinas Jasaitis-Naktis, sušoko ant aukšto. Prigludę už dūmtraukio priemūrio, suvalkiečių vadinamos „kiaulės“, partizanai pasiruošė gintis. Partizanų kapitonas Tigras, pravėręs galinį trobos langą, iššoko ir trobesių priedangoje pasitraukė Grigaliūnų kaimo sodybų link, iš kitos pusės artėjančių enkavedistų nepastebėtas.

Emgebistų ir stribų vežimai, privažiavę prie Naujokienės kiemo vartų, sustojo. Iššokę iš vežimų kareiviai ir stribai metėsi į kiemą ir pradėjo krėsti ūkinius pastatus. Sugriuvę į trobą dalinio vadai ir akylus operatyviniai čekistai, užuodę apetitą žadinantį pusryčių kvapą, pradėjo šeimininkę tardyti: „Gyveni viena... O valgį gamini keliems... Tik nesakyk, kad mūsų laukei,“ - pasišaipė Veiverių stribų vadeiva Dovydonis.

Marcelė atkakliai gynėsi. Aiškino, jog laukianti iš miesto greitai atvažiuojančių svečių... Tačiau sovietinį čekistą taip lengvai neapgausi... Laukinio šakalo uosle užuodę grobio kvapą, neatlyžo...

Kambariuose ir kamaraitėse viską sujaukę, „načalnykai“ įsakė šeimininkei lipti ant aukšto. Pasiskundusi strėnų skausmais, lipti kopėčiomis moteris griežtai atsisakė.

Vos kelias pakopas kopėčiomis palypėjusį aukštyn emgebistą tarsi perkūnas nutrenkė partizanų automato serija. Į priemenę iš viršaus partizanų numestos rankinės granatos sprogimas iš trobos laukan išgrūdo likusius viduje neprašytus įsibrovėlius. Per trobos „čyto“ langelį pasipylę partizanų automatų šūviai privertė į kiemą išbėgusius emgebistus slėptis už ūkinių sodybos pastatų. Pasinaudodami priešo sutrikimu partizanai nušoko nuo aukšto, atsišaudydami perbėgo per kelią ir pasitraukė už artimiausio Antano Brastausko ūkio pastatų.

„Du partizanai, sugulę prie tvarto, įnirtingai atsišaudė. Trečias palinkęs perbėgo kiemą ir įsmukęs į tvartą bandė išsivesti arklį. Bet šis sužvengė ir iššokęs per praviras duris prunkšdamas išbėgo į kiemą ir pasinešė į laukus. Partizanai atsišaudydami traukėsi pro Juozo Daukšos sodybą tolumoje matomos Šerninės giraitės link. Tačiau nuo Jono Ragucko ir Vinco Buloto sodybų į besitraukiančius partizanus

prapliupo dviejų artėjančių enkavedistų grupių sutelkta kryžminė automatų ir lengvųjų kulkosvaidžių ugnis. Vieną iš jų kulkos pasivijo prie Smalsorynės ar Daukšynės. Kiti du, perbėgę Brokinės upelio tiltelį, atsišaudydami traukėsi Subačiškių kaimo gyventojų Baltrušaičių, Jankauskų ir Kavaliauskų sodybų link.

Brokinės upelį peršokusius du partizanus enkavedistų kulkosvaidžių serijos nukovė besitraukiančius Pavabališkių kaimo laukais. Jau tolokai nuo persekiojančių priešų pasitraukusį ketvirtą partizaną enkavedistų kulkosvaidžių kulkos pasivijo ir nužudė prie akmenų sąvartos, netoli Baltrušaičių sodybos," - pasakojo tų kautynių liudininkas, tuomet buvęs paauglys vienuolikmetis berniukas Brastauskų Alvydas.

Buvusios partizanų ryšininkės ir rėmėjos Mortos Linkaitės teigimu, nukautus partizanus ir kautynėse nukautus ar sužeistus enkavedistus vežti į Veiverius buvo atvaryti du ūkininkai: Juozas Šalkauskas ir Širvaitis su dvikinkėmis rogėmis.

„Rytojaus dieną nuėjau į Veiverius pas gydytoją Lukšą vaistų. Eidama pro stribyną pamačiau ant grindinio sniege numestus iki baltinių išrengtus, basus keturių partizanų kūnus. Kulkų suvarpytas man pažįstamo kapitono Vyliaus kūnas dar buvo su kruvinu megztiniu... Eidama pro šalį žuvusius partizanus paslapčia nufotografavau Skirmanto dovanotu degtukų dėžutės dydžio „mini" fotoaparatu... 1949 metais čekistai areštuodami kratos metu aparatą atėmė," - pasakojo šviesios atminties gulagų kankinė Linkų Mortelė.

Pinčiškių kautynėse žuvę Laisvės kovotojai buvo patyrę partizanai. Nepriklausomos Lietuvos jaunesnysis leitenantas Justinas

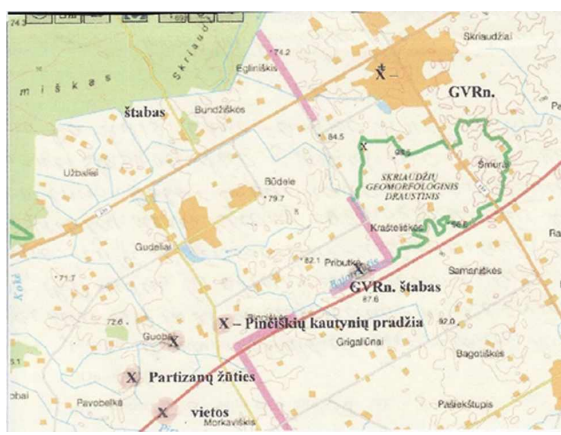

Pinčiškių Kautynių vietovės žemėlapis

Jasaitis, gimęs 1917 metais Kaune. 1944 metų rudenį pasitraukė iš Kauno. Atvykęs į Pakuonio apylinkes, leitenantas Nakties slapyvardžiu įstojo į Vytauto Marčiulionio-Viesulo organizuotą partizanų grupę ir buvo paskirtas vado pavaduotoju.

1946 metų gruodžio 26 dienos apygardos vado įsakymu Nr. 37, Naktis buvo perkeltas į Žalgirio rinktinės štabą. 1947 metų gegužės 20 dienos įsakymu Nr.14, buvo paskirtas Tauro apygardos adjutantu. 1947 metų rugsėjo 9-12 dienomis kapitonas Naktis, kaip komisijos narys, apmokė ir egzaminavo II laidos puskarininkius.

Prienų pašto viršininkas Povilas Vanagas, NKVD bolševikinio „gestapo“ politrukų persekiojamas, 1946 metų pavasarį pasitraukė į Prienų šilą. Nemuno slapyvardžiu priimtas į Geležinio Vilko rinktinę. Vasarą buvo paskirtas 2 kuopos vado Pjūklo pavaduotoju. Gruodžio 7 dienos apygardos vado aktu Nr. 338, apdovanotas juostele „Už narsumą“. 1947 metų. vasario 6 dienos įsakymu Nr. 9, pakeistu Vyliaus slapyvardžiu buvo paskirtas 3 kuopos vadu. 1947 metų birželio 10 dienos įsakymu Nr. 24, Vylius, Nemunas buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės adjutantu, nuo rugpjūčio 22 dienos papildomai ir Spaudos-informacijos skyriaus viršininku. Metų pabaigoje kapitonas Vylius paskirtas Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininku.

Juozas Ciplijauskas gimė 1919 metais Šunskų kaime, Marijampolės apskrityje. Nuo 1945 metų birželio 15 dienos Sakalo slapyvardžiu buvo Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanas. 1946 metų balandžio 10 dieną perkeltas į Tauro apygardos štabo apsaugos 24 Maironio kuopą. Nuo birželio 30 dienos paskirtas šios kuopos vadu. Rugpjūčio 19 dieną baigusiam puskarininkių kursus Sakalui buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis.

Juozas Bacevičius, gimęs 1925 metais Runkių kaime, Kazlų Rūdos valsčiuje. 1945 metų vasarą Briedžio slapyvardžiu priimtas į Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno kuopą. Nuo 1947 metų birželio 30 dienos Tauro apygardos štabo apsaugos 24 Maironio kuopos vado pavaduotojas.

KGB archyvuose rastoje, MGB čekistų skambiai pavadintoje „karinės čekistinės operacijos“ ataskaitoje „vadai“ rašė: „Remiantis

Veiverių MGB užverbuoto agento „Pūko“ pateiktais daviniais, nustatyta, jog Pinčiškėse Šilavoto link pastebėtas dažnas partizanų judėjimas. Nurodytame rajone rengiant MGB pajėgų pasalas, iš Veiverių išvykusi devynių karinių-operatyvinių darbuotojų grupė 1948 metų sausio 6 dieną 10 valandą Pinčiškių kaimo gyventojos Naujokienės sodyboje aptiko keturis partizanus. Susišaudymo ir persekiojimo metu trijų kilometrų atkarpoje buvo sunaikinti visi keturi partizanai. (Lietuvos partizanai bolševikų politrukų žargonu buvo vadinami - „banditai“, - V. J.).

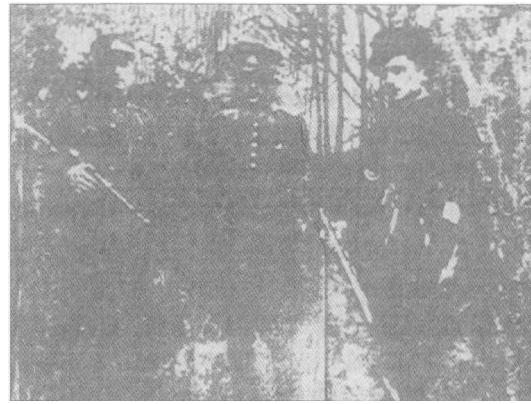

Leitenantas Juozas Ciplijauskas-Sakalas, kapitonas Justinas Jasaitis-Naktis, Povilas Vanagas-Vylius

Iš Marijampolės MGB atvežtas anksčiau suimtas Vytauto rinktinės 3 kuopos vadas J. Valaitis-Viesulas, tarp užmuštų „banditų“ atpažino Geležinis Vilko rinktinės kapitoną Kurtą bei Maironio kuopos vadą leitenantą Sakalą ir jo pavaduotoją jaunesnįjį leitenantą Briedį. Ketvirto nukauto Viesulas nepažino. Atvestas vietinis gyventojas Petras Ulevičius tvirtino, kad tarp nukautų partizanų Kurto nėra,“ - teigiama MGB suvestinėje. Ataskaitoje pažymėta, kad operatyvinių darbuotojų atliktos kratos metu M. Naujokienės sodyboje tarp dvigubos sienos rasta partizanų slėptuvė.

* * *

1948 metų sausio 6 dieną prie Marcelės Naujokienės namų sustojo kareivių vežimas. Per langą iššokęs Tigras pasitraukė. Atėjęs į Samaniškių kaimo gyventojos Bulotienės sodybą, čia įrengtoje slėptuvėje rastam rinktinės vadui Daumantui pranešė, jog Pinčiškėse įvyko skaudi nelaimė. Pavakare Skriaudžių parapijoje jau sklido

kalbos, kad Pinčiškių-Pavabalkės apylinkėse žuvo keturi partizanų karininkai. Tigras patikslino, kad ten žuvo Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininkas kapitonas Vylius, Tauro apygardos štabo adjutantas majoras Naktis ir Maironio 24 kuopos vadai: leitenantas Sakalas ir jaunesnysis leitenantas Briedis. Žuvusius partizanus į Veiverius vežė du ūkininkai.

Sulaukę vakaro sutemų Daumantas su Tigru iš rėmėjos sodybos išėjo.

Šių tragiškų įvykių vyksmą iš dalies patvirtina rasti partizanų dokumentai ir KGB archyvų fondo Nr. 3 čekistų įrašai bei Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado, partizanų majoro Kazimiero Algirdo Varkalos-Daumanto, Žaliuko raportas:

LLK Tauro apygarda
GVRn.vadas
Tauro apygardos vadui
Raportas Nr. 53
1948 metų sausio 18 diena

Pranešu Tamstai, kad šių metų sausio 6 dieną 11 valandą kautynėse su Veiverių, Kazlų Rūdos ir Sasnavos NKVD įgulomis Pinčiškių kaime, Veiverių valsčiuje žuvo:

Tauro apygardos adjutantas Naktis,
Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininkas Vylius,
Apygardos štabo apsaugos Maironio kuopos vadas Sakalas,
Maironio kuopos vado pavaduotojas Briedis.

Žuvimo aplinkybės buvo tokios: Vylius ir Tigras atėjo į tarnybinį susitikimą su Birutės rinktinės pareigūnais. Su jais rado atvykusius Naktį (...)

Po to Vylius su trimis svečiais nuvyko į (...) vietą.

Tigras atėjo pas mane ir pranešė, kad (...)

(Pastaba. Daugtaškiais pažymėtose eilutėse raporto tekstas išblukęs ir neįskaitomas, - V. J.).

Raportai ir pranešimai Tauro apygardos vadui

Žuvus štabo viršininkui Povilui Vanagui-Vyliui, tvarkiusiam štabo korespondenciją, Daumantas peržiūrėjo iš Tauro apygardos štabo ir Geležinio Vilko rinktinės kuopų vadų gautus raportus, paruošė ir išsiuntė apygardos vadui kelis raportus.

Atsakydamas į apygardos štabo klausimą apie prieš dvejus metus kautynėse su Jankų MGB kariniu daliniu Katinų kaime žuvusį Žalgirio rinktinės vadą puskarininkį Joną Kleizą-Žalvarį, rinktinės vadas Daumantas išsiuntė apygardos vadui išsamius raportus.

LLK Tauro apygardos GVRn. vadas
Tauro apygardos vadui
Raportas Nr. 51
1948 metų sausio 17 diena

Pranešu, kad žuvęs Žalgirio rinktinės vadas Žalvaris buvo gimęs 1917 metų kovo 23 dieną. Į LLK organizaciją įstojo 1945 metų pavasarį pasyviu ir tų pat metų lapkričio mėnesį aktyviu kovotoju.

Tarnavo Lietuvos kariuomenėje artilerijoje nuo 1939 metų iki 1941 metų, karinis laipsnis - grandinis, nuo 1944 metų iki 1945 metų tarnavo girininkijoje.

Geležinio Vilko rinktinėje dar pasyviu būdamas buvo paskirtas Žvalgybos skyriaus viršininku. Būdamas Geležinio Vilko rinktinėje vadinosi Siaubo, vėliau, kai buvo paskirtas Žalgirio rinktinės vadu, - Žalvario slapyvardžiu.

GVR vadas Daumantas

LLK Tauro apygardos GVRn. vadas
Tauro apygardos vadui
Raportas Nr. 52
1948 metų sausio 17 diena

Pranešu Tamstai, kad Jankų valsčiuje žuvęs Žalgirio rinkti-

nės vadas Žalvaris 1945 metų lapkričio 17 dieną dalyvavo Šilavoto valsčiaus stribų atsparos punkto puolime šturmuojančioje grupėje. Mūsų buvo 50 ir tiek pat įsitvirtinusio priešo. Priešo žuvo du, mūsų trys buvo lengvai sužeisti.

Šiose kautynėse žuvęs Žalgirio rinktinės vadas Žalvaris pasižymėjo kirviu kirsdamas spygliuotų vielų tvorą, kuria buvo aptvertas mūrinis pastatas - buvusi Šilavoto ligoninė, užėjus rusams, paversta NKVD ir stribų atsparos punktu.

Daumantas, GVR vadas

LLK Tauro apygardos GVRn. vadas
Tauro apygardos vadui
Raportas Nr. 43
1948 metų sausio 17 diena

Prašau Tamstos sutikimo ir perkelti iš Dainavos apygardos Margio grupės į Geležinio Vilko rinktinę kovotoją Kardą, kuris pas mus gyvena ir prašosi priimamas į 51 kuopą.

Daumantas, GVRn. vadas

LLK Tauro apygardos GVRn. vadas
Tauro apygardos vadui
Raportas Nr. 43
1948 metų sausio 16 diena

Prašau Tamstą apdovanoti juostele „Už narsumą“ GVRn. 51 kuopos 1 būrio vadą Anuprą. Pagrindas: kuopos vado raportas Nr.9.

Prašau Tamstą apdovanoti juostele „Už narsumą“ GVRn. 51 kuopos 1 būrio kovotoją Žvirblį. Pagrindas: kuopos vado raportas Nr. 10.

Daumantas, GVRn. vadas

Tarnybinis pažymėjimas

Būrio vadas Anupras į Laisvės kovotojų organizaciją įstojo 1945 metų sausio 15 dieną. Iki 1946 metų buvo eiliniu kovotoju,

vėliau iki 1947 metų gruodžio 26 dienos - skyrininku. Nuo gruodžio 26 dienos buvo paskirtas 51 kuopos 1 būrio vadu.

Kovotojas Anupras iki 1947 metų gegužės mėnesio veikė atskirai su savo skyriumi, nepriklausydamas jokiai stambesnei grupei. Vėliau įsijungė į GVRn. 51 kuopą. Pažymėtina, kad ir atskirai veikė, nesaistomas jokių aukštesnių instancijų, tačiau buvo labai taktiškas ir nepadarė jokių klaidingų veiksmų, dalyvavo keliose kautynėse, kurios yra išvardytos kuopos vado raporte. Kautynėse tiek dabar, tiek anksčiau pasižymi gera orientacija, šaltakraujiškumu ir drąsa.

Pastaba. Daumanto parašytas tarnybinis pažymėjimas.

Tigras, GVRn. vadas

Tarnybinis pažymėjimas

Žvirblis į partizanų eiles įstojo 1945 metų sausio 15 dieną.

Iki 1947 metų gegužės mėnesio nepriklausė nuo jokios aukštesnės vadovybės ir veikė tarp Dainavos apygardos ir mūsų rinktinės esamame rajone. Vėliau buvo priimtas į GVRn. 51 kuopą. Pažymėtina, kad veikdamas atskirame skyriuje, jokių netaktų nėra padaręs. Kovotojas Žvirblis yra turėjęs visą eilę kautynių, kurios išvardintos kuopos vado raporte. Kautynėse yra drąsus ir patyręs kovotojas, ką teko išgirsti iš jį pažįstančiųjų.

Tigras, GVRn. vadas

PARTIZANAI ŠIUGŽDINIAI

Prienų valsčiaus Alksniakiemio kaimo ūkininko Motiejaus Šiugždinio 16 hektarų ūkyje augo ir subrendo trys sūnūs: Jonas, gimęs 1923 metais, Justinas, gimęs 1924 metais, ir Povilas, gimęs 1925 metais. 1944 metų vasarą bolševikams vėl užgrobus Lietuvą, šaukiami į sovietų armiją visi broliai Šiugždiniai pradėjo slapstytis. 1945 metų ankstų pavasarį Jonas-Anupras ir Justinas-Šperlingas subūrė kelių vaikinų būrį ir pradėjo ginkluotą kovą prieš okupantą. Prienų „Žiburio“ gimnazijos auklėtinis Povilas su keliais klasės draugais įstojo į

Geležinio vilko grupės Jono Gelčio-Perkūno vadovaujamą partizanų būrį.

1947 metų gegužės mėnesį Anupro grupės partizanai įsijungė Geležinio Vilko rinktinės 4 kuopos sudėtin. Pirmas iš brolių Povilas-Bitinas žuvo 1947 metų liepos 17 dieną agento „Keršto“ išduotame 4 kuopos štabo bunkeryje Ašmintoje.

1948 metų sausio 18 dieną Anupras buvo paskirtas (4) 51 kuopos 1 būrio vadu. Geležinio Vilko rinktinės vado Tigro 1948 metų birželio 22 dienos įsakymu Nr. 10, iš pareigų atleidus laikinąjį 51 kuopos vadą Kęstutį, kuopos vadu buvo paskirtas Anupras.

Žiemos metu kuopos partizanai slapstydavosi patikimų gyventojų sodybose įrengtose slėptuvėse. Pakuonio valsčiaus Dangstytės kaimo sodybose, partizanų vadintoje „Ukrainoje“, buvo kelios slėptuvės: Antano Kairiūkščio svirne - po grindimis, Kazio Zelenkevičiaus sodybos tvarte - po ėdžiomis, Štriupkų sodyboje - kluone; Bagrėne - staliaus Vinco Bendinsko dirbtuvėje su landa po varstotu. Partizanų „Abisinija“ vadintų Žuvintos ir Dvylikių kaimų bei „Šveicarija“ vadintų Bačkininkėlių ir Patalmušio kaimų gyventojų sodybose taip pat buvo kelios partizanų slėptuvės.

Kėbliškių kaimo ūkininko Dičkaus kluone ir Nemuno šlaite netoli kelto per Nemuną įrengtose slėptuvėse partizanai laukdavo tinkamo momento persikelti į dešinįjį Nemuno krantą.

Tik atšilus, nuo pavasario iki vėlyvo rudens kuopos partizanai slapstydavosi miškuose. „Valstybe“ vadintame Alksniakiemio miške buvo kelios slėptuvės. „Imperija“ vadintų Kalvių ir Vangų miškų tankmėse buvo keli bunkeriai. Nemuno pakrantės šlaito krūmuose įrengtame bunkeryje dažnai slapstėsi Anupro grupės vyrai. Žilvinas dienoraštyje rašė, jog iš bunkerio į miško pusę iki atsarginės landos buvo iškastas tunelis, krūmuose, angos dangtyje, buvo įsodinta eglaitė.

Masinių MGB karinių dalinių siautėjimo metu partizanai keldavosi į dešinėje Nemuno pusėje, Darsūniškio, Užgirėlių ir Pelekonių miškuose bei Nibrių ir Verknės šlaituose, įrengtas slėptuves.

Geležinio Vilko rinktinės štabe

Prieš šv. Kalėdas Geležinio Vilko rinktinės vado Daumanto pasiūlymu, Naujųjų metų išvakarėse dokumentus ir rašomąją mašinėlę iš Sabų namuose įrengto štabo bunkerio Daumantas ir Vylius pernešė į Šaltiniškių kaime, Juozo Šalčiaus ūkyje, įrengtą štabo slėptuvę.

Šaltiniškių kaime, netoli Klebiškio šiliuko pamiškės, Išlaužo-Igliaukos vieškelio dešinėje pusėje, vaismedžių, gluosnių bei liepų guotuose skendėjo Šalčių ir Tercijonų sodybos. Artimų kaimynų šeimų nariai pradėjo remti „žaliukus“, tapo patikimais jų ryšininkais tik prasidėjus Lietuvos vyrų ginkluotai kovai. Broliai: Juozas, Viktoras ir Justinas Šalčiai, kaip potencialūs „Berlyno vaduotojai“, vengdami patekti į sovietų armiją, savo sodybos tvarte įsirengė slėptuvę. 1946 metų rudenį vietiniai partizanai Šalčių sodybos kluone po šaline įsirengė talpų bunkerį 7-8 vyrams. Lauke prie sienos sukrautos kelios rietuvės tik išdrožtų skiedrų stogams dengti patikimai slėpė bunkerio atsarginės landos dangtį.

Iššifravus MGB agento „Ąžuolo“ - profesoriaus Juozo Albino Markulio-„Erelio“, „Peslio“ išdavikišką veiklą, dalį Geležinio Vilko rinktinės štabo dokumentų iš Daumanto tėviškėje įrengtų štabo slėptuvių vyrai pernešė į išdavikui nežinomas slėptuves. Šalčių kluone įrengta slėptuvė tapo pagrindine Geležinio Vilko rinktinės štabo būstine.

1947 metų vasarą partizanai: Pranas Kleiza-Rytis, broliai Antanas-Naras, Vytautas-Jaunutis Jundilai ir Antanas Pranka-Vytautas, šalia lauko bulvinės - rūsio įsirengė atskirą, tik jiems žinomą keturių gultų slėptuvę.

Netrukus šalia tvarto, darže, vyrai įrengė trečią - vasarinę slėptuvę, skirtą į štabą atvykstantiems partizanams ir, jei reikės, slėptis masinių MGB dalinių siautėjimo metu.

Įsimintina 1947 metų gegužės 15-osios naktis. Šviesios nakties rimtį drumstė papievių krūmuose ankstyvų pavasario paukštelių giesmininkų sąšaukos garsai. Tylių partizanų žingsnių sutrikdytos, staiga nutilo prislopintos putpelių „gyvi-gyvi put-pelė“ pagyros...

Nuo Prienų šilo pusės per Šventupės slėnio krūmus ir iš Klebiš-

kio miško Šalčių sodybos link atsargiai slinko ginkluotų partizanų grupelės. Po vidurnakčio pakankamai erdvioje Šalčių trobos seklyčioje, prie Trispalve, Vytimi ir kryžiumi papuošto stalo, ginti pavergtos Tėvynės laisvę prisiekė per 30 Geležinio Vilko rinktinės partizanų...

Grįžus į Šalčių štabo slėptuvę, rinktinės vadui Daumantui kilo labai niūrios padrikos mintys... Prisiminė vadas 1947 metų pavasarį šios sodybos seklyčioje vykusią Laisvės kovotojų priesaiką, kai žvakių šviesos prieblandoje vyrų veiduose įžvelgė tvirtą ryžtą ginti okupanto teriojamą tėvų žemę. Prisiminė vadas ir savo įsakymu Nr. 21 pasižymėjusiems kovotojams reiškęs padėkas ir pagyrimus, nusižengusiems partizanų statutui - tarnybinius įspėjimus ir papeikimus... Daugelis tuomet iškilmingai prisiekusių rinktinės kovotojų garbingai tesėjo duotą žodį...

Kiek pailsėjęs rinktinės vadas Algirdas Varkala-Daumantas, Žaliukas rinktinės kovotojams parašė pirmąjį 1948 metų įsakymą.

LLK Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei

Įsakymas Nr. 1

Būstinė, 1948 metų sausio 13 diena

§ 1. 1948 metų sausio 6 dieną Pinčiškių kaime, Veiverių valsčiuje, kautynėse su gausiomis MVD pajėgomis dėl mūsų Tėvynės Laisvės ir Nepriklausomybės žuvo GVRn. štabo viršininkas Vylius.

Žuvusį štabo viršininką Vylių išbraukti iš GVRn. kovotojų asmeninės sudėties.

§ 2. Žuvęs GVRn. štabo Ūkio skyriaus viršininkas Skirgaila, Kurtas 1945 metų balandžio 13 dieną Rūdininkų kaime, Gudelių valsčiuje, dalyvavo kautynėse su žiauriuoju okupantu ir pasižymėjo drąsa, sueidamas į sąlytį su priešo gausiomis pajėgomis.
Čia Skirgaila ir kiti kovos draugai taiklia ugnimi privertė priešą užtrukti, kol susitvarkė ir pasiruošė kautynėms stambus Laisvės kovotojų dalinys. Už šį pasižymėjimą žuvusiam Ūkio skyriaus viršininkui reiškiu tarnybinę padėką ir pagyrimą.

§ 3. Žuvęs GVRn. štabo Ūkio skyriaus viršininkas Skirgaila, Kurtas 1945 metų balandžio 13 dieną dalyvavo kautynėse

Būdininkų kaime, Gudelių valsčiuje, ir tapo sunkiai sužeistas (per abi rankas). Sužeidimas atžymimas jo tarnybiniame lape.

§ 4. Žuvęs GVRn. Ūkio skyriaus viršininkas Skirgaila 1945 metų birželio 11 dieną dalyvavo kautynėse su žymiomis MVD pajėgomis Degimų miške, Prienų valsčiuje. Čia jis, sumaniai vadovaudamas skyriui, gerai orientuodamasis iš pat pradžių kautynių, nukovė keletu žmonių, tarp jų vieną majorą, sudavė priešo daliniui patį pirmą smūgį, po kurio ten buvusios okupanto pajėgos buvo visiškai sumuštos. Už šį pasižymėjimą Ūkio skyriaus viršininkui Skirgailai reiškiu tarnybinį pagyrimą ir padėką.

§ 5. 1945 metų lapkričio 19 dieną GVRn. Ūkio skyriaus viršininkas Skirgaila dalyvavo kautynėse su priešo kareivių grupe Grabavos kaime, Garliavos valsčiuje. Čia jis greitai ir sumaniai veikdamas nukovė keletu priešo žmonių. Tapo sunkiai sužeistas (per plaučius ir kojas). Sužeidimas atžymimas jo tarnybos lape.

§ 6. GVRn. Ūkio skyriaus viršininkas Skirgaila 1945 metų birželio mėnesį dalyvavo kautynėse Mikalinės miške, Šilavoto valsčiuje, su ginkluotomis okupanto pajėgomis ir pasižymėjo šaltakraujiškumu, staigia ir taiklia ugnimi, gera orientacija ir, padaręs priešui nuostolių, sėkmingai pasitraukė. Už šį pasižymėjimą žuvusiam Ūkio skyriaus viršininkui Kurtui, Skirgailai reiškiu tarnybinį pagyrimą ir padėką.

§ 7. 51 kuopos 1 būrio vadų Anuprų tvirtinu einamose pareigose. Pagrindas: kuopos vado raportas Nr. 17.

Daumantas, GVRn. vadas

Aktas

1947 metų lapkričio 1-ųjų - Visų Šventų dieną Dainavos apygardos Margio rinktinės Pilėnų grupės vadas Motiejus Jaruševičius-Lakštingala, viešėdamas pas Geležinio Vilko rinktinės partizanus, sutarė dalį Pilėnų grupės veiklos teritorijos perduoti GVRn. 5 kuopos pavaldumui.

Teritorijos ribose nuo Verknės upės į šiaurę ir rytus iki Sta-

kliškių-Užuguosčio-Kruonio ir iki Nemuno veikusios Pilėnų grupės partizanų dalis pereina 5 kuopos žinion.

Perėmė 5 kuopos kuopininkas Žilvinas
Perdavė: Pilėnų grupės vadas Lakštingala
1947 metų lapkričio 1 diena

PAMOKA JIEZNO STRIBAMS

1947 metų gruodžio 20 dieną šeši 51 kuopos 1 būrio partizanai ieškojo vietos žiemos bunkeriui įsirengti. Sutemus jie užėjo į pažįstamo ūkininko sodybą nakvoti. Ryte pamatę sodybos link artėjančią Jiezno MGB kareivių ir stribų grupę pasiruošė kautis. Prisileidę priešų grupę arčiau, partizanai atidengė taiklią ginklų ugnį. Kazio Celiešiaus-Vaidoto kulkosvaidžio serijos nukautas krito emgebistų grupės vadas. Partizanų ginklų ugnis nukovė ar sužeidė kelis kareivius ir stribus... Netikėtai apšaudyta priešo grupė pakriko ir pasitraukė.

Partizanai pasitraukė į priešingoje pusėje esantį miškelį.

Geležinio Vilko rinktinės vadas Daumantas 1948 metų sausio 17 dieną raportu Nr. 47 apie šias kautynes pranešė Tauro apygardos vadui.

* * *

Geležinio Vilko rinktinės vadas Daumantas, patikrinęs iš kuopų vadų gautą korespondenciją, 51 laikinojo kuopos vado Kęstučio Valentos-Kęstučio pranešimų siuntą, rado kelis raportus ir pranešimus, įprastuose pranešimuose ir raportuose kuopos vadas tinkamai ir aiškiai dėstė savo mintis ir pasiūlymus. Tačiau kai kurių raportų tekstuose rinktinės vadas įžvelgė keletą netikslumų ir neaiškumų, kuriuos reikėjo taisyti ir ateityje nekartoti.

Sausio 18 dieną vadas parašė ir pasiuntė Kęstučiui aiškinamąjį pranešimą - raštą.

GVRn. 51 kuopos vadui
Pranešu Tamstai, kad raportai, kuriuos rašei prašydamas

pagirti kovotojus, yra netikslūs. Reikia apie kiekvieną kovotoją parašyti atskirus raportus, išdėstant visus jų nuopelnus. Rinktinės vadas nuspręs, ar pagirti, ar ne.

Jei rinktinės vadas pats nežino apie tuos kovotojus, raportas yra pagrindas įsakymui reikšti padėką ar pagyrimą. Kai reikia pagirti kelis kovotojus, reikia pateikti atskirus raportus kiekvienam kovotojui. Raportas yra pagrindas pagyrimo ar padėkos skyrimui. Anksčiau į šitą buvo neatsižvelgiama. Dabar apygardos vado instrukcijoje, kurią turi ir Tamsta, yra nurodyta, kaip apiforminti sužeidimus, dalyvavimus kautynėse ir įvairius pasižymėjimus. Taigi, pasiskaityk ir atlik visa tai, ko reikalaujama. Ten reikalauja pravesti įsakymuose net anksčiau buvusias kautynes, kad remiantis įsakymu būtų galima atžymėti kovotojų tarnybos lapuose.

Daumantas, GVRn. vadas

KAUTYNĖS BALSĖNŲ-LAUKIŠKIŲ KELYJE

Artėjo vidurziemis. Giedra greito atšilimo nežadėjo. Šiltais baltų avikailių kailiniais aprengti ir storapadžiais veltiniais apauti enkavedistai ištisas naktis tūnodavo pasalose. Pūgų šėlsmo ir vakaro sutemų dengiami suguldavo prie įtartinų sodybų sniego pusnyse ir iki paryčių kantriai laukdavo pasirodančių partizanų. Tačiau partizanai buvo pakankamai atsargūs, nors susidūrimų su pasalaujančiais emgebistais ne visada pavykdavo išvengti.

1947 metų liepos 17 dieną Ašmintos kautynių metu buvo suimtos dvi kuopos ryšininkės: Aldona Kazlauskaitė-Jūratė ir žuvusio partizano puskarininkio Broniaus Simanaičio-Serbento žmona Elena Sebastijauskaitė-Ramunė. Kauno MGB rūmuose čekistų tardomas merginas maistu rėmė giminės, kuopos partizanai ir jas gerai pažinoję ūkininkai.

1948 metų sausio 14-osios naktį 51 kuopos 2 būrio partizanai į Laukiškių kaimą merginų artimiesiems vežė surinktų maisto produktų, kad pastarieji perduotų joms į senąjį, dar caro laikais pastatytą Kauno kalėjimą - „Geltonukę“. Pagirmonio-Laukiškių kelio pakalnė-

je partizanų roges pasitiko Pakuonio MGB garnizono kareivių ginklų šūviai. Apie šias kautynes Geležinio Vilko rinktinės vadas raportu pranešė Tauro apygardos vadui.

LLK Tauro apygarda
GVRn. vadas
Tauro apygardos vadui
Raportas Nr. 7
1948 metų liepos 23 diena

Pranešu Tamstai, kad 1948 metų sausio 14 dienos naktį Pakuonio valsčiaus Pagirmonio-Laukiškių kelyje įvyko kautynės tarp 51 kuopos 2 būrio kovotojų ir Pakuonio MVD. Kautynėse dalyvavo: 2 būrio vadas Aras, 2 būrio būrininkas Migla ir 1 būrio kovotojas Žiedas.

Minimi Laisvės kovotojai važiavo vežimu ir vežė maisto suimtoms ryšininkėms Jūratei ir Ramunei, kad pristatytų į Kauno kalėjimą. Tuo tarpu netikėtai iš pakalnės pasirodė emvedistai. Laisvės kovotojai, norėdami kautynių išvengti, pradėjo atsargiai trauktis. Bet per vėlai. Priešas juos pastebėjo ir atidarė smarkių kulkosvaidžių ir pusautomačių ugnį. Laisvės kovotojai atsišaudydami traukėsi toliau, per Kudirkų ir Laukiškių kaimus. Kautynės tęsėsi, raketos iš vienos ir iš kitos pusės skrodė orą. Dalis emvedistų persekiojo raiti. Laukiškių kaime sužeidė būrio vadą Arą. Kovotojai, negalėdami su sužeistuoju atsipalaiduoti, krito į uždangą ir (...) iš 20 metrų atstumo atidengė taiklią ugnį (...). Emvedistai, būdami kontakte su mūsų kovotojais, taiklios bei netikėtos ugnies buvo sulaikyti ir išblaškyti.

Pasinaudoję proga, būrininkas Migla ir kovotojas Žiedas gavo atsipalaiduoti, iš kautynių lauko išsivedė sužeistų būrio vadų Arą.

GVRn. vadas

Šūviai prie Liusbergo

Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos 1 būrio vadas Sakalas ir kovotojai Neris ir Lapinas, netikėtai susidūrę su sovietų patruliais, Išlaužo-Garliavos plente nukovė du Liusbergio karinio dalinio kareivius.

Vasario pradžioje 52 kuopos vadas Kairys, gavęs būrio vado Vinco Kleizos-Sakalo raportą, parašė rinktinės vadui.

LLK Tauro apygarda
Geležinio Vilko rinktinės vadui
52 kuopos vadas
Raportas
1948 metų vasario 4 diena

Pranešu Tamstai, kad 1948 metų sausio 11 dieną 5 kuopos 1 būrio vadas Sakalas, eidamas drauge su 53 kuopos kovotojais Nerimi ir Lapinu, prie Išlaužo Kauno-Prienų plente susitiko su ginkluotais rusais iš Liusbergio.

Sukritę ant žemės, riktelėjo rusiškai: „Rankas aukštyn!" Rusai atsakė: „svoji...svoji!" Rankų nepakėlus, Sakalas ir Neris atidengė ugnį ir rusus nukovė vietoje. Priėję paimti ginklus pamatė (...) (neįskaitoma,- V. J.) vienas buvo ant automato užgriuvęs, o kitas numetęs ginklą į griovį. Nušovė 20 metrų atstumu. Ginklų nepaėmė.

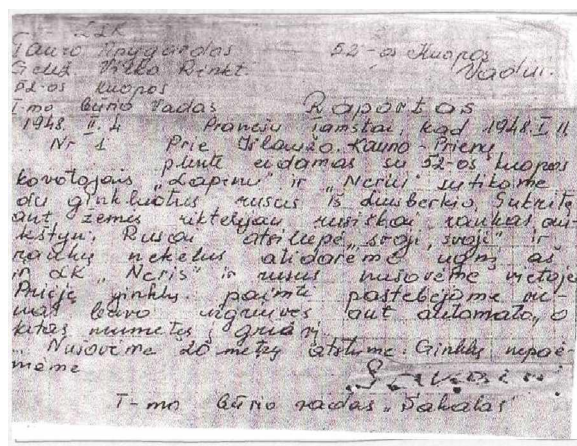
LLK
Tauro Apygarda — 52-os Kuopos
Geliž. Vilko Rinkt. Vadui.
52-os kuopos
I-mo Būrio Vadas Raportas
1948. II. 4 Pranešu Tamstai, kad 1948. I. 11
Nr. 1 Prie Išlaužo. Kauno - Prienų
plente eidamas su 52-os kuopos
kovotojais „Lapinu" ir „Nerimi" susitikome
du ginkluotus rusus iš Liusbergio. Sukritę
ant žemės riktelėjau rusiškai: „rankas au-
kštyn". Rusai atsilepė „svoji, svoji" ir
rankų nekelus atidarėme ugnį aš
ir LK „Neris" ir rusus nušovėme vietoje
Priėję ginklų paėmę pastebėjome au-
tomat. buvo užgriuvęs ant automato, o
kitas numetęs į griovį
... Nušovėme 20 metrų atstumu. Ginklų nepa-
ėmėme
Sakalas
I-mo Būrio vadas „Sakalas"

Priedas: kovotojo Sakalo ranka rašytas raportas.

52 kuopos vadas Kairys

MGB pasala Alksniakiemyje

Sausio 21-osios naktį 51 kuopos 1 būrio būrininkas Bronius Va- - siliauskas-Kastytis ir kovotojas Genevičius-Žiedas aplankė Alksniakiemio mokyklos mokytoją Laibikį. Važiuojant per kaimą ir lenkiant Černevičiaus sodybą, pastotę apšaudė Prienų MGB garnizono kareivių pasala. Iš rogių iššokęs ir besitraukiantis partizanas Žiedas buvo nukautas. Būrininkas Kastytis pasitraukė.

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado Daumanto 1948 metų vasario 1 dienos įsakyme Nr. 3 parašyta: „1948 metų sausio 21 dieną 51 kuopos 1 būrio Laisvės kovotojas Žiedas dalyvavo kautynėse su keliolika kartų gausesnėmis priešo pajėgomis. Būdamas sužeistas tol priešinosi, kol buvo mirtinai nukautas."

Už šį pasižymėjimą žuvusiam partizanui Žiedui rinktinės vadas pareiškė tarnybinį pagyrimą.

Žuvusį 51 kuopos kovotoją Gecevičių-Žiedą išbraukė iš Geležinio Vilko rinktinės kovotojų sąrašų.

Tik po pusmečio, jau žuvus GVRn. vadui Daumantui, jį pakeitęs Juozas Baltrušaitis-Tigras štabo dokumentuose rado įsakymą Nr. 3 apie kautynes Alksniakiemyje bei partizano Žiedo žūtį ir raportavo apygardos vadui.

LLK Tauro apygarda
GVRn.vadas
Tauro apygardos vadui
Raportas Nr. 9
1948 metų liepos 26 diena

Pranešu Tamstai, kad 1948 metų sausio 21-osios naktį 51 kuopos kovotojai Kastytis ir Žiedas susikovė su 20 emvedistų Prienų valsčiuje, Alksniakiemio kaime. Kovotojai rogėmis važiavo parsivežti maisto. Privažiavusius sodybą, juos stabdė MVD sargybinis. Kastytis iš rogių atidengė automato ugnį. Abu iššoko iš rogių ir traukėsi, nes iš kambario išbėgę emvedistai atidengė stiprią kulkosvaidžių ir automatinių ginklų ugnį. Sužeistas par-

tizanas Žiedas atkakliai priešinosi, tačiau kulkosvaidžio serijos buvo nukautas. Laisvės kovotojas Kastytis laimingai pasitraukė.

GVRn. vadas Tigras

* * *

1947 metų pabaigoje ir 1948 metais aktyvių partizanų gretas papildė keli jauni vyrai: į 51 kuopą eiliniu kovotoju priimtas Juozas Ulčickas-Vytautas ir įtrauktas į GVRn. 51 kuopos 2 būrio sąrašus; taip pat eiliniu kovotoju priimtas Balys Jurgelaitis-Darius ir įtrauktas į GVRn. 51 kuopos 1 būrio sąrašus. Naujai priimtas eiliniu kovotoju Bronius Šerėnas-Šarūnas ir įtrauktas į GVRn. 51 kuopos 2 būrio kovotojų sąrašus; taip pat naujai priimtas kovotojas Modestas Puzinauskas-Audra ir įtrauktas į GVRn. 51 kuopos 2 būrio sąrašus.

* * *

Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos vado pareigas einąs Kęstutis Valenta-Kęstutis, nežiūrėdamas gausių priešo pajėgų ir pavojų, buvusių rinkimų metu išgelbėjo tos pačios kuopos sužeistą 2 būrio vadą Arą.

Už šį pasižymėjimą laikinai einantis vado pareigas 51 kuopos vadui Kęstučiui pareiškė tarnybinę padėką.

GVRn. 51 kuopos 1 būrio kovotojas Vytenis, nežiūrėdamas stipraus persekiojimo, savo noru vyko gelbėti tos pačios kuopos 2 būrio vado Aro, sužeisto kautynių metu ir vos nepatekusio priešui. Už šį pasižymėjimą 51 kuopos 1 būrio kovotojui Vytautui Čepulioniui-Vyteniui pareiškė tarnybinę padėką.

Remiantis 51 kuopos vado raportu Nr. 5 GVRn. 51 kuopos 1 būrio 2 skyriaus skyrininką Antaną Seniką-Švyturį patvirtino einamose skyriaus vado pareigose.

Daumantas, GVRn. vadas

KAUTYNĖS 54 KUOPOJE

Tik prieš mėnesį per Kalėdas žuvus Geležinio Vilko rinktinės 54 kuopos vadui Kazokui ir trims kovotojams, kuopos partizanai vėl patyrė skaudžią nesėkmę.

Sausio 23-iosios naktį Geležinių kaime, Sasnavos MGB karinio dalinio emgebistų pasaloje prie Valčiuvos upelio, ūkininko Žolyno lauke žuvo 54 kuopos 1 būrio vadas Arūnas ir jaunas Laisvės kovotojas Uranas.

Marijampolės Jono Jablonskio gimnazijos auklėtinis septyniolikmetis Petras Sližauskas, gimęs 1929 metais, Šturmo slapyvardžiu kovą su okupantu pradėjo 1945 metų rudenį partizanų rezervinės Vytenio grupės sudėtyje. Apygardos vado, aviacijos majoro Zigmo Drungos-Mykolo Jono 1945 metų balandžio 1 dienos įsakymu Nr. 10a buvusios rezervinės grupės nariams suteikus Laisvės kovotojo statusą, Vytenio būrio narys Šturmas tapo aktyviu partizanu. Liepos mėnesį Marijampolės NKVD čekistams suėmus Vytenio grupės vadus ir kelis aktyvesnius grupės narius, kiti pasitraukė pas partizanus. Grupės narys Petras Sližauskas-Šturmas pakeistu Arūno slapyvardžiu tapo Geležinio Vilko rinktinės Vytauto grupės 1 kuopos Albino Ledo-Ūdros būrio kovotoju.

Drąsus ir apsukrus vaikinas greitai atkreipė rinktinės štabo vadovybės dėmesį. Įvykdęs kelias atsakingas užduotis, įgavo rinktinės vadų pasitikėjimą. Geležinio Vilko rinktinės vado Algirdo Varkalos-Daumanto 1947 metų vasario 6 dienos įsakymu Nr. 9 kovotojas Petras Sližauskas-Arūnas buvo paskirtas štabo Žvalgybos skyriaus viršininku. Po dviejų mėnesių parašė atsistatydinimo raportą ir balandžio 8 dienos įsakymu Nr. 17 iš eitų pareigų buvo atleistas. Nuo rugpjūčio vidurio Arūnui pavesta vadovauti 2 būrio partizanams. 1947 metų gruodžio 24 dienos rinktinės vado įsakymu Nr. 50 nuo 1947 metų rugpjūčio 15 dienos partizanas Arūnas oficialiai patvirtintas 54 kuopos (buvusios Vytauto grupės 1 kuopos) 1 būrio vadu. Šias pareigas vykdė iki žūties dienos.

Su būrio vadu Petru Sližausku-Arūnu pasaloje žuvo tik 1947

metų spalio mėnesį į partizanų gretas priimtas Jonas Savičius-Uranas. Partizanų palaikus emgebistai nuvežė į Sasnavą ir numetė prie stribyno.

1946 metų sausio mėnesį Marijampolės apskrities NKVD suimto, Stirnos rinktinės vado adjutantu siūlyto Kazimiero Savičiaus-Urano, Sakalo jaunesnis brolis Jonas į partizanų gretas įstojo Urano - buvusiu brolio slapyvardžiu.

Aktas

1948 metų sausio 24 diena

1948 metų sausio 23 dienų 22 valandą Baraginės kaime buvo pastebėti du partizanai, kurie stabdomi bėgo ir buvo nušauti:

Sližauskas Petras, Stasio, gimęs 1929 metais, slapyvardžiais Pypkė, Arūnas, 54 kuopos 1 būrio vadas.

Uranas - 54 kuopos eilinis, į partizanus priimtas 1947 metų spalio mėnesį.

Sasnavos MGB operatyvinis įgaliotinis (neįskaitoma)

VĖTROS ŽŪTIS

Geležinio Vilko rinktinės vado įsakymu Nr. 51 § 1, 1947 metų gruodžio 24-osios naktį žuvusį 54 kuopos vadą puskarininkį Stasį Vaičiulevičių-Kazoką laikinai vykdyti kuopos vado pareigas pakeitė Kazimieras Akelaitis-Vėtra.

Sausio 26-osios naktį prie Ąžuolų Būdos su Kazlų Rūdos valsčiaus MGB kareivių grupe susidūrė keturi Geležinio Vilko rinktinės 54 kuopos kovotojai. Netikėtai priešo užklupti, partizanai atsišaudydami traukėsi. Nakties speigas ir įšalusi ginklų geležis tartum žarijos degino sugrubusius vyrų rankų pirštus, atkakliai spaudžiančius automatų nuleistukus - „gaidukus“.

Grėsmingai kalenusių emgebistų lengvųjų kulkosvaidžių serijos neleido partizanams atsipalaiduoti. Į padangę viena po kitos kilo priešo raketos, apšviesdamos kautynių vietovę.

Trumpai užgesus raketoms, partizanai per kelias akimirkas per-

Partizanas Kazimieras Akelaitis-Vėtra

bėginėjo į patogesnes pozicijas... Vienos priešų atakos metu sužeistas suklupo laikinasis kuopos vadas Kazimieras Akelaitis-Vėtra.

Pirmo būrio vadas Benediktas Budrys-Vytenis, skyriaus vadas Vytautas Naujokas-Jupiteris ir aktyviu kovotoju priimtas buvęs Vytenio grupės narys Vytautas Žalnierukynas-Audrūnas nesutriko. Sutelkta ginklų ugnimi kiek prislopinę priešo ugnies židinius, partizanai iš apšaudomos zonos išsinešė sužeistą kuopos vadą. Partizanai sužeistą Vėtrą nuvežė į Žaliosios kaimo ūkininko Jono Večerskio sodybą. Skyrininkui Jupiteriui pranešus, į Večerskių namus atvažiavo sesuo Onutė ir iš Kauno žiemos atostogų parvažiavęs Medicinos fakulteto studentas brolis Petras. Partizanas Jupiteris, ryšininkė Akelaitytė-Rūta ir brolis Petras su sužeistuoju partizanu išvažiavo į rizikingą ir pavojingą kelionę.

Aplenkdami Garliavą atvažiavo į Kauno priemiestį. Prie Nemuno, Napoleono kalno šlaite, iš rogių iškeltą ir paguldytą ant paskolintų rogučių sužeistąjį Vėtrą sesuo ir brolis pervežė per užšalusį Nemuną ir nuvežė į Raudonojo Kryžiaus ligoninę. Jupiteris su pastote grįžo atgal.

Sausio 28 dieną partizaną Kazimierą Akelaitį-Vėtrą operavo profesorius Telesforas Šiurkus. Tačiau po pavėluotos vidurių operacijos ir narkozės Vėtra neprabudo... Brolio studento Petro pastangomis, Vėtros palaikai iš ligoninės buvo paimti ir slapta palaidoti Eigulių kapinėse.

MGB čekistų suimta ir žiauriai tardoma Onutė Akelaitytė-Rūta, neišdavusi asmenų, padėjusių palaidoti partizaną Vėtrą, buvo nuteisia 25 metams katorgos darbų SSRS gulaguose.

Skaudus smūgis Lietuvos partizanams. Žvejo grupės žūtis

Bene ryškiausius Lietuvos partizanų kovos puslapius pasiaukojama drąsa ir savo krauju per trejus žiaurių kautynių metus įrašė Lietuvos karininkas, partizanų pulkininkas Antanas Baltūsis-Žvejys, pusantrų metų vadovavęs Tauro apygardos kovotojams.

1946 metų pabaigoje Juozo Lukšos-Skirmanto pastangomis buvo demaskuota „Smerš“ čekistų kontroliuota išdaviko Juozo Markulio-Erelio“ suburta BDPS veikla. 1947 metų pradžioje į Tauro apygardą perkėlus Vyriausiąjį Ginkluotųjų Pajėgų Štabą, viršininku buvo paskirtas nuoseklus Lietuvos partizanų kovos strategas pulkininkas Žvejys.

Okupuotos Lietuvos SSR valstybės saugumo ministro generolo majoro Kapralov nuolatiniai Kauno, Marijampolės, Vilkaviškio, Šakių ir Prienų apskričių MGB skyrių vadams įsakymai surasti ir sunaikinti Tauro apygardos štabą ir vadą Žvejį nedavė lauktų rezultatų. Dažnai vykdomos kruopščiai parengtos stambių MGB karinių pajėgų ir specialiųjų dalinių operacijos buvo nesėkmingos. Apskričių ir valsčių MGB operatyvinių-agentūrinių skyrių užverbuotų agentų ir slaptų šnipų pastangos išaiškinti ir nustatyti apygardos štabo slėptuvių vietas ilgą laiką buvo bevaisės.

1947 metų gruodžio mėnesį Vilkaviškio MGB skyriaus čekistams pavyko išaiškinti ir agente „Tiesos“ slapyvardžiu užverbuoti buvusią Baltūsiu tarnaitę, saugančią Žvejo gimtinės ūkį. Gavusi emgebistų užduotį, agentė „Tiesa“ pradėjo dažniau susitikinėti ir čekistų nurodymu materialiai remti 1947 metų rudenį trėmimo išvengusią, iš tėviškės pasitraukusią Žvejo seserį Anelę. Pasinaudojusi Baltušytės patiklumu, okupanto agentė netruko surinkti pakankamai emgebistus dominančios informacijos, sesers ir brolio susitikimų bei partizanų dažniau lankomas vietas.

1948 metų sausio pabaigoje agentė „Tiesa“ pranešė ją užverbavusiam operatyvininkui, kad sausio 28 dieną Žvejys su keliais partizanais lankėsi netoli Pilviškių gyvenančio ūkininko sodyboje. Gavę šį pranešimą, čekistai įpareigojo agentę nedelsiant informuoti Pilviškių arba Vilkaviškio MGB pareigūnus, kai tik pasirodys kaime partizanai.

Tauro apygardos vado adjutantas, leitenantas Pranas Žaldaris-Šapalas

Tauro apygardos vadas, pulkininkas Antanas Baltūsis-Žvejys

Majoras Juozas Balsys-Dobilas

Tauro apygardos partizanų veiklos tyrinėtojo Bonifaco Ulevičiaus rasti ir „Laisvės kovų archyvo“ Nr. 23 leidinyje publikuoti KGB archyvų agentūrinių bylų įrašai teigia: „Šių metų sausio 31 dieną 23 valandą 50 minučių Vilkaviškio apskrities MGB skyrius gavo agentės „Tiesos“ pranešimą, kad buožės Baltrušaičio ūkyje su grupe partizanų slepiasi Tauro apygardos vadas Žvejys ir ketina būti iki vasario mėnesio 3 dienos.“

Vilkaviškio MGB skyriaus viršininko papulkininkio Židko nedelsiant sukviesti operatyvinių skyrių čekistai bei mieste dislokuoto 260 Šaulių pulko MGB 2 bataliono vadas majoras Žurkin bei štabo viršininkas vyresnysis leitenantas Lunev sudarė partizanų vado ir jo palydovų sunaikinimo planą.

Nutarta operaciją vykdyti pasitelkus tris Vilkaviškio specialiojo dalinio ir Pilviškiuose dislokuotų karinių pajėgų grupes.

Vidurnaktį kovinės parengties signalo pakeltos MGB karinės grupuotės pradėjo vykdyti operacijos plane suderintus ir papulkininkio Židko patvirtintus veiksmus. Vilkaviškyje dislokuota 260 Šaulių pulko MGB 2 bataliono 5 kuopos 44 enkavedistų grupė, vadovaujama dviejų karininkų ir dvylikos seržantų, ginkluota šešiais lengvaisiais kulkosvaidžiais ir automatiniais ginklais bei granatomis, ZIL-5 markės automašina išvažiavo Stirniškių keliu. Pakeitę maršrutą ir prie Obšrūtų kaimo

palikę sunkvežimį, enkavedistai laukais nuslinko į numatytą vietą ir 6 valandą ryto iš šiaurės vakarų pusės blokavo Gulbiniškių kaimą.

Gavusi įsakymą ir konkrečią operacijos vykdymo užduotį, Pilviškiuose dislokuota 260 Šaulių pulko MGB 2 bataliono 6 kuopos 40 enkavedistų grupė, vadovaujama poros karininkų ir dešimties seržantų, ginkluota keturiais lengvaisiais kulkosvaidžiais, automatais ir kitais šaulių ginklais, „pasikaišę" 80 rankinių granatų, siekdami suklaidinti vietinius gyventojus, demonstratyviai išėjo Antanavo link. Nutolusi nuo miesto baudėjų grupė pakeitė maršrutą ir pasukusi pro Būdviečių kaimą 6 valandą ryto iš pietryčių pusės paslapčia blokavo Gulbiniškių kaimo prieigas. Partizanams suimti, o pasipriešinus - sunaikinti sukomplektuota keturių MGB štabo karininkų, penkių specialiojo dalinio seržantų ir vienuolikos enkavedistų - šaulių puolančioji grupė 3 valandą nakties atvažiavo prie Gulbiniškių kaimo. Sustoję Vilkaviškio-Pilviškių paplentėje, operacijai vadovaujantys: bataliono vadas majoras Žurkin ir Vilkaviškio MGB viršininko pavaduotojas kapitonas Krugovcov, patikslino paskutinius blokuojančios ir puolančios grupių sąveikos nurodymus.

Bataliono vado pavaduotojui vyresniajam leitenantui Dokin su keturiolikos enkavedistų grupe įsakė blokuoti Baltrušaičio sodybą ir nieko iš jos neišleisti. Jei kas bandytų į sodybą patekti, nedaryti kliūčių ir netrukdyti, praleisti.

Bataliono štabo vyresniojo leitenanto Lunev grupei teko pagrindinė operacijos vykdymo užduotis - išvydus sutartą bataliono vado majoro Žurkin signalą, su šešiais enkavedistais pradėti sodybos pastatų kratą ir šturmuoti surastą partizanų slėptuvę.

Palikę prie plento „gazikus", abi enkavedistų grupės, glaustu žiedu apsupusios sodybos pastatus, iki pat ryto laukė sutarto operacijos vadovo signalo.

Išaušo 1948 metų vasario 1 dienos rytas. Apie 10 valandą padangėje nušvitus baltai raketai, vyresnysis leitenantas Lunev su grupe enkavedistų įslinko į sodybos kiemą ir pradėjo kruopščią trobesių kratą. Čekistų kvočiamas Motiejus Baltrušaitis patvirtino, kad ant tvarto sukrautame šiene slepiasi trys partizanai. Čekistų vadams primygtinai

siūlant partizanams pasiduoti, atsakyta kulkosvaidžio ir automato šūvių ugnimi... Tai patvirtina čekistų įrašas surašytame operacijos akte: „Tris kartus buvo siūloma pasiduoti, į tai jie atsakė keiksmais ir ugnimi. Grupė panaudojo ginklus.“

Supratę, jog prasiveržti iš apsupto tvarto nėra vilties, partizanų vadas Žvejys ir jo adjutantas, partizanų jaunesnysis leitenantas Pranas Žaldaris-Šapalas padegė su savimi turėtus štabo dokumentus. Vengdami gyvi patekti į kruvinus čekistų nagus, vadas Žvejys ir jo adjutantas Šapalas garbingai pasitraukė iš gyvenimo...

Nuo padegtų dokumentų įsiliepsnojus sukrautam šienui ir plečiantis gaisro židiniui, buvo imtasi priemonių ugniai likviduoti. „Nukautųjų (...) lavonai buvo išnešti nespėję apdegti“, - akte rašė emgebistai.

Tikėtina, kad vadui, pulkininkui Žvejui pavaldžios apygardos štabo apsaugos 24 Maironio kuopos vadas, buvęs Lietuvos puskarininkis, partizanų majoras Juozas Balsys-Dobilas lipančius ant tvarto enkavedistus pasitiko vokiško automato šūviais. Tik pritrūkus šovinių, Dobilas prie smilkinio pakėlė savo pistoleto vamzdį...

Akivaizdu, kad emgebistų surašytame akte teiginiai: „Majoro laipsnį turintis partizanas nusišovė tuo metu, kai kareiviai pradėjo lipti ant šieno. (...) Atliekant operaciją mūsų karių aukų nebuvo“, - tikriausiai yra klastotė arba pagrįstai abejotini.

Čekistinės karinės operacijos rezultatų aktas

1948 metų vasario 1 diena, Pilviškiai

Mes, žemiau pasirašę: Vilkaviškio apskrities MGB skyriaus viršininko pavaduotojas kapitonas Krugovcov, Vilkaviškio apskrities MGB operatyvinis įgaliotinis jaunesnysis leitenantas Vincaitis, 260 ŠP MGB 2 bataliono vadas majoras Žurkin ir atskiro kulkosvaidininkų būrio vadas leitenantas Grigorjev, surašėme šį aktą: šiandien, pagal AS MGB duomenis, į buožės Motiejaus Baltrušaičio, gimusio 1883 metais, gyvenančio Gulbiniškių kaime, Pilviškių valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje, ūkį (kv. 66-40) buvo pasiųsta operatyvinė grupė, kuri 1948 metų vasario 1-ąją 3 valandų nakties atvykusi į operacijos rajonų nurodytų ūkį užblokavo.

Prašvitus iš ūkio šeimininko buvo sužinota, kad ūkio daržinėje ant šieno slepiasi trys partizanai. Per Motiejų Baltrušaitį partizanams tris kartus buvo siūlyta pasiduoti, tačiau į tai jie atsakė keiksmais ir ugnimi. Grupė panaudojo ginklus.

Partizanai daržinę, kurioje jie slėpėsi, padegė. Buvo imtasi priemonių ugnį likviduoti ir partizanų lavonai išnešti nespėję apdegti. Visi trys vilkėjo smetoninės kariuomenės uniformomis. Vienas iš jų - pulkininkas, ginkluotas belgišku pistoletu Nr. 199947 ir vokišku automatu Nr. 27696. Antras - majoras, ginkluotas vokišku automatiniu šautuvu Nr. 3557, trečias - viršila, ginkluotas vokišku kulkosvaidžiu MG Nr. 189.

Partizanų majoras nusišovė tuo metu, kai kareiviai, norėdami užgesinti gaisrą ir išnešti lavonus, pradėjo lipti ant šieno. Vietoje apžiūrint lavonus nustatyta, kad visi jie nusišovę, be to, majoras nusišovė tik tada, kai lipantys paimti nusižudžiusiųjų kareiviai pasirodė ant šieno.

Pulkininko laipsnį turintį užmuštų partizanų operacijos vietoje atpažino šeimininkas Motiejus Baltrušaitis ir jo sūnūs fonas ir Stasys. Pasirodė, kad tai Antanas Baltūsis, gimęs 1908 metais, buvęs Gulbiniškių kaimo, Pilviškių valsčiaus, Vilkaviškio apskrities, gyventojas, Tauro apygardos vadas, slapyvardžiu Žvejys.

Kiti du partizanai neatpažinti.

Trijų užmuštų partizanų lavonai atvežti į Vilkaviškio AS *MGB galutinai atpažinti ir nufotografuoti.*

Suimti šeimininko, pas kurį rasti sunaikinti partizanai, šeimos nariai:

Baltrušaitis Jonas, Motiejaus, gimęs 1914 metais.

Baltrušaitis Stasys, Motiejaus, gimęs 1916 metais.

Baltrušaitytė Anelė, Motiejaus, gimusi 1918 metais.

Vykdant operaciją, mūsų karių aukų nebuvo. Ginklų neprarasta. Paimta: vokiškas kulkosvaidis, vokiškas 10 užtaisų šautuvas, vokiškas automatas, 28 šoviniai, 2 kompasai, žiūronai, planšetė su dokumentais ir žemėlapiu.

Aktas surašytas trimis egzemplioriais.

Vilkaviškio apskrities MGB viršininko pavaduotojas kapitonas
Krugovcov
260 ŠP MGB 2 bataliono vadas majoras Žurkin
Vilkaviškio MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis jaunesnysis
leitenantas Vincaitis
Atskiro kulkosvaidininkų būrio vadas leitenantas Grigorjev

Pagrindas: LYAFK - 1. A - 3. B. 214 Tauro apygardos štabo išaiškinimo byla Nr. 214. (Pastaba. B. Ulevičiaus vertime iš rusų kalbos emgebistų terminas „banditai" pagal prasmę išverstas „partizanai", - V. J.).

Visiškai slaptai
TSRS valstybės saugumo ministrui generolui pulkininkui draugui Abakumovui
TSRS VS 2-osios vyriausios valdybos viršininkui generolui majorui Pitovranovui

Specialusis pranešimas Nr. Ja-198

1948 metų vasario 1 dieną Gulbiniškių kaimo buožės Baltrušaičio ūkio daržinėje karinės čekistinės operacijos metu buvo užmušti trys partizanai: Tauro apygardos vadas, Lietuvos ginkluotųjų partizanų pajėgų vyriausias vadas pulkininkas Antanas Baltūsis-Žvejys ir du neatpažinti partizanai.

Jų atpažinimui į Vilkaviškio MGB atvežti anksčiau MGB organų suimti: buvęs Žvejo įgaliotinis, Birutės rinktinės štabo viršininkas Stasys Jakštys-Katinas (Jakštavičius) ir Vytauto rinktinės štabo Ūkio dalies viršininkas Jonas Valaitis-Viesulas patvirtino, jog pulkininko uniforma vilkintis nukautas partizanas yra Žvejys. Abu suimtieji patvirtino, jog nukautasis majoro uniforma yra Juozas Balsys-Dobilas, buvęs Lietuvos puskarininkis, štabo Apsaugos kuopos vadas, vykdęs vado ypatingas užduotis. Jų tvirtinimu, leitenanto uniforma vilkintis nukautas partizanas buvo

asmeninis Žvejo adjutantas Pranas Žaldaris-Šapalas. Imamės aktyvių priemonių likusius partizanų štabo narius surasti ir likviduoti.

LTSR valstybės saugumo ministras Kapralov

Kremliaus plėšikų - sovietų MGB čekistų apiplėšti - nusegtais diržais, nuautais auliniais batais ir nuvilktomis milinėmis - Tauro apygardos vado ir štabo narių kūnai buvo „pašarvoti" Vilkaviškio apskrities MGB būstinėje.

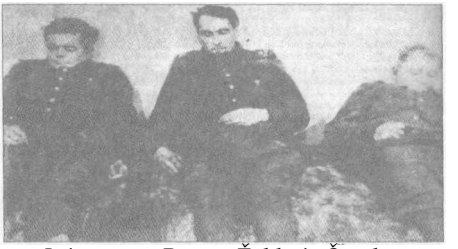

Leitenantas Pranas Žaldaris-Šapalas, pulkininkas Antanas Baltūsis-Žvejys, majoras Juozas Balsys-Dobilas

Išduotas Geležinio Vilko rinktinės štabo bunkeris

„1947 metų vasarą Geležinio Vilko rinktinės vadai Pributkio kaimo ūkininko Konstantino Sabo gyvenamojo namo rūsyje, po priemenės grindimis, įsirengė gana jaukią slėptuvę. Iki šv. Kalėdų šioje slėptuvėje pastoviai dirbo ir gyveno Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininkas, partizanų kapitonas Povilas Vanagas-Nemunas, Vylius. Prieš Naujuosius metus iš slėptuvės išeidami partizanai išsinešė visus štabo dokumentus ir rašomąją mašinėlę. 1948 metų sausio 6 dieną Pinčiškių kaime žuvus Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininkui Vyliui, mūsų namuose įrengtoje štabo slėptuvėje partizanai jau nesilankė," - pasakojo tuomet buvusi devynmetė Dalytė Sabaitė.

Pinčiškėse žuvus Vyliui ir keturiems partizanams, drąsiau pasijuto kiek pritilę MGB agentai bei nuolatiniai kaimo skundikai. Netrukus Veiverių MGB čekistai sulaikė Pažėrų krašto godų stikliuko mėgėją. Čekistų tardomas agresyvus peštukas Pažėra, vengdamas ilgesnio arešto, prasitarė, kad jo giminaičio Kosto Sabo sodyboje, Pri-

GVR štabo vieta Kosto Sabo sodyboje

Povilas Vanagas-Nemunas-Vylius

butkio kaime, yra partizanų bunkeris. Dvi savaites Veiverių MGB garnizono ir stribų grupės naktinėse pasalose akylai stebėjo skundiko nurodytą sodybą. Nesulaukę ateinančių partizanų ir netekę kantrybės Veiverių čekistai ir MGB karinio dalinio kareiviai 1948 metų vasario 8 dienos paryčiais apsupo Sabų sodybą. Dar neprašvitus pakėlę iš miego mažus vaikus, emgebistai pradėjo kruopščią sodybos pastatų kratą. Metaliniais strypais badydami ūkinių pastatų vidaus ir išorės pasienius nieko įtartino nerado. Matyt, skundikas nežinojo ir tiksliai okupantams nenurodė slėptuvės vietą. Po ilgai trukusių paieškų išlupę kambario ir priemenės grindis, kareiviai nusileido į rūsį. Kruopščiai ieškodami, rūsio sienoje surado gerai užmaskuotos bunkerio angos žymes. Išgriovę rūsio sieną, čekistai suvirto į tuščią, gana jaukią ir sausą, laikraščiais išklijuotą patalpą. Pasieniuose įrengti poilsio gultai rodė, jog neseniai čia gyventa. Manoma, kad nei partizanų štabo dokumentų, nei inventoriaus ar ginklų čekistai slėptuvėje nerado.

Nusiaubę tvarkingą ūkininko sodybą, šeimininką Kostą Sabą bei jo seserį Janiną areštavo ir išsivedė. Kostas buvo nuteistas 10 metų katorgos ir įkalintas Vorkutos lageriuose. Gausi Sabų šeimyna: motina su keliais mažamečiais vaikais, papildė gausias rytų okupanto ir stribų ujamų, persekiojamų benamių klajoklių gretas.

* * *

Tą pačią dieną Veiverių MGB operatyviniai čekistai suėmė ir Juozo Lukšos-Skirmanto ryšininkę, Pributkio kolūkio sąskaitininkę

Mortą Linkaitę-Jūrą. Kelias dienas ir naktis žiauriai tardę, čekistai Mortelę paleido.

1951 metų pavasarį KGB vadai įtarė, jog Morta Linkaitė-Jūra palaiko ryšį su užsienyje esančiu Juozu Lukša, todėl gegužės 2 dieną vėl suėmė. Kelis mėnesius trukusių tardymų metu čekistų nežmoniškai kankinta ir suluošinta Mortelė-Jūra SSSR karinio tribunolo Kaune buvo nuteista mirties bausme.

Mirtininkų kameroje parą išlaikytai Mortai Linkaitei po kelių dienų bausmę pakeitė į 25 metus katorgos ir 5 metus tremties. Po pusmečio Mortelė pateko į Intos lagerį. Sunkus darbas galutinai palaužė silpną merginos sveikatą. Susirgusi sunkia liga, Morta buvo nuvežta į Abezės nusilpusiųjų - „dachodiagų“ lagerio ligoninę. Gydyti ją pradėjo pats ligoninės viršininkas, chirurgas Kvastinkov. Po ilgų ir kruopščių tyrimų nustatė diagnozę - tuberkuliozinis meningitas. Pagaliau kankinė tiek nusilpo, kad negalėjo pajudinti nei kojų, nei rankų. Aštuonias dienas vos gyva išgulėjo atskiroje, visiškai nusilpusių, „jau nurašytų dachodiagų“ palatoje. Čia ją lankė kalinės vienuolės iš Marijampolės vienuolyno. Ryto ruošai ir supinti kasas atsiųsdavo patikimą slaugę. Per vienuolę Burokaitę paskutinį dvasinį patarnavimą suteikė buvęs Plutiškių klebonas Antanas Mieldažys...

„Devintos paros ryte atėjusį slaugė pamatė, kad žiūriu, ir persigandusi išbėgo iš palatos. Netrukus prie manęs susirinko daug daktarų ir liepė greičiau nešti į palatą,“ - pasakojo Mortelė Birutei Jonelienei iš Prienų. Palatoje paklode atitvertą nuo kitų ligonių merginą ypač kruopščiai gydė lietuvis gydytojas Molis. Netrukus Mortelės sveikata kiek pasitaisė, galėjo pajudinti rankas ir kojas.

1956 metų liepos pradžioje Mortą Linkaitę, kalinę - „zakliučionuju - zė-ka - A - 2 - 238“, kaip nepagydomą invalidę, KGB budeliai išleido laisvėn su teise grįžti į gimtinę. Medicinos seselė latvė ir lietuvė slaugytoja Danutė visiškai išsekusią Mortelę parvežė į Kauną. Geležinkelio stotyje jas pasitiko Mortos sesuo Gražina. Vos 27 kilogramus sveriantį gyvą „paketą“ - virve surištą Mortą Linkaitę iš vagono iškėlė medicinos seselės latvė, Danutė ir Gražina... Į gimtąjį Pributkio kaimą iš Kauno Mortą parvežė pasamdyta „greitukė“... Po pustrečių kruopš-

taus gydymo metų Morta su ramentais žengė pirmuosius žingsnius... Dvidešimtojo amžiaus budelių - čekistų ir „sovietinio rojaus“ - gulagų košmarą iškentėjusios taurios lietuvės širdis nustojo plakti 1992 metais. Baltas kryželis Skriaudžių kapinėse žymi nepamirštamos Lietuvos kankinės Mortos Linkaitės-Jūros kapą...

* * *

Prievartinės Lietuvos ūkių kolektyvizacijos ir laukų melioravimo metu Sabų ūkis ir sodyba buvo sunaikinti. Tik prie namo rūsyje, buvusio Geležinio Vilko rinktinės partizanų štabo bunkerio vietoje, į žemę giliai įleidęs šaknis išliko didingas ąžuolas. Prie tvirto kamieno 1996 metų pavasarį pritvirtinta memorialinė lenta primena: „1948 metų sausio 6 dieną Pinčiškių kaimo laukuose žuvo Tauro apygardos partizanai: kapitonas Justinas Jasaitis-Naktis, leitenantas Juozas Ciplijauskas-Sakalas, jaunesnysis leitenantas Juozas Bacevičius-Briedis ir GVRn. štabo viršininkas kapitonas Povilas Vanagas-Vylius, Nemunas.

Kadrų kaita Geležinio Vilko rinktinėje

Kautynėse su MGB karinėmis pajėgomis netekus rinktinės štabo viršininko Vyliaus ir štabo Ūkio skyriaus viršininko Kurto, Skirgailos, pastebimai sutriko Geležinio Vilko rinktinės štabo veikla. Tik per vieną mėnesį žuvus 54 kuopos vadui Kazokui ir jį pakeitusiam kuopininkui Vėtrai, šio dalinio kovotojų veikla faktiškai tapo nekontroliuojama. Nutrūko ir pastovus ryšys su apygardos štabu, dažniausiai palaikomas per šio dalinio kovotojus.

Rinktinės vadas Daumantas, paruošęs ir išsiuntęs apygardos štabui pranešimų ir raportų siuntą, susirūpino ryšiu ir bendra rinktinės padėtimi. Ryšio partizanų pakviesti, po kelių dienų į nurodytą vietą atvyko 53 kuopos vadas leitenantas Dešinys, kuopininkas Žaibas ir kovotojas Pjūklas. Į pasitarimą kviestas štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas Jonas Valenta-Čempionas atvykti vėlavo.

Rinktinės vadas su atvykusiais štabo pareigūnais nutarė, kad siekiant efektyviau kontroliuoti rinktinės padėtį, būtinos kai kurios valdymo struktūros pataisos. Aptarę kelis pasiūlytus variantus, vadai nusprendė:

1. Rinktinės štabo pareigūnų kontroliuojamą rajoną priskirti gretimų kuopų vadovybių pavaldumui.

2. Patyrusį kovotoją Zigmą Jušką-Zigmantą, buvusį 2 kuopos vadą Pjūklą, skirti rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininku.

3. Strategiškai labai svarbios, per trumpą laiką kelių vadų netekusios, prie Marijampolės veikiančios 54 kuopos kovotojams vadovauti prašyti karinės drausmės ir pavyzdingos tvarkos karininko reputaciją įgijusį, buvusį štabo Rikiuotės skyriaus viršininką, 53 kuopos vadą leitenantą Kazimierą Pinkvarą-Dešinį. Jo vieton 53 kuopos vadu paskirti tos kuopos kuopininką Kazimierą Urbanavičių-Žaibą.

LLK Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei
Įsakymas Nr. 3
Būstinė, 1948 metų vasario 1 diena
Bendroji sritis

§ 1. GVRn. štabo kontroliuojamas rajonas padalintas į dvi dalis: nuo vieškelio, einančio iš Leskavos kaimo į Skriaudžius, šiaurės dalis priskiriama 52 kuopai, o pietinė - 54 kuopai.

§ 2. 53 kuopos vadą Dešinį tarnybos labui perkeliu į 54 kuopą toms pačioms pareigoms nuo 1948 metų vasario 20 dienos.

$ 3. Laikinai eiti 53 kuopos vado pareigas skiriu tos pačios kuopos kuopininką Žaibą.

§ 4. 53 kuopos 1 būrio kovotoją Zigmantų skiriu rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininku nuo šios dienos.

Daumantas, GVRn. vadas

NEPRIKLAUSOMYBĖS TRISDEŠIMTMETIS

Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo 30-mečio - Vasario 16-osios proga rinktinės vadas, partizanų majoras Daumantas 1948 metų vasario 14 dieną įsakymu pasveikino partizanus.

LLK Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei
Įsakymas Nr. 3
Būstinė, 1948 metų vasario 14 diena
Bendroji dalis

§ 1. Visiems Geležinio Vilko rinktinės vadams ir kovotojams Vasario 16-osios proga už atliktus žygius kovojant su mūsų Tėvynės žiauriuoju pavergėju reiškiu tarnybinę padėką. Vasario 16-oji mums primena laisvę, kurios teisėtai laukiame ir siekiame. Ta diena tesujungia mus dar atkaklesnei kovai siekiant visiems lietuviams bendro ir brangaus tikslo.

§ 2. 1948 metų sausio 25 dieną 54 kuopos kovotojai su l.e. p. kuopos vadu Vėtra Šerninės kaime (...) susidūrė su keliasdešimčia enkavedistų. Įvykus kautynėms buvo mirtinai sužeistas l. e p. kuopos vadas Vėtra ir nukauta net keliolika priešo žmonių.
(...) L. e. p. kuopos vadą Vėtrą, atidavusį savo gyvybę dėl Lietuvos laisvės, išbraukė iš GVRn. kovotojų sąrašą. 1948 metų sausio 23 dieną 54 kuopos 1 būrio vadas Arūnas ir kovotojai Žilvitis ir Uranas Marijampolės valsčiaus Baraginės kaime susidūrė su keliolika enkavedistų, kurie buvo nukauti, nes kovotojai pirmieji pastebėję atidengė į priešą taiklią automatinių ginklų ugnį. Susišaudymo metu žuvo 1 būrio vadas Arūnas ir jaunas kovotojas Uranas. Žuvusius būrio vadą Arūną ir kovotoją Uraną išbraukė iš kovotojų sąrašų.

§ 4. 51 kuopos 1 būrio kovotojas Auksinukas, 1947 metų gruodžio 8 dieną būdamas atostogose, gyvas pateko į priešo rankas. Kovotoją Auksinuką, patekusį į MVD nagus, išbraukė iš GVRn. kovotojų sąrašų.

§ 5. Perspėju visus kuopų vadus, kad leisti atostogų kovotojus

po vieną yra neleistina, kaip nurodyta apygardos vado įsakyme, nes mūsų sąlygomis ir atostogos yra kaip tarnyba, nes priešas visur ir visada gali pasirodyti.

§ 6. Perspėju 51 kuopos vadą ir kovotojus, kad sumažintų per didelį degtinės vartojimą, nes tai žemina mūsų organizacijos autoritetą ir mažina gyventojų pasitikėjimą kovotojais.

§ 7. Kai kurie 51 kuopos kovotojai ir pareigūnai pilnai nesilaiko pareigų, atžymėjimo ženklų nešiojimo. Šio § paliestiems įsakau gerai įsiskaityti tuo reikalu išleistą įsakymą ir jo laikytis.

§ 8. Asmenims, kurie savo noru balsavo1948 metų sausio 18 dieną, taikyti 1947 metų įsakymą Nr. 1. Asmenims, kurie buvo išrinkti 1948 metų sausio 18 dieną, taikyti 1947 metų įsakymą Nr. 60.

Geležinio Vilko rinktinės vadas Daumantas

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS ŠTABO VADŲ VIZITAI

Įpusėjus vasariui, Geležinio Vilko rinktinės štabo būstinėje susirinko: rinktinės vadas Daumantas, štabo pareigūnai puskarininkis Pjūklas ir leitenantas Dešinys. Kitą naktį 52 kuopos būrininkas Vytautas Jundilas-Jaunutis atvedė ilgai lauktą štabo Rikiuotės skyriaus viršininką puskarininkį Čempioną. Pasisveikinęs Čempionas pranešė iš Vytauto rinktinės atklydusį, visus sukrečiantį gandą: „Neaiškiomis aplinkybėmis už Pilviškių žuvo apygardos vadas Žvejys - pulkininkas Antanas Baltūsis“...

Pagerbę žuvusių vado Žvejo ir bendražygių Dobilo bei Šapalo atminimą tylos minute, vadai pasitarė ir nusprendė vizituoti 54 kuopos veiklos rajono partizanų grupes.

Atvykusio 52 kuopos vado Kairio ir kelių vyrų palydėta į Pagraižio girią, rikiuotės viršininko Čempiono vedama, grupė per Mikalinės Rūdgirę nužygiavo į Varnabūdės miškus. Dešinio nurodyto Mačiuliškių laukymės gyventojo - žvalgo ir ryšininko Kadugio sodyboje apsistoję vadai per šeimininką išsikvietė 54 kuopos 1 būrio vadą

Albiną Ledą-Gintautą, Ūdrą. Vadai, keisdamiesi sargyboje, per dieną ilsėjosi, kol pavakare atėjo būrio vadas su keliais kovotojais. Pristatęs kovotojams naują kuopos vadą Dešinį, būrio vadas prašė priimti į jo būrio aktyviųjų kovotojų gretas du naujokus: Vytautą Žalnierukyną-Audrūną ir Zigmą Brazį-Rytą. Šie vyrai, dar būdami pasyviaisiais, 1947 metų lapkričio 7 dieną likvidavo Marijampolės MGB tardytoją ir vertėją jaunesnįjį leitenantą Stasį Naujoką. Dalis vyresnių būrio kovotojų - senbuvių, prisimindami buvusio rikiuotės viršininko Dešinio „kietą“ reiklumą, jo paskyrimą kuopos vadu sutiko gana santūriai...

Kitos dienos priešpiečiais išėję būrio vadas ir vienas kovotojas po geros valandos atvarė dvi pastotes. Kuopos vadas, štabo vadai ir palydovais pakviesti būrio vadas Gintautas su keliais kovotojais suvirto į dvejas roges ir per Mačiuliškių-Smalynyčios miškus pavakare atvažiavo į Jesenavos kaimo palaukę. Paleidę Gintautą ir palydovus su pastotėmis grįžti atgal, sulaukę sutemų vadų grupelė atėjo pas pamiškėje gyvenantį patikimą partizanų rėmėją. Dešinys ir Zigmantas išėjo pas žinomą ryšininką ir prieš vidurnaktį grįžo su rajono kuopos žvalgu Antanu Slavicku-Kadugiu. Rėmėjų sočia vakariene pavaišinti partizanai netrukus pakilo į žygį... Kadugio vedama per Stuomenų ir Kuišų kaimus vadų grupelė paryčiais atėjo į Igliaukos palių pakraštyje prigludusią 53 kuopos 2 būrio vado puskarininkio Klemenso Simanaičio-Girininko ryšininko sodybą. Tvarte pragydęs gaidys skelbė artėjantį rytą. Pradėjus švisti tęsti žygį buvo rizikinga. Nutarę ryšininko sodyboje atsipūsti, atidžiai stebėdami aplinką, ypač palių pakraštį, partizanai per dieną ilsėjosi. Kas valandą keisdamiesi vadai - sargybiniai, užsimetę šeimininko darbinius kailinius ir užsimaukšlinę „ausinę“, ėjo į kiemą prie malkinės „kapoti malkų“... Diena praėjo ramiai.

Artėjant sutemoms padėkoję šeimininkams už svetingumą, partizanai išėjo. Atsargiai sulindę į palių pakraštį ir radę neužpustytas rogių provėžas, partizanai neskubėdami traukė pasirinkta pietų kryptimi. Nors apniukusi, tačiau šviesoka naktis žygiui buvo gana palanki. Po vidurnakčio pasiuntusi į priekį žvalgus, vadų grupė išėjo į krūmokšniais apžėlusią Nadpalių palaukę. Tolumoje, kažkur už

Igliaukos, neaiškiai girdėjosi slopus šunų skalijimas, tačiau grėsmės vyrams nekėlė.

Perbėgę Marijampolės-Prienų plentą, dar po gero pusvalandžio sunkaus žygio įšalusiais, plikais dirvonais ir kloniuose supūstais pusnynais, laikydamasi atokiau nuo sodybų, vadų grupė atėjo į Šakališkiuose numatytą vietą. Dešinys su žvalgu Kadugiu, palikę žygio draugus plyname lauke, atsargiai nuslinko prie rėmėjo Boso sodybos. Porą kartų nepiktai amtelėjęs, pažįstamo partizano balso nuramintas, nutilo namų sargis. Laisvės kovotojų rėmėjas, Prano Kedžio žentas Juozas Žioba-Bosas, 1947 metų lapkričio mėnesį leidęs pažįstamiems vyrams kieme įsirengti 2,5 x 2,5 metro dydžio bunkerį su landa už 2 metrų nuo tako, atidarė trobos duris.

Boso pakviesti, iš bunkerio atėjo trys partizanai: abi sužeistas rankas gydantis Antanas Baltrušaitis-Pykuolis, Juozas Brūzga-Žvalgas ir Gediminas Kalinauskas-Neris. Jų palydėti, vadai sulindo į bunkerį pailsėti. Troboje likę Žvalgas ir Neris akylai stebėjo apylinkę. Priešpiečiais sukilę vadai: majoras Daumantas, leitenantas Dešinys, puskarininkis Zigmantas ir žvalgas Kadugys, šeimininkės buvo pamaitinti vėlyvais pusryčiais ir nuvesti į partizanų „posėdžių sale“ vadintą bulvinę. Čia susėdo pasitarti. įvertindami dabartinę rinktinės padėtį nutarė:

Rinktinės vado Daumanto pasiūlymu, dėl praretėjusių kovotojų gretų nutarta Šiaurio - 53 kuopą išformuoti.

Rikiuotės skyriaus viršininko Čempiono pasiūlymu, nutarta vietoj žuvusio Vyliaus rinktinės štabo adjutantu skirti neseniai į 54 kuopą priimtą kovotoją Papartį.

Išformuotos 53 kuopos vado pareigas vykdantį Kazimierą Urbanavičių-Žaibą nutarta palikti kuopos vado leitenanto Dešinio pavaduotoju, 54 kuopos kuopininku.

Antro būrio vadą Girininką, rajono žvalgą Kadugį, skyrininką Bizūną, kovotojus: Žvalgą, Robinzoną, Nerį, Leopardą, Teterviną ir kitus, su visa ginkluote ir amunicija pervesti 54 kuopos vado pavaldumui.

Pirmo būrio vadą Ainį su partizanais Lapinu ir Vytautu pervesti 52 kuopos vado Kairio pavaldumui.

Patikimo rėmėjo Boso globojami partizanai be didesnių rūpesčių dvi dienas saugiai ilsėjosi. Rinktinės vadas ir štabo pareigūnai su rajono žvalgu ir čia buvusiais kovotojais tarėsi ir sprendė partizanams aktualius klausimus. Vadai ypač akcentavo, kad vizituodami dalinius akivaizdžiai pastebėjo kovotojų drausmės, kovinės parengties ir budrumo stoką. Įpareigojo kuopos vadą Dešinį aiškinti būrių vadams ir kovotojams partizanų statuto nuostatus, stiprinti drausmę ir vengti savavališkų veiksmų.

Išvalę ir kruopščiai patikrinę ginklus, antros dienos pavakare partizanų vadai pasiruošė naktiniam žygiui. Sutemus vadai padėkojo globėjams už šilumą bei svetingumą, Pykuoliui palinkėjo greičiau pasveikti ir iškeliavo, lydimi žvalgo Kadugio, kovotojų Neries ir Žvalgo. Balti maskuojantys apsiaustai einant sniegu padengtais dirvonais ir užpustytais papieviais slėpė žygeivius nuo pašaliečio akies.

NAKTIES ŽYGIS Į „KREMLIŲ“

Sutemus, dar girdėdami ūkiuose vakarinės ruošos šurmulį, vadai iš Boso sodybos žengė tiesiai per laukus palių link. Perėję Marijampolės-Prienų plentą, keliavo rytiniu Igliaukos palių pakraščiu šiaurės kryptimi. Eidami Juozapavo kaimo pamiške, Neries vedami, partizanai miško properša išėjo į Serbentinės kaimo palaukę. Palių pakraščiu, užšalusios Šlavantas pakrante eidama partizanų grupė po pusvalandžio Ūtos Sruogos kaimo pamiške atėjo į Baltramurgį. Užtaisęs automatą ir nuo grupės atsiskyręs Pjūklas prislinko prie rėmėjo Džiugo trobos lango. Pažinęs partizano balsą, šeimininkas atvėrė trobos duris. Netrukus atėjo ir pamiškėje likę partizanai. Davus sutartą signalą, iš bunkerio išlindo būrio vadas viršila Ainis ir grandinis Lapinas.

Jonas Žioba, gimęs 1894 metais Maldabūdžio kaime, Šilavoto valsčiuje, buvo apsišvietęs vyras. Baigusį Marijampolės gimnazijos šešias klases, Joną mobilizavo į carinės Rusijos armiją. Pirmojo pasaulinio karo metu dalyvavo keliose Rytų fronto kautynėse. Patekęs į vokiečių nelaisvę, iki 1920 metų kalėjo karo belaisvių stovykloje Vokietijoje.

Grįžęs į Lietuvą išmoko siuvėjo amato. 1922 metais vedė žmoną Adelę iš Sarginės kaimo. Paveldėjęs iš uošvių 8 hektarų ūkelį Baltramurgio kaime, dirbo žemę, siuvo kaimynams drabužius, užaugino devynis vaikus. Gerai mokėdamas kalbėti rusiškai ir vokiškai, Jonas Žioba buvo priešiškai nusiteikęs 1940 ir 1944 metų okupantų - „išvaduotojų“ - KP(b) bolševikų bei 1941-1944 metų nacių valdžiai. Dalyvavo 1941 metų birželio sukilime. Sovietų ir vokiečių valdymo metais Jonas Žioba rinko ir kaupė ginklus, ruošėsi kovai prieš grįžtantį Rytų okupantą. 1945 metų pavasarį tapo ginkluotu Geležinio Vilko rinktinės kovotoju. Tačiau rinktinės vado leitenanto Juozo Stravinsko-Žiedo patarimu, iš miško pasitraukė ir liko pasyviu pogrindžio kovotoju - partizanų rėmėju.

1946 metų spalį partizanų globėjas ir rėmėjas Jonas Žioba-Džiugas leido GVRn. 2 kuopos vadui Pjūklui ir jo vyrams trobos virtuvėje įsirengti slėptuvę. Per porą dienų Pjūklas, Leopardas, Radastas ir Lapinas prie krosnies iškasė 3x3x3 metrų duobę ir įsirengė bunkerį. Viršų užpylę metro storio iškastos žemės ir suplūkę molio sluoksnį, suklojo medines grindis. Landą įrengė prie krosnies pakuros, vėdinimo kanalą išvedė per pamatą. Kažkuris iš partizanų bunkerį pavadino „Kremliumi“. Šis pavadinimas tarp partizanų greitai prigijo.

Trumpai pasitarę vadai nusprendė, kad patikimam ryšiui su Vytauto rinktinės kovotojais palaikyti būtina patikrinti Vincų, Gavaltuvos, Ąžuolų Būdos apylinkėse veikiančios 54 kuopos partizanų grupės veiklą. Rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas Čempionas, kuopos vadas Dešinys ir rajono žvalgas Kadugys nutarė patikrinti Kazlų Rūdos-Kauno geležinkelio ir Marijampolės-Kauno paplentės, ypač budriai sovietų karinių NKVD dalinių saugomo lėktuvų PO-2 - „kukurūznykų“ bazės ir aerodromo rajono padėtį.

PRIENLAUKYJE

Prieš keliaudamas į vakarinį 54 kuopos veiklos rajoną, kuopos vadas Dešinys nusprendė vykti į Prienų šilą ir iš 53 kuopos štabo bunkerio pasiimti raštus bei rašomąją mašinėlę.

Vykti su juo pasisiūlė Čempionas ir rajono žvalgas puskarininkis Kadugys. Prašydamas rėmėją Džiugą paskolinti kelionei arklį ir roges Dešinys pažadėjo, kad partizanas Neris iki vakaro pastotę grąžins. Ankstų vasario 20-osios rytą į rogių drogus ant šieno suvirto keturi partizanai ir švintant išvažiavo iš rėmėjo kiemo. Pasukęs per laukus vos įžiūrimos tamsios miško juostos link, partizanų ekipažas greitai privažiavo Skersabalio mišką. Bėriuko traukiamos kiek pravažinėtais miško keliukais rogės gal per pusantros valandos praskrodė Prienų šilą ir priešpiečiais sustojo Šiauliškių kaimo gyventojo - partizanų rėmėjo Lauryno Lučkos-Kipšo sodybos kieme. Kol šeimininkė vyrams ruošė pietus, pakluonėje pririštas bėris ramiai kramsnojo į roges įmestų kvapnių dobilų davinį.

Valandą pailsėjęs Neris, kaip tikras „gaspadorius“, įsisupo į Džiugo paskolintą sermėgą, įšoko į roges ir po skvernu pabrukęs kovai paruoštą automatą - „Nooo... bėriuk, pirmyn! - paragino pailsėjusį arklį. Tačiau namų trauka ir neraginamą bėrį greitai įvijo į smagią risčią.

Sutemus kuopos vadas Dešinys, padėkojęs rėmėjams už kelių metų globą ir paramą, su Čempionu ir Kadugiu išėjo į Prienų šile „Tėviške“ vadintą kuopos štabo slėptuvę. Netrukus į bunkerį atėjo 52 kuopos vadas Kairys ir pavaduotojas Jaunutis.

Vasario 21 -osios pavakare Dešinys, jo palydovai ir Kairys, paėmę „Tėviškėje“ rašomąją mašinėlę ir dalį dokumentų atėjo į Prienlaukio kaimo gyventojo Kipšo brolio Andriaus Lučkos sodybą. Jau sutemus pastebėję kieme priešo kareivius, partizanai perėjo į tamsią seklyčią ir pasiruošė gintis. Bet Prienų MGB karinio dalinio kareiviai, pamatę tamsius trobos langus, neužsuko į vidų ir nuėjo toliau per Prienlaukio kaimą Šiauliškių link.

Kovo 1 dieną agentas „Ėglis“ pranešė Prienų MGB štabui, kad Lučkienė Marija pasakojusi: „Vasario 21 dienos vakare į sodybą užėjo penki partizanai..... (čekistų žargonu - „banditai“). Buvo atsinešę rašomąją mašinėlę. Sulojus šunims, jie pamatė kareivius ir perėjo į kitą kambarį, kur buvo tamsu. Kareiviai pažiūrėjo per langą, bet į vidų neužėję pasuko į Prienlaukį. Nurimus šunims, kuprinėje paslėpę ma-

šinėlę, partizanai iš sodybos išėjo," - teigia įrašas Prienų MGB čekistų agentūrinėje byloje Nr. 35 / 7.

Dešinio vedama partizanų grupelė prie Prienlaukio ežero alksnyno išsiskyrė. Kairys su jaunučiu pasuko Klebiškio miško link. Dešinys, Čempionas ir Kadugys atėjo į Meškapievių girios eigulio Vilko sodybą. Čia 1946 metų rudenį Klebiškio-Prankiškės kaimo pamiškėje, eigulio troboje, po prieangio grindimis Pjūklas buvo įsirengęs 3-4 vietų bunkerį. Valandą pailsėję, partizanai bunkeryje paliko mašinėlę ir pakilo į tolimą, sunkų nakties žygį.

JUPITERIO ŽŪTIS

Vitas Naujokas gimė 1922 metais Živavodės kaime, Igliškėlių valsčiuje, vidutinių ūkininkų šeimoje. Baigęs pradžios mokyklą toliau mokėsi Marijampolės amatų mokykloje. 1945 metų pavasarį parvykęs į tėviškę susitiko su Geležinio Vilko grupės Almo, Eumo būrio partizanais ir tapo jų ryšininku.

1946 metų liepos pabaigoje NKVD likvidavo Marijampolėje veikusią Patrimpo rinktinės veiklą ir suėmė daugelį jos narių - moksleivių. Jupiteris iš miesto pasitraukė.

Remiantis 1947 metų sausio 12 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado Žaliuko įsakymu Nr. 3 § 4, 1 kuopos ryšininkui Jupiteriui už sumanų ir stropų pavestų pareigų atlikimą kovojant su Rytų okupantu, kuopos vado teikimu (raportas Nr. 13) buvo suteiktas grandinio laipsnis.

1947 metų vasario pradžioje apie Maskvos okupacinės vadovybės surengtus „rinkimus" į LTSR Aukščiausiąją tarybą Tauro apygardos štabas nutarė paskelbti partizanų grupėms, bet boikotuoti vadinamus „rinkimus" griežtai atsisakyta. Tačiau GVRn. 1 kuopos būrio vadas Gintautas, Ūdra su keliais kovotojais į roges įsimetė porą lengvų kulkosvaidžių ir atvažiavo į Smilgių gyvenvietę. Prašvitus į mokykloje įsikūrusią rinkiminę apylinkę dvejomis dvikinkėmis rogėmis atvažiavo Sasnavos MGB karinės „užkardos-5050" kareivių ir stribų apsauga. Susirinko balsų skaičiavimo komisijos nariai. Melioracijos

griovų šlaituose sugulę partizanai atidengė kryžminę ugnį. Apsaugos kareiviai ir stribai, palikę „objektą," atsišaudydami išsilakstė.

Partizanai nubėgę suvirto į ūkininko kluone paliktas roges ir zovada nudūmė į Varnabūdės mišką. Po pusantros valandos iš Sasnavos atburzgė dvi mašinos enkavedistų, tačiau partizanų nerado.

Už šią gana sėkmingą partizanų operaciją būrio vadas Albinas Ledas-Gintautas buvo griežtai nubaustas. Geležinio Vilko rinktinės vado Daumanto 1947 metų kovo 29 dienos įsakymu Nr. 15 § 3, būrio vadą Gintautą už savavališkus veiksmus be kuopos vado žinios iš einamų pareigų atleido. Būrio vadu paskyrė grandinį Vitą Naujoką-Jupiterį.

1947 metų rugpjūčio 14 dieną Jupiteris buvo paskirtas laikinu 1 kuopos vadu. Tačiau rugsėjo 22 dienos rinktinės vado įsakymu Nr. 36 iš šių pareigų atleistas ir paskirtas 2 būrio 2 skyriaus vadu.

1948 metų vasario 18-osios naktį į Igliškėlių valsčiaus Buktos kaimo Juozo Volkovicko sodybą atėjo 54 kuopos skyriaus vadas Jupiteris ir partizanas Gintautas, Ūdra. Paryčiais pradėjo pustyti. Partizanai pasiliko ūkininko troboje, ilsėjosi. Tačiau rūsti likimo ranka pailsėti partizanams neleido. Prašvitus laukuose dar tvyrojo rytmečio migla. Sodybos šeimininkas, pamatęs nuo Veselavos kaimo pusės sodybos link artėjančią 10-12 sovietų kareivių grupę, perspėjo partizanus. Partizanai išėjo iš sodybos ir prisidengdami Čepienės ūkio pastatais traukėsi į priešingą pusę, Menštrakio miško link. Netrukus Igliškėlių MGB įgulos emgebistai, matydami bėgančius partizanus, atidengė „Degteriov" kulkosvaidžio ir automatinių ginklų ugnį. Partizanai, nerasdami tinkamų gynybai pozicijų, net nesipriešindami bėgo plynu, be jokio krūmokšnio lauku miško link...

Geležinio Vilko rinktinės 54 kuopos 2 būrio 2 skyriaus vadą Vitą Naujoką-Jupiterį priešo kulkos pasivijo bėgantį per Čepienės pievą...

Nuo 1945 metų pavasario daugelio kautynių dalyvis, patyręs partizanas Albinas Ledas-Gintautas vilkėjo maskuojantį baltą apsiaustą ir sėkmingai pasitraukė kita kryptimi. Albinas Ledas gimė 1925 metais Stuomenų kaime, Šilavoto valsčiuje, Marijampolės apskrityje, vidutinių ūkininkų šeimoje. Mokėsi Mikališkio pradinėje mokykloje.

1944 metų pavasarį baigusį Marijampolės amatų mokyklą Albiną vokiečiai paėmė į Vermachto kariuomenę. Iš apmokymų poligono pabėgęs vaikinas slapstėsi. Vasarą sovietų armijai vėl okupavus Lietuvą, 1945 metų pavasarį Albinas Ūdros slapyvardžiu įstojo į Balbieriškio miške veikiančią Geležinio Vilko 8 kuopos Liekanos, Raginio partizanų grupę. 1945 metų spalio 30 dieną suformavus Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinę, perėjo į buvusio savo mokytojo Jono Demikio-Eumo vadovaujamą Vytauto kuopą. Apsukrus, energingas ir drąsus vaikinas Ūdra 1946 metų vasarą buvo paskirtas 2 būrio vado pavaduotoju.

1946 metų gruodžio 2 dienos apygardos vado įsakymu Nr.36, būrininkas Ūdra buvo apdovanotas juostelėmis „Už uolumą“ ir „Už narsumą“.

Lietuvos Respublikos Tauro apygardos
Laisvės kovotojų apdovanojimo
Aktas Nr. 351

Lietuvos Respublikos Laisvės kovotojų Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 1 kuopos 1 būrio kovotojas būrininkas Ūdra - Albinas Ledas, Juozo, 1945 metų spalio mėnesį dalyvavo kautynėse Dambravkos kaime, Igliškėlių valsčiuje.

1945 metų gruodžio mėnesį dalyvavo kautynėse Živavodės kaime, Igliškėlių valsčiuje.

1945 metų gruodžio 15 dieną dalyvavo kautynėse Ąžuolų Būdoje. Tauro apygardos vadovybė Laisvės kovotojų Ūdrą apdovanoja juostele „Už narsumą“.

Žvejys, apygardos vadas
Gediminas, apygardos adjutantas
Pavergtoji Lietuva,
1946 metų gruodžio 7 diena

Aktas Nr. 352

Lietuvos Respublikos Laisvės Kovotojų Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 1 kuopos 1 būrio kovotojas - būrininkas

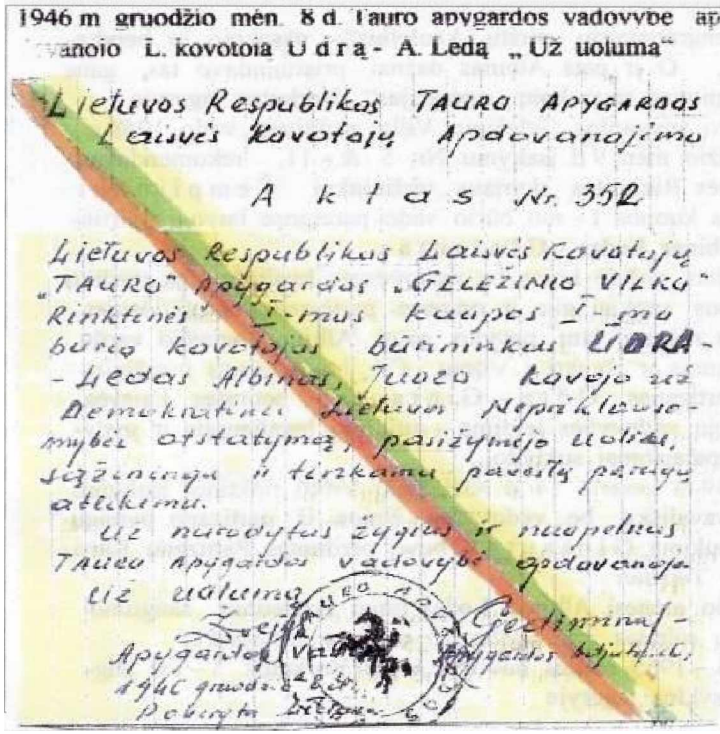
1946 m gruodžio mėn. 8 d. Tauro apygardos vadovybe ap-
vanoio L. kovotoia Ūdrą - A. Ledą „Už uoluma"

Lietuvos Respublikos TAURO APYGARDOS
Laisvės Kovotojų Apdovanojimo
Aktas Nr. 352

Lietuvos Respublikos Laisvės Kovotojų
„TAURO" Apygardos „GELEŽINIO VILKO"
Rinktinės I-mus kuopos I-mo
būrio kovotojas būrininkas ŪDRA-
- Ledas Albinas, Juozo kovojo už
Demokratinės Lietuvos Nepriklausomybės atstatymą, pasižymėjo uoliu,
sąžiningu ir tinkamu pavestų pareigų
atlikimu.
Už nurodytus žygius ir nuopelnus
Tauro Apygardos vadovybė apdovanoja
už uolumą
Žvejys
Apygardos Vadas
Gediminas -
Apygardos Adjutantas
1946 gruodžio 8 d.
Pavergta Lietuva

Ūdra - Ledas Albinas, Juozo, kovojo už demokratinės Nepriklausomybės atstatymą, pasižymėjo uoliu, sąžiningu ir tinkamu pavestų pareigų atlikimu.

Už nurodytus žygius ir nuopelnus Tauro apygardos vadovybė apdovanoja juostele „Už uolumą"

Žvejys, apygardos vadas
Gediminas, apygardos adjutantas
1946 metų gruodžio 8 diena
Pavergta Lietuva

Iš Juozo Volkovicko sodybos pasitraukęs Gintautas spėjo pabėgti ir pasislėpti Mergašilio miške, rudenį po kirvamalkių rietuve paliktoje vasaros slėptuvėje. Visą dieną Igliškėlių MGB garnizono kareiviai ir stribai „šukavo" mišką, bet partizano slaptavietės nesurado.

Lindėdamas įšalusiame, drėgname požemyje Gintautas, kaip sakydavo suvalkiečiai, „sušalo in ragą Tik numanydamas, kad jau naktis, nejausdamas peršalusių kojų, Albinas išlindo iš bunkerio ir šlubčiodamas nuėjo į artimiausią kaimą. Iki balandžio mėnesio gydėsi - pats „operavo“ išmesdamas nušalusių kojų pūvančių pirštų kaulelius... Vėliau kalėdamas Vorkutos lageryje Albinas dažnai prisimindavo tas skausmingas savo kojų „operacijas“...

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado 1948 metų balandžio 9 dienos įsakymo Nr. 5 § 11, rekomendavus Rikiuotės skyriaus viršininkui Čempionui, 54 kuopos 1 būrio vado pareigoms buvo patvirtintas Albinas Ledas-Gintautas. Tačiau nušalę kojos be pastovesnės kvalifikuotos medikų pagalbos sunkiai gijo ir privertė partizaną ieškoti išeities. Liepos mėnesį Albinui pavyko gauti suklastotus dokumentus Gudaičio Albino vardu ir išvykti į Vilnių. Tuomet buvęs doras ir sąžiningas partizanas Albinas Ledas-Gintautas, Ūdra, neprašęs Laisvės kovotojų vadovybės leidimo, sutikimo legalizuotis ir gydytis, nepataisomai suklydo... 1949 metų vasario 14 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado įsakymu, už savavališką, be vadovybės žinios iš partizano pareigų pasitraukimą, buvęs būrio vadas Gintautas buvo perduotas partizanų Karo lauko teismui.

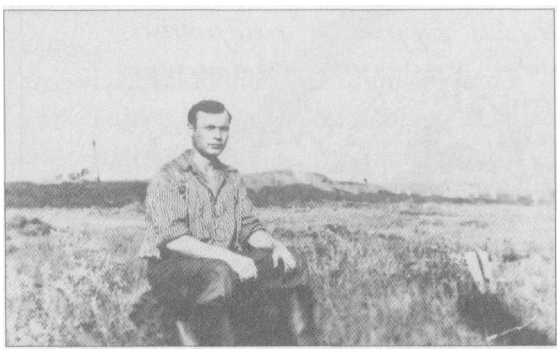

Albinas Ledas. Vorkuta, 1955 m.

Spalio mėnesį Albinas Gudaitis - Albinas Ledas sovietinio saugumo čekistų buvo suimtas ir nuteistas 25 metams katorgos Vidurio Europos tautų genocido gulaguose. 1953-1955 metais susitikome Vorkutos 3 anglių kasyklos lageryje.

* * *

Kaip Boso slėptuvėje buvo sutarta, 54 kuopos vadas leitenantas Dešinys, žvalgas Kadugys ir štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas Čempionas iš eigulio namų išėjo baigti planinę partizanų grupių vizitaciją. Perėję Meškapievio, Senaūčio ir Skersabalio miškus, Mielaišupio, Skrynupio ir Mikališkio kaimų laukais jie atėjo pas Varnabūdės pamiškėje gyvenusį ryšininką.

Rajono žvalgas Kadugys pasiuntė ryšininką ir išsikvietė būrio vadą Gintautą bei skyrininką Šturmą, kurie jau pavakare atėjo į nurodytą vietą. Iki sutemų pailsėjusi partizanų grupelė per Mačiuliškių-Sasnavos miškus iki paryčių pasiekė Alksniškės kaimo palaukę. Patikimo rėmėjo sodyboje per dieną pailsėjusi penkių partizanų grupelė, Šturmo vedama, Alksniškės ir Selemos kaimų laukais žygiavo į Mikalavo mišką.

Ryte sutiktų patikimų Kazliškių kaimo gyventojų informacija partizanus nuteikė gana pesimistiškai - pastaruoju metu Kazliškių, Gavaltuvos ir gretimų kaimų gyventojų sodybose dažniausi „svečiai“ - MGB karinių grupuočių ir stribų būriai...

Nustatę, jog partizanų veikla čia visiškai paralyžiuota, kuopos vadas Dešinys ir Čempionas nusprendė iš pavojingos zonos nedelsiant pasitraukti.

PRO ŠILAVOTĄ - Į ŠTABO BŪSTINĘ

Išvažiavus Dešinio grupei, Džiugo sodyboje likę vadai Daumantas ir Zigmantas per dieną virtuvėje ilsėjosi. Ainis ir Lapinas per langus stebėdami Palių pamiškę ir Ūtos giraitės aplinką, saugojo vadų poilsį. Popiete sukilę, vadai, šeimininkės pavaišinti vėlyvais pusryčiais, susiruošė kelionėn.

Vakare, pradėjus temti, rinktinės vadas Daumantas padėkojęs šeimininkei Adelei už vaišes, Jonui-Džiugui - už patikimą tarnybą dėl Lietuvos išlaisvinimo kovos, su Zigmantu išėjo lydimi Lapino ir Ainio. Ūtos giraitės pakraščiu atėję į Tartupį, patraukė laukais Vartų kaimo pamiškės link. Gerokai prieš švintant, Zigmantas, Pjūklas pasibeldė į

Prienų pašilėje gyvenusių Paplauskų gryčios langą. Į trobą įleisti partizanai, Zigmantui persimetus su šeimininkais keliais žodžiais, sulindo į 1946 metais klojime Pjūklo įrengtą bunkerį. Praleidę bunkeryje ir Paplauskų troboje dieną, vyrai vakare susiruošė naktiniam žygiui.

Vyrai, nuvarginti nuolatinių kelionių, dažnų sniego pūgų ir gresiančio pavojaus įkliūti į emgebistų pasalą, stengėsi žygiams pasirinkti mažiau pavojingas trasas. Patyręs partizanas, buvęs savisaugos dalinių karys, drąsių ir rizikingų sprendimų šalininkas Pjūklas, Zigmantas, sumanęs sutrumpinti nakties žygio į štabo būstinę kelią; vadui pasiūlė: „Šilavoto enkavedistai iš savo gūžtos - „mūriuko“ į pamiškes tykoti partizanų išeina tik sutemus... Numatytą sekti objektą apgula iki pat aušros... Šį kartą mes žengsime pro pačių Šilavoto „liaudies“ plėšikų nosį - stribokų lizdą.“

Dvi vasaras tik pusantro šimto metrų nuo stribų „mūrelio“ - Straigių sodybos tvarto palėpėje gyvenęs ir pro lentų „čyto“ plyšius stebėjęs stribyną, Pjūklas buvo gerai susipažinęs su okupanto įgulos ir stribų dienotvarke. Ne kartą teko įsitikinti, kad saugiausi partizanų žygių maršrutai - Šilavoto apylinkės. Iš ilgametės partizano kovos patirties Pjūklas nustatė, jog MGB daliniai į savo bazę - Šilavotą grįžta tik švintant. Taigi žygiuoti saugiausia kaimų keliais ir papieviais bei arimais...

Rinktinės vadas logiškam ir racionaliam prityrusio žvalgo pasiūlymui pritarė.

Tik sutemus iš Vartų kaimo Paplauskų sodybos išėjusi trijų partizanų grupelė Skuigės, Žemaitkiemio, Mielaišupio, Mielaiškampio ir Žarstos kaimų laukais prisiartino prie Šilavoto pušynėlių. Kiekvienas Šilavoto-Pažarsčio kalvotų pušynėlių medis ir krūmas Pjūklui buvo žinomas, tartum gimtieji namai. Po vidurnakčio Zigmantas jam gerai žinoma vietove atvedė vyrus prie Kazio Straigio sodybos. Palikęs bendrakeleivius prie pušynėlio, Zigmantas atėjo į kiemą ir užlipęs į tvarto pastogę iš slėptuvės pasiėmė dvi apkabas - ragelius šovinių savo suomiškam automatui. Užmaskavęs slėptuvės žymes Pjūklas nulipo žemyn ir atėjęs prie trobos pabeldė į langą sutartą šaukinį. Duris atidaręs Kazys Straigis pasakė, kad brolis Klemensas dar negrįžęs iš sesers, gyvenančios Veiverių valsčiuje už Pažėrų - Girininkų kaime.

Brolis Kazys nežinojo, kad Klemensas buvo partizanų žvalgas Vikruolis ir Pjūklo buvo pasiųstas dėl ryšio pas Birutės rinktinės kovotojus.

Padėkojęs sodybos šeimininkui už rizikingą globą šalia Šilavoto MGB ir stribų būstinės, legendinis mūsų krašto partizanas Pjūklas - Šilavoto stribų siaubas, dingo nakties tamsoje nenujausdamas, kad paskutinį kartą paspaudė bičiulio Kazio Straigio ranką...

Klemenso-Vikruolio teigimu, tą naktį iš Straigių išėję Pjūklas su Daumantu ir Vytautu dar lankėsi Naraukelio kaimo ūkininko Jurgio Zieniaus ir Pajuodupio kaimo Marčiulaičių sodybose. Marčiulaičių lauko bulvinės „kapčiuje“ - rūsyje Pjūklas buvo įsirengęs nedidelį dviejų gultų bunkeriuką.

Kelių dienų trukmės tolimo ir pavojingo žygio nualinti, rinktinės vadas Daumantas, štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Zigmantas, Pjūklas ir eilinis Antanas Pranka-Vytautas paryčiais grįžo į Šaltiniškių kaimo ūkininko Juozo Šalčiaus kluone įrengtą štabo slėptuvę.

Žibalinės lempos šviesoje Daumantas pajuto kažkokį slegiantį netikrumo jausmą... Per paskutinį pusmetį Geležinio Vilko rinktinės štabas, netekęs kelių pareigūnų, tapo neveiklus. Ypač trūko žuvusio štabo viršininko, dokumentų tvarkytojo, partizanų kapitono Vyliaus...

Po poros dienų į bunkerį atvykus Čempionui, slogus jausmas kiek atlėgo. Rikiuotės viršininkas informavo rinktinės vadą, kad už Marijampolės-Ąžuolų Būdos plento iki Marijampolės-Kazlų Rūdos geležinkelio teritoriją kontroliuoja sovietų karinių pajėgų ir MGB daliniai. Ryšius su Tauro apygardos ir Vytauto rinktinės štabais patikimiausia atkurti tik per Birutės ir Žalgirio rinktinių štabus.

PASKUTINIS DAUMANTO ĮSAKYMAS

Pervertęs surinktą medžiagą, Daumantas sėdo įforminti vizitų metu su rinktinės padalinių vadais priimtus sprendimus.

Nenujautė Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas, partizanų majoras Algirdas Varkala-Daumantas, Žaliukas, kad pasirašė paskutinį įsakymą rinktinės kovotojams...

LLK Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei

Įsakymas Nr. 4

Būstinė,

1948 metų vasario 25 diena

Bendroji sritis

§ 1. Lengvesniam rinktinės administravimui Geležinio Vilko rinktinės 53 kuopa panaikinama. Rajonas 52 ir 54 kuopoms padalijamas sekančia riba: nuo Mikalinės miško, keliu Elzbiecinka-Sarginė, Malabūdis. (...) Nuo piliakalnio Pašlavantis-Tartupis iki Ūtos miškelio ir miškeliu iki pat Dainavos apygardos ribų.

Kovotojai padalinami sekančiai: 53 kuopos būrio vadas Ainis, kovotojai: Vytautas ir Lapinas pereina 52 kuopos vado žinion. Visi likusieji - 54 kuopos vado žinion su turimais ginklais ir mundiruote.

§ 2. 54 kuopos kovotoją Papartį skiriu rinktinės štabo adjutantu nuo šios dienos.

§ 3. Štabo adjutantas Papartis 1948 metų vasario 19 dienos kautynėse buvo sužeistas. Sužeidimas atžymimas jo tarnybos lape.

§ 4. 52 kuopos kovotojui Lapinui už atliktus tam tikrus žygius svetimo dalinio rajone reiškiu tarnybinį įspėjimą.

GVRn. vadas Daumantas

KAUTYNĖS AŠMINTOJE

Kaip ir daugelis Ašmintos gyventojų, vidutinis ūkininkas, kaimo siuvėjas Jurgis Bartkevičius partizanams buvo palankus. Prie upelio sužėlusių krūmokšnių šlaite ir aukštumėlėje, vaismedžių gojelio apsuptoje Bartkevičių sodyboje dažnai lankydavosi vietiniai ir iš toliau atkeliavę partizanai.

Kaimynų ir Ašmintos kaimo ūkininkų gerbiamas „kriaučius“ Jurgis, siūdamas ūkininkų šeimoms drabužius, tarsi klajoklis keliavo

iš sodybos į sodybą ir buvo nepakeičiamas partizanų informatorius bei naujausių žinių pateikėjas. Žmona Ona Bartkevičienė su dukterimi Albina pamaitindavo visuomet alkanus „miško vyrus“, o du sūnūs tapo patikimais partizanų ryšininkais.

1947 metų vasarą Bartkevičiams sutikus, Geležinio Vilko rinktinės partizanai po gyvenamojo namo grindimis išsikasė ir įsirengė gana patogią slėptuvę. Šaltos 1948 metų žiemos gniaužtuose sukaustyta žemė ir miškuose įrengtos partizanų slėptuvės dėl paliekamų pėdsakų sniege tapo nesaugios. Partizanai buvo priversti slapstytis tik pas patikimus rėmėjus įrengtuose požemio būstuose.

Kelias dienas neišeidami iš Bartkevičių slėptuvės gyveno septyni Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos partizanai. Namų šeimininkas, pas tolimesnius užsakovus siūdamas drabužius, žiemos metu vakarais namo negrįždavo. Vyriausias sūnus Kazys tą dieną partizanų pavedimu buvo išvykęs į Kauną.

Vos auštant 1948 metų vasario 26 dienos rytui stambios Prienų kareivinėse dislokuotos MGB dalinio pajėgos supo Bartkevičių sodybą. Dar nesukilusi iš miego šeima artėjančios čekistinės giltinės nepastebėjo. Prašvitus į trobą įsiveržė keli sovietų enkavedistai ir tiksliai žinodami slėptuvės vietą pradėjo lupti požemio angos dureles. Iš bunkerio trenkusi partizanų ginklų ugnis privertė enkavedistus iš trobos trauktis. Kartu su okupanto kareiviais iš trobos išbėgęs ir už akmenų krūvos prie užšalusios kūdros nuvirtęs jauniausias Bartkevičių sūnus Alfonsas tapo šių nelygių pajėgų kautynių liudininku. Iš slėptuvės iššokę ir prie langų prigludę partizanai kulkosvaidžio ir automatų ugnimi iš kiemo išvijo priešą ir bandė prasiveržti.

Enkavedistai, glaustu žiedu apsupę sodybą, kelių kulkosvaidžių serijomis kapodami moliu krėstas namo sienas, padegamųjų kulkų kruša uždegė trobos stogą.

Matė Alfonsas, kaip bėgdama į tvartą paleisti laukan gyvulių vidury kiemo suklupo sunkiai sužeista jo motina. Matė vaikinas, kaip trobos slenkstį peržengusi, kulkų suvarpyta nuo tako sukasto sniego pusnyne susmuko jo sesuo Albina... Tik nepastebėjo berniukas, kaip pavyko pabėgti pas kaimynus į petį sužeistam jo broliui, devyniolik-

mečiui Jurgiui. Nelaukdamas kautynių baigties, Jurgis nubėgo į Ašmintos dvaro centrą, kur geri žmonės, aprišę žaizdą, jį paslėpė.

Atkaklių kautynių metu iš liepsnų stichijos išsiveržę vienas po kito garbingai žuvo 51 kuopos kovotojai:

Bronius Vasiliauskas-Kastytis, gimęs 1924 metais, 1 būrio vadas iš Kauno;

Pranas Jurgelevičius-Našlaitis iš Pakumpio kaimo, partizanas nuo 1947 metų pradžios;

Balys Jurgelaitis-Darius, gimęs 1922 metais Rokiškio apskrities Obelių miestelyje. Nuo 1937 metų gyveno Kaune, dirbo Raudonojo Kryžiaus ligoninėje vairuotoju. Tarnavo Savisaugos 13 batalione. Partizanas nuo 1947 metų gruodžio mėnesio;

Kazys Gervė-Migla, gimęs 1926 metais, 2 būrio būrininkas;

Stasys Kazlauskas-Neptūnas, gimęs 1927 metais, 2 būrio eilinis kovotojas iš Kauno;

Bronius Šerėnas-Šarūnas, gimęs 1921 metais, 2 būrio eilinis kovotojas;

Modestas Puzinauskas-Audra, gimęs 1925 metais, 2 būrio eilinis partizanas.

* * *

Įvykdęs būrio vado Kastyčio užduotį, Kazys Bartkevičius parvažiuodamas iš Kauno išlipo Strielčiuose, išsuko iš plento ir žengė namų link. Eidamas pro pirmąsias kaimo sodybas pajuto laukuose tvyrantį aštrų degėsių tvaiką. Niūrių minčių slegiamas vaikinas tolumoje, buvusios tėviškės vietoje, išvydo į žemus debesis įsmigusių apanglėjusių medžių guotą. Nenugalima gimtojo būsto trauka nugalėjo savisaugos instinktą... Atsargiai prisiartinęs prie buvusių namų, tarsi praradęs paskutines jėgas, vaikinas staigiai sustojo. Jo žvilgsnį prikaustė tamsiais suodžiais nuklotas sniego plotas, gaisro kaitros nuo stogų išdraikytų šiaudgalių, suanglėjusių sienojų ir pelenų sąvarta... Šią sunkią akimirką subrendo ryžtingas, nekeičiamas Kazimiero apsisprendimas: „Imsiu į rankas ginklą!“

Vasario 29 dieną „Valstija“ vadintoje partizanų slėptuvėje įvyko

Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos kovotojų pasitarimas. Laikinasis kuopos vadas Kęstutis su 1 būrio vadu nusprendė Bartkevičius priimti į partizanų gretas. Kazimieras - Vasario ir Jurgis - Balandžio slapyvardžiais buvo paskirti į Jono Šiugždinio-Anupro vadovaujamą būrį.

Nuolatinis MGB dalinių siautėjimas slopino aktyvią partizanų veiklą. Sutrikus ryšiui su rinktinės štabu, Kęstučio išsiųstas raportas su įsakymu įtraukti kovotojus Vasarį ir Balandį į kuopos ir rinktinės kovotojų sąrašus kažkur įstrigo.

Neilgai broliai Balandis ir Vasaris valgė karčią partizanų duoną... Kovo 9-osios naktį kuopos vadas K. Valentą-Kęstutis ir J. Bartkevičius-Balandis nakvojo Pociūnų kaimo rėmėjo sodyboje. Vietiniam niekšeliui išdavus, Prienų MGB įgulos kareivių apsupti vyrai traukėsi į netolimą pušynėlį. Vasario 26 dieną tėviškėje sužeistą ir dar nepagijusį, Jurgį Bartkevičių-Balandį priešo kulkosvaidžio serija pakirto prie Povilo Aleksandravičiaus sodybos. Kęstutis, spėjęs įsmukti į pušynėlį, pasitraukė.

KGB f-3 byloje Nr. 36/7 čekistų įrašyta: „1948 metų kovo 10 dieną mūsų agento „Artojo“ pranešimu vykdant karinę operaciją, Pociūnų kaime, prie Povilo Aleksandravičiaus sodybos, nukautas Juozas Bartkevičius-Balandis iš Ašmintos.

Paimta: automatas - 1 vienetas, pistoletas - 1 vienetas, ir 30 automato šovinių“.

Apie susišaudymą su MGB ir partizano Balandžio žūtį 51 kuopos vadas Kęstutis 1948 metų kovo 30 dienos raportu Nr. 36 pranešė Geležinio Vilko rinktinės vadui.

BIRUTĖS RINKTINĖS ŠTABE

1946 metų rudenį Tauro apygardos Birutės rinktinės partizanai Jonučių kaimo Kazio Dagilio sodyboje po klėties grindimis įsirengė talpų bunkerį. Jame vienu metu galėjo laisvai ilsėtis šeši, o pasispaudę - ir aštuoni partizanai.

1948 metų vasario 12 dieną žuvus Birutės rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkui Arui, prie Mauručių, Vyšniauskų sodybo-

je buvusią štabo būstinės slėptuvę vyrai užvertė. Rinktinės štabas persikėlė į Jonučius. Vietoj žuvusio Aro Žvalgybos skyriaus viršininku buvo paskirtas Arlausko kuopos rajono Žvalgybos skyriaus viršininkas Kazys Brundza-Papartis. 1945 metais Veiverių NKVD čekistų ir stribų sekamas vaikinas iš gimnazijos pasitraukė į Kazlų Rūdos miškus, pas Stasio Jakščio-Katino grupės partizanus, kurie tuomet buvo Žalgirio rinktinės sudėtyje.

1948 metų pradžioje pulkininko Žvejo paskirtas Birutės rinktinės vadu, buvęs Lietuvos kadrinis karininkas kapitonas Jonas Aleščikas-Rymantas suformavo štabo sudėtį:

Algirdas Šimanskis-Algirdas, vado adjutantas;

Algirdas Stačiokas-Arūnas, Ryšių poskyrio viršininkas;

Kazys Brundza-Papartis, Žvalgybos skyriaus viršininkas.

1948 metų pradžioje rinktinės sudėtyje buvo trys kuopos:

1. Arlausko kuopa: vadas S. Jaloveckas-Mindaugas, 1 būrio vadas Alfonsas Krasnodemskis-Voveras, būrio vado pavaduotojas Jonas Stačiokas-Kovas, 2 būrio vadas Jonas Skučas-Slampa, Kęstutis, rajono Žvalgybos skyriaus viršininkas Kazys Brundza-Papartis.

2. Dariaus ir Girėno kuopa: vadas J. Skučas-Šaulys, 1 būrio vadas Jonas Pažėra-Uosis, 2 būrio vadas Povilas Pečiulaitis-Lakštingala, būrio vado pavaduotojas Pranas Rimas-Berželis, rajono Žvalgybos skyriaus viršininkas Antanas Pužas-Gintaras.

3. Žiedo kuopos vadai: Vincas Ratkelis-Žentas, 1948 metų sausio mėnesį; Juozas Išganaitis-Dėdė (1948-1949-02-13.); Juozas Juodis-Ungurys (1949-1949-06-24).

Pastaba. 1948 metų balandžio 4 dieną kapitonui Rymantui perėmus Tauro apygardos vado pareigas, įsakymu Nr. 4 Birutės rinktinės vadu buvo paskirtas partizanų vyresnysis leitenantas Algirdas Šimanskis-Algirdas. (V. J.).

BIRUTĖS RINKTINĖS ŽIEDO KUOPOJE

Sutikus Naujuosius - 1948 metus okupanto raudonoji giltinė nesiliovė persekioti ir retinti Lietuvos Laisvės kovotojų gretas. Sausio mėnesį MGB „ablavų“ - kratų ir gaudynių metu sovietų kariniai daliniai surado ir nukovė kelis Birutės rinktinės Žiedo kuopos partizanus.

1947 metų rugsėjo pradžioje Birutės rinktinės štabo potvarkiu Žiedo kuopos kovotojai: Dėdė, Dramblys, Ungurys, Sargas, Viesulas ir Žentas buvo pasiųsti į Kazlų Rūdos miškuose vykusius puskarininkių parengimo kursus. Baigus apmokymo kursą, partizanų stovyklą puolė stambi MGB karinių pajėgų grupuotė. Kautynėse žuvo buvęs Lietuvos kariuomenės artilerijos puskarininkis Petras Ašmonas-Sargas, gimęs 1913 metais Puskelnių kaime, Marijampolės valsčiuje, ir Geležinio Vilko rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Stasys Lukša-Tautvydas, gimęs 1925 metais Juodbūdžio kaime.

1947 metų spalio 9 dieną žuvus Žiedo kuopos vadui Vitui Brundzai-Viesului, netrukus kuopos vadu buvo paskirtas 1 būrio vadas Vincas Ratkelis-Žentas. Vincas Ratkelis gimė 1924 metais Stuomenų (Mikališkio) kaime, Šilavoto valsčiuje, Marijampolės apskrityje, vidutinių ūkininkų šeimoje. 1944 metų vasarą sovietų armijai vėl okupavus Sūduvos kraštą, buvo paskelbta vyrų mobilizacija. Vyrams nepaklusus okupanto įsakui, rudenį NKVD pasienio „žaliakepuriai“ pradėjo gaudyti rekrūtus į armiją „patrankų mėsai“ Rytprūsių fronte. Vincas su broliu Petru pradėjo slapstytis. 1945 metų pavasarį Varnabūdės-Mikališkio miškuose suformavus Klevo, Apynio partizanų grupę, broliai Ratkeliai: Vincas - Žento, Petras - Strazdo slapyvardžiais įstojo į partizanų gretas. 1946 metų rudenį partizanas Žentas, Geležinio Vilko rinktinės vado Žaliuko įsakymu, buvo perkeltas į Pakuonio krašte veikusią Mindaugo kuopą būrio vado pareigoms.

1947 metų sausio 12 dieną suformavus Tauro apygardos Birutės rinktinę, kuopa pavadinta Žiedo kuopa. 1947 metų rugsėjo 12 dieną Kėbliškėse žuvus kuopos vadui V. Brundzai-Viesului, Viesuliukui, kuopos vadu buvo paskirtas V.Ratkelis-Žentas.

1948 metų sausio 7 dienos paryčiais Rokelių kaime patekęs į Panemunės MGB kareivių pasalą, Vincas Ratkelis-Žentas atsišaudydamas traukėsi Kelmyno link ir buvo nukautas.

1948 metų sausio 25-osios naktį Piliuonos kaimo Mažeikos sodyboje laukę Panemunės MGB čekistai nukovė ir Žiedo kuopos 1 būrio partizaną Vitą Paužą-Ožį, gimusį 1924 metais Rokelių kaime, Panemunės valsčiuje, Kauno rajone.

NAKTINIS ŽYGIS. ARO ŽŪTIS

1948 metų vasario mėnesį Birutės rinktinės štabo pareigūnus ir eilinius kovotojus vėl sukrėtė skaudi netektis. Neseniai suformuoto rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Aras pranešė vadui Rymantui, kad Ryšių skyriaus viršininkas Arūnas kvietė susitikti su Arlausko kuopos Kovo būrio vyrais. Susitikimo vieta numatyta už Veiverių, Bielevičių kaime, pas O. Gervienę.

Vasario 10-osios naktį siautė stipraus šiaurės rytų vėjo įsukta sniego pūga. Sutemus rinktinės vadas Rymantas, Aras ir Kirstukas, apsisiautę maskuojančiais baltos drobės apsiaustais, išėjo iš Vyšniauskų namuose buvusios štabo slėptuvės ir nenutoldami nuo geležinkelio gana sparčiai žengė apsnigtais laukais. Stiprūs šiaurio gūsiai į nugaras lengvino naktinį partizanų žygį. Pažeme vėjo genama smulkaus sniego pudra netrukus paslėpė įspaustus pėdsakus. Kaip įprasta naktinių žygių metu, priekyje ryžtingai žengė jaunas rinktinės štabo žvalgas Aras, kiek atsilikę - rinktinės vadas Rymantas ir jo adjutantas Kirstukas.

Po gerą pusvalandį trukusio žygio, partizanų grupelė artėjo prie numatytos sodybos. Sniego migloje jau ryškėjo pastatų kontūrai. Dar kelios dešimtys labai atsargių žingsnių ir gamtos stichijos švilpesį perskrodė vienintelis duslus šūvis...

Prie Gervienės ūkinių pastatų prigludęs Kovo būrio sargybinis, akylai žvalgydamas aplinką, sniego migloje pastebėjo sodybos link artėjančias neaiškias figūras. Šūktelėjo sutartą savųjų atpažini-

mo šaukinį - „parolį“. Pastatų kertėse stūgaujant šėlstančios pūgos šuorams, į šaukinį atsako sargybinis neišgirdo. Susijaudinusio dar jauno ir nepatyrusio partizano virpančios, nuo šalčio sugrubusios rankos pirštas nejučiomis nuspaudė ginklo „gaiduką“... Išmetęs iš rankų automatą, peršauta krūtine suklupo Birutės rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Vytautas Mikalauskas-Aras, gimęs 1925 metais Bielevičių kaime, Veiverių valsčiuje, vidutinių ūkininkų šeimoje. Vokiečių okupacijos metais mokėsi Veiverių progimnazijoj e. 1945 metų pavasarį patekęs į Veiverių stribų vadeivos Albino Dovydonio akiratį, vaikinas buvo priverstas palikti Veiverių gimnazijos 7 klasę ir trauktis pas Stirnos grupės partizanus.

Vytautas Mikalauskas-Aras

1947 metų sausio 12 dieną suformavus Birutės rinktinę, balandžio 28 dieną apsukrus vaikinas buvo paskirtas Birutės rinktinės štabo Ryšių poskyrio viršininku. 1947 metų spalio 15 dieną iš šių pareigų buvo atleistas ir paskirtas štabo Žvalgybos skyriaus viršininku. Nuo 1948 metų sausio 18 dienos Aras vykdė partizanų Brolių teismo pirmininko pareigas.

Aidint nelemtam šūviui, Rymantas ir Kirstukas instinktyviai nuvirto į sniegą. Kiek palaukę ir neišgirdę pakartotinų šūvių, vyrai atsargiai prišliaužė prie sukniubusio Aro. Sužeistą kovos brolį vyrai nunešė į gretimą Stasės Sadinauskaitės sodybą. Kiek aptvarstęs sužeistojo krūtinę, Rymantas paprašė Stasę nuvežti sužeistą Arą į Mauručius pas Vyšniauskus. Pasikinkę į roges arklį, Stasė ir jos neįgalus brolis Alvydas išvažiavo į netolimą, bet labai pavojingą kelionę.

„Atvežė sunkiai sužeistą dar sąmonės nepraradusį Arą... Tuoj pat parėjo Rymantas ir Kirstukas. Paguldytam troboje ant lovos nuvilko krauju permirkusius drabužius. Kirstukas iš bunkerio atnešė vaistų ir tvarstomosios medžiagos. Mama plėšė sunešiotus lininės drobės bal-

tinius bei paklodes ir padedama vado Rymanto tvarstė sužeistą Aro krūtinę... Nusilpęs partizanas kiek atsigavo. Paėmę už parankių, vyrai nuvedė Arą į slėptuvę. Atėjusį Algirdą Stačioką-Arūną Rymantas tuoj pat pasiuntė parvežti gydytoją. Gal po valandos ar pusantros Arūnas parvežė iš Garliavos daktarą Petraitį. Gydytojas aptvarstė Arą ir susirūpinęs konstatavo, jog sužeistasis netekęs labai daug kraujo... Nurodęs vyrams sužeisto partizano priežiūros ir slaugymo būdus, daktaras išvažiavo.

„Po pusantros paros Rymanto ir Kirstuko slaugomas Aras vasario 12-osios auštančio ryto jau neišvydo," - braukdama skruostu riedančią ašarą pasakojo Ona Vyšniauskaitė-Klimčiauskienė.

„Brolis Juozas parnešė rūtų... Mėnesienoje pyniau vainiką... Patikimi kaimo vyrai sukalė karstą. Susirinko daug partizanų. Paryčiais partizanai nuvežė Aro karstą į Digrių miškelį," - prisiminimų sujaudintu balsu pasakojo šią graudžią partizano žūties istoriją Ona Klimčiauskienė.

Gūdžią vidurziemio naktį prie Digrių kaimo pamiškės kapinaitėse supilto smėlio kauburėlio Tauro apygardos Birutės rinktinės Laisvės kovotojo Aro garbei nuaidėjo kovos brolių ginklų salvė...

IŠDAVYSTĖS ŽALGIRIO RINKTINĖJE

Nukovę apygardos vadą ir nuolatinius štabo apsaugos palydovus Dobilą ir Šapalą, Vilkaviškio, Kazlų Rūdos ir Šakių apskričių MGB vadai visą dėmesį sutelkė Tauro štabo pareigūnų paieškoms. Stambios MGB ir SSRS vidaus kariuomenės dalinių pajėgos periodiškai „šukuodavo" ištisus miškų kvartalus ir tarpumiškių kaimų gyventojų sodybas.

Ypač skaudžius sovietų okupacinės kariaunos smūgius 1948 metų žiemą patyrė Žalgirio rinktinės partizanai. Vasario 13 dienos paryčiais į Jankų valsčiaus Taliejų kaimo gyventojos Žalianekienės sodybą atėjo Gaidys ir Plienas. Šeimininkei pažįstami partizanai šaltą vidurziemio dieną nusprendė praleisti šiltai prikūrentoje, jaukioje troboje.

Išaušo šaltas, sidabriniais šerkšno spygliais sodybos medžius ir

Juozas Kvietkauskas-Gaidys ir Zigmas Adomaitis-Plienas, Vanagas

tvoras padabinęs rytas. Jau prašvitus, rytmečio miglos skraiste padengtais Simokų laukais į Taliejų kaimą iš Jankų atslinko MGB įgulos ir stribų būrys. Aplenkę kitas kaimo sodybas, kareiviai artėjo į išdaviko nurodytus Žalianekienės namus.... Pamatę jau per kiemą einančius kelis emgebistus, partizanai pasitiko juos automatų serijomis...

To kruvino rytmečio liudininkų teigimu, apie dvi valandas partizanai įnirtingai atmušinėjo sovietų atakas, tačiau prasiveržti iš sodybos neįstengė. Pradėjus stigti šovinių, partizanai sunaikino rinktinės štabui skirtus raportus bei kitus svarbius dokumentus. Praradę viltį prasiveržti, vengdami patekti gyvi priešui į nagus, supjaustę uniformas ir batus, vyrai kovėsi iki paskutinio šovinio...

Žalgirio rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininką Gaidį, partizanų leitenantą Juozą Kvietkauską, gimusį 1916 metais Jankų valsčiuje, priešo kulka nukovė troboje prie lango. Žalgirio rinktinės 34 kuopos vadą, partizanų jaunesnjįį leitenantą Zigmą Adomaitį-Plieną, Vanagą, gimusį 1914 metais, iš Dovydų kaimo, Jankų valsčiaus, sunkiai sužeidė. Nutilus partizanų ginklams, po kelių šūvių emgebistai išdrįso įeiti vidun.

Iš gretimos sodybos čekistai atsivarė pora arklių kinkytas roges ir įmetę į jas nukautą Juozą Kvietkauską, šalia paguldę peršautu juosmeniu Zigmą Adomaitį, išvažiavo. Neprivažiavus Jankų, Adomaitis mirė. Garbingai žuvusių partizanų Gaidžio ir Plieno kūnai buvo „pašarvoti“ prie Jankų stribynės - MGB būstinės.

PARTIZANAI PAŠKEVIČIAI

Meškučių kaime, Jankų valsčiuje, vidutinio valstiečio šeimoje, augo penki broliai: Vincas, Jonas, Petras, Juozas ir Stasys Paškevičiai. Pašauktas į sovietų armiją, Jonas, pasirinkęs Piršlio slapyvardį, pirmas 1945 metų pavasarį pasitraukė pas Turklio grupės partizanus. Vincas ir Petras bendravo su partizanais ir tik naktimis vykdė jų užduotis.

1946 metų vasarą Petrą Paškevičių suėmė Jankų NKVD įgulos kareiviai ir uždarė Jankų stribų būstinėje. Vincas spėjo pabėgti. Po kelių dienų žiauraus čekistų tardymo, Petras, išsikasęs po pamatais landą, iš stribyno pabėgo ir abu su Vincu įstojo į Žalgirio rinktinės 54 kuopos partizanų gretas. Petras pasirinko Ulono, Vincas - Gusaro slapyvardžius.

1947 metų vasarą Šukėtų kaime, Griškabūdžio valsčiuje, Maskvyčio sodyboje, Žalgirio rinktinės 34 kuopos partizanai įsirengė slėptuvę. Vėlyvą rudenį jie išsikasė ir antrą, žiemai tinkamą slėptuvę. Dažnai čia slapstydavosi kuopos vadas Plienas, Žvalgybos skyriaus vadas Gaidys ir kiti šabo pareigūnai. Pastoviai šiose slėptuvėse gyveno partizanai Vincas-Gusaras ir Petras-Ulonas Paškevičiai. Kartais čia užsukdavo ir jų brolis, 35 kuopos partizanas Jonas Paškevičius-Piršlys.

1948 metų vasario 9 dieną Griškabūdžio MGB garnizono ir stribų grupei artinantis prie Maskvyčio sodybos, partizanai Vincas ir Petras, pamatę priešus, traukėsi Novos upelio link. Pusę kilometro nuo sodybos nubėgusius Vincą-Gusarą, gimusį 1919 metais, ir jo brolį Petrą-Uloną, gimusį 1925 metais, pasivijo okupanto kulkos... Piršlys, ilsėjęsis žieminiame bunkeryje, brolių lemties išvengė.

Emgebistai ir stribai, dviejų brolių gyvybių kaina numalšinę kraujo troškulį, ilgiau Maskvyčio sodybos nekrėtė. Į atvarytas pastotės roges sukrovę kruvinas aukas, jie pasitraukė į Jankus. Tik sulaukęs vakaro ir iš slėptuvės išlindęs partizanas Piršlys sužinojo apie brolių žūtį.

Po pusmečio, masinių partizanų gaudynių metu, Žalgirio rinktinės 35 kuopos kovotojas Piršlys dienojo Vidgirių kaimo ūkininko Broniaus Strimaičio namuose. Pamatęs sodybos link artėjančią Griškabūdžio MGB garnizono ir „žaliakepurių“ grupę, partizanas Piršlys spėjo pasitraukti. Tačiau čekistų dresiruotas vilkšunis, užuodęs parti-

zano pėdsakus, atvedė baudėjus prie išplaukusių rugių lauko. Ieškodami rugiuose partizano paliktos brydės, kareiviai, negailėdami šovinių, ilgomis automatų serijomis visomis kryptimis varpė žydinčių rugių lauką. Lengvas vėjelis pakeldamas žiedadulkių debesėlius plukdė juos virš pasėlių lauko... Viena automato serija keliomis kulkomis nužudė partizaną Joną Paškevičių-Piršlį...

ŽALGIRIO RINKTINĖS 37 KUOPOS PARTIZANŲ KAUTYNĖS

Kauno-Šakių plento dešinėje pusėje, Žiegždrio, Smilgupio ir Siesarties upokšnių baseine, auga vešlūs Juškinės, Vidušilio, Ilgakampio, Paryžinės, Zyplinio, Zigmantiškių miškai. Plačių lygumų, neaukštų kalvų bangelėse, išskyrus raistų ir pelkynų oazes, vyrauja lieknų pušų, žaliaskarių eglių ir tankiai sužėlusių eglynėlių, pušaičių ir lapuočių jaunuolynų masyvai.

Šiuos miškus tuomet prižiūrėjo trys: Jančių, Lekėčių ir Gerdžių girininkijos. Masišką miškų naikinimo procesą stabdė juose savo bazes įsirengusios partizanų grupės. Miškų labirintai nuo Laisvės kovų pradžios prieš okupanto kariauną tapo bene pagrindine partizanų atspara.

Smėlėtas teritorijos podirvis ir žemas gruntinio vandens lygis leido partizanams miško tankmėse įsirengti talpias požemines slėptuves. Vasaros ir rudens metu partizanai jose gyveno gana saugiai. Tačiau 1948 metų žiemą, nesant galimybių tinkamai užmaskuoti sniege paliekamus pėdsakus, Lekėčių MGB įgulos enkavedistams pavyko surasti ir sunaikinti kelias aktyvių partizanų grupių slėptuves.

Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanų ryšininkas - Jančių girininkas Matulevičius buvo nevedęs. Mėgo vyras išlenkti labai tuomet paplitusios „krūminukės“ taurelę... 1947 metų rudenį pas Naidynės pasodoje gyventoją, girininką Matulevičių pradėjo lankytis iš kažkur atsibasčiusi, mėgstanti išgerti ir paulioti viešnia, pasivadinusi Ona Stankevičiene. Dažnų išgertuvių ir pasilinksminimų vaisius, kaip leigia tų įvykių liudininkai, buvo girininko plepumas ir niekšiška jo „viešnios“ išdavystė.

Lekėčių miškų masyve, Ilgakampio miško Jančių girininkijos 97 kvartale, į šiaurės rytus nuo Naidynės, Žalgirio rinktinės 37 kuopos Šaulio būrio partizanai buvo įsirengę patikimą požeminį bunkerį. Šioje slėptuvėje Lietuvos Nepriklausomybės 30 metų sukaktį - 1948 metų vasario 16 dieną šventė penki Žalgirio rinktinės Antano Čečero-Šaulio (Čereškevičiaus) būrio puskarininkio Lakūno skyriaus partizanai.

Akivaizdu, jog išdavikės nurodytą vietovę apsupę Lekėčių MGB įgulos enkavedistai, pradėjo slėptuvės paieškas. Įdienojus per pakeltą bunkerio angos dangčio plyšį į slėptuvės vidų prasismelkė neįprasti, į miško ošimą įsipynę garsai. Įsitikinę, kad slėptuvė enkavedistų apsupta, partizanai nusprendė iš požemio veržtis. Staigiai pakėlęs bunkerio angos dangtį, pirmas į paviršių su kulkosvaidžiu iššoko skyriaus vadas, Lietuvos kariuomenėje tarnavęs puskarininkis Vincas Krulikauskas-Lakūnas. Netikėtai sukalenęs partizano kulkosvaidis kiek sutrikdė enkavedistus. Iš slėptuvės iššokę kiti partizanai automatų ugnimi bandė praskinti kelią į mišką. Tačiau patogias pozicijas užėmę emgebistai pasitraukti partizanams neleido. Kelias minutes vykęs įnirtingas susišaudymas pradėjo silpti. Karinio dalinio kareivių sutelktos kryžminės ginklų ugnies buvo nukauti:

Puskarininkis Vincas Krulikauskas-Lakūnas, gimęs 1910 metais, iš Gerdžių;

Aleksandras Ritbergeris-Giliukas, gimęs 1910 metais, iš Tūbelių;

Vytautas Valaitis-Nemunėlis, gimęs 1930 metais, iš Šunakarių kaimo;

Danutė Ptašinskaitė-Lietuvaitė iš Kūdrų kaimo, Plokščių valsčiaus;

Bronė Čereškevičiūtė (slapyvardis nenustatytas) iš Morkų kaimo, Paežerėlio valsčiaus, - Žalgirio rinktinės 37 kuopos būrio vado Šaulio, Čečero duktė.

Piktilčio partizanas Tigras - puskarininkis F. Žindžius dienoraštyje rašė: „Paežerėlių valsčiaus ribose, Sutkų miške įrengtame bunkeryje gyvenę partizanai į savo slėptuvę parsivedė vieno kovotojo pusbrolį,

panorusį tapti partizanu. Po poros dienų „kandidatas į partizanus“ iš slėptuvės išėjo parsinešti maisto ir šiltesnių drabužių. Kitos dienos ryte išdaviko nurodytą partizanų slėptuvę surado enkavedistai....“

1948 metų vasario 17-osios ryte Pažiegždrių miško kvartale buvusį partizanų bunkerį apsupo Lekėčių MGB garnizono emgebistai ir stribai. Slėptuvėje beviltiškai žuvo trys Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 37 kuopos kovotojai:

Vaclovas Urbaitis-Vingėla, gimęs 1905 metais, iš Vedegiškių kaimo, Aukštosios Panemunės valsčiaus;

Vytautas Budrys-Vilkas, gimęsl924 metais, iš Širvydų kaimo;

Jonas Skamarauskas-Šarūnas, gimęs 1924 metais, iš Pažiegždrių kaimo.

Joną Budrį-Strazdą, gimusį 1927 metais, sužeistą nukauto Vilko brolį, ir Vingėlos žmoną Magdaleną emgebistai paėmė gyvus. Stebuklingai išlikusi gyva Magdalena Urbaitienė, grįžusi iš gulagų katorgos, pasakojo: „Bunkeryje gyvenome penkiese. Vienas buvo išėjęs. Vieną rytą netikėtai atsidarė bunkerio angos dangtis... „Pasiduoki!“ - viršuje pasigirdo įsakmus enkavedisto balsas. Aš sėdėjau ant gultų. Prie bunkerio angos prislinkusį Vacį nužudė iš viršaus paleisti enkavedistų automatų šūviai... Vitas, sušukęs: „Jėzau, Marija!“, pats nusišovė ir krito man ant kelių... Mačiau, kaip Jonukas taikėsi į galvą, bet pistoletas užsikirto, neiššovė... Enkavedistai į bunkerį šaudė, krito granatos... Kai nutilo šūviai, visa kruvina stovėjau tarp sudraskytų kūnų... Rankose laikiau kraujais permirkusią, penkių šūvių perskrostą savo skarelę,“ - pasakojo mirties siaubą išgyvenusi moteris.

Sužeistą devyniolikmetį partizaną Strazdą ir Magdaleną Urbaitienę numetę ant nukautų brolio ir vyro kūnų, čekistų leitenanto Zliabinov vadovaujami budeliai išvežė į Lekėčius.

Lekėčių MGB čekistai, laužydami suimtųjų kaulus ir lupinėdami nagus, netruko iš partizano žmonos išmušti juos dominančią informaciją... Brendo kitos slėptuvės sunaikinimo ir naujų išdavysčių grėsmė...

1944 metų rudenį karo veiksmams nuslinkus į Rytprūsius, dalis vokiečių karių liko Suvalkijos miškuose. Lekėčių-Sutkų miškų masyve slapstėsi vokiečių karininkas Hans ir eilinis Jeronimas. Susitikę su

partizanais ir įgavę jų vadovybės pasitikėjimą, vokiečių kariai, davę priesaiką, tapo patikimais Žalgirio rinktinės 37 kuopos kovotojais. Pramokęs lietuviškai kapitonas Hans - partizanas Vanagas vedė besislapstančią Albiną A. ir kartu su tėvynainiu Jeronimu-Varle slapstydavosi Zigmantiškių ir Valkų miškuose.

Piktilčio Tigras - puskarininkis Feliksas Žindžius dienoraštyje rašė: „Toje slėptuvėje gyvenusi partizano žmona parodė rusams vokiečių gyvenamą slėptuvę. Vienas žuvo, kitas paimtas gyvas, vėliau pabėgo. Kovos draugų neišdavė..."

Lekėčių MGB garnizonas vasario 18 dieną Zigmantiškių miške, Elenėlės raisto pakraštyje, apsupo slėptuvės vietą. Čekistams reikalaujant pasiduoti, Jeronimas-Varlė, Vanago žmona Albina ir kartu buvęs skyriaus vadas Dagys išlindo iš požemio be ginklų ir pasidavė. Praslinko kelios slogios tylos minutės. Su automatu rankose iš bunkerio išlindusio kapitono Hans-Vanago galvą sukapojo emgebisto automato serija...

Po kelių žiaurių tardymo naktų, Jeronimas-Varlė, atvedęs enkavedistus į tankų eglynėlį „parodyti" bunkerio vietos, sėkmingai pabėgo. 1948 metų vasarą partizanas Jeronimas-Varlė, sužeistas Zigmantiškių kaimo V. Palubinsko sodyboje, atbėgo į Sutkų kaimo pamiškę ir pasislėpė eglyne. Po kelių dienų nuo žaizdų mirė.

Piktilčio partizanas Tigras dienoraštyje rašė: „Pirmoje slėptuvėje tada žuvo vienas partizanas, kitas - paimtas gyvas. Toje slėptuvėje gyvenęs partizanas, prieš dvi dienas - Vasario 16-ąją sakęs kovotojams patriotinę kalbą, pasidavė gyvas. Jau po kelių valandų jis vedė rusus, rodydamas slėptuves. Tik būrio vado Aro sumanumo dėka iš vienos slėptuvės šeši partizanai išsiveržė ir be aukų pasitraukė. Iš kitos, laiku perspėjus ryšininkui, septyni partizanai be kautynių spėjo pasitraukti. Rytojaus dieną išdavikas parodė rusams dar vieną slėptuvę, kurioje žuvo trys partizanai..."

1948 metų vasario 18 dieną prie Elenutės raisto Lekėčių MGB karinio dalinio pasaloje žuvo Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanas Vytautas Aleksa-Ežys, Meškinis, gimęs 1920 metais, iš Šilvėnų kaimo, Plokščių valsčiaus kilęs partizanas. Buvo apsuptas 36 kuopos bunkeris.

Agurkiškės miške, Klevinės girininkijos ribose, puskilometris į šiaurės rytus nuo Agurkiškės palaukės, Žalgirio rinktinės 36 kuopos vadas Voverė, Drugys buvo įsirengęs talpią, atšiauriomis žiemos sąlygomis gyventi tinkamą požeminę slėptuvę. Dažnos Lukšių ir Jankų valsčiuose dislokuotų karinių MGB pajėgų baudžiamosios ekspedicijos į kaimus ir tarpumiškių gyvenvietes vertė partizanus atsisakyti rėmėjų paslaugų ir slapstytis miškuose įrengtose požeminėse slėptuvėse.

Piktilčio partizano Tigro dienoraštyje minima, kad išdaviko atvesti Lekėčių MGB įgulos enkavedistai ir stribai 1948 metų vasario 19 dieną apsupo kuopos vado Voverės, Drugio slėptuvę. Ramų miško ošimą perskrodė įspėjama enkavedistų kulkosvaidžio serija ir įsakmus čekistų kapitono ultimatumas:

- Sdavaites, vy okruženi! (Pasiduokit, jūs apsupti!)," - kelis kartus šaukė okupanto karininkas.

Nepaklusdami čekistų įsakymui partizanai paskubomis naikino kuopos štabo dokumentus, sudaužė rašomąją mašinėlę ir kuklų asmeninį inventorių.

Nesulaukę partizanų atsakymo, emgebistai ant bunkerio viršaus sukrovė iš kaimo atsivežtų šiaudų, sausų šakų ir uždegė laužą. Požeminė patalpa prisipildė dūmų, per bunkerio lubų plyšius pradėjo lašėti tirpstančio sniego lašai. Pradėjus stigti deguonies, požemyje nuaidėjo keli duslūs pistoletų šūviai...

Vengdami gyvi patekti į kruviną MGB budelių „mėsmalę" žuvo:

Žalgirio rinktinės 36 kuopos vadas, partizanų leitenantas Juozas Mockevičius-Drugys, Voverė, gimęs 1920 metais Paluobių kaime, Griškabūdžio valsčiuje, partizanavęs nuo 1944 metų;

Gražina Matusevičiūtė-Matūnaitė, gimusi 1925 metais, iš Eiciūnų kaimo, Paežerėlių valsčiaus, Žalgirio rinktinės partizanė, brolių Neptūno ir Vyganto sesuo, Voverės sužadėtinė;

Jonas Laurynaitis-Liūtas, gimęs 1912 metais Antrabūdžio kaime, Griškabūdžio valsčiuje, Žalgirio rinktinės 36 kuopos partizanas nuo 1945 metų pavasario.

Miške įsiviešpatavo mirtina tyla. Tik MGB politrukų šūkčiojami įsakymai nukelti nuo slėptuvės angos dangtį trikdė miško rimtį... Iš

bunkerio ištrauktus žuvusių partizanų kūnus okupantai nuvežė į Lekėčius ir išvertė ant gatvės, prie stribyno.

Įvykdę „čekistinę karinę operaciją“, Lekėčių VO MGB viršininko leitenanto Zliabin „šaunuoliai“, tartum išalkę dykumų šakalai ir maitvanagiai, uoliai maitojo bejausmius negyvų partizanų kūnus... Tačiau apie tai tegul kalba įvykio liudininkas, kurio pasakojimas, parengtas sovietinio žurnalisto J. O., buvo publikuotas „Švyturio“ žurnale: „Na, kaip čia man pradėti? Matusiukė (Matūnaitė) ir miškiniai keturi buvo... Už Sarapinų, Rūdšilio miške, bunkerį turėjo. Ir juos rado. Kai rado, tai liepė jiems pasiduoti. Sakė jiems: „PasiduokitL. Kad ne - išnovysim granatomis...“ Vis tiek jie nepasidavė. Tai prinešė netoli tos būdos šiaudų... Žinai, jie negalėjo išlįsti iš to bunkerio, požemy buvo, ne po namu. Na, ir pradėjo jie dusti, kai tuos šiaudus padegė. Tai tas vadas, tas vyresnysis, iššaudė visus, viską išdaužė... Sudaužė taip, kad nepaliko nieko. Popierius sudegino - ten, matyt, kažkokie popieriai buvo... Tas jų vadas, barzdočius, pats save nusišovė. Ten rado tik lavonus, daugiau nieko... Paskui juos atvežė į Lekėčius ir pametė ant rinkos. Ir ten dar laikė, kad žmonės pasibaisėtų... Kiek miškinių užmušė, nežinau... Šešis ar kelis - tiksliai nežinau... Tą merginą tai žinau - Matūnaitė, Silkinės mokytojo duktė. Jos tėvas buvo išvežtas į Sibirą už tai, kad buvo jaunalietuvių vadas.

Partizanų leitenantas Juozas Mockevičius-Drugys, Gražina Matūnaitė Voverė

Atėjau prie Prasnausko namo - čia stribynas kitoj pusėj buvo. Įeinu aš į tą kiemą ir žiūriu - penki vyrai ant žemės paguldyti. Vienas užklotas patalais, tokiais languotais. Visų drabužiai nudraskyti... „Viskas“ ant viršaus išimta... O tas po patalais - kodėl jis uždengtas? Ar jis sudraskytas, ar supjaustytas koks - kodėl jis užklotas? Ir moteriškė

guli... viena... Būčiau nepažinęs, kad tai Matūnaitė. Atvarytas su pastotėm iš Riogliškių kaimo Urbaitis pasakė: „Matusiukė“...

Tai Gražina Matūnaitė guli. Viena ranka, dešinė, in „tą“... inkišta... Megztukas užkeltas ant krūtinės... ir kelnės pasmauktos žemyn, kad viskas nuoga būtų matyt... Ir batai auliniai, batukai tokie „zgrebni“ - tada buvo mada tokius nešiot. Ji tokia nedidukė. Jos ryži plaukai toki, o kai ji nušauta - kad baltytė, ant sniego sustingusi... Žinai, tos jos rankos... Baisu pagalvot!.. Gulėjo tada tiek tų vyrų išžudyta... Baisus dalykas...

Kai viskas ant viršaus išimta, tai aš sakau tam Urbučiui:

- Kas čia dabar galėjo dar savo nagus kišt prie tų... šaltų nuogybių?..“ - „Švyturio“ žurnalistui pasakojo tuomet buvęs septyniolikos metų Lekėčių stribukas Jonas Valevičius.

Stribai, Lekėčiuose atėmę iš Prasnausko namą, jame įkūrė savo būstinę - štabą. Prie to namo ant grindinio kelias dienas „pašarvoti“ gulėjo išniekinti partizanų kūnai. Tik kai Lekėčių miestelio gyventojai pradėjo reikšti atvirą nepasitenkinimą, stribai nužudytuosius užkasė prie buvusios kūdros.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, partizanų palaikai buvo palaidoti Paluobių kapinėse.

ŠAULIO GRUPĖS ŽŪTIS

Kruvinojo 1948 metų pavasario dienomis pastebimai praretėjo Žalgirio rinktinės Laisvės kovotojų gretos.

Antanas Čereškevičius gimė 1899 metais Bundzų kaime, Plokščių valsčiuje. Grįžęs iš karinės tarnybos vedė ir gyveno Morkų kaime. Nepriklausomybės metais buvo aktyvus Šaulių sąjungos narys, dirbo Paežerėlių valsčiuje policininku, vokiečių okupacijos metais - policijos viršininku.

1944 metų vasarą Raudonosios armijos daliniams antrą kartą okupavus Zanavykų kraštą, Čereškevičius, kaip buvęs šaulys ir policininkas, vengdamas NKVD represijų, pradėjo slapstytis.

1945 metų pavasarį buvo įkurtas Lietuvos kariuomenės kapitono Jurgio Valčio-Tundros, Lokio vadovaujamas LLA Šakių rajono batalionas. Bataliono sudėtyje veikė Prano Runo-Šarūno ir Jono Bacevičiaus partizanų grupės.

1945 metų balandžio 30 dieną Antanas Čereškevičius, kaimynų ir draugų vadintas Čečeru, Šaulio slapyvardžiu įstojo į kapitono Tundros vadovaujamą partizanų batalioną. Partizano kovos krikštą Šaulys priėmė 1945 metų gegužės 12 dieną Valkų kautynėse, NKVD daliniams puolant Valkų kalvose įsikūrusią partizanų stovyklą. Tuomet iki sutemų vykusiose kautynėse žuvo 24 partizanai. Šaulys su grupe kovotojų iš priešo dalinių apsuptos vietovės išsiveržė ir pasitraukė į miško pelkes.

1945 metų spalio 7 dieną Tarpugirio kautynėse žuvus bataliono vadui kapitonui Jurgiui Valčiui-Lokiui, Tundrai, dalinys suskilo į atskiras grupes. Spalio mėnesį agronomas Pranas Runas-Šarūnas, sutelkęs buvusio bataliono partizanus, suformavo Dr. Vinco Kudirkos kuopą, vėliau prijungtą prie Žalgirio rinktinės.

1945 metų rugsėjo mėnesį Čereškevičius-Šaulys vadovavo Lekėčių ir Paežerėlių valsčiuose veikusiai septynių partizanų grupei. Šaulio grupės sekimui ir likvidavimui Paežerėlio karinės apygardos MVD čekistai užvedė agentūrinę bylą Nr. 526 „Klajokliai“, kuriai vadovavo VO MGB viršininkas vyresnysis leitenantas Kačer. Grupę sekti užverbuotas agentas „Balandis“.

1946 metų spalio 16-osios ir 1947 metų vasario 22-osios dienų apygardos vado potvarkiais Dr. Vinco Kudirkos kuopos 3 būrio skyriaus vadas Šaulys apdovanotas juostelėmis „Už uolumą“ ir „Už narsumą“. 1947 metų birželio 10 dieną partizanas Šaulys buvo paskirtas Dr. Vinco Kudirkos kuopos Dr. Jono Basanavičiaus būrio 3 būrio būrininku.

1948 metų birželio 13 dieną Gerdžių miške Žalgirio rinktinės 36 kuopos 3 būrio partizanų grupę puolė MGB karinio dalinio pajėgos. Kautynių metu žuvo trys būrio partizanai:

Puskarininkis Antanas Čereškevičius-Šaulys, Čečeras, būrininkas;

Jonas Matusa-Voverukas (Matusevičius), gimęs 1915 metais, iš Lukšių valsčiaus, Adomiškių kaimo, tarnavęs Lietuvos kariuomenės

kavalerijos pulke, 1944 metų gruodžio 5 dieną įstojęs į LLA Šakių rajono bataliono kovotojų gretas;

Kerštas, Sutkų krašto partizanas, pavardė ir vardas nežinomi. (Pastaba. Tapatybės nenustatytos, - V. J.)

1948 metų gegužės 24 dieną Sintautų valsčiaus Turčinų kaimo pamiškėje, Borisevičiaus lauke, susišaudymo metu su Kaliningrado srities pasieniečiais žuvo du Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanai. Vladas Rimkus-Aidas, gimęs 1924 metais, iš Panovų kaimo, Sintautų valsčiaus, sužeistas perplaukė Šešupę ir savo slėptuvėje nuo žaizdų mirė. Partizanas Antanas Žukauskas-Siaubas, Korsaras, gimęs 1929 metais, iš Mockupių kaimo, Sintautų valsčiaus, vos prieš tris mėnesius pradėjęs žengti sunkiu partizano keliu, žuvo besitraukdamas iš Borisevičių sodybos.

1948 metų gegužės 25 dieną Dubiniškių kaime, Plokščių valsčiuje, MGB karinio dalinio pasaloje, besitraukdamas žuvo 37 kuopos partizanas Juozas Višinskas-Mėnulis, Kipšas, gimęs 1907 metais, iš Paužnykų kaimo, Plokščių valsčiaus, Šakių apskrities. 1944 metų rudenį (uozą Višinską sugavę NKVD „žaliakepuriai“ pasiuntė į sovietų armiją. Pabėgęs iš rekrūtų stovyklos, Juozas, Kipšo slapyvardžiu, įstojo į buvusio agronomo Prano Runo-Šarūno vadovaujamą Dr. Vinco Kudirkos kuopą.

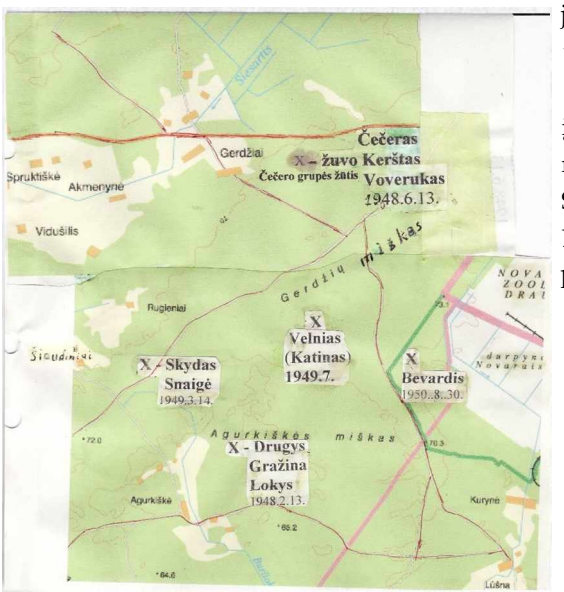

Žuvus apygardos vadui Žvejui, per visą Sūduvos kraštą nusirito sutelktų sovietų okupacinių karinių dalinių ir stribų siautėjimo banga. Atviriau pradėjo reikštis ir MGB čekistų užverbuoti agentai bei įslaptinti informatoriai.

Vytauto rinktinės 44 kuopos partizanams laikinai vadovavo rajono Žvalgybos skyriaus viršininkas, patyręs kovotojas Feliksas Čereška-Karvelis. 1947 metų rudenį vado pareigas perdavus puskarininkių kursus baigusiam ir kuopos vadu paskirtam Algimantui Rutkauskui-Miškiniui, Karvelis buvo paskirtas 43 kuopos vadu. Perkeltas iš gerai žinomo gimtojo krašto į mažai pažįstamas Liudvinavo-Krosnos apylinkes, kuopos vadas buvo ypač atsargus. 1948 metų šaltos žiemos sąlygos partizanams buvo nepalankios. Vengdamas su gyventojais glaudesnių santykių, Karvelis dažniausiai slapstydavosi Buktos miške įrengtoje žieminėje slėptuvėje. Su kuopos vadu bunkeryje gyveno trys 2 būrio kovotojai.

1948 metų vasario 8 dienos pavakare partizanai Skroblas su Putinu iš slėptuvės išėjo į artimiausią kaimą pasižvalgyti ir parsinešti maisto bei vandens. Vadas įspėjo vyrus, jeigu naktį pasnigtų, į slėptuvę negrįžti. Tačiau paryčiais jiems sugrįžus sniege likę vos pastebimi pėdsakai prie bunkerio atvedė baudėjus. Prašvitus bunkeryje buvę partizanai pajuto mirtiną pavojų ir bandė iš požemio išsiveržti. Nespėjus enkavedistams apsupti bunkerį, iššokę į paviršių partizanai, taiklia ugnimi nutildę priešo kulkosvaidį, veržėsi Neverstavo kaimo palaukės kryptimi. Tačiau pasitraukti be nuostolių nepavyko. Vladą Iršių-Skroblą, gimusį 1916 metais, iš Padovinio kaimo ir Joną Zalecką-Putiną, gimusį 1912 metais, iš Želsvos kaimo emgebistų kulkos nukirto netoli kaimo palaukės.

Kuopos vadui Feliksui Čereškai-Karveliui ir Petrui Zaleckiui-Dagiliui pavyko pasitraukti.

Kalvarijos valsčiaus Būdviečių apylinkės pirmininkas Antanas Aleksa buvo apsukrus vyras. Kaimynų gerbiamas ir, rodos, pakankamai doras ūkininkas. Nevengė Antanas padėti ir partizanams. 1947

metų vasarą leido ūkio klojime įsirengti laikiną slėptuvę. Šeimininkų ir partizano Kastanto Anzos-Suomio prižiūrimas, šioje slėptuvėje sužeistą koją gydėsi Radiškės kaimo partizanas Antanas Šliaužys-Dagilis. Aleksa neslėpė, jog palaiko draugiškus santykius su Kalvarijos MGB viršininku Ūsu, kartais ir „čerką“ su juo išlenkia... Globėjo „konspiracinei taktikai“ neprieštaravo ir patys partizanai.

Artėjo jubiliejinė Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo 30 metų sukaktis - 1948 metų vasario 16-oji. Vytauto rinktinės 43 kuopos partizanai nutarė garbingą šventę praleisti saugioje emgebistų „šefo“ bičiulio sodyboje. Vasario 13 dienos paryčiais į Juodelių kaimo Antano Aleksos sodybą atėjo kuopos vadas Algimantas Rutkauskas-Miškinis ir aštuoni partizanai. Šeimininkų pamaitinti, vyrai įsikūrė erdvioje gyvenamojo namo seklyčioje. Sodybos šeimininkas, pašėręs gyvulius, išėjo į Kalvariją, jo brolis Juozas nužingsniavo prie ežero pažvejoti.

Įdienojus Liubavo-Kalvarijos vieškeliu artėjo kelios mašinos emgebistų ir „žaliakepurių“ - pasieniečių. Aleksienė su dukterimi, buvusios namuose ir pamačiusios artėjančias kareivių mašinas, nubėgo pas kaimynus. Pastebėję sodybą supančius kareivius, partizanai išbėgo iš seklyčios ir per artimo Aleksų kaimyno Leonavičiaus sodą nuokalnės slėniu traukėsi alksnyno link. Čia juos pasitiko uraganinė emgebistų ugnis. Užvirė atkaklios, nelygių pajėgų kautynės...

Priešo kulkosvaidžių serijos nukauti pirmieji krito Vytauto rinktinės 43 kuopos 2 būrio vadas Vitalijus Bielys-Algirdas, gimęs 1922 metais, iš Radiškės kaimo ir jo būrio kovotojas Juozas Misevičius-Grenadierius, gimęs 1913 metais.

Prasiveržę ir persekiojami, alksnyne kaudamiesi žuvo:

Algirdas Bielys-Amerikonas, gimęs 1923 metais Radiškės kaime;

Vitas Didvalis-Vidginas, gimęs 1926 metais, vos dvidešimtą gimtadienį atšventęs marijampolietis, partizanas nuo 1947 metų;

Justinas Kajokas-Varnas, gimęs 1923 metais Aguonės kaime, Kalvarijos valsčiaus partizanas.

Kuopos vadas Miškinis ir trys kovotojai atsišaudydami traukėsi per alksnyną. Tačiau alksnyne pasislėpusių emgebistų išstumti į laukus, partizanai traukėsi Šešupės krūmų link.

Antaną Murauską-Ungurį, gimusį 1924 metais, iš Pagraužiu kaimo ir Antaną Vitą Vasiliauską-Jazminą, gimusį 1925 metais Skaisčių kaime, Liubavo valsčiuje, priešų šūviai nukovė jau įbėgusius į Šešupės pakrantės krūmus.

Sunkiai sužeistą, sąmonės netekusį aštuoniolikmetį Konstantiną Anzą-Suomį, gimusį 1930 metais, partizaną iš Radiškės kaimo, emgebistai paėmė gyvą.

Prasiveržti ir pasitraukti pavyko tik Algimantui Rutkauskui-Miškiniui, kuris dar ilgus metus vadovaudamas Laisvės kovotojams kėlė siaubą Kalvarijos ir Liubavo bolševikiniams aktyvistams ir stribams.

Po keturių mėnesių partizanų skerdynių kaltininkas susilaukė teisėto atpildo: išdaviko Antano Aleksos palaikus, rastus kaimyno Leonavičiaus sodo tankmėje, iš pakaruoklio kilpos „išvadavo“ jo „šefo“ emgebisto Ūso pavaldiniai - stribai.

VYTAUTO RINKTINĖS 42 KUOPOJE. PARTIZANO PETERIO ŽŪTIS

1948 metų sausio 6 dieną Valavičių kaimo Barzdaičio sodyboje dienojo keli Vytauto rinktinės 42 kuopos partizanai, tarp jų - vienas Lietuvos miškuose likęs, trejus metus Rytų fronte kovojęs vokiečių Vermachto karys Peter Georgin. Netekęs vilties greitai pasiekti savo gimtinę, miškuose klajodamas karys susitiko su DLK Vytauto rinktinės partizanais. Pavaikščiojęs kelias savaites su 42 kuopos kovotojais, Peter Georgin įgijo partizanų pasitikėjimą, ir davęs priesaiką, Peterio slapyvardžiu buvo priimtas kuopos partizanu.

Tą šaltoką Trijų Karalių dieną partizanas Peteris buvo apsivilkęs Vermachto kario uniforma ir miline, pilotės priekyje įsisegęs Vyčio kryžiaus ženklą... Priešpiečiais Marijampolėje dislokuoto 94 pulko pasieniečių supami, partizanai išbėgo iš trobos ir atsišaudydami traukėsi Laibikių miškelio link. Peteris taiklia pėstininkų MG-36 kul-

kosvaidžio ugnimi pridengė besitraukiančius partizanus. Tačiau pats Peter Georgin-Pėteris garbingai krito nelygių jėgų kautynėse sovietų kulkosvaidžio serijos nukautas. Kiti nežinomi partizanai pasitraukė.

RIEŠUTO IR VAIDOTO ŽŪTIS

1948 metų vasario 16-osios ryte Kalvarijos valsčiuje, prie Jurgežerio, 94 MGB pasieniečių pulko kareiviai pamatė tris partizanus ir pradėjo juos persekioti. Vytauto rinktinės 42 kuopos partizanai, vengdami su pajėgesniu priešo daliniu atvirų kautynių, traukėsi Kampinių kaimo kryptimi. Vienas (nenustatytas) partizanas, įbėgęs į ūkininko sodybą, nutvėrė arklį ir raitas pasitraukė. Riešutas ir Vaidotas, atsiplėšę nuo persekiotojų, kelyje Kampiniai-Kalvarija sustabdė Kalvarijos link važiavusias roges. Bandęs priešintis, nepaleidęs vadelių vaikinas gavo į sprandą niuksą ir pakluso... Partizanai apsuko padvadą ir pakeitę kryptį per Gulbiniškius, Svetlicos kaimą, aplenkdami Skardupių centrą, atvažiavo prie Turgalaukio-Vidgirių kelių sankirtos.

Tikslią žūties vietą, kur kovotojus nukovė emgebistų kulkos, nustatyti nepavyko. Tikėtina, jog partizanus nužudė Marijampolės MGB garnizono kareiviai, nes žuvę partizanai Vytautas Draugelis-Riešutas, gimęs 1926 metais Svetlicos kaime, ir Rimantas Kvedaras-Vaidotas, gimęs 1928 metais Ivoniškių kaime, Igliškėlių valsčiuje, buvo nuvežti į Marijampolės „saugumo“ kiemą. Spėjama, kad partizanų kūnus užkasė žvyrduobėse už senųjų miesto kapinių.

KAUTYNĖS PRIE GIŽŲ

Gižų valsčiaus Naujienėlės kaimo gyventojas A. Jurgelaitis buvo įsirengęs aliejaus iš linų sėmenų spaudyklą. Žiemos metu vos ne kasdien kieme stovėdavo aliejų spausti atvažiavusių ūkininkų padvados.

1948 metų kovo 1 dienos paryčiais Jurgelaičių šeimyną iš miegą pažadino atsargus beldimas į trobos langą. Šeimininkui atidarius trobos duris, su nestipraus šaltuko garais į vidų suėjo Vytauto rinktinės 3 kuopos partizanų grupė. Pasitarę su šeimininku, partizanai:

Stasė Šalaševičiūtė-Našlaitė, Stasys Treikauskas-Slapukas ir Justinas Barauskas-Eimutis su Gusaru (vardas ir pavardė nežinomi), pasiliko ilsėtis Jurgelaičių seklyčioje. Kiti trys vyrai: Arabas, Artojas ir Pinavijas, nuėjo į gretimo ūkininko Bliūdžiaus sodybą.

Švito kiek apniukęs pirmos pavasario dienos rytas. Nei Bliūdžius, nei partizanai nepastebėjo, kai į kiemą atėjo Gižų MGB įgulos kareivių ir stribų grupė. Į trobą įžengęs čekistas, kaip paprastai, dar tarpduryje paklausė: „Bandit iest?“ Ką atsakė šeimininkas, dabar pasakyti sunku... Iš išsigandusio šeimininko elgesio suprasdami, jog troboje kažkas yra, karininko įsakymu kareiviai pasiruošė namo šturmui. Išsidėstę prie ūkinių pastatų pareikalavo: „Sdavaites, vy okruženi“. „Pasiduokit, jūs apsupti“ - pakartojo stribas lietuviškai. Kai niekas troboje neatsiliepė, du stribai nubėgo į kaimyno sodybą ir atsivarė Bronių Vizgirdą. Čekistų įgrūstas trobon, išsigandęs žmogelis pakartojo partizanams čekistų reikalavimą pasiduoti, nes baudėjai uždegs namą. Partizanai atsakę Vizgirdai, kad „ir be gaisro čia bus labai karšta“, išstūmė žmogelį lauk...

Emgebistai atidengė uraganinę padegamųjų kulkų ugnį. Pradėjo svilti namo sienos... Šiaudiniame stoge plieskėsi atviros liepsnos židiniai. Kieme sutirštėjo dūmų koncentracija, sumažėjo matomumas... Nutaikęs į vos matomą priešo ugnies židinį ginklą, partizanas Arabas pradėjo ilgą savo kulkosvaidžio seriją. Kiek pritilus priešo šūviams, jis pašoko ir, perbėgęs į patikimesnę priedangą, atkakliai atsišaudė. Troboje likęs Artojas iš SVT dešimtšūvės „talkino“ Arabui. Iš padegto namo per langą iššokęs sužeista koja Pinavijas nuvirto patvoryje ir paleido į priešą kelias rusiško PPŠ automato serijas. Staigiai nuo žemės pakilęs, per pinučių tvorą šokdamas ir jau persisvėręs ant jos įstrigo nukautas Albinas Samsonas...

Iš Pilviškių ir Vilkaviškio atburzgus keliems „študbekeriams“ su MGB karių pastiprinimu, kautynių įkarštis buvo jau prigesęs. Į padangę šovė žiežirbų spiečius. Įgriūdamos degančio namo lubos karštų žarijų masėje palaidojo partizaną - didvyrį Stasį Kraptavičių-Artoją...

Dar kelias minutes į okupantus „spjaudė“ iki raudonumo įkaitęs Antano Karpavičius-Arabo kulkosvaidis. Baigiantis partizano šovi-

niams, prislinkęs artyn emgebistas sviedė rankinę granatą ir nutraukė partizano Arabo pasipriešinimą...

Kautynėse Bliūdžiaus sodyboje garbingai žuvo Vytauto rinktinės 3 kuopos partizanai:

Stasys Kraptavičius-Artojas, gimęs 1900 metais, iš Beržinių kaimo;

Albinas Samsonas-Pinavijas, gimęs 1923 metais, iš Valavičių kaimo;

Antanas Karpavičius-Arabas, gimęs 1926 metais, iš Pakušinęs kaimo.

Okupantai žuvusių ir sužeistų savo karių skaičiaus nemini....

Nukautų Artojo ir Pinavijo kūnus baudėjai nusivežė į Gižų stribų būstinę. Ugnies žarijose žuvusio Artojo kūno emgebistai neieškojo. Pasitraukus okupantams, Bliūdžius ir Vizgirda, sukalę karstą, apdegusio partizano palaikus palaidojo sode.

Kai Jurgelaičio sodyboje likę partizanai išgirdo šūvius, pasiruošė ir norėjo eiti padėti kovos draugams. Tačiau šeimininkui pertarus, jog per mažos pajėgos juos ves į tikrą pražūtį, partizanai patarimo paklausė ir ieškojo būdų, kaip iš sodybos pasitraukti.

Kieme stovėjo dviejų gaspadorių vežimai. Vienas vežimas buvo stribo Mirecko tėvo, atvažiavusio su jaunesniuoju sūnumi spausti aliejaus. Partizanai į šį vežimą prikrovė šiaudų ir užsimaskavo. Greta Našlaitės pasodinę stribo brolį, išvažiavo Lapankų kaimo link. Atvažiavusi iki pamiškės, Našlaitė vadeles perdavė Mireckiokui. Iš vežimo iššokę partizanai dingo vakariniame Šunskų girios pakraštyje.

Partizano Liutauro žūtis

1948 metų kovo 28 dieną Adamarinos-Naujienėlės kaime, Gižų valsčiuje, MGB garnizono emgebistai sužeidė Vytauto rinktinės 3 kuopos partizaną Liutaurą. Atbėgęs į gretimo Paršelių kaimo gyventojo Kaminsko sodybą, partizanas pasislėpė daržinėje. Atsiviję emgebistai uždegė daržinę ir nesulaukdami išlendančio partizano iš sodybos pasitraukė.

Šeimininkai, užgesinę ugnį, iš gaisravietės ištraukė apdegusį partizaną Juozą Paškevičių-Liutaurą, gimusį 1925 metais Gižų valsčiaus Naujienėlės kaime. Nuvežtas pas Denisevičius, medicinos seselės Angelės Senkutės-Aušrelės gydomas, partizanas balandžio 8 dieną mirė.

VYTAUTO RINKTINĖS 4 KUOPOJE. TRISPALVĖ ANT FABRIKO KAMINO

Švenčiant Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo metines, kiekvienais metais matomose vietose suplevėsuodavo Lietuvos Trispalvė. Okupantų kariniai daliniai, ypač paklusnių vergų imunitetą įgiję stribai ir Komunistų partijos aktyvistai, siekdami nuslopinti kovojančios tautos patriotines apraiškas, nerdavosi iš kailio ieškodami „nusikaltėlių“...

Laisvės kovotojas Jonas Lapata-Giedrius, gimęs 1923 metais Pasūduonio kaime, Marijampolės apskrityje, kovą prieš sovietų okupantą pradėjo 1945 metų vasarą sukurtoje Geležinio Vilko rinktinės Šarūno kuopoje. 1947 metų rugpjūčio mėnesį partizanų junginys pavadintas 55 kuopa.

Rinktinės vado 1947 metų rugsėjo 22 dienos įsakymu Nr. 36 kuopos vadą Varną perkėlus vadovauti 54 kuopos partizanams, laikinu 55 kuopos vadu buvo paskirtas Jonas Lapata-Giedrius. Apygardos vado pulkininko Žvejo 1947 metų gruodžio 10 dienos įsakymu Nr. 10 § 7 Geležinio Vilko rinktinės 55 kuopa ir jos veiklos rajonas buvo perduotas Vytauto rinktinės štabo pavaldumui.

Tamsią 1948 metų vasario 16-osios naktį Vytauto rinktinės 44 kuopos kovotojas Jonas Lapata-Giedrius ant Marijampolės cukraus fabriko kamino iškėlė Trispalvę. Vos suplazdėjus vėliavos šilkui, į besileidžiančio žemyn drąsuolio kūną susmigo kelios okupanto automatų kulkos. Sužeistas partizanas atbėgo į Narto kaimą. Tik peržengęs Ulecko trobos slenkstį Giedrius, netekęs paskutinių jėgų, nukrito. Atsekę kraujo pėdsakais, emgebistai ir stribai per sodybos šeimininką įsakė partizanui pasiduoti. Sužeistą kairę ranką susiveržęs tvarsčiu, dešinėje pasiruošęs rankinę granatą, prie durų prigludęs Giedrius griežtai įsakė čekistų tarpininkui Uleckui išeiti. Per langus į trobą trenkė emgebistų

automatų salvės. Per langą išmestos Giedriaus granatos trenksmas atšaldė emgebistų ir stribų azartą. Sumetę į trobą kelias granatas, emgebistai kantriai laukė auštančio ryto. Trobos viduje įsiviešpatavo mirtina tyla... Ryte per langą į vidų įmetę kontrolinę granatą, pirma savęs trobon įstūmę šeimininką, atsargiai įslinko ir čekistinės operacijos vykdytojai. Plačiai atvertų narsuolio Giedriaus akių žvilgsnis su panieka sutiko lietuvių tautos budelius ir išdavikus stribus...

ŽILVIČIO BŪRIO PARTIZANŲ ŽŪTIS

1945 metų pavasarį iš Kalniškės kautynių lauko pasitraukę ulonų puskarininkio Jono Neifalto-Lakūno Vanagų būrio partizanai išsiskirstė atskiromis grupėmis. Grupės vadas Bronius Šalaševičius-Žilvitis su keliais partizanais apsistojo Šeštokų valsčiaus Naujosios Kirsnos apylinkėse. Būrio vadas, susitaręs su Kirsnos kaimo gyventoju, partizanų ryšininku Juozu Karausku, jo sodyboje įsirengė slėptuvę. Konspiracijos tikslu slėptuvę pavadino „Dunojumi“.

Vytauto rinktinės 4 kuopos Broniaus Šalaševičiaus-Žilvičio būrio partizanus, dienojančius Juozo Karausko sodyboje, 1948 metų vasario 11 -osios vidurdienį puolė Lazdijų MGB karinės pajėgos. Atkaklios kautynės truko pustrečios valandos... Emgebistams padegus ūkinius pastatus, partizanai iš sodybos traukėsi. Dalis kovotojų, sodyboje likusių kovos brolių dengiami, iš apsupties žiedo prasiveržė. Tačiau kautynėse žuvo:

Vincas Busilas-Ramunis, gimęs 1921 metais, iš Mikniškių kaimo;

Vincas Barteška-Ridikas, Vaidotas iš Rudaminos valsčiaus;

Juozas Jančius-Rytas iš Pakirsnių kaimo, Šeštokų valsčiaus;

Stasys Keršulis-Švyturys, gimęs 1926 metais, iš Naujosios Kirsnos;

Juozas Zdanavičius-Trispalvis, gimęs 1926 metais Simno valsčiuje.

Žuvo ir partizanų rėmėjas, sodybos šeimininkas Juozas Karauskas.

Sužeistas būrio vadas Bronius Šalaševičius-Žilvitis su keliais partizanais prasiveržė ir pasitraukė.

Ona Jančiūtė-Deimantė buvo sužeista ir suimta gyva. Žuvusių laisvės kovotojų kūnus okupantai nuvežė į Lazdijus.

Kautynės Delnicos kaime

1948 metų vasario 25 dieną Šeštokų valsčiaus Delnicos kaimo kautynėse su MGB karinėmis pajėgomis Janulevičiaus sodyboje apsupti žuvo Vytauto rinktinės 4 kuopos partizanai:

Juozas Griška-Aušra iš Šeštokų valsčiaus Delnicos kaimo;
Jonas Janilevičius-Šaulys iš Maravos kaimo;
Dainius Švendrys-Žaibas iš Švendriškių kaimo;
Alfonsas Šikarskas-Atžalynas iš Darvinių kaimo;
Bronius Aleksandravičius-Vijurkas iš Mikniškių kaimo.

Ąžuolo kuopos partizanų žūtis

1948 metų balandžio 6 dieną Orijos kaimo Alekso Karpavičiaus sodyboje, ant tvarto sukrautame šiene, ilsėjosi penki Vytauto rinktinės Ąžuolo kuopos partizanai. Po pietų į sodybą užėjęs Kalvarijos MGB Pasienio užkardos „žaliakepurių“ ir stribų būrys pradėjo krėsti pastatus. Metaliniais strypais išbadę kluono šalinėse šieno likučius, okupantai ir stribai sugužėjo į tvartą. Prie viršutinių grįstų pastatę kopėčias, čekistai paragino šeimininką lipti į viršų. Partizanai, girdėdami čekistų karininko įsakymą šeimininkui, pasiruošė gintis ir leido Aleksui užlipti pas juos. Vos pasirodžius paskui Aleksą lipančio kareivio žaliai kepurei, jį su kopėčiomis žemyn nutrenkė partizano automato serija... Tačiau prasidėjęs partizanų pasipriešinimjas greitai blėso. Vienas po kito garbingai žuvo:

Adolfas Sasnauskas-Kristupas, gimęs 1924 metais, iš Jakimavičių;
Jonas Anzelis-Meška, gimęs 1922 metais, iš Susninkų kaimo;
Juozas Lukoševičius-Naras, gimęs 1928 metais, iš Susninkų kaimo.
Sužeistas Vincas Pauliukonis-Renatas paimtas gyvas.
Vincas Pečkys-Voverukas, gimęs 1925 metais, pasitraukė.
Nukautų partizanų kūnus baudėjai nuvežė į Kalvarijos stribyną.

KĘSTUČIO RINKTINĖJE

1947 metų sausio 12 dieną Tauro apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 2 buvo įkurtos naujos Birutės ir Kęstučio rinktinės. Pirmuoju Kęstučio rinktinės vadu buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas viršila Kazimieras Pinkvarta-Dešinys, tačiau susirgęs į paskyrimo vietą neatvyko. Rinktinės vadu nuo 1947 metų birželio mėnesio buvo paskirtas buvęs GVRn. štabo narys, Šarūno rinktinės vadas Pranas Kučinskas-Ainis, Apynys.

1947 metų gruodžio 26 dieną žuvus Ainiui, Kęstučio rinktinės vadu paskirtas Tauro apygardos adjutantas leitenantas Justinas Jasaitis-Naktis. 1948 metų sausio 6 dieną vykdamas į paskyrimo vietą, tarp Gudelių ir Skriaudžių Naktis žuvo. Nuo 1948 metų sausio 6 dienos Kęstučio rinktinės vado pareigas laikinai vykdyti paskirtas Generolo Povilo Plechavičiaus kuopos vadas Jonas Brazys-Klajūnas, gimęs 1921 metais Pilviškių valsčiaus Obšrūtų kaime, nuo 1946 metų tapęs Vytauto rinktinės partizanu. 1947 metų rugsėjo 22 dienos įsakymu Nr. 1 /op./ Kęstučio rinktinės štabo pavaldumui buvo priskirtos Vytauto rinktinės Juozo Žaldario-Savanorio vadovaujama 2 kuopa ir Jono Brazio-Klajūno vadovaujama Žalgirio rinktinės Generolo Povilo Plechavičiaus kuopa. Kęstučio rinktinės teritorija buvo padalinta į tris partizanų veiklos rajonus, kuriuose veikė trijų suformuotų kuopų partizanai.

69 kuopos veiklai priskirta: Kudirkos Naumiestis ir Šešupės kairėje pusėje esanti valsčiaus teritorija, Žaliosios ir Vilkaviškio valsčiai bei Pilviškių valsčiaus teritorija. Kuopos vadu nuo 1947 metų rugsėjo paskirtas Klemensas Rušinskas-Genys, gimęs 1920 metais, iš Pustapėdžių kaimo, Vilkaviškio valsčiaus. Žuvo 1949 metų vasario 4 dieną kautynėse Samarčinų kaime.

70 kuopos veiklai priskirta: Kybartų miestas ir valsčius, Virbalis su geležinkelio stotimi, Pajevonio ir Alvito valsčių teritorijos. Kuopos vadas Juozas Žaldaris-Savanoris, gimęs 1924 metais, iš Alvito valsčiaus Balsupių kaimo.

71 kuopos veiklai priskirta: Vištyčio, Gražiškių, Bartninkų valsčių teritorijos. Kuopos vadu paskirtas į Kęstučio rinktinę iš Vytauto

rinktinės su visa 2 kuopa pervestas kuopos vadas Algirdas Leonavičius-Vytis.

Remiantis 71 kuopos žvalgybininko Kabelio raportu Nr. 2 į 71 kuopos kovotojų gretas 1948 metų gegužės 3 dieną buvo priimtas Vitas Ivanavičius-Mažytis, gimęs 1928 metais, iš Liubavo valsčiaus Būdviečių kaimo.

SKAUDUS SMŪGIS GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS PARTIZANAMS

Prienų apskrities MGB skyriaus viršininko pulkininko Ševčenko ir jo pavaduotojo majoro Korniuchin kabinetuose 1948 metų vasario pabaigos ir kovo pradžios naktimis iki vėlyvų paryčių neužgesdavo šviesa. MGB viršininkai, 2 „N“ skyriaus pareigūnai ir operatyvinės grupės čekistai atidžiai analizavo užvestų agentūrinių bylų: Nr.533, Nr.580 ir Nr.606, sukauptą medžiagą. Represinis MGB štabas ruošė detalų agentūrinės bylos Nr.533 „Pažįstami“ realizavimo - Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanų štabo ir rinktinės vado Daumanto sunaikinimo - planą. Remdamiesi agentų teikiama informacija nustatė, jog partizanų štabo pareigūnai dažnai lankosi 52 kuopos veiklos ribose. Emgebistų vadai ypatingą dėmesį skyrė agentūrinės bylos Nr. 580 „Vorai“ įskaiton įtrauktos kuopos vado Kairio vadovaujamų kovotojų grupės likvidavimui.

Apskrities MGB vadovų pavedimu Prienų, Šilavoto, Veiverių ir Pakuonio valsčių MGB viršininkai ir operatyviniai įgaliotiniai kruopščiai tikrino agentų bei informatorių teikiamų žinių pagrįstumą, inspiravo aktyvesnę šnipų veiklą. Valsčių centruose dislokuotos MGB karinių dalinių įgulos agentų nurodomose vietovėse nuolat rengė partizanų paieškas, tikrino gyventojų sodybas.

KGB archyvų fondo 3 agentūrinėje byloje Nr. 35 / 7 čekistų teigiama: „Agento „Vasiljev“ ir maršrutinio informatoriaus „Jono“ pranešimais, Prienų MGB operatyvinis skyrius nustatė periodišką Deržainės ir Dambravos vietovėmis partizanų judėjimą - keturių - šešių partizanų grupėje pastebėtas ir majoras karininko uniforma... Mano-

ma, kad Dambravoje pastebėtas karininkas yra Geležinio Vilko rinktinės vadas majoras Daumantas... 1947 metų gruodžio 26 dieną netoli nurodyto rajono buvo nukautas Geležinio Vilko rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininkas Klemensas Baltrušaitis-Kurtas".

Prienų MGB operatyvinis skyrius 1948 metų vasario 28 dieną gavo agentės „Padangės" pranešimą, kad vasario 10 ir 24 dienomis užėjusi pas M. Juodsnukytę ji susitiko su Geležinio Vilko rinktinės štabo nariais ir vadu Daumantu.

„Iš agentės „Padangės" pateiktų davinių matyti, kad Geležinio Vilko rinktinės štabo nariai dažnai lankosi Šiūrupio kaimo pilietės Marytės Juodsnukytės namuose. Iš „Padangės" pranešimų sprendžiama, kad partizanų štabo nariai nepasitiki „Padange" ir įtariąją bendradarbiaujant su MGB organais, nes ji neseniai buvo suimta ir netrukus paleista. Kadangi Šiūrupio mokykloje pas Juodsnukytę gyvenanti mokytoja Šukevičiūtė Izabelė savo asmeninėmis savybėmis užverbuoti mūsų agente netinkama, tai būtina jos vietoj Šiūrupio mokytoju paskirti mūsų agentą „Ėglį", per buvusį MGB darbuotoją, Prienų apskrities KP(b) pirmąjį sekretorių draugą Naimavičių, susitarus su Švietimo skyriumi, reikia inspektuoti Šiūrupio mokyklą ir, radus trūkumų, Izabelę Šukevičiūtę pašalinti. Kitų agentūrinių priėjimų prie Geležinio Vilko štabo MGB organai neturi." (Pastaba. Šešios teksto eilutės iškirptos, - V. J.).

„Šiūrupio mokyklos mokytoju paskirtas mūsų agentas „Ėglis" per kurį laiką įgis M. Juodsnukytės pasitikėjimą ir mes galėsime gauti gana patikimą informaciją. Agentui „Ėgliui" duoti išsamų instruktažą ir nedelsiant perkelti į Šiūrupio mokyklą."

Laikas: iki 1948 metų balandžio 28 dienos

Vykdo: majoras Ševčenko, kapitonas Rudnickij

(Pastaba. Pusė lapo byloje įrašyto teksto iškirpta, - V.J.).

„Karinės priemonės: žinant, kad Šiūrupio mokykloje lankosi Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnai, būtina pastoviai rengti prie M. Juodsnukytės ir kaimyninių sodybų gerai užmaskuotas MGB karinių dalinių pasalas. Pasalas rengti tik visiškai sutemus, o švintant

nepastebimai pašalinti. Taip pat periodiškai rengti pasalas Dambravos apylinkėse ir prie rinktinės štabo bendradarbio brolio sodybos."

Laikas: per mėnesį

Vykdo: Prienų MGB skyriaus majoras Ševčenko

Karinio MGB dalinio - bataliono vadas majoras Zasimov

Kovo pradžioje Prienų kareivinėse dislokuoto 298 Šaulių pulko 1 bataliono karinės pajėgos ir valsčių karinių MGB įgulų bei stribų - „liaudies gynėjų" grupės pradėjo kruopščias partizanų paieškas. Dažnas enkavedistų dalinių ekspedicijas į Garliavos, Klebiškio miškų ir Prienų šilo pamiškių kaimus greitai pajuto Pajiesio, Šiūrupio, Degimų, Rutiškių, Dambravos bei Šiauliškių apylinkių gyventojai. Ištikimų ryšininkų ir rėmėjų įspėti vietiniai partizanai, pasislėpę patikimesnėse slėptuvėse, susidūrimų su priešu ir kautynių išvengė. Prienų apskrities MGB štabo Operatyvinio skyriaus „kūmų" slapta vizituojami agentai: „Vasiljev", „Jonas", „Jurgis", „Vilkas", „Ėglis", ir eiliniai šnipai sugebėjo čekistams pateikti tik neesmines ir jau pasenusias žinias.

Kasdien vis aukščiau į zenitą kopė žemiausią dangaus skliauto tašką pasiekęs, žiemos šalčių nurausvintas saulės skritulys. Gana stiprius, kaimo sodybų tvoras poškinančius speigus vis dažniau pakeisdavo žvarbių vėjų genamos sniego pūgos;

Partizanai negalėjo visą laiką tūnoti patikimų rėmėjų pastatų požemiuose įrengtose drėgmės prisotintose slėptuvėse. Reikėjo pastoviai papildyti greitai senkančias, žiemai sukauptas maisto atsargas, palaikyti ryšius su vadovybe, vykdyti užduotis. Darganos ir sniego pūgos, tam tikra prasme, padėjo partizanams maskuotis nuo nepageidaujamų pašalinių akies žygio metu, sutikus priešą, dalinai išvengti atvirų, nelygių pajėgų kautynių.

Įpusėjus kovui, Geležinio Vilko rinktinės vadas, 52 kuopos kuopininkas Vytautas Jundilas-Jaunutis užėjo pas Dambravos apylinkės pirmininką. Prienų MGB skyriuje 1947 metų liepos 12 dieną užverbuotas agentas „Jonas", MGB operatyvinių čekistų išmokytas dviveidiškos seklio veiklos metodų, buvo įgijęs partizanų pasitikėjimą. Neprieštaraudamas platindavo pogrindinę partizanų spaudą, „rinko žinias", retkarčiais „iš

Geležinio Vilko rinktinės štabas 1947 metų rudenį.
Sėdi: rinktinės vadas K. A. Varkala-Daumantas, dešinėje - štabo viršininkas Z. Juška- Zigmantas, Pjūklas. Stovi: Klemensas Baltrušaitis-Kurtas, Skirgaila, Antanas Slavickas-Kadugys, Pranas Kleiza-Rytys, Stasys Marčiulynas-Lapinas, Juozas Baltrušaitis-Tigras (su šaliku) ir Vytautas Jundilas-Jaunutis

Kauno“ parveždavo šovinių... Visuomet paslaugus pataikūnas agentas „Jonas“, tą vakarą užėjus partizanams, prasitarė kaimynui Jaunučiui, kad „jo surinktomis žiniomis“, už Kauno-Prienų plento, kažkur už Strielčių, sovietai surado bunkerį ir nušovė daug partizanų... Netrukus Ašmintos kautynių aidas ryšių kanalais pasiekė rinktinės štabą. Rinktinės vadą ypač skaudžiai paveikė prityrusio būrio vado Kastyčio ir keturių, vos prieš mėnesį į partizanų gretas priimtų, didvyriška jaunų vaikinų žūtis.

Kovo 16 dienos pavakare dangaus skliautu slenkantys žemi, tamsūs debesys pradėjo barstyti smulkutes snaiges. Sutemus atšiauraus šiaurės vakarų vėjo įsukta jau siautėjo pavasarinė pūga. Vėlai vakare į Šalčių trobos langą pasibeldė partizanas Pjūklas. Trumpam užsukęs į vidų ir sužinojęs, kad vyrai iš slėptuvės pasitraukė, partizanas netrukus išėjo ir dingo sniego pūgos migloje...

Paryčiais Geležinio Vilko rinktinės vadas Daumantas ir septyni partizanai, nupurtę nuo baltų maskuojančių apsiaustų sniegą, suėjo į

Trakinės kaimo gyventojo Povilo Mačiutos trobą. „Buvo labai pavargę. Paskyręs po vieną vyrą besikeičiant budėti, vadas bei kiti sugulė ir užmigo“, - jau po tragiškos partizanų žūties pasakojo Mačiuta.

Partizanus išvarginusio paskutinės nakties žygio maršruto nustatyti nepavyko. Spėjama, kad jie atėjo nuo Bačkininkų šiliuko pusės. Jau prašvitus, kiek aprimus pūgos šėlsmui, lauke budėjęs sodybos šeimininkas atėjo į trobą ir įspėjo partizanus:

- Vyrai, girdisi kaimyno Mitrulio šunų įnirtingas skalijimas... Gali būti rusai...

- Vyrai, laikomės! - sukilusiems partizanams įsakė vadas.

Stvėrę ginklus, partizanai prigludo prie langų ir pasiruošė gintis. Tačiau išsigandusių šeimininkų maldaujami pagailėti jų ir mažų vaikų, partizanai sprendimą pakeitė. Per šonines trobos duris išėję į lauką, Laisvės kovotojai skubiai traukėsi Juodupės pakrantės krūmokšnių link. Į kiemą sugužėdamas emgebistų būrys partizanų nepastebėjo. Tačiau nuo Čiudiškių kaimo pusės per Zujaus alksnyną slinkusi kita sovietų grupė, pamačiusi jau į pakrantę atbėgusius partizanus, atidengė uraganinę kulkosvaidžių ir automatų ugnį. Pasigirdus šūviams, iš Mačiutos sodybos kiemo į partizanus kirto kryžminė pirmos grupės priešo ginklų ugnis.

Staigiai užklupti partizanai neturėjo galimybės net reikiamai pasipriešinti. Keturis partizanus okupanto šūviai nukovė vos peršokusius užšalusią Juodupę. Suklupo peršautomis kojomis rinktinės vadas Daumantas. Prišokę du vyrai bandė vadą nešti... Panešę kelis metrus paliko vadą, traukėsi... Pakrūmėje driokstelėjo paskutinis duslus Daumanto pistoleto šūvis...

Į Antano Skučo kiemą atbėgęs partizanas bandė iš tvarto išsivesti arklį, tačiau neradęs apynasrio užtrenkė duris ir palinkęs nubėgo Šaltiniškių kaimo pamiškės link...

„Čiudiškių pusėn į krūmus bėgęs palinkęs partizanas staiga atsilošė, išsitiesęs visu ūgiu, plačiu žingsniu žengęs kelis metrus nuvirto į užpustytą dirvos vagą... Įnirtingai sukaleno partizano kulkosvaidis“, - pasakojo šių įvykių liudininkas Antanas Skučas.

Enkavedistų pastangos prigesinti partizano kulkosvaidžio ugnį

buvo nesėkmingos. Keli enkavedistai į partizano kulkosvaidžio blyksnių vietą atidengė sutelktą kulkosvaidžio ir dešimtšūvių pusautomačių ugnį. Po kelių priešo serijų Jaunučio kulkosvaidžio kalenimas nutilo...

Šešių emgebistų grupė šaudydama nusivijo iš Skučo tvarto išbėgusį, jau tolokai pasitraukusį partizaną. MGB kareivių kulkos pasivijo jį netoli Juodupės tiltelio bėgantį per Išlaužo-Klebiškio vieškelį. Sužeistas Zigmantas, Pjūklas dar turėjo jėgų dingti sovietams iš akių. Aplenkdamas pamiškės gyventojo Makausko sodybą, vyras įsmuko į Šaltiniškių miško pakraštį ir pasislėpė suverstų kirvamalkių ir šakų sąvartoje.

Dresiruoto vilkšunio pėdsekio vedami emgebistai artėjo prie partizano slėptuvės. Į grėsmingai artėjantį priešą trenkė paskutinė Šilavoto stribų siaubo, drąsuolio Zigmanto, Pjūklo suomiško automato serija... Į Pjūklo slaptavietę sutelktos emgebistų ginklų serijos garsą nustelbė miško ošimas... Miške ir apylinkėje įsiviešpatavo tyla...

Nukautą partizaną išvežti kareiviai atvarė malkauti susiruošusio ir pas Makauskus užsukusio Šalčių - „Švedų“ Petriuko vienkinkes roges. Šešių emgebistų lydimos rogės su nukautu Pjūklo kūnu įsuko į Juozo Šalčiaus sodybos kiemą. Palikę prie rogių pririštą vilkšunį saugoti negyvą partizaną, enkavedistai suvirto į trobą ir pareikalavo paruošti jiems pietus ir atnešti degtinės...

„Rusų paprašiau leisti pašerti gyvulius. Eidamas per kiemą pažvelgiau į rogėse ant dugninės gulintį vyrą. Kariška kepurė, kelnės ir batai, trumpa odinė striukė ir ant krūtinės užsieninis automatas patvirtino, kad nukautasis - vakare pas mus lankęsis partizanas Pjūklas,“ - prisimena Justinas Šalčius.

Prie Juodupės nukautus partizanus į Prienus vežti enkavedistai atvarė aštuoniolikmetį Antaną Skučą su pora arklių kinkytomis rogėmis. Privažiavus prie nukauto partizanų kulkosvaidininko, emgebistai įsakė vaikinui jo kūną įkelti į roges. Buvusį kaimyną, su sprogstamosios kulkos nuplėšta puse galvos partizaną Vytą Jundilą-Jaunutį Antanas atpažino tik iš atmestos į šalį rankos - rodomasis rankos pirštas buvo su odiniu antpiršČiu...

„Stambų, daugiau nei 100 kilogramų svėrusį vyrą įkelti į roges

man, vaikėzui, buvo per sunku, bet kai rusas atsivedėjęs plojo per sprandą, iš kažkur atsirado jėgų... Partizano kūną į roges įkėliau dalimis: pirma galvą ir liemenį, paskui kojas...“ - karčiai prisiminė Antanas Skučas.

Privažiavus prie sužeisto Antano Prankos, šis, pažinęs Skučą, prašė: „Antanai, paduok vandens...“ Kol vaikinas dairėsi, kokiu būdu išpildyti jo prašymą, sovietinio budelio paleista automato serija perskrodė partizano Vytauto krūtinę...

Atvažiavus paimti karininko uniforma vilkinčio žuvusio partizano palaikų, vaikinas atpažino Algirdą Varkalą-Žaliuką...

„Guli aukštielnykas... Akys mėlynos, mėlynos... Žvelgia tiesiai į retas snaiges sėjantį dangų... Į šalį atmestoje rankoje sugniaužta pistoleto rankena... Iš smilkinyje pakraujavusios žaizdos nutekėjusi skruostu srovelė kraujo... Prie sušaudytų kojų raudonai krauju nudažytas sniegas...“ - pasakojo Antanas Skučas.

Suguldžius į roges visus penkis prie Juodupės žuvusius vyrus, Kremliaus budelių lydima „raudonoji gurguolė“, pakeliui sniege nubarsčiusi raudonų kraujo lašų kreivę, įsuko į Čiudiškių vandens malūnininko Lisajaus kiemą. Palikę prie rogių sargybą, budeliai sulindo į trobą ir laukė grįžtančių Pjūklo persekiotojų. Netrukus į kiemą įsuko Šalčių Petro rogės su nukautu Pjūklu. Užmetę kovotojo kūną ant Skučo rogėse sumestų penkių partizanų palaikų, kruvina „procesija“, lydima grupės budelių, pajudėjo Čiudiškių vieškeliu ir įsuko į Antano Petraičio kiemą. Atnešę į trobą kruvinus, sniegu aplipusius partizanų ginklus, emgebistai sukrovė ant stalo. Šilumoje tirpstantis, partizanų krauju prisotintas sniegas rausvai nudažė pastalės grindis...

- Vyrai, ką jūs čia dabar darot!?. Šitiek žmonių prišaudėt ir dar kruvinus ginklus čia sunešėt! - neišlaikė pasipiktinusios Petraitienės nervai.

- Molčiat! - suriko įtūžęs čekistas. - Jei nori... ir tave ant viršaus užkelsim! - pagrasino sujžūlėjęs, matyt, budelių vedlys, stribas.

- Nešk greičiau išgerti ir užkąsti, - patikslino kitas čekistų kolaborantas - „vertėjas“.

Atnešė Petraitienė ir šalia kruvinų ginklų ant stalo pastatė dubenį

šviežios mėsos, atriekė kelias riekes duonos. „Sprinkit!“ - mintyse budeliams palinkėjo doroji moteris. Bet degtinės nedavė, išsigynė - neturinti.

Antanas Skučas nukautus partizanus atvežė į Prienus ir išvertė iš rogių prie stribyno būstinės. Čekistų politrukas nukabino Žaliuko, Daumanto planšetę ir nusivedė Antaną į būstinę. Bevartydamas rastus planšetėje dokumentus, čekistas nustebo: „Takoj molodoj... Uže major!.. Peremat!.. B...L..t!“ - nesivaržydamas nusikeikė maskolius,“ - pasakojo Antanas.

Išvarytas į lauką Antanas Skučas stebėjo stribokus, valančius nuo Daumanto veido sukrešėjusį kraują... Pasodintą prie stribyno tvoros kūną paramstė - fotografavo...

Nužudytą partizaną Vytą Jundilą-Jaunutį pasodino prie malkų rietuvės, paramstė ir ant nuplėštos pusės galvos uždėję jo karišką kepurę, užkabinę ant krūtinės automatą, fotografavo...

Ištardę ir išklausinėję, kuriuos nukautus partizanus pažinojo, Antaną Skučą su kinkiniu paleido namo.

Iš Juodupės pakrūmių į Dambravos kaimą besitraukiantiems partizanams Antanui Gudynui-Speigui ir Vytui Uždaviniui-Lakštingalai pavyko pabėgti. Sužeistas Speigas be švarko, vien megztiniu atbėgo į Rutkiškių kaimo Jurgio Petraičio sodybą. Apsirišęs ranką ir gavęs švarką, Speigas pavakare atėjo į Grabavos kaimo Ruseckienės sodybą, kurioje Antanas Jundilas-Naras turėjo įsirengęs du bunkerius. Radęs Narą ir jo seserį Monikutę, Speigas pranešė apie įvykusias kautynes. Jų brolio Jaunučio likimo Speigas dar nežinojo...

Respublikos, Prienų ir Marijampolės MGB vadeivos, jų agentai „vasiljevai“, „padangės“, „jonai“ ir eiliniai šnipeliai bei genocido vykdytojų parankiniai stribai bei aktyvistai galėjo džiaugtis... Ilgai ieškotam ir sektam, dar 1946 metų vasarą Marijampolės NKGB skyriaus užvestos Geležinio Vilko rinktinės štabui agentūrinės bylos Nr. 533 „Pažįstami“ pagaliau suduotas mirtinas smūgis. Niekšiškų agentų „Vasiljev“ ir Jono“ išduoti, netikėtai užpulti žuvo:

Kazimieras Algirdas Varkala-Daumantas, Žaliukas, gimęs 1924 metais, Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas;

Zigmantas Juška-Zigmantas, Pjūklas, gimęs 1923 metais, Geležinio Vilko rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas;
Vytautas Jundilas-Jaunutis, gimęs 1922 metais, GVRn. 52 kuopos vado Kairio pavaduotojas;
Kazys Gudauskas-Vaidila, Varnas, gimęs 1916 metais, 52 kuopos eilinis kovotojas;
Antanas Pranka-Vytautas, gimęs 1925 metais, 52 kuopos eilinis partizanas;
Vytautas Žemaitis-Saulius, gimęs 1927 metais, 52 kuopos eilinis kovotojas.

KGB archyvo fondo 3 agentūrinės bylos Nr. 36/46 ataskaitoje čekistai rašė:

„Realizuojant mūsų agento „Vasiljev" ir maršrutinio pranešėjo „Jono" pateiktus agentūrinius davinius, 1948 metų kovo mėnesio iš 16 į 17 dieną į Dambravą išsiųsta operatyvinė vyresniojo leitenanto Karoblin grupė pastebėjo Dambravos kaime iš Mačiutos sodybos išbėgančius šešis ginkluotus partizanus. Kautynių lauke per susišaudymą nukauti 5 partizanai, tarp jų majoras.

Vienas vietinis partizanas bėgo, bet už 5-6 kilometrų buvo pavytas ir nukautas.

Visi nukauti partizanai buvo apsirengę kariškomis uniformomis, be milinių. Tai leido spėti, kad arti Povilo Mačiutos namų yra štabo bunkeris. Kruopštūs aplinkinių sodybų krėtimai, ieškant bunkerių, rezultatų nedavė. Povilas Mačiuta apklausiamas sakė, kad partizanai į sodybą atėjo prieš dvi valandas.

Atpažinti: Geležinio Vilko rinktinės vadas Daumantas - Algirdas Varkala, partizanavęs nuo 1944 metų. Rinktinės vadas majoras nuo 1946 metų liepos mėnesio.

Eilinis Antanas Pranka, gimęs 1926 metais, iš Šiauliškių kaimo. 1947 metų kovo mėnesį užverbuotas Prienų MGB, slapyvardžiu „Uraganas", kaip pabėgęs iš gyvenamosios vietos. 1947 metų liepos mėnesį buvo pervestas į nelegalią padėtį, 1947 metų rugpjūčio mėnesį pasiųstas vidaus agentu į Geležinio Vilko 52 kuopą. Nuo to laiko ryšį su MGB organais nutraukė - dviveidis.

Eilinis Antanas Gudynas, Kazio, 32 metų, slapyvardis Speigas, partizanas nuo 1945 metų.

Eilinis Antanas Jundilas, 25 metų, iš Gražučių kaimo, slapyvardžiu Naras, partizanas nuo 1945 metų.

Du likusieji - neatpažinti.

Paimta: 3 SVT, rankinis kulkosvaidis, vokiškas šautuvas, PPD, 2 TT, 2 vokiški pistoletai, 10 diskų SVT, 3 diskai automatui, 250 šovinių ir dokumentai.

Pas Daumantą rastas Stasio Akulausko, Antano, pasas su Algirdo Varkalos nuotrauka, turima Prienų MGB, gauta 1947 metų vasarą iš LTSR MGB. Tarp dokumentų rasti trys (3) paketai Dainavos apygardos štabo dokumentų, adresuotų Tauro apygardos ginkluotų pajėgų viršininkui ir kažkokiam centriniam štabui, įvardintam „B vadovybei". Iš laiško turinio matyti, kad Dainavos apygardos štabas po Ąžuolio grupės likvidavimo atkurtas naujai, bet iki šio laiko su Tauro apygarda ryšio neturi.

Analogiški prašymai apie ryšių atkūrimą nurodyti ir dviejuose kituose laiškuose, adresuotuose centrinio nacionalinio štabo vardu.

Remiantis šiais laiškais per Tauro apygardos ryšio karininką, kaip nurodoma laiškuose, įmanoma rasti Dainavos apygardos štabą".

(Pastaba. Agentūrinės bylos Nr. 27 / 23 įrašo tekstas laisvai verstas iš rusų kalbos, - V.J.).

1948 metų balandžio 1 dienos ataskaitoje Prienų MGB majoras Ševčenko rašė:

„Užvestos personalinės-agentūrinės bylos:

Tigrui - Juozui Baltrušaičiui, Motiejaus, gimusiam 1917 metais, iš Mikalinės kaimo, buožei, 8 gimnazijos klasės, Geležinio Vilko rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininkui;

Dėdei - Juozui Išganaičiui, Motiejaus, gimusiam 1921 metais, iš Lankelių kaimo, iš biedniokų, 6 gimnazijos klasės, Geležinio Vilko štabo nariui;

Janinai Varkalaitei, Jurgio, 20 metų, iš Šaltupio kaimo, nukauto Daumanto seseriai, Geležinio Vilko štabo ryšininkei.

Pagal agentūrinę bylą „Vorai“ Nr. 580, užvestą Kairio partizanų grupei, per ataskaitos laiką nukauti 5 partizanai. Partizanas iš Kastyčio grupės.

Vidaus

Pagal agentūrinę bylą Nr. 606 - „Nedamušti“, nukautas vienas agentas „Uraganas“, Prienų MGB organų inkorporuotas į 52 kuopos Kairio grupę, 1947 metų rugpjūčio mėnesį nukautas kaip aktyvus partizanas.

Dabar Prienų MGB įskaitoje: 2 vidiniai agentai, 4 agentai kovotojai, 11 kitų kategorijų agentų, 186 pranešėjai. Iš agentų pranešėjų išbrauktas agentas „Petras“. Kitoms organizacijoms pervesti agentas „Paukštis“ ir pranešėjas „Budnikas“.

Naujai užverbuoti slapti pranešėjai „Dėdė“ ir „Regina“.

Majoras Ševčenko, 1948 metų balandžio 1 diena.

Išlikusiuose partizanų archyviniuose dokumentuose rastas iš kautynių lauko tuomet pasitraukusio partizano Antano Gudyno-Speigo raportas.

LLK Tauro apygardos
Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos vadui
52kuopos 1 būrio raportas
1 skyriaus skyrininkas
1948 metų rugpjūčio 17 diena

1948 metų kovo 17 dieną buvau pasiskyręs susitikimą su savo kuopos kovotoju Jaunučiu. Nuvykęs į paskirtą vietą aš ir Laisvės kovotojas Saulius radome,(...) kad yra siurprizas (...) Rinktinės vadas Daumantas (...) ir įsakė man atvykti pas pilietį V, kur jis yra apsistojęs.

Nuvykęs į nurodytą vietą, radau rinktinės vadą Daumantą, Žvalgybos viršininką Zigmantą, kovotojus Vytautą, Lakštingalą, Vaidilą ir Jaunutį.

Atėjus man su kovotoju Sauliumi viso buvo aštuoni kovotojai. Kol gamino šeimininkė vakarienę, mes visi pasikalbėję nu-

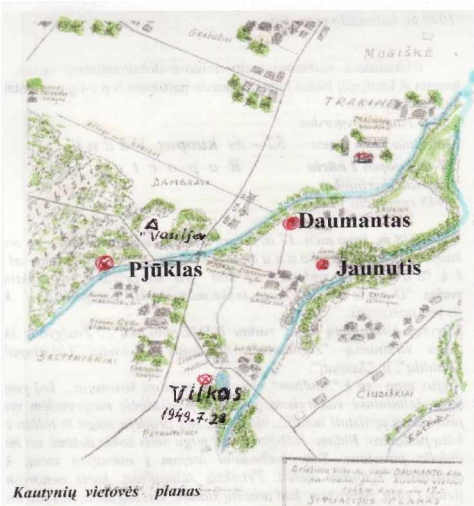

Kautynių vietovės planas

sprendėme rytojaus dieną apsistoti netoli... vietovėje, nes pradėjo snigti ir toliau eiti liktą pėdsakas. Eidami kalbėjome, kad jeigu ateis kokie dešimt, tai nėra didelio pavojaus. Taip kalbėdami atėjome į numatytą vietą, kur apsistosime rytojaus dienai. Prisikėlę šeimininką, kuris nenoromis įleido į vidą, paprašėme, kad atneštą šiaudą, visi sugulėme, nes jau buvo 12 valanda nakties.

Ryte, tai yra 18 dieną, aš pabudau pirmas iš miegą apie 9 valandą ryto. Lauke buvo prisnigta ir dar snigo... Šeimininkai jau valgė pusryčius, šeimininkė, išgirdusi lojant kaimyną šunis, išėjo pasižvalgyti... (Pastaba. Penkios eilutės neįskaitomos, - V.J.).

Pamatęs greitai atbėgantį šeimininką, supratau (...) ir sakau, dar neįėjus šeimininkui, kad tikrai rusai. Dar gulėdamas Daumantas sako: „Gal pyliaviniai?“ Sulig tais žodžiais įbėgo šeimininkas šaukdamas: „Kas dabar bus!“ Šeimininkė puolė rišti į daiktą šiaudus, bet kovotojas Zigmantas sako: „Neriškit, nes bus vis tas pats! Mes jau apsirengę ir su visais turimais ginklais“. Nepamenu, kuris iš kovotoją sako: „Bėkim, gal nebus šeimininkams bėdos“. Daumantas, pasidairęs per langus, sako: „Gal bėkim“. Ir sulig tais žodžiais visi išbėgome į kiemą ir pasidairę leidomės į prie namo esamą pakalnę.

Išbėgau paskui Daumantą, kuris, pamatęs prieš save bėgančius tris kovotojus, sako: „Vyrai! Greitai nebėkim, nesidarykim sarmatos!...“Pasitraukus nuo namo apie 70-80 metrą, išgirdome kulkosvaidžio ir kitą (ginklą?) šūvius. Iš mūsą niekas nekomandavo jokio pasipriešinimo, nes bėgome į atvirą lauką. Aš bėgau kokius 6-7 metrus šalia Daumanto per ledu apšalusiais kran-

tais upelį. Daumantas šaukdamas: „Vyrai, gelbėkit! Zigmai, man koją!“ (...) Atsigręžiau atgal ir mačiau negyvus jau (...) nes bėgant mačiau tik vieną kovotoją. Bėgdamas krūmokšniais, aš buvau pasitraukęs (...) metrų ir atsigrįžęs mačiau (...), kurie priklaupę šaudė į bėgantį kovotoją Lakštingalą, kuris peršauta ranka bėgo į tą pusę, kur (...) (Pastaba. Šešios paskutinės raporto teksto eilutės neįskaitomos, - V.J.).

TAURAS NEPALŪŽO, KOVOJA

Lenino ir „geležinio Felikso“ Sankt Peterburge išperėta, Kremliaus tirono Stalino išpuoselėta, sadistų Jagodos, Ježovo ir Berijos pastangomis milijonų nekaltų žmonių krauju nupenėta raudonoji giltinė - ČK - GPU - NKVD - MGB - KGB laisvės siekiančioms tautoms negailestingai kirto skaudžius smūgius. Dešimtys tūkstančių Rusijos, Ukrainos, Kaukazo tautų, Lietuvos, Latvijos ir Estijos Laisvės kovotojų narsiai grūmėsi su šimtatūkstantinėmis Sovietų sąjungos armijos grobikų divizijomis ir garbingai žuvo nelygių pajėgų kautynėse.

Žiaurus okupantas savo niekšiškus nusikaltimų pėdsakus žmonijai ir civilizacijai stengėsi sunaikinti ir paslėpti. Tūkstančių partizanų palaikus priglaudė jų tėviškės miškų ir raistų kemsynai, stribynų kiemų patvoriai, šuliniai, pelkių durpynai ir žvyrduobės.

Milijonai nekaltų, taikių žmonių, tarp jų maži vaikai ir seneliai, sugrūsti į aklinai užkaltus gyvulinius vagonus, tremiami iš Tėvynės geležinkelių magistralių pakeles nubarstė tūkstančiais vos gimusių kūdikių ir savo amžių baigiančių senelių palaikais. Kraupiai ūkaujant garvežių sirenoms monotoniškai stuksendami bėgių sandūrose tingiai riedėjo ešelonai į Šiaurės ir Sibiro amžino įšalo bei Kazachstano saulės išdegintų dykumų platybes veždami žiaurios lemties pasitikti šimtus tūkstančių mūsų tautiečių...

Tauro apygardos partizanai, 1947 metų pabaigoje ir 1948 metų pradžioje netekę aukštesniojo rango karininkų ir vidurinės grandies vadų, nepalūžo. Sekdami garbingai kautynėse žuvusių vadų: aviacijos kapitono Kovo, aviacijos majoro Mykolo Jono, leitenanto Žiedo, pul-

kininko Žvejo, leitenanto Nakties Apynio Ainio, Lietuvos karo lakūno viršilos Anbo, partizanų kapeliono Grafo; Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnų: Tautvydo Juodvarnio, Skirgailos Kurto, kapitono Vyliaus Nemuno, ir GVRn. vado Daumanto Žaliuko bei legendinio Šilavoto stribų siaubo Zigmanto Pjūklo, partizanų leitenanto Dešinio; kuopų vadų: Viesulo, Šarūno, puskarininkio Kazoko, Skirgaudo, Vėjo ir eilinių karžygių pavyzdžiu, kelių metų žiauriose kautynėse užgrūdinti įvairaus rango štabų pareigūnai ėmėsi atsakomybės ir ryžtingai, drąsiai pakeitė žuvusius dalinių vadus.

Žuvus apygardos vadui pulkininkui Antanui Baltūsiui-Žvejui, jo adjutantui kapitonui Juozui Jasaičiui-Nakčiai, Tauro apygardos partizanų gretose liko vos vienas buvęs Lietuvos kariuomenės kadrinis karininkas, Tauro štabo pareigūnas kapitonas Jonas Aleščikas-Rymantas, gimęs 1917 metais Miškinių kaime, Rudaminos valsčiuje, ūkininkų šeimoje. Mokėsi Lazdijų „Žiburio“ gimnazijoje. Pašauktas į būtinąją karo tarnybą baigė Kauno karo mokyklą, jam suteiktas leitenanto laipsnis, tarnavo 5 pėstininkų pulko Priešlėktuvinės gynybos dalinyje. 1941 metais sovietų armijai okupavus Lietuvą, leitenantas Jonas Aleščikas pasitraukė į vokiečių užimtą Lenkiją, tarnavo Priešlėktuvinės gynybos daliniuose. 1944 metų pabaigoje pasitraukęs iš vokiečių karinio dalinio, leitenantas Jonas Aleščikas paslapčia grįžo į Lietuvą.

Vėlų 1944 metų rudenį pradėjus kurtis ginkluotam pogrindžiui, organizavo partizanų grupę. 1946 metų pradžioje leitenantas Jonas Aleščikas Gedimino slapyvardžiu vadovavo Lazdijų krašte įkurtos Gedimino rinktinės partizanams.

1946 metų balandžio mėnesį pakviestas dirbti į Pietų Lietuvos srities partizanų štabą, Gediminas dėl nežinomos priežasties į paskyrimo vietą neatvyko. 1946 metų rudenį leitenantas Jonas Aleščikas Gintauto slapyvardžiu paskirtas Tauro apygardos vado adjutantu. Metų pabaigoje Margio slapyvardžiu vykdė ir Tauro apygardos Karo lauko teismo prokuroro pareigas.

1947 metų sausio 11 dienos apygardos vado pulkininko Žvejo įsakymu Nr. 2 iš adjutanto pareigų partizanas Margis atleistas ir pakeistu Rymanto slapyvardžiu paskirtas Tauro apygardos štabo Ri-

kiuotės skyriaus viršininku. Partizanų kapitonas Rymantas organizavo ir 1947 metų rugpjūčio 15-18 bei rugsėjo 9-12 dienomis vadovavo partizanų puskarininkių I ir II laidos apmokymo kursams. Baigus puskarininkių apmokymo kursą ir kariūnams sėkmingai išlaikius egzaminus, rugsėjo 12 dienos popiete partizanų stovyklą užpuolė stambios sovietų MGB karinės pajėgos. Atrėmus kelias priešo atakas ir netekus patyrusių partizanų: puskarininkių Sargo ir Tautvydo, kautynėms vadovavęs kapitonas Rymantas peršautu kaklu ir sutrupintu rankos kaulu su pagrindine partizanų grupe pasitraukė.

1947 metų rugsėjo 24 dieną prie Veiverių štabo slėptuvėje susisprogdinus Tauro apygardos Birutės rinktinės vadui, buvusiam lakūnui, partizanų kapitonui Jonui Bulotai-Anbo, Tauro apygardos partizanų kapelionui majorui Justinui Lelešiui-Grafui ir keliems štabo pareigūnams, kapitonas Rymantas spalio pradžioje buvo paskirtas Birutės rinktinės vadu. Visą rudenį ir žiemą gydėsi patikimų rėmėjų sodybose ir Birutės rinktinės štabo slėptuvėse.

Skaudi žinia apie Tauro apygardos vado pulkininko Žvejo ir jo palydovų tragišką žūtį kapitoną Rymantą pasiekė netoli Kauno - Kampiškių kaime, Onos Kalvaitienės sodyboje įrengtoje štabo slėptuvėje. Tauro apygardos štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas ir Birutės rinktinės vadas Rymantas, kaip aukštesnio laipsnio pareigūnas, 1948 metų balandžio 4 dieną oficialiai - įsakymu perėmė apygardos vado pareigas ir pasirašė pirmąjį įsakymą apygardos kovotojams ir dalinių vadams.

LLK Tauro apygardai
Įsakymas Nr. 4
Būstinė, 1948 metų. balandžio 4 diena
Rikiuotės sritis

§ 1. Žuvus Tauro apygardos vadui Žvejui, apygardos vadovavimą perėmiau. Įsakau visiems apygardos vadams ir kovotojams nuo šios dienos klausyti mano įsakymą.

§ 2. Tauro apygardos vadą Žvejį, didvyriškai žuvusį kautynėse su NKVD dėl brangios mūsų Tėvynės laisvės ir Nepriklau-

somybės atstatymo, nuo šių metų vasario 2 dienos išbraukti iš apygardos kovotojų asmeninės sudėties.

§ 3. Kęstučio rinktinės vadą Naktį, didvyriškai žuvusį kautynėse su NKVD dėl brangios mūsų Tėvynės laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo, nuo šių metų sausio 6 dienos išbraukti iš apygardos kovotojų asmeninės sudėties.

§ 4. Laikinai eiti Kęstučio rinktinės vado pareigas skiriu tos pačios rinktinės 69 kuopos vadų Klajūną nuo šios dienos. Perėmus rinktinę, raportu pranešti man.

Originalą pasirašė Rymantas

Didelės patirties Laisvės kovose įgijusiam ir apygardos štabe įvairias atsakingas pareigas vykdžiusiam kapitonui Jonui Aleščikui-Rymantui buvo sunku staigiai suformuoti dalinai sunaikinto štabo kadrus. Perėmęs apygardos vado pareigas, Rymantas štabo viršininku pasirinko drąsų, kautynėse prityrusį Žalgirio rinktinės vadą Šturmą. Šiuo sunkiu partizanams metu Vincas Štrimas buvo tinkamiausias karininkas užimti šį atsakingą postą. Pasikliaudamas ilgamete Šturmo patirtimi ir erudicija, apygardos vadas pavedė jam štabo skyrių vadais parinkti savarankiškus ir pareigingus kovotojus, sugebėsiančius atgaivinti pilnavertę štabo veiklą.

Partizanų kapitonas Jonas Aleščikas-Rymantas

1947-1948 metų žiemą ir pavasarį kautynėse su represiniais okupanto MGB daliniais apygardos rinktinėse žymiai praretėjus kovotojų gretoms, sumažėjo ir vidurinės grandies vadovaujančių kadrų pasirinkimo galimybė. Trūko patikimų kandidatų apygardos štabo skyrių

vadovų bei rinktinių vadų pareigoms užimti. Štabo viršininko Šturmo pasiūlymu, nutarta Geležinio Vilko rinktinės vadu paskirti apygardos štabo Ryšių poskyrio viršininką leitenantą Juozą Baltrušaitį-Tigrą.

Balandžio 10 dieną apygardos vadas pasirašė įsakymą.

Slaptai

LLK Tauro apygardai

Įsakymas Nr. 5

Būstinė, 1948 metų balandžio 10 diena

Rikiuotės sritis

§ 1. Žalgirio rinktinės vadą Šturmą skiriu laikinai eiti apygardos štabo viršininko pareigas nuo šios dienos kartu vykdant ir rinktinės vado pareigas.

§ 2. Geležinio Vilko rinktinės vadą Daumantą, garbingai žuvusį kautynėse su okupanto ginkluotom pajėgom dėl Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo, iš apygardos kovotojų asmeninės sudėties išbraukti nuo šių metų kovo 20 dienos.

§ 3. Apygardos štabo Ryšio poskyrio viršininką Tigrą iš einamų pareigų atleidžiu nuo šių metų balandžio 4 dienos.

§ 4. Buvusį apygardos štabo Ryšio poskyrio viršininką Tigrą tolimesnei tarnybai perkeliu į Geležinio Vilko rinktinę laikinai eiti tos rinktinės vado pareigas nuo šių metų balandžio 4 dienos.

Priėmus rinktinę raportu pranešti man

Rymantas, apygardos vadas

ŽALGIRIO RINKTINĖS VADAS ŠTURMAS

Vincas Štrimaitis (Štrimas) gimė 1921 metais Vėdarų kaime, Barzdų valsčiuje, pasiturinčių ūkininkų šeimoje. 1944 metų rudenį Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakulteto studentas, kaip ir daugelis to meto jaunuolių, bolševikinio saugumo persekiojamas metė mokslus ir pradėjo slapstytis. 1944-1945 metų žiemą ir pavasarį kelios Kazlų Rūdos miškų regione veikiančios partizanų grupės susijungė į vieningą dalinį, pavadintą Lapės kuopa. Partizanas Šturmas tapo ak-

tyviu dalinio kovotoju. 1945 metų birželio mėnesį leitenanto Broniaus Abramaičio (Abramavičiaus)-Spyglio vadovaujama Lapės kuopa buvo reorganizuota - tapo Stirnos rinktinės branduoliu. 1946 metų sausio 31 dieną Tauro apygardos vado, aviacijos majoro Zigmo Drungos-Mykolo Jono įsakymu Nr. 8 Stirnos rinktinė buvo pavadinta Žalgirio rinktine.

Aktyvus partizanas Šturmas 1946 metų pradžioje buvo paskirtas Žalgirio rinktinės Vyčio kuopos vado pavaduotoju, vasarą - kuopos vadu. 1947 metų sausio pradžioje Šturmui buvo suteiktas puskarininkio laipsnis. Sausio 6 dienos Tauro apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 1 § 3 buvo paskirtas laikinai vadovauti Žalgirio rinktinei. 1947 metų sausio 12 dienos apygardos vado įsakymu Nr. 2 § 4 laikinai vado pareigas vykdantis puskarininkis Šturmas paskirtas Žalgirio rinktinės vadu. Vasario 15 dienos įsakymu Nr. 7 § 5 jam suteiktas viršilos laipsnis. Žalgirio rinktinės vadas Šturmas kautynėse su okupanto daliniais veikdavo drąsiai ir ryžtingais sprendimais išvesdavo partizanus iš gana grėsmingų situacijų. Pasižymėjo ištverme ir tiksliu jam pavestų partizanų vadovybės užduočių vykdymu.

Viena įsimintinų Šturmo vadovaujamos kovos operacijų - Pilviškių valsčiaus Obšrūtų „sovchozo“ sovietinių kolonistų, aktyvių MGB agentų „bastiono“ sunaikinimas. 1947 metų lapkričio 15-osios naktį Šturmo vadovaujamas 70 partizanų dalinys Obšrūtų kaime apsupo aštuonis ginkluotų kolonistų atsparos punktus ir pareikalavo sudėti ginklus ir išsikraustyti iš ištremtų ūkininkų sodybų. Bet kolonistai partizanus pasitiko ginklų ugnimi. Tik padegamųjų kulkų serijomis apšaudžius ir padegus kelias sodybas, sunaikinus aktyviausius MGB organų pagalbininkus 30 „kacapų“, pasipriešinimas buvo palaužtas. I'o šios partizanų akcijos daugelis kolonistų pasitraukė į miestus, kiti išvažiavo iš Lietuvos.

1947 metų gruodžio 15 dieną Tauro apygardos vadas pulkininkas Žvejys paskyrė Šturmą su grupe gerai ginkluotų vyrų į Vakarus per „geležinę uždangą“ lydėti Lietuvos partizanų pasiuntinius Juozą l.ukšą-Skirmantą ir Kazimierą Pyplį-Mažytį.

1948 metų vasario mėnesio pradžioje Šturmą, grįžusį iš šios midijos į savo dalinį, sukrėtė skaudi žinia, kad žuvo Tauro apygardos

Viršila Vincas Štrimas-Šturmas, pulkininkas Antanas Baltūsis-Žvejys

vadas pulkininkas Žvejys. Po kelias dienas trukusio gana atidaus tyrimo, Šturmas atėjo į Skirtiškių kaimą pas rėmėją Justiną Mačį-Geradarį, iš kurio sodybos į Vakarus buvo išlydėjęs Lietuvos partizanų pasiuntinius. Mačio teigimu, žuvus pulkininkui Žvejui, Tauro apygardos štabo būstinės slėptuvėje, įrengtoje giliame požemyje po klėtimi, niekas nesilankė. Išnešęs štabo dokumentus ir rašymo priemones, Šturmas liepė panaikinti landos žymes ir slėptuvę patvenkti vandeniu. Po kelių dienų sodybos šeimininką, partizanų globėją Geradarį, Barzdų čekistai suėmė.

1948 metų vasario 16-ąją Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo trisdešimtmečio proga Vincas Štrimas-Šturmas pasirašė įsakymą Nr. 4, kuriame Žalgirio rinktinės vadas priminė kovotojams žiaurius priespaudos ir tironijos metus - Didžiųjų Lietuvos karžygių žūtbūtinę kovą su pavergėjais ir ryžtingą siekį iškovoti laisvę:

„Tiek daug metų iškentėjusiam lietuvių sūnui, dukteriai 1918 metų vasario 16 dieną krauju atpirkti atsidarė Laisvės Vartai. Suklestėjo naujas gyvenimas. (...) Bet vos pražydus gražiausiam jaunos Lietuvos žiedui, kilo audra, lietuvis vėl išgirdo Tėvynės šauksmą į kovą...

Baisus, ilgas sapnas... Masiniai žudymai, lavonų išniekinimai, kančios kalėjimuose... Sibiras, sielvartas, badas... Siaubas...

Tos baisios nakties tamsa jau brėkšta... Prašvis ir užtekės Laisvės ryto saulė...“ - priminė kovotojams vadas.

Rinktinės štabo pareigūnams, kuopų, būrių, skyrių vadams, kovotojams ir rėmėjams už atkaklią kovą su okupantu Vasario 16 dienos proga vadas pareiškė tarnybinius pagyrimus ir padėkas.

Už sumanumą, drąsą ir sąžiningą atkaklią kovą keliems kovotojams Šturmas suteikė karinius laipsnius:

35 kuopos vadui Leonardui Vizgirdai-Keleiviui, gimusiam 1919 metais Vilkeliškių kaime, vadas suteikė grandinio laipsnį.

35 kuopos kovotojui Petrui Jurkšaičiui-Beržui, gimusiam 1922 metais Kuro kaime, suteikė kario grandinio laipsnį.

37 kuopos kovotojams: Augustinui Butkui-Gudruoliui, gimusiam 1916 metais, iš Šakių valsčiaus Batiškių kaimo, ir Edvardui Kubiliui-Perkūnui, gimusiam 1919 metais, iš Gelgaudiškio buvo suteikti grandinio laipsniai.

Grandinio laipsnis buvo suteiktas ir Žalgirio rinktinės štabo Maitinimo ir aprūpinimo būrio kovotojui Algirdui Akambakui-Perkūnui, Špicui, gimusiam 1928 metais, iš Žvirždžaičių valsčiaus Matarnų kaimo.

36 kuopos kovotojui Ananui Valaičiui-Briedžiui, gimusiam 1927 metais, iš Lukšių valsčiaus Šunkarių kaimo, ir 34 kuopos kovotojui Juozui Kaminskui-Rolandui, gimusiam 1928 metais, iš Griškabūdžio valsčiaus Šedvygų kaimo buvo suteikti grandinių laipsniai.

36 kuopos 3 būrio skyriaus vadui Antanui Čereškevičiui (Čečerui)-Šauliui, gimusiam 1899 metais, iš Paežerėlių valsčiaus Morkų kaimo vadas pareiškė tarnybinę padėką.

Visų žuvusių kovos brolių ir Nežinomo kareivio kapo pagerbimui Vasario 16 dieną 12 valandą vadas paskelbė susikaupimo minutę ir nuo Vasario 16-osios iki antros šv. Velykų dienos - gedulo laikotarpį...

Įsakymo originalą pasirašė rinktinės vadas Šturmas

1948 metų balandžio 4 dieną Tauro apygardos vado pareigas pradėjęs vykdyti kapitonas Rymantas balandžio 10 dienos įsakymu N r. 5 Žalgirio rinktinės vadą Šturmą paskyrė laikinai eiti apygardos štabo viršininko pareigas. Balandžio 15 dienos įsakymu Nr. 22 § 1

buvo patvirtintas Tauro apygardos štabo viršininku, vykdant ir Žalgirio rinktinės vado pareigas.

Apygardos vadas kapitonas Rymantas 1948 metų balandžio 15 dienos įsakymu Nr. 22 § 5 apygardos štabo apsaugai įkurtą 24 Maironio kuopą išformavo.

Žalgirio rinktinės vado Šturmo 1948 metų balandžio 2 dienos įsakymu Nr. 11 buvo pakeista rinktinės štabo pareigūnų sudėtis ir įsakymu patvirtinti kuopų vadų paskyrimai:

§ 1. Rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininkas Viktoras Vitkauskas-Saidokas iš eitų pareigų atleistas ir paskirtas Žalgirio rinktinės štabo viršininku.

§ 2. 37 kuopos 2 būrio vadas Juozas Jankauskas-Demonas iš eitų pareigų atleistas ir paskirtas laikinai eiti rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas.

§ 3. 37 kuopos vadas Urbantas Dailidė-Tauras iš eitų pareigų atleistas ir paskirtas Žalgirio rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininku.

§ 4. 35 kuopos Laisvės kovotojas puskarininkis Petras Jurkšaitis-Beržas nuo balandžio 2 dienos buvo paskirtas Žalgirio rinktinės adjutantu.

§ 5. 37 kuopos žvalgybininkas Pranas Miliūnas-Putinas iš pareigų atleistas ir nuo balandžio 2 dienos paskirtas 37 kuopos vadu.

§ 6. 36 kuopos Laisvės kovotojas Ainis tolimesnei tarnybai perkeltas į 34 kuopą nuo šios dienos.

§ 7. Laisvės kovotojas Nemunėlis nuo 1948 metų sausio 1 dienos įskaitomas į Žalgirio rinktinės asmeninę sudėtį ir skiriamas į 34 kuopą.

§ 8. Laisvės kovotojas Šermukšnis nuo 1948 metų balandžio 2 dienos įskaitomas į Žalgirio rinktinės asmeninę sudėtį ir skiriamas į 35 kuopą.

Originalą pasirašė Šturmas

Nuorašą tvirtino Saidokas

Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras

Sakei grįši greit, gimtam sodžiuj jau baigias kova kruvina;
Suvilgė ašaros blakstienas, sunki mums laisvė svetima...
Jau trys pavasariai praslinko, vasaros kloniais nuskubę (jo)...
Už tėvų žemę broliai kovės, negrįžta, nors sugrįžt žade (jo)...

Šiurpi žinia apie Daumanto, Zigmanto, Jaunučio ir kelių kovotojų tragišką žūtį, tartum vėluojančio 1948-ųjų pavasario perkūnas iš giedro dangaus, giliai sukrėtė Geležinio Vilko rinktinės partizanus...

1946 metų birželio 7 dieną žuvus Geležinio Vilko rinktinės vadui leitenantui Žiedui, liepos 4 dieną rinktinės vadu buvo paskirtas Žalgirio rinktinės 55 kuopos vadas puskarininkis Juozas Jasiulaitis-Kazokas. Tačiau rinktinės partizanams faktiškai vadovavo buvęs Žiedo pavaduotojas Algirdas Varkala-Žaliukas, nuo 1946 metų rugsėjo 10 dienos patvirtintas nuolatiniu rinktinės vadu. Kaip nuoseklus buvusio Prienų „Žiburio“ gimnazijos mokytojo, žuvusio prieš Sekmines, 1946 metų birželio 9 dieną, rinktinės vado, atsargos leitenanto Juozo Stravinsko-Žiedo, Kardo priesakų ir vadovavimo metodų tęsėjas, Žaliukas, Daumantas buvo įgijęs eilinių partizanų pagarbą ir visų apygardos vadų pasitikėjimą. Netikėta pusantrų metų rinktinei vadovavusio vado žūtis stipriai sukrėtė rinktinės partizanus ir apygardos pareigūnus. Eilinius kovotojus ypač paveikė drąsaus ir ryžtingo, rodos, nemirtingo legendinio Šilavoto kolaborantų baubo, rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininko Zigmanto, Pjūklo žūtis...

Apie Daumanto, Pjūklo, Jaunučio ir kelių kitų partizanų žūtį apygardos štabo Ryšių poskyrio viršininkas Tigras, nuolat palaikydamas ryšį su rinktine, sužinojo po kelių dienų. Apygardos štabo viršininko Šturmo pasiųstas, partizanas Tigras atvyko į apygardos štabo būstinę ir gavęs vado kapitono Rymanto žodinį įsakymą perimti Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas, skubiai išvyko į paskyrimo vietą.

Juozas Baltrušaitis-Tigras gimė 1926 metais Mikalinės kaime, Šilavoto valsčiuje, Marijampolės apskrityje, gausioje vidutinio ūki-

ninko šeimoje. Motiejus Baltrušaitis prie Jiesios dirbo 8 hektarus žemės ir buvo įsirengęs linų sėmenų aliejaus spaudyklą. Šeima gyveno pasiturinčiai.

Baigę Šilavoto pradžios mokyklos šešis skyrius, Juozas su vyresniu broliu Klemensu nacių okupacijos metais mokėsi Kauno amatų ir aukštesniojoje technikos mokykloje.

1944 metų rudenį karo veiksmų perkūnui nugriaudėjus į Vakarus ir „išvaduotojų žaliakepuriams" pradėjus gaudyti nepaklusnius rekrūtus „vaduoti Berlyną", visi trys broliai: Antanas, Klemensas ir Juozas, pasitraukė į mišką, pradėjo slapstytis. 1945 metų žiemą, NKVD pasieniečiams pradėjus gaudyti vyrus fronto „patrankų mėsai", visi broliai Baltrušaičiai įstojo į buvusio girininko Vinco Senavaičio-Žaliavelnio organizuotos Geležinio Vilko partizanų grupės gretas. Pirmą partizaninės kovos krikštą broliai: Antanas-Erelis, Klemensas-Kurtas ir Juozas-Tigras, priėmė 1945 metų vasario 22-osios ryte, Šilavoto valsčiaus stribų gūžtos, vietinių gyventojų „mūreliu" vadintos, ir NKVD įgulos būstinės apgulties kautynėse.

Partizanų kapitonas Juozas Baltrušaitis-Tigras ir partizanų kapitonas Klemensas Baltrušaitis-Kurtas

1945 metų pavasaris įsimintinas dažnų partizanų susirėmimų ir kautynių su sovietų kariaunos, liūdnai pagarsėjusios generolo majoro Pavel Vetrov 4 galvažudžių divizijos, daliniais laikotarpis. Geležinio Vilko grupės partizanai, broliai Baltrušaičiai: Erelis, Kurtas ir Tigras, dalyvavo keliose atkakliose to meto kautynėse.

Iš Marijampolės atsiųsta NKVD „Smerš" kariaunos grupė pradėjo frontui rekvizuoti Šilavoto valsčiaus ūkininkų arklius. Apie sovietų kariškių plėšikišką akciją - atvirą „grabiožą" ūkininkai pasiskundė

partizanams. Geležinio Vilko grupės vadas, ulonų leitenantas Martynas Kuzmickas-Briedis ir partizanas Zigmas Juška-Pjūklas, jodami Ingavangio kaimo pirmos linijos keliu, patarė ūkininkams nevesti ir neatiduoti okupantui savo arklių. Kiti partizanai Prienų šilo Ingavangio kaimo pamiškėje likvidavo Šilavoto „liaudies gynėją“ Povilą Riaubą ir pasiuntė žmogų į Šilavotą pranešti stribams.

Šilavote dislokuotos NKVD įgulos vadai, gavę pranešimą apie netoli „gastroliuojančius“ du raitus partizanus, metėsi „nubausti“... Nutvėrę prieš valsčiaus raštinę aikštelėje stovinčius tris ilgadrobynius laidotuvių dalyvių vežimus, garnizono kareiviai ir stribai su „Smerš“ karių grupe nuskubėjo į Ingavangį.

Pro Juozo Rusecko sodybą pakalnėn nusileidusius Marijampolės apskrities NKVD viršininko majoro Bandurovskij ir 94 pulko viršininko majoro Skorin vadovaujamus baudėjus Ingavangio pievose pasitiko leitenanto Briedžio vadovaujamų partizanų kryžminė ginklų ugnis. Pirmam baudėjų vežimui peršokus melioracijos griovio tiltelį, sužeistas iš vežimo išvirto majoras Bandurovskij. Iš antro vežimo išvirto nukauti „Smerš“ karininkai: leitenantai Serov ir Bartkus. Majoro Skorin vadovaujami enkavedistai dar padrikai priešinosi, bet nukovus jaunesnįjį leitenantą Ivanov ir keturiolika enkavedistų, kautynės baigėsi. Žuvo ir du stribai: Kazys Senavaitis ir Petras Matusevičius.

1945 metų balandžio 13 dieną broliai Baltrušaičiai dalyvavo ir Budninkų kautynėse su stambia generolo majoro Vetrov 4 divizijos baudėjų grupuote. į žvalgybą išėjusiam Kurtui priešo kulkosvaidžio serija sužeidė abi rankas. Skubėdama prie sužeisto partizano Lazdyno žuvo medicinos seselė Marytė Senavaitytė-Mirta, grupės vado Žaliavelnio ir partizanų Prano-Tabokiaus, Jono-Rainio, Kazio-Zuikio Senavaičių sesuo.

Po vienų iš didžiausių Vilkų - Degimų kautynių, vyriausias brolis Antanas-Erelis, vildamasis išsaugoti dar nesugriautus gimtinės namus, patikėjo generolo majoro Josif Bartašiūno paskelbta „amnestija“ - įsigijo dokumentus ir grįžo namo.

Tačiau „humaniški“ generolo majoro Josif Bartašiūno pažadai truko vos kelis mėnesius. 1946 metų sausio 30 dieną „amnestuotas“

partizanas Antanas Baltrušaitis-Erelis buvo suimtas ir patyręs visą bolševikinės inkvizicijos budelių kaulų laužymo košmarą, nuteistas ilgus katorgos metus „išpirkinėti“ patiklumo kaltę Azijos dykumų gulaguose.

Kautynių sūkuryje kelis kartus sunkiau ar lengviau sužeistas Klemensas-Kurtas, Skirgaila 1945-1946 metais vykdė atsakingas Geležinio Vilko rinktinės štabo Ūkio ir Ryšių skyrių viršininko pareigas. 1947 metų šv. Kalėdų antrąją - gruodžio 26 dieną Šilavoto valsčiaus Šiūrupio kaimo mokykloje Juodsnukių namuose Klemensas Baltrušaitis-Kurtas, Skirgaila buvo apsuptas MGB karinės grupuotės dalinio, sunkiai sužeistas į galvą, nuvežtas į Šilavotą ir numestas prie „mūrelio“.

Stribas Juozas Lapinskas, prieš karą ne kartą atbėgdavęs su puodynėle į Baltrušaičių „aliejinyčią“ aliejaus, užšokęs ant plačios vos gyvo partizano krūtinės tyčiojosi:

- Seip, rupuze bandite, gana tau žmonių kraują gerti!

Aršus „banditų“ priešas, Šilavoto VO MGB viršininkas leitenantas Vasilij Kolesov, tikriausiai nuoširdžiai kalbėjo:

- Takyje tvirtas mužiki pogibajut... Ty čto, Lapinskas?.. Jei šitas krepkij mužik mog by chot mažas palčik, pirštelis., ševelnut per šitas kastioly stogas tebią permesti... perebrosil by...“ - jam jau įprastu rusiškai lietuvišku žargonu iš šlubo ir šveplo stribo pasišaipė „vyresnysis brolis“, Šilavoto krašto „muravjovas“...

Partizanas Kurtas pavakare mirė.... Prie „mūrelio“ stribų atvaryti Motiejus Spūdys ir Vitas Krūvelis partizanų kapitono Klemenso Baltrušaičio palaikus nunešė ir užkasė Šilavoto parapijos nekrikštytų vaikučių kapinių dalyje. Užkasdamas Motiejus nuo vaikystės pažįstamo partizano veidą uždengė iš namų atsineštu lininės drobės gabalėliu...

Jauniausias Juozas Baltrušaitis-Tigras kruviną partizano kovų kelią pradėjo eiliniu Geležinio Vilko grupės kovotoju. 1945 metų spalio 30 dieną partizanas Tigras buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės štabo Ryšio dalies pareigūnu. Rinktinės vado Žiedo 1946 metų kovo 7 dienos įsakymu Nr. 6 partizanas Tigras buvo paskirtas rinktinės štabo Ryšių skyriaus viršininku. Rinktinės vadas 1946 metų gegužės 19 dienos įsakymu Nr.11 Tigrui pavedė vadovauti Algirdo kuopos partizanams.

Prieš Sekmines žuvus Geležinio Vilko rinktinės vadui atsargos leitenantui Žiedui, 1946 metų liepos 10 dieną rinktinės vado pareigas perėmė Žaliukas.

Tauro apygardos štabo nurodymu, 1946 metų spalio 5 dienos įsakymu Nr. 17, vardiniai kuopų pavadinimai buvo pakeisti skaitmeniniais. Algirdo kuopa pavadinta 2 kuopa. Vadu buvo patvirtintas Tigras.

1946 metų pabaigoje Tigras iš kuopos vado pareigų buvo atleistas ir paskirtas rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininku. Tačiau 1947 metų vasario 6 dienos įsakymu Nr. 9 už nesutarimą su kuopų vadais iš tų pareigų atleistas ir pervestas Pakuonio krašto 4 kuopos vado Vytauto Juodžio-Šarūno žinion „pasimokyti santūrumo..."

Rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininku buvo paskirtas jaunas, aktyvus 1 kuopos kovotojas Petras Sližauskas-Arūnas.

Tauro apygardos vado Žvejo 1947 metų balandžio 10 dienos įsakymu Nr. 12 Tigras, kaip prityręs štabo pareigūnas, buvo pervestas į suformuotą apygardos štabo apsaugai Maironio - 24 kuopą Mažyčio pavaldumui.

Apygardos vadas, įvertinęs Juozo Baltrušaičio-Tigro kovinę patirtį ir organizacinius sugebėjimus, 1947 metų liepos 30 dienos įsakymu Nr. 20 Tigrą paskyrė apygardos štabo Ryšių poskyrio viršininku. Šias pareigas partizanas Tigras vykdė iki lemtingos Geležinio Vilko rinktinės vado, partizanų majoro Algirdo Varkalos-Daumanto žūties dienos.

Nelaukęs apygardos vado Rymanto įsakymo - įgaliojimo vadovauti rinktinei, Tigras balandžio pradžioje su išformuotos Maironio kuopos kovotoju Radastų atvyko į 54 kuopos vyrų kontroliuojamą rajoną. Ryšio punkte radę Tigro kvietimą susitikti, po kelių dienų atėjo Geležinio Vilko rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas Čempionas ir rajono žvalgas Kadugys. Aptarę rinktinės štabo padėtį po štabo vadų Daumanto ir Zigmanto žūties, žvalgas Kadugys nuvedė vadus aplankyti vasario mėnesį sužeistą rinktinės adjutantą Papartį.

Paparčio sveikatos būklė buvojau stabili, žaizda gijo. Adjutantas prašėsi iš slaugymo vietos jį išsivesti. Pasitarę vadai prašymą patenkino. Dieną vadai praleido adjutanto slaugos slėptuvėje. Sutemus so-

dybos šeimininkas pakinkė arklius ir nuvežė partizanus į Prienų šilą. Netoli nuo Meškapievio girininkijos pasodos paleidę pastotę, vadai Paparčiui suteikė progą po kelių savaičių priverstinio poilsio pasitikrinti jėgas - per poros kilometrų žygį „pramankštinti“ kojas.

Neskubėdami, pragydus pirmiems gaidžiams, partizanai atėjo į Klebiškio-Prankiškės pamiškėje gyvenančio eigulio Vilko sodybą. Praėjusių metų rudenį čia, gyvenamo namo pogrindyje, buvo įrengta atsarginė Geležinio Vilko rinktinės štabo slėptuvė.

1948 metų balandžio 9 dieną susipažinęs su Rikiuotės skyriaus viršininko Čempiono ir žvalgo Kadugio pateiktais raportais, naujasis rinktinės vadas Tigras ir Papartis pasirašė pirmąjį įsakymą.

Ponui GVRn. Vadui

Raportas Nr. 2

Pranešu Tamstai, kad šių metų kovo 23 dieną 54 kuopos 1 būrio 1 skyriaus kovotojas Gintaras ir sausio mėnesį į 54 kuopos 1 būrio 1 skyrių priimtas kovotojas Audrūnas dienos metu nuvyko į Marijampolę. Kovotojai pasekė iš Mokytojų seminarijos išeinantį seminarijos komjaunimo sekretorių Labanauską ir jį nukovė.

Eidami pro Marijampolės kapines ir ligoninę sutiko ir nušovė aktyvią Komunistų partijos narę Izabelę Laukaitytę.

Pasinaudodami sniego pustymu kovotojai iš miesto pasitraukė.

Prašau už šį pasižymėjimą Laisvės kovotojams Gintarui ir Audūnui pareikšti pagyrimą.

Čempionas, GVRn. Rikiuotės skyriaus viršininkas

1948 metų balandžio 9 dieną susipažinęs su Čempiono ir žvalgo Kadugio, 54 kuopos vado Dešinio, 52 kuopos vado Kairio ir 51 kuopos vado pareigas vykdančio Kęstučio pateiktais raportais, rinktinės vadas, partizanų kapitonas Tigras ir adjutantas Papartis įsakymu Nr. 5 rinktinės kovotojus informavo:

įsakymo Nr. 5 rikiuotės srityje:

a) paskutinio pusmečio kautynėse su priešu žuvę Geležinio Vilko rinktinės partizanai, išbraukti iš kovotojų sąrašų:

Jupiteris - Vitas Naujokas, iš 54 kuopos, 1948.02.18;
Daumantas - Algirdas Varkala, rinktinės vadas;
Zigmantas, Pjūklas - Zigmas Juška, štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas;
Jaunutis - Vytautas Jundilas, 52 kuopos būrininkas;
Vaidila - Kazys Gudauskas, 52 kuopos kovotojas;
Saulius - Vytautas Žemaitis, 52 kuopos kovotojas;
Vytautas - Antanas Pranka, 52 kuopos kovotojas.

b) į GVRn. kovotojų gretas naujai priimti ir į sąrašus įtraukti Laisvės kovotojai:

Radastas - Albinas Švedas, perkeltas iš Maironio kuopos;
Žilvitis - Antanas Popiera, pervestas iš Vytauto rinktinės;
Audrūnas - Vytautas Žalnirukynas - į 54 kuopą;
Rytas - (pavardė nežinoma) priimtas į 54 kuopą;
Vairas - Valaitis priimtas į 52 kuopą.

c) paskirti rinktinės štabo ir kuopų bei patvirtinti būrių pareigūnai:

Radastas - GVRn. štabo Žvalgybos skyriaus viršininku;
Čempionas - GVRn. Ūkio skyriaus viršininku;
Gintautas - Albinas Ledas - 54 kuopos 1 būrio vadu;
Vytenis - Benas Budrys - 54 kuopos 1 būrio būrininku;
Žilvitis - Antanas Popiera - 54 kuopos 1 būrio 2 skyriaus vadu.

d) rikiuotės 51 kuopos kovotojams, kuopų vadų teikimu, suteikti kariniai laipsniai:

Miglai - Kaziui Gervei, 2 būrio būrininkui, grandinio laipsnis. Kuopos vado raportas Nr.25.
Anuprui - Jonui Šiugždiniui, 1 būrio vadui, grandinio laipsnis. Kuopos vado raportas Nr.24.
Žilvinui - Algirdui Šermukšniui (Liutkui?) - grandinio laipsnis. Kuopos vado raportas Nr.21.
Arui - Algirdui Lenčiauskui, 2 būrio vadui, - grandinio laipsnis. Kuopos vado raportas Nr. 22.

Švyturiui - Antanui Senikui, 1 būrio 1 skyriaus skyrininkui, - puskarininkio laipsnis. Kuopos vado raportas Nr. 23.

Padėkos kovotojams už atliktas operacijas:

Gintarui - Kostui Kižiui, 54 kuopos 1 būrio 1 skyriaus kovotojui, už Laukaitytės ir Labanausko likvidavimą - tarnybinė padėka.

Audrūnui-Vytautui Žalnierukynui, 54 kuopos 1 būrio 1 skyriaus kovotojui, už Laukaitytės ir Labanausko likvidavimą - tarnybinė padėka.

PARTIZANAS JUOZAS IŠGANAITIS-DĖDĖ

Juozas Išganaitis gimė 1921 metais Šilavoto valsčiaus Lankelių kaime mažažemio amatininko šeimoje. Kiek paūgėjęs Juozas neišvengė vyresnių brolių ir seserų lemties - nuo mažens teko užsidirbti kasdieninę duoną - vasaromis ganydavo stambesnių ūkininkų gyvulius.

1939 metais baigęs Šilavoto pradžios mokyklos šešis skyrius, 1940-1941 metais, pirmos bolševikų okupacijos laikotarpiu, Juozas dirbo kooperatyvo parduotuvėje Šilavote. Tuometinis valsčiaus Vykdomojo komiteto tarnautojas, buvęs Kremliaus Kominterno įgaliotas atstovas Lietuvoje Antanas Stankevičiaus-„Auksadantis“ ragino Juozą stoti į komjaunimą. Atsisakęs pasiūlymo Juozas buvo „ištremtas“ į Igliškėlių kooperatyvą. Čia susipažino su buvusio Lietuvos savanorio kūrėjo Vinco Skaržinsko sūnumis: Vincu-Tigru ir Juozu-Drambliu Skaržinskais, būsimais Kryžiuočio būrio partizanais.

1941 metų birželio 22 dieną vokiečių Vermachto daliniams išvejant bolševikus iš Lietuvos, Igliškėlių kooperatyvo pirmininkas, pagrobęs dalį vertingesnių parduotuvės prekių, išsivežė į Marijampolę. Juozas iš parduotuvės pasitraukė. 1944 metų pavasarį Juozas įstojo į generolo Povilo Plechavičiaus formuojamos Vietinės rinktinės Marijampolės batalioną. Vermachto vadovybei nepavykus nuginkluoti Vietinės rinktinės karių, Juozas su ginklais ir karine apranga pasitraukė į gimtinę. Slapstėsi ir dirbo kaimo statybose darbininku, kol sulaukė

antrosios bolševikų okupacijos. 1944 metų rudenį sovietams paskelbus Lietuvos vyrų mobilizaciją į Raudonąją armiją, Juozas, kaip ir daugelis kaimo vyrų, įsakui nepakluso. Pasienio NKVD „žaliakepurių“ daliniams pradėjus gaudyti nepaklusnius vyrus - „dezertyrus“ ir prievarta siųsti „vaduoti Berlyną“, Juozas Išganaitis pradėjo slapstytis.

Prieš Naujuosius - 1945 metus Juozas susitiko su buvusiais Vietinės rinktinės kariūnais Algirdu Varkala ir Kazimieru Juočiu. Girininkui Vincui Senavaičiui-Žaliavelniui suorganizavus Prienų šilo partizanų grupę, Juozas Išganaitis Dėdės slapyvardžiu Klebiškio miške davė partizano priesaiką. Paskirtas į Algirdo Varkalos-Žaliuko būrį pirmomis partizanavimo dienomis ir užsirekomendavęs kaip vietinių miškų ir jų faunos žinovas, Dėdė tapo grupės žvalgu.

1945 metų spalio pabaigoje pašventinus Geležinio Vilko rinktinės vėliavą, žvalgas Dėdė buvo paskirtas rinktinės štabo pasiuntiniu. 1946-1947 metais turėdamas fiktyvius asmens dokumentus, partizanas Dėdė nevengdavo rizikingų išvykų - dažnai nuvykdavo į Kauną, važinėdavo Karaliaučiaus-Maskvos arba vietinio Šeštokų-Marijampolės-Kauno traukiniais. Gresiant pasienio NKVD - „žaliakepurių“ „ablavoms“ ir tikrinant traukinių sąstatus, Dėdė dažnai pasislėpdavo pas Garliavos stotelės viršininką Kurtinaitį.

1947 metų kovo 29 dieną apygardos vadas pulkininkas Žvejys įsakymu Nr. 14 prieš du mėnesius - 1947 metų sausio 12 dieną Birutės rinktinės vadu paskirtam Juozui Lukšai-Skirmantui ir Geležinio Vilko rinktinės vadui Algirdui Varkalai-Daumantui už apygardos Statuto drausmės pažeidimus „įsūdė“ po papeikimą ir įspėjimą. Geležinio Vilko rinktinės štabo pasiuntiniai Juozas Išganaitis-Dėdė bei Antanas Vosylius-Vilkas gavo po viešą papeikimą ir buvo „ištremti“ į kitas rinktines - „kad taptų gerais Laisvės kovotojais“...

Dėdė išsiųstas į DLK Vytauto rinktinės 4 kuopą, Vilkas - į Žalgirio rinktinės Dr. Vinco Kudirkos kuopą, per mėnesį - iki balandžio vidurio... „išpirkę kaltes“ grįžo į savo dalinį.

1947 metų balandžio mėnesį Dėdė buvo paskirtas į Birutės rinktinės Žiedo kuopą eiliniu kovotoju. 1948 metų gegužės mėnesį baigusiam puskarininkių mokymo kursų II laidą ir suteikus jaunes-

niojo puskarininkio laipsnį, Dėdė buvo paskirtas Žiedo kuopos vado pavaduotoju.

1948 metų vasario 6 dieną Rokų kelmyne žuvus kuopos vadui Vincui Ratkeliui-Žentui, puskarininkis Dėdė 1948 metų kovo pradžioje paskirtas Žiedo kuopos vadu.

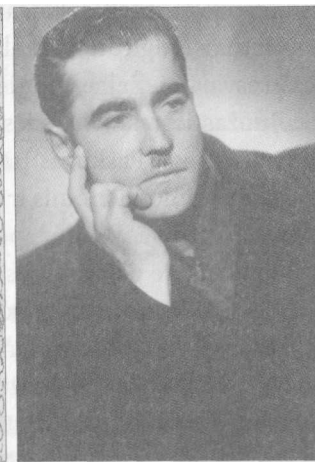

Laisvės kovotojas Juozas Išganaitis-Dėdė 1947 metais

Buvęs Geležinio Vilko štabo pasiuntinys Juozas Išganaitis-Dėdė tuomet formaliai priklausė štabo Žvalgybos skyriui, kuriam vadovavo Juozas Baltrušaitis-Tigras.

1948 metų balandžio 4 dieną Tigrą paskyrus Geležinio Vilko rinktinės vadu, Žiedo kuopos vadas Dėdė nusprendė su Tigru atkurti glaudesnį ryšį. Kovo pabaigoje iš Vaišvydavos miškų atėjęs į Šilavoto apylinkes, vienos dienos popietę Dėdė užsuko pas mus į „Afriką“. Troboje buvau vienas. Mama ir tėtis kažką triūsė pereitą vasarą pastatytame, neįrengtame name. Pasisveikinome. Atsisėdęs užstalėje, Dėdė ant stalo pasidėjo odines pirštines ir po jomis pakišo pistoletą... Ilgai kalbėjomės. Šis netikėtas susitikimas su Dėde įvyko po poros metų nuo paskutinio mūsų susitikimo Švenčiaviškio girioje einant kvartaline linija į Būdvietį. Gana ramaus, savimi pasitikinčio Laisvės kovotojo įvaizdis, praėjus 60 metų, išliko atminty iki šių dienų...

Po gero pusvalandžio Dėdė atsisveikinęs išėjo. Eidamas susitikti su Tigru, Dėdė paskutinį kartą aplankė Lankelių kaime gyvenusius savo tėvus, kuriuos gegužės 22 dieną sovietų okupantai ištrėmė į Sibiro platybes...

Balandžio pradžioje Dėdė dienojo Veiverių valsčiaus Mozūriškių kaime pas pažįstamus Grimalauskus. Pamatęs sodybos link artėjančią Veiverių stribų ir MGB kareivių grupę, Dėdė traukėsi Pagraižio girios link. Prie Rinkevičių namų, jau pamiškėje, partizaną pasivijo emgebistų kulka. Sužeistas partizanas įslinko į jam gerai pažįstamos girios tankmę...

Girioje malkavęs Petruševičių Albinas, pamatęs pažįstamą partizaną Dėdę, padėjo jam įlipti į sausų alksniukų prikrautą pusvežimį. Ant viršaus užklojęs eglišakių, Albinas nuvežė Dėdę į Rūdgirę pas Valentukevičius. Po kelių dienų sužeistą Dėdę pervežė pas Garančiškės miško eigulį Deltuvą.

KGB archyvų fondo 3 agentūrinėje byloje Nr. 35 / 7,75 puslapyje, rastas įrašas: „Prienų apskrities MGB skyrius 1948 metų balandžio 16 dieną gavo agento „Jurgio“ pranešimą, kad partizanas Dėdė - Išganaitis Juozas Veiverių valsčiuje pas Banionį. gydosi sužeistą koją. Jo brolis Klemensas, ryšininkas, dažnai išeina iš Mozūriškių miško... įvertinant, kad šias žinias agentas „Jurgis“ gavo iš Skardupio kaimo gyventojo Kisieliaus, „Jurgis“ įpareigotas išpešti iš to plepio tikslesnių žinių, kur gydosi Dėdė... Ypatingai kruopščiai sekti Išganaitį Klemensą“.

Jauniausias Išganaičių sūnus Klemensas, gimęs 1929 metais, buvo patikimas partizanų ir brolio Juozo-Dėdės ryšininkas bei rėmėjas. Čekistams suėmus buvusį partizaną - brolį Barsuką, Šilavoto MGB viršininkas leitenantas Vasilij Kolesov Klemensą taip pat dažnai suimdavo ir versdavo nurodyti savo brolio, partizano Dėdės, slaptavietes, rėmėjus. Čekistų ir stribų persekiojamas vaikinas pradėjo slapstytis.

Partizanas Klemensas Išganaitis ir ryšininkės seserys Anelė ir Izabelė Juodsnukytės

Pagaliau brolio, Žiedo kuopos vado Dėdės teikimu, 1948 metų vasarą Klemensas buvo priimtas partizanų įskaiton pasyviu kovotoju. Rugsėjo 2 dienos Biru-

tės rinktinės vado įsakymu Nr. 37, Sūnaus slapyvardžiu buvo įregistruotas Žiedo kuopos kovotoju.

1948 METŲ PAVASARIS

Nelepino Tauro apygardos partizanų artėjančio 1948 metų pavasario gamta. Nors giedrėjančio dangaus debesų properšose vis dažniau išnirusi saulutė pažerdavo pluoštus kaitrių spindulių, tačiau įpusėjus balandžiui sniego lopiniai dengė papievių ir lygumų klonius. Pamažu tirpstantis sniegas patvindė upelių slėnius, klampiu purvu pažliugo laukai. Per žiemą keliuose rogių suplūktas sniegas saulės atokaitoje vietinius kulius pavertė slidaus ledo čiuožyklomis. Tai trukdė partizanams laisviau judėti ir išvengti netikėtų susidūrimų su pakelėse pasalaujančiais enkavedistais. Dažnos MGB užverbuotų agentų išdavystės vertė partizanus tik trumpai pailsėti vieno iš patikimesnių rėmėjų sodybos pastogėje ir nuolat vėl keliauti.

Aktyvus okupacinio sovietinio saugumo čekistų ir karinių grupuočių siautėjimas pranašavo dar didesnes nelaimes. Partizanų gimines, rėmėjus ir stambesnių ūkių savininkus pasiekė gandai: „Greit bus didelis žmonių trėmimas...“

Menu, mama, surišusi vertingesnius daiktus, pavakarėm nešdavo į kitą Švenčiaviškio girios palaukę pas Paplauskienę pasaugoti - „kol aprims“... Kelias naktis mama su trimete sesute Birute net ir išeidavo nakvoti pas Paplauskienę...

KAUTYNĖS SEKIONIŲ KAIME

Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos laikinasis vadas Kęstutis Valenta-Kęstutis 1948 metų balandžio 14-osios naktį su šešiais partizanais atėjo į Kruonio valsčiaus Sekionių kaimą. Užėję į Antano Kuklevičiaus sodybą nutarė patikimo rėmėjo, kaimynų vadinto „Juzeku“, sodyboje pernakvoti. Prašvitus iš sodybos išeiti neskubėjo. Apie dešimtą valandą pašėręs gyvulius šeimininkas pamatė nuo Užgirėlių ir Darsūniškiu pamiškių artėjančias dvi MGB kareivių grupuotes. Įspėti

partizanai suprato, jog pasitraukti be kovos negalės, tad pasiruošė sodyboje gintis. Jungtinėms Jiezno, Kruonio ir Pakuonio MGB karinių garnizonų pajėgoms supant sodybą, prasidėjo atkaklios kautynės. Sėkmingai atrėmę pirmas priešo atakas, partizanai iš sodybos bandė išsiveržti. Tačiau kautynių sėkmė buvo išmuštruotų ir kovose su partizanais prityrusių, skaičiumi pranašesnių MGB žmogžudžių pusėje. Narsiai kaudamiesi garbingai žuvo:

Vytautas Čepulionis-Vytenis, gimęs 1924 metais, kulkosvaidininkas iš Pakuonio valsčiaus Žuvintas kaimo;

Juozas Ulčickas-Vytautas, gimęs 1923 metais, eilinis kovotojas iš Alytaus apskrities Butrimonių krašto;

Pranas Kazakevičius-Klajūnas, gimęs 1928 metais, Pakuonio valsčiaus Bačkininkų kaimo partizanas;

Kazimieras Bartkevičius-Vasaris, gimęs 1926 metais, Pakuonio valsčiaus Ašmintos kaimo partizanas.

Iš namo prasiveržusio partizano Kazio Celiešiaus-Vaidoto lengvo kulkosvaidžio „Škoda“ taiklios ugnies dengiami, iš sodybos pasitraukė: kuopos vadas Kęstutis Valenta-Kęstutis, gimęs 1925 metais, Igliškėlių krašto partizanas, Jonas Valaitis-Vairas, gimęs 1926 metais, eilinis kovotojas ir pats kulkosvaidininkas Vaidotas.

Gavęs kuopos vado Kęstučio pranešimą apie kautynių eigą ir pasekmes, rinktinės vadas Tigras raportavo Tauro apygardos vadui.

LLK Tauro apygarda
Tauro apygardos vadui
GVRn. vadas
Raportas

Pranešu Tamstai, kad šių metų balandžio 14 dieną Sekionių kaime, Kruonio valsčiuje, su gausiomis (Kruonio, Jiezno ir Pakuonio) MGB pajėgomis susikovė: buvęs l.e.p. 51 kuopos vadas Kęstutis, Laisvės kovotojai: Vairas, Vaidotas, Vytenis, Vytautas, Klajūnas ir Vasaris. Kautynės vyko dėl išdavimo.

Minėti Laisvės kovotojai dienodami pasijuto apsupti, įvyko kautynės. Laisvės kovotojai atkakliai priešinosi prieš dešimte-

riopai gausesnį priešą. Pirmoji emvedistų. ataka buvo atmušta. Vyrai bandė prasiveržti.

Buvęs kuopos vadas Kęstutis, Vaidotas ir Vairas prasiveržė per apsupimo žiedą ir kaudamiesi pasitraukė. Tuo tarpu Laisvės kovotojai: Vytenis, Vytautas, Klajūnas ir Vasaris, atkakliai ir drąsiai kovodami garbingai nelygioje kovoje žuvo.

Tigras, GVRn. vadas

KAUTYNĖS ŽALGIRIO RINKTINĖJE. VADO ŠTURMO ŽŪTIS

1948 metų balandžio 27-osios paryčiais Žalgirio rinktinės vadas Šturmas ir štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Faustas, lydimi dviejų partizanų, užėjo į Kulčikų kaimo gyventojo Pijušio Staniulio sodybą. Netrukus tolumoje brėkštančio ryto purpurinė žara išryškino rytuose vos matomos miško juostos medžių viršūnes. Eiti į mišką partizanams buvo rizikinga. Vengdami sutikti iš pasalų grįžtančius emgebistus, partizanai nusprendė dieną praleisti patikimo rėmėjo Staniulio sodyboje ir, sulaukus vakaro sutemų, keliauti į Kazlų Rūdos miškus.

Išaušo giedras, saulėtas pavasario rytas. įdienojus kaimynų sodybose pagyvėjo pavasarinių darbų šurmulys. Nekantresnis gaspadorius, užsimetęs ant peties kastuvą, nužirgliojo į laukus pasidairyti į jau šviesėjančius aukštesnių dirvų plotus. Mintyse spėliodamas, ar galės į drapaką kinkyti arklius ir išvažiuoti į pradžiūvusius laukus, nuleidinėjo žiemkenčių pasėlių vagose susikaupusį ištirpusio sniego vandens perteklių.

Saulės diskui persiritus per zenitą, partizanai per Staniulių trobos langus atidžiai stebėjo aplinką ir nekantriai laukė vakaro. Už artimiausio Staniulių kaimyno sodybos pradžiūvusių papievio takeliu linksmai krykštaudama praėjo iš mokyklos grįžtančių mokinukų grupelė. Kaime, rodos, buvo gana ramu, tad atlėgo ir partizanų vakaro laukimo įtampa.

Jau pavakare netikėtai staigus, įnirtingas patvartėje pririšto Sargio lojimas pasitiko į kiemą slenkančius Barzdų emgebistus ir stribus.

Per langus iš trobos iššokę partizanai skubiai traukėsi į šiaurę netolimo, dar belapio alksnyno link. Iš Staniulio kiemo į partizanus trenkė emgebistų ginklų ugnis. Atsišaudydami partizanai spėjo perbėgti apie 150 metrų pločio plyno lauko ruožą ir įsmukti į Juodišiaus alksnyną.

Piktilčio partizanas Tigras dienoraštyje rašė: „Užvirė atkaklios ir nuožmios kautynės... Keturi partizanai prieš 24 rusus...

Šturmui sužeidė abi kojas... Olius (Faustas) norėjo jį nešti, tačiau šis atsisakė..."

Kautynių įkarštyje kiti vado Šturmo palydovai tikriausiai nematė, kada suklupo sužeistas jų vadas. Tik prišokęs Faustas padėjo vadui su nukirstomis kojomis pasitraukti toliau nuo palaukės. Tačiau smulkesnio sudėjimo kovos broliui Faustui nešti netekusį jėgų stamboką Šturmą trūko jėgų, o artėjantys persekiotojų MGB kareivių ir stribų šūksniai vertė Faustą paklusti griežtam vado įsakymui - palikti jį ir trauktis... „Kautynių metu partizanai nukovė šešis rusus... Tik nelaimė - žuvo Šturmas, mūsų rinktinės vadas. Kiti trys partizanai laimingai pasitraukė, nors rusai juos vijosi apie 6 kilometrus," - dienoraštyje rašė Piktilčio partizanas Tigras.

Iki sutemų alksnyne persekiotojai emgebistai naršė krūmus, bet sužeisto Šturmo nesurado. Kitą rytą kareivių būrio lydimi pas Staniulius atėjo keli Barzdų MGB Operatyvinio skyriaus vadai. „Susėdę prie stalo čekistai pradėjo tardyti šeimininką ir mus, šeimos narius... Vienam čekistų karininkui pradėjus rašyti vakar vykusių kautynių aprašymo aktą, Juodišiaus alksnyne nuaidėjo garsus granatos sprogimas... Sugriebę savo popierius, čekistai ir troboje bei kieme buvę kareiviai tekini pasileido į alksnyną... Sprogusios granatos sužalotą partizanų vado Šturmo kūną kareiviai nusivežė į Barzdus," - pasakojo buvusi sodybos šeimininkė Staniulienė.

„Kulčikų apylinkėse sklandė gandai, kad tos dienos paryčiais į Staniulių sodybą einančius partizanus pamatė MGB agentas informatorius „Šeškas" - Povilaitis ir klupinėdamas nudūmė į Barzdus pranešti čekistams..." - sakė Šturmo žūties vietos koordinates nustatęs ir vietinius gyventojus apklausęs marijampolietis Romas Rusteika.

1948 metų gegužės 4 dienos Tauro apygardos vado įsakymu Nr.7

žuvęs Žalgirio rinktinės vadas - apygardos štabo viršininkas viršila Šturmas išbrauktas iš apygardos kovotojų sąrašų.

Žalgirio rinktinės vado pareigas laikinai vykdyti buvo paskirtas štabo viršininkas Viktoras Vitkauskas-Saidokas.

PARTIZANAI KERUČIAI

1948 metų vasarą ir rudenį skaudžių nuostolių patyrė Žalgirio rinktinės partizanai. Kremliaus vadai ir generolai, gana sėkmingai įvykdę Pabaltijo tautų trėmimo „Vesna" operaciją, uoliai gaudė trėmimo išvengusius asmenis, sistemingai vykdė partizanų rėmėjų čekistines naikinimo operacijas.

Jankų valsčiaus Verčiškės kaimo žemdirbių Kerevičių sūnūs Algirdas, gimęs 1915 metais, ir Jonas, gimęs 1917 metais, nepriklausomybės laikotarpiu buvo tarnavę Lietuvos kariuomenėje. Tautiškoje aplinkoje auklėti vaikinai sulenkintą savo pavardę pakeitė lietuviška - Keručiai. Algirdas Kerutis, grįžęs iš karinės tarnybos, tarnavo Kaune policijos pareigūnu. 1944 metų vasarą Keručiai traukėsi į Vakarus, tačiau prie Dancigo sovietų „išvaduoti" grįžo į tėviškę...

1945 metų. pavasarį daugeliui vyrų pasitraukus į miškus, Keručiai: Agirdas-Ūsas ir Jonas-Šarūnas, suformavo partizanų grupę ir įsitraukė į Stirnos rinktinės partizanų sudėtį. 1946 metų sausio mėnesį Stirnos rinktinę pavadinus Žalgirio rinktine ir 1947 metų liepos 22 dienos Žalgirio rinktinės vado Šturmo įsakymu Nr.l 1 pakeitus kuopų pavadinimus, Algirdas Kerutis-Ūsas buvo paskirtas 34 kuopos vadu. 1948 metų žiemą susirgęs plaučių uždegimu, gydėsi Griškabūdžio valsčiaus Bliuviškių kaimo Rimkevičienės sodyboje įrengtoje slėptuvėje. Pasveikęs kuopos vadas 1948 metų balandžio 30 dieną išvyko vizituoti partizanų. Miškingo Uzarų kaimo pamiškėje patekęs į Lukšių MGB garnizono pasalą, Žalgirio rinktinės 34 kuopos vadas Algirdas Kerutis-Ūsas žuvo. Nukauto partizano kūną emgebistai nuvežė į Lukšius. Kur užkasė - nežinoma.

PARTIZANAS ULANAS

Šilvėnų kaimo gyventojas Antanas Gudaitis, gimęs 1917 metais, 1944 metų spalio mėnesį sovietų NKVD „žaliakepurių“ buvo sugautas ir pasiųstas į okupanto armiją. „Vaduojant Berlyną“ Antanas buvo sužeistas ir gydomas Šiaulių ligoninėje. Ligoninėje tarp gydomų vyrų pasigirdus gandui, kad pasveikusius karius išveš kariauti su japonais, balandžio mėnesį Antanas iš ligoninės slapta pasitraukė. Aplankęs savo namus, Antanas Gudaitis Ulano slapyvardžiu įstojo į buvusio Plokščių agronomo Prano Runo-Gintaro vadovaujamos Dr. Vinco Kudirkos grupės partizanų gretas.

1947 metų gegužės mėnesį pervestas į Žalgirio rinktinės 37 kuopą, Ulanas trejus metus sėkmingai kovojo partizanų gretose ir dalyvavo keliose kautynėse.

1948 metų liepos 11 dieną 1 valandą nakties Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanas Ulanas eidamas su bendražygiu prie Užnyko girininkijos Patašių miške susišaudė su nežinomo karinio dalinio kareiviais. Antanas Gudaitis-Ulanas žuvo, o sunkiai sužeistas jo palydovas spėjo pasitraukti į tankų eglyną. Netoli Sutkų kaimo palaukės buvę Lekėčių MGB garnizono kareiviai ir stribai, išgirdę miške šūvius, nuskubėjo į susišaudymo vietą. Prie nukauto Lietuvos karinę uniformą vilkinčio partizano buvo rastas šautuvas, kurio apkaboje tebuvo tik du šoviniai. Krėsdami aplinkos krūmus, emgebistai rado ir kitą, sunkiai sužeistą dar gyvą partizaną. Stribai iš kaimo atvarė ūkininko pastotę ir į vežimą įdėję nukautą ir sužeistą partizanus, pasuko Lekėčių link. Važiuojant Rūdšilio miško keliuku, sužeistas partizanas mirė. Nukautų partizanų kūnus baudėjai išvertė prie Lekėčių stribyno. Apžiūrėję nukautųjų drabužius, asmenybes įrodančių dokumentų nerado. Stribai ir vietiniai Lekėčių gyventojai atpažinę patvirtino, kad vienas iš žuvusiųjų - Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanas Antanas Gudaitis-Ulanas.

Antras sužeistas ir miręs partizanas liko neatpažintas.

KRUVINAS GUZULAIČIŲ LIKIMAS

Viktoras Guzulaitis, gimęs 1927 metais Staliorių kaime, Lukšių valsčiuje, dirbo tėvų ūkyje. 1948 metų gegužės 23 dieną Pabaltijo tautų trėmimo „Vesna“ vykdytojai Guzulaičių, kaip „liaudies priešų“, šeimą suėmė ir atvežė į Pilviškių geležinkelio stotį. Dar nesulaipinus suimtųjų į prekinius vagonus, Viktoras su sesute Pranute iš stoties pabėgo. Tačiau traukinio apsauginiai bei palydovai čekistai su šunimis persekiojo bėglius ir Pranutę nušovė. Viktorui pavyko pabėgti. Tremiamųjų sąstatui važiuojant Kazlų Rūdos-Jūrės miškais, iš vagono iššokęs pabėgo ir Viktoro brolis Petras. Išvengęs Kremliaus tironų vykdyto „Vesna“ trėmimo, Viktoras pasitraukė pas Žalgirio rinktinės partizanus. Priimtas į 36 kuopos Šaulio, Čečero vadovaujamą 3 būrį, partizanas Viktoras Guzulaitis-Žiedas neilgai valgė karčią partizano duoną. 1948 metų rugpjūčio 22 dieną, vykdamas su vadų užduotimi, Zyplinio miške, tarp Sutkų ir Marčiukų, pateko į Lukšių MGB garnizono kareivių pasalą. Sunkiai sužeistą - peršautu stuburu partizaną Žiedą okupantai atvežė į Zyplių ligoninę. Tuo metu ligoninėje dirbusi medicinos seselė Aldona Juozapavičiūtė pasakojo: „Po poros dienų tardymų sužeistą partizaną palatoje saugojęs stribas užsnūdo. Viktoras Guzulaitis-Žiedas lovoje pasikorė... Stribai jo palaikus užkasė prie Zyplių dvaro sodo tvoros kampo, šiaurės-rytų pusėje.“

PARTIZANAI MILIŪNAI

Pranas Miliūnas gimė 1915 metais Kidulių valsčiaus Sutkų kaimo vidutinių ūkininkų šeimoje. 1936 metais pašauktas į būtinąją karinę tarnybą, tarnavo Marijampolėje DLK Vytenio 9 pulko liktiniu puskarininkiu. 1940 metais Lietuvą okupavus sovietų armijai, buvo išleistas į atsargą. Vokiečių okupacijos metu jo veiklos nustatyti nepavyko.

Jaunesnis brolis Jurgis, gimęs 1921 metais, vokiečių okupacijos metais baigęs Jurbarko gimnaziją, 1944 metų pavasarį įstojo į generolo Povilo Plechavičiaus suformuotą Vietinę rinktinę. 1944 metų vasarą iš Lietuvos traukiantis vokiečiams, Pranas su broliais traukėsi į Vakarus.

1945 metų pavasarį sovietų armija Vokietijoje juos „išvadavo“ ir pasiuntė į internuotųjų lagerį. Pasitaikius progai, broliai Pranas ir Jurgis iš lagerio pasitraukė. Grįžę į tėviškę Miliūnai slapstėsi. Susipažinę su Kidulių krašto partizanais, įstojo į Lietuvos laisvės armijos (LLA) Šakių apylinkės kapitono Jurgio Valčio-Tundros, Lokio vadovaujamų kovotojų gretas.

Buvęs Jurbarko gimnazistas Jurgis Miliūnas, pažinodamas daugelį Jurbarko krašto partizanų, palaikė su jais glaudžius ryšius. 1946 metų pavasarį persikėlęs per Nemuną Rotulių kaime, prie Jurbarko, neatsargiai kliudė savo šautuvo nuleistuką ir mirtina kulka atėmė partizano gyvybę...

1945 metų spalio 17 dieną žuvus LLA vadui kapitonui Jurgiui Valčiui-Lokiui, Tundrai, puskarininkis Pranas Miliūnas-Putinas su būriu perėjo į Prano Runo-Gintaro vadovaujamą Dr. Vinco Kudirkos partizanų grupę. Nuo 1947 metų vasaros vykdė 37 kuopos būrio vado ir žvalgybininko pareigas.

1948 metų balandžio 2 dieną rinktinės vado Šturmo įsakymu Nr. 11 puskarininkis Pranas Miliūnas-Putinas buvo paskirtas Žalgirio rinktinės 37 kuopos vadu.

1948 metų liepos 31-osios ryte Putinas, grįždamas iš Sutkų į Baltkojų miškų masyvo Liaušių girioje buvusią savo slėptuvę, susitiko su Kidulių MGB garnizono pasalaujančiais kareiviais. Susišaudymo metu 37 kuopos vadas Putinas žuvo. Nukauto partizano kūną okupantai nuvežė į Kidulius ir „pašarvojo“ aikštelėje prie žydų iškalos.

1990 metų rugsėjo 9 dieną Pranas Miliūnas partizano Putino kaulus palaidojo Kidulių kapinėse.

ŠTURMO BŪRIO PARTIZANAI

Pranas Kasparavičius gimė 1924 metais Šilininkų kaime, Kidulių valsčiuje, Šakių apskrityje, vidutinių ūkininkų šeimoje.

1946 metų rugsėjo pradžioje Pranas, šaukiamas į sovietų armiją, pasitraukė pas Dr. Vinco Kudirkos grupės partizanus ir Žiedo slapyvardžiu papildė partizanų gretas. 1947 metų vasarą pakeistu Štur-

mo slapyvardžiu Pranas buvo paskirtas Žalgirio rinktinės 37 kuopos Tautmylio būrio Šturmo skyriaus vadu. Skyrius veikė Gelgaudiškio apylinkėse. Trakučio ir Žalgirio giriose, Pankliškės ir Jotyškės miškuose, buvo įsirengę slėptuves. Skyriuje buvo 4 partizanai: Vytautas Greičius-Štrausas, partizanas nuo 1946 metų sausio 15 dienos, Stasys Butkus-Jaunutis ir Augustinas Butkus-Gudruolis.

1947 metų pirmą šv. Kalėdų dieną patyręs partizanas Vytautas Greičius vos išvengė žūties. Šakių MGB - saugumo 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo kapitono Perevalov vadovaujamas Griškabūdžio MGB karinis dalinys puolė Bagdžių kaimo ūkininko Juozo Kuncaičio sodyboje dienojančius partizanus. Kautynėse žuvo būrio vadas Kostas Naujokaitis-Tautmylis ir Pranas Nevirauskas-Vėjas. Iš kautynių vietos pasitraukusį partizaną Štrausą pasivijo ir labai sukandžiojo čekistų vilkšunis. Tik pistoleto šūviais nukirtęs keturkojį priešą, Štrausas pasitraukė ir ilgokai gydėsi šuns dantų išplėštas žaizdas.

1948 metų rugsėjo 19 dienos paryčiais grįždami iš naktinio žygio į Žalgirio miške įrengtą bunkerį, į Trako kaimo ūkininko Antano Basčio sodybą užsuko keturi Šturmo skyriaus partizanai. Jau visai prašvitus partizanams tęsti žygį buvo pavojinga. Nutarė dieną praleisti patikimo ūkininko sodyboje. Tačiau vyrams sumigus, kažkuris iš Basčių, nujojęs į Gelgaudiškį, pranešė čekistams, kad pas juos namuose apsistoję partizanai. Po valandos MGB garnizonas keliomis pastotėmis atvažiavo į Trakučio giraitės pamiškę. Pamiškėje palikę pasalą, dvi emgebistų grupės glaustu žiedu apsupo Basčių namus. Partizanai, iššokę iš namo, atsišaudydami traukėsi vakarų kryptimi, Trakučio giraitės link. Iš sodybos ir Trakučio pamiškėje paliktų kareivių kryžminės ginklų ugnies nukauti krito trys partizanai:

Pranas Kasparavičius-Šturmas iš Bridžių kaimo, Sintautų valsčiaus, 37 kuopos skyriaus vadas;

Vytautas Greičius-Štrausas, gimęs 1924 metais, iš Plieniškių kaimo, Šakių valsčiaus;

Stasys Butkus-Jaunutis, Kastytis, gimęs 1931 metais, iš Šakių valsčiaus Plieniškių kaimo.

Augustinas Butkus-Gudruolis, žuvusio Jaunučio, brolis, pasitraukė.

Tauro apygardos Žalgirio rinktinei
Įsakymas Nr. 18
Būstinė, 1948 metų gegužės 5 diena
Rikiuotės sritis

§ 1 Skelbiu rinktinės žiniai ir vykdymui Tauro apygardos vado įsakymo Nr. 7 § 1, 2 ir 5, iš šių metų 1948 metų gegužės 4 dienos:

§ 1. Žalgirio rinktinės vadą ir laikinai einantį apygardos štabo viršininko pareigas Šturmą, didvyriškai žuvusį kautynėse su priešo pajėgom (...) dėl Nepriklausomybės atstatymo, išbraukti iš apygardos kovotojų asmeninės sudėties nuo šių metų balandžio 28 dienos. Štabo viršininko raportas Nr. 1.

§ 2 Žalgirio rinktinės štabo viršininką Saidoką iš pareigų atleidžiu ir (...) skiriu laikinai į Žalgirio rinktinės vado pareigas nuo šių metų. gegužės 4 dienos. Perėmus raportu pranešti man.

§ 5. Žalgirio rinktinės rėmėjus Kiškį ir Tulpę už paramą Laisvės kovotojams (...) dėl Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo apdovanoju rėmėjų juostele „Už uolumą“. Pagrindas: rinktinės vado raportai Nr. 21, 22.

Originalą pasirašė Rymantas, apygardos vadas
Nuorašas tikras: Arūnas, už adjutantą

§ 2. Visiems Žalgirio rinktinės kuopų, būrių, skyrių vadams ir Laisvės kovotojams įsakau klausyti mano įsakymą nuo šios dienos. Pagrindas: apygardos vado įsakymas Nr. 7 § 2.

§ 3. Visi išleistieji įsakymai, instrukcijos, direktyvos rinktinės vado Šturmo galioja ir įsakau juos vykdyti.

§ 4. Žalgirio rinktinės štabo Spaudos skyriaus viršininką Faustą iš pareigų atleidžiu ir tolimesnei tarnybai skiriu Žalgirio rinktinės štabo viršininku nuo šios dienos.

Originalą pasirašė Saidokas, rinktinės vadas
Nuorašas tikras: (parašas neįskaitomas) adjutantas

GEGUŽĖS PIRMOJI „AFRIKOJE“

Gegužėle, šį metelį tu anksčiau pas mus parlėk...
Apraudoki mūs vargelį, našlaitėliams mums padėk!
Tik parlėkus nepažinsi tu šalelės Lietuvos,
Neatrasi, kur kukavai, tos šakelės mylimos...

1948 metų balandžio 30 dienos pavakare susirinkome Paplauskų sodyboje. Patvarkę kiemelio aplinką ir iki pusiaunakčio pavakaroję nenorom skirstėmės. Mes, keli pamiškės kaimo vaikinai, dainuodami atėjome į pietinį Švenčiaviškio girios pakraštį. Tykus šiltas vakaras viliote viliojo įsiklausyti į paslaptingus nakties garsus, pajusti ir gėrėtis atgimstančios gamtos pulsu... Susėdę ant jau pakankamai pradžiūvusio mišką ir pievą ribojančio, tuomet žmonių vadinto „kapčiaus“- įkasto medinio stulpelio sankasos kauburėlio, iki paryčių minėme mįsles, dalijomės įspūdžiais, išdainavome visas mums žinomas dainas...

Pagaliau rytų horizonte virš Naraukelio kalvos jau pašviesėjęs dangaus skliautas priminė, jog artėja rytas. Paskutinei mūsų dainai ištirpus girios ošime, jautri mano klausa nejučiom sugavo iš netolimų Kupčiaraisčio krūmų atklydusį vos girdimą, tartum metalo su metalu sąlyčio garsą. „Kolesovo gauja,“- šmėstelėjo nerami mintis...Tačiau pagirių gyventojams buvo gerai žinoma - „emvedistai sekamus objektus visuomet apgula prieš pat vidurnaktį. Iš pasalų vietų tyliai pasitraukia vos tik pradėjus švisti,“ - aną baugią mintį paneigė kita, visiškai logiška mintis...

Supratęs, jog pamiškėn galbūt artinasi partizanai, lankydavęsi „Afrika“ vadintoje mūsų sodyboje, paraginau vyrus sutraukti dar vieną, dabar jau tikrai paskutinę dainą.. Nelaukdamas jų pritarimo, pradėjau: „Ar aušta rytas, ar diena.../ Ar teka saulutė skaisčiai raudona...“ Nors išgirstas specifinis garsas daugiau nepasikartojo, jutau, jog už 100 metrų nuo mūsų „kapčiaus“, takeliu per Kupčiaraisčio žilvičių krūmus, į Švenčiaviškio girią atėjo grupė partizanų. Kiek padelsę, skirstėmės. Rytuose už Pajuodupio kaimo sodybų, belapių klevų šakų properšose, sužėrėjo pirmieji rausvo saulės skritulio kraštelio spinduliai.

Išėjusį iš girios mane pasitiko santūrus ištikimojo mūsų Topo amsėjimas. Gudrus šuo panašiu lojimu sutikdavo ir partizanus; buvo

įpratęs „žaliukus“ sutikti draugišku, trumpu lojimu. Dažnas Šilavoto krašto „muravjovo“ - MGB viršininko leitenanto Vasilij Kolesov vadovaujamas emgebistų pasalas - mūsų sodybos apgultis, Topas sutikdavo išskirtinos intonacijos lojimu.

„Užuodęs specifinį sovietų MGB kariaunos tvaiką, ištisą naktį bėgiodamas aplink sodybą nepaliaujamu skalijimu jis reikšdavo neprašytiems „svečiams“ šunišką priešiškumą... Paryčiais iš apgulties postų pasitraukus emgebistams, Topas lįsdavo į kluoną ir guldavo į šiaudus „užtarnauto poilsio“...

- Dėkoju už dainą!.. Ji padėjo mums be nervų įtampos ir didesnio atsargumo įeiti į girią,“ - vos pravėrusį gryčios duris, mane pasveikino Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras. Susėdę ant suolo, jiedu su tėčiu - partizanų rėmėju Ūsu, matyt, aptarinėjo žuvusio brolio Klemenso-Kurto, buvusio rinktinės štabo Ūkio dalies viršininko, praėjusią vasarą tėčiui pavestus ūkinius reikalus.

Patraukė dėmesį į galinį gryčios langą nukreiptas ant stalo pastatyto rankinio kulkosvaidžio vamzdis... Prie jo į stalą atrėmęs alkūnes, delnuose panardinęs smakrą, pro langą aplinką stebėjo dar iš gimnazijos laikų gerai pažįstamas Kazys Urbanavičius-Žaibas.

Gale stalo kertėje apkabinęs įprasto ginklo - „prancūzkos“ vamzdį, sėdėjo rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkas partizanų leitenantas Jonas Valenta-Čempionas.

Kitame stalo gale tarp kojų pasistatęs pusautomatį SVT per priešpriešinį trobos langą pagirio aplinką stebėjo štabo pareigūnas viršila Jonas Ulevičius-Ainis. Prie stalo kampo ant kelių pasidėjęs vokišką „šturmmašinę“ sėdėjo iš Maironio kuopos į Geležinio Vilko rinktinę grąžintas ir štabo Žvalgybos skyriaus viršininku Tigro paskirtas puskarininkis Albinas Švedas-Radastas.

Prie šono tarsi mylimąją pasiguldęs PPS automatą, skersai lovos pusiau gulom sėdėjo vasario mėnesį Veselavos kautynėse sužeistas, dar sutvarstyta petimi rinktinės adjutantas Papartis. Pasistatęs dešimtšūvį pusautomatį SVT šalia jo ant lovos krašto sėdėjo mintyse paskendęs, paslaptingas kaip tikras miškų lapinas, štabo pareigūnas Stasys Marčiulynas-Lapinas.

- Kažkas ateina, - pamatęs iš girios einantį dėdę Juozą, sunerimo aplinką stebėdamas Žaibas.

- Tai brolis Juozas ateina šerti gyvulių... Per karą sudegus jo troboms, gyvulius laiko pas mus, - nuramino partizanus tėtis.

- Pasakysiu, kad atidžiau stebėtų pietinę Švenčiaviškio palaukę, iš kur matosi Šilavotas, - pridūrė tėtis ir pakilęs išėjo laukan.

Kieme pasikalbėjęs su broliu, po kelių minučių į gryčią sugrįžęs tėtis pasišaukė jauniausią mano brolį ir paliepė:

- Povilai, užkąsk kiek ir eik pas dėdę Juozą... Su Kaziu vaikštinėdami pagiriais „paieškokit žibučių“ ir pasižvalgykit, ar nesimato rusų „žaliakepurių“... Jei kas, parbėgę praneškit, - penkiolikmetį sūnų žvalgybos subtilybių pamokė tėtis.

Netrukus ankštoka, dar rusų caro laikais „in sąsparas“ statyta gryčia su plūkta molio asla pritvinko puode kunkuliuojančių raugintų kopūstų garų ir kepamos mėsos aromato... Mama su dukterimi Izabele ruošė partizanams pusryčius. Spirgančių lašinių su svogūnais kvapas erzino uoslę ir žadino visuomet praalkusių partizanų ir mano apetitą.

Žiaurių kautynių, skaudžių netekčių ir atšiaurių būties sąlygų sužeisti partizanų jausmai, jaukios namų šilumos paveikti, išsiliejo kupinais nuoskaudos ir laisvės ilgesio dainų posmais. Švelniu lyriniu tenoriuku tyliai pradėjo partizanas linksmuolis Jonas Ulevičius-Ainis, Leitenantas:

Čia jau viskas sunaikinta, riogso akmens ir stuobriai,
Miestai, kaimai nuterioti, likę vien tik griuvėsiai;
Tūkstančiai lavonų pūva, vėjai gaudžia ant laukų,
Rauda saulė ir mėnulis — gaila brolių nekaltų...
Čia motulė rankas laužo, leisdama kovon vaikus,
Čia sesutės gailiai verkia, lydėdamos brolelius;
Čia upeliai ir šaltiniai, kraujo žiedais pražydės,
Ak, Lietuva - Motinėle! Ar ilgai dar kęst reikės?

Paskutiniai dainos žodžiai, tartum skaudi aimana, susiliejo su giliu dainuojančių partizanų atodūsiu... Po trumpos tylos valandėlės, įsijautęs Ainis tęsė:

Kalnai, kur dainavom... Upeliai klegėjo,

Kur aš mažutėlis laksčiau;
Pušelės lyg rūtos lingavo nuo vėjo
Ir kilo aukščiau, vis aukščiau...
Kaip būdavo gera po liepom šakotom
Pavargusią sielą priglaust;
Ir auštantį rytą sidabro palaukėm
Nubrist ligi pačio dangaus...
Kaip sužeistas liūtas, kaip alkanas aras
Po tėviškės sodžius bastaus...
Aš nieko netrokštu... O Viešpatie geras!
Tik mirti Tėvynės laukuos!..

Šis žiauriose kautynėse užgrūdintų Laisvės kovotojų iš sielos gelmių išdainuotas posmas, kaip beviltiškas šauksmas į Visagalį, giliai įsirėžė mano atmintyje ir pasąmonėje tebeskamba iki šių dienų. Tačiau dangus tada buvo kurčias... Troboje įsiviešpatavo mirtina tyla... Rodos, tik girdėjosi atklydusio iš girios ankstyvo pavasarinio uodo zyzimas...

Stebėdamas prie krosnies stovinčią mamą ir prijuostės kampu braukiančią per skruostus riedančias ašaras, Tigras pasiūlė:

- Vyrai, ką čia dabar mes... Tokias liūdnas... Aini, trauk linksmesnę!

Daužo Stalinas bokalus - Kremliaus rūmuose puota.
Sėdi Roza Kaganovič su diktatorium greta;
Ir velnias žino, kiek jie išgėrė vyno,
Kiek jie išgėrė vyno tada.
Šoka Berija čardašą, blizga durklas tarp dantų,
O nuo durklo kraujas laša mūsų brolių, seserų;
Ir velnias žino, kiek jis jų nukankino,
Kiek jis jų nukankino žiauriai.
Nors Kalininas ir senas, bet aistringas kaip gaidys,
Jam patinka balerinos... Kol „nesužeista“ širdis.
Ir velnias žino, kodėl tik balerinos,
Kodėl tik balerinos, vėlai...
Susimąstęs Bartašiūnas, mintys pinasi galvoj,

Kaip reikėtų išnaikinti partizanus Lietuvoj...
Ir velnias žino, ką jis dar „sumyslino“,
Ką jis dar „sumyslino“ suktai...
Šoka išgama Paleckis su mongoliška pana,
Prisiglaudęs ausin šnabžda: „Dorogaja ty moja...“
Ir velnia žino, ką jai „prisipažino“,
Ką jai „prisipažino“, kvailai...
Glamžo Greisas komjaunuolę:
„Čio ty spahrdais!.. Vas ist das!..“
Ir už bučkį intriguotą, marinuotą silkę duos...
Ir velnias žino, kur vesis ją iš kino,
Kur vesis ją iš kino... vėlai...
O kolchoznykė čekistui laižė kruvinus padus,
„Kur padėjai mano vyrą?
Buvo toks ramus žmogus“...
Ir velnias žino, už ką jį nukankino,
Už ką jį nukankino, žiauriai...

Jau kiek aprimusi mama paragino partizanus:

- Vyručiai, nusiimkit nuo stalo savo „žaisliukus“... Pusryčiai...

Ne paslaptis - tėtis atnešė ir ant stalo pastatė porą „dvikolkių“ ruginukės. Įsipylęs į stikliuką, užsveikino amžiumi vyriausiąjį Čempioną ir išgėrė... Ant vidurio stalo pastačiusi didelį dubenį virtų neluptų bulvių ir puodą garuojančių kopūstų mama, tarsi atsiprašydama, paragino:

- Vyrai, visi jūs ūkininkaičiai... Teks bulves patiems nusilupti... Gal dar neatpratę... pirščiukais, pirščiukais, - pajuokavo.

Netrukus kopūstai ir bulvės „susilaukė žemiškos paskirties“ - garuojančių kopūstų puodas ištuštėjo...

- Dabar galima ir po „čierką,“ - prisipylė taurelę ruginukės partizanas Čempionas.

Visi vyrai išgėrė po taurelę ir įniko „tvarkyti“ mamos atneštą kepsnį ir kiaušinienę. Negėrė tik sužeistasis Papartis ir Lapinas.

Jau į zenitą. įkopusi saulutė dosniai siuntė pavasariškai šiltus

spindulius. Pamiškės drebulės kamieną uoliai ir sąžiningai „tuk-tukluk....“ „operavo“ miškų sanitaras raudongalvis genys...

Po ilgokai užtrukusių pusryčių partizanai pakaitomis pradėjo valyti ginklus, kiti nuosaikiai vaišinosi ir užkandžiavo. Papartis paprašė tėtį į girią padėti nunešti ir paslėpti atsineštus atsarginius ginklus. Rusišką automatą PPŠ ir du vokiškus paprastus šautuvus nunešę paslėpė po eglės išvartos kerplėša, dar neištirpusio sniego pusnyje. Ietis pažadėjo po kelių dienų ginklus paslėpti patikimiau.

Mudu su Ainiu, ginkluotu tik vokišku automatu, pistoletu ir žiūronais, išėjome pasižvalgyti. Neskubėdami pasukome į pietinę Švenčiaviškio girios palaukę. Sugulėme ant pavasarinių saulutės spindulių jau pradžiovintų samanų už tankaus eglaičių gojelio. Iš Tigro paskolintus žiūronus nukreipiau į Šilavoto pusę. Kalne už pusantro kilometro, prie Šilavoto stribų būstinės - „mūrelio“ nuo paradinių durų pirmyn link bažnyčios šventoriaus ir atgal tingiai žingsniavo stribų sargybinis. Vienintelėje dulkėtoje bažnytkaimio gatvelėje praeivių nesimatė. Tik retkarčiais pro stribyną prabėgdavo visuomet kažkur skubantys nedideli berniukai...

Nepastebėjome, kai pro mūsų eglynėlį girios takeliu gal už trisdešimt žingsnių praėjo dvi merginos: Bartuliu Kastulė ir mano pusseserė Girnių Liudvisė. Po pusantrų metų Prienų KGB tardymo kabinete ji stojo akistaton kaip liudininkė, mačiusi mane su „banditų“ žiūronais stebintį Šilavoto „liaudies gynėjų“ būstinę. Gal valandą stebėję stribų ir MGB karinės įgulos štabą, nieko įtartino nepastebėję grįžome į „Afriką“.

Radome vyrus vaišinantis partizanų atsineštais lašiniais ir pora „rinkių“ dešros. Grįžęs iš žvalgybos ir prie stalo prisėdęs visų mūsų Jonuku vadintas Ainis užtraukė dar vieną negirdėtą dainą:

Kai buvo ramūs vakarai, mane mylėjai tu karštai,
O dabar visai pamiršai ir atėjūną pamilai...
Su juo linksmai tu gyvenai, „samanę“gėrei, dainavai;
O kai ateidavo naktis... Su tavim guldavo ir jis...
Tau buvo linksma ir smagu tarp atėjūnų svetimų,
Kai nešė rūbus pavogtus... iš lietuvaičių atimtus...

Bet nebeilgai jau taip bus, - bėgs atėjūnas į rytus,
O tu paliksi viena... tu - be atėjūno, be draugų...
Nė vienas sūnus Lietuvos nebemylės tokios panos,
Nors ji visur visus kalbins, bet. niekas jos neapkabins...
Šauksi: „tovarišč, kuda ty! kiauri sijonai jau visi“;
Kuda idioš? nieks nepaklaus. Kur mūs katiuša prisiglaus...

Saulės diskui pakibus smailose „Afrikos“ medžių viršūnėse, partizanai pradėjo ruoštis naktiniam žygiui. Artėjant vakaro sutemai, vyrai padėkojo mamai už sotų „gaspadorišką“ vaišingumą ir pakilo nuo vaišių stalo. Pasitikrinę ginklus, draugiško Topo amsėjimo palydėti, partizanai pradingo jau tamsėjančios Švenčiaviškio girios pakraštyje.

Gegužės 3-iosios naktį „Afrika“ jau buvo Šilavoto garnizono ir kviestinio MGB kareivių dalinio apgulta. Tai liudijo girios palaukės pakrūmėse ir buvusių postų prie kelmų vietose besimėtančios, į „kerzavų“ batų padus užgesintos „Pravda“ ir „Izvestija“ laikraščių skiautėse susuktos machorkės nuorūkos...

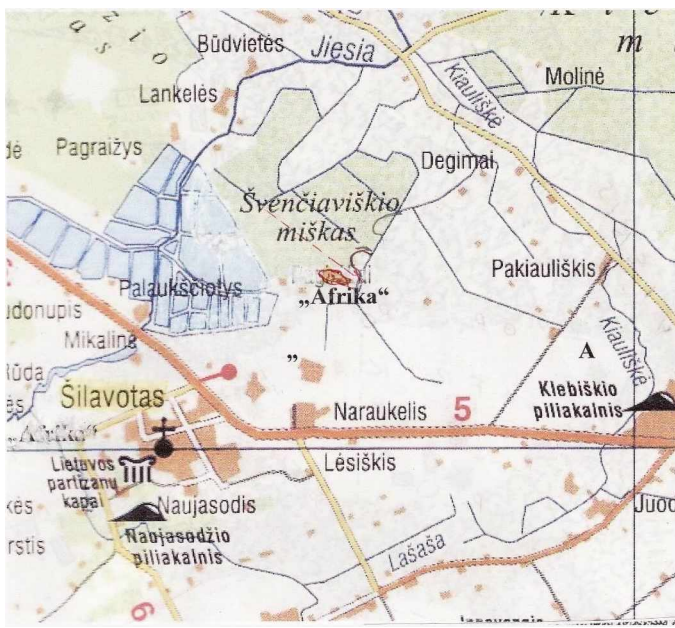

ŽAIBO BŪRIO PARTIZANŲ ŽŪTIS

Žvirgždaičių valsčiaus Viltrakių kaimo ūkininkų Dulskių ir Šipailų atžalos Vincas ir Antanas augo ir mokėsi kartu. Neišskiriami draugai vienas kitą suprasdavo iš pirmo žvilgsnio. Dulskių Vincas, gimęs 1927 metais, baigė Šakiuose septynias vidurinės mokyklos klases. Šaukiamas į sovietų armiją pradėjo dirbti Žvirgždaičių valsčiaus Vykdomojo komiteto sekretoriaus pareigose. Vyresnis brolis Juozas buvo NKVD dalinio „žaliakepurių“ pagautas ir išsiųstas į sovietų armiją. Namuose likę abu tėvai ir dvi seserys dirbo ūkelyje.

1946 metų pradžioje valsčiaus MGB čekistų ir stribų įtartas partizanų ryšininku, kovo mėnesį Vincas iš valsčiaus pasitraukė. Priimtas į Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 55 kuopą, Vincas pasirinko Žaibo slapyvardį. Netrukus draugo pavyzdžiu pasekė ir į Žalgirio partizanų gretas įstojo Antanas Šipaila-Kovas. 1946 metų vasarą Žaibas buvo paskirtas Žalgirio rinktinės Generolo Povilo Plechavičiaus kuopos būrio vadu.

1947 metų sausio 12 dieną Tauro apygardos vado įsakymu Nr.l(op), Žalgirio rinktinės Generolo Povilo Plechavičiaus kuopa pervesta Kęstučio rinktinės štabo pavaldumui. 1947 metų rugsėjo 22 dienos rinktinės vado įsakymu Nr. 1 (op) kuopa pavadinta 69 kuopa. Šios kuopos Žaibo būrio partizanai Posviečio kaimo ūkininko Kemerzūno tvarte po ėdžiomis buvo įsirengę slėptuvę. 1948 metų žiemą ir pavasarį, dažnų MGB karinių dalinių siautėjimo metu, šioje slėptuvėje pasislėpdavo 5-6 partizanai.

1948 metų pavasario šilumos dvelksmu alsavo atgijusi Andriškių-Klausučių apylinkių gamta. Šeimenos šlaitų krūmuose nutilo skardūs lakštingalų garsai. Tik retkarčiais nakties rimtį sudrumsdavo Šeimenos upelio užutekių krūmuose įsikūrusių varlių „kolonijų“ kvarksėjimai...

1948 metų gegužės 1-osios vakare ties Klausučių kaimu iš Žaliosios miško išnirusi šešių partizanų grupė aplenkė kaimą ir atėjo prie Šeimenos pakrantės. Jau po pusiaunakčio upelio šlaitu 69 kuopos būrio vadas Žaibas su penkiais kovos broliais atėjo į Posviečio kaimą. Nutarę tą naktį į slėptuvę neiti, partizanai užsuko į vieno ūkininko sodybą ir

nusprendė čia nakvoti. Tačiau sodybos šeimininkai, ruošdami vyrams vakarienę, pasiskundė, kad jų ūkyje dažnai lankosi Alvito ir Vilkaviškio MGB garnizono kareiviai ir stribai. Patarė vyrams geriau eiti pas kaimynus. Paklausę ūkininko patarimo, partizanai padėkojo šeimininkei už vaišes ir iš sodybos išėjo. Naktis trumpa, vietovė - lygūs be miškų laukai, kažkur toliau nenueisi, netruks ir švisti pradės... Nusprendė vyrai dieną pailsėti rėmėjo Kemerzūro tvarte, savo slėptuvėje... „Dar tik antra komunistų šventės diena... Čekistų vadai, kareiviai ir stribai dar pagirioti... Velnias juos čia neš..." - nusprendė vyrai atėję į rėmėjo sodybą. Perspėję šeimininkus, jog čia dienavos, partizanai nuėjo į tvartą. Rūpestinga šeimininkė atnešė vyrams kiek užsikloti. Sulipę į viršų ant grįstų sulindo į pernykščio šieno likučius ir užmigo.

Gegužės 2-osios anksti ryte Kemerzūnas susiruošė mėžti. Po pusryčių į tvartą įstūmė vežimą ir įmetė kelis šakių smeigus mėšlo. Dirstelėjęs pro praviras tvarto duris ir išvydęs kieme sovietų kareivių ir Alvito stribų grupę, nesutriko... Instinktyviai barkštelėjęs šakėmis į ratlankio metalą, gaspadorius ramiai išėjo iš tvarto pasitikti nekviestų įsibrovėlių.

Partizanų leitenantas Vincentas Dulskis-Žaibas

Būrio vadas Žaibas, Kovas ir Smauglys, nušokę nuo grįstų, per praviras tvarto duris atidengė į priešą kulkosvaidžio ir automato ugnį. Pasinaudodami okupantų sutrikimu, kiti trys partizanai pralupo „čyto" lentas, nušoko nuo tvarto ir laukais pasitraukė.

Tauro apygardos Kęstučio rinktinės 69 kuopos būrio vadas partizanų leitenantas Vincentas Dulskis-Žaibas, Laisvės kovotojas Antanas Šipaila-Kovas, gimęs 1929 metais, iš Viltrakių kaimo ir partizanas Juozas Simanavičius-Smauglys, gimęs 1929 metais, iš Gražiškių kaimo Barzdų valsčiuje nu-

sileido į požemyje buvusį bunkerį. Žibalu apšlakstę ir sudeginę dokumentus, visi nusišovė...

Iš bunkerio iškėlę žuvusiųjų kūnus, okupantai kaip malkas sukrovė į mėšliną vežimą ir padegę tvartą laukė naujų aukų... Tačiau iš liepsnojančio tvarto niekas nepasirodė... Pririšę prie vežimo suimtą šeimininką ir apiplėšę sodybą „tautų išvaduotojai“ ir jų tarnai - liaudies smaugėjai su kruvinu kroviniu išvažiavo į Vilkaviškį.

Garbingai žuvusių didvyrių kūnus vandalai „pašarvojo“ Vilkaviškio turgaus aikštėje. Gegužės 5-osios naktį du stribai atvilko partizanų palaikus ir suvertė į vokiečių kapus - brūzgynais užžėlusią, karo metais bombos išraustą duobę...

Tvirto charakterio ūkininkas Kemerzūnas vežamas į Sibirą nusižudė...

Geležinio Vilko rinktinėje. Būrio vado Girininko žūtis

Mraziškių kaime ūkininkas Juozas Kazakevičius dirbo kelis margus žemės. Pagrindinis šeimos pragyvenimo šaltinis buvo vėjo malūnas. Kazakevičiai nuo 1946 metų rėmė Lietuvos partizanus. Dažnas jų šeimos svečias buvo Geležinio Vilko rinktinės 54 kuopos 2 būrio vadas Girininkas ir jo žmona su mažamete dukrele.

1948 metų gegužės 12 dienos priešpiečiais netoli nuo sodybos neaukštoje kalvelėje lengvo vėjelio išjudinti tingiai sukosi vėjinio malūno sparnai. Prie malūno, aikštelėje, stovėjo du atvažiavusių grūdų susimalti Kuišių kaimo ūkininkų vežimai. Prie vežimų pririšti arkliai ramiai kramsnojo jiems skirtą gniūžtę dobilų. Gaspadoriai, sunešę į malūną grūdus, laukė išbyrančių miltų. Po geros valandos ūkininkai, pagaliau užrišę paskutinius miltų maišus, pakrovė juos į vežimus ir išvažiavo.

Nutolus ūkininkų vežimams, prie malūno privažiavo vienkinkis brikelis. Iš jo iššoko partizanų būrio vadas Girininkas ir rajono žvalgas Kadugys. Pririšę arklį, vyrai nuėjo į malūną. Po pusvalandžio iš malūnininko namų į malūną su pietų kraitele atėjo vado žmona Simanaitienė. Netrukus braškėdami nustojo suktis malūno sparnai...

Pietų metas. Vyrai susėdo prie miltų pudra padengto malūnininko darbo staliuko ir neskubėdami sušveitė moters atneštus pietus. Užtraukę po dūmą, partizanai susėdo į savo brikelį ir pasuko į malūnininko Kazakevičiaus sodybą. Netrukus parėjo ir šeimininkas su partizano žmona.

Paviešėję ir pailsėję, pavakare partizanai sėdo į savo brikelį ir pasuko Igliaukos šilelio link. Jau prie Igliaukos palių pamiškės partizanų vežimaitį pasitiko Igliškėlių MGB garnizono emgebistų grupė. Trauktis vyrams nebuvo kur - bandė prasiveržti į šilelį. Iššokę iš brikelio, atsišaudydami traukėsi Jacentavo miškelio link. Jau pačioje pamiškėje emgebistų lengvojo kulkosvaidžio serijos nužudytas suklupo Klemensas Simanaitis-Girininkas, gimęs 1920 metais Jiestrakio kaime, Šilavoto valsčiuje, buvęs policininkas.

Rajono žvalgas Antanas Slavickas-Kadugys, gimęs 1920 metais, iš Rūdos kaimo Šilavoto valsčiaus, nušovė ar sužeidė du priešo kareivius ir pasitraukė į Palių kemsynus.

Nukauto partizano Girininko kūną emgebistai nuvežė į Igliškėlių stribyną ir numetė ant grindinio...

Šturmo ir Pavasario žūtis

Jurgis Petraška (Petruškevičius) gimė 1916 metais Sasnavos valsčiaus Gyviškių kaime. Pašauktas į Lietuvos kariuomenės būtinąją tarnybą, tarnavo ulonų pulke grandiniu. Baigęs karinę tarnybą dirbo Sasnavos policijos nuovadoje.

Jaunesnis brolis Antanas, gimęs 1918 metais, grįžęs iš Lietuvos kariuomenės dirbo savo kelių margų žemės ūkelyje. Vokiečių okupacijos metu, kaip tuomet sakydavo, „in politiką nelindo“.

1944 metų rudenį sovietinių „išvaduotojų“ šaukiami į kariuomenę iš vokiečių „vaduoti Berlyną“ abu broliai pradėjo slapstytis. 1945 metų pavasarį broliai: Jurgis Pinavijo slapyvardžiu, Antanas - Šturmo, įstojo į Klevo, Apynio suorganizuotą partizanų grupę.

1946 metais Jurgis Petraška-Pinavijas vadovavo Geležinio Vilko rinktinės 1 kuopos partizanų būriui. Pinavijo penkių vyrų būrys,

lapkričio 4 dieną eidamas pro Smalinyčios kaimo gyventojo sodybą, susidūrė su NKVD „žaliakepurių“ grupe. Priekyje ėjęs būrio vadas Pinavijas buvo nukautas. Brolis Šturmas, sužeistas į petį, su kitais partizanais pasitraukė į Mačiuliškių mišką.

1948 metų gegužės 12-osios pavakare iš Mačiuliškių miško išėję į Žaliosios kaimo palaukę, 54 kuopos 2 būrio partizanai Pavasaris ir Šturmas sustojo pasikalbėti su pamiškėje lauką ariančiu ūkininku Leonu Tomkumi. Vos paklausęs Leoną, ar nematė apylinkėje rusų, Šturmas pastebėjo nuo Žaliosios kaimo jų link artėjančią Sasnavos MGB garnizono kareivių grupę. Partizanai be kautynių bandė pasitraukti į mišką. Tačiau tarp Tomkaus sodybos ir pamiškėje augančio ąžuolo emgebistų lengvo kulkosvaidžio „Degteriov“ kulkos Antaną Petrašką-Šturmą (Petruškevičių) nukirto, partizaną Petrą Jankauską-Pavasarį, gimusį 1923 metais, iš Kušliškių kaimo Kalvarijos valsčiaus, perbėgusį lauko keliuką, sužeidė pamiškėje. Sužeistus partizanus vežti į Sasnavą atvarė Leono Tomkaus dvikinkį vežimą. Atvažiavus į Sasnavą, jau mirusį Šturmą stribai iš vežimo išvertė prie savo būstinės. Sunkiai sužeistą Pavasarį tardydami MGB čekistai pribaigė...

Geležinio Vilko rinktinės rezervinė Saulėtekio grupė

1946 metų vasarą Skriaudžių apylinkėse Geležinio Vilko rinktinės štabo Žvalgybos ir ryšių skyriaus vadovų iniciatyva buvo įkurta rinktinės Saulėtekio rezervinė partizanų grupė. Grupę sudarė apie 20 narių, čekistų „organams“ nepatikusių jaunų vaikinų. Dalis jų buvo įvairių Kauno mokyklų moksleiviai.

1947 metų žiemą grupės vadas Andrius Ulevičius-Ulanas paprašė Geležinio Vilko rinktinės vadovus, kad Kaune besimokančius, jau čekistų persekiojamus kelis organizacijos narius priimtų į veikiančias aktyviųjų partizanų dalinių grupes.

1947 metų liepos 24 dieną Garliausgirės-Grabavos miške Partizanų Statutui ir ginklui prisiekė jaunieji partizanai:

Karolis Jazumas-Lokys, gimęs 1928 metais, iš Kauno apylinkės Jiesios kaimo;
Vytas Uždavinys-Lakštingala, gimęs 1921 metais, iš Zuikinės;
Marcinkevičius-Putinas (tikslesnių duomenų nerasta, - V. J.);
Vytas Stanevičius-Barsukas iš Seniūnų kaimo, Pakuonio valsčiaus;
Briedis (vardas ir pavardė sąrašuose neišlikę, - V J.).

Partizanai buvo priimti į 52 - Kairio kuopą.

LAKŠTINGALOS ŽŪTIS

Vytas Uždavinys-Lakštingala, gimęs 1921 metais Kauno priemiestyje, Zuikinėje, buvo paskirtas į Geležinio Vilko rinktinės 3 (52) kuopą. Panemunės MGB čekistų ir stribų provokuojami tėvai persikėlė gyventi į Vyčiaus kaime, Taurakiemio seniūnijoje, nusipirktą sodybą. Neilgai jų sūnus - Laisvės kovotojas Vytas-Lakštingala buvo partizanų gretose...

1948 metų gegužės 14-osios pavakare partizanas ėjo į tėvų namus pasikeisti drabužius, pasiimti maisto. Iš Dubravos miško išeinantį partizaną pamatę Pakuonio MGB čekistai atidengė ginklų ugnį. Partizanas Lakštingala iš šturminio automato atsišaudydamas traukėsi, tačiau buvo nukautas. 1948 metų birželio 22 dienos Geležinio Vilko vado įsakymu Nr. 10 žuvęs Lakštingala išbrauktas iš Geležinio Vilko rinktinės kovotojų sudėties.

TRAGIŠKA PAPARČIO ŽŪTIS

Po Geležinio Vilko rinktinės vadų viešnagės „Afrikoje“ štabo adjutantas Papartis ir keli partizanai grįžo į Vartų kaime, Kazio Sinkevičiaus sodyboje, įrengtą slėptuvę. 1948 metų vasario 19 dieną Veselavos kautynėse sužeista jo dešinės rankos peties mentė baigė gyti.

1948 metų gegužės 16 dieną, šeštadienį prieš Sekmines, kluone po šalinėje sukrautais šiaudais įrengtame bunkeryje visą dieną išbuvę Papartis, Rytis, Lapinas, Žaibas ir Ainis vakare atėjo į trobą. Suvalgę

šeimininkės paruoštą vakarienę, vyrai grįžti į slėptuvę neskubėjo. Netrukus atsargus beldimas į lauko duris atkreipė partizanų dėmesį. Nieko iš savųjų nelaukdami, partizanai buvo nustebinti tokio vėlyvo vizito. Pakilęs nuo suolo Papartis išėjo į priemenę ir prie lauko durų rusiškai šūktelėjo: „Kto tam!?“ Į klausimą iš lauko pusės per duris driokstelėjo vienintelis šūvis, perverdamas partizano krūtinę... Iššokę į prieangį du vyrai pakėlė suklupusį Papartį ir atnešė į vidų. Kiti išbėgę į kiemą bandė vytis tolstantį nuo sodybos žudiką, tačiau pavyti bėglio nepavyko.

Aptvarstę sunkiai sužeisto Paparčio krūtinę, vyrai nunešė partizaną į slėptuvę. Per naktį pakaitomis prie jo budėjusiems kovos broliams sustabdyti gausų kraujavimą nesisekė. Gegužės 17-osios paryčiais Geležinio Vilko rinktinės štabo adjutantas, partizanų leitenantas Vaclovas-Papartis (pavardė nenustatyta, spėjama - partizanas iš Žemaitijos) mirė.

Ryte išvedusi į ganyklą pririšti gyvulius, Sinkevičienė pievoje rado numestą žudiko automatą ir kepurę. Pasikišusi po prijuoste radinį, moteris parsinešė namo ir perdavė partizanams.

Partizanų paprašyti kaimo vyrai padarė karstą. Sekminių naktį kovos broliai partizano Paparčio palaikus nuvežė į Žemaitkiemio-Skuigės mišką ir palaidojo partizanų kapinaitėse. Žuvusio Paparčio garbei bendražygių ginklų salvės garsas pasklido Prienų šilo masyve primindamas, kad kova už Lietuvos laisvę dar nebaigta...

Gegužės 1-ąją Švenčiaviškio girioje anuomet po kerplėša paslėptus ginklus mano tėtis - partizanų rėmėjas Ūsas rūpestingai sutepė ir sudėjęs į sukaltą dėžę užkasė dirbamoje dirvoje. Tik po pusmečio atėjęs štabo pareigūnas Ainis iš tėčio saugomo automato PPŠ išsiėmė dar pakankamai gerą, neiššaudytą vamzdį. Žuvus partizanams Paparčiui ir Ainiui, kiti tuomet paslėpti ginklai buvo pamiršti.

1948 METŲ TRĖMIMO OPERACIJA „VESNA“

Atkaklus ginkluotas Lietuvos partizanų pasipriešinimas Sovietų sąjungos NKVD - MGB karinėms pajėgoms, Kremliaus budeliams, MGB maršalams, generolams ir vyriausiems karo vadams pagrįstai kėlė susirūpinimą.

1947 metų gegužės 27 dieną sovietų valstybės KP (b) CK priėmė nutarimą „Dėl kolūkinės statybos Lietuvos, Latvijos ir Estijos sovietinėse respublikose“. Pavesta šių respublikų Komunistų partijos (bolševikų) vadovams ir vyriausybėms priimti reikiamus nutarimus ir pradėti „kolektyvizacijos procesą“...

SSRS saugumo generolai ir karinės MGB ir MVD - represinės struktūros masinei Baltijos tautų gyventojų deportacijai pradėjo rengtis dar prieš gerą pusmetį. Įpareigojo Jakutijos ASSR KP(b) ir Kazachstano srities KP(b) partijos ir Vykdomųjų komitetų vadovus užtikrinti tremtinių - 20-ojo amžiaus vergų - nemokamos darbo jėgos SSRS „liaudies ūkiui“ ir miško pramonei vystyti „priėmimą ir apgyvendinimą“.

Sovietų sąjungos Ministrų tarybos pirmininko, tautų tirono Josif Stalin ir Ministrų tarybos reikalų valdytojo J. Čadajev represinių organų vadams pasirašytu įsakymu, Lietuvos gyventojų deportacijos - trėmimo operaciją vykdyti pavesta SSRS valstybės saugumo - MGB ir Vidaus reikalų ministerijų - MVD represinėms karinėms formuotėms.

1948 metų vasario 26 dienos Sovietų sąjungos valstybės saugumo ministro V. Abakumov įsakymu Nr. 00118 sudarytas ministerijos darbuotojų operatyvinis štabas. Štabo viršininku paskirtas ministro pavaduotojas S. Ogolcov, parinkti į Lietuvą siunčiamų operatyvinių darbuotojų grupės vadovai.

1948 metų vasario 28 dienos SSRS MVD ministro S. Kruglov įsakymu Nr. 00203 operatyviniam štabui vadovauti buvo paskirtas ministro pavaduotojas V. Riasnoj. | Lietuvą siunčiamų operatyvinių darbuotojų grupės viršininku paskirtas generolas leitenantas V. Bočkov.

1948 metų kovo pradžioje Lietuvos SSR saugumo ministro generolo majoro D. Jefimov čekistų grupė baigė operacijos „Vesna“ („Pavasaris“) pasirengimą. Buvo sudaryti du: pagrindinis 12 083 ir

rezervinis - 3 715 tremtinu šeimų, sąrašai. Numatytos tremtinu šeimų sutelkimo vietos.

Lietuvos SSR vidaus reikalų ministro generolo majoro Josif Bartašiūno operatyvinių čekistų grupės parinko ešelonų formavimo stotis. Patvirtino sargybų ir laipinimo į ešelonų vagonus konvojaus asmeninę sudėtį.

1948 metų gegužės 9 dieną operatyvinio štabo parengtą trėmimo vykdymo operacijos planą savo parašu patvirtino Sergej Kruglov. Tremtinių ešelonus iš Lietuvos į paskyrimo vietas lydėti buvo komandiruoti Smolensko, Pskovo, Kalinino ir Velikije Lūki sričių operatyvinių skyrių čekistai. Saugoti, kad tremtiniai nepabėgtų iš vagonų, buvo paskirtas 432 konvojinės kariuomenės pulkas. Kiekvienam ešelonui lydėti suformuotos grupės po 25 kareivius. SSRS geležinkelių ir vandens transporto skyriaus viršininkas generolas majoras V. Arkadijev įpareigotas pristatyti tremtinius į numatytus rajonus „bez poterij" (be nuostolių).

1948 metų gegužės 17 dieną Saugumo ministerija „Vesna" operacijos vykdytojams organizavo paskutinį instruktažą.

Gegužės 18 dieną Lietuvos SSR Ministrų tarybos ir Komunistų (bolševikų) partijos CK šulai nutarimu Nr. 60 įpareigojo valsčių tarybas į represines trėmėjų grupes įtraukti demobilizuotus iš sovietų armijos vyrus; įpareigojo vietinių mokyklų mokytojus „talkinti organams tremiant banditų ir jų pagalbininkų - buožių šeimas".

Gegužės 19-osios ryte trėmimo akcijos organizatoriai generolai: S. Ogolcov, V. Bočkov, D. Jefimov ir J.Bartašiūnas, patvirtino specialaus kontingento iš Lietuvos ešelonų formavimo, laipinimo į vagonus i r išsiuntimo į paskyrimo vietas planą.

Gegužės 21 dieną apskričių ir valsčių partiniai vadai sukvietė partinius aktyvistus, mokytojus ir tremiamų gyventojų kaimynus, kuriems pavedė prižiūrėti be šeimininkų likusias sodybas, gyvulius bei nekilnojamąjį turtą.

1948 metų gegužės 22-osios 4 valandą ryto, vos horizonte sušvitus rytmečio žarai, įnirtingas šunų skalijimas iš gilaus miego prikėlė visus Lietuvos kaimų gyventojus. Iki dantų ginkluotų kruvino-

sios imperijos „vyresniųjų brolių“ ir talkininkų stribų ordos užplūdo gimtinės kaimus ir miestelius. Prasidėjo žiauri, taikiu šūkiu: „Vesna“ - „Pavasaris“, pagyrūniškai okupantų akcentuojama karinė čekistinė operacija - taikių gyventojų trėmimas - deportacija... Dešimtys tūkstančių dorų Lietuvos ūkininkų, vos gimusių kūdikių, invalidų ir savo amželį jau baigiančių senelių, mokytojų, mokinukų, studentų, darbininkų - „nenugalimosios“ bolševikinės sovietų imperijos vadų „priešų“ - buvo pasmerkti žiauriai, beviltiškai tremtinio buičiai, nežinomybei ir mirčiai... Pagal durtuvo ir nagano teisę, GPU čekistų ir jų talkininkų brutaliai sugrūsti į gyvulinius vagonus nelaimingieji buvo tremiami į Vidurinės Azijos ir atšiauriausius Sibiro kraštus.

Trėmimo operacijoje dalyvavo 2 050 Lietuvos SSR operatyvinių darbuotojų ir 2 500 čekistų buvo atsiųsti iš kitų „brolišką“ respublikų. Taip pat buvo pasiųsti 13 542 MGB kariuomenės eiliniai kareiviai ir seržantai bei karininkai, 3 112 MVD pasienio karinių dalinių operatyvinių darbuotojų bei 6 914 stribų - „liaudies gynėjų“. Trėmimo operacijoje dalyvavo 2 000 MGB apsaugos korpuso geležinkelių transporto seržantų ir 11 446 Komunistų partijos bei kitų sovietinių struktūrų aktyvistų. Iš viso lietuvių tautos elito sunaikinimui „Stalino saulės nešėjai“ ir „išvaduotojai“ „Vesna“ lietuvių trėmimo operacijos vykdymui buvo sutelkę 39 564 tiesioginius genocido vykdytojus.

Iš Lietuvos 1948 metų gegužės 22-24 dienomis buvo ištremtos 11 345 šeimos - 35 766 žmonės. Taigi kiekvieno asmens - suaugusio, vaiko, senelio ir invalido - trėmimui Stalin ir jo generalinio štabo „strategai“ generolai paskyrė tik po 1,1 iki dantų ginkluotą nužmogėjusį vykdytoją ir milijoninės „nenugalimosios“ armijos baudėją... Iš Tauro ir Dainavos apygardų buvo ištremta:

iš Alytaus apskrities - 382 šeimos,
iš Kauno apskrities - 667 šeimos,
iš Lazdijų apskrities - 408 šeimos,
iš Marijampolės apskrities - 387 šeimos,
iš Prienų apskrities - 299 šeimos,
iš Šakių apskrities - 251 šeima,
iš Vilkaviškio apskrities - 383 šeimos.

Iš Šilavoto valsčiaus ištremta:

1. Kosto Dlugausko, Šilavoto pradžios mokyklos mokytojo 4 asmenų (2 mažamečiai vaikai) šeima.
2. Maščinsko, Šilavoto parapijos vargonininko 6 asmenų šeima (4 mažamečiai vaikai).
3. Jurgio Jotauto, pagyvenusio Lėciškių kaimo ūkininko, 3 asmenų (duktė invalidė) šeima.
4. Ona Juodsnukienė, žuvusių partizanų Juodsnukių: Andriaus-Spirgio ir Petro-Šeško, septintą gyvenimo dešimtmetį įpusėjusi motina.
5. Simano Gylio, Pajuodupio kaimo ūkininko, 4 asmenų (2 mažamečiai vaikai) šeima.
6. Marčiulaičių, Pajuodupio kaimo ūkininkų, 6 asmenų (4 mažamečiai vaikai) šeima.
7. Jurgio Zieniaus, ūkininko iš Naraukelio kaimo, 8 asmenų (6 mažamečiai vaikai) šeima.
8. Antanas ir Marijona Zieniai, 2 asmenys iš Naraukelio kaimo (dar nevedę Jurgio brolis ir sesuo).
9. Mato Rusecko, Mikalinės kaimo ūkininko, 6 asmenų (3 vaikai) šeima.
10. Varneckų, Raudonupio kaimo vidutinių valstiečių, (4 suaugusių asmenų) šeima.
11. Jonykų, Cikabūdės kaimo vidutinių ūkininkų, 6 suaugusių asmenų šeima.
12. Išganaičiai, Lankelių kaimo mažažemiai, partizanų: Dėdės, Sūnaus ir suimto Barsuko, tėvai.
13. Andrius Spūdys su žmona, Būdviečio kaimo vidutiniai ūkininkai, 2 asmenų šeima.
14. Kazio ir Albinos Ališauskų, Būdviečio kaimo vidutinių ūkininkų, 3 asmenų šeima.
15. Jurgio Mieldažio, Pažarsčio kaimo ūkininko, 7 asmenų šeima su mažamečiais vaikais.
16. Vinco Mieldažio, Žarstos kaimo ūkininko, vėjinio malūno, aliejaus spaudyklos savininko, 6 asmenų šeima.

17. Kazio Kaminsko, Pažarsčio kaimo ūkininko, 7 asmenų šeima.
18. Jurgio Auseno iš Pažarsčio kaimo 2 asmenų šeima.
19. Antano Gustaičio iš Žarstos kaimo 4 asmenų šeima.
20. Antano Brūzgos iš Maldabūdžio kaimo 4 asmenų šeima su tėvais.
21. Motiejaus Bartninko, ūkininko iš Jiestrakio kaimo, 5 asmenų (3 mažamečiai vaikai) šeima.
22. Marija Kazakevičienė iš Jiestrakio kaimo su 5 mažais vaikais (Kazakevičius pasitraukė).
23. Juozo Lapinsko žmona, motina ir sesuo iš Jiestrakio kaimo - 3 asmenys.
24. Jurgis Lapinskas su žmona, ūkininkai iš Jiestrakio kaimo, 2 asmenys.
25. Juozo Kisieliaus, vidutinio ūkininko iš Saginės kaimo, 4 asmenų (mažamečiai vaikai) šeima.
26. Petro Liorento, ūkininko iš Sarginės kaimo, 5 asmenų (žmona, sesuo, du mažamečiai vaikai) šeima.
27. Antano Žiobos, vidutinio ūkininko iš Maldabūdžio kaimo, 5 asmenų (3 mažamečiai vaikai) šeima.
28. Juozo Žmuidos iš Jiestrakio kaimo 4 asmenų (motina ir sesuo) šeima.
29. Juozo Gylio, vidutinio ūkininko iš Elzbiecinkos kaimo, 6 asmenų (2 tėvai, 2 vaikai) šeima.
30. Vinco Venclovo iš Elzbiecinkos kaimo 7 asmenų (žmona, 3 dukterys ir 2 tėvai) šeima.
31. Andrius Lučka su žmona, Prienlaukio kaimo vidutiniai ūkininkai, 2 asmenys.

Lietuvoje buvo paruoštos 44 geležinkelio stotys, kuriose gegužės 22-osios 6 valandą ryto stovėjo 1 786 paruošti prekiniai-gyvuliniai žmonių trėmimui paskirti vagonai.

Šilavoto valsčiuje suimtus žmones gegužės 22-osios naktį sunkvežimiais atvežė į Mauručių geležinkelio stotį. Ant šalutinės bėgių atšakos jau stovėjo paruoštų ir konvojaus su šunimis apsuptų gyvu-

linių vagonų sąstatas. Gegužės 23 dieną į šiuos kelis vagonus buvo sulaipinti (mano žiniomis, 31 šeima) 167 asmenys. Gegužės 23-iosios pavakare į Mauručius atriedėjo Šeštokų, Marijampolės, Vilkaviškio, Virbalio, Pilviškių ir Kazlų Rūdos geležinkelio stotyse suformuoti du sąstatai vagonų su dviem tūkstančiais tremtinių šeimų. Prie Šeštokų-Marijampolės sąstato buvo prikabinti Mauručių stotyje pakrautų tremtinių vagonai. Naktį monotoniškai stuksendami bėgių sandūrose jie nuriedėjo Kauno link.

Iki gegužės 23 dienos 18 valandos įvykdžius numatytą tremtinu šeimų „planą", LSSR KP(b) CK sekretoriaus A. Sniečkaus ir Ministrų tarybos pirmininko M. Gedvilo prašymu, SSRS saugumo ministras S. Abakumov nurodė trėmimo operaciją baigti.

1948 metų gegužės 25 dieną LTSR saugumo ministro generolo majoro D. Efimov ir SSRS saugumo ministro pavaduotojo generolo leitenanto S. Ogolcov ataskaitoje SSRS saugumo ministrui S. Abakumov pasidžiaugta, kad operacija pravesta gana sėkmingai. Tačiau buvę keli nežymūs incidentai, kurių metu žuvo: iš Maskvos srities MGB komandiruotas operatyvinis darbuotojas leitenantas Šmeliov ir iš Leningrado srities MGB atsiųstas leitenantas Aleksejev bei ge-

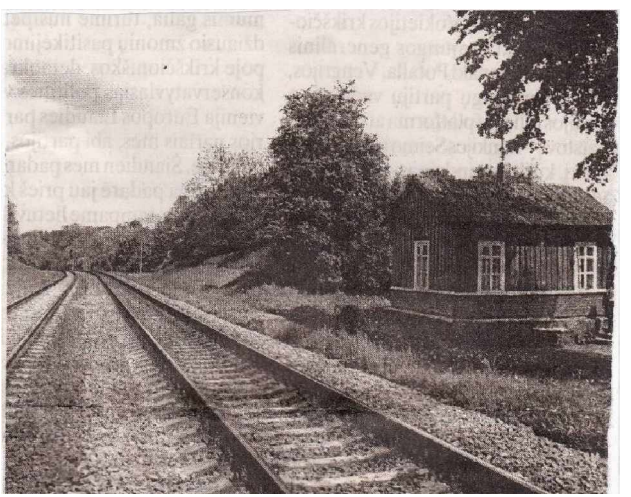

Geležinkelio bėgiai aplaistyti tremiamųjų ašaromis

ležinkelių MVD apsaugos tarnybos seržantas Sagidulin ir Fiodorov, „liaudies gynėjas“. Vykdant operaciją buvo sužeisti: Utenos MGB skyriaus operatyvinis įgaliotinis leitenantas Saveljev iš Leningrado, MGB leitenantas Kazakov, MGB kariuomenės dalinio kareivis Tranizan ir „liaudies gynėjas“ Ivanov.

Ne visi tremiamieji nuolankiai pakluso likimo valiai. Keliolika vyrų bandė pabėgti. Generolo majoro D. Efimov ataskaitoje teigiama: „Dvidešimt trys suimtieji bandė pabėgti. Trys buvo nukauti, šeši - sužeisti ir suimti. Keturiolika bėglių tik panaudojus ginklą buvo sulaikyti, kiti penki buvo suimti nepanaudojus šaunamųjų ginklų.

„Vesna“ akcijos metu - gegužės 22 dienos 10 valandą ryto į Smailių kaimo Kulinskų sodybą užėjo gerokai praalkęs Birutės rinktinės partizanas Jonas Pažėra-Briedis. Šeimininkės Anastazijos pamaitintas, partizanas išėjo į kiemą. Kalbantis su tvarto stogą taisančiu šeimininku Jurgiu, šis pamatė nuo Pažėrų pusės artėjančią sovietų kareivių grupę. Partizanas traukėsi į girią, tačiau susidūrė su kita miško pakraščiu slenkančia emgebistų grupe. Susišaudymo metu žuvo Dariaus ir Girėno kuopos partizanas Jonas Pažėra-Briedis, Kudlius, gimęs 1924 metais, iš Smailių kaimo Veiverių valsčiaus.

Iš Lietuvos buvo išsiųsta 30 geležinkelio ešelonų - sąstatų:

Į Krasnojarsko kraštą - 18 sąstatų, 6 630 šeimos, 22 942 žmonės, tarp jų 6 506 vaikai.

Į Irkutsko sritį - 9 sąstatai, 3 303 šeimos, 11 338 žmonės, tarp jų 3 342 vaikai.

Į Buriatuos Mongolijos ASSR - 3 sąstatai, 382 šeimos, 1 298 žmonės, tarp jų 431 vaikas.

„VESNA“ TRĖMIMO IŠVENGUSIŲJŲ MEDŽIOKLĖ

Kur ištryško kraujas, - neželia rugys,
Motiną išvežęs, tėvą nukankinęs,
Nesiliauja siautęs Kremliaus kraugerys...

Dar nenutilus tremtinių ešelonų bildesiui, dar girdint tolstančių Uralo kalnų link tūkstančių tremtinių aimanas, per sužaliavusius tėviškės laukus vėl nuaidėjo šūvių salvės... Papievius vėl nudažė nekaltų Sūduvos krašto trėmimo išvengusių žmonių kraujas...

Birželio 4 dienos popiete į mūsų sodybą - „Afriką“ atėjo Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras ir 52 kuopos vadas Petras Mockapetris-Kairys. Netrukus užėjo trėmimo išvengęs mamos giminaitis Jurgis Jotauta iš Lėciškių kaimo ir iš Šilavoto Straigių Klemensas. Matyt, vyrai buvo anksčiau sutarę susitikti pas mus, „Afrikoje“. Vyrų kalba iš karto pakrypo apie artimiausią perspektyvą Jurgiui ir Klemensui apsispręsti ir papildyti partizanų gretas.

- Ką, vyrai, aš pas jus veiksiu... trumparegis... Dar nupilsiu kurį, nesirinkdamas, - nusišypsojo Klemensas, buvęs patikimas žuvusio Pjūklo rėmėjas ir ryšininkas Vikruolis.

- Šilavoto stribų „mūriuką“ sprogdinti tai įžiūrėjai... - sugebėsi ir dabar pas mus ką nors „susprogdinti, - pajuokavo Tigras.

Lėciškių kaimo gyventojui, 35 metų Jurgiui Jotautai, einančiam Žarstos kaimo ūkininko Auseno paruge, vokiečių esesininkai 1941-ųjų vasarą sužeidė vieną ranką... Ilgai gydytas Jurgis liko invalidas, silpnai valdantis peršautą ranką. 1948 metų pavasarį „Vesna“ I rėmimo metu bolševikams išvežus Jurgio tėvus ir invalidę seserį, *vyresnieji* broliai: Jurgis, Jonas ir Pranas, bei Prienų gimnazistė sesuo Konstancija nebuvo namuose ir trėmimo išvengė.

Jurgis slapstėsi pas patikimus giminaičius ir netolimus kaimynus. Šį kartą partizanų kalbinamas trauktis į mišką, 38 metų Jotautų Jurgis mąstydamas balsu svarstė: „Ką veiksiu vienarankis partizanas miške?.. Tik nereikalinga našta būsiu...“ Tikriausiai taip ir liko galutinai neišspręstas šis klausimas.

Temstant partizanai išėjo į Švenčiaviškio girią, Jurgis su Klemensu pasuko Kupčiaraisčio krūmų link. Jurgis pasiliko pas Siaurukus, Klemensas nuėjo į Baltrušaitynę - Subačynę.

Nakvojo Jurgis pas Krišnickienę, gyvenančią 1941 metų vasarą į Sibirą ištremtų Paužų sodyboje. Ryte apie 10 valandą pamatęs Kupčiaraisčio krūmais sodybos link artėjančią MGB leitenanto Kolesov budelių gaują, Jurgis bandė pabėgti. Kolesov ir, berods, stribas Klemensas Matusevičius šaukė:

- Jurgi... Jotauta, stok!.. Šausim... Stok! - bėgantį Jotautų ganyklos - Dvarapievės link Jotautą Jurgį, gimusį 1910 metais, peršovė kulkosvaidžio „Degteriov“ serija...

GINTARO IR ŽILVIČIO ŽŪTIS

1948 metų birželio 8-osios naktį MGB agentės „Pempės“ sekamą Nendriniškių kaimo gyventojos Daminaitienės sodybėlę, partizanų vadintą „Laužynėliu“, apsupo Marijampolės MGB dalinio kareiviai. Paryčiais į „Laužynėlį“ ateinančius 54 kuopos 1 būrio partizanus pasitiko pasaloje laukiančių emgebistų šūviai. Susišaudymo metu skyrininkas Kostas Kižys-Gintaras, gimęs 1928 metais, iš Marijampolės ir Antanas Popiera-Žilvitis, gimęs 1929 metais, iš Dambravkos kaimo buvo sužeisti. Vengdami gyvi patekti į sužvėrėjusių čekistų tardymų „mėsmalę“, jauni vaikinai susisprogdino...

Būrio vado pavaduotojas, būrininkas Benediktas Budrys-Vytenis, Spartuolis, Beržas gimė 1929 metais Marijampolės valsčiaus agronomo šeimoje. Stambokas Budrių ūkis už geležinkelio materialiai rėmė vietinius Geležinio Vilko rinktinės 1 kuopos partizanus. 1946 metų pavasarį baigęs penkias gimnazijos klases, Benediktas pasitraukė pas Geležinio Vilko rinktinės 1 kuopos partizanus. Spartuolio slapyvardžiu buvo paskirtas kuopos raštvedžiu. 1947 metų pabaigoje Vytenio slapyvardžiu buvo paskirtas 1 būrio vadu. 1948 metų birželio 8-osios naktį sužeistas pasidavė gyvas. Marijampolės apskrities MGB skyriaus čekistų tardomas Benediktas Budrys išdavė daug partizanų rėmėjų, apšmeižė Tauro apygardos partizanų kapelioną kunigą Justiną Lelešių-Grafą, Krivaitį...

Atvarę netolimo ūkininko pastotę, žuvusių partizanų kūnus baudėjai sumetė į vežimą. Ant palaikų susodinę Vytenį, Oną Daminaitienę ir jos dukterį Birutę nuvežė į Marijampolę.

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖJE

1948 metų pradžioje kautynėse žuvus rinktinės štabo viršininkui Vyliui, kovo mėnesį - vadui Daumantui ir štabo Žvalgybos skyriaus viršininkui Zigmantui, rinktinės štabas liko be vadovybės.

Iš apygardos štabo grąžintas ir Geležinio Vilko rinktinės vadu paskirtas Juozas Baltrušaitis-Tigras. Balandžio 5 dienos įsakymu štabo Žvalgybos skyriaus viršininku paskirtas tik 24 Maironio kuopos kovotojas Radastas, kiti štabo skyrių vadovų postai buvo laisvi. Gegužės 16-osios naktį žuvus rinktinės adjutantui Paparčiui, Geležinio Vilko rinktinės štabe liko dar daugiau štabo skyrių pareigūnų postų. Sutrikusiai rinktinės štabo ir padalinių veiklai atkurti Tigras ir Čempionas pasirašė įsakymą. 1948 metų birželio 22 dienos įsakymu Nr. 10 Geležinio Vilko rinktinės vadovybė per paskutinį pusmetį žuvusių partizanų atminimui nuo liepos 1-osios iki rugpjūčio 1-osios - visą mėnesį paskelbė gedulo laikotarpiu. Įpareigojo kuopų vadus raportais pranešti štabui apie gedulo laikotarpio nuostatų pažeidimus. Įsakymą ignoruojančius rėmėjus ir civilius numatė atitinkamai nubausti piniginėmis-daiktinėmis ar fizinėmis bausmėmis.

Įsakymo Nr. 10 § 3 52 kuopos kuopininką, Praną Kleizą-Rytį nuo 1948 m. birželio 15 dienos paskyrė Geležinio Vilko rinktinės adjutantu.

Kęstutis Valentą-Kęstutis paties prašymu nuo birželio 10 dienos iš 51 kuopos vado pareigų buvo atleistas. 51 kuopos vadu buvo paskirtas 1 būrio vadas Jonas Šiugždinis-Anupras.

Neseniai į 51 kuopą priimtą kovotoją Joną Valaitį-Vairą perkėlė į 52 kuopą. Antaną Jundilą-Narą patvirtino einamoms 1 būrio vado pareigoms.

Laisvės kovotoją Vytą Uždavinį-Lakštingalą, žuvusį gegužės 14

dieną, išbraukė iš Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos kovotojų asmeninės sudėties.

Šio įsakymo § 11 vadai pareiškė kuopų vadams pastabą: „Pastebėjau, kad kai kuriose kuopose priimami nauji kovotojai, net būrio vadai. Dar kartą įspėju ir paaiškinu, kad naują kovotoją turi teisę priimti tik rinktinės vadas. Norint įstoti naujam kovotojui į kurią nors kuopą, kuopos vadas prisiunčia tikslias ir smulkias žinias, tik be pavardės, į rinktinės štabą ir laukia, kol rinktinės vadas patvirtins. Jei rinktinės vadas patvirtina, tik tuomet kuopos vadas turi teisę priimti."

Originalą pasirašė: Tigras, GVRn. vadas

Nuorašas tikras: Čempionas, už Adjutantą

Nuorašas tikras: Lokys

LVOA, f. 3377 ap. 55, b. 226, 1. 136. s. Mašinraštis

VINCAS MAŽEIKA-MINDAUGAS - MGB AGENTAS „STUMBRAS"

Vincas Mažeika gimė 1919 metais Gustaičių kaime, Marijampolės valsčiuje. Mokėsi Marijampolės mokytojų seminarijoje. 1945 metų liepos mėnesį Marijampolėje Andriaus Bačio-Dobilo buvo užverbuotas ir priklausė pasipriešinimo pogrindžiui. 1945-1946 metais dirbo Prienų gimnazijos mokytoju, bendravo su Jono Misiūno-Žalio Velnio grupės partizanais.

1947 metų rugsėjo 24 dieną Prienų MGB operatyvinio skyriaus leitenanto B. Govėdo-„Pypkės" užverbuotas čekistų agentu, Vincas Mažeika-„Stumbras" gavo užduotį sekti mokytojo Prano Maceinos veiklą ir informuoti „organus". Prižadėjęs užduotį vykdyti, tą pačią dieną Mažeika prisistatė Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos vadovybei ir prisipažinęs esąs užverbuotas paprašė priimti į kovotojų gretas. Partizanai prižadėjo jį priimti su sąlyga, jei jis likviduos jį užverbavusį čekistą „Pypkę" - Govėdą.

1947 metų spalio 13 dienos popiete agentas „Stumbras" su partizanu Vincu Gruodžiu-Žilvičiu ir ryšininku Šauliu atėjo į Prienus.

Mažeika-„Stumbras“ nuėjo prie Basanavičiaus gatvės 48 namo, susitiko su čekistu Govėda-„Pypke“ ir jį nušovė.

1947 metų lapkričio 11 dieną laikinasis kuopos vadas Kęstutis ir Mindaugas Rūdupio kaime susikovė su Prienų MGB kariniu daliniu. Nors Mindaugas buvo sužeistas, tačiau nukovę sovietų kulkosvaidininką ir paėmę lengvą kulkosvaidį, partizanai pasitraukė. Sužeistas Mažeika-Mindaugas gydėsi Sekionių kaime pas Oną Šiugždinienę įrengtoje slėptuvėje. Į bunkerį ateidavo keli Dainavos apygardos Margio grupės partizanai.

1947 metų gruodžio 2 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado įsakymu Nr. 46 § 7, Vincas Mažeika Mindaugo slapyvardžiu nuo 1947 metų spalio 13 dienos priimtas 51 kuopos Anupro būrio eiliniu partizanu ir įtrauktas į rinktinės kovotojų sąrašus.

Pasveikęs Mindaugas 1948 metų balandžio 1 dieną perėjo į Margio grupės Sadausko-Berželio būrį.

1948 metų birželio 28 dieną Prienų MGB čekistai ir karinio dalinio kareiviai netikėtai apsupo Birštono valsčiaus Vaitiškių kaimo gyventojos Julijos Bendaravičienės sodybą. Mindaugas spėjo iš sodybos išbėgti. Tačiau sužeistas bandė nusišauti. Šūvis buvo nesėkmingas... Peršauta galva, be sąmonės Vincas Mažeika-Mindaugas nukrito ir čekistai jį suėmė dar gyvą. Atgaivintas ir atvežtas į Prienų MGB būstinę jau pirmojo intensyvaus čekistų tardymo metu dar neatgavęs dvasinės pusiausvyros V. Mažeika-Mindaugas prisipažino: „Mūsų grupė bunkerį turėjo Šiugždinienės Onos sodybos „chleve“ - klėtyje...“

Birželio 29 dieną Mažeikos nurodytą Sekionių kaimo Jiezno valsčiaus Šiugždinių sodybą užplūdo Prienų MGB operatyvinio įgaliotinio kapitono Nesterov ir kapitono Rodin vadovaujamos gausios čekistų ir Prienuose dislokuotos karinės pajėgos. Šiugždinienės sūnus Pranas Šiugždinis, gimęs 1929 metais, ir vyresnė, 1925 metais gimusi, duktė Domicėlė spėjo iš namų pasitraukti.

Kruopščios kratos metu išvertę visus ūkinius sodybos pastatus, kareiviai klėtyje po grindimis užtiko tuščią bunkerį, kuriame rado tik menkaverčio partizanų inventoriaus likučius...

Žinomo Prienų gydytojo dr. Brundzos intensyviai gydomas

agentas Vincas Mažeika netrukus atsigavo ir pakeistu „Stumbro“ slapyvardžiu vėl išdavinėjo jam žinomus partizanų bunkerius. Tardymų metu jis operatyviniams čekistams išdavė daug partizanų ryšininkų ir rėmėjų.

1948 metų rugpjūčio 31 dienos „apklausoje“ agentas Mažeika-„Stumbras“, tartum per išpažintį, pasakojo: „Kai 1947 metų lapkričio 11 dieną Rūdupio kaime buvau sužeistas, kelias savaites gydžiausi Onos Šiugždinienės namuose, bunkeryje... Mane lankydavo Dainavos apygardos Margio grupės vadai Lakštingala ir Berželis... Jie geriau aprūpindavo maistu, vaistais ir medikamentais nei 51 kuopoje. Mane maitino Šiugždinienė... Lankydavo Margio partizanai: Kardas, Aras ir Švyturys.“

1948 metų rugsėjo 8 dienos apklausos metu Mažeika prisipažino: „Kai 1947 metų rudenį stojau į 51 kuopos Anupro būrį, ginklus ir šaudmenis slėpėme Pociūnų kaime, Algirdo Maceinos-Šarkos sodyboje. 1948 metų balandžio mėnesį su Juozu Beinoravičiumi-Gintaru užėjome į Jiezno valsčiaus gyventojo Pranskevičiaus sodybą ir per dieną tvarte išsimiegojome. Vakare mums išeinant Pranskevičius atnešė maiše suvyniotų šovinių.

1948 metų gegužės 20 dieną Kardo motina Damicelė Valatkienė man ir Beinoravičiui-Gintarui sakė žinanti žmogų, kuris turi paslėpęs rankinį kulkosvaidį. Būdų kaime gyvenantis Birštono valsčiaus karo prievolininkų stalo viršininkas Vincas Bunevičius daro partizanams fiktyvius dokumentus. Jo duktė - Gintaro panelė.“

Prienų MGB čekistai sukurpė baudžiamąją bylą, kurioje buvo kaltinami 30 asmenų. Vincą Mažeiką nuteisė 25 metus „pataisos darbų“ ir išvežė į Vorkutos Riečlagą.

Juozo Česėko-Šauklio žūtis

1948 metų liepos 26 dieną Balsėnų kaimo gyventojos Onos Žurauskienės brolio pranešimu, Pakuonio MGB įgulos dalinys pirmą valandą nakties apsupo išdaviko nurodytą sodybą. Iš trobos išbėgęs partizanas Juozas Česėkas-Šauklys iš Leskavos kaimo Veiverių vals-

čiaus atsišaudydamas traukėsi Bačkininkų šiliuko link, tačiau buvo nukautas. Čekistų surašytame akte išvardinti pas jį rasti ir paimti ginklai bei dokumentai: pistoletas „Parabelum“, granata F-l, žiūronai, pasas Jankausko Motiejaus iš Juodbūdžio kaimo vardu ir Česėko Juozo, Jono, gimusio 1921 metais, karinis bilietas. Veiverių MGB skyriaus žiniomis, 1946 metų gegužės mėnesį grįžęs iš Raudonosios armijos stojo į Veiverių „liaudies gynėjų“ gretas. Rugpjūčio mėnesį „skrilsia“ - dingo...

VAIDOTO IR BIJŪNO ŽŪTIS

Realizuojant suimto šaulio P. M., 1947 metų spalio 13 dieną dalyvavusio likviduojant Prienų MGB Operatyvinio skyriaus viršininko pavaduotoją leitenantą Boleslovą Govėdą, parodymus buvo surengta karinė čekistinė operacija.

1948 metų liepos 17 dieną 10 valandą 298 šaulių pulko 1 bataliono vado kapitono Karpliakov ir 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo Rudnickij vadovaujama karinė čekistinė grupė pradėjo „šukuoti“ - krėsti Prienų valsčiaus Rūdupio kaimo vietovę. Bagrėno kaimo kalvos šilelyje baudėjai surado du bunkerius. Pirmas buvo tuščias, bet partizanai buvo palikę civilinį kostiumą ir tris šautuvus.

Antrame už 150 metrų kalvelės šlaite rastame bunkeryje čekistai apsupo du partizanus. Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos 1 būrio partizanai Vaidotas ir Bijūnas nusprendė iš požemio prasiveržti. Čekistų kapitonui Rudnickij pasiūlius pasiduoti, partizanai, pakėlę bunkerio angos dangtį, iš „Degteriov“ kulkosvaidžio ir šautuvo pasikeisdami atkaklia ugnimi skynė drąsesnius emgebistų smogikus ir neleido priešui prislinkti arčiau bunkerio. Pagaliau pakilę į kalnelį keli emgebistai nuo šlaito sviedė kelias rankines granatas, kurios sprogdamos šalia angos nutraukė partizanų pasipriešinimą.

Nutilus partizanų kulkosvaidžio šūviams, kareiviai, prislinkę prie bunkerio angos, numetė dar kelias rankines f-1 granatas. Po kelių minučių „načalninkų“ rusiškais „matais“ raginami kareiviai išdrįso lįsti į bunkerį. Iš bunkerio iškėlė sprogusių granatų skeveldrų sudraskytus

žuvusių partizanų kūnus, „Degteriov“ kulkosvaidį, du šautuvus, raketinį pistoletą, žiūronus ir 1 836 šovinius.

Nukautų partizanų Kazio Celiešiaus-Vaidoto, gimusio 1908 metais, Bačkininkų kaimo partizano nuo 1946 metų, ir Petro Žiobos-Bijūno, gimusio 1914 metais, iš Mačiūnų kaimo, Prienų valsčiaus, partizano nuo 1946 metų pavasario, kūnus nuvežė į Prienus. Numesti ant turgaus aikštės grindinio prieš „Beržo“ pastate buvusį stribų lizdą, kovotojų palaikai gulėjo dvi dienas. Trečią dieną Prienų stribų vadeivos Alfonso Mozūro „liaudies gynėjų“ komanda partizanų kūnus užkasė Prienų šilo žvyrduobėse.

„RAUDONOJI GURGUOLĖ“

Prienų rajono sovietinio laikraščio „Naujas gyvenimas“ Nr. 137 139 puslapyje korespondentas rašė:

„Į Važatkiemį motociklu atburzgė Šilavoto valsčiaus komsorgas Juozas Kazla... Mašinistas Marcinkevičius kuliamąja mašina kūlė ūkininko sodyboje javus. Talkininkavo iš Prienų atvažiavę KP(b) aktyvistės Agota ir Kastulė Marcinkevičiūtės, kurios išsigandusios Viesulo partizanų buvo išbėgusios į Prienus...

- Bus Važatkiemio raudonoji gurguolė! - šaukė seserys Kastulė ir Agota. - Su muzika ir dainom važiuosim in Prienus...

Čia seserų liaupses okupuotų tautų tironui ir „radnajai“ partijai netikėtai nutraukė netoli sukalenusi automato serija...

„Kazla sėdo ant motociklo ir nuburzgė per laukus... Išsigandę talkininkai sulindo į daržinę. Daržinėje išdygo Vėjo - Prano Karaliaus sesers Felicijos ir Saulės - Alfonso Aliukevičiaus ginkluotos figūros... Saulė, priminęs „raudonas gurguoles“, nušovė Kastulę ir išėjo,“ - rašė „Naujo gyvenimo“ korespondentas.

Tačiau, matyt, MGB čekistai „Naujo gyvenimo“ raštininkui suteikė neteisingų žinių, nes Saulė, pagal MGB archyvinės bylos Nr. 36 / 45 duomenis, 1946 metų rugsėjo 23 dieną Kampinių kaime buvo nukautas. O talkos ir „raudonosios gurguolės“ dainas ir muziką sugrojo Jono Šiugždinio-Anupro būrio partizanai.

Ponui rinktinės vadui

Raportas Nr. 60

Pranešu Tamstai, kad. šių metų liepos 21 dienų Prienų valsčiaus Alksniakiemio kaime likviduotos Prienų NKVD čekistų užverbuotos 51 kuopos partizanų sekimui seserys Agota ir Kastulė Marcinkevičiūtės, kurios, bijodamos partizanų, buvo pabėgusios į Prienus ir gyveno Vytauto gatvės Nr. 55.

Būrio vadas Anupras

1947 metų rugsėjo 8 dieną 51 kuopos Anupro partizanų sekimui ir likvidavimui Prienų MGB užvesta agentūrinė byla Nr. 606 „Nedamušti“. Užverbuotos agentės: Anelė Mozūraitė-„Litva“, Prienų stribų vadeivos Alfonso Mozūro sesuo iš Prienų valsčiaus Strielčių kaimo, jos teta Agota Arlauskaitė - agentė „Michalina“ ir Alfonsas Tauza-„Čėka“ išdavė 51 kuopos partizanų ryšininkes Aldoną Kazlauskaitę-Jūratę ir Eleną Sebastijauskaitę-Ramunę. Jų įskundimu areštuoti ir 1947 metų rugsėjo 17 dieną Prienų garnizono suimti Giniūnų ir Strielčių kaimų devyni rezervinės grupės nariai. Agentai: „Litva“, „Michalina“ ir „Čėka“, dar laukė užtarnauto atpildo...

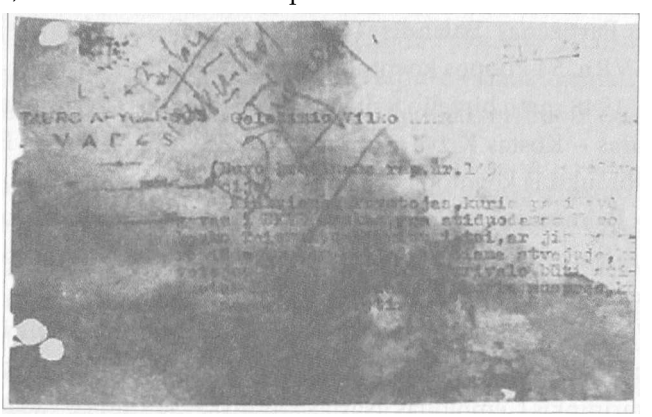

1948 metų birželio 16 dieną Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras gavo apygardos vado Žvejo raštą - rekomendaciją NKVD organams pasidavusius ir paimtus gyvus karinių dalinių partizanus perduoti Karo lauko teismui.

Slaptai
Geležinio Vilko rinktinės vadui

(Buvo grąžinamas raportas Nr. 1452 su rezoliucija)

Kiekvienas kovotojas, kuris pasidavė gyvas į NKVD rankas, yra atiduodamas Karo lauko teismui nežiūrint į tai, ar jis padarė išdavimų, ar ne. Tad ir šiuo atveju kovotojas Barsukas privalo būti atiduotas Karo lauko teismui, kuris nuspręs, ką su juo reikia daryti.

Žvejys, apygardos vadas
Adjutantas (parašas neįskaitomas)

* * *

Geležinio Vilko rinktinės vadų 1948 metų liepos 26 dienos įsakymu Nr. 11 buvo paskelbti potvarkiai:

1. 54 kuopos vadas Dešinys - Kazimieras Pinkvarta paskirtas GVRn. Ryšio poskyrio viršininku.
2. Kadugys - Antanas Slavickas patvirtintas 54 kuopos rajono Žvalgybos skyriaus viršininku.
4. Partizanas Balandis - Algimantas Gumauskas įrašytas į GVRn. 54 kuopos kovotojų sąrašus.
5. 1948 metų birželio 8 dieną žuvę 54 kuopos skyrininkas Gintaras - Kostas Kižys ir skyrininkas Žilvitis - Antanas Popiera išbraukti iš kovotojų sąrašų.
6. Paimtas gyvas Vytenis - Benediktas Budrys, 54 kuopos 1 būrio būrininkas, išbrauktas iš GVRn. kovotojų sąrašų ir perduotas Karo lauko teismui.
7. Mokomosios kuopos II laidos GVRn. egzaminų komisijos pirmininku paskirtas rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkas puskarininkis Čempionas. Nariai: Dešinys - 54 kuopos vadas, Ryšių poskyrio viršininkas, ir Kadugys - 54 kuopos rajono žvalgas.
8. Baigiamuosius egzaminus pravesti rugpjūčio 5 dieną.

GVRn. vadas Tigras
Adjutantas Rytys

VIDMANTO, LIEPSNOS ŽŪTIS

Pamoterio kaime, Pakuonio valsčiuje, Aglinskų šeimoje, augo keturi broliai: Pranas, Antanas, Zigmas ir Vytautas. Vyriausias Pranas, gimęs 1918 metais, tarnavo Kaune, Šančiuose, Lietuvos artilerijos pulke.

1944 metų vasarą Raudonosios armijos daliniams okupavus Pakuonio kraštą, šaukiami į okupanto kariuomenę Aglinskų vyrai slapstėsi. 1945 metų pavasarį įstojo į Pakuonio - Girininkų krašte Vytauto Marčiulionio-Viesulo suburtą partizanų grupę. Spalio mėnesį įkūrus Geležinio Vilko rinktinės štabą ir suformavus kuopas, Gedimino kuopos vadas Viesulas partizaną Praną Aglinską-Liepsną paskyrė 2 būrio vadu. Į būrį buvo priimti ir jo broliai: Zigmas-Gluosnis, Antanas-Vabalas ir Vytautas-Žirnelis.

1946 metų rugsėjo 9 dieną pagal Pošvenčio kaimo agento „Artojo“ pranešimą, NKVD specialiosios grupės 2/34 dalinio, vadovaujamo leitenanto Irkin ir jaunesniojo leitenanto Stebo, apsupti bunkeryje susisprogdino Antanas Aglinskas-Vabalas, gimęs 1921 metais, ir Juozas Gelčys-Gegužis, gimęs 1919 metais, iš Pociūnų kaimo.

MGB agentūrinėje byloje Nr. 41 / 64 įrašyta: „Panemunės valsčiaus MGB viršininkas majoras Sulackij ir Pakuonio MGB viršininkas vyresnysis leitenantas Novikov užverbavo vidaus agentais „Valdą“ ir jo seserį „Jūrą“. Ryšiui su partizanais numatė verbuoti Oną Čepulionytę, partizano Vytenio seserį.

Pakuonio valsčiaus Žuvintos, Dankstytės kaimų gyventojai - Pečiulionių kaimynai, partizanų ryšininkai ir rėmėjai, patyliukais šnekėjo, kad Čepulionių Ona buvo „iki ausų įsimylėjusi gražų, nelabai žiaurų, geltonais plaukais Pakuonio valsčiaus MGB vyresnįjį leitenantą Vytautą Šlamiškį, kilusį iš Marijampolės“. Suimta ir atvesta į Pakuonio MGB skyrių, Čepulionytė sutiko sekti partizanus ir pranešinėti apie jų veiklą, tačiau būti užverbuota agente griežtai atsisakė.

1948 metų liepos 26 dieną Pagermonio kaimo Pakuonio valsčiaus gyventojo Venskaičio sodybos sode linksminosi kaimo jaunimas, grįžęs iš šv. Onos atlaidų. Netoli buvęs Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos partizanas Pranas Aglinskas-Vidmantas, Liepsna atėjęs į

sodą prisijungė prie šėlstančio jaunimo. Pavakare į sodybą netikėtai užsuko Pakuonio MGB garnizono kareivių grupė. Išgirdęs kieme rusišką „stoj“, Pranas Aglinskas-Vidmantas besitraukdamas per sodą netikėtai susidūrė su vyresniuoju leitenantu Šlamiškiu. Vidmanto pistoleto kulka tik sužeidė leitenanto odą, o šovus antrą kartą, vamzdyje kulka „prikepė“. Leitenanto Šlamiškio pistoletas irgi užsikirtęs neiššovė. Tačiau iš sodo išbėgusį Vidmantą avižų lauke pakirto pasaloje laukusio emgebisto - slapuko automato serija...

Garbingai žuvusiam savojo krašto partizanui Liepsnai kaimo dainorėliai netrukus sukūrė dainą:

Liepos 26 dieną antrą valandą nakties
Žuvo vadas mūs Liepsnelė dėl Tėvynės ateities...
Kai tik rusai čia užėjo, stojo Jis kovot.
Keturis metus išvargęs, tikėjosi išsivaduot...

PARTIZANAS BIZŪNAS

Stasys Vasiliauskas, gimęs 1918 metais, iš Aukštojo Balbieriškio ir vienmetis Pranas Senavaitis 1938-1940 metais kartu mokėsi Kvietiškio žemės ūkio mokykloje. 1944 metų vasarą sovietams vėl okupavus Sūduvos kraštą, šaukiami į sovietų armiją abu slapstėsi. Girininkui Vincui Senavaičiui-Žaliavelniui organizavus Geležinio Vilko partizanų grupę, pirmieji grupės partizanai buvo Pranas-Tabokius ir Stasys-Kirvelis.

1947 metų balandžio 3 dienos įsakymu Nr. 16 2 kuopos 2 būrio 3 skyriaus vadui Bizūnui, Kirveliui buvo suteiktas grandinio laipsnis. 1947 metų liepos 14 dienos įsakymu Nr. 26 grandinis Stasys Vasiliauskas-Bizūnas buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės 2 kuopos vadu. Tačiau po mėnesio, nuo rugpjūčio 14 dienos, pačiam prašant, iš tų pareigų atleistas ir liko vadovauti skyriui.

Karinių MGB operacijų prieš partizanus metu Bizūnas dažniausiai slapstydavosi Skersabalio kaime, savo namų virtuvėje po krosnimi įrengtoje slėptuvėje.

Per šv. Onos atlaidus - 1948 metų liepos 26 dienos ryte grįžęs iš šilo, partizanas Bizūnas su žmona kluone susiruošė išsikulti duonai tik nukirstų rugių. Po pusryčių dirstelėjęs per langą, Stasys pamatė prie kluono uostinėjantį pėdsekį šunį ir grupę sovietų kareivių. Stasys greitai įšoko į bunkerį, o žmona Magdalena užmaskavo angą, žibalu palaistė aslą ir ramiausiai išėjo į kiemą.

Šilavoto valsčiaus MGB viršininkas leitenantas Vasilij Kolesov pareikalavo parodyti „bandito" bunkerį. Šeimininkei išsigynus, jog namuose bunkerio nėra, čekistas trenkė jai į veidą... Kareiviai iš kluono išnešė rugių pėdus, metaliniais strypais išbadė šalinės pašalius, bet nieko įtartino nerado. Pėdsekys keturkojis „čekistas" uoliai uostinėjo kitų trobesių pakampes, tačiau nieko neužuodęs unkšdamas pritūpė prie „vyresniojo brolio" kojų. Leitenanto V. Kolesov įsakymu į trobą suvirtę kareiviai išgriovė krosnį... Neradę bunkerio angos čekistai pavakare kratą baigė.

Suspaudęs dešimtšūvės vamzdį, Bizūnas pajuto deguonies stygių. Prarado laiko tėkmės nuovoką, pradėjo temti sąmonė... Sukaupęs padrikas mintis Stasys Vasiliauskas-Bizūnas sunkia ranka prie smilkinio pakėlė pistoletą... Instinktyvus nesąmoningas „bevardžio" piršto virptelėjimas - šūvis... Išnešus sugriautos krosnies plytas, iš bunkerio padvelkė parako tvaikas. Nustatyta, jog sugriovus krosnį, buvo užversta bunkerio ventiliacijos anga. Vakare partizano Bizūno palaikus palaidojo Skersabalio miške, partizanų kapinaitėse.

PARTIZANO NERIES, GEDO ŽŪTIS

Gediminas Kalinauskas gimė 1923 metais Išlaužo kaime. 1945 metų pavasarį, vengdamas sovietų armijos, slapstėsi namuose. Pasienio NKVD „žaliakepuriams" pradėjus vyrų gaudynes į rekrūtus, Gediminas, kaip ir kiti vyrai, įstojo į 3 kuopos partizanų gretas. 1948 metų vasario mėnesį Dešiniui perėmus 54 kuopos vado pareigas, buvo pervestas į šią kuopą.

1948 metų rugpjūčio 5-osios naktį Laisvės kovotojas Gediminas Kalinauskas-Neris, Gedas nakvojo Ūtos seniūnijos Juozapavo kaimo

ūkininko Janušausko sodybos kluone. Ryte MGB karinio dalinio pa jėgoms apsupus sodybą, partizanas bandė pasitraukti. Čekistams pa degus kluoną, 54 kuopos 2 būrio partizanas Gediminas Kalinauskas Neris, matyt, sužeistas žuvo degančio kluono liepsnose.

PUSKARININKIŲ MOKYKLOS II LAIDOS KURSAI

Vykdant 1948 metų liepos 26 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado Tigro įsakymą Nr. 11, rugpjūčio 2 dieną prasidėjo II laidos puskarininkių apmokymai. Garliavos-Klebiškio miške susirinkę kviesti, kovose su rytų okupanto ordomis patyrę, ne mažiau kaip dvejų metų stažą turintys partizanai, vadovaujami puskarininkio Čempiono, viršilos Dešinio ir puskarininkio Kadugio, pradėjo jau nesniųjų puskarininkių apmokymus. Štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas Jonas Valenta-Čempionas mokė kariūnus rikiuotės taisyklių ir vadovavo praktiniams užsiėmimams, kaip įveikti kliūtis ir ugdyti ištvermę. Štabo Ryšių skyriaus vadovas Kazimieras Pinkvarta-Dešinys mokė būsimus puskarininkius ryšių su kitais partizanų daliniais ir štabu palaikymo bei saugumo ir konspiracijos subtilybių. Rajono žvalgas Antanas Slavickas-Kadugys stengėsi įdiegti kovos draugams - būsimiems jaunesniems puskarininkiams - žvalgybos svarbos bei saugaus pasitraukimo iš nenuspėjamų partizanų kovos ir buities situacijų.

Kursantų šaudymo pratyboms Klebiškio miško Šakalraistyje buvo iškasta tranšėja ir uždengta medžių šakų skliautu. Tačiau kelių kautynių dalyviams garsintis šūviais buvo atsisakyta.

Per tris apmokymų dienas busimieji puskarininkiai daug ko iš lektorių - vyresnių bendražygių - išmoko. Perduota kovinė patirtis, vykdant atsakingas vidurinio partizanų vadų personalo pareigas, būsimiems vadams buvo itin vertinga.

Baigę kursantų apmokymų kursą, egzaminų komisijos nariai: Čempionas, Dešinys ir Kadugys, pasirašė egzaminų protokolą. Rinktinės vadas Tigras protokolą su prašymu egzaminus išlaikiusiems

kovotojams suteikti karinius jaunesniųjų puskarininkių laipsnius nusiuntė Tauro apygardos vadui.

LLK Tauro apygarda
1948. VIII. 12.
Tauro apygardos vadui
GVRn.vadas
Raportas Nr. 23

Prašau Tamstos pakelti į jaunesniojo puskarininkio laipsnį baigusius GVRn. mokomosios kuopos II laidą šiuos kovotojus:
GVRn. Žvalgybos skyriaus viršininkę Radastą,
GVRn. Ūkio skyriaus viršininką Žaibą,
GVRn. Štabo adjutantą Rytį,
GVRn. 52 kuopos vadą Kairį,
GVRn. 52 kuopos 1 būrio vadą Sakalą,
GVRn. 52 kuopos 2 būrio vadą Narą,
GVRn. 54 kuopos kovotoją Teterviną.
*Priedas. Egzaminų komisijos protokolas. (Nuorašas)**
Pastaba. Mokomosios kuopos kovotojams, prieš egzaminus - trijų dienų laikotarpyje buvo pravestas išsamus apmokymas.
GVRn. vadas Tigras

(Protokolo nuorašas partizanų archyvuose nerastas, - V. J.).

Geležinio Vilko rinktinės štabe

Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras 1948 metų rugpjūčio 11 dieną pasirašė įsakymą Nr. 12, kuriuo partizanai:

Žaibas - Kazimieras Urbanavičius buvo patvirtintas štabo Ūkio skyriaus viršininku.

Sakalas - Vincas Kleiza, Žvalgybos viršininko teikimu, buvo patvirtintas 52 kuopos rajono Žvalgybos skyriaus viršininku.

Čempionui, Dešiniui ir Kadugiui, II laidos puskarininkių kursų

lektoriams ir egzaminų komisijos nariams, rinktinės vadas pareiškė tarnybines padėkas.

Tarnybines padėkas už paramą puskarininkių egzaminų metu vadas pareiškė ir 52 kuopos vadui Kairiui, sanitarui puskarininkiui Pipirui bei skyrininkui Speigui.

54 kuopos pasyviems kovotojams: Jupiteriui, Slampai ir Tankeliui, už Marijampolės komjaunimo įgaliotinio sugavimą pareiškė pagyrimą.

Įsakymą pasirašė GVRn. vadas Tigras

Adjutantas Rytys

ŽVALGO KADUGIO ŽŪTIS

Šilavoto valsčiaus Rūdos kaime, kairiajame Jiesios krante, klestėjo tvarkingas Slavickų ūkis. Slavickų šeimoje, kiek prisimenu, augo keturi broliai: Antanas, Jonas, Juozas, Petras, ir trys seserys.

Vyriausias Antanas, gimęs 1920 metais, ir dviem metais jaunesnis Jonas, 1944 metų rudenį okupanto karinio komisariato pašaukti į sovietų kariuomenę, pradėjo slapstytis. 1945 metų pavasarį broliai: Antanas - Dinamito ir Jonas - Putino slapyvardžiais įstojo į Vinco Senavaičio-Žaliavelnio suorganizuotą Geležinio Vilko partizanų grupę. Abu broliai 1945 metų birželio 11 dieną dalyvavo Degimų - Vilkų kautynėse. Atkaklių kautynių metu Jonas Slavickas-Putinas su penkiais kovos broliais žuvo. Buvo nuvežti į Veiverius ir numesti prie NKVD ir stribų būstinės. Po kelių dienų partizanų kūnus Dovydonio stribai užkasė buvusių apkasų grioviuose. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę surinkti jų kaulai buvo palaidoti Veiverių „Skausmo kalnelyje“.

Po Degimų kautynių Antanas-Dinamitas pakeistu Kadugio slapyvardžiu kovojo prieš okupantą Geležinio Vilko rinktinės 2-54 kuopoje. 1947 metų rudenį Kadugys buvo paskirtas vykdyti rajono Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas. 1948 metų liepos 26 dieną rinktinės vado įsakymo Nr. 11 § 3 šioms pareigoms patvirtintas. Šio įsakymo § 7 buvo paskirtas Mokomosios kuopos II laidos puskari-

įlinkių apmokymų ir egzaminų komisijos nariu. Sėkmingai baigus apmokymų kursą, Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras įsakymu Nr.12 § 7 mokymų ir egzaminų komisijos nariams: puskarininkiui Čempionui, viršilai Dešiniui ir puskarininkiui Kadugiui pareiškė tarnybinę padėką. Komisijos nariai buvo grąžinti į anksčiau vykdytas pareigas.

Prie Varnabūdės miško, Jasenavos kaimo pagiryje, J. Kurtinio lauke, buvo įrengta linų mynimo pirtis. Čia dažnai užeidavo pailsėti ir nuo audrų pasislėpti Geležinio Vilko rinktinės partizanai. 1948 metų rugpjūčio 27 dienos priešpiečiais iš miško atėję partizanai: rajono Žvalgybos skyriaus viršininkas Kadugys, 54 kuopos 1 būrio vadas Vėjas ir kovotojas Balandis, užėjo į pirtį ir tikėjosi atsipūsti. Partizanas Žvalgas užėjo pas Kurtinius ir paprašė namiškių, kad jei pamatys kaime sovietus, duotų jiems signalą. Persimetęs dar keliais žodžiais su šeimininkais, nuėjo į pirtį pas bendražygius.

Aštuoniolikmetė Kurtinių Antanina, parinkusi sodelyje pintinę jau panokusių obuolių, ruošėsi eiti pas partizanus. Žengusi iš kiemo kelis žingsnius, pamiškėje prie pirties išgirdo intensyvų šaudymą. Šilavoto valsčiaus MGB viršininko leitenanto Vasilij Kolesov vadovaujami garnizono kareiviai apšaudydami supo pirtį. Partizanai, iššokę iš pastato, atsišaudydami traukėsi į mišką. Staiga jau miške suklupo sunkiai sužeistas žvalgas Kadugys. Prišokę partizanai užkėlė jį būrio vadui Vėjui ant nugaros ir bandė išsinešti... Tačiau Antanas Slavickas-Kadugys, nutrūkus gyvybės siūlui, pamažu nuslydo nuo Vėjo pečių ir nuvirto į samanų patalą... Emgebistų persekiojami partizanai gerai jiems žinomo Varnabūdės miško labirintais sugebėjo nuo suklaidintų sovietų pasitraukti. Būrio vadas Vytautas (Vitas) Marčiulaitis-Vėjas, Vėjelis, tik lengvai sužeistas į ranką, pasitraukė. Pasitraukė ir sužeisti Juozas Brūzga-Žvalgas, partizanas nuo 1945 metų, iš Mikališkio kaimo Šilavoto valsčiaus ir jaunas partizanas, tik liepos 26 dieną į 54 kuopą priimtas Algimantas Gumauskas-Balandis iš Marijampolės valsčiaus Liepynų kaimo.

Žuvusio Antano Slavicko-Kadugio kūną čekistai nuvežė į Šilavotą ir numetė prie stribyno. Po dviejų dienų įmetė į Naujasodžio

kaimo ūkininkų iškastą bulvėms žiemą saugoti duobę prie parapijos kapinių patvorio.

Dabar partizano Kadugio menamą kapą žymi standartinis betoninis kryžius Šilavoto partizanų kapinėse.

MGB AGENTAI MEDŽIOJA PARTIZANUS

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanų štabui sunaikinti 1946 metų vasarą Marijampolės apskrities MGB čekistai užvedė agentūrinę bylą Nr. 533 „Pažįstami". Geležinio Vilko rinktinės vadui ir štabo pareigūnams sekti buvo užverbuoti būrys MGB agentų ir tankus slaptų informatorių, maršrutinių seklių ir pranešėjų tinklas. KGB archyvų fondo 3 agentūrinėje byloje 35/7 rašoma: „Remiantis agento „Vasiljev" ir maršrutinio informatoriaus „Jono" pranešimais, šių metų kovo mėnesį užmušti šeši Geležinio Vilko rinktinės partizanai.

Šilavoto MGB čekistų viršininko leitenanto Vasilij Kolesov užverbuotas agentas „Čkalov" - Mataušas Reškinis, Mato, gimęs 1895 metais, jam pranešė, kad pas Degimų kaimo gyventojus: Praną Reškinį, Ulecko Albiną ir Pridotko sodyboje dažnai naktimis, kartais ir dienos metu lankosi ir ilsisi Geležinio Vilko partizanai. Dažnai Šiaulių kaime jo, M. Reškinio, namuose lankosi Geležinio Vilko vadas majoras Tigras, kapitonas Čempionas, leitenantai Kairys ir Rytis, partizanai Vilkas, Pipiras ir kiti, kartais nepažįstami.

Prienų apskrities MGB viršininkas majoras Ševčenko 1948 metų rugpjūčio 1 dienos suvestinėje LTSR MGB ministrui generolui majorui Dmitrij Jefimov rašė, kad Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo ir atskirų formuočių veiklai sekti ir likviduoti užvestos agentūrinės bylos:

1. Agentūrinė byla Nr. 533 - „Pažįstami" - Geležinio Vilko rinktinės štabas - Tigras ir trys partizanai.
2. Agentūrinė byla Nr. 580 - „Pauki - Vorai" - Geležinio Vilko 52 kuopa - Kairys ir 7 partizanai.

3. Agentūrinė byla Nr. 606 - „Nedamušti“- Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopa - Anupras ir 11 partizanų.

4. Agentūrinė byla Nr. 402 - „Miškiniai“ - Geležinio Vilko rinktinės 54 kuopa - Gintautas ir 4 partizanai.

5. Agentūrinė byla Nr. 470 - „Klajokliai“ - Kunigaikščio Vaidoto grupė - vadas Spyruoklis ir 7 partizanai.

6 Agentūrinė byla „Kočiujuščije“ - Dzūkų rinktinės Margio grupė - Berželis ir 5 partizanai.

7. Agentūrinė byla „Nelaimingieji“ - Didžiosios kovos grupė - Ėglis ir 2 partizanai.

Per ataskaitos laikotarpį pagal agentūrinę bylą Nr. 580 - „Pauki“, nukauti 5 partizanai. Pagal agentūrinę bylą Nr. 606 - „Nedamušti“, nukautas Kastyčio grupės partizanas.

Šiuo metu turime: vidaus agentų - 2, agentų kovotojų - 4, kitų kategorijų agentų - 11 ir 186 pranešėjus. Iš agentų išbrauktas agentas „Petras“. Kitiems organams pervesti agentai: „Paukštis“ ir „Budnikas“. Vidaus agentas „Uraganas“ nukautas kaip partizanas.

Ataskaitą pasirašė Prienų apskrities MGB skyriaus viršininkas majoras Ševčenko.

1948 metų balandžio 4 dieną Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadu paskirto Juozo Baltrušaičio-Tigro medžioklei Prienų MGB vadovybė skyrė ypatingą dėmesį. KGB agentų: „Čkalov“, „Jurgio“, „Miško“, „Šalto“, ir slaptų seklių nustatyti Tigro ir jo grupės ryšininkai ir nuolatiniai rėmėjai.

„Šaltinis“ - pranešėjas „Jurgis“ informavo MGB operatyvinius darbuotojus, kad aplankęs Pagirėlių gyventoją Šumauskienę sužinojo, jog Jurgis Juodsnukis yra nuolatinis partizanų rėmėjas. Pati Šumauskienė davusi Jurgiui kelis rublius, kai rinko aukas „an Mišių“ žuvusiam partizanui Klemensui Baltrušaičiui-Kurtui. Nuo 1945 metų Tigras su bendrais dažnai lankosi pas Siaurusevičienę, kurios sūnus Pranas „organų“ nušautas kaip partizanas. Petruškienė Magdė - partizano Tigro pusseserė.

Pati Šumauskienė 1948 metų liepos mėnesį mačiusi pas Petruš-

kienę buvusius Tigrą ir Kazį bei Vytą Juodsnukius. Tigras buvo civiliais drabužiais ir turėjo du pistoletus.

Agentūrinėje byloje f-3 Nr. 35 / 7, 208 puslapyje, yra įrašas: „Mūsų operatyvinis darbuotojas, kalbėdamas su Juodsnukiu Pranu, sužinojo, kad vasarą buvo priverstas išsikraustyti iš Pagirėlių kaimo į Šilavotą. Priežastis persikelti - 1947 metų gruodžio 20 dieną be žinios dingęs jo sūnus Klemensas, gimęs 1923 metais. Iki 1946 metų pabaigos Klemensas buvo Šilavoto MVD liaudies gynėju.... Buvo atleistas už girtuokliavimą ir nedrausmingumą," - teigia įrašas. (Pastaba. Lapas iš bylos išplėštas, - V. J.).

„(...) Rugpjūčio mėnesį Pranas Juodsnukis gavo iš tremtinės Marės Varanauskaitės laišką, kuriame ji rašė gyvenanti kartu su Spūdyte Albina. Ji sakiusi, kad jos jaunikis - Klemensas partizanų užmuštas ir užkastas Pagraižio miške, prie Juozo Spūdžio lauko. Juodsnukis Pranas apie gautą laišką niekam nepasakojo. Po to jo namuose apsilankė Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Baltrušaitis-Tigras, Motiejaus, ir 4 kartus buvo užėję kiti nepažįstami partizanai. Vieną kartą iš jo brolio Jurgio namų su partizanais atėjo Jurgio sūnus Kazys ir duktė Zabelė. Po kelių dienų užėjęs Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras paklausė, ar Pranas Juodsnukis žino, kur jo sūnus. Paklaustas, ar pažįsta jį, Juodsnukis atsakęs, jog pažįsta, - tai buvęs netolimas kaimynas Baltrušaitis Juozas.

Dar Pranas Juodsnukis sakė, kad išgertuvių metu kalbėdamas su broliu įsitikino, kad Jurgis palaiko labai glaudų ryšį su Geležinio Vilko rinktinės vadu Tigru ir jo grupės partizanais. Jurgis visuomet žino apie visus partizanų vykdomus išpuolius ir gana priešiškai nusiteikęs sovietų valdžiai." (Pastaba. 14 teksto eilučių iškirptos, - V. J.).

Agentūrinėje byloje f.-3 Nr. 41 / 46 įrašyta:

„1948 metų rugpjūčio mėnesį Jurgiui Juodsnukiui ir jo vaikams: Kaziui, gimusiam 1924 metais, Vytui, gimusiam 1926 metais, ir Izabelei, gimusiai 1928 metais, užvesta agentūrinė byla „Laukiantieji".

Poilsis Švenčiaviškio girioje

1948 metų rugpjūčio 15-oji - Žolinės šventė. Ankstų rytą į mūsų sodybą, partizanų vadintą „Afrika“, atėjo keli Geležinio Vilko rinktinės partizanai. Pavykus puskarininkių apmokymui, visi penki partizanai buvo gerai nusiteikę.

Kaip visuomet mama paruošė vyrams pusryčius. Pintinę su maistu įbrukusi Tigrui į rankas, mama patarė partizanams pusryčiauti ir ilsėtis Švenčiaviškio girioje. Su tėčiu paėmę kelis maišus ant samanų pasikloti, nuvedėme vyrus į antrąją, jau gerokai sužėlusią ankstesnio kirtimo biržę. Mus pasitiko milijonai tą vasarą miškuose privisusių uodų...

Įsitaisėme mišraus miško jaunų, tankiai sužėlusių alksniukų ir eglaičių apsuptoje aikštelėje. Pakilusi saulė nepašykštėjo vasariškai kaitrių spindulių, kažkiek sutramdžiusių uodų „apetitą“ ir suginusių juos į krūmų tankmę.

Priešpiečiais atėjo mano sesuo Izabelė su partizanų ryšininke Onute S.-Danute. Ne paslaptis, pintinėje jos atnešė tėčio įdėtus porą buteliukų, tuomet vadintų „dvikolkių“, ruginukės... Poilsiavome tykiai, nuosaikiai vaišinomės visą dieną. Temstant merginas palydėjau į „Afrikos“ palaukę, netolimą kaimynę Onutę S. - į Švenčiaviškio palaukę, iki Kupčiaraisčio krūmų.

Grįžtant į biržę pas poilsiaujančius partizanus visiškai sutemo - „tamsu nors pirštu in akį durk...“ - kaip sakydavo Sūduvos kaimo senoliai... Čia ir prisistatė iš senovės pasakų atklydę pelkių „vilkolakiai“... Nors miškas nuo mažens buvo gerai žinomas, dar piemenaujant su Juodmarge išlandžiotos visos

Pranas Kleiza - Rytys, Juozas Baltrušaitis - Tigras, Stasys Marčiulynas - Lapinas, Kazys Urbanavičius - Žaibas ir Jonas Ulevičius - Leitenantas, Ainis

tankmės ir pelkės, tačiau netekęs orientacijos galutinai paklydau. Pusę nakties po pradžiūvusio raisto kemsynus „vilkolakis mane vedžiojo“... Kelis kartus, žliaugiant prakaitui, sėdau ant kelmo atsipūsti ir susiorientuoti vietovėje. Tik po vidurnakčio pasirinkęs kryptį ir išėjęs į kvartalinę liniją atpažinau vietovę ir grįžau į stovyklą. Stebėjausi partizanų neatsargumu ir patiklumu - sargybos nebuvo. Tik uodų įkyrus dūzgimas saugojo mamos duotomis lovatiesėmis užsiklojusių partizanų poilsį... Buvo keista, kad visi tiek įmigę, jog net manęs sugrįžusio nepajuto...

BIRUTĖS RINKTINĖJE

1946 metų vasarą Birutės rinktinės partizanai Jonučių kaimo Kazio Dagilio sodyboje po klėties grindimis įsirengė talpų bunkerį. Jame vienu metu galėjo laisvai ilsėtis šeši, o pasispaudus - ir aštuoni partizanai.

1947 metų rudenį prie Veiverių žuvus Birutės rinktinės vadui Anbo ir keliems štabo nariams, apygardos vadas Žvejys spalio mėnesį rinktinės vadu paskyrė kapitoną Joną Aleščiką-Rymantą. Buvęs Lietuvos kadrinis karininkas Rymantas 1948 metų pradžioje suformavo naują rinktinės štabo sudėtį:

Algirdas Šimanskis-Algirdas paskirtas vado adjutantu;

Algirdas Stačiokas-Arūnas - Ryšių poskyrio viršininku;

Vytautas Mikalauskas-Aras - Žvalgybos skyriaus viršininku.

1948 metų vasario 12 dieną žuvus Birutės rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininkui Arui, rinktinės štabo būstinės slėptuvė, buvusi Vyšniauskų sodyboje prie Mauručių, buvo užversta. Rinktinės štabas persikėlė į Jonučius. Vietoj žuvusio Aro Žvalgybos skyriaus viršininku buvo paskirtas Arlausko kuopos rajono Žvalgybos skyriaus viršininkas Kazys Brundza-Papartis. 1945 metais Veiverių NKVD čekistų ir stribų sekamas vaikinas iš gimnazijos pasitraukė į Kazlų Rūdos miškus, pas Stasio Jakščio-Katino grupės partizanus.

1948 metų pradžioje Birutės rinktinėje buvo trys kuopos:

1. Arlausko kuopa. Vadas Stasys Jaloveckas-Mindaugas; 1 būrio vadas Alfonsas Krasnodemskis-Voveras; būrio vado pava-

duotojas Jonas Stačiokas-Kovas; 2 būrio vadas Jonas Skučas-Kęstutis, Šlampa; rajono Žvalgybos skyriaus viršininkas Kazys Brundza-Papartis.

2. J. Skučas-Šaulys, Dariaus ir Girėno kuopos vadas; Jonas Pažėra-Uosis, 1 būrio vadas; Povilas Pečiulaitis-Lakštingala, 2 būrio vadas; Pranas Rimas-Berželis, būrio vado pavaduotojas; Antanas Pužas-Gintaras, rajono Žvalgybos skyriaus viršininkas.

3. Vincas Ratkelis-Žentas, 1948-01. Žiedo kuopos vadai: Juozas Išganaitis-Dėdė (1948-1949-02-13); Juozas Juodis-Ungurys (1949-1949-06).

Per 1947 metų antrąjį ir 1948 metų pirmąjį pusmečius MGB daliniai sunaikino vos ne visą Birutės rinktinės štabo vadovų personalą. Išduotose slėptuvėse bei kautynėse su okupantu žuvo daug eilinių partizanų bei viduriniosios grandies vadų. Juos pakeisti trūko reikiamą karinį pasirengimą turinčių, vadovauti kovotojams patyrusių kadrų.

Pradėjęs vykdyti apygardos vado pareigas kapitonas Rymantas nusprendė parengti ir papildyti partizanų viduriniosios grandies vadų personalą. Vadas įpareigojo apygardos štabo ir rinktinių vadus organizuoti puskarininkių apmokymo kursus, apmokymui naudoti paties Rymanto paruoštus išlikusius I puskarininkių laidos parengimo konspektus.

1948 metų gegužės 15 dienos įsakymu Nr. 9 baigusiems šį apmokymų kursą Birutės rinktinės kovotojams apygardos vadas suteikė II laidos jaunesniųjų puskarininkių laipsnius.

LLK Tauro apygardos Birutės rinktinei

Įsakymas Nr. 26

Būstinė, 1948 metų gegužės 25 diena

Skelbiu rinktinės žiniai Tauro apygardos vado šių metų gegužės 15 dienos įsakymą Nr.9 dėl II laidos jaunesniųjų puskarininkių laipsnių suteikimo Birutės rinktinės kovotojams:

Mindaugui - Arlausko kuopos vadui;

Algirdui - rinktinės štabo Spaudos skyriaus viršininkui;

Šauliui - Dariaus ir Girėno kuopos vadui;

Arūnui - Birutės rinktinės štabo Ryšių poskyrio viršininkui;
Voverui - Arlausko kuopos 1 būrio vadui;
Dėdei - Žiedo kuopos vadui;
Uosiui - Dariaus ir Girėno kuopos 1 būrio vadui;
Kovui - Arlausko kuopos 2 būrio vadui;
Beržui - Arlausko kuopos kovotojui;
Drambliui - Žiedo kuopos kovotojui;
Unguriui - Žiedo kuopos kovotojui;
Strazdui - Arlausko kuopos 1 būrio skyrininkui.

Apygardos vadas Rymantas

(Pastaba. Įsakymo Nr. 26 originalas su parašais nerastas, - V. J.).

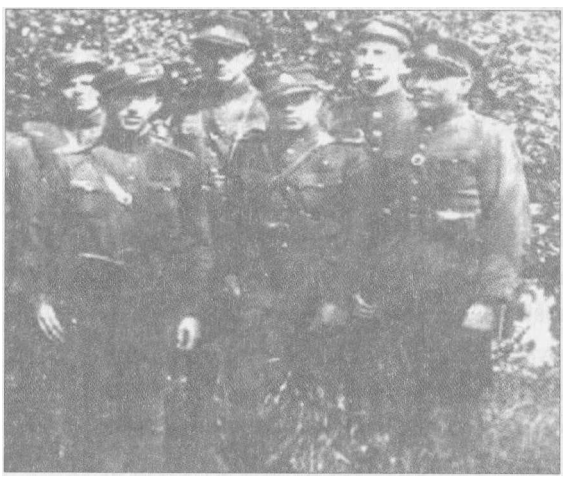

Laisvės kovotojai. Pirmoje eilėje: Stasys Jaloveckas-Mindaugas, Jonas Stačiokas-Kovas, Jonas Aleščikas-Rymantas; antroje eilėje: Kregždė, Pranas Runas-Daugirdas, Pranas Rimas-Berželis

VOVERO ŽŪTIS

Tauro apygardos Birutės rinktinės Arlausko kuopos partizanas Alfonsas Krasnodemskis, gimęs 1922 metais Punsko krašte, buvęs studentas. Nuo 1944 metų rudens Arlausko - Geležinio Vilko grupės partizanas. 1945 metų vasario 26 dieną dalyvavo stambiausiose to meto Žiemkelio kautynėse su karinėmis SSRS pasienio NKVD pajėgomis, kuriose žuvo grupės vadas Alfonsas Arlauskas-Vilkas ir 24 ar 26 partizanai.

1948 metų birželio 15 dienos pavakare į Kazlų Rūdos valsčiaus Kazliškių kaimo Pijaus Serbento sodybą atėjo Birutės rinktinės Arlausko kuopos partizanai: vadas Stasys Jaloveckas-Mindaugas, būrio vadas Voveras ir jo pavaduotojas Jonas Stačiokas-Kovas.

Paprašyta šeimininkė paruošė gerokai išalkusiems vyrams pavakarius. Partizanams bevalgant, prie sodybos vartų sustojo parūkyti nuo Agurkiškės pusės į Kazlų Rūdą grįžtančių emgebistų grupė. Manydami, jog okupanto kareiviai ruošiasi krėsti sodybos pastatus, partizanai nutarė iš sodybos pasitraukti. Pirmas iš trobos išėjo būrio vadas Voveras. Nusileidęs į Jūrės upelio šlaite augusius krūmokšnius, pasistatė lengvą kulkosvaidį ir pasiruošė pridengti iš sodybos besitraukiančius kovos draugus. Kuopos vadas Stasys Jaloveckas-Mindaugas ir būrininkas Jonas Stačiokas-Kovas, išslinkę iš sodybos kiemo ir prabėgę kurčnebylio Šačkaus patvoriu, spėjo įšokti į Jūrės upelį. Perbridę nusekusį upelį ir pasitraukę į krūmus, Mindaugas ir Kovas dešimtšūvių automatų SVT ugnimi bandė pridengti besitraukiantį būrio vadą Voverą.

Iš trijų pusių priešo apšaudomas, Voveras paleido kulkosvaidžio seriją ir per retokais krūmokšniais apžėlusią pievą bandė prasimušti į alksnyną. Tačiau likus vos keliems žingsniams iki artimiausių medžių, Birutės rinktinės Arlausko kuopos būrio vadą puskarininkį Aleksandrą Krasnodemskį-Voverą nukovė Kazlų Rūdos MGB garnizono „malačikų“ kulkosvaidžio serija... Mindaugas ir būrininkas Kovas pasitraukė.

„Čekistų karininkas įsakė tėvui paruošti vežimą. Tėvas pakinkė arklį ir atvarė vežimą prie nukauto partizano. Čekistų įsakymu mudu su tėvu partizano kūną įkėlėme į vežimą... Kareivių lydimas tėvas nuvežė nukautą partizaną į Kazlų Rūdos stribelnyčią“, - pasakojo šių įvykių liudininkas, tuomet buvęs paauglys Antanas Serbentas.

Nuvežęs į Kazlų Rūdos MGB karinės įgulos ir stribų būstinę emgebistus ir nušautą jų auką Voverą, čekistų politrukų tardomas Pijus Serbentas išsigynė nepažinojęs partizanų. Jie buvo užėję tik prieš pusvalandį ir reikalavę pamaitinti.

„Pavakare tėvas su arkliais grįžo," - pasakojo Antanas.

Ryšys su Vakarų Lietuvos sritimi

Žuvus vadui pulkininkui Antanui Baltūsiui-Žvejui, Vakarų Lietuvos partizanų vadovybės ryšys su Tauro apygardos štabu nutrūko. Vakarų Lietuvos srities ir Kęstučio apygardos vadas kapitonas Jonas Žemaitis-Žaltys 1948 metų kovo 10 dieną pasiuntė Pietų Lietuvos srities vadovybei laiškų siuntą. Žemaitijos partizanų vadovybei kėlė nerimą nutrūkusi BDPS (Bendro Demokratinio Partizanų Sąjūdžio) ir Vyriausiųjų ginkluotų pajėgų vadovybės veikla. Tauro apygardos vadas kapitonas Rymantas, 1948 metų balandžio 10 dieną gavęs šią siuntą, nedelsdamas paruošė ir gegužės 16 dieną išsiuntė atsakymą.

Slaptai
Tauro apygardos vadas
Kęstučio apygardos vadui
1948 metų gegužės 16 diena
Nr. 95

Jūsų siuntą šių metų kovo 10 dienos ir balandžio 10 dienos gavau. Laišką Dainavos apygardos vadui persiunčiau. Raštus, skirtus aukštesnei vadovybei, perduosiu, kai tik bus galimybė.

Iš anksto atsiprašau, jeigu į visus Jūsų siųstus Tauro apygardos vadui raštus nebus atsakyta. Perėmus man apygardos vadovavimą, nebuvo rasti visi siųstų raštų Jums nuorašai, be to trūksta gautų iš Jūsų raštų, todėl nebuvo galimybės man Jums pilnai atsakyti. Manau, ateityje bendradarbiaudami, vėl būsime dalykų eigoje.

Jūsų spėjimas, kad Tauro apygardoje kažkas yra įvykę, pasitvirtino. Paskutiniu laiku patyrėme daug nuostolių, netekome

daugumos brangių asmenų. Vasario 2 dieną žuvo apygardos vadas Žvejys, po to dar trys rinktinių vadai, tarp jų partizanas Šturmas, kuris daug ką galėjo man perėmus apygardą padėti, ir nemažas skaičius kovotojų. Lenkiame galvas žuvusiems, jų nuveiktus darbus tevainikuoja amžina garbė.

Priešo siautimas apygardos ribose didelis. Kai kur garnizonai patrigubinti. Šių metų gegužės 22 dieną vyko masinis žmonių išvežimas iš Pietų Lietuvos. Kiek turime žinių, atrodo, kad tas buvo daroma visoje Lietuvoje. Vien pro Kazlų Rūdą buvo pravežta 7 ešelonai ištremtųjų. Kaunas taip pat daug nukentėjo. Vilniaus gatvė beveik visa išvežta. Šiam įvykdyti priešas pritraukė daug jėgų, kurios ir dabar yra pasilikę. Nežiūrint į tai, nežiūrint patirtų aukų, mūsų pasiryžimas, mūsų siekis - Laisva Lietuva- buvo ir pasiliks nepajudinamai. Žygius, dėl kurių žuvo mūsų pirmtakai, tęsime toliau, kol išauš tėvynei Laisvės Rytas".

Apygardos vadas Rymantas
Adjutantas Algirdas

(Pastaba. Rašto rašybos stilius beveik netaisytas, - V. J.).

PRIENŲ „ŽIBURIO" GIMNAZIJOS AUKLĖTINIAI. PARTIZANAS LITAS

Birštono girininkijos girininko Kabašinsko šeimoje augo vienturtis sūnus Vytautas, gimęs 1927 metais. Baigęs Birštono pradžios mokyklą, Vytautas 1942-1946 metais mokėsi Prienų „Žiburio" gimnazijoje. 1943-1944 metais aš, Vytautas iš Šilavoto, ir Vytautas iš Birštono sėdėjome viename suole, buvome geri draugai. 1944 metų vasarą bolševikų armijai vėl okupavus Lietuvą, mūsų keliai išsiskyrė. Aš, kaip „potencialus Berlyno vaduotojas", į gimnazijos suolą negrįžau - tapau okupacinės sovietų armijos „dezertyru". Tačiau pora metų „pajaunėjęs" šios „prievolės" išvengiau.

1945 metų pavasarį dirbdamas Šilavoto valsčiaus Vykdomojo komiteto raštinėje pasiunčiau į Prienų gimnaziją Vytautui porą laiškų ir gavau jo atsakymus. Tačiau netrukus mūsų susirašinėjimas nutrū-

ko. Po kelių mėnesių tylos gavau iš Vytauto mįslingo turinio laišką ir supratau, jog jo gyvenime įvykusi esminė permaina.

1945 metų pavasarį iš Prienų „Žiburio“ gimnazijos pasitraukus ir perėmus Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas mūsų klasės auklėtojui - mokytojui atsargos leitenantui Juozui Stravinskui, daugelis gimnazijos auklėtinių pasitraukė į Geležinio Vilko rinktinės partizanų gretas. Rinktinės vadas Kardas, Žiedas daugelį buvusių savo auklėtinių išsiuntė atgal į mokyklos suolą. Likusieji, okupanto karinių komisariatų šaukiami „vaduoti Berlyną“, papildė tuomet gana gausias Lietuvos Laisvės kovotojų - partizanų gretas. Į Dainavos apygardos Kunigaikščio Margio grupės Tauro - Miko Bandonio būrį įstojo Jonas Beinaravičius-Vėjas ir jo pusbrolis Juozas Beinaravičius-Gintaras, Jonas Valatka-Kardas iš Jiezno valsčiaus Voseliūnų kaimo; Jonas Žiūkas-Ramunė iš Birštono valsčiaus Vėžonių kaimo ir Jonas Žitkus-Žalgiris. Taip pat Geležinio Vilko rinktinės Gedimino kuopos partizanų gretas papildė iš mūsų klasės pasitraukęs Bronius Jieznys-Šermukšnis iš Bagrėno kaimo.

Buvusios mūsų klasės „žiburiečių“ pirmos bolševikų kariaunos teroro aukos - 1945 metų kovo 7 dieną Balbieriškio-Būdos miške vykusių kautynių metu desantininko Leono Juknelio partizanų grupės žuvusieji; mano klasiokas Petras Šalčius, gimęs 1925 metais, jo brolis Antanas ir dar septyni partizanai.

Partizanas Vytautas Kabašinskas-Litas poilsio metu

Antroji mano klasės NKVD budelių auka - Bronius Jieznys-Šermukšnis žuvo 1945 metų rugpjūčio 8 dieną Prienų valsčiaus Važatkiemio kaime.

Vytautas Kabašinskas Lito slapyvardžiu įstojo į Merkio - Algirdo Juodžio vadovaujamą Geležinio Vilko rinktinės 5 kuopą. Netrukus buvo paskirtas kuopos žvalgybininku. 1946 metų gruodžio 2 dieną rinktinės vado Žaliuko teikimu, Tauro apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 36 Litas apdovanotas

juostele „Už narsumą“. 1947 metų sausio 12 dienos įsakymu kuopą pervedus Birutės rinktinės štabo pavaldumui, 1948 metų gegužės mėnesį Litas buvo paskirtas Birutės rinktinės Žiedo kuopos rajono Žvalgybos skyriaus vadovu.

Žiedo kuopos partizanų veiklos rajonas buvo gana pavojingoje zonoje. Labai dažnos Pakuonio MGB garnizono ir Panemunėje dislokuotų SSRS karinių bei MGB įgulos dalinių operacijos vertė partizanus būti itin atsargiems. Nuosekli vietinių gyventojų parama ir globa kažkiek ribojo rytų okupanto kariaunos terorą.

Vasaros metu partizanai dažniausiai slapstydavosi Vaišvydavos ir Dubravos miškuose, Nemuno šlaituose įrengtuose bunkeriuose. Priešo siautėjimų metu persikeldavo į dešinę Nemuno pusę ir pasitraukdavo į Dabintos, Varkališkių, Darsūniškio, Užgirėlio, Norkūnų ir Vaiguvos miškus bei Kruonio apylinkes. Pakuonio valsčiaus Guogų ir Piliuonos apylinkių Nemuno šlaituose, Juodkošių miškelyje ir patikimų ūkininkų sodybose turėjo įsirengę žieminius bunkerius.

Geležinio Vilko rinktinės Žiedo kuopos partizanai. Iš dešinės: P. Puidokas-Žynys, K.Navickas-Viltis, J. Šiugždinis-Žvirblis, viduryje su žiūronais - kuopos Žvalgybos skyriaus vadas V. Kabašinskas-Litas, A. Stankevičius-Gintaras; Deveikis, J. Gelčys-Zuikis, skyriaus vadas, ir, manoma, Antanas Bilkys-Radastas. 1947 metų ruduo

1947-1948 metų žiemą daug prisnigus, slėptis miškų bunkeriuose buvo pavojinga. Išeinant ir sugrįžus sniege likę pėdsakai keldavo mirtiną grėsmę. Kuopos partizanai išėjo pas patikimus ūkininkus. 1947 metų Kūčias ir šv. Kalėdas Žiedo kuopos vadas Dėdė su Litu, Drambliu ir Ožiu šventė Dabintos kaime pas Lekavičius.

Po Kalėdų švenčių, partizano Dramblio teigimu, žvalgybos vadovas Litas ir partizanas Ožys apsigyveno Kruonio apylinkėse. Nors kuopos partizanai aktyvių operacijų nevykdė, tačiau susidūrimų su MGB daliniais ir aukų neišvengė. Sausio pabaigoje žvalgas Litas, vykdydamas tiesiogines savo pareigas, su partizanu Ožiu atvyko į Vaišvydavos pamiškės apylinkes. Sausio 26-osios naktį pasibeldė į Tursono kaimo gyventojo Mažeikos trobos duris. Iš vidaus per pravertas prieangio duris trenkė automato serija. Prie durų krito nukautas Vitas Pauža-Ožys, gimęs 1924 metais, iš Rokelių kaimo, partizanas nuo 1946 metų pavasario. Kol Mažeikų troboje buvę Panemunės MGB čekistai išbėgo į lauką, Litas spėjo pasitraukti.

MEŠKELĖS ŽŪTIS

Vytautas Vasiliauskas gimė 1931 metais Kampinių kaime, Veiverių valsčiuje, vidutinių ūkininkų šeimoje. Mokėsi Veiverių gimnazijos šeštoje klasėje. Keli moksleiviai iš gimnazijos pasitraukė pas partizanus. Veiverių MGB stribų vadeivos Albino Dovydonio ir stribų Kuklierių persekiojamas Vytautas 1948 metų pavasarį taip pat papildė Birutės rinktinės Arlausko kuopos partizanų gretas.

1948 metų liepos 4 dieną Veiverių MGB garnizonas ir stribų grupė Papilvio soduose ieškojo partizanų. Viename sodų namelyje dienoję keli Arlausko kuopos partizanai pajuto pavojų ir traukėsi Pilvės upelio pakrantės krūmais Kajackų raistų link.

Besitraukiančius vyrus prie Pilvės pasitiko pasaloje buvusių emgebistų ginklų ugnis. Keli partizanai atsišaudydami pasitraukė. Pirmieji priešo šūviai nukovė jauną partizaną Vytautą Vasiliauską-Meškelę... Kiti vyrai pasitraukė.

Partizano kūną stribai nuvežę numetė prie Veiverių stribyno

daržinės; po dviejų dienų palaikus nutempė ir užkasė buvusių apkasų duobėje.

Lietuvos Atgimimo laikotarpiu Dalytės ir Tiliaus Raslavičių iniciatyva iš apkasų surinkti žuvusių Laisvės kovotojų kaulai, tarp jų ir Meškelės, buvo palaidoti Prienų rajono Veiverių „Skausmo kalnelyje“.

DR. ALFONSAS VABALAS-GEDIMINAS

Nepriklausomybės metais buvęs Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos telegramų agentūros „Elta“ atstovas Paryžiuje, juridinių mokslų daktaras Alfonsas Vabalas 1940 metais SSRS okupanto iš pareigų buvo atšauktas.

Vokiečių okupacijos metu dirbo Kaune, organizavo Tautos tarybos užsienio reikalų skyrių, dalyvavo pogrindinėje veikloje. 1944 metų vasarą sovietų armijai vėl okupavus Lietuvą, dar kurį laiką, iki 1946 metų pavasario, Alfonsas Vabalas dirbo Kaune įvairiose švietimo įstaigose. Birželio mėnesį Kauno MGB čekistai pradėjo daktarą persekioti, primygtinai siūlė dirbti jų sekliu, bandė užverbuoti.

Birželio pabaigoje dr. Alfonsas Vabalas iš Kauno pasitraukė pas Tauro apygardos partizanus. Paskirtas apygardos štabo Visuomeninės dalies viršininku, dokumentus pasirašinėjo Budrio, Gedimino arba Profesoriaus slapyvardžiais. 1946 metų rugpjūčio 19 dieną buvo paskirtas partizanų Karo lauko teismo pirmininku. Redagavo Tauro apygardos laikraštį „Laisvės Žvalgas“. Apygardos vado Žvejo 1946 metų gruodžio 24 dienos įsakymu apdovanotas juostele „Už uolumą“.

1947 metų pavasarį Kauno čekistams grasinant represuoti šeimą, Gediminas iš visų Tauro apygardos štabo pareigų pasitraukė ir gavo teisę išvykti iš apygardos ir partizanų veiklos ribų, tačiau partizano veiklos neatsisakė, buvo Bendro Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdžio prezidiumo nariu. Tauro apygardos partizanų įgaliotiniams Juozui Lukšai-Skirmantui ir Kazimierui Pypliui-Mažyčiui ruošiantis vykti į Vakarus, pulkininkas Alfonsas Vabalas-Gediminas į prancūzų kalbą išvertė Lietuvos partizanų štabo Vatikanui ir Vakarų valstybių organizacijoms paruoštus dokumentus.

1948 metų birželio mėnesį Gediminas slapstėsi Sėmenos upelio pakrantėje, gyventojo Kumporto neįrengto gyvenamojo namo pogrindyje, Birutės rinktinės Žiedo kuopos teritorijoje.

PULKININKO GEDIMINO ŽŪTIS

„Pas Kazlauskus prie Darsūniškio radome paliktą žinią ateiti pas ryšininką Štriupkų. Nurodytoje vietoje mūsų laukė Žiedo kuopos vadas Dėdė, Zuikis ir Gediminas - dr. Alfonsas Vabalas. Ryšininkas mūsų akivaizdoje padavė Gediminui laišką, kurį prieš dvi dienas atnešusi nematyta moteris prašė perduoti tik jam asmeniškai. Kauno saugumo komiteto darbuotojas laiške kvietė Vabalą atvykti į saugumą, nes: „Kova pralaimėta - žūsi!.. Ateik, gausi reikiamus dokumentus, galėsi išvykti į Prancūziją. Priešingu atveju, kentės tavo žmona ir sūnus. Jie pas mus," - laišką citavo LKA Nr. 22 Žiedo kuopos būrio vadas Juozas Skaržinskas-Dramblys. Viešai perskaitytas čekisto laiškas labai paveikė Vabalą.

„Ką man daryti? Šitam šantažui aš nepasiduosiu... Apygardos štabe manimi nepasitiki... Vienintelė išeitis - tik... nusišauti," - išsitraukė iš dėklo pistoletą Gediminas. Aš griebiau iš jo rankos ginklą ir išėjau iš kambario," - rašė Juozas Skaržinskas. Tuokart Gedimino gyvybė buvo išgelbėta. Sutarę birželio 24 dieną susitikti Armališkių kaime, partizanai iš ryšininko namų išėjo.

Birželio 25-osios naktį į Armališkių kaimo Juozo Varanavičiaus sodybą atėjo keturi partizanai. Kluono šalinėje po šiaudais įrengtoje slėptuvėje praleidę dieną, vakare Žiedo kuopos 2 būrio vadas Litas ir buvęs apygardos štabo narys pulkininkas Gediminas nuėjo į gretimą Petruškevičių sodybą, kur buvo sutarta susitikti su Žiedo kuopos vadu Juozu Išganaičiu-Dėde. Juozas Skaržinskas-Dramblys su Pranu Puidoku-Žyniu nuėjo į Panemunės stribo Stasiulevičiaus namus pasiimti maisto.

Birželio 25 dieną Panemunės MGB operatyvinis skyrius gavo agentės „Bronės" pranešimą, kad į Armališkių kaimą yra atėję keturi partizanai. Sutemus į nurodytą vietą iš Panemunės išėjusi operatyvinė

čekistinė karinė grupė, vadovaujama: Kauno UO MGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo majoro Ošurkov, Aukštosios Panemunės VO MGB viršininko vyresniojo leitenanto Kerbelio, 3 / 298 CP V.V. MGB vado pavaduotojo vyresniojo leitenanto Sidiak, blokavo Varanavičiaus ir Jurgio Petruškevičiaus sodybas.

Pajutę pavojų, Panemunės stribo Stasiulevičiaus sodyboje buvę partizanai Dramblys ir Žynys iššoko per langus ir traukėsi Kelmyno link.

„Automato serija - ir parkritau arime kniūbsčias. Automatas po manimi, žemėse... (...) Kojoje baisus skausmas... Kažkas sunkus užkrito ant pečių ir smaugia. Atverčia aukštielninką... Aš matau šlykščiai išsišiepusį mongolo snukį... Rusiški keiksmai... Supratau, jau viskas... Niekada nemaniau, kad paims gyvą," - rašė Juozas Skaržinskas-Dramblys.

Birutės rinktinės 2 būrio partizanas Pranas Puidokas-Žynys atsišaudydamas prabėgo pro gimtuosius namus ir laimingai pasitraukė į Kelmyno mišką. Čekistų pasirašytame dokumente rašoma:

„Užsimezgusiame susišaudyme buvo į koją sužeistas ir suimtas kariška buvusios Smetonos armijos jaunesniojo leitenanto uniforma partizanas. Apklausiamas sužeistasis pasivadino Skaržinsku Juozu, Vinco, gimusiu 1927 metais. Iš suimtojo paimta: automatas PPŠ - BA Nr. 7198 su 2 diskais šovinių; granata F-l ir 120 šovinių pistoletui; blankas lietuviškam pasui; 2 fotonuotraukos.

Antras partizanas pabėgo. Paskui pabėgusįjį pasiųsta persekiojanti grupė su tarnybiniu šunimi.

Trečią valandą 50 minučių persekiotojų grupė Varanavičiaus sodyboje aptiko du partizanus, kurie pamatę kareivius bandė pasislėpti krūmuose, upelio skardyje. Tačiau susidūrė su jaunesniojo seržanto Železniakov ir kareivio Isakov pasala. Seržanto Železniakov kulkosvaidžio serijos sužeistas vienas partizanas, tačiau jie atsišaudydami traukėsi. Persekiodamas bėgančius, kareivis Isakov automato serija vieną, vilkintį civiliais drabužiais, nukovė. Iš nukautojo paimti ginklai: pistoletas „Parabellum" Nr. 1698, šoviniai pistoletui - 8 vienetai, Lietuvos žemėlapis.

Nukautasis, pasirodo, Tauro apygardos nacionalistinio štabo vadovaujantis asmuo, slapyvardžiu Gediminas. Antras partizanas, atsišaudydamas iš automato, sunkiai sužeidė persekiojantį kareivį Michniuk, lengvai į kojas sužeidė Lunočkin ir Ozovsk. Partizanui pavyko pasitraukti, apie tai pasirašome aktą:

Majoras Ošurkov, vyresnysis leitenantas Kerbelis, vyresnysis leitenantas Sidiak, eilinis Isakov, liaudies gynėjas Simanavičius."

Liudininkai Aldona Varanavičiūtė-Jacunskienė ir Justinas Puidokas - Žynio brolis pasakojo: „Iš Jurgio Petruškevičiaus kluono išbėgęs Gediminas traukėsi griovio šlaite augančių krūmų link. Krūmuose nuaidėjo emgebistų pasalos lengvojo kulkosvaidžio serija. Sužeista koja toliau bėgantį Gediminą automato serija nušovė pasivijęs „burliokas" Isakov".

Raketų apšviestas, priešo automatinių ginklų serijų lydimas Litas peršoko griovį ir bėgo Puidokų sodybos link. Šių kruvinų įvykių liudininkas Žynio brolis Justinas pasakojo: „Į padangę kyla raudonos raketos. Kieme šviesu kaip dieną... Persmelkė mintis - negi į pasalą papuolė brolis Pranas... Knieti pažvelgti pro langą, bet rusų kulkos čaižo namo sienas, viena, kita pramušusi medį įstringa kėdėje... Mamą nuvedėme už pečiaus - kaimiškos krosnies. Vis šiokia tokia priedanga... Aš, vaikėzas, - vėl prie lango. Raketų šviesoje matau - partizanas per kiemą puola prie tvarto... Sužeistas... Staiga atsisuka ir iš dešimtšūvės SVT paleidžia kelis, matyt, taiklius šūvius..."

Tikriausiai Lito šūviai pasiekė tikslą - persekiotojų ginklų serijos pritilo. Aktą pasirašę majoras ir du leitenantai prisipažino, kad partizano sužeistų trijų kareivių „apetitas" sugauti „banditą" gerokai atvėso. Pasinaudodamas kareivių sutrikimu, partizanas Litas pro kluono kampą metėsi į kviečių lauką... Prišokęs prie sodybos patvorio pievoje pririšto Markevičiaus arklio, bandė jį sugauti. Tačiau šis nesileido artyn ir atitrūkęs nurūko. Litas bėgo į kalniuką Vlado Vinčos trobų link. Netoliese pievutėje ganėsi pririštas šyvis. Pastvėręs už apynasrio, partizanas sunkiai užsiropštė ant arklio nugaros ir prigludęs prie karčių skuodė į Vaišvydavos mišką. Vėl pasipylė tolokai atsiliku-

sių, tačiau besivejančių kareivių šūviai. Šviesus šyvio kūnas padangėje sušvitusių okupanto raketų atšvaituose susiliejo su aplinka...

Dar kartą į koją sužeistas Litas, įsikibęs į karčius, vos laikėsi ant arklio nugaros. Nevaldomas šyvis su vos gyva savo našta įsuko į Vaišvydavos pamiškės gyventojo Zelenkevičiaus Andriaus kiemą ir prie šulinio sustojo. Netekęs sąmonės nuo nugaros pamažu nuslinko „raitelis“ Litas ir sudribo prie šulinio rentinio...

Trumpa vasaros naktis. Jau švito... Iš miego pakilęs Andrius išššoko iš trobos ir atpažino prie šulinio gulintį partizaną. Pasišaukęs dukteris Marytę su Nastute tik pratarė: „Mergaitės, prižiūrėkit“, ir puolė į daržinę ruošti vežimą. Litas akimirkai atvėrė akis ir vos girdimai sušnibždėjo: „Prie Nemuno... Pilkuma...“

Padedamas dukterų Andrius įkėlė sužeistąjį į vežimą ir nuvežęs į Piliuoną su keltininku Kabašinsku paslėpė jo sodyboje buvusioje slėptuvėje. Apie skaudžią netektį - sunkų Lito sužeidimą, sužinojo kuopos vadas Juozas Išganaitis-Dėdė. Jo pasiųsti būrio vyrai Zuikis, Ungurys ir Žynys atėjo pas keltininką ir paprašė sužeistąjį perkelti per Nemuną. Partizanai Litą nuvežė į Juodkošiuose buvusį saugesnį bunkerį. Parvežtas gydytojas, apžiūrėjęs per plaučius peršautą Litą, išrašė vaistams receptą ir perspėjo vyrus, kad gydomas partizanas neperšaltų ir nejustų skersvėjų.

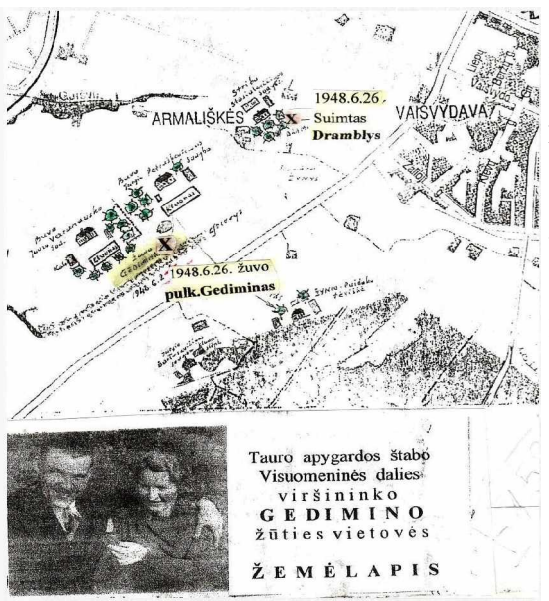

Pulkininko dr. Alfonso Vabalo- Gedimino žūties vietovės planas

Kovos brolių kruopščiai slaugomas Litas pamažu taisėsi. Greitai sugijo ir kiek

lengviau sužeista partizano koja. Rudeniop Birutės rinktinės 2 būrio vadas vėl stojo rikiuotėn.

Sužeistas Juozas Skaržinskas-Dramblys, vežamas į apylinkės stribyną pas Savicką ir girdėdamas šūvių serijas, suprato, jog MGB garnizono kareiviai aptiko Jurgio Petruškevičiaus kluone Gedimino ir Lito slėptuvę. Paryčiais nutilo ir protarpiais girdimi šūviai. Į stribyną grįžo Žynio ir Lito persekiotojų grupės. Nuvežtas į Aukštosios Panemunės MGB štabo ir stribų būstinę, įkurtą Birutės gatvėje, „išvaduotojų" iš gydytojos Kiaunienės atimtame name, Juozas Skaržinskas pateko į partizanų kraujo ištroškusių čekistų „mėsmalę". Čia Juozui parodė kieme numesto nušauto pulkininko dr. Alfonso Vabalo-Gedimino palaikus.

Rymanto raštas Vakarų Lietuvos srities vadui

1948 metų liepos 16 dieną Tauro apygardos vadas Rymantas paruošė ir išsiuntė Vakarų Lietuvos srities vadui kapitonui Jonui Žemaičiui-Žalčiui, Vytautui raštą dėl BDPS Vyriausiosios partizanų vadovybės suformavimo.

LLK Tauro apygarda
Vadas
Vakarų Lietuvos srities vadui Žalčiui
1948 metų liepos 15 diena
Nr. 124

Tauro apygardos vadovybė, ištyrusi padėtį apygardoje, (...) nustatė, kad buvusio BDPS nariai (...) yra žuvę, kiti suimti. Tuo būdu Vyriausioji Lietuvos rezistencijos vadovybė nelygioj žūtbūtinėj kovoj dėl Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo priešo yra likviduota. (...) Tauro apygarda, tuo pačiu Pietų Lietuvos sritis. (...) Greitesniam Vyriausiosios vadovybės atkūrimui, (...) nerasdama kitos išeities, (...) tenkinsis ir laikinu BDPS sukūrimu iš trijų pagrindinių viršūnių: BDPS prezidiumo pir-

mininko, Vyriausio ginkluotų pajėgų vado (VGPV) ir Politinio sektoriaus viršininko postų. (...)

Tauro apygardos vadas kapitonas Rymantas pasiūlė BDPS prezidiumo pirmininko pareigas pavesti ponui Tauriui - Vytautui Steponaičiui, VGP vado pareigas - Žalčiui, Vytautui - kapitonui Jonui Žemaičiui, o Politinio sektoriaus viršininku parinkti tinkamą asmenį, konsultuojantis su ponu Tauriumi.

Šią Laikiną centrinę vadovybę BDPS Tauro apygarda, tuo pačiu Pietų Lietuvos sritis, laikys vienintele tikrąja mūsų rezistencijos vadovybe, galinčia atstovauti bendrai mūsų išlaisvinimo kovai prieš žiaurųjį okupantą.

Apygardų ir sričių vadai prašomi šį pavedimą akceptuoti, pasiunčiant tai Vakarų Lietuvos srities vadui ponui Žalčiui".

Rymantas, apygardos vadas, Algirdas, adjutantas

TAURO APYGARDOS VADO RYMANTO ŽŪTIS

Žuvus Birutės rinktinės štabo žvalgui Arui, štabo slėptuvė Mauručiuose, Vyšniauskų sodyboje, buvo užversta. Tauro apygardos ir Birutės rinktinės vadas kapitonas Rymantas štabo būstinę perkėlė prie Garliavos į Jonučių kaimo ūkininko Kazio Dagilio sodybą. „Poniškai" įsikūrę klėties požemyje įrengtoje slėptuvėje, štabo pareigūnai stulpe pragręžę skylę ir įsivedė elektrą. Įsigiję „Philips" radijo imtuvą, vadai naktimis klausydavosi užsienio stoties „Laisvoji Europa" lietuviškai transliuojamų žinių. Baigus transliuoti šias laidas, laisvai vokiškai kalbantis kapitonas Rymantas išklausydavo ir „Deutshe Welle" stoties vokiškai transliuojamas žinias.

Buvęs Birutės rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos būrio vadas Povilas Pečiulaitis-Lakštingala pasakojo: „Pradėjęs vadovauti Tauro apygardai kapitonas Jonas Aleščikas-Rymantas sukvietė Dariaus ir Girėno kuopos partizanus pasitarti į buvusią advokato Sabaliausko sodybą prie Garliavos. Pasitarime dalyvavo aštuoni kautynėse patyrę partizanai - senbuviai. Buvo suformuotas naujos sudėties Tauro apygardos ir Birutės rinktinės štabas".

Puskarininkis Juozas Skučas-Šaulys buvo paskirtas apygardos štabo viršininku. Algirdą Šimanskį-Algirdą, Birutės rinktinės štabo viršininką, Rymantas pasirinko adjutantu. Kazys Brundza-Papartis buvo paskirtas štabo Spaudos skyriaus viršininku, Antanas Pužas-Gintaras - rajono Žvalgybos skyriaus vadovu.

„Per Jonučių kapines ir pro pat Dagilio sodybą ėjo takas, kuriuo čekistai eidavo į Poderiškių, Digrių ir gretimus kaimus medžioti partizanų. Vakare sutemus nueina, ryte švintant - grįžta. Bunkeryje aiškiai girdėjosi pro sodybą einančių kareivių ir stribų žingsniai... Čekistų manymu, taip arti Kauno ir Garliavos negalėtų būti partizanų štabas. Eidami į naktines karines čekistines operacijas per Pažėrų, I ir II Girininkų kaimus, Navyngirės ir Žiemkelio pamiškių apylinkes, emgebistai šią sodybą aplenkdavo," - pasakojo Povilas Pečiulaitis.

Tačiau 1947 metų rudenį Šauliui, Uosiui, Gintarui ir Lakštingalai likvidavus Armaniškių kaime, Andriuškevičių sodyboje, įsikūrusį „kolchozo" kūrėją ir apsaugos viršininką, buvusį Garliavos MGB viršininką majorą Abraškin su žmona bei išvarius į Kazlų Rūdos miškus „kolchozo" gyvulius, Kauno-Garliavos-Pažėrų apylinkėse prasidėjo ypač aktyvus okupanto MGB kariaunos siautimas. Bet dingusių „kolchozo" galvijų nesuradus, MGB karinių pajėgų siautimas kiek atlėgo. Apsiribota tik „Vesna" trėmimo akcijos išvengusių „liaudies priešų" paieškomis.

Buvo 1948 metų rugpjūčio 10 dienos 10 valanda ryto. Kazys Dagilis su vaikais Jacinta ir Algimantu jau buvo papusryčiavę ir kažkur dingę, tikriausiai nuėjo į ganyklą perkelti pririštus gyvulius.

Likusi virtuvėje Ona Dagilienė, bebaigdama ruošti partizanams pusryčius, nuėjo į svirną paklausti:

- Vyrai, kur valgysite? Ar apačioje, ar pageidausite svirne... viršuje?

Išgirdusi iš požemio dusloką vyrų atsakymą: „Gal... viršuje", šeimininkė atvėrė svirno duris ir nustėro... Aplink sodybą pasilenkę su paruoštais automatais trobesių link slinko supančių kareivių grandys...

- Supa... rusai! - teištarė išsigandusi moteris ir, trinktelėjusi duris, palengva nuėjo tvarto link.

Dabar sunku nuspėti, kaip elgėsi keturi bunkeryje buvę partizanai. Staiga į svirno ir tvarto duris pliūptelėjo MGB kareivų ginklų ugnis. Pajutusi šiltą kraujo srovelę ant kojos blauzdos, Dagilienė pro tvarto kampą metėsi į laukus. Iš svirno per praviras duris sukaleno partizanų kulkosvaidis, nuaidėjo kelios automatų serijos...

„Pirmas iš svirno iššoko Papartis... Perbėgęs kiemą ir traukdamasis krūmų link pievoje suklupo rusų automato serijos nukirstas... Štabo viršininko Šaulio kulkosvaidžio ugnies dengiamas, iš svirno išbėgo apygardos vadas Rymantas. Trumpom automato serijom bandęs iš kiemo prasimušti Jonučių kapinių link, krito nukautas netoli tvoros... Paskutinis iš svirno išbėgo ir kieme nukautas krito štabo viršininkas puskarininkis Juozas Skučas-Šaulys. Vienintelis iš Dagilių svirno iššokęs laimingai pasitraukė Birutės rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos žvalgas Antanas Pužas-Gintaras, lengvai sužeista ranka bėgdamas Jonučių kapinių link," - pasakojo Dagilienė

Paminklas Tauro apygardos vadų: Rymanto, Paparčio ir Šaulio, žūties vietoje

Kazys Dagilis, išgirdęs sodyboje šaudymą, su vaikais prisiglaudė pas kaimynus ir iš tolo stebėjo ūkyje vykstančią kruviną tragediją.

Nusiaubę tvarkingą ūkį, Kauno ir Garliavos MGB smogikai ir karinio dalinio kareiviai sukrovė į atvarytą automašiną nukautų partizanų kūnus ir išsivežė į Kauno MGB štabą.

Po kelių dienų Kazys Dagilis, išdalinęs kaimynams ūkio gyvulius, pasitraukė pas partizanus ir buvo priimtas į Birutės

rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos 2 puskarininkio Jono Pažėros-Uosio būrį, gavo Giedros, Dėdžiaus slapyvardžius.

Iš kiemo pro tvarto kampą Dagilienė nubėgo pas kaimynus. Apsirišusi sužeistą koją, stebėjo namuose vykstančias kautynes. Pagijusi slapstėsi pas gimines. Dagilių vaikus priglaudė geri, benamius užjaučiantys kaimynai. Rudenį, prasidėjus mokslo metams, juos globojo ūkininko Kurausko sodyboje buvusios pradinės mokyklos mokytoja Aldona Degutytė, kilusi iš Šilavoto valsčiaus Pašlavančio kaimo. Vėliau Dagilių dukterį Jacintą augino Dagilienės motina Konstancija Povilaitienė. (Pastaba. Vorkutos lageryje 1952 metais pasakojo nuteistas politinis kalinys Anicetas Kurauskas, - V. J.).

Kazimieras Dagilis, kaimynų gerbiamas partizanas Dėdžius, Giedra, gimęs 1909 metais Jonučių kaime, nuo 1948 metų rugpjūčio 10 dienos pusantrų metų kovojo prieš okupantą Birutės rinktinės partizanų gretose. 1950 metų pavasarį partizanas Giedra, Dėdžius slapstėsi vienas. Užėjusį į Jonučius pas buvusį kaimyną Kuzmicką nenustatytas skundikas išdavė Garliavos valsčiaus MGB. Okupanto kareivių netikėtai užpultas partizanas Kazys Dagilis tragiškai žuvo.

BIRUTĖS RINKTINĖS VADAS ALGIRDAS

Algirdas Šimanskis gimė 1925 metais Veiverių valsčiaus Petkeliškių kaimo vidutinių ūkininkų šeimoje. Mokėsi Veiverių gimnazijos septintoje klasėje. Po pamokų kasdien eidavo į namus, esančius už poros kilometrų nuo miestelio. Veiverių valsčiaus stribų vado Dovydonio ir brolių Kuklierių įtartas palaikąs ryšius su partizanais, 1945 metų vasario 1 dieną Algirdas Šimanskis iš Veiverių gimnazijos pasitraukė pas Alfonso Arlausko-Vilko grupės partizanus. Apsukrus, taiklios rankos ir akies partizanas gavo Kirstuko slapyvardį, dalyvavo keliose kautynėse. Vasario 26 dieną Žiemkelio kautynėse žuvus Geležinio Vilko kuopos vadui Alfonsui Arlauskui-Vilkui, kuopa buvo prijungta prie Stirnos - Žalgirio rinktinės ir pavadinta Arlausko kuopa. 1946 metų spalio 15 dieną Kirstukas buvo apdovanotas juostele „Už uolumą“. 1947 metų sausio 12 dieną apygardos vado Žvejo įsakymu

Nr. 1 (op) įkūrus Birutės rinktinę, Kirstukas buvo paskirtas rinktinės štabo Spaudos ir informacijos skyriaus viršininku. 1947 metų rugsėjo 24 dieną Valaičių kaimo Daunoro sodyboje žuvus Birutės rinktinės vadui Anbo ir keliems štabo pareigūnams, spalio 15 dieną Kirstukas buvo paskirtas štabo adjutantu. 1948 metų gegužės 12 dieną buvo apdovanotas juostele „Už narsumą". Gegužės 15 dieną baigusiam Puskarininkių mokomosios kuopos II laidos kursą, Algirdui Šimanskiui-Kirstukui suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. 1948 metų balandžio mėnesį apygardos vadas kapitonas Rymantas jaunesnįjį puskarininkį Algirdą Šimanskį paskyrė savo adjutantu ir Birutės rinktinės štabo Spaudos ir informacijos skyriaus viršininku.

1948 metų vasarą Algirdas su rinktinės štabo Ryšių skyriaus viršininku Algirdu Stačioku-Arūnu, Žiogu Šališkių girininkijos Kajackų miške įsirengė slėptuvę. Algirdas Stačiokas, gimęs 1924 metų Kampinių kaime, Veiverių valsčiuje, buvęs Kvietiškio žemės ūkio mokyklos studentas, į Geležinio Vilko - Alfonso Arlausko kuopos partizanų gretas Žiogo slapyvardžiu įstojo 1945 metų pradžioje. Vasario 26 dieną dalyvavo Žiemkelio kautynėse. Nuo 1948 metų balandžio mėnesio vykdė Birutės rinktinės štabo Ryšių poskyrio viršininko pareigas.

1948 metų rugpjūčio 10 dieną Jonučiuose žuvus Tauro apygardos vadui kapitonui Jonui Aleščikui-Rymantui, be vadovybės liko ir Birutės partizanų rinktinė. 1948 metų rugpjūčio 25 dieną buvęs vado adjutantas jaunesnysis puskarininkis Algirdas Šimanskis-Algirdas sukvietė apygardos ir Birutės štabo pareigūnus bei kuopų vadus pasitarti. Remiantis posėdžio dalyvių pasirašytu protokolu Nr.l, pradėjo vadovauti Birutės rinktinės partizanams. Rinktinės štabo viršininku paskyrė kautynėse patyrusį kovotoją jaunesnįjį puskarininkį Algirdą Stačioką-Arūną, Žiogą. Birutės rinktinės vado pareigas pradėjęs vykdyti Algirdas 1948 metų rugpjūčio 25 dienos įsakymu Nr. 36 apygardos štabe su kapitonu Rymantu žuvusius Birutės rinktinės štabo narius: Papartį, štabo viršininką, ir Dariaus ir Girėno kuopos vadą Šaulį, išbraukė iš rinktinės kovotojų sąrašų. Antaną Pužą-Gintarą, Dariaus ir Girėno kuopos žvalgybininką, paskyrė tos kuopos vadu.

Birutės rinktinės Žiedo kuopos vado puskarininkio Juozo Išga-

naičio-Dėdės teikimu, Birutės rinktinės vadas Algirdas 1948 metų rugsėjo 2 dieną pasirašė įsakymą Nr. 37, kuriame Laisvės kovotojas Jurgis Gelčys-Zuikis, gimęs 1924 metais, partizanas nuo 1945 metų, buvo paskirtas 1 skyriaus vadu.

Raportas Nr. 26

Žynys - Pranas Puidokas, gimęs 1929 metais, 1948 metų birželio 15 dieną priimtas į kuopą ir paskirtas 2 skyriaus skyrininku.

Raportas Nr. 27

1948 metų rugsėjo 2 dienos rinktinės vado Algirdo įsakymu Nr. 38 į Žiedo kuopą pervesti buvę pasyvūs kovotojai:

Sūnus - Klemensas Išganaitis, gimęs 1929 metais, 1948 metų birželio 15 dieną įrašytas kuopos kovotojų įskaiton.

Kuopos vado raportas Nr. 7

Viltis - Kostas Navickas 1948 metų birželio 15 dieną įrašytas kuopos kovotojų įskaiton.

Kuopos vado raportas Nr. 9

Žiedo kuopos Laisvės kovotojas Dramblys - puskarininkis Juozas Skaržinskas, 1948 metų birželio 26 dieną sužeistas į kojas ir patekęs gyvas į priešo nagus, išbrauktas iš Birutės rinktinės Laisvės kovotojų sąrašų. Kuopos vado raportas Nr. 6.

Algirdas, l.e.p. rinktinės vadas

VYTAUTO RINKTINĖJE. DEMONO NIEKŠYBĖ

Jaunas, energingas Ožkasvilių vaikinas Bronius Dženkauskas (Augustinavičius), gimęs 1922 metais, su broliu Viktoru Augustinavičiumi-Griausmu 1944 metų rudenį įstojo į Vytauto Gavėno-Vampyro suorganizuotos partizanų grupės Baudžiamojo skyriaus 1 būrį.

Netrukus Bronius Dženkauskas-Perkūnas buvo paskirtas 2 skyriaus vadu. 1945 metų liepos 25 dieną dalyvavo partizanų skyrininkų pasitarime. Netrukus Perkūnas pradėjo vadovauti 2 būrio partizanams.

1947 metų rugsėjo 9 dieną žuvus Vytauto rinktinės 42 kuopos vadui Jonui Merkevičiui-Dragūnui, kuopos vadu buvo paskirtas Perkūnas. Marijampolės ir Vilkaviškio MGB čekistų pastangos sunaikinti aktyvų partizanų grupės vadą, Šunskų ir kitų kautynių dalyvį, buvo nesėkmingos. Marijampolės apskrities MGB viršininko papulkininkio Počinkov štabas surezgė provokaciją.

1948 metų gegužės mėnesį Marijampolės MGB čekistai užverbavo partizano Antano Podolskio-Demono sesers vyrą ir „pakrikštijo“ „Beržiniu“. Pažįstamas Valavičių gyventojas Juozas Bočys agentą „Beržinį“ suvedė su Demonu.

Partizano Podolskio žmona Stasė jau buvo čekistų suimta. Mažametis vos penkerių metukų Podolskių sūnelis Romukas liko beglobiu elgetaujančiu klajokliu...

MGB operatyviniams čekistams „palaiminus“, dėl glaudesnio bendravimo ir pasitikėjimo agentas „Beržinis“ savo namuose priglaudė benamį Demono sūnų. Visos agento pastangos sužinoti Vytauto rinktinės kuopos vado Perkūno slaptavietes buvo nesėkmingos.

Agentas „Beržinis“ susitikimų su MGB čekistais metu informavo „kūmą“, kad 2 būrio vadas Demonas kartais nesutaria su vadu. Dažnokai tarp jų kyla ginčai. „Kūmas“ patarė agentui, kad sukeltų Demono įtarimą, jog Perkūnas galbūt palaiko ryšius su sovietiniu saugumu.

1948 metų liepos 27 dieną agentas „Beržinis“ su Demonu Bočio namuose surengė išgertuves. Į puotą, žinoma, pakvietė ir kuopos vadą Perkūną su 42 kuopos Žvalgybos skyriaus viršininku Ramiu. Už vaišių stalo susėdo keturiese: 2 būrio vadas Demonas, jo „švogeris“ - svainis agentas „Beržinis“ ir sodybos šeimininkas Bočys. Agento „Beržinio“ ir Demono atsineštais maisto produktais Bočio žmona padengė „puotos“ stalą. Netrukus užstalėje susėdusius vyrus iš virtuvės pasiekė apetitą žadinantis spirginamų lašinukų ir kiaušinienės aromatas. Po pusvalandžio užstalėje jau gerokai „apšilusius“ vyrus, garsiai šnekančius, sudraudė namų šeimininkė:

- Vyrai, savo garsiom šnekom galit greit bėdą prisišaukti...

Pakankamai įkaušęs agentas „Beržinis“ pasiūlė vyrams eiti į lauką tyrame ore prasivėdinti... Išėję iš trobos Demonas, agentas „Beržinis“ ir Perkūnas, vengdami pašalinių dėmesio, pasuko į gretimą beržynėlį Valavičių durpyno link. Einant beržynėlio takeliu, agentas „Beržinis“ paslapčia mirktelėjo Demonui - tinkamesnės progos numatytam veiksmui gali ir nebūti... Antanas Podolskis-Demonas Kremliaus Lubiankos čekistų metodu - pistoleto šūviu į pakaušį nužudė Perkūną. Sutemus nusikaltėliai kuopos vado palaikus ten pat, beržyne prie durpyno, užkasė.

Gavęs agento „Beržinio“ pranešimą: „užduotis įvykdyta“, Marijampolės apskrities MGB viršininkas papulkininkis Počinkov operatyvinėje suvestinėje Nr. 00211 LTSR saugumo ministrui generolui majorui Jefimov rašė: „1948 liepos 27 dieną mūsų agento „Beržinio“ iniciatyva vykdytos operatyvinės čekistų operacijos pasekmė - fiziškai sunaikintas Vytauto rinktinės 42 kuopos vadas Dženkauskas - Augustinavičius Bronius, Juozo, slapyvardžiu Perkūnas.“

Po kelių dienų į Valavičių durpyną pasiųsta operatyvinė čekistų ir kareivių grupė surado ir atkasė kapavietę. Čekistai, nustatę, jog nužudytas partizanas tikrai Perkūnas, pradėjo intensyviai šantažuoti Demoną - versti bendradarbiauti su sovietų valstybės saugumu.

RAMIS - 42 KUOPOS VADAS

Alfonsas Dulbys gimė 1925 metais Balsupių kaime, Marijampolės valsčiuje, žemdirbių šeimoje. 1944 metais sovietų armijai užgrobus Sūduvos kraštą ir gaudant vyrus „vaduoti Berlyną“, su vyresniu broliu Adolfu, gimusiu 1923 metais, slapstėsi.

1945 metų pradžioje broliai: Adolfas - Bitės, Alfonsas - Ramio slapyvardžiais, įstojo į Vytauto rinktinės 1 kuopos partizanų gretas. Adolfas Dulbys-Bitė, Ulonas žuvo 1947 metų liepos 21 dieną gimtajame Balsupių kaime.

Alfonsas-Ramis rinktinės vado Vampyro 1946 metų liepos 24 dienos įsakymu Nr. 12 buvo paskirtas Vytauto rinktinės partizanų

Karo lauko teismo nariu. 1946 metų lapkričio 29 dienos Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 25 Ramis buvo paskirtas naujos sudėties Tauro apygardos Karo lauko teismo nariu. Partizanas Ramis dalyvavo keliose kautynėse su MVD karinėmis pajėgomis. Rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-Vampyras jaunam partizanui už drąsą ir narsumą kautynėse pareiškė padėką ir pagyrimą.

1948 metų birželio 7 dienos rinktinės vado įsakymu Nr. 26 § 6 partizanas Ramis buvo paskirtas 42 kuopos Žvalgybos skyriaus viršininku.

Išdavikui Demonui sunaikinus Vytauto rinktinės 42 kuopos vadą Perkūną, Vytauto rinktinės vado Sakalo įsakymu Nr. 28 Ramis paskirtas laikinu 42 kuopos vadu.

Suteikus puskarininkio laipsnį 1948 metų spalio 25 dienos įsakymu Nr. 33 § 7, Ramis šiose pareigose buvo patvirtintas.

1948 metų gruodžio 18 dieną kuopos vadas Alfonsas Dulbys-Ramis su būrio vadu Vitu Vyšniausku-Nerimi iš Sirvydų kaimo be ginklų atėjo prie Marijampolės geležinkelio stoties į išdaviko Demono nurodytą konspiracinį butą.

1949 metų sausio 18 dieną Marijampolės MGB čekistai abu partizanus suėmė. Po ilgų ir žiaurių tardymų sovietinis karinis tribunolas partizanus Ramį ir Nerį nuteisė po 25 metus katorgos darbų Sibiro gulaguose.

Alfonsas Dulbys-Ramis Džezkazgano lageryje nuo bado išsekęs mirė. Vitas Vyšniauskas-Neris po „perestroikos“ grįžo į Lietuvą.

Kaributo ir Gegužio žūtis

1948 metų vasarą Vilkaviškio MGB operatyvinio skyriaus čekistai, savo agento „Beržo“ pranešimu, suėmė vieną aktyvų partizanų ryšininką, einantį į Vytauto rinktinės ryšių punktą. Atėmę iš ryšininko paketą, kagėbistai įdavė jį MGB operatyviniam darbuotojui ir pasiuntė į agento „Beržo“ nurodytą sodybą.

Nenujausdamas emgebistų rezgiamos klastos, sodybos šeimininkas paketą iš „ryšininko“ priėmė. Vos iš sodybos išėjus paketo

įteikėjui, į kiemą sugužėjo Marijampolės MGB operayvinė čekistų ir kareivių grupė. Smulkiai krėsdami sodybos pastatus tvarto kampe kareiviai rado paslėptus ginklus: rankinį kulkosvaidį, rusišką automatą, penkis šautuvus ir kelis paketus šovinių. Kratos metu nusiaubę sodybą, „išvaduotojai“ suėmė šeimininką, jo sūnų Justiną - partizanų ryšininką Balinį ir kaimyną Antaną Adomavičių.

Žiauriai tardomi suimtieji išsigynė - apie ginklus nieko nežinoję... Po kelių dienų tardymų juos paleido. Prisipažino tik ryšininkas Balinis, kad jis paslėpęs ginklus. Marijampolės MGB budelių: vlasovų, jeremejevų, volskių, martusevičių, zazajevų ir visų kitų „operų“, nereikėjo mokyti, kaip iš suimtų „banditų“ ir „liaudies priešų“ išgauti juos dominančių žinių. Kelis kartus iki sąmonės netekimo primuštas ir kibiru vandens atgaivintas, devyniolikmetis vaikinas pagaliau sutiko čekistams padėti surasti Vytauto rinktinės štabo bunkerį. Iš būsimų agentų „apdorojimo ir paruošimo cecho“ - Vytauto gatvės Nr. 48 paleistas Balinis prisistatė partizanų vadovybei ir atvirai prisipažino, kokiu būdu išsprūdo iš čekistų gniaužtų. Belaukiant partizanų Karo lauko teismo nuosprendžio, buvęs Tauro apygardos štabo Ūkio skyriaus viršininkas, Brolių teismo narys, 43 kuopos kuopininkas puskarininkis Juozas Boruta-Kaributas, teisindamas jauno vaikino poelgį, paprašė vadų leisti priimti jį į savo būrį. Gegužio slapyvardžiu priimtas į 43 kuopą aktyviu partizanu, Justinas Butanavičius visiškai pateisino buvusio Lietuvos kario ir šaulio vardą.

1940 metais pas brolį Liudviką Degutį, gyvenusį Kalvarijos valsčiaus Gintautų kaime, iš Argentinos į svečius atvyko brolis Pijus. Sovietų armijai okupavus Lietuvą, LSSR valdžios saugumo vadai Pijų Degutį neišleido grįžti pas Argentinoje likusią šeimą. Likęs gimtinėje Pijus palaikė glaudžius ryšius su vietos Vytauto rinktinės partizanais.

1948 metų pavasarį puskarininkis Juozas Boruta-Kaributas su 43 kuopos būrio vyrais Degučių sodyboje įsirengė slėptuvę. Pagaliau agentų, šnipų, provokatorių ir slaptų pranešėjų tinklo pastangomis, Vytauto rinktinės 43 kuopos slėptuvės vietą čekistai nustatė. Vos

išaušus 1948 metų rugsėjo 16-osios rytui, Degučių sodybą apsupo Marijampolėje dislokuoto 353 šaulių pulko pajėgos. Slėptuvėje buvę Vytauto rinktinės 43 kuopos vado pavaduotojas puskarininkis Juozas Boruta-Kaributas, gimęs 1917 metais, iš Kampinių kaimo ir 1 būrio partizanas Justinas Butanavičius-Gegužis, gimęs 1927 metais, iš Gintautų kaimo, čekistams pasiūlius pasiduoti, sunaikino kuopos dokumentus, kuklų asmeninį inventorių ir nusišovė...

Sodybos šeimininkas Liudvikas ir brolis Pijus, perspėję partizanus, užsitęsusios trobesių kratos metu kareivių nepastebėti spėjo pasitraukti. Iš slėptuvės iškeltus žuvusių partizanų kūnus ir suimtą Degučių augintinę Genutę Matulevičiūtę kareiviai išsivežė į Marijampolę. Pijus Degutis Kęstučio slapyvardžiu įstojo į Vytauto rinktinės Laisvės kovotojų gretas.

KĘSTUČIO RINKTINĖJE. 71 KUOPOS VADO VYTIES ŽŪTIS

Algirdas Leonavičius gimė 1926 metais Šėtos valsčiaus Kėdainių apskrities dvaro žemdirbių šeimoje. Baigęs Šėtos mokyklą ir Kėdainių gimnaziją, įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą. 1945 metų rudenį patekęs į sovietų saugumo čekistų akiratį iš Kauno pasitraukė, įstodamas į Tauro apygardos Vytauto rinktinės 2 kuopos partizanų gretas pasirinko Vyties slapyvardį. Aktyvus, sumanus ir drąsus kovotojas 1946 metų pabaigoje buvo paskirtas 2 kuopos būrio vadu, 1947 metų pradžioje - 2 kuopos vadu.

1947 metų sausio mėnesį įkūrus Tauro apygardos Kęstučio rinktinę, Vytauto 2 kuopos kovotojai buvo pervesti į naujai formuojamą Kęstučio rinktinės 71 kuopą.

1948 metų balandžio mėnesį rinktinės štabo vadovybės skiriamas Apginklavimo ir susisiekimo poskyrio viršininku, siūlomų pareigų atsisakė ir liko kuopos vadu. Už įsakymo nevykdymą buvo pervestas į Ūkio būrį.

1948 metų rugsėjo 1 dieną išdavikui pranešus, Vaizbūniškių kaime, Bartninkų valsčiuje, pas ūkininką Strungį dienojančius partiza-

nūs užpuolė MGB karinis dalinys. Nelygių pajėgų kautynėse garbingai kovodami žuvo:

Algirdas Leonavičius-Vytis, 71 kuopos vadas, Juozas Karasevičius-Erškėtis, gimęs 1922 metais, iš Trempinių kaimo Liubavo valsčiaus ir Vytautas Kazakevičius-Papartis, gimęs 1925 metais, iš Trempinių kaimo. Nukautų partizanų kūnus nuvežė į Bartninkų stribų būstinę.

LLK Tauro apygardos Kęstučio rinktinei
Įsakymas Nr. 5
Būstinė, 1948 metų lapkričio 15 diena
Rikiuotės sritis

§ 1. 71 kuopos kovotojas Svyrimas, nepaskelbus rinktinės įsakymuose, šių metų kovo 15 dienų didvyriškai žuvo kautynėse su okupantais dėl Laisvės ir Nepriklausomybės.

§ 2. Priimu į kovotojų eiles pilietį X, pasirenkantį Mažyčio slapyvardį, ir skiriu į 71 kuopų nuo 1948 metų gegužės 3 dienos.

§ 3. Priimu į kovotojų eiles pilietį X, pasirenkantį Vijūno slapyvardį, ir skiriu į 71 kuopų nuo šių metų rugsėjo 12 dienos.

§ 4. 71 kuopos kovotojų Mažytį skiriu tos kuopos žvalgybininku nuo šios dienos. Kuopos vadu - nuo šios dienos.

§ 5. 71 kuopos žvalgų Kabelį skiriu kuopos vadu.

§ 6. 70 kuopos kovotojų Mėnulį skiriu būrio vadu nuo šios dienos.

Klajūnas, l. e. p. rinktinės vadas

Partizanas Faustas

Šakių apskrities Lukšių miestelio darnioje mokytojų Grybinų šeimoje augo keturi vaikai - vyriausia duktė Sofija ir trys sūnūs: Vytautas, Zigmas ir Aleksandras. Pastarasis, savųjų ir artimųjų vadintas „Oliumi“ gimęs 1920 metų vasario 20 dieną, baigęs mokyklą įstojo į Marijampolės mokytojų seminariją. Gavęs mokytojo diplomą, Aleksandras buvo paskirtas į Liudvinavo pradžios mokyklą. Tačiau kažko

nesutaręs su vietine Liudvinavo valdžia, po pusmečio Aleksandras grįžo į Lukšius. Netrukus gavęs mokytojo vietą dirbo pedagogu Zyplių žemės ūkio mokykloje.

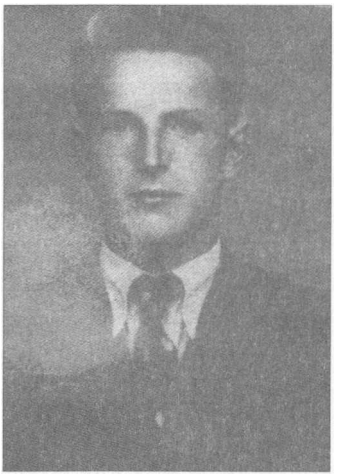
Aleksandras Grybinas-Faustas

1943 metų rudenį Kazlų Rūdos miškų masyve pasirodę rusų raudonieji komunistų partizanai nusiaubė kelias lietuvių ūkininkų bei vietinių vokiečių sodybas. Lukšių valsčiaus aktyvistai subūrė savigynos būrį, kurio veikloje dalyvavo ir broliai Aleksandras ir Zigmas Grybinai.

1944 metų pabaigoje karo patrankoms riedant Rytprūsių link, Aleksandras su Zigmu traukėsi į Vokietiją ir buvo vokiečių mobilizuoti lauko aerodromų statybos darbams. Čia Zigmas buvo sužeistas ir išvežtas į karo lauko ligoninę. Aleksandras, likęs aerodromo statyboje, sulaukė karo pabaigos.

Vyresnis brolis Vytautas, baigęs Kaune medicinos mokslus, 1944 metų pavasarį dirbo Šakių ligoninėje praktikantu. Važiuojantį dviračiu iš Šakių namo gydytoją Vytautą Grybiną Lukšiuose sulaikė vokiečiai ir pasiuntė kasti apkasų. Laisvai kalbantis vokiškai Vytautas pasisakė esąs gydytojas. Vokiečiai išsiuntė jį į užfrontės karo ligoninę. Čia jis rado sužeistą ir gydė savo brolį Zigmą.

Karo pabaigoje Aleksandras bandė pasitraukti į amerikiečių užimtą Vokietijos pusę. Tačiau bėglių grupę, einančią Elbės tiltu į vakarus, sulaikė tilto sargybiniai ir grąžino atgal...

1945 metų rudens pabaigoje Aleksandras sugrįžo į Lietuvą. Apsistojo Jankų valsčiaus Karčrūdės kaime mokytoju dirbančio tėvo namuose. Gerai rusiškai kalbančio mokytojo namuose dažni sovietų NKVD karininkų vizitai vertė Aleksandrą slapstytis.

Sesuo Sofija Lietuvos nepriklausomybės metais buvo ištekėjusi už Plungės bataliono kuopos vado kapitono Juozo Tėvelio. 1941 metų birželio 14 dieną sovietų čekistams ištrėmus vyrą į Sibirą, karininko

žmona Sofija grįžo į gimtinę Lukšiuose, kur mokytojavo Aleksandras Grybinas-Faustas. Gerai pažinojusi Lukšių MGB viršininkus ir stribų vadus, Sofija 1946 metų pavasarį, pasitarusi su tėvais, galvojo apie „Oliaus“ galimybę legalizuotis. Bet supratusi, jog čekistai bandys jį užverbuoti, ir žinodama atkaklų Aleksandro priešiškumą „išvaduotojams“, tos minties atsisakė.

Pagaliau 1946 metų gegužės pradžioje į Karčrūdės mokyklą atėjo keli Žalgirio rinktinės partizanai. Po trumpo pokalbio Aleksandras, atsisveikinęs seserį ir tėvus, išėjo su partizanais į Karčrūdės miškus.

1946 metų liepos 10 dieną Žalgirio rinktinės vado puskarininkio Jurgio Ilgūno-Šarūno įsakymu Nr.2 § 2 Aleksandras Grybinas-Faustas nuo 1946 metų birželio 12 dienos buvo paskirtas Žalgirio rinktinės adjutantu. Sesers Sofijos išsaugota ir broliui padovanota ištremto vyro, Lietuvos karininko, uniforma apsirengęs brolis „Olius“- Aleksandras Grybinas-Faustas pradėjo garbingą Laisvės kovotojo - partizano tarnybą. Tačiau netrukus, spalio 24 dienos apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 32 § 5, „už energijos bei iniciatyvos trūkumą,“ „už per didelį verkšlenimą vykdant įsakymus“, iš rinktinės adjutanto pareigų buvo atleistas... Pusmetį Faustas tarnavo eiliniu kovotoju Vyčio kuopoje.

1947 metų gegužės 12 dienos Žalgirio rinktinės vado Šturmo įsakymu Nr. 5 § 4 Faustas buvo paskirtas Žalgirio rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininku. Spalio mėnesį partizanui Faustui buvo suteiktas grandinio laipsnis ir apdovanotas juostele „Už narsumą“. 1947 metų vasarą baigus puskarininkių apmokymo kursų I laidą, grandiniui Faustui suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. Nuo spalio 1 dienos buvo paskirtas štabo Spaudos ir informacijos skyriaus viršininku.

Žuvus Žalgirio rinktinės vadui Vincui Štrimui-Šturmui, apygardos vado Rymanto 1948 metų gegužės 4 dienos įsakymu Nr. 7 Žalgirio rinktinės vadu buvo paskirtas štabo viršininko pareigas ėjęs puskarininkis Viktoras Vitkauskas-Saidokas. 1948 metų gegužės 5 dienos pastarojo įsakymu Nr. 18 Aleksandras Grybinas-Faustas buvo paskirtas Žalgirio rinktinės štabo viršininku.

1948 metų rugpjūčio 10 dieną žuvus Tauro apygardos vadui kapitonui Rymantui, rinktinių vadų ir štabų pareigūnų posėdžio nuta-

rimu, laikinu apygardos vadu buvo išrinktas puskarininkis Aleksandras Grybinas-Faustas.

LLK Tauro apygardai
Įsakymas Nr. 18
Būstinė, 1948 metų spalio 8 diena

§ 1. Žuvus Tauro apygardos vadui Rymantui, laikinai apygardos vadovavimą perėmiau. Įsakau visiems apygardos vadams ir kovotojams nuo šios dienos klausyti mano įsakymų.

Pagrindas: rinktinių vadų bei štabų pareigūnų ypatingo posėdžio protokolas Nr. 2.

§ 2. Tauro apygardos vadą Rymantą, didvyriškai žuvusį kautynėse su MVD dėl mūsų Tėvynės laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo, išbraukti iš apygardos kovotojų asmeninės sudėties nuo šių metų rugpjūčio 10 dienos.

§ 3. Birutės rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininką Daugirdą iš einamų pareigų atleidžiu ir tolimesnei tarnybai skiriu apygardos adjutantu nuo šios dienos.

§ 4. Laikinai einantį Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas partizaną Tigrų tvirtinu einamose pareigose nuo šios dienos.

Faustas, laikinasis apygardos vadas
Nuorašas tikras: Daugirdas, adjutantas

Zanavykų partizanai Vizgirdos

Karo veiksmų griaustiniui iš Zanavykų kašto nugriaudėjus į Rytprūsius, 1944 metų rudenį sovietų pasienio NKVD daliniai pradėjo gaudyti rekrūtus į praretėjusias savo armijos gretas. Vyrai, vengdami patekti į frontą, pradėjo slapstytis. Ankstyvą 1945 metų pavasarį, kaip ir visoje Lietuvoje, prasidėjo stichiškas partizanų grupių pasipriešinimas NKVD „žaliakepurių“ ir stribų plėšikavimui ir savivaliavimui.

Vilkeliškių kaime, Šakių valsčiuje, Vizgirdų šeimoje, augo trys sūnūs: Antanas, gimęs 1918 metais, Leonardas, gimęs 1919 metais, ir Vytautas, gimęs 1920 metais. Derlingos 33 hektarų žemės ūkis,

darnios Vizgirdų šeimos rankų dirbamas, klestėjo. Tačiau rytų okupantų ir stribų dažnai lankomas kaip „buožių“, vis išgrobstomas, ūkis prarado savo vertę. Ankstų 1945 metų pavasarį iš namų pasitraukęs vyriausias sūnus Antanas Vizgirda-Kapsas iš Griškabūdžio, Sintautų ir Šakių apylinkėse besislapstančių vyrų subūrė partizanų būrį. Būrys priklausė Pušies, Turklio grupei, kuri nuo 1945 metų gegužės buvo prijungta prie Stirnos bataliono - rinktinės sudėties. Nuo 1946 metų sausio 31 dienos Stirnos rinktinė buvo pavadinta Žalgirio rinktine. 1946 metų rugpjūčio 1 dieną Kapsas buvo paskirtas Žalgirio rinktinės Generolo Povilo Plechavičiaus kuopos 2 būrio vadu. 1947 metų gegužės 12 dienos įsakymu Nr. 5 kuopa pavadinta Prano Vaičaičio vardu ir § 10 vadu paskirtas Kapsas. 1947 metų liepos 22 dienos įsakymu Nr. 11 Prano Vaičaičio kuopą pavadinus 35 kuopa, Kapsas patvirtintas šios kuopos vadu.

1947 metų spalio 1 dieną Suodžių kaime pas Rakauską žuvus kuopos vadui Kapsui ir Jonui Stankui-Dobilui, Dobiliškių kaimo partizanui, kuopos vado pareigas perėmė jo brolis Leonardas-Keleivis. 1947 metų spalio 15 dieną paskirtas 35 kuopos vadu. 1947 metų gruodžio 15 dieną kuopos vadas Keleivis ir kovotojas Juozas Kriaučiūnas-Beržas lydėjo į Vakarus Juozą Lukšą-Skrajūną ir Kazimierą Pyplį-Audronį.

Gruodžio 22 dieną Smolnikų apylinkėje vykusių kautynių su lenkų „kopais“ ir pasieniečiais metu Keleivis buvo sužeistas. Įpusėjus 1948 metų vasariui, abu su partizanu Beržu laimingai grįžo į savo dalinį.

1948 metų vasario 16 dienos įsakymu Nr.4 grįžusiems iš Lenkijos Žalgirio rinktinės 35 kuopos vadui Keleiviui ir kovotojui Juozui Kriaučiūnui-Beržui buvo suteiktas grandinio laipsnis.

1948 metų spalio 9 dieną Sintautų valsčiaus Turčinų (Kasikėnų) kaimo Juozo Borisevičiaus sodyboje dienojo keli 35 kuopos partizanai. Suodžių kaimo gyventojui Miščikui išdavus, sodybą apsupo gausios MGB karinės pajėgos. Kaudamiesi ir besitraukdami iš sodybos garbingai žuvo trys partizanai:

Leonardas Vizgirda-Keleivis, 35 kuopos vadas;

Juozas Kaminskas-Rolandas, gimęs 1928 metais, iš Šedvygų kaimo, buvęs Lukšių progimnazijos moksleivis. 1946 metų rugsėjo 22 dieną Griškabūdžio MGB garnizono kareiviams jų namuose nukovus du partizanus ir jo tėvą Joną Kaminską, gimusį 1896 metais, iš namų pasitraukęs Juozas Rolando slapyvardžiu netrukus įstojo į Žalgirio rinktinės 34 kuopos partizanų gretas. 1948 metų vasario 16 dieną jam suteiktas grandinio laipsnis. Kovo 1 dieną Rolandas perkeltas į 35 kuopą ir paskirtas žvalgybininku; nuo rugpjūčio 6 dienos - kuopos vado pavaduotoju;

Telesforas Rimkus-Siaubas, gimęs 1927 metais Panovų kaimo bežemių darbininkų šeimoje, bernavęs Sintautuose pas ūkininką Vasiukevičių.

Pasitraukė tik vienas Juozas Kriaučiūnas-Beržas, Cezaris, gimęs 1925 metais, iš Sintautų valsčiaus Voverų kaimo.

Trečias brolis Vytautas Vizgirda-Laisvūnas, gimęs 1920 metais, 1946 metų rugsėjo mėnesį įstojo į brolio Antano-Kapso kuopos gretas. Žuvus Kapsui, kuopos vado pareigas perėmė jo brolis Leonardas-Keleivis. Brolio vadovaujamoje kuopoje kovą su okupantu tęsė Vytautas-Laisvūnas.

Žalgirio rinktinės Keleivio kuopos partizanai. Pirmoje eilėje: Juozas Kriaučiūnas-Cezaris, Leonardas Vizgirda-Keleivis, Špicas; antroje eilėje: Šermukšnis, Juozas Kaminskas-Rolandas, Vytautas Vizgirda-Laisvūnas ir Telesforas Rimkus-Siaubas

1948 metų spalio 9 dieną žuvus Keleiviui su keliais partizanais, kuopos vado pareigas perėmė Laisvūno slapyvardį pakeitęs Vytautas Vizgirda-Vytis.

VIENIŠO PARTIZANO ŽŪTIS

1948 metų vasarą Kuro girininkijos Kurongirio miško eglynėlyje įsirengęs slėptuvę slapstėsi 1945 metų pavasarį išėjęs į mišką partizanas Zigmas Stankevičius. Nuo 1947 metų vasaros buvo įskaitinis Žalgirio rintinės 34 kuopos kovotojas. Buvęs vietinis Braziūkų kaimo uždaro būdo žemdirbys, dirbo kelis margus žemės, savo bunkeryje gyveno vienišo atsiskyrėlio gyvenimą...

Spalio 11 dieną Braziūkų gyventojo - buvusio kaimyno duktė prie slėptuvės atvedė Lekėčių MGB įgulos kareivius. Emgebistai pasiūlė partizanui išlįsti iš požemio ir pasiduoti, tačiau nesulaukę atsako, pakėlė landos dangtį ir įmetė į bunkerį rankinę granatą... Sprogdama granata mirtinai sužalojo labai suvargusį ir išsekusį partizaną Zigmą Stankevičių, gimusį 1914 metais Lekėčių valsčiaus Braziūkų kaime.

PARTIZANO CEZARIO ŽŪTIS

Juozas Kriaučiūnas gimė 1925 metais Sintautų valsčiaus Santakų kaime. Žinių apie būsimo partizano brendimo metus nerasta. 1944 metų rudenį paimtas į sovietų armiją, apsukrus, kiek apmokytas vaikinas buvo paskirtas į armijos generolo apsaugos būrį. Pasibaigus karui, 1945 metų pavasarį, Juozas lydėjo generolą į „išvaduotą Vokietiją“ vizituoti karinių dalinių. Grįžtant į štabą paprašęs generolą, kareivis Juozas gavo tris paras atostogų. Užsukęs į namus ir sužinojęs, jog NKVD čekistų suimtas ir dingęs be žinios jo tėvas, Juozas į dalinį negrįžo. Kiek pasislapstęs, Beržo slapyvardžiu vaikinas buvo priimtas į Žalgirio rinktinės 54 kuopą. 1947 metų kovo 25 dieną Beržas pervestas į Žalgirio rinktinės Prano Vaičaičio kuopą. 1947 metų gruodžio 15 dieną, kaip drąsus, greitos orientacijos partizanas, Beržas buvo paskirtas lydėti į Vakarus Laisvės kovotojų pasiuntinius - Tauro apygardos partizanų vadus Skrajūną - Juozą Lukšą ir Audronį - Kazimierą Pyplį.

Juozui-Beržui, grįžusiam iš Lenkijos, 1948 metų vasario 16 dieną suteiktas grandinio laipsnis ir partizanas grąžintas į 35 kuopą, bu-

vusį. savo dalinį 1948 metų rugsėjo 16 dieną Beržo slapyvardį Juozas pakeitė į Cezario.

Spalio 9 dieną iš Borusevičių sodyboje vykusių kautynių sėkmingai pasitraukęs, Cezaris persikėlė arčiau gimtinės. Mišraus miško ir krūmokšnių apsuptame Novos slėnyje, Voverų kaime, buvo trys sodybos. Jų gyventojai maitino Cezarį ir suteikė prieglobstį. Voverų kaimo apylinkėse penktą dieną vis pasirodantį partizaną Cezarį pastebėjo MGB užverbuoto seklio pikta akis. Jam pranešus, Sintautų MGB karinio dalinio vadai Voverų kaimo pamiškėse pastatė kelis emgebistų pasalų postus. 1948 metų spalio 14 dienos ryte iš vienos sodybos išėjęs grandinis Juozas Kriaučiūnas-Cezaris, Beržas pamiškėje susidūrė su emgebistų pasala ir susišaudymo metu žuvo. Žuvusio partizano kūną kareiviai atvežė į Sintautų MGB būstinės kiemą. Partizano kapavietė nežinoma.

SAKALO ŽŪTIS

Vincas Kleiza gimė 1921 metais Pačiudiškių kaime, Klebiškio valsčiuje, vidutinio ūkininko šeimoje. Mokėsi Kauno antrojoje amatų mokykloje. 1945 metų pavasarį abu su broliu Juozu, gimusiu 1918 metais, pasitraukė pas Dešinio grupės partizanus.

1946 metų gegužės 9 dieną Prienų KP(b) aktyvistams surengtoje pasaloje Čiudiškių kaime žuvo brolis Juozas-Jungas.

1946 metų gruodžio 2 dieną Geležinio Vilko rinktinės 3 kuopos skyriaus vadas Sakalas buvo apdovanotas juostele „Už narsumą“. 1947 metų kovo 8 dieną Sakalui suteiktas grandinio laipsnis. Rugpjūčio 14 dieną patvirtintas 52 kuopos 1 būrio vadu. 1948 metų rugpjūčio 11 dieną grandinis Sakalas buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos rajono Žvalgybos skyriaus viršininku. Rugsėjo mėnesį baigusiam Puskarininkių kursų II laidos apmokymus, Vincui Kleizai buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis.

1948 metų spalio 29-osios vakare jaunesnysis puskarininkis Sakalas, vykdydamas užduotį, Kaune susidūrė su okupanto kariauna. Drąsiai veikdamas pirmais šūviais Sakalas nukovė Kauno karinio ko-

misariato viršininko pavaduotoją vyresnįjį leitenantą Frolov, sužeidė leitenantą Jurčenko ir milicijos įgaliotinį Ivanauską. Sunkiai sužeistas Vincas Kleiza-Sakalas pasitraukė į Aukštaičių gatvėje buvusį amatų mokyklos mokytojo A.Šidlausko butą. Radęs prie brėžinių palinkusį mokytoją, buvęs mokinys paprašė nunešti jo raštelį į Raudonojo Kryžiaus ligoninę. Atvažiavę medikai sužeistam partizanui suteikė pirmąją pagalbą. Kitą dieną Vincas Kleiza-Sakalas buvo nuvežtas į Marių gatvę pas Mikalauskus. Spalio 31 dieną mirė.

LLK Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei

Įsakymas Nr. 18

Būstinė, 1948 metų lapkričio 5 diena

Rikiuotės sritis

§ 1. Skelbiu rinktinės žiniai Tauro apygardos vado įsakymo Nr.18 §§ 1, 2, 3, 4, 5 iš šių metų spalio 8 dienos (Pastaba. Žiūrėti 160 puslapį, - V. J).

§2. 52 kuopos kuopininką Pipirą tvirtinu einamose pareigose nuo šių metų lapkričio 1 dienos.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr.75

§ 3. Šių metų spalio 29 dienos vakare Kauno mieste kautynėse su MVD buvo sunkiai sužeistas 52 kuopos 1 būrio vadas Sakalas.

Nors sunkiai sužeistas, Laisvės kovotojas Sakalas laimingai pasitraukė, nukaudamas keturis emvedistus, bet likimas ne taip lėmė. Žaizdos buvo mirtinos ir Laisvės kovotojas spalio 31 dieną mirė. Didvyriškai žuvusį Laisvės kovotoją Sakalą išbraukti iš GVRn. asmeninės sudėties.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr.76

GVRn. vadas Tigras

Nuorašas tikras: adjutantas Rytys

Nuorašas tikras: rinktinės vado adjutantas Lokys

LVOA. F. 3377, ap 55, b. 226 144 Nuorašas. Mašinraštis.

LLK Tauro ir Dainavos apygardų vadų posėdžio, įvykusio 1948 metų spalio 20 dieną,

Protokolas Nr. 1

Dalyvauja:

Einantis Tauro apygardos vado pareigas partizanas Faustas,

Dainavos apygardos vado įgaliotinis partizanas Litas,

Tauro apygardos einantis Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas partizanas Tigras.

Susirinkusieji aptarė apygardose esamą padėtį ir tolimesnę veiklą. Tauro apygardos vadas bendrai apibūdino padėtį Tauro apygardoje, supažindino Dainavos apygardos vado įgaliotinį su raštais, gautais iš Vakarų srities vado, informavo, kas dedasi Vakarų ir Šiaurės Rytų srityse, iškėlė klausimą apie būtinumą sujungti abi apygardas sudarant bendrą Vyriausiąją vadovybę.

Dainavos apygardos įgaliotinis, susipažinęs su padėtimi, pareiškė savo pastabas, įnešė naujus pasiūlymus svarstant aktualiausius klausimus, susijusius su bendros Lietuvai išlaisvinti vadovybės sudarymu. Siūlo Vakarų bei Šiaurės Rytų Lietuvos sričių vadovybėms pranešti apie apygardų veikimo plotus, įeinančius į Pietų Lietuvos sritį, nusakant jų ribas.

Pietų Lietuvos sritį sudaro Tauro ir Dainavos apygardos, veikiančios ribose: iš pietų - administracijos linija su Lenkija, 1941 metų siena su Baltgudijos SSR; iš rytų - Lyda-Vilnius geležinkelis; iš šiaurės - Vilnius-Trakai-Kaišiadorys ir Rumšiškės imtinai, toliau Nemunu iki Rytprūsių sienos; iš vakarų - siena su Rytprūsiais.

Svarstydami klausimą dėl Pietų Lietuvos srities vadovybės nutarė: didvyriškai žuvus Pietų Lietuvos srities vadui Rymantui, iki naujai sudarytos Lietuvos Vyriausiosios vadovybės paskyrimo laikinai eiti Pietų Lietuvos srities vado pareigas pavesti Dainavos apygardos vadui partizanui Vanagui.

Pietų Lietuvos srities vadovybei kuo artimiausiu laiku sueiti į sąlytį su kitų Lietuvos sričių vadovybėmis, tikslu išsiaiškinti esamą padėtį, sudaryti visoms sritims bendrą Lietuvos Vyriau-

siąją vadovybę. Tuo tikslu Tauro apygardos vadas sudaro sąlygas Pietų ir Vakarų Lietuvos sričių vadų susitikimui.

Originalą pasirašė posėdžio dalyviai: Faustas, Litas, Tigras
Nuorašas tikras: Daugirdas, Tauro apygardos adjutantas

LLK Tauro apygardos vado
Įsakymas Nr. 19
Būstinė, 1948 metų spalio 25 diena

§ 1. Laisvės Kovų Broliai, artėja Visų Šventųjų šventė, o kartu ir Vėlinių diena - mirusiųjų pagerbimo šventė. Šią dieną visi tikintieji prisimena visus mirusius savo artimuosius, taiso jų kapus, sutvarko paminklus, meldžiasi už jų sielas, prašo Aukščiausiojo joms amžinos ramybės. Tačiau niekas neaplankys kapus tų, kurie visas savo jėgas, savo brangiausią turtą - gyvybę paaukojo už mūsų Tėvynės laisvę, kovojo prieš žmogaus teisių, tikėjimo ir visos žmonijos priešus bolševikus. Tų masinių kapų šiandien mes turime šimtus čia pat, Tėvynėje, ir tolimojo Sibiro laukuose, kurių nelaistys savo ašaromis motulė, neišties sielvarto ir kančių tėvelis, nepapuoš gėlėmis ir neuždegs Vėlinių žvakės sesutė. Kovų Broliai, ir mes taip pat neaplankysime kapus tų, su kuriais drauge žengėme sunkiu kovų keliu bendro ir kilnaus tikslo vedami. Todėl bent mintimis susikaupkime ir pasimelskime už tuos, kurie mirė, kad mes gyventume, prašykime Aukščiausiojo, kad jų žygiai ir pralietas kraujas sutvirtintų mūsų ir visos tautos pasiryžimą tęsti kovą iki pergalės. Prisiminkime žuvusius Laisvės gynėjus, kurie guli kapuose, nes jie žinojo, už ką kraują liejo, žuvo Jie, bet gyvi tarp mūsų.

Nuo šių metų lapkričio 1 iki 3 dienos imtinai skelbiu gedulo laikotarpį, kurio metu prašau visus dalinių vadus ir kovotojus susilaikyti nuo bet kokių pasilinksminimų.

§ 2. Geležinio Vilko rinktinės vadui Tigrui už pastangas ir parodytą stropumą man vykstant tarnybos reikalais į Dainavos apygardą reiškiu tarnybinę padėką.

§ 3. Geležinio Vilko rinktinės adjutantui Ryčiui, Ūkio sky-

riaus viršininkui Žaibui, Žvalgybos skyriaus viršininkui Radastui už pareigingumą man vykstant tarnybos reikalais į Dainavos apygardą reiškiu tarnybinę padėką.

§ 4. Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos būrio vadui Ainiui ir tos pat kuopos kovotojui Lapinui už pareigingumą man vykstant tarnybos reikalais į Dainavos apygardą reiškiu tarnybinę padėką.

Faustas, l. e. p. apygardos vadas
Nuorašas tikras: Daugirdas, adjutantas
LVOA, f. 3377, ap. 33, b.226, l. 145. Nuorašas, Mašinraštis.

Geležinio Vilko rinktinei
Įsakymas Nr. 17
Būstinė, 1948 metų spalio 28 diena
Rikiuotės sritis

§ 1. Lapkričio 2-oji - Vėlinių diena. Šią dieną visas katalikiškas pasaulis švenčia kaip gedulo bei gilaus liūdesio šventę. Prisimena visus gimines, artimuosius, gentis, draugus, pažįstamus ir visus tuos, kurių jau seniai nėra tarp gyvųjų.

Kiekvienas Laisvės kovotojas puikiai prisimena, kad ir jis legalaus gyvenimo metais šią dieną pašvęsdavo prisiminimui savo artimųjų, draugų, pažįstamų ar nepažįstamų, su tyra širdimi kalbėdamas jiems „Amžiną atilsį“...

Brangūs rinktinės kovotojai, daugelį mūsų draugų, Laisvės kovų karžygių priglaudė tėviškės žemė ar šaltos upės bangos. Daugelio mūsų žuvusių didvyrių lavonai buvo išniekinti, juos smarkiai sužalojant ar net užpjudant šunimis. Ir kas juos prisimins, jei jų artimieji išblaškyti, iššudyti ar badu išmarinti? Juos prisiminti privalome mes patys. Todėl paraginkime visus mūsų prietelius, kad sutvarkytų ir papuoštų mūsų kovose žuvusių didvyrių kapus, o mes prisiminkime juos nors savo maldomis, tvirtai pasiryždami toliau dar tvirčiau, dar atkakliau kovoti dėl mūsų bendro tikslo - mūsų brangios Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės.

Žuvusiems rinktinės kovotojams ir visiems tauriems lietuviams prisiminti bei pagerbti įsakau:

Šių metų lapkričio 2 dieną visiems kovotojams susilaikyti nuo alkoholio, dainų ir pasilinksminimų.

Lygiai 12 valandą /Maskvos laiku/ skelbiu vieną susikaupimo minutę.

§ 2. Rinktinės štabo adjutantą Rytį skiriu GVRn. štabo Spaudos-informacijos skyriaus viršininku nuo šios dienos, kartu einant ir senąsias pareigas.

§ 3. 51 kuopos žvalgą Uraganą, pasižymėjusį nedrausmingumu, visiškai nevykdžiusį kuopos vado įsakymų, iš einamų pareigų atleidžiu nuo liepos 2 dienos.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr. 58.

§4. 51 kuopos žvalgą Kęstutį tvirtinu einamose pareigose.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr. 63.

§ 5. 1948 metų liepos 1 dieną naujai priimtą į 52 kuopą kovotoją Gerutį įtraukti į GVRn. kovotojų sąrašus.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr. 41.

§ 6. 1948 metų liepos 15 dieną naujai priimtą į 52 kuopą kovotoją Zubrą įtraukti į GVRn. kovotojų sąrašus.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr. 42.

§ 7. 1948 metų liepos 17 dieną Prienų valsčiaus Rūdupio kaimo didvyriškai žuvusius kautynėse su MVD 51 kuopos Laisvės kovotojus Vaidotą ir Bijūną išbraukti iš GVRn. kovotojų asmeninės sudėties.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr. 55.

§ 8. 1948 metų liepos 26 dieną Pakuonio valsčiaus Pamoterio kaimo kautynėse su MVD žuvusį 51 kuopos Laisvės kovotoją Vidmantą išbraukti iš GVRn. kovotojų asmeninės sudėties.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr.65.

§ 9. 51 kuopos 1 būrio vadui Žvirbliui ir būrininkui Švyturiui už parodytą drąsą ir pasiaukojimą vykdant spec. uždavinius Pakuonio miestelyje reiškiu tarnybinę padėką.

Pagrindas: kuopos vado raportas Nr. 71.

§ 10. 52 kuopos būrio vadą Ainį ir Laisvės kovotoją Lapiną skiriu pareigūnais prie rinktinės štabo būrio vado nuo šios dienos.

GVRn. vadas Tigras

Nuorašas tikras: adjutantas Rytys

Nuorašo nuorašas tikras: Lokys

LVOA.f. 3377, ap 55 b 226,1. 143 Nuorašo nuorašas. Mašinraštis

Birutės rinktinės vadų žūtis

A k t a s

K a j a c k ų km. 1948 m lapkričio 3 d.

Aš, Marijampolės YO MGB viršininkas major. V l a s o v Vyr. oper. įgaliotinis Marijampolės YO MGB vyr. leitenantas K o r o t k o v ir MGB Vidaus kariuomenės kuopos vadas vyr. leitenantas V a s i l i e v sustatėme sekantį a k t ą, kad Marijampolės YO MGB turimais daviniais Kajackų miškų masyvo 6 – tame kvartale, Kazlų Rūdos valsčiuje mūsų oper-grupės rastas ir atidarytas bunkeris, kuriame buvo „dva bandita", kurie panaudoję ginklus pasipriešino. Susišaudymo rezultate, abu buvo sunaikinti atsakomaja rankinio kulkosvaidžio ugnimi.

Atpažinimo proceso metu nustatyta: užmuštieji (nukautieji) tai :

1. Šimanskis Algerdas, s. Mato, g. 1925 m. Gustaičių km. Veiverių vls. slapyvardžiai (po kličke) „K i r s t u k a s" ir „A l g i r d a s", laipsnis vyr. leitenantas „komandir bandbrigady , B i r u t ė".

2. Stačiokas Algerdas, s. Kazisa, 1925 m. Kampinių km. Veiverių vls. (po kličke) „Ž i o g a s" ir „A r ū n a s" leitenantas štabo viršininkas „bandbrigady B i r u t ė"

B u n k e r y j e p a i m t a:

1. Š a u t u v a i SVT – 2 št.
2. P i s t o l e t ų – 2 št.
3. Ž i ū r o n a i – 2 vnt.
4. G r a n a t o s – 4 vnt.
5. Š o v i n i ų į v a i r i ų – 270 št.
6. R o t a t o r i u s – 1 vnt.
7. D o k u m e n t a i štabo „band-brigados B i r u t ė".

Marijampolės YO MGB viršininkas major. – V l a s o v.

YO MGB vyr. operigaliotinis Lit.SSR vyr.ltn. - K o r o t k o v.

Vidaus kar. MGB kuopos vadas – V s i l j e v

Kopija tikra: iš bylos 16422/5

Kopija tikra iš bylos 16422/5 L.Štab 97 05 08

Žuvus Tauro apygardos ir Birutės rinktinės vadui kapitonui Rymantui, nuo 1948 metų rugpjūčio 25 dienos Birutės rinktinės vado pareigas pradėjo vykdyti partizanų vyresnysis leitenantas Algirdas Šimanskis-Algirdas, Kirstukas.

1948 metų lapkričio 3 dieną po Visų Šventųjų ir Vėlinių iškritus pirmajam sniegui, Kazlų Rūdos MGB karinio dalinio pajėgos apsupo išdaviko, berods, ryšininko „Pušyno" nurodytą slėptuvės vietą Kajackų kaime, kurioje slapstėsi Algirdas Stačiokas ir Algirdas Šimanskis. Partizanai Algirdas ir Arūnas,

pajutę, jog bunkeris apsuptas, skubiai naikino štabo dokumentus ir savo inventorių. Staigiai atkėlęs bunkerio angos dangtį pirmas iš požemio iššoko Arūnas ir prisidengdamas SVT dešimtšūvio ugnimi bandė prasiveržti į girios tankmę. Algirdas į bunkerio angos briauną atremto SVT dešimtšūvio ugnimi stabdė priešų veržimąsi. Nelygių jėgų susišaudymas truko 10-12 minučių. Partizanų leitenantą Algirdą Stačioką-Arūną priešo šūviai nukovė pasitraukusį 20-25 metrus nuo bunkerio angos. Sužeistas partizanų vyresnysis leitenantas Algirdas Šimanskis-Algirdas, Kirstukas bunkeryje nusišovė...

PARTIZANAI KAZAKEVIČIAI

Marijampolės apskrities Veiverių valsčiaus Skriaudžių parapijos knygose įregistruoti Gyvių kaime gimę trys broliai Kazakevičiai: Jonas, gimęs 1913 metais, Vytautas, gimęs 1922 metais, ir Bronius, gimęs 1927 metais. Nedidelis tėvų ūkis Gyvių kaime vos išmaitino nemažą Kazakevičių šeimą, tačiau broliams neteko ragauti sūrokos samdinių duonos. Vyriausias brolis Jonas, pašauktas atlikti karinę prievolę, 1934-1936 metais tarnavo Marijampolės DLK Vytenio 9 pulke. 1944 metų vasarą sovietų armijai vėl užgrobus Lietuvą ir rudenį pradėjus gaudyti rekrūtus „vaduoti Berlyną“, broliai Jonas ir Bronius Kazakevičiai iki žiemos slapstėsi. 1945 metų žiemą įstojo į buvusio policijos tarnautojo puskarininkio Juozo Juodžbalio-Vargonyko suorganizuotą Skriaudžių krašto partizanų būrį. Joną, auginusį gražią rusvą barzdą, kovos draugai pavadino Liepsnabarzdžiu, Bronius pasirinko Tigro slapyvardį. Po 1945 metų liepos 10 dienos „Eglynėlio skerdynių“ Jonas ir Bronius Kazakevičiai priklausė puskarininkio Stasio Jakšto-Katino vadovaujamai Stirnos rinktinės Saulėtekio partizanų grupei. 1946 metų sausio 31 dienos įsakymu Nr. 8 Stirnos rinktinės pavadinimą pakeitus į Žalgirio, Saulėtekio grupė pavadinta Arlausko kuopa.

1947 metų sausio 12 dienos apygardos vado potvarkiu Arlausko kuopa ir kovotojai Kazakevičiai priskirti naujai įkurtai Birutės rinktinei. 1947 metų rugsėjo mėnesį, Puskarininkių apmokymo kursų

metu, Arlausko kuopos 1 būrio partizanas Liepsnabarzdis išradingai organizavo ir maitino kursantus ir kursų lektorius. Jam buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. 1948 metų vasario 25 dieną organizuojant Puskarininkių apmokymo II laidą, puskarininkis Liepsnabarzdis buvo paskirtas egzaminų komisijos nariu.

Buvusio netolimo kaimyno Tamaliūno sodybos kluone, 300 metrų nuo Veiverių-Skriaudžių plento, prie Tarputiškio žvyrkelio Jonas Kazakevičius-Liepsnabarzdis buvo įsirengęs slėptuvę.

1948 metų lapkričio 15-osios naktį pasaloje prie sodybos sugulė Veiverių MGB garnizonas ir stribai. Auštant iš Pavėsgirės miško į bunkerį grįžtantį puskarininkį Joną Kazakevičių-Liepsnabarzdį nukovė emgebistų šūviai. Nušautą partizaną nuvežė į Veiverius ir numetė kieme prie stribyno ūkinio pastato. Po poros dienų stribai partizano palaikus nuvilko už miestelio ir įvertė į buvusių karo metų apkasų tranšėją...

Geležinio Vilko rinktinėje

1948 metų gruodžio 16 dieną pasyvūs Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos kovotojai: Kazys Kazakevičius-Aidas iš Bačkininkų kaimo ir Vytautas Grybauskas-Žydruolis iš Girininkų kaimo, užėjo į Jokimiškio kaimo ūkininko sodybą. Pravėręs trobos duris ir pamatęs užstalėje sėdinčius tris ginkluotus vyrus, Žydruolis viena automato serija nukovė Pakuonio valsčiaus paruošų agentą Krasanov, Pakuonio valsčiaus Vykdomojo komiteto pirmininką Plešanov ir Prienų rajono Vykdomojo komiteto Finansų skyriaus viršininką Markauską. Paėmę nukautųjų ginklus ir dokumentus, vyrai iš sodybos pasitraukė.

LLK Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei
Įsakymas Nr. 20
Būstinė, 1948 metų gruodžio 17 diena
Rikiuotės sritis
Skelbiu rinktinės žiniai ir vykdymui Tauro apygardos vado įsakymo Nr. 21 § 1, 2, 3, 4, 5 iš šių metų lapkričio 23 dienos:

§ 1. Lapkričio 23 diena yra Lietuvos kariuomenės įsikūrimo diena - garbinga mūsų kariuomenės šventė. Šią dieną buvo išleistas susikūrusios mūsą kariuomenės daliniams įsakymas -pirmas įsakymas kovoti ir mirti, siekiant iškovoti brangiai Tėvynei Lietuvai laisvę ir Nepriklausomybę. Ir mažutė, pradžioje silpna Lietuvos kariuomenė susikūrė tokiose pat analogiškose priespaudos ir okupacijos meto sąlygose, kaip ir dabartinė mūsų Lietuvos Laisvės kovotojų organizacija. Lietuviško kovingumo jausmo, Tėvynės meilės ir gaivališko troškimo savo tautai Laisvės, neapykantos savo priešams pažadinti, rinkosi būreliai savanorių su degančiu pasiryžimu, nepalaužiama drąsa ir pasitikėjimu kovoti ir mirti, kad Tauta vėl keltųsi ir gyventų. Tik iš šios saujelės vyrų išaugo stipri kariuomenė.

Brangūs kovotojai, ši karinė šventė yra mūsų šventė, mes esame kariai, o mūsų LL kovotojų organizacija (...) yra mažutė Lietuvos kariuomenė, susikūrusi ypatingose okupacijos metų sąlygose, siekianti aktyviu ir pasyviu partizaniniu metodu kovoti prieš raudonuosius okupantus ir lietuvių Tautos išgamas ir parsidavėlius, siekiant palaikyti Tautos vienybę, susiklausymą ir parengti Tautą lemiamam momentui, atstatant Lietuvai Laisvę ir Nepriklausomybę... Ne žmonių skaičiumi, ne ginklų gausumu yra laiduojamas laimėjimas, bet drąsa, pasiryžimu, ištverme ir tvirta dvasia.

Tad vyrai, petys į petį, visi, kas tik gali, sustokim į darbą už mylimą šalį, prikelkime Lietuvą mūsų!

Šios karinės šventės proga sveikinu visus dalinių vadus, kovotojus ir rėmėjus, kovojančius šioje nelygioje žūtbūtinėje kovoje ir linkiu dar tvirčiau suspausti ginklą, su drąsa ir pasiryžimu tęsti pradėtą žygį, iki bus iškovota mūsų Tėvynei Lietuvai Laisvė ir Nepriklausomybė.

§ 2. Apygardos štabo pareigūnams ir rinktinių vadams už ištvermę, atkaklų kovos vedimą, stropų pareigų atlikimą kovoje su žiauriuoju okupantu dėl mūsų Tėvynės laisvės ir Nepriklausomybės atstatymo, karinės šventės proga reiškiu tarnybinę padėką.

§ 3. Visiems žemesniems vadams, aktyviems ir pasyviems kovotojams už ištvermę, pasišventimą, atkaklų kovos vedimą ir stropų pareigų atlikimą, (...) karinės šventės proga reiškiu tarnybinę padėką.

§ 4. Geležinio Vilko kovotojams, dalyvavusiems apmokyme prie apygardos štabo puskarininkio laipsniui įgyti, Mokomosios kuopos II laidoje, išlaikiusius egzaminus iš nustatytos programos, tuo pačiu baigusius Mokomosios kuopos II laidą, karinės šventės proga pakeliu į jaunesniojo puskarininkio laipsnį sekančia eile:

Rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininką Radastą,

Rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininką Žaibą,

Rinktinės štabo adjutantą Rytį,

52 kuopos vadą Kairį,

52 kuopos 1 būrio vadą Sakalą,

52 kuopos 2 būrio vadą Narą,

54 kuopos kovotoją Teterviną.

Pagrindas: rinktinės vado raportas Nr. 23.

§ 5. Geležinio Vilko rinktinės kovotojams, dalyvavusiems apmokyme, už parodytą sumanumą, rūpestingumą bei stropumą reiškiu tarnybinį pagyrimą.

Faustas, l. e. p. apygardos vadas
Nuorašas tikras: Daugirdas, adjutantas

§ 2. Artėja šventės. Švenčių metu reikia tikėtis ypatingo MVD siautimo. Įspėju visus kuopų vadus švenčių metu taip susitvarkyti, kad mes neturėtume nuostolių.

§ 3. Kai kurie kuopų vadai apsileido įsakymo Nr. 6 § 14 vykdyme. Paskutinį kartą įspėju kuopų vadus, kad visi rinktinės štabo įsakymai būtų nedelsiant vykdomi.

Tigras, GVRn. vadas
Nuorašas tikras: Rytys, adjutantas

LLK Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei

Įsakymas Nr. 21

Būstinė, 1948 metų gruodžio 22 diena

Bendroji sritis

Artėjančių 1948 metų, šv. Kalėdų proga sveikinu visus Geležinio Vilko Laisvės kovotojus, ryšininkus ir rėmėjus, linkiu ištvermės ir ryžto sunkioje kovoje su kruvinuoju okupantu.

Rikiuotės sritis

§ 1. 54 kuopos 1 būrio vadą Vėją tvirtinu rajono žvalgu.

§ 2. 52 kuopos Laisvės kovotoją Pipirą tvirtinu kuopininko pareigose.

§ 3. 52 kuopos 2 būrio vadą Narą tvirtinu 1 būrio vadu.

§ 4. 52 kuoposl būrio vadą Vilką tvirtinu 2 būrio vadu.

§ 5. 51 kuopos laikinąjį 1 būrio vadą Žvirblį tvirtinu pareigose.

§ 6. 51 kuopos partizaną Švyturį tvirtinu 2 būrio būrininku.

§ 7. Naujai priimtą partizaną Dragūną įraukti į 51 kuopos sąrašus.

§ 8. 54 kuopos Laisvės kovotojas Ulanas nevykdo vado įsakymų. Rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkui Čempionui ir Žvalgybos skyriaus viršininkui Radastui įsakau: nedelsiant pristatyti jį į 54 kuopą. Nepaklusus, likviduoti vietoje.

Įsakymą pasirašė: GVRn. vadas Tigras, Rytys adjutantas

* * *

1948 metų gruodžio 1 dieną į 52 kuopą buvo priimtas naujas partizanas: iš Pravieniškių lagerio pabėgęs kaunietis, Šančių 14 Kranto gyventojas Henrikas Jakimavičius-Kirvis, Atas. Jo tapatybė nenustatyta.

1948 metų gruodžio 20 dieną į Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopą priimti buvę pasyvūs kovotojai: Kazys Kazakevičius-Aidas ir Vytautas Grybauskas-Žydrūnas. Gruodžio 30 dieną į 54 kuopą Kovo slapyvardžiu buvo priimtas Pranas Kaminskas, gimęs 1929 metais, iš Igliškėlių valsčiaus Purviniškių kaimo.

Išduota Geležinio Vilko rinktinės štabo būstinė

Šaltiniškių kaimo ūkininko Juozo Šalčiaus sodybos kluone 1946 metų rudenį Geležinio Vilko rinktinės partizanai įsirengė gerai užmaskuotą slėptuvę. Prieš 1947 metų šv. Kalėdas rinktinės vadas majoras Daumantas ir štabo viršininkas Vylius iš Pributkio kaimo Kosto Sabo sodyboje buvusios štabo slėptuvės dokumentus ir rašomąją mašinėlę persinešė į šią slėptuvę, tapusią pagrindine rinktinės štabo būstine.

1948 metų kovo 15 dieną iš štabo būstinės Šalčiaus kluone išėjus ir 17 dieną žuvus Geležinio Vilko rinktinės vadams, štabo nariams ir keliems aktyviems partizanams, suaktyvėjo MGB užverbuoti agentai ir skundikai. Padrąsėjo ir Šalčių tarnaitė, Beržavietės kaimo mergina, Prienų MGB užverbuota Anelė Petraitytė-„Žvaigždė“. Gruodžio 20 dieną ji pranešė Prienų MGB skyriui, kad Šaltiniškių kaimo ūkininko Juozo Šalčiaus sodyboje yra partizanų bunkeris.

Gruodžio 22 dieną Prienų MGB čekistų grupė ir 34 Motorizuoto šaulių pulko kareiviai, krėsdami ūkio pastatus, šalia kluono sienos, po sukrauta stogams dengti skiedrų rietuve, rado gerai įrengtą buvusį Geležinio Vilko rinktinės štabo bunkerį. Jame čekistai rado tik 330 šovinių, 18 kapsulių detonatoriams, 23 egzempliorius 1947 metų sausio 20 dienos atsišaukimų ir kelių rūšių 27 pavadinimų medikamentų.

Kareiviai surado ir 1947 metų vasarą bulvių rūsio sankasos gale, požemyje, įrengtą bunkerį.

„Sodybos šeimininką Juozą Šalčių čekistai basą išsivarė iš trobos. Pavarinėję po kiemą ir pastatus, išsivarė pas Lisajų ir išsivežė į Prienus. Jaunesni Juozo broliai Viktoras ir Justinas spėjo pasitraukti,“ - pasakojo Antanina Šalčiuvienė.

„1948 metų gruodžio 20 dienos agentės „Žvaigždės“ pranešimu, Šalčiaus Juozo, gimusio 1917 metais, sodyboje Šaltiniškių kaime, Prienų rajone, rastas Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos bunkeris. 1948 metų gruodžio 22 dieną MGB operatyvinė grupė rado gerai užmaskuotą bunkerį,“ - įrašyta MGB archyvų f-3 agentūrinėje byloje.

Viktoras, gimęs 1924 metais, pasitraukė pas partizanus. Gruodžio pabaigoje Austro slapyvardžiu buvo priimtas į Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanų gretas. Justinas Šalčius, gimęs 1926 metais, dar pusmetį, iki 1949 metų balandžio 1 dienos, slapstėsi.

Pietų Lietuvos srities vadų žygis į Žemaitiją

1948 metų rugpjūčio 10 dieną žuvus paskutiniam Tauro apygardoje BDPS vadovybės nariui kapitonui Jonui Aleščikui-Rymantui, organizacijos veikla visiškai sutriko. Apygardos vado pareigas perėmęs Aleksandras Grybinas-Faustas informavo Vakarų Lietuvos srities - Jūros ir Kęstučio apygardos vadus, kad nelikus apygardoje aukštesnio laipsnio buvusių kadrinių karininkų, pribrendo reikalas pasipriešinimo kovai prieš okupantą suformuoti veiksnią naujos sudėties Vyriausiąją BDPS vadovybę.

Tauro apygardos vado Rymanto ir adjutanto Algirdo siųstas raštas Vakarų Lietuvos srities vadui Vytautui, Žalčiui, Jungtinės Kęstučio apygardos štabe gautas 1948 metų rugsėjo 15 dieną buvo užregistruotas Nr. 146.

1948 metų rugsėjo 13-lapkričio 10 dienomis vizituodamas Dainavos apygardos rinktinių partizanų dalinius, srities vadas leitenantas Adolfas Ramanauskas-Vanagas pagal rinktinių vadų pateiktą informaciją nustatė apytikrį Dainavos apygardos rinktinėse kovojančių vadų ir eilinių partizanų skaičių:

Kazimieraičio rinktinėje tuomet kovojo 178 partizanai.

Dzūkų rinktinėje tuomet buvo likę 46 partizanai ir vadai.

Šarūno rinktinėje kovojo 122 vadai ir eiliniai partizanai.

Visoje Dainavos apygardoje tuomet kovojo 346 partizanai.

1948 metų lapkričio 12 dieną Šiaulių apskrities Prisikėlimo apygardos štabe, BDPS Prezidiumo posėdyje, Rytų ir Vakarų Lietuvos sričių vadai atkūrė VGPŠ (Vyriausiojo ginkluotų pajėgų štabo) veiklą. Posėdžio dalyviai pritarė ir teigiamai įvertino nuolatines Tauro apygardos vadų pastangas organizuojant ir stiprinant bendrą partizanų

ginkluoto pasipriešinimo organizaciją. Nutarta artimiausiu metu sušaukti visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą.

Įpusėjus 1948-ųjų lapkričiui, Jungtinės Kęstučio apygardos štabas išsiuntė Tauro ir Dainavos apygardų vadams kvietimus atvykti į metų pradžioje numatomą visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą. Kęstučio apygardos štabas įpareigojo Lydžio kuopos vadą puskarininkį Petrą Stankų-Gruodį su savo kuopos vyrais pasiruošti sutikti atvyksiančius Pietų Lietuvos partizanų vadus. Puskarininkis Gruodis iš Pavidaujo būrio partizanų suformavo energingų vyrų grupę. Trys broliai Kvedžiai: Alfonsas-Jaunutis, Adolfas-Girėnas ir Izidorius-Saulius iš Pažėrų kaimo Jurbarko valsčiaus, Jonas Petrauskas-Šarūnas iš Skirsnemuniškių kaimo ir Antanas Rekašius-Vytas, Tūzas iš Rukšnių kaimo, pasirinkę tinkamus ginklus, pasiruošė sutikti iš Užnemunės atvykstančius partizanų vadus.

1948 metų lapkričio 10 dieną vizituodamas Dzūkų rinktinės partizanus, leitenantas Adolfas Ramanauskas-Vanagas iš Tauro apygardos gavo dokumentų paketą. Jame Vanagas rado Rytų ir Vakarų Lietuvos sričių partizanų vadų posėdžio nutarties dokumentus: „Atkurti Vyriausio ginkluotų pajėgų štabo veiklą“ ir kvietimą atvykti į vadų suvažiavimą. Netrukus Dzūkų rinktinės partizanų štabe sušauktame Dainavos apygardos rinktinių vadų posėdyje vieningai pritarta Pietų srities vado leitenanto Adolfo Ramanausko-Vanago kelionei į Žemaitiją. Pasibaigus posėdžiui Vanagas, nuvykęs į Šarūno rinktinę, vadovauti Dainavos apygardai paskyrė Šarūno rinktinės vadą atsargos leitenantą Benediktą Labėną-Kariūną.

Lapkričio 15-osios naktį Vanagas, atvykęs į Prienų šilą, susitiko su Kunigaikščio Vaidoto grupės vadu viršila Jonu Kučinsku-Spyruokliu. Po kelių dienų Vanagas ir Spyruoklis ryšio punkte susitiko su Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadu Tigru. Srities vado Vanago paprašytas palydėti į Tauro apygardos štabo vadavietės rajoną, Tigras žygiui paskyrė patyrusius štabo pareigūnus Ainį ir Lapiną.

Gruodžio pradžioje Vanagas, atvykęs į Braziūkų miškus, susitiko su Žalgirio rinktinės štabo nariu, Piktilčio partizanu. Feliksas Žindžius-Tigras pasiuntė apygardos vadui pranešimą, kad atvykęs srities

vadas Vanagas. Laikinasis Tauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas po poros dienų atėjo į Žalgirio rinktinės štabo būstinę ir susitiko su Vanagu. Vykusiame pasitarime vadams nusprendus vykti į Žemaitiją, Tauro apygardos vado pareigas laikinai eiti Faustas įgaliojo Žalgirio rinktinės vadą Saidoką - partizanų leitenantą Viktorą Vitkauską.

LLK Tauro apygardai

Įsakymas Nr. 22

Būstinė, 1948 metų gruodžio 10 diena

§ 1. L. e. p. Tauro apygardos vadui Faustui išvykus už apygardos ribų iki jam sugrįžtant, jo pavestas, Tauro apygardos vadovavimą perėmiau.

Pagrindas: L. e. p. Tauro apygardos vado įgaliojimas Nr. 139.

§ 2. Įsakau: nuo šios dienos visiems apygardos vadams ir kovotojams klausyti mano įsakymų.

§ 3. Iškrito daug sniego, lieka pėdsakas. Artinasi šv. Kalėdų šventės. Įspėju visus vadus ir kovotojus švenčių metu laikytis konspiratyviausiai. Jau paprastai kiekvienos šventės metu mūsų žūtbūtinis priešas - MVD visom savo pajėgom persekioja mus, o žiemos sąlygose jam dar lengviau. (...) Susiaurinkime švenčių vaišes ir apsilankymus, kad (...) nepasikartotų 1947 metų Kalėdos, kurių metu Žalgirio rinktinėje netekome 23 jaunų ir brangių gyvybių. Tai neturi pasikartoti.

L. e. p. apygardos vadas Saidokas

Nuorašas tikras: adjutantas Daugirdas

LLK Tauro apygardai

Pietų Lietuvos srities vado

Įsakymas Nr. 1

1948 metų gruodžio 10 diena

§ 1. Nuo 1948 metų spalio 20 dienos pradedu laikinai eiti Pietų Lietuvos srities vado pareigas.

Pagrindas: Tauro ir Dainavos apygardų vadų posėdžio, įvykusio 1948 m. spalio 20 dieną, protokolas.

§ 2. Laikinai einantį Tauro apygardos vadą Faustą nuo 1948 metų gruodžio 15 dienos einamose pareigose tvirtinu.

Vanagas, l. e. p. srities vadas

Gruodžio 15 dieną vykusiame vadų pasitarime apžvelgus kelionės detales nutarta į Žemaitiją vykti tik keturių partizanų grupelei. Į Pietų Lietuvos srities atstovų sudėtį Vanagas ir Faustas pakvietė du Žalgirio rinktinės štabo pareigūnus: Žvalgybos skyriaus viršininką Demoną ir rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininką Taurą. Vadus iki Nemuno palydėti buvo pakviesta apygardos adjutanto Daugirdo vadovaujama kelių palydovų grupė.

Gruodžio 15-osios naktį Pietų Lietuvos srities vadas leitenantas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, Tauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas, Žalgirio štabo nariai: puskarininkis Juozas Jankauskas-Demonas ir Urbantas Dailidė-Tauras, iš apygardos štabo bunkerio Šunkarių miške, Prano Runo-Daugirdo ir būrio vado Valentino Aleksos-Aro bei kelių apsaugos kovotojų lydimi, išvyko į Žemaitiją.

Prieš pat šv. Kalėdas, gruodžio 22-osios naktį, partizanų vadų grupė, Daugirdo vedama, atėjo į Gelgaudiškio mišką. Paryčiais palikę miške būrio vadą Arą ir palydovus laukti, vadai, vedami Daugirdo, švintant atėjo į Pakalniškės kaimo pamiškės ūkininko sodybą. Šeimininkas, gerai pažinodamas buvusį Plokščių agronomą Praną Runą, Dakta-

Laisvės kovotojai: J. Jankauskas-Demonas, A. Grybinas-Faustas, A. Ramanauskas-Vanagas, U. Dailidė-Tauras

ro Vinco Kudirkos partizanų grupės vadą, ankstyvus svečius sutiko ramiai. „Okupantų kareiviai jau kuris laikas čia nesirodo. Apylinkėse gana ramu,“- nuramino partizanus ūkininkas. Šeimininkė pavaišino vyrus kaimišku skilandžiu ir karšta aviečių arbata.

Prašvitus šeimininkai pasiūlė partizanams ant tvarto šiauduose pailsėti. Šeimininkė, įbrukusi vyrams porą pagalvių ir apklotų, „kad šiaudai mažiau veidus badytų“, ir panešiotus kailinius bei apsiaustą „užsikloti, kad šilčiau būtų,“ palinkėjo gerai pailsėti ir išsimiegoti. Ūkininko nuvesti į tvartą partizanai įsikasė į šiaudus, pasitaisė guolius ir, surėmę nugaras bei užsikloję gautais „patalais“, greitai sumigo.

Kelias valandas pailsėję, vadai atėjo į trobą. Su įprastu partizanišku apetitu sušveitę šeimininkės paruoštus pietus, vyrai ruošėsi nakties žygiui.

Gruodžio 23-iosios vakare pradėjus temti, padėkoję šeimininkams už prieglobstį ir nuoširdų vaišingumą, partizanai išėjo. Gel-

Laisvės kovotojai, sustoję trumpai atokvėpio minutei. Pirmoje eilėje iš kairės: J. Jankauskas-Demonas, A. Ramanauskas-Vanagas, U. Dailidė-Tauras; antroje eilėje: A. Grybinas-Faustas, Lydžio kuopos Pavidaujo partizanai: būrio vadas Petras Stankus-Gruodis, Juozas Palubeckas-Simas ir Kvedys-Girėnas

gaudiškio miško palaukėje, prie Nemuno šlaito, vadų grupę pasitiko Daugirdui gerai pažįstamas Žalgirio partizanų žvalgas - ryšininkas Jonas Mencas. Kitos Nemuno pusės skardyje žybtelėjus Kęstučio apygardos partizanų grupės vado Gruodžio kišeninio prožektoriaus šviesai, Faustas pasiuntė atsakomąjį signalą.

Atsisveikinę su Daugirdu, Pietų Lietuvos srities vadai, žvalgo Jono Menco vedami, nusileido prie ledų ižo sangrūdomis pasišiaušusio užšalusio Nemuno. Jonas Mencas dar dienos metu buvo atidžiai patikrinęs Nemuno ižo sangrūdų ledo tvirtumą, tad įspėjo partizanus vengti nukrypti į šalį ir žengti paskui jį. Tik pėda į pėdą. Atsargiai žengdamas pirmas, Mencas pervedė vadus ledų sangrūdos „tiltu“ per Nemuną.

Išlipusius į dešinį Nemuno krantą Pietų Srities vadus pasitiko Kartupio upelio šlaitų krūmuose laukdami Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės Pavidaujo būrio vado puskarininkio Petro Stankaus-Gruodžio grupės partizanai.

LYDŽIO RINKTINĖS PARTIZANŲ GLOBOJAMI

„Atvykusiuosius, pasikeitus sutartais ženklais, Šilinės apylinkėse per Nemuną pervedė pakrantės gyventojas Jonas Mencas. Juos pasitiko šeši Lydžio rinktinės Pavidaujo kuopos partizanai: būrio vadas puskarininkis Petras Stankus-Gruodis, trys broliai Kvedžiai: Jaunutis, Saulius, Girėnas, ir Šarūnas bei Vytas, Tūzas,“ - rašė Jurbarko laikraštis „Varpas“.

Žemaitijos partizanų grupės vadui puskarininkiui Gruodžiui pirmas ranką ištiesė iš ankstesnių susitikimų jau pažįstamas Jonas Mencas. Pietų Lietuvos srities vadai, paspaudę kuopos vadui ir jo vyrams rankas, nuoširdžiai padėkoję vedliui Jonui Mencui už rizikingą paslaugą, palinkėjo laimingai sugrįžti namo.

Netrukus dešimties partizanų grupė, statoku šlaitu pakilusi į kalvą, per Kartupėnų ir Vencloviškių kaimus vorele patraukė Eleonoravo miškų link. Paryčiais sūduviečių metodu užmaskavę sniege įspaustus pėdsakus, partizanai užsuko į Naukaimio pamiškės gyventojo sodybą.

„Jų buvo 5-6 žmonių būrelis. Atėjusiųjų veidai, laikysena, amžius rodė, jog jie - ne eiliniai kovotojai. Su jais keliavo ir jaunas vyrukas, galbūt metraštininkas. Jis fotoaparatu vis fiksavo bendrą Dainavos ir Tauro apygardų vadovų ir Gruodžio - Petro Stankaus vyrų gyvenimą Jurbarko apylinkėse," - rašė „Varpas".

1948 metų Kūčių stalą ir šv. Kalėdų vaišes Pietų Lietuvos partizanų vadams ir jų apsaugos vyrams paruošė ūkininko Broniaus Palubecko šeima. Pavidaujo grupės vyrų: Petro Stankaus-Gruodžio, brolių Juozo-Simo ir Vytauto-Viktoro Palubeckų globojami Pietų Lietuvos partizanų vadai jautėsi gana saugūs, nes gyveno pasiturinčių ūkininkų ir patikimų gyventojų sodybose.

„Svečias Vanagas pagrįstai gyrė mūsų žmonių turtingumą ir vaišingumą. Tos Jurbarko apylinkėse praleistos dienos galbūt buvo pačios sočiausios ir ramiausios jų partizanavimo istorijoje," - rašoma tame pačiame „Varpe".

1949 metų sausio 3 dieną Petras Stankus-Gruodis su savo vyrais atvedė PLS vadų grupę prie Kęstučio apygardos vadavietės. Palikęs svečius partizanų globojamus, Gruodis nuėjo į apygardos štabo būstinę ir pranešė vadui Vidmantui, kad vizito laukia Pietų Lietuvos vadai.

Prieš porą savaičių iš MGB čekistų pasalos laimingai ištrūkęs buvęs Eržvilko gimnazijos mokytojas, Kęstučio apygardos vadas Henrikas Danilevičius-Vidmantas, pasitaręs su štabo pareigūnais, nusprendė Dainavos ir Tauro apygardų vadus priimti. Jų palydovai Demonas ir Tauras buvo palikti atidžiai saugomi štabo apsaugos partizanų. Į štabo bunkerį atvesti leitenantas Adolfas Ramanauskas ir Aleksandras Grybinas pasijuto gana nejaukiai. Prie žemo staliuko sėdintis vadas Vidmantas, prieš save pasidėjęs užtaisytą pistoletą, svečius pasitiko pastebimai nepatikliu žvilgsniu... Kiek nuošaliau su paruoštais ginklais stovėjo štabo nariai. Vengdamas provokacijos, Vidmantas visą valandą tardė jam nepažįstamus svečius. Vienam Kęstučio štabo pareigūnui įtarimą kėlė turimas Vanago desantinis automatas, kurių tuomet partizanų ginkluotėje buvo vienetai. Pastebėjęs, jog štabo pareigūnas susidomėjo jo ginklu, Vanagas santūriai paaiškino ginklo įsigijimo istoriją. „1948 metų lapkričio 12 dieną

Pavidaujo būrio partizanai lydi Pietų Lietuvos srities vadus. 1949 metų sausio pradžia. Antros eilės viduryje stovi Aleksandras Grybinas-Faustas

savo automatinį šautuvą išmainiau į šį desantinį automatą su Dainavos apygardos Geležinio Vilko tėvūnijos būrio vadu Kazlausku Jonu-Šermukšniu. Tai trofėjinis ginklas, paimtas 1948 metų spalio mėnesį Rūdiškių-Onuškio kelyje, tėvūnijos vado Žaibo grupės partizanams pasaloje sunaikinus Onuškio MGB karinio dalinio mašiną ir nukovus 19 emgebistų ir čekistų vadų." Kautynių metu paimti du lengvi kulkosvaidžiai, 10 automatų, 5 desantiniai automatai ir 5 pistoletai.

(Pastaba. Paimti ginklai išvardinti Dainavos apygardos vado Liongino Baliukevičiaus-Dzūko 1948 metų lapkričio 5 dienos įraše jo dienoraštyje. LKA Nr. 6, 27 psl. - V. J.)

Vidmanto tardomi, Vanagas ir Faustas laikėsi santūriai. Į provokuojamus klausimus jie atsakinėjo glaustai ir aiškiai. Sužinojus, jog visi šio pokalbio dalyviai yra buvę vienos profesijos atstovai - mokytojai, įtampa kiek atslūgo. Pagaliau Henrikas Danilevičius-Vidmantas patikėjo, kad šie du drąsūs, simpatiški ir korektiški vyrai tikrai Pietų Lietuvos partizanų vadai.

Kelias dienas Vanago ir Fausto grupė, Kęstutėnų atidžiai stebima ir Gruodžio būrio vyrų globojama, gyveno pas patikimus ūkininkus, netoli Vidmanto - Kęstučio apygardos vado vadavietės.

Kiekvieną dieną po kelis kartus Vanagas ir Faustas savo globėjų vado puskarininkio Gruodžio prašydavo, kad jis savo vadui Vidmantui primintų, jog jų globotinių tikslas kuo greičiau susitikti su Lietuvos Vakarų - Jūros srities vyriausiais partizanų vadais, konkrečiai - su BDPS prezidiumo pirmininku kapitonu Jonu Žemaičiu-Žalčiu, Vytautu.

Pagaliau 1949 metų sausio 10 dieną puskarininkio Gruodžio būrio partizanų lydimi, PLS vadai Vanagas ir Faustas susitiko su Vakarų - Jūros srities štabo viršininku Vytautu Gužu-Kardu.

„1949 metų sausio mėnesio pabaigoje lydėjau Pietų srities vadą A.Ramanauską-Vanagą, Tauro apygardos vadą A. Grybiną-Faustą ir Demoną į vadų pasitarimą, kuris įvyko tarp Radviliškio ir Baisogalos. Naktimis važiavome arkliais pakinkytomis rogėmis. Buvo labai šalta žiema, daug sniego," - rašė Johana Dijokaitė-Kerėžienė-Žara iš Eino

Lietuvos partizanai. Pirmoje eilėje prigulę: A. Ramanauskas-Vanagas, Gedvila-Remigijus; antroje eilėje: Albinas Norkus-Linksmutis, Vaišnora, Vilčinskas-Algis (penktas), Tarzanas (septintas); trečioje eilėje: Ramūnas, Genius, Slapšinskas, A. Grybinas-Faustas, Ruibys-Inžinierius, H.Danilevičius-Vidmantas

raičių kaimo Šiaulių valsčiaus, lydėjusi Pietų Lietuvos srities partizanų vadus į Prisikėlimo apygardą. (LKA Nr.13, 151 psl. - V. J.).

1949 metų vasario 1 dieną Jūros srities štabo viršininko Vytauto Gužo-Kardo lydimi, Pietų Lietuvos srities partizanų atstovai Vanagas ir Faustas su palydovais Demonu ir Tauru atvyko į Radviliškio rajoną.

Vasario pradžioje Radviliškio rajono Grinkiškio apylinkėse susirinko visoje Sovietų sąjungos okupuotoje Lietuvoje kovojusių partizanų sričių ir apygardų vadai bei įgaliotiniai.

1949 metų vasario 6 dieną Kardas pristatė Vanagą ir Faustą BDPS prezidiumo pirmininkui Vytautui. Dvi dienas vykusiuose pasitarimuose dalyvavo: prezidiumo pirmininkas kapitonas Jonas Žemaitis-Vytautas, Vakarų Lietuvos srities vado įgaliotinis Vytautas Gružas-Kardas, Prisikėlimo apygardos štabo Organizacinio skyriaus viršininkas Bronius Liesis-Naktis. Pirmąją pasitarimo dieną po kelių valandų pokalbio Vytautas, abejodamas Vanago ir Fausto patikimumu, pareiškė: „Arba jūs esate pasišventę partizanai, arba gerai MGB paruošti provokatoriai...“ Tik Vakarų srities štabo viršininkui Vytautui Gužui-Kardui garantavus, jog Vanagas ir Faustas yra tikri Pietų Lietuvos partizanų vadai, BDPS prezidiumo pirmininko kapitono Vytauto įtarumas išblėso.

Istorinis Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas

1949 metų vasario 2 dieną Radviliškio rajono Minaičių kaimo Stasio Mikniaus sodyboje, klėties ir lauko viryklės pogrindžiuose įrengtuose Prisikėlimo apygardos štabo bunkeriuose, prasidėjo istorinis visos Lietuvos partizanų ginkluotųjų pajėgų vadų ir įgaliotinių suvažiavimas.

Suvažiavime dalyvavo:

Kapitonas Jonas Žemaitis-Vytautas, Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio prezidiumo pirmininkas,

Juozas Šibaila-Merainis, BDPS prezidiumo Visuomeninės dalies viršininkas,

Petras Bartkus-Žadgaila, BDPS prezidiumo sekretorius,

Vytautas Gužas-Kardas, Vakarų Jūros srities štabo viršininkas,
Leonardas Grigonis-Užpalis, Prisikėlimo apygardos vadas,
Bronius Liesys-Naktis, Prisikėlimo apygardos štabo viršininkas,
Leitenantas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, Pietų Lietuvos srities vadas,
Aleksandras Grybinas-Faustas, Tauro apygardos vadas.

Vasario 10 dieną Jungtinio Vakarų, Pietų ir Šiaurės Rytų Lietuvos sričių vadų posėdžio nutarimu įkurta Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio (LLKS) taryba - Vyriausioji partizanų vadovybė. LLKS tarybos prezidiumo pirmininku ir vyriausiuoju ginkluotųjų pajėgų vadu buvo išrinktas Jonas Žemaitis-Vytautas.

Nutarimo protokolą pasirašė:

LLKS prezidiumo pirmininkas Vytautas, sekretorius Žadgaila, nariai: Vanagas, Faustas, Kardas, Užpalis, Naktis ir Merainis.

1949 metų vasario 16 dieną posėdyje buvo priimta ir paskelbta Merainio, Užpalio ir Vanago parengta LLKS tarybos Deklaracija, skelbianti, kad „Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio taryba yra aukščiausias teisėtas politinis organas, kuris išreiškia Tautos valią, jos ištikimybę demokratijos ir krikščioniškos moralės principams. LLKS taryba yra vadovaujantis karinei ir politinei Tautos išlaisvinimo kovai organas.“ Deklaracija - dokumentas, įtvirtinęs Lietuvos, kaip nepriklausomos valstybės, tęstinumą Sovietų sąjungos karinių dalinių okupuotoje Lietuvoje.

Atskiru Vasario 16 dienos LLKS tarybos aktu Jonui Žemaičiui-Vytautui suteiktas Laisvės kovotojo - partizanų generolo laipsnis.

1949 metų vasario 16 dienos LLKS tarybos nutarimu, Lietuvos partizanų apygardų ir rinktinių vadams suteikti Laisvės kovotojų - partizanų kariniai laipsniai:

LLKS tarybos įsakymu Nr. 18, aktu Nr. 3, Pietų Lietuvos srities vadui Vanagui suteiktas Laisvės kovotojo - partizanų majoro laipsnis.

LLKS tarybos įsakymu Nr. 19, aktu Nr. 4, Tauro apygardos vadui Faustui suteiktas Laisvės kovotojo - partizanų kapitono laipsnis.

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės 617 artilerijos pulko kapitonas Jonas Žemaitis - partizanas Vytautas, Žaltys

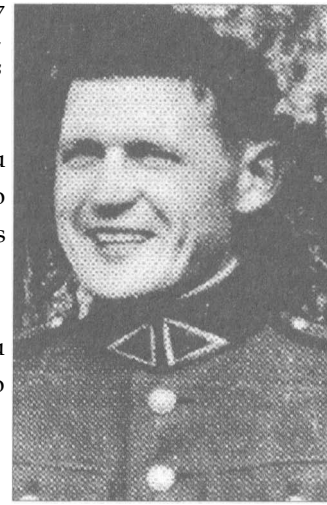

LLKS tarybos įsakymu Nr. 26, aktu Nr. 5, Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vadui Saidokui sutektas Laisvės kovotojo - partizanų leitenanto laipsnis.

LLKS tarybos įsakymu Nr.26, aktu Nr. 5, Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadui Tigrui suteiktas Laisvės kovotojo - partizanų leitenanto laipsnis.

LLKS tarybos įsakymu Nr. 42, aktu Nr. 8, Pietų Lietuvos srities vadas majoras Vanagas apdovanotas 2-ojo laipsnio (su kardais) Laisvės Kovos Kryžiumi.

LLKS vadovybės įsakymu Nr. 44, aktu Nr. 8, Tauro apygardos vadas kapitonas Faustas apdovanotas 2-ojo laipsnio (su kardais) Laisvės Kovos Kryžiumi.

LLKS vadovybės sprendimu tarybos prezidiumo pirmininko Jono Žemaičio-Vytauto pirmuoju pavaduotoju patvirtintas majoras Adolfas Ramanauskas-Vanagas.

Dvidešimt dienų trukusiose vadų diskusijose apsvarstyta kelios dešimtys partizanams aktualių klausimų. Buvo priimti labai svarbūs Lietuvos išlaisvinimo iš rytų okupanto vergijos nutarimai. Paruošti ir patvirtinti du nauji pirmieji LLKS Statuto skyriai. Svarstytas pastovių ryšių užmezgimo ir palaikymo su užsienyje veikiančiais Lietuvos išlaisvinimo centrais klausimas. Pietų Lietuvos srities vadai Vanagas ir Faustas suvažiavimo dalyvius informavo:

„1947 metų gruodžio 15-osios naktį iš Tauro apygardos štabo į Vakarus išvyko pasiuntiniai Skrajūnas ir Audronis. Tikimasi, jog jų žygis per „Geležinę uždangą“ buvo sėkmingas“.

LLKS taryba pavedė PLS vadams Vanagui ir Faustui atstatytus

ryšius su Vakarais išlaikyti ir pastoviai informuoti Vakarus apie esamą padėtį okupuotoje Lietuvoje.

Sudaryta ir suderinta LLKS tarybos prezidiumui pavaldi organizacinė struktūra:

Vakarų Lietuvos - Jūros srities sudėtis - Kęstučio, Prisikėlimo ir Žemaičių partizanų apygardos. Srities vadu paskirtas Aleksandras Milaševičius-Ruonis.

Pietų Lietuvos - Nemuno srities sudėtis - Tauro ir Dainavos partizanų apygardos. Srities vadu patvirtintas majoras Adolfas Ramanauskas-Vanagas.

Rytų Lietuvos - Karaliaus Mindaugo srities sudėtis - Prisikėlimo, Vytauto, Vyčio, Didžiosios Kovos apygardos. Srities vadu patvirtintas leitenantas Jonas Kimštas-Žalgiris.

Vyriausias ginkluotų pajėgų vadas generolas Jonas Žemaitis-Vytautas pasiūlė keisti Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo kovos strategiją: vengti nereikšmingų kautynių, taupyti jėgas. Pritarta pasiūlymui išsaugoti dalinių štabus ir ryšius, nedidinti kovotojų - partizanų skaičiaus, labiau išvystyti visuomeninę veiklą,

Lietuvos partizanai. Sėdi: J. Jankauskas-Demonas, P. Stankus-Gruodis ir U. Dailidė-Tauras; stovu A. Ramanauskas-Vanagas, Rubšaitis-Žilius, Mišeikis-Tarzanas

Lietuvos partizanų vadai: Adolfas Ramanauskas-Vanagas, Vytautas Gužas-Kardas, Aleksandras Grybinas-Faustas

išsaugoti tautos karinį potencialą lemiamų išsivadavimo kovų momentui.

Istorinis Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas vasario 20 dieną baigė darbą. Pietų Lietuvos - Nemuno srities vadai - majoras Vanagas ir kapitonas Faustas su palydovais Tauru bei Demonu dar kelias dienas svečiavosi pas Prisikėlimo apygardos partizanus.

Vasario 22 dieną Pietų Lietuvos - Nemuno srities vadas Vanagas, Tauro apygardos vadas Faustas su palydovais Demonu ir Tauru, lydimi Vakarų - Jūros srities štabo viršininko Vytauto Gužo-Kardo, išvyko į Jūros srities Kęstučio apygardos teritoriją. Iš ten keliavo prie Nemuno.

VYTAUTO RINKTINĖJE

Marijampolės valsčiaus Narto kaime 1913 metais gimė Kazimieras Greblikas. Kaip ir visų Suvalkijos žemdirbių vaikų, Kaziuko vaikystė „tekina“ prabėgo paskui žąsis ir ūkio galvijus. Baigęs Marijampolės progimnaziją, 1935 metais pašauktas į Lietuvos kariuomenę tarnavo Panemunėje, zenitinės artilerijos pulke. Priešlėktuvinės apsaugos mokomosios rinktinės sudėtyje išsitarnavo jaunesniojo puskarininkio laipsnį. Pasilikusiam virštarnybiniu, Kaziui Greblikui buvo suteiktas viršilos laipsnis. Paskutiniais Lietuvos nepriklausomybės metais Kazimierui

Greblikui tarnaujant 9 DLK Vytenio pėstininkų pulke Marijampolėje, suteiktas jaunesniojo leitenanto laipsnis. 1940 metais Lietuvą okupavę sovietai Vytenio pulką išformavo ir įtraukė į sovietinį teritorinį 28 šaulių korpusą. 1941 metų birželio 22 dieną prasidėjus Vokietijos ir SSRS karui, jaunesnysis leitenantas K. Greblikas pateko į vokiečių nelaisvę. Metų pabaigoje iš lagerio išpirktas grįžo į Lietuvą.

1945 metų gegužės 12 dieną šaukiamas į Marijampolės apskrities NKVD, pradėjo slapstytis. Birželio 15 dieną pasitraukęs į Žuvinto palias subūrė partizanų grupę. 1946 metų gegužės 5 dieną Vytauto rinktinės vado Vampyro įsakymu Nr. 1 op. laikinai vykdąs 6 kuopos vado pareigas Sakalas užėmė ir vykdė operacijas Marijampolės valsčiuje, rinktinės ribose. Gruodžio 26 dieną Sakalas apdovanotas juostele „Už uolumą“.

1947 metų sausio mėnesį Vytauto rinktinės 6 kuopa, vadovaujama Sakalo, perduota Geležinio Vilko rinktinės žinion. 1947 metų balandžio 10 dieną jaunesnysis leitenantas Kazimieras Greblikas-Sakalas buvo paskirtas Tauro apygardos naujai įkurtos Kęstučio rinktinės vadu. Nuo rugpjūčio 20 dienos iš šių pareigų buvo atleistas.

DLK Vytauto rinktinės vadą Gavėną-Vampyrą perkėlus tarnybai į Tauro apygardos štabą, Sakalas buvo paskirtas rinktinės vadu.

1948 metų vasarą Sakalas suformavo naujos sudėties štabą.

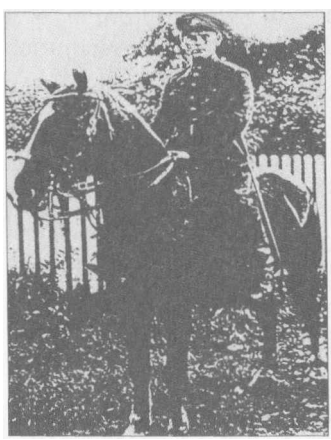

Partizanas Kazimieras Greblikas-Sakalas

Rinktinės štabo viršininku paskyrė Rikiuotės skyriaus viršininko pareigas ėjusį puskarininkį Jurgį Vasiliauską-Skydą, gimusį 1913 metais Trakiškių kaime, Kalvarijos valsčiuje, Marijampolės apskrityje. Nuo 1934 metų Lietuvos kariuomenės karys Jurgis išsitarnavo jaunesniojo puskarininkio laipsnį. Išleistas į atsargą tarnavo policijoje, buvo aktyvus šaulys.

Sovietams vėl okupavus Lietuvą, Jurgis Vasiliauskas tapo aktyviu partizanu. Nuo 1946 metų pavasario buvo Vytauto rinktinės 2 kuopos vadas. Nuo 1947 metų vasario vadovavo rinktinės Rikiuotės skyriui, nuo 1948 vasario - ir štabo Ūkio skyriui.

Jaunesnysis puskarininkis Vitas Kronkaitis-Herbas buvo paskirtas rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininku. Vitas Kronkaitis, gimęs 1927 metais Keturvalakių valsčiaus Geistriškių kaime, nuo 1945 metų rudens Vytauto rinktinės 2 kuopos 1 būrio partizanas. 1946 metais pervestas į 2 būrį, 1947 metų pradžioje buvo paskirtas 3 būrio vadu. Vasario 8 dienos įsakymu Nr. 5 apdovanotas juostele „Už narsumą". 1947 metų rugpjūčio 19 dienos apygardos vado įsakymu Nr. 25 Herbui buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis.

Vincą Straigį-Žaibą iš Patašinės kaimo paskyrė rinktinės štabo Aprūpinimo ir maitinimo skyriaus viršininku. 1948 metų lapkričio 23 dienos rinktinės vadas Sakalas įsakymu Nr. 36 Žaibui už ilgametę tarnybą, uolumą ir sąžiningumą aprūpinant ir maitinant rinktinės štabą pareiškė tarnybinę padėką ir pagyrimą.

RINKTINĖS ŠTABO SLĖPTUVĖ „AKACIJA"

Pusiaukelėje tarp Marijampolės ir Liudvinavo, lygumoje, plyti Nartelio ir Netičkampio kaimų laukai. Tipinio Sūduvos kraštovaizdžio išsimėčiusių vaismedžių oazėse skendėjo kelios vidutinių ūkininkų sodybos. Nuo 1947 metų rudens į Veronikos Biskienės sodybą kartais užsukdavo Vytauto rinktinės partizanai. Nuoširdi šeimininkės ir jos vaikų: Sigito, Angelės ir dvylikamečio Česiuko, laikysena teikė partizanams pasitikėjimą.

1948 metų pavasarį Vytauto rinktinės vado Sakalo paprašy-

ta Biskienė leido partizanams kluone įsirengti slėptuvę. Gegužės 21-osios naktį, vos okupantams pradėjus į Sibirą trėmimo „Vesna“ operaciją, Vytauto rinktinės vadas leitenantas Sakalas, Skydas, Herbas, Stumbras ir Žaibas, pasistatę ant grendymo kulkosvaidį „Škoda“, ėmėsi darbo. Iškasę ir išmetę molingą gruntą, suplūkė grendymą. Keturių metrų gylio duobėje patikimas meistras iš storų lentų sukalė dėžę, kurios išorinę pusę izoliavo keliais dervos ir toliaus sluoksniais, kad sulaikytų drėgmę.

Bunkerio vėdinimui iš kampų, prie kluono sienos, pritaisė du iš lentų sukaltus vamzdžius, viršų užpylė 2 metrų storio molingo grunto sluoksniu. Landą į bunkerį įrengė šalinės ir grendymo sandūroje. Konusinis angos dangtis su vyriais, pritaisytas prie šalinės apatinio tašyto rąsto, laisvai krisdamas sukeldavo šiaudgalių ir dulkių pakratus, kurie nusėsdami patikimai paslėpdavo dangčio ir angos kraštų plyšius.

Trėmimo „Vesna“ akcijos pabaigoje įrengtas bunkeris pavadintas „Akacija“. Čia pastoviai slapstydavosi Vytauto rinktinės štabo narys Vincas Straigis-Žaibas. Kartais čia vykdavo rinktinės štabo posėdžiai. Nutarimus ir įsakymus rašydavo rašomąja mašinėle.

Beveik metus „Akacija“ tarnavo partizanams. Gresiančio pavojaus atveju partizanus sutartais signalais įspėdavo Biskienė ir jos vaikai. Kelis kartus sodybą krėtė MGB čekistai ir garnizono kareiviai, bet nieko įtartino neradę, išeidavo.

Tačiau vienas kartas nemelavo, kaip sakydavo mūsų senoliai...

KRUVINA 1949 METŲ PRADŽIA

Trečiadienis, 1949 metų sausio 19 diena - Marijampolėje turgaus diena. Anksti ryte tvarte pašėręs gyvulius Biskienės Sigitas išgirdo mašinų variklių burzgimą. Grįžtelėjęs kelio pusėn pamatė iš dviejų dengtų „merikoniškų“ mašinų iššokančius sovietų kareivius ir skubančius jų sodybos link. Vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko kareiviai, vadovaujami štabo viršininko pavaduotojo kapitono Semykin, apsupo sodybą. Marijampolės apskrities saugumo majoras Antonov,

vyresnis operas Korotkov įlėkė į kiemą, nutvėrė išsigandusią Biskienę ir tempdami į kluoną šaukė:

- Pokaži, gdie bunkeri.. (Parodyk, kur slėptuvė!..)

Du vilkšuniai, tempdami paskui save dresuotojus, unkšdami veržėsi ir nieko neužuosdami blaškėsi trobų pasieniais.

Veronika Biskienė atkakliai gynėsi - nežinanti jokio bunkerio... Nutvertas jos sūnus Sigitas taip pat gynėsi: „Nežinau...nėra jokio bunkerio!“ - atkakliai kartojo čekistų mušamas vaikinas. Nusitempę sukruvintą Sigitą pas kaimynę Vosylienę, žiauriai mušė ir durtuvu sužeidė blauzdą. Bet atkaklus vaikinas, Vytauto rinktinės rezervo partizanas Sigitas Biskis-Deivė, buvo nepalaužiamas. Nuo rimtesnių sužalojimų vaikiną išgelbėjo trobos duris atvėrusio kareivio šūksnis:

- Uže našli, tovarišč major. (Jau suradome, draugas majore).

Majoras Antonov, stebėjęs ir laiminęs operatyvinių čekistų „apklausos“ metodus, su budeliais paliko kruviną Sigitą ir nuskubėjo į Biskių sodybą.

Stipraus dalbos smūgio į grendymą metu kareivis pastebėjo dangčio krašte mažą plyšelį. Čekistams pakėlus dangtį ir įsakius: „Banditi... zdąvaites! („Banditai“, pasiduokite!), požemyje nuaidėjo automato serija... Čekistai į bunkerį įmetė granatą. Po kelių minučių kareiviai iš bunkerio iškėlė kruviną be gyvybės ženklų Lietuvos karininko uniforma vilkintį partizaną. Bunkeryje rado vokišką ir rusišką automatus, naganą, dvejus žiūronus, 980 šovinių ir kariškų drabužių.

Partizaną Vincą Straigį-Žaibą atnešė į virtuvę ir atgaivino. Čekistų tardomas, pilnai sąmonės neatgavęs partizanas, matyt, kažką prasitarė... „Geležinio Felikso mokiniai“ sugebėjo ir iš vos gyvų savo aukų išpešti juos dominančių žinių...

Į mašiną įkėlę sužeistą Žaibą, įlaipinę Biskienę ir sūnų išvežė į Marijampolę. Išsprogdinę „Akaciją“, apiplėšę sodybą, palikę išsigandusius tik dukterį Angelę su Česiuku, okupantai išvažiavo.

ŠTABO BŪSTINĖS „KRIŠTOLO RŪMAI“ ŽLUGIMAS

Dešiniajame Šešupės krante, Liepynų kaime, vešlių sodo medžių apsupta skendėjo tvarkinga Jono Vizbaro sodyba. Iš sodybos matėsi Kvietiškio dvaro pastatai. Už jų kiek toliau aukštų gluosnių paunksmėje tarsi kareiviai išsirikiavę rymojo raudonų plytų 9 Vytenio pulko kareivinių korpusai.

Mirus vyrui, Marija Vizbarienė namuose gyveno su dukterimis Eleonora ir Stase. Ūkį tvarkė su žentu Juozu Romanskiu.

Pirmą kartą į Vizbarų sodybą Tauro apygardos Vytauto rinktinės 6 kuopos partizanai užsuko 1946 metų rudenį. Kuopos vado Sakalo pakviestos, Vizbarų merginos tapo ryšininkėmis. Eleonora pasirinko Birutės, Stasė - Žibutės slapyvardžius.

Į Vizbarų sodybą, esančią arti kareivinių, kuriose buvo dislokuotas NKVD - MGB ir 94 „Pogran otriad“, manervinės grupės pajėgos užsukdavo tik retsykiais.

1947 metų gruodžio pradžioje pas Vizbarus susirinko Vytauto rinktinės štabo nariai: vadas Sakalas, Skydas, Herbas, Stumbras ir Žaibas. Gavę šeimininkų leidimą, vyrai nedelsdami suvirto į kluoną. Pastvėrę šakes per valandą iš šalinės išmetė šiaudus. Per kelis vakarus partizanai išsikasė gilią duobę ir įsirengė gana talpų bunkerį, rąstais uždengė slėptuvės viršų, vidų iškalė lentomis. Perdangą izoliavę dervos ir toliaus sluoksniu, viršų užpylė molingu gruntu ir gerai sutankino. Ant slėptuvės viršaus vėl sumetus šiaudus, kluono vidus įgavo pirmykštę natūralaus klojimo išvaizdą.

Juozas Romanskis pasieniais sukalė kelis gultus, sumeistravo staliuką. Bunkerio lubose įstatyti metaliniai vamzdžiai, išvesti po kluono pamatais, į akmenų krūvą ir pakluonėje augusį agrastų krūmą, vėdino patalpą. Landą į požemį įrengė prie šalinės ir grendymo ribos.

Rinktinės vado adjutanto Stumbro „Krištolo rūmais“ pavadintoje rinktinės štabo slėptuvėje partizanai dirbo ir ilsėjosi metus laiko. Tačiau „raudonoji giltinė“ atkakliai galando kruviną savo dalgį...

1949 metų sausio 20-osios ryte parėjęs į slėptuvę Herbas Sakalui pranešė, kad vakar išsprogdinta „Akacija“, suimtas žvalgas Vincas Straigis-Žaibas. Rinktinės štabo nariai Skydas ir Herbas bei vadas Sakalas pasitarę, jog brėkštant rytui išeiti iš slėptuvės pavojinga, sumanė per dieną palaukti, o vakare, sutemus, palikti slėptuvę.

Po pietų Juozas ir Marija Romanskiai nuėjo į malkinę pjauti malkų. Išgirdę netoli mašinų variklių burzgesį, išėjo į kiemą. Pamatęs ant kelio sustojusius du sunkvežimius ir iššokančius iš jų kareivius, Juozas pasuko Šešupės link ir bandė pasitraukti. Žmona Marija nuskubėjo į trobą pas savo dukrytę. Įšokę į virtuvę, čekistai Staselę uždarė seklyčioje, Levutę - kitame kambaryje. Čekistas Kazys Svirskis, tardydamas Levutę, išmušė jai dantį. Tačiau mergaitė tylėjo. Kitame Šešupės krante čekistai sugavo Juozą ir surištomis rankomis atsivarė į kluoną. „Gdie bunker! Pokaži, banditskij svolač!“ (Kur slėptuvė! Parodyk, „banditų“ išpera!) - šaukė didesnes žvaigždutes antpečiuose segintys okupanto „načalnykai“

Jų įsakymu kareivių automatų serijos kedeno šalinėje jau iškultų javų šiaudus. Metalo strypais išbadė pastatų pasienius, prie durų susprogdino sprogmenų užtaisus... Be lentų atplaišų šipulių - jokio rezultato.... Tuomet ant kelio prie Šato sodybos sustojo dengtas sunkvežimis. Iš po uždangos - brezento sklido kraupus, širdį veriantis žiauriai kankinamo žmogaus klyksmas... Pritilus šauksmui, sunkvežimis privažiavo prie Vizbarų sodybos vartų. Keli kareiviai išlaipino vos pastovintį, kariškame apsiauste - palapinėje „supakuotą“ vyrą ir nutempė į kluoną. Kankinys, tarsi nebylys, rankos mostu parodė bunkerio angos vietą. Dalba daužomas liukas nesidavė... Partizanai, pajutę, jog bunkeris jau surastas, surinko štabo dokumentus, aplaistė žibalu ir padegė. Baigiant užsiliepsnoti popieriams, požemio tylą perplėšė trys duslūs pistoletų šūviai...

Pagaliau laužiamas bunkerio angos dangtis pasidavė. Jį atkėlus iš požemio plūstelėjo žibalo ir dūmų tvaikas. Nei supuolę prie angos sovietų majorai Antonov ir Mitronkin, nei uolusis kapitonas Kazys Svirskis įsakyti kareiviams lįsti į požemį nedrįso...

Pagaliau čekistų karininkai, kaip „seni kadriniai komunistai“,

rado „genialią išeitį“ - atvedė krauju spjaudančią išmuštu dantuku Levutę ir įstūmė į tamsų bunkerio „šulinį“... Nulipusi žemyn mergina, išvydusi ant staliuko degančios žibalinės lempos prieblandoje kraupų bunkerio vidaus vaizdą, pašiurpo...

„Šalia lempos ant staliuko sukniubęs Skydas... Viena ranka nusvirusi siekia kruvinas grindis... Šalia pistoletas... Prie angos laiptų kraujo klane susmukęs į smilkinį nusišovęs Herbas... Ant laiptelio atmestoje rankoje pistoletas... Ant gulto atsirėmęs į sieną ir pasviręs į šoną - Sakalas, rinktinės vadas,“ - pasakojo visam amžiui atmintyje įsirėžusį kraupų vaizdą iš katorgos grįžusi Eleonora Vizbaraitė-Šumskienė.

Iš šoko būsenos Levutę prižadino įsakmus okupanto tarno, lietuviško čekisto kapitono Kazio Svirskio balsas:

- Surink ir paduok kareiviams visus „banditų“ ginklus!

Devyniolikmetė Eleonora Vizbaraitė, surinkusi amžinybėn pasitraukusių partizanų ginklus, perdavė emgebistams. Netrukus požemin įstumti Juozas Romanskis ir Vizbarienė iš viršaus čekistų nuleistais vadelių ir virvių galais surišo žuvusių partizanų kojas. Iš bunkerio ištrauktus kovotojų kūnus suguldė šopoje prie maniežo.

Prievarta požemin įstumtų šeimininkų rankomis už kojų rišimo ir iš gyvenimo garbingai pasitraukusių partizanų kūnų ištraukimo „karinė čekistinė operacija sėkmingai įvykdyta“, ataskaitoje rašys Marijampolės apskrities vadai - MGB pulkininkai... Dėl „sėkmingai įvykdytos operacijos“ sovietų majorai įsakė šeimininkėms nedelsiant paruošti „pabaigtuvių vakarienę“...

Jau sutemus, apie 10 valandą vakaro, į sunkvežimį sumestų partizanų kūnai ir susodinti suimti belaisviai: Eleonora ir Stasė Vizbaraitės bei Juozas Romanskis, buvo nuvežti ir išlaipinti Marijampolės MGB būstinės kieme.

„Išvaduotojai“ apiplėštoje ir nusiaubtoje sodyboje paliko tik Mariją Vizbarienę ir dukterį Mariją Romanskienę su ant rankų verkiančia dukrele Vidute.

Aktas

1949 metų sausio 20 diena

Aš, LSSR Marijampolės apskrities skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Antonov, dalyvaujant MGB Vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko 5 šaulių kuopos vadui vyresniajam leitenantui Avramenko, Marijampolės apskrities MGB skyriaus Operatyvinio poskyrio viršininkui majorui Matronkin ir 353 šaulių pulko 5 šaulių kuopos seržantui Akulov surašėme šį aktą apie tai, kad šią dieną darydami kratą pas Marijampolės valsčiaus ir apskrities Liepynų kaimo gyventoją Juozą Romanskį tvarte po grindimis aptikome bunkerį, kuriame buvę partizanai pasipriešino ginklu ir buvo nukauti bei atpažinti:

Vytauto rinktinės vadas Kazys Greblikas, Baltraus, gimęs 1913 metais Marijampolės valsčiaus ir apskrities Narto kaime, kilęs iš ūkininkų - buožių, slapyvardžiu Sakalas.

Vytauto rinktinės štabo viršininkas, jis ir Rikiuotės skyriaus viršininkas Jurgis Vasiliauskas, Juozo, 36 metų, slapyvardžiai Algimantas, Skydas, kilęs iš Troškūnų kaimo buožių.

Vytauto rinktinės Ūkio skyriaus viršininkas Vitas Kronkaitis, Antano, slapyvardžiu Herbas, gimęs 1927 metais Vilkaviškio apskrities Keturvalakių valsčiaus Geistriškių kaime.

Iš bunkerio paimta: 2 automatai, 3 pistoletai, 650 vienetų šovinių, 1 rašomoji mašinėlė, 1 radijo aparatas, įvairių rinktinės štabo dokumentų, dominančių operatyviniu požiūriu.

Operacijos metu sulaikyti: Juozas Romanskis, Romanskio giminaitės Stasė Vizbaraitė ir Eleonora Vizbaraitė.

Marijampolės apskrities MGB skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Antonov,

MGB Vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko 5 šaulių kuopos vadas vyresnysis leitenantas Avramenko,

Marijampolės apskrities MGB skyriaus Operatyvinio poskyrio viršininkas majoras Mitrokin,

MGB vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko 5 šaulių kuopos seržantas Akulov

Pastaba. Marijampolės apskrities MGB čekistų akto kopija, surašyta Marijampolės apskrities MGB vyresniojo leitenanto Korotkov kažkodėl neatitinka tikrovės: bunkeris buvo įrengtas ne tvarte, o kluono šalinėje po šiaudais. Partizanai, negalėdami veržtis iš bunkerio ir pasipriešinti, uždegė dokumentus ir nusišovė. (V. J.)

PARTIZANAS STUMBRAS

1944 metų vasarą sovietų armijai užėmus Marijampolės apskrities Kalvarijos valsčių, Kreivosios kaimo gyventojas Petras Terza, gimęs 1920 metais, pradėjo slapstytis. 1946 metais įstojusį į Vytauto rinktinės 4 kuopą partizaną Stumbrą paskyrė į Ūkio skyriaus būrį. 1947 metų kovo 20 dieną jis buvo paskirtas laikinai vykdyti Ūkio būrio vado pavaduotojo ir Susisiekimo-apginklavimo poskyrio viršininko pareigas. 1947 metų gegužės 1 dieną Vytauto rinktinės vado įsakymu Nr. 45 Stumbras paskirtas rinktinės štabo Iždo poskyrio viršininku. 1947 metų birželio 1 dieną jam suteiktas grandinio laipsnis. 1947 metų liepos 25 dieną Stumbras buvo paskirtas Vytauto rinktinės 43 kuopos rajono Žvalgybos viršininku. 1947 metų rugpjūčio 20 dieną baigusiam Puskarininkių kursus Stumbrui buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. 1947 metų spalio 30 dieną paskirtas Tauro apygardos Vytauto rinktinės vado adjutantu. 1948 metų vasario 16 dienos rinktinės vado įsakymu, Stumbras vykdė ir rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas.

Buvęs „Šešupės“ kolūkio pirmininkas Miežlaiškis tvirtino, jog 1949 metų sausio 20 dieną Liudvinavo valsčiaus Vyšnialaukio kaimo Juozo Aleksos kluone (B. Ulevičius rašė, kad pas gyventoją Pūką, - V. J.) Marijampolės MGB operatyvinių čekistų ir Vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko „baudėjai“ rado bunkerį. Pasiūlius pasiduoti, bunkeryje buvęs Vytauto rinktinės vado adjutantas štabo Žvalgybos viršininkas Petras Terza-Stumbras iššoko iš požemio ir atsišaudydamas bandė pasitraukti. Tačiau apsupę sodybą emgebistai Stumbrą nušovė. Jo kūnas buvo nuvežtas į Marijampolę ir „pašarvotas“ milicijos kie-

me, šalia Liepynų kaime žuvusių Sakalo, Skydo ir Herbo patvoryje numestų palaikų.

Po šios „sėkmingos“ okupanto akcijos, MGB čekistų bei Vidaus kariuomenės siautėjimas Marijampolės apskrityje neslopo.

1949 metų sausio 29-osios ryte Gižų valsčiaus Rūdos kaimo gyventojo Klimavičiaus namuose ilsėjosi du partizanai. Prašvitus MGB garnizono kareivių grupė apsupo sodybą. Kratos metu suradę po klėtimi pasislėpusį Vytauto rinktinės 42 kuopos partizaną Juozą Katilių-Litaurą, gimusį 1921 metais Gižų valsčiaus Rūdos kaime, nušovė. Partizanui Justinui Barauskui-Eimučiui pavyko pasitraukti.

Vytauto rinktinės štabo vadovų žūties vietų žemėlapis

KAUTYNĖS KĘSTUČIO RINKTINĖJE

Tauro apygardos Kęstučio rinktinės 69 kuopos partizanų branduolį sudarė jauni kovotojai. Kuopos vadas Klemensas Rušinskas-Genys gimė 1930 metais Vilkaviškio valsčiaus Pūstapėdžių kaimo vidutinių ūkininkų šeimoje. Mokėsi Vilkaviškio gimnazijoje ir priklausė „Sakalų“ pogrindžio organizacijai. Vilkaviškio MGB čekistams suėmus kelis jos narius, septyniolikmetis Klemensas Rušinskas pasitraukė pas Jono Brazio-Klajūno vadovaujamos Žalgirio rinktinės Generolo Povilo Plechavičiaus kuopos partizanus. 1946 metų spalio 24 dieną buvo paskirtas skyriaus vadu, 1947 metų spalio mėnesį - 69 kuopos vadu. Jau 1947 metų gruodžio 19 dieną su Vilkaviškio MGB karinės įgulos kareiviais kautynėse prie Virbalgirio pasižymėjo narsumu. Taiklia automato ugnimi privertęs emgebistus slėptis, padėjo sužeistam kovos draugui Šturmui laimingai pasitraukti. Už šį pasižymėjimą laikinasis Kęstučio rinktinės vadas leitenantas Klajūnas kuopos vadui Geniui pareiškė tarnybinį pagyrimą.

1947 metų gruodžio 24 dieną Dailučių kaime kuopos partizanus apsupo Alvito MGB įgulos kareiviai ir stribai. Staigiai įvertinęs padėtį kuopos vadas Genys, ryžtingu puolimu smogęs priešui, išsiveržė iš apsuptos sodybos. Už pasižymėjimą kautynėse rinktinės vadas Klajūnas įsakymu Nr. 1 § 5 69 kuopos vadui pareiškė tarnybinį pagyrimą.

1949 metų vasario 4-osios vakare į Pilviškių valsčiaus Sarmačinų kaimo ūkininko Dėdelės ūkį atėjo Tauro apygardos Kęstučio rinktinės 69 kuopos vadas Klemensas Rušinskas-Genys ir dar trys partizanai. Šaltą žiemos dieną praleidę miške, partizanai, šeimininkų pamaitinti, vidurnaktį suvirto pailsėti. Ryte po pusryčių pašėręs gyvulius iš tvarto grįždamas į trobą šeimininkas pamatė nuo Obšrūtų pusės artėjančią 12-15 sovietų kareivių grupę. Perspėti partizanai perėjo kiemą ir bandė trauktis Paežerių miško link. Bet pamiškėje būta kitos emgebistų grupės, lengvojo kulkosvaidžio ir automatų serijomis privertusios partizanus kaunantis veržtis į mišką. Dviejų MGB karinių grupių užpulti partizanai atkakliai kovėsi, tačiau pajėgos buvo nelygios. Kautynėse žuvo:

Klemensas Rušinskas-Genys, 69 kuopos vadas;
Vytautas Būdžius-Vytenis, gimęs 1922 metais, iš Steponų kaimo, 69 kuopos partizanas nuo 1947 metų rudens;
Juozas Gusčius-Dagilis, gimęs 1928 metais, iš Bardauskų kaimo, Kęstučio rinktinės 69 kuopos partizanas nuo 1947 metų;
Vytautas Trepenaitis-Šalmas, Spalis, gimęs 1929 metais, iš Alvito valsčiaus, Kęstučio rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininkas;
Puskarininkis žvalgas Kovas (pavardė ir vardas nežinomi).

Nukautų partizanų palaikai, kaip teigia Romas Ruteika, nustatęs kautynių vietos koordinates ir apklausęs vietinius gyventojus, buvo užkasti Kybartų Viganėse.

1949 metų pavasarį Pilviškių valsčiaus Varakiškės kaimo Lenkčio sodyboje žuvo Kęstučio rinktinės 69 kuopos partizanas nuo 1944 metų - Aleksandras Kazla-Sakalas, Garnelis, gimęs 1912 metais, iš Pilviškių valsčiaus Geruliškės kaimo, buvęs pasienio policininkas.

GRANITAS - VYTAUTO RINKTINĖS VADAS

Neblunkančius įrašus Sūduvos krašto Lietuvos Laisvės kovų istorijos puslapiuose savo krauju įrašė Marijampolės Ožkasvilių kaimo vaikinai broliai Vytautas ir Vladas Gavėnai.

Vladas Gavėnas, gimė 1917-aisiais. Paskutiniais Lietuvos nepriklausomybės metais, tarnavo Marijampolėje DLK Vytenio 9 pėstininkų pulke. Baigęs karinę tarnybą puskarininkio laipsniu paleistas į atsargą.

1944 metų vasarą sovietų okupantams vėl užgrobus Lietuvą puskarininkis Vladas Gavėnas-Tarzanas Žuvinto paliose ir Buktos miške subūrė partizanų „Muškietininkų“ būrį. 1945 metų birželio 25 dieną Žuvinto paliose kautynėse su sovietų NKVD pasienio kariniais daliniais „Muškietininkų“ Tarzanas ir būrio kovotojai: Sigitas Melnykas-Portas, gimęs 1927 metais, iš Gudupių kaimo, ir Vincas Boruta-Žvalgas, gimęs l919 metais, iš Kampinių kaimo, žuvo.

Žuvę partizanai palaidoti Gudupių kapinėse.

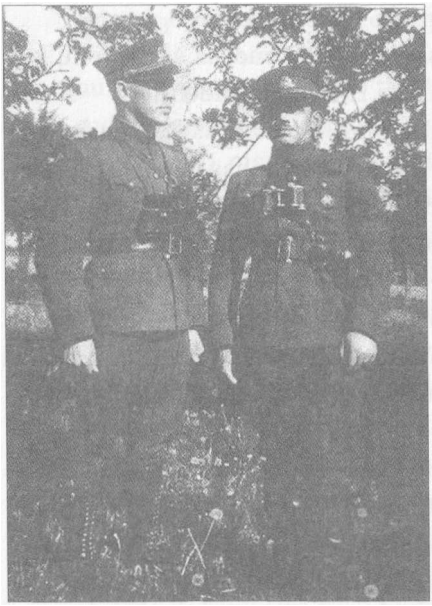

Partizanai broliai Gavėnai

Vytautas Gavėnas gimė 1922 metais. Mokėsi Kauno jėzuitų gimnazijoje ir Prekybos mokykloje. 1940 metais SSRS armijai okupavus Lietuvą įstojo į kovai prieš okupantus įkurtos Lietuvos apsaugos gvardijos kovotojų gretas. Vokiečių okupacijos metu dirbo Lietuvos aktyvistų fronto štabe.

1944 metų rudenį Vytautas Gavėnas-Vampyras Marijampolės-Kalvarijos-Keturvalakių valsčių teritorijoje organizavo partizanų grupę. 1945 metų rugpjūčio 15 dieną įkūrus Tauro apygardą Vytautas Gavėnas-Vampyras buvo paskirtas štabo Baudžiamojo skyriaus viršininku ir suformavo Vytauto rinktinę. 1946 metų vasarą Vytautui Gavėnui buvo suteiktas puskarininkio, o lapkričio 22 dienos Žvejo įsakymo Nr. 34 § 2 - viršilos laipsnis.

1947 metų rugpjūčio 20 dienos apygardos vado įsakymu, už nesutarimus su kuopų vadais ir pavaldinių liberalius santykius su rėmėjais bei konspiracijos taisyklių pažeidimus Vampyras perkeltas į Žalgirio rinktinę. Tačiau apygardos vadas Žvejys spalio 16 dienos įsakymu Nr. 33 Vampyrą paskyrė apygardos štabo pareigūnu ypatingiems reikalams.

1949 metų gegužės 5 dienos LLKS prezidiumo pirmininko aktu Nr. 4 Vampyrui suteiktas partizanų leitenanto laipsnis. 1949 metų gegužės 18 dieną Tauro apygardos vadas Faustas įsakymo Nr. 12 § 1 nuo 1949 metų balandžio 1 dienos Vytauto Gavėno slapyvardį pakeitė į Granito. Šio įsakymo § 2 leitenantas Vytautas Gavėnas-Granitas buvo

atleistas iš apygardos štabo pareigūno pareigų ir patvirtintas Vytauto rinktinės vadu. Gegužės 18 dieną į Vytauto rinktinės vado pareigas grąžintas Granitas nedelsiant suformavo sunaikintą rinktinės štabą. Iš Geležinio Vilko rinktinės štabo perkeltus pareigūnus puskarininkį Joną Valentą-Čempioną paskyrė Rikiuotės skyriaus viršininku, Albiną Švedą-Radastą - Žvalgybos skyriaus viršininku.

Albinas Švedas-Radastas, gimęs 1919 metais Šunskuose, partizano kelią pradėjo 1946 metų pavasarį Geležinio Vilko rinktinės buvusio Balbieriškio valsčiaus policijos vachmistro Kazimiero Degučio-Raginio, Liekanos vadovaujamoje Mindaugo kuopoje. Geležinio Vilko rinktinėje Albinas kovojo iki 1947 metų rugpjūčio 22 dienos. Perkeltas į Maironio kuopą kovojo iki 1948 metų pavasario. Nuo 1948-ųjų balandžio 4-osios iki 1949-ųjų gegužės 6-osios vadovavo Geležinio Vilko rinktinės štabo Žvalgybos skyriui.

Adjutantu Granitas pasirinko prityrusį, nuo 1945 metų pradžios partizanaujantį Stasį Ališauską-Kalinį, gimusį 1919 metais Gižų valsčiaus Adamarinos kaime.

TAURO APYGARDOS ŠTABE

Tauro apygardos vado Viktoro Vitkausko-Saidoko 1949 metų vasario 19 dienos įsakymu Nr. 4, 1949 metų vasario 10 dieną kautynėse su okupantų karine grupuote didvyriškai žuvusius apygardos štabo apsaugos atskiros kuopos vadą puskarininkį Bronių Petrauską-Šarūną (Šarūnėlį) ir jo pavaduotoją Vytautą Naujūną-Kariūną išbraukė iš apygardos kovotojų asmeninės sudėties.

Apygardos adjutantas Pranas Runas-Daugirdas, 1949 metų sausio 11 dieną Avilėlių kaime kautynėse su Paežerėlių MGB įgulos kareivių grupe nukovęs vieną kareivį, kitą sužeidęs, pasitraukė. Apygardos vadas Saidokas adjutantui Daugirdui pareiškė padėką ir tarnybinį pagyrimą.

SAIDOKO ĮSAKYMAS - „POST FACTUM“

Tauro apygardos vado pareigas vykdančio leitenanto Saidoko visiškai netenkino Vytauto rinktinės vado leitenanto Kazimiero Grebliko-Sakalo vadovavimo stilius. 1949 metų vasario 24 dienos įsakymo Nr. 5 § 1 Saidokas įpareigojo apygardos štabo spec. pareigūną leitenantą Vampyrą nuo 1948 metų gruodžio 8 dienos ištirti, jo nuomone, nenormalią padėtį Vytauto rinktinėje ir neleistiną rinktinės vado Sakalo veiklą ir raportu pranešti jam - Saidokui.

Šio įsakymo § 2, kuriuo Vytauto rinktinės vadas Sakalas už apygardos vado įsakymų bei direktyvų nevykdymą nuo 1949 metų sausio 15 dienos atleistas iš rinktinės vado pareigų, faktiškai buvo „post factum“ - pavėluotas. Saidoko įsakymas pavesti apygardos štabo pareigūną Vampyrą nuo 1949 metų sausio 15 dienos vykdyti Vytauto rinktinės vado pareigas ir rinktinėje atkurti normalią padėtį irgi vėlavo.

Apygardos štabo spec. pareigūno teikimu - raportu Nr. 3, Vytauto rinktinės štabo Ūkio skyriaus aprūpinimo viršininką Klaidą Saidokas pervedė į apygardos štabą ir tolimesnei tarnybai nuo 1949 metų vasario 1 dienos perkėlė į Vytauto rinktinę.

1949 metų kovo 4 dienos įsakymu Nr. 6, žuvusius 69 kuopos vadą Klemensą Rušinską-Genį ir 69 kuopos žvalgybininką puskarininkį Kovą apdovanojo pasižymėjimo juostelėmis „Už narsumą“.

KRUVINA 1949 METŲ PRADŽIA GELEŽINIO VILKO RINKTINĖJE

Ankstyva ir šaltoka 1948-1949 metų žiemos pradžia privertė Lietuvos partizanus palikti Sūduvos miškuose įrengtus bunkerius. Visų Šventųjų ir Vėlinių dienomis gausiai pasnigus, patekti į bunkerius be sniege paliekamų pėdsakų buvo neįmanoma. Žiemos šalčių ir dažnų sniego pūgų išvyti iš miškų partizanai slėpdavosi tik pažįstamų, patikimų rėmėjų sodybų pastatuose įrengtose slėptuvėse.

Prasidėjus žiemos darganoms suaktyvėjo ir sovietų Rusijos represinių MGB divizijų veikla. MGB čekistų užverbuotų profesionalių

agentų ir maršrutinių seklių nurodytas partizanų rėmėjų sodybas apsupdavo okupantų karinės pajėgos. Kautynėse su pranašesniu priešu dažnai žūdavo prityrę, kelerius metus kovoję Laisvės kovotojai.

PASKUTINĖS NARO KAUTYNĖS

1919 metais Prienų valsčiaus Gražučių kaimo vidutinių ūkininkų šeimoje gimė Antanas Jundilas. Baigęs Išlaužo pradinę mokyklą vaikinas dirbo tėvų ūkyje. 1946 metų vasarą Antanas su Vytautu klėtyje po grindimis įsirengė slėptuvę, kurioje slėpdavosi ir į sodybą užeidavę vietos Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnai bei 3 kuopos 2 būrio partizanai.

1947 metų vasario 5 dienos ryte kautynėse su Prienų MGB garnizono pajėgomis, veržtamiesi iš bunkerio žuvo Geležinio Vilko rinktinės 3 kuopos 2 būrio vadas Papartis, medicinos seselė Aušrelė ir jos brolis Krienas. Antanas ir Vytautas Jundilai pasitraukė pas partizanus. Antanas greitai buvo paskirtas 2 būrio skyriaus vadu. 1947 metų kovo 8 dieną GVR vado Daumanto įsakymo Nr. 12 § 6 trečios kuopos skyriaus vadui Antanui-Jundilui Narui buvo suteiktas grandinio laipsnis.

1947 metų vasarą Garančiškės kaimo pamiškėje, netoli eigulio Deltuvos sodybos, prie šimtamečio ąžuolo kamieno, skyriaus vadas Naras įsirengė nedidelį bunkeriuką. Kiek aprimus MGB karinių dalinių siautimui kaimuose, Naras ilsėdavosi eigulio namuose.

1947 metų Visų Šventųjų - lapkričio 1-osios naktį Veiverių valsčiaus Pakeklio kaime, Drūlios sodyboje, 52 kuopos 2 būrio partizanus užpuolė Prienų ir Veiverių valsčiaus MGB karinės pajėgos. Drąsiai ir ryžtingai kautynėms vadovavęs Naras iš apsuptos sodybos išvedė būrio partizanus. Kulkosvaidžio ugnimi dengdamas besitraukiančius kovos brolius garbingai žuvo partizanas J. Marcinkevičius-Putinas. Už sėkmingą vadovavimą kautynėms Geležinio Vilko rinktinės vadas Algirdas Varkala-Daumantas lapkričio 26 dienos įsakymu Nr. 44 grandiniui Narui pareiškė tarnybinę padėką bei tarnybinį pagyrimą.

1948 metų birželio 22 dienos GVR vado Tigro įsakymo Nr. 10 §

9 nuo birželio 5 dienos Naras buvo paskirtas 52 kuopos 1 būrio vadu. 1948 metų rugpjūčio 5-12 dienomis baigusiam puskarininkių apmokymų kursų 2-ąją laidą Antanui Jundilui-Narui suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis.

1948 metų gruodžio 1 dieną į Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos 1 būrį, vadovaujamą puskarininkio Naro, buvo priimti partizanai Henrikas Jakimavičius-Kirvis ir Atas, kurio tapatybė nenustatyta.

1949 metų vasario 3 dienos paryčiais Naras ir 2 būrio vadas Antanas Vosylius-Vilkas pas Deltuvus parvežė paskerstą bekoną. Tik prašvitus Vilkas išėjo pas artimą Deltuvų kaimyną, kur slėpėsi Naro sesuo Izabelė-Monikutė, paprašyti, kad padėtų paruošti ir susūdyti maistui parvežtą skerdeną. Apie 10 valandą iš pamiškės pietinės pusės į Deltuvų kiemą įslinko 12-15 Garliavos MGB baudėjų grupė. Čekistų grupės vadas pareikalavo: „Zdavaites, vy okruženi!“ (Pasiduokit, jūs apsupti! - rus.). į čekisto reikalavimą Naras iš priemenės atsakė automato šūviais. Į lauko duris pasipylė emgebistų lengvų kulkosvaidžių ir automatų šūvių serijos. Iš trobos į kiemą išsiuntęs Deltuvų senutę, Naras per praviras priemenės duris ir trobos langus atkakliai atsišaudė, neleisdamas priešui priartėti. Čekistų karininkas kelis kartus siuntė Deltuvienę, siūlydamas partizanui pasiduoti. Tačiau Naras dar apie 15 minučių atsišaudė, kol pritrūko šovinių... Paskutiniu pistoleto šoviniu puskarininkis Antanas Jundilas-Naras garbingai baigė kruviną kovą - nusišovė.

Išgirdęs Deltuvos troboje šūvius, pas kaimynus buvęs 2 būrio vadas Antanas Vosylius-Vilkas pasitraukė į Garančiškės mišką. Nusišovusio puskarininkio Naro kūną emgebistai nusivežė į Garliavą.

1950 metų rugpjūčio 22 dienos Geležinio Vilko rinktinės tarybos nutarimu, Antanas Jundilas-Naras pristatytas apdovanoti Laisvės Kovos 3-iojo laipsnio kryžiumi „Už narsumą“.

Garančiškės miško palaukėje, į pietryčius nuo Deltuvos sodybos, prie storo ąžuolo kamieno, buvo dviejų gultų Naro bunkeris. Prie landos dangčio buvo didokas akmuo. Išeidamas iš bunkerio partizanas Naras jį užrisdavo. Karinių MGB dalinių siautėjimų metu akmenį parišdavo eigulys Deltuva.

KAUTYNĖS PRIE „MARINKOS“. AINIO ŽŪTIS

Prienų darbininkų šeimos sūnus Jonas Ulevičius, gimęs 1928 metais, augo ir brendo Prienų miesto aplinkoje. Tikslesnių žinių apie jo brendimo laikotarpį rasti nepavyko. Į Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Tabokiaus vadovaujamos 2 kuopos partizanų gretas Jonas Ulevičius-Leitenantas ir Vytautas Šalčiūnas-Alksnis buvo priimti 1946 metų pavasarį. 1946 metų gruodžio 2 dienos Tauro apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 36, rinktinės vado Žaliuko teikimu (raportas Nr. 134), partizaną Leitenantą apdovanojo juostele „Už narsumą“.

1947 metų vasario 10 dieną prie Igliaukos palių, Maraziškės kaime, kalvio Petro Akelaičio sodyboje, Igliškėlių NKVD garnizono kareivių užpulti žuvo būrio vadas Klemensas Radzevičius-Mindaugas ir partizanai: Vytas Šalčiūnas-Alksnis ir iš karo belaisvių stovyklos pabėgę, Lietuvoje likę vokiečių kariai Kalfrydas ir Valteris. Susišaudymo metu žuvo ir sodybos šeimininkas Petras Akelaitis.

1946 metais Paliose

1947 metų pavasarį partizanas Leitenantas buvo paskirtas 2 kuopos 2 būrio vadu. Bet balandžio 3 dieną iš tų pareigų, jo paties prašymu, buvo atleistas. Rinktinės vado 1947 metų lapkričio 21 dienos įsakymo Nr. 43 § 3 J.Ulevičius slapyvardį pakeitė į Ainio. 1947 metų gruodžio pradžioje Ainis buvo paskirtas 52 kuopos būrio vadu.

1948 metų balandžio mėnesį Geležinio Vilko rinktinei pradėjęs vadovauti Tigras 1948 metų spalio 28 dienos įsakymo

Nr. 17 § 10 būrio vadą Ainį ir partizaną Lapiną paskyrė rinktinės štabo spec. pareigūnais būrio vadų teisėmis.

* * *

„1949 metų vasario 20 dieną Vartų k. ryšininko Jono Stankūno namuose vykusioje „banditų guliankoje“ dalyvavo 8 banditai: Rytys, Žaibas, Lapinas, Ainis ir kiti. Puotoje dalyvavo ir GVR 52 kuopos vado Kairio ryšininkė O. S.-Danutė...“ - agentūrinėje byloje f-3 Nr. 41/64 rašė Prienų MGB saugumiečiai. Gavę šį agento maršrutininko pranešimą, MGB vadai į nurodytą vietovę ieškoti partizanų išsiuntė dvi po 20 kareivių grupes.

1949 metų vasario 22-osios ryte į Balbieriškio valsčiaus Kunigiškių kaime, pietinėje Prienų šilo palaukėje, buvusią Dulinskų sodybą atėjo keturi Geležinio Vilko rinktinės štabo partizanai. Popietę sukilusiems vyrams šeimininkė padengė pietų stalą. Per dieną pailsėję ir pamaitinti partizanai žadėjo sutemus išeiti. Tačiau pavakare pamatę nuo Kunigiškių kaimo pusės artėjančią sovietų kareivių grupę vyrai iš sodybos išėjo į Prienų šilą. Eidami pro vietinių gyventojų „Marinka“ vadintą laukymę partizanai susišaudė su Prienų MGB karinėmis pajėgomis.

KGB agentūrinėje byloje f-3 Nr. 41/64 yra įrašas:

„1949 metų vasario 22 dieną 23.20 val. 300 metrų nuo Kunigiškių kaimo, Prienų MGB kapitono Kopliakov vadovaujama 20 kareivių grupė ir MGB Operatyvinio skyriaus leitenanto Kizlov vadovaujama 20 kareivių grupė susitiko su grupe „banditų“. Į klausimą „Kto idiot?“ jie neatsakė. Pasiųstus patikrinti penkis kareivius - žvalgus „banditai“ sutiko kulkosvaidžio ugnimi. Buvo nukautas kareivis Zubarev, du kareiviai Ivanov ir Ostreiko sužeisti. Mūsų kareivių grupių spaudžiami „banditai“, metę kulkosvaidį „Škoda“ ir 242 šovinius, per upelį pasitraukė. Nakties metu mūsų karių pastangos surasti „banditus“ rezultatų nedavė.

Vasario 23 dieną 6 valandą ryte buvo pradėta paieška. 12 valandą Prienų šile, už maždaug vieno kilometro nuo „Marinkos“ palaukės kareiviai aptiko 4 „banditų“ grupę, judančią apie 300 metrų atstumu,

lygiagrečiai su mūsų grupe. „Banditai“, pamatę mūsų kareivius, metėsi į šalis...“

Persekiojami partizanai traukėsi šiaurės kryptimi. Tarp „Marinkos“ laukymės ir Prienų-Igliaukos plento sovietų „Degteriov“ kulkosvaidžio šūviai nukovė Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūną viršilą Joną Ulevičių-Ainį, Leitenantą. Rinktinės adjutantas Pranas Kleiza-Rytys, rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininkas Kazys Urbanavičius-Žaibas ir štabo pareigūnas Stasys Marčiulynas-Lapinas atsišaudydami nuo persekiotojų pasitraukė. Nukauto Ainio kūną okupantai parvežė į Prienų stribų būstinę.

KGB agentūrinėje byloje f-3 Nr. 41/46 čekistai rašė: „Susišaudymo metu nukautas Gelžinio Vilko rinktinės 53 būrio partizanas viršila Žaibas-Urbanavičius... Paimta: PPS automatas, pistoletas „Nagan“, granata, 120 šovinių, 28 šoviniai „Naganui“, 18 foto nuotraukų.“

Kyla logiški klausimai:

1. Kodėl partizanai „...metė kulkosvaidį „Škoda“ su 242 šoviniais“? (Pastaba-komentaras. Tik visiškai „su protu susipykęs“ partizanas galėjo mesti tokį patikimą čekų ginklą „Škoda“. Tai kvaila čekistų klastotė, - V. J.)

2. Kodėl partizanai per pakankamai ilgoką naktį gerai pažįstamu

Partizano Jono Ulevičiaus-Ainio, Leitenanto žūties vieta Prienų šile

kalvotu Prienų šilu nesugebėjo pasitraukti į miško gilumą?.. Juk čekistų kapitono Kopliakov ir leitenanto Kizlov 40 kareivių grupė buvo fiziškai nepajėgi patikimai užblokuoti tokį miško plotą.

Tikėtina, jog miško kvartalas nakties metu buvo užblokuotas tik iš Prienų pusės, iškvietus 353 šaulių pulko pajėgas - 223 prityrusius partizanų „medžiotojus“ bei kelis „čekistinius baudėjus“. Tačiau ši prielaida KGB byloje kažkodėl nutylėta.

3. Prienų MGB čekistų vadovybė neteisingai įvardijo nukauto partizano tapatybę. Tada buvo nukautas Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnas viršila Jonas Ulevičius-Ainis, Leitenantas, iš Prienų kilęs partizanas (V. J.).

ŽŪTYS BIRUTĖS RINKTINĖJE

1949 metų pradžioje per visą Sūduvos kraštą nusiritusi sovietų vidaus kariuomenės MGB-MVD siautėjimų banga neaplenkė ir Birutės rinktinės.

1948 metų pavasarį Birutės rinktinės Žiedo kuopos 1 būrio vadas Vytautas Kabašinskas-Litas ir Pranas Puidokas-Žynys Lodos sodyboje, per karą sudegusio namo rūsyje - lauko daržovių saugyklos požemyje, įsirengė slėptuvę - bunkerį. Prie daržinės pastatytoje šuns būdoje po spaliais buvo landos į bunkerį dangtis.

1949 metų sausio 27 dienos pavakare Panemunės valsčiaus MGB gavo Broniaus Kundroto pranešimą, kad Guogų kaime Petro Lodos sodyboje yra partizanų bunkeris. Sausio 28 dienos ryte stribų vadeiva Purickis su stribais: tėvu Juozu ir sūnumis Vytu ir Algiu Savickais, lydimi 12 MGB kareivių apsupo mažažemio Petro Lodos sodybėlę. Iškrėtę pastatus ir metaliniais iešmais išsmaigstę trobesių pasienius, kareiviai bunkerio nerado. Sumušę šeimininką Lodą, palikę kelis kareivius saugoti ir nieko iš sodybos neišleisti, stribai išvažiavo į štabą. Po poros valandų stribai grįžo ir atsivarė Bronių Kundrotą. Per sodelį vedamas išdavikas Purickiui aiškino, kad bunkerio vietos nežinąs, o ranka mostelėjo šuns būdos link. Išvedę iš būdos šunį, spalių paklotėje baudėjai rado vielos kilpas. Pakėlus dangtį, požemyje nuaidėjo keli

Partizanas Pranas Puidokas-Žynys

Bunkerio piešinys iš KGB archyvų

šūviai. Stribai ir kareiviai į bunkerio angą įmetė porą granatų. Po pusvalandžio į bunkerį pirma įstūmė šeimininką Lodą. Paskui jį nusileidę stribai į paviršių iškėlė žuvusių Birutės rinktinės partizanų: Prano Puidoko-Žynio, gimusio 1921 metais, iš Obelynės kaimo, ir Antano Bilkio-Radasto, gimusio 1927 metais, iš Armališkių kaimo, kūnus.

Paskutinio Birutės štabo žūtis

Partizanas Stasys Jaloveckas gimė 1926 metais Kazlų Rūdos valsčiaus Jūrės kaime, žemdirbio, miškų darbininko šeimoje. 1944 metų rudenį sovietų pašauktas į okupacinę kariuomenę pradėjo slapstytis. 1945 metų balandžio mėnesį Kiškio slapyvardžiu įstojo į Stirnos rinktinės Ąžuolo grupės kovotojų gretas. Nuo 1946 metų pavasario vykdė Arlausko kuopos vado pareigas. 1947 metų sausio 12 dieną su kuopa pervestas įkurtos Birutės rinktinės štabo pavaldumui. 1948 metų gegužės 15 dieną Stasiui Jaloveckui-Mindaugui buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. Kuopai vadovavo iki 1948 metų pabaigos.

1948 metų lapkričio 3 dieną žuvus Birutės rinktinės vadui partizanų leitenantui Algirdui ir štabo viršininkui Arūnui, Tauro apygardos vado Saidoko 1949 metų sausio 10 dienos įsakymo Nr. 2 § 2, nuo 1948 metų gruodžio 15 dienos laikinai vykdyti Birutės rinktinės vado pareigas paskirtas Arlausko kuopos vadas Stasys Jaloveckas-Mindau-

Pirmoje eilėje iš kairės: Mindaugas, Kovas, Klemensas; antroje eilėje: Šarūnas, nežinomas, Doleris, Kregždė, Vanagas, nežinomas, Inžinas

gas. Daugelyje kautynių dalyvavęs karys, sėkmingai pradėjęs vadovauti rinktinei, buvo susektas ir išduotas čekistų agentų.

1949 metų vasario 8 dieną Veiverių valsčiaus Girininkų kaime Jurgio Naudžiaus sodybą apsupo Veiverių MGB garnizonas ir 353 šaulių pulko pajėgos. Pajutę esą apsupti po grindimis bunkeryje slėpęsi keturi Birutės rinktinės partizanai bandė išsiveržti iš trobos. Trumpo susišaudymo metu žuvo puskarininkis Stasys Jaloveckas-Mindaugas, rinktinės vadas; Andrius Naudžius-Beržas, gimęs 1916 metais, iš Girininkų kaimo; Bronius Naudžius-Špokas, Žiemys, gimęs 1920 metais. Joną Skučą-Slampą, Kęstutį, gimusį 1921 metais Girininkų kaime, priešų kulkos nukirto pamiškėje. Kulkų sužeistą į galvą Stasį Naudžių-Jaunutį, gimusį 1922 metais, emgebistai suėmė gyvą.

Nukauti partizanai buvo parvežti į Veiverius ir numesti prie stribų būstinės, dabartinės ligoninės kieme. Suimtas partizanas Stasys Naudžius buvo nuteistas 25 metams katorgos.

NETIKĖTAS SUSITIKIMAS

1949 metų vasario 3 diena, sekmadienis. Priešpiečiais išsiruošiau į Aleksotą. Žengiant iš Senamiesčio vokiečių karo belaisvių atstatytu tiltu Aleksoto link staiga, tartum iš dangaus, prie tilto pakeliamosios dalies bokšto išdygo seniai matyti du pažįstami vyrai ir mergina.

„Sveikas, Vytai!..“ „In sveikatą... Vytai!“ - iš nuostabos apstulbę vos ne kartu šūktelėjome - Vytautas Kabašinskas-Litas, Birutės rinktinės būrio vadas, ir aš, Vytautas Juodsnukis-Simukas, Žemės ūkio akademijos kursantas, - abu buvę žuvusio Geležinio Vilko rinktinės vado Žiedo, Prienų „Žiburio“ gimnazijos šviesios atminties Mokytojo, atsargos leitenanto Juozo Stravinsko auklėtiniai. Ne mažiau nustebę mus apsikabinančius stebėjo Birutės rinktinės vadas Juozas Išganaitis-Dėdė ir jo sesuo Anelė-Valytė. Pasisveikinę su Dėde ir Valyte, pasukome į Senamiestį. Atėję į Vilniaus gatvę, priešais Katedrą nusileidome į pusrūsyje buvusią arbatinę. Pustuštėje arbatinėje vaišinantis arbata ir sumuštiniais, prie staliuko „išdygo“ trys jaunučių čigoniukių figūros...

- Ponuliai, paaukokite po kelis rubliukus biednom čigonėlėm... Pavaražysim... Visą... tikrą... teisybę pasakysime! - sučiulbo kartu „murzinokos būrėjos“...

- Padainuokit! - pajuokavo visada gerai nusiteikęs Dėdė...

- Ponuli, dainuoti nemokam. Galime pašokti! - pasiūlė „būrėjos“.

- Sutinku... - nutaisęs rimtą miną sulygo Dėdė...

Vikriai sušokusios kažkokį čigonišką šokį čigoniukės ištiesė delnukus... Inteligentiškas „dėdulė“ - Dėdė į murzinokas šokėjų saujeles įspaudė po kelis rusiškus rublius. Patenkintos čigoniukės padėkojo „ponuliui“ ir krykštaudamos išvirto pro duris į gatvę.

Sutarę pavakare susitikti partizanų ryšininkės Danutės bute, netoli šv. Antano bažnyčios, išsiskyrėme. Dėdė su Valyte pasuko Kauno pilies link. Mudu su Litu Gardino gatve pro gaisrinę atėjome į Kęstučio-Daukanto gatvių sankirtos kieme buvusį bendrabutį. Trumpokais rausvo avikailio „gaspadoriško kirpimo“ kailinukais vilkintis partizanas Litas nei einant per miestą, nei bendrabučio kursantams

įtarimo nekėlė. Kurso draugo Gudzinevičiaus pavaišinti studentiška ant primuso virtų sorų koše ir stikline arbatos bendrabutyje, Kęstučio gatvėje 29 a, ilgai neužtrukome.

Neskubėdami, pakilę Kauko laiptais, kirtę Vileišio aikštę, Mateikos gatve nužingsniavome į nuošalią Rimvydo gatvelę. Onutės S. bute susirinkę Birutės rinktinės Žiedo kuopos vadas Dėdė, būrio vadas Litas, trys ryšininkės ir aš iki vidurnakčio aptarėme ryšio palaikymo bei partizanų spaudos platinimo perspektyvas. Mano sesuo Izabelė ir Onutė S., tuomet dirbusios „Žaibo“ spaustuvėje, prižadėjo išspausdinti antisovietinių atsišaukimų...

Mudu su Litu aptarėme kelių mūsų buvusios klasės vaikinų - žiburiečių partizanų žūties aplinkybes.

- Dėl Broniaus Jieznio-Šermukšnio žūties visa atsakomybė tenka Juozui L., kurio kaktoje įspaustas kanopos - kumeliuko spyrio pusmėnulis, - tvirtino Litas.

Sutarėme Užgavėnių vakarą švęsti kartu Dėdės ir Lito rėmėjų sodyboje, kažkur netoli Kauno, prie Garliavos... Susitikimo vietą žadėjo pranešti Litas. Taigi nespėtas aptarti mus dominančias temas sutarėme pratęsti numatyto Užgavėnių „blynų baliaus“ susitikimo metu.

Jau gerokai po vidurnakčio atsisveikinę su Onute pakilome žygiui. Linksmai klegėdama penkių žygeivių grupelė pro Zoologijos sodą ir Dainų slėnį žengėme geležinkelio stoties link. Senų, apgriuvusių stoties pastatų užgriozdintame perone belaukiant traukinio Maskva-Kaliningradas, prie mūsų grupelės prikibo du geležinkelio milicijos pareigūnai. Nedrįsdami tikrinti vyrų dokumentų, prisistatė prie merginų. Dėdės sesuo Valytė, išvengusi tremties, aišku, jokių dokumentų neturėjo, slapstėsi. Mano sesuo Izabelė paprasčiausiai dokumentų nesinešiojo. Giliai kišenėse panardinę rankas partizanai Dėdė ir Litas kaimiškai juokavo: „Ką mes pasakysime merginų mamoms, jeigu jų dukteris „raštavos“ milicija?“

Netrukus vienas milicininkas kažkur dingo, matyt, nuėjo ieškoti pastiprinimo. Vengdami rimtesnio pavojaus, partizanai Dėdė ir Litas geležinkelio stoties sandėliukų labirintais pasitraukė Nemuno link. Milicininkas atsargiai nusekė paskui juos. Aš su merginomis pa-

traukėme Žaliojo tilto link ir Napoleono gatve (dabar Kaunakiemio), nužingsniavome Karmelitų bažnyčios link.

Iki pat Užgavėnių žinutės iš partizanų nesulaukiau. Sakytum, likimas lėmė, kad neteko dalyvauti toje partizanų ir jų rėmėjų sueigoje...

VASARIO 13-OJI. DĖDĖS ŽŪTIS

Buvęs Birutės rinktinės Žiedo kuopos vadas Dėdė ir pirmo būrio vadas Litas su Debintos kaimo Garmų merginomis Antose ir Stase sutarė 1949 metų Užgavėnių „blynų vakarą“ švęsti jų namuose.

1949 metų vasario 12 dieną Panemunės MGB viršininkas vyresnysis leitenantas Kerbelis gavo agento „Kiškio“ pranešimą, kad Debintos kaime pas Garmus dažnai lankosi Birutės rinktinės partizanai. Panemunės MGB čekistų, „garnizono“ kareivių ir stribų grupė nuvyko į agento nurodytą vietovę, patikrino kelias kaimo sodybas ir per užšalusį Nemuną pasitraukė.

Vakare Kruonio valsčiaus Debintos kaime, Jono Garmaus sodyboje, susirinko Birutės rinktinės Žiedo kuopos partizanai: Dėdė, Litas, Zuikis ir keli jo būrio vyrai. Netrukus atėjo kviestas partizanų ryšininkas, muzikantas Algis Lekavičius. Šeimininkai įspėjo partizanus, kad dienos metu kaime lankėsi sovietų kareivių grupė. Apsilankę pas kaimynus vykusiose vestuvėse, emgebistai užėjo ir į Garmų sodybą. Paviršutiniškai iškrėtę pastatus, pasitraukė.

Partizanai nusprendė, jog dieną sodyboje lankęsi ir darę kratą sovietai pakartotinai čia negrįš, ir ramiausiai susėdo prie vaišių stalo. Septynių partizanų, muzikanto ir trijų merginų grupė dar spėjo suvalgyti pirmas keptuves bulvinių Užgavėnių blynų. Liudininkai pasakojo: „Muzikantui užgrojus valsą, Dėdė šokiui pakvietė Stasę Garmutę, Litas - Antosę, Kostas Navickas-Viltis - Puteliauskaitę. Nespėjus reikiamai „apšilti“, jau po vidurnakčio iš lauko į trobą įšokęs kažkuris iš partizanų šūktelėjo: „Supa, rusai!“ Vyrai, stvėrę ginklus, pro duris ir langus metėsi į lauką. Pirmas, iššokęs per langą, krito emgebisto šūvių nukautas partizanas Pranas Varkala-Klevas, gimęs 1928 metais,

iš Piliuonos kaimo. Sužeistas būrio vadas Vytas Kabašinskas-Litas, skyriaus vadas Jurgis Gelčys-Zuikis, partizanai Antanas Santockis-Špokas ir Kostas Navickas-Viltis traukėsi Dabintos miško link.

Dėdės brolis Klemensas Išganaitis-Sūnus pasislėpė po lova. Kareiviams nusivijus besitraukiančius partizanus, Sūnus atsargiai išslinko iš trobos ir pabėgo.

Kuopos vadas Juozas Išganaitis-Dėdė, peršauta koja perėjęs Nemuną, atėjo pas keltininką Simaną Micką ir prašė nuvežti jį į Suvalkėlių kaimą pas Pranienę Pažėrienę. Mickos žmona pakinkė į roges arklį ir sužeistą Dėdę vežė Dubravos miško link. Tačiau nekaustytas arklys į apledėjusį Nemuno šlaitą rogių su sužeistuoju neužtraukė. Išvirtęs iš rogių Dėdė nušliaužė į alksnynėlį ir dar tikėjosi sulaukti pagalbos. Tačiau nesulaukė.

Vasario 13-osios ankstų rytą MGB vyresniojo leitenanto Kerbelio „malodčiki“, su šunimi ieškodami pasitraukusių partizanų, ant Nemuno ledo aptiko kraujo lašų. Užuodęs pėdsaką dresuotas šuo emgebistus atvedė prie alksnynėlio. Dėdė dviejų pistoletų šūviais pasitiko grėsmingai artėjantį vilkšunį ir kareivius, kol pristigo šovinių. Okupantų „Degteriov“ kulkosvaidžio serija dar kartą sužeidė partizaną. Prislinkę emgebistai Dėdę nuginklavo ir surišo.

Į Jono Garmaus pakinkytas roges įkėlė nušautą Klevą. „Pastotė atvažiavo prie sužeisto Dėdės. Panemunės MGB viršininkas leitenantas Kerbelis įsakė kareiviams į roges įkeltą Dėdę šiltai apkloti ir gyvą nuvežti į Panemunę“, - pasakojo įvykių liudininkai. Vyresnysis leitenantas Kerbelis tikėjosi iš ilgai medžioto dar gyvo Žiedo kuopos vado MGB būstinėje išmušti MGB čekistams pageidaujamos informacijos ir sulaukti dar vienos žvaigždutės antpečiuose...

Paskui roges su dar gyvu Dėde ir nukautu Klevu stribų išrikiuota suimtųjų procesija: abi seserys Garmutės, jų draugė Puteliauskaitė ir muzikantas A.Lekavičius, varomi pėsti, pasuko į Dubravos mišką. Rogės su sužeistu ir nukautu partizanais, garnizono kareivių lydimos, kažkodėl pasuko Gervėnupio link. Važiuojant Gervėnupio mišku, Dėdė perkando sesers Anelės-Valytės odinio puspalčio atlape įsiūtą ciano ampulę.

Popietę į dr. Kiaunienės namo - Panemunės MGB ir stribyno kiemą įvažiavo rogės. Iš jų kareiviai išvertė puskarininkio Juozo Išganaičio-Dėdės ir partizano Prano Varkalos-Klevo kūnus. Po kelių dienų stribai nurengtus iki baltinių partizanų palaikus nuvilko į dr. Basanavičiaus šilą ir, išvertę į prie Baterijos sandėlių sukasto sniego pusnį, paliko. Pavasarį tirpstant sniegui Dėdės ir Klevo palaikai buvo įmesti į gilų, dar Rusijos imperijos caro statytos tvirtovės kanalizacijos šulinį prie Raudonojo Kryžiaus sanatorijos. Per kelis bolševikų Rusijos okupacijos dešimtmečius, ten „palaidotų" partizanų kaulai buvo užversti statybiniu laužu.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, buvusio bendražygio Juozo Skaržinsko-Dramblio iniciatyva kariai savanoriai iš 2 metrų skersmens šulinio iškasė kelių Žiedo kuopos partizanų palaikus. Iškasę statybinį laužą ir šiukšles, surinko Dėdės, Klevo kaulelius. Kasant gilyn, pusantro metro po žemių ir šiukšlių sluoksniu savanoriai rado ir surinko anksčiau žuvusių, okupantų ir jų pakalikų stribų „palaidotų" partizanų: Vito Paužos-Ožio, žuvusio 1949 metų sausio 26 dieną, Prano Puidoko-Žynio ir Antano Bilkio-Radasta, žuvusių 1949 metų sausio 29 dieną Guogų kaime, kaulus.

Iškasti Žiedo kuopos partizanų: Dėdės, Klevo, Ožio, Radasto ir Žynio, palaikai buvo surinkti į mažus karstelius, pašarvoti Panemunės bažnyčioje. Po savaitės buvusių bendražygių, ryšininkų, rėmėjų ir artimųjų palydėti garbingai žuvę Laisvės kovotojai Amžinojo poilsio atgulė Garliavos parapijos Jonučių kapinėse.

ŠŪVIAI VERKNĖS ŠLAITE

Broliai Jonas ir Juozas Beinaravičiai gimė ir augo Birštono valsčiaus Panemunės kaime, vidutinių ūkininkų šeimoje. Mokėsi Prienų „Žiburio" gimnazijoje.

1946 metų pavasarį iš gimnazijos pasitraukus mokytojui atsargos leitenantui Juozui Stravinskui, daugelis jo auklėtinių, šaukiamų į sovietų kariuomenę, pasirinko partizano kelią. Vyresnis Jonas - Vėjo ir jaunesnis Juozas - Gintaro slapyvardžiu įstojo į Punios Kunigaikščio

Margio grupės partizanų gretas. 1947 metų lapkričio 1 dieną Dainavos apygardos Margio grupės Pilėnų rajono vado pavaduotojas Motiejus Jaruševičius-Lakštingala savo rajono šiaurinę dalį - nuo Verknės upės iki Jiezno-Stakliškių-Užuguosčio-Kruonio ir Lapainių - perdavė Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos vadovybės pavaldumui. Rajono perėmimo protokolą pasirašė 51 kuopos vado pavaduotojas Žilvinas. Siame rajone gyvenę ir veikę partizanai buvo pervesti į Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos įskaitą.

1948 metų pavasarinio polaidžio metu Verknės šlaite nuvirto masyvi eglė. Šlaite po išvartos šaknų kerplėša buvo atsivėrusi gana gili kiaurymė - ola. Partizanai Juozas Beinaravičius-Gintaras ir Vladas Vencevičius-Svajūnas oloje įsirengė patikimai užmaskuotą slėptuvę. Į Verknės šlaitus mažai kas užklysdavo. Visą vasarą ir žiemos pradžioje partizanai bunkeryje gyveno gana saugiai. Nuo 1948 metų pavasario čia dažnai slėpdavosi tremties „Vesna“ išvengusios Jono Valatkos-Kardo motina ir žmona Bronė.

1948 metų gruodžio 29 dieną Jiezno MGB čekistai užverbavo agentą „Partos“. Rinkdamas čekistams žinias agentas kartais užeidavo pas tolimą savo giminaitį, Kiseliškių kaimo gyventoją Vytautą Ligeiką. Antrą kartą užėjęs pas giminaitį agentas pastatė ant stalo puslitrį degtinės... Baigus „dažyti“ „samagoną“ Ligeika prasitarė agentui žinąs prie Verknės partizanų bunkerio vietą.

1949 metų kovo 8 dieną apie 9 valandą ryto 298 šaulių pulko 1 bataliono vado kapitono Korpliakov, MGB 2-N skyriaus leitenanto Vorov ir Jiezno valsčiaus MGB leitenanto Mitrofanov vadovaujamas karinis dalinys atvyko į agento „Partos“ nurodytą vietovę. 11 valandą čekistai, atsivarę Ligeiką su kastuvu, įsakė kasti vertikalią landą į bunkerį. Suradę bunkerio vėdinimo angą kareiviai įmetė į požemį dujinę raketą. Nuodijami dūmais partizanai pradėjo dusti. Išstūmę iš bunkerio į šlaitą Kardo motiną Damicelę Valatkienę ir žmoną Bronę Valatkienę-Grigonytę, Juozas Beinaravičius-Gintaras, gimęs 1927 metais, ir Vladas Vencevičius-Svajūnas, gimęs 1927 metais, nusišovė.

Atgal į bunkerį čekistų įstumtos moterys Ligeikos atneštomis vadelėmis surišo nusišovusių partizanų kojas ir emgebistai ištraukė

jų kūnus. Įlindę į bunkerį čekistai rado: šautuvą SVT, šautuvą A V, m sišką karabiną, du pistoletus „Parabellum“, dvi granatas, 185 šoviniu šautuvams ir 10 šovinių pistoletams.

Operacijai vadovavę 298 šaulių pulko vadas ir Jiezno MGB šia bo čekistai prašė vadovybę už pasižymėjimą operacijos metu eilinį Luniną ir leitenantą Korikovą pagirti... (Pastaba. Įdomu, už kokius „nuopelnus“?.. Juk abu partizanai nusišovė. Gal už dviejų moterų su ėmimą?! - V. J.)

„Liaudies priešas“ Pykuolis

Šilavoto valsčiaus gyventojas Antanas Baltrušaitis, Lėciškių kaime turėjęs stambų 30 hektarų ūkį, nepriklausomybės metais neišsivertė be samdomos darbo jėgos. Šilavoto valsčiaus bolševikų valdžios vadai, „buožės“ Baltrušaičio ūkį apkrovė nepakeliama mokesčių našta ir didžiulėmis pyliavomis. Marijampolės apskrities vadovybė 1945 metų pavasarį iš Igliškėlių į Šilavotą atsiuntė Igliškėlių valsčiaus Kermošinės kaime gyvenusį mažažemį Vladą Baranauską. Nepriklausomybės metais buvęs Kremliaus agentas, Kominterno narys Lietuvoje Vladas Baranauskas buvo paskirtas Šilavoto valsčiaus Vykdomojo komiteto pirmininku. Patikimas Komunistų (bolševikų) partijos statytinis Šilavoto valsčiuje pasijuto ir elgėsi tartum sovietų Rusijos imperijos kunigaikštystės valdovas.

Drąsus, energingas, išradingas organizatorius, Šilavoto žmonių Čigonu pramintas okupantų tarnas buvo ypač gobšus ir nuožmus „buožėmis“ vadintų ūkininkų išnaudotojas ir „klasinis“ priešas...

Antanas Baltrušaitis, vietinių Lėciškių gyventojų „Subačium“ vadintas, 32 hektarų pirmarūšės žemės ūkio valdytojas, neįstengdamas atiduoti valstybei žemės produktų pyliavas ir sumokėti mokesčius, gresiant „nubuožinimui“ ir suėmimui bei teismui, 1945 metų vasarą pasitraukė iš namų ir pradėjo slapstytis. Jaunesnis brolis Viktoras, vengdamas patekti į sovietų armiją, 1945 metų pradžioje išvažiavo kažkur į Klaipėdą, kiek man žinoma, tapo jūrininku.

Likusi su mažais vaikais Baltrušaitienė-Subačienė į erdvius namus

priėmė gyventi Ingavangio kautynėse žuvusio, gana taikaus būdo „liaudies gynėjo“ Petro Matusevičiaus iš Pagirėlių kaimo motiną, seserį ir brolius.

1946 metų pavasarį pasitraukęs iš namų Antanas Baltrušaitis Pykuolio slapyvardžiu buvo priimtas į Geležinio Vilko rinktinės Šiaurio kuopą eiliniu partizanu. Dalyvavo keliose to meto kautynėse, buvo sužeistas. Gydėsi Šakališkių kaime partizanų rėmėjo Juozo Žiobos-Boso sodyboje įrengtame bunkeryje.

1949 metų kovo 10 dienos paryčiais į Balbieriškio valsčiaus Vartų kaimo ūkininko Dovidavičiaus sodybą atėjo 54 kuopos partizanas Pykuolis. Dovidavičių šeima buvo priglaudusi 1948 metų gegužės 22 dieną vykusio trėmimo „Vesna“ metu iš namų pasitraukusią Milušauskienę. Prašvitus aplankyti žmoną atėjo besislapstantys Juozas Milušauskas su sūnumi Albinu. Valgant pusryčius šeimininkė pamatė nuo Ūtos giraitės artėjančią sovietų kareivių grupę. Iš trobos išbėgusį Pykuolį, gimusį 1918 metais, ir Albiną (Justiną) Milušauską, gimusį 1930 metais, okupantų kulkos nukovė pasitraukusius 50 metrų nuo trobos. įšokę į trobą sužvėrėję „išvaduotojai“ nušovė 1948 metų gegužės 22-26 dienų trėmimo „Vesna“ išvengusį Balbieriškio valsčiaus Vartų kaimo ūkininką Juozą Milušauską, gimusį 1901 metais.

KAUTYNĖS ŽALGIRIO RINKTINĖJE. ŠARŪNO KUOPOS VYRŲ ŽŪTIS

1949 metų pradžioje Pietų Lietuvos srities vadams Žemaitijoje sprendžiant Lietuvos partizanų Vyriausiosios vadovybės klausimus, Dainavos ir Tauro apygardose vyko atkaklios partizanų kautynės su rytų grobikų karinėmis pajėgomis. Jų metu žuvo daug eilinių, kovose užgrūdintų Laisvės kovotojų ir grupių vadų. Nuožmių kautynių ir skaudžių netekčių neišvengė ir Žalgirio rinktinės partizanai.

Bronių Petrauską, gimusį 1928 metais, našlaitį, iš Kauno vaikų namų paėmė ir užaugino Barzdų valsčiaus Mozūrų kaimo bevaikių gyventojų Draugelių šeima. 1947 metais Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos moksleivis Bronius Šarūno slapyvardžiu priklausė

pogrindinei organizacijai, buvo Vytauto rinktinės 3 kuopos pasyvus kovotojas. Vasario 8 dienos apygardos vado Žvejo įsakymo Nr. 5 § 10 Šarūnas buvo apdovanotas juostele „Už narsumą“.

Vasario 10 dieną į gimnaziją atėję du MGB čekistai Bronių išsivedė iš pamokų. Išsiprašęs iš namų pasiimti šiltesnį drabužį vaikinas, čekisto lydimas, įėjo į kambarį. Imdamas iš spintos apsiaustą Bronius staiga atsisukęs keliais pistoleto šūviais nukovė Marijampolės NKVD skyriaus „nusipelniusį tardytoją“ vyresnįjį leitenantą Aroną Greisą. Už durų sargyboje likęs kitas čekistas, išvydęs pistoleto vamzdį, vaikino šūvių palydėtas, pabėgo.

Užtrenkęs duris gimnazistas ramiai nuėjo prie Šešupės ir įšoko į pro šalį važiuojančias ūkininko roges. Pervažiavęs ledo sukaustytą Šešupę ir Mokolus ūkininkas nuvežė bėglį į Katiliškių kaimą ir paleido pamiškėje. Buvęs pasyvus kovotojas Bronius Petrauskas-Šarūnas buvo priimtas į Vytauto rinktinės 3 kuopą aktyviu eiliniu partizanu.

1947 metų balandžio 10 dieną apygardos štabo apsaugai įsteigus Maironio kuopą, Šarūnas buvo pervestas šios kuopos kovotoju. 1947 metų rudenį Bronius Petrauskas-Šarūnas buvo paskirtas apygardos atskiros Maironio kuopos vadu. Kuopoje buvo penki pagrindiniai kovotojai. Artėjant 1948-1949 metų žiemai, kuopos vyrai Braziūkų miške, netoli Garunkščių kaimo gyventojo Puodžiukyno sodybos, įsirengė žiemos metui tinkamą bunkerį. 1949 metų pradžioje gausiai pasnigus, partizanams teko ilgiau nei paprastai slėptis bunkeryje. Čia juos nuolat rėmė Šulių kaimo gyventoja Marija Naujokienė.

1949 metų vasario 10 dieną apie 10 valandą ryto MGB seklio - informatoriaus nurodytą bunkerio vietą apsupo Kazlų Rūdos rajono MGB štabo čekistų ir karinio dalinio pajėgos. Operacijos vadams vyresniajam leitenantui Zimin ir kuopos vadui Sivkov kelis kartus siūlius partizanams pasiduoti, kuopos vadas Šarūnas, pasitaręs su likimo ir kovos broliais, sunaikinęs kuopos dokumentus, užminuotą bunkerį susprogdino. Garbingai žuvo visi penki kovotojai:

Bronius Petrauskas-Šarūnas, Šarūnėlis, gimęs 1928 metais;

Jonas Balsys-Aidas, gimęs 1904 metais, iš Barzdų valsčiaus Ropydų kaimo, prityręs partizanas nuo 1945 metų pavasario;

Juozas Liogys-Dragūnas, gimęs 1926 metais (Josef Gustav Loges, Lietuvos vokietis), iš Griškabūdžio valsčiaus Šukėtų kaimo, partizanas nuo 1947 metų;

Vytautas Naujūnas-Kariūnas, gimęs 1927 metais, iš Kazlų Rūdos valsčiaus, buvęs Marijampolės mokytojų seminarijos auklėtinis. 1948 metų gegužės 22 dieną trėmimo „Vesna“ metu ištrėmus į Sibirą tėvus, pasitraukęs pas partizanus;

Vytautas Žemaitis-Šermukšnis, gimęs 1930 metais, iš Barzdų valsčiaus Žąsinų kaimo, buvęs Pilviškių gimnazijos mokinys, partizanas nuo 1948 metų pavasario.

Tik po valandos čekistai išdrįso nusileisti į minų sugriautą bunkerį. Iškeltus iš požemio žuvusių didvyrių kūnus baudėjai parvežė į Kazlų Rūdos stribų būstinę.

„Po šios tragiškos partizanų žūties apylinkėje sklandė gandai, kad bunkerį išdavė Juškai“, - rašė vietinius apklausęs ir žūties vietos koordinates nustatęs Romas Rusteika.

KAUTYNĖS IR ŽŪTYS 37-OJE KUOPOJE

1949 metų vasario pradžioje Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanai Perkūnas ir Viesulas, persekiojami Kidulių MGB karinio dalinio, pasitraukė už Šešupės. Sudargo miške, Rytprūsių pusėje, partizanai prie didžiulės eglės išvartos šaknų kerplėšos iš eglišakių susirentė slėptuvę. Vasario 14 dieną Kidulių MGB operatyvinių čekistų, garnizono emgebistų ir pasieniečių dalinys krėsdamas mišką apsupo partizanų slėptuvę. Susišaudymo metu žuvo abu 37 kuopos partizanai: Edvardas Kubilius-Perkūnas, gimęs 1919 metais, iš Gelgaudiškio valsčiaus, partizanas nuo 1945 metų pavasario, ir Jonas Kasparaitis - Viesulas, Vėsula, gimęs 1926 metais, iš Šakių valsčiaus Endrikių kaimo, partizanas nuo 1945 metų. Nukautus partizanus parvežė į Kidulių MGB būstinę. Palaikų užkasimo vieta nerasta.

Plieniškių kaimo žemdirbių Butkų šeimoje augo Augustinas ir Stasys. Augustinas, gimęs 1916 metais, tarnavęs Lietuvos kariuomenėje, nuo 1945 metų balandžio 30 dienos buvo Dr. Vinco Kudirkos

grupės partizanas Gudruolis. Jaunesnis brolis Stasys 1945 metų rugpjūčio 15 dieną įstojo į Dr. Vinco Kudirkos grupės partizanų gretas Kastyčio (Jaunučio) slapyvardžiu.

1948 metų rugsėjo 19 dieną Trakučio pamiškėje kautynėse su MGB žuvus Šturmo skyriaus partizanams ir broliui Stasiui-Jaunučiui, Augustinas-Gudruolis pasitraukė.

Sovietų Rusijos MGB čekistų ir karinių pajėgų formuotės, vykdančios Kremliaus direktyvas, ruošiantis 1949 metų kovo 25-27 dienų Baltijos tautų trėmimo į Sibirą akcijai „Priboj", pradėjo aktyvias partizanų paieškų ir naikinimo operacijas. 1949 metų vasario 21-22-osios naktį Gotlybišių kaime Undraičio sodyboje nakvojo Šakių valsčiaus mokesčių agentas Snarskis ir du „liaudies gynėjai" - stribai. Sutemus iš Baltkojų miško išėjęs Gudruolis eidamas į trobą pabeldė į langą. Agentas Snarskis, dirstelėjęs į langą ir pamatęs neaiškų šešėlį, paleido automato seriją, kuri mirtinai nukovė 33 metų partizaną Augustiną Butkų-Gudruolį. Ryte mokesčių valdininkas Snarskis ir abu stribai į Undraičio pora arklių pakinkytas roges įvertę nukauto partizano kūną atvežė į Šakių MGB būstinę.

SKIRTINGI BROLIŲ LIKIMAI

Šakių apskrities Jankų valsčiaus Panoreikupių miško apsuptame Žiūkų kaime, vidutinių ūkininkų Dainelių šeimoje augo du sūnūs: Krizostomas ir Valentinas. Nuo 1945 metų pradžios Daineliai pastoviai rėmė miškingame Jankų krašte veikiančius Stirnos - Žalgirio rinktinės partizanus. Už ryšius su partizanais gresiant areštui, broliai Daineliai 1947 metų pradžioje pasitraukė pas Vyčio kuopos partizanus.

1949 metų kovo 9 dieną Jankų valsčiaus MGB čekistai ir karinės įgulos kareiviai Žiūkų miške rado partizanų bunkerį. Dalinio vadovams įsakius pasiduoti, partizanas Vaclovas Kutkaitis-Vytautas, gimęs 1913 metais, iš Pakardokio kaimo, pakėlęs bunkerio angos dangtį ir paleidęs automato šūvių seriją, iššoko iš požemio ir žengęs kelis žingsnius krito nukautas priešų.

Partizanas Krizostomas-Jovaras, Dagys, gimęs 1915 metais, iškėlęs

baltos drobės atraižą, išlindęs iš bunkerio pasidavė. Jankų MGB čekistų tardomas - „apklausoje tinkamai apdorotas “ Dagys palūžo. Jau ryte, kovo 10 dieną, jis vedė emgebistus į Lapkalnio mišką ir parodė brolio Valentino vadovaujamos grupės partizanų vadintą „Bičiulio“ bunkerį.

Bunkeryje buvę Žalgirio rinktinės 34 kuopos partizanai: Valentinas Dainelis-Jūrininkas, gimęs 1918 metais, Juozas Štrimas (Strimaitis)-Putinas, gimęs 1911 metais, iš Kazlų Rūdos valsčiaus Baganskų kaimo, partizanas nuo 1944 metų, ir Antanas Ardzijauskas-Lokys, gimęs 1916 metais, iš Kazlų Rūdos valsčiaus Pakardokio kaimo, partizanas nuo 1945 metų pavasario, bandydami prasiveržti iš požemio, kautynėse garbingai žuvo.

SUIMTAS TARZANAS

Kovo 14 dieną Lekėčių MGB garnizono kareiviai ir stribai, krėsdami Novaraisčio-Darželio mišką, surado 37 kuopos partizanų slėptuvę. Čekistams pareikalavus pasiduoti, nesipriešinę pasidavė: Stasys Puskunigis-Tarzanas, jo žmona Elena Samuolienė (Veličkaitė)-Stirna, Antanas Dėnas-Lapas ir Jonas Poderis-Vėjelis.

Piktilčio partizanas Tigras dienoraštyje rašė: „Kovo 14 dieną rusai, krėsdami Novaraisčio mišką, rado kuopos vado Tarzano slėptuvę. Keturi partizanai: Tarzanas, Stirna, Vėjelis ir Lapas suimti... Kuopos vadas Tarzanas, suvystytas virvėmis, veda prie būrio vado slėptuvės (...). Būrio vadas sužeistas pabėga (...). Iššokęs iš slėptuvės partizanas (...) sukniumba nukautas. Likusi bunkeryje viena mergaitė nusišauna (...). Būrio vadas, persekiojamas rusų, atsipalaiduoja tik vakare, pradėjus temti“. (Pastaba. Dalis teksto neįskaitoma, - V. J.)

ŽEMUKO ŽŪTIS

Miškininkas Norbertas Mikuckas gimė 1910 metais Lekėčių valsčiaus Puskunigių kaime, tarnautojo šeimoje. Suaugęs pasirinko miškų patrulio - eigulio profesiją. Iki 1946 metų vasaros buvo Agurkiškės miškų eigulys. Pajutęs Lukšių valsčiaus stribų vadeivos Kosto

Gliko įtarimus bendraujant su vietiniais partizanais, eigulys Norbertas 1946 metų birželio 10 dieną pasitraukė pas partizanus. Žemuko slapyvardžiu priimtas į Žalgirio rinktinės Basanavičiaus (36-os) kuopos 2 būrį. Kuopos vadovybė prityrusį aplinkinių miškų žvalgą - eigulį Žemuką paskyrė skyriaus vadu.

1948 metų balandžio pradžioje Tauro apygardos štabo viršininkas Vincas Štrimas-Šturmas pavedė Žemukui prižiūrėti atsarginę štabo slėptuvę Viliušių miške. Konspiracijos tikslu, skyrininkas slėptuvėje gyveno vienas. Jos vietą žinojo tik kuopos vadas.

„Tarzanas išduoda apygardos štabo slėptuvę. Joje tik vienas Žemukas... Kovotojas apipila benzinu ir padega archyvą, ir pats žūsta... Budeliai, radę anglių krūvą ir partizano lavoną, iš įniršio spardo didvyrio kūną“, - dienoraštyje rašė Piktilčio partizanas Tigras.

SKYDO IR SNAIGĖS ŽŪTIS

Griškabūdžio valsčiaus Paluobių kaimo vyrai: Juozas, gimęs 1920 metais, Jonas, gimęs 1922 metais, ir Antanas, gimęs 1923 metais, Mockevičiai buvo eiliniai kaimo artojai.

1944 metų vasarą Rusijos armijos daliniams išvijus vokiečius ir antrąkart okupavus Zanavykų kraštą, broliai ramiai gyveno ir dirbo savo ūkelio žemę. 1944-ųjų rudenį Lietuvoje įkurtų sovietų karinių komisariatų vadams paskelbus vyrų mobilizaciją, broliai į okupacinę kariuomenę nėjo. Karo placdarmui nusiritus į Rytprūsius ir NKVD „žaliakepuriams“ pradėjus gaudyti vyrus „patrankų mėsai“, broliai pradėjo slapstytis.

1945 metų pavasarį vyriausias Mockevičių sūnus Juozas Drugio slapyvardžiu įstojo į šiame krašte Prano Valčio-Šerno organizuotą partizanų grupę. Dalyvavo 1945 metų gegužės 12 dieną vykusiose Valkų kautynėse. Gausioms okupantų pajėgoms puolant partizanų stovyklą, prasiveržimui vadovavo Šerno brolis, buvęs Lietuvos karininkas, kapitonas Jurgis Valtys-Lokys, Tundra.

Brolis Jonas Mockevičius-Girėnas į partizanų gretas įstojo 1946 metų pavasarį. Žygyje patekęs į kareivių ir stribų pasalą, užsikirtus

ginklui, buvo suimtas. Kalėjo Vorkutos lageriuose. Juozas Mockevičius-Voverė, Drugys, vadovaudamas Žalgirio rinktinės 36 kuopos partizanams, 1948 metų vasario 19 dieną apsuptas MGB dalinių, su sužadėtinė Gražina bunkeryje nusišovė.

Žuvus broliui Juozui, partizanas Antanas-Skydas nepalūžo ir tęsė kovą prieš okupantus. Atėjo sunki, šalta 1949-ųjų žiema. Kremliaus divizijos vėl ruošėsi tautos naikinimo - gyventojų trėmimo į Sibirą akcijai „Priboj". Iš bunkerio be paliekamų sniege pėdsakų - nė žingsnio. O pavalgyti ir palaikyti egzistenciją reikia.

Į rytus nuo Klevinių ir Šiaudinės kaimų, Agurkiškės miške, aukštumėlės šlaite, jauno eglynėlio pakraštyje įrengtame bunkeryje slėpėsi trys Laisvės kovotojai. Su rėmėju buvo sutarę, jog šis tinkamu momentu atveš partizanams bulvių. 1949 metų kovo 14 dieną, jau įdienojus, požemyje partizanai išgirdo neaiškų bildesį virš bunkerio angos. Pagalvojęs, jog beldžia bulves atvežęs ūkininkas, Aleksandras Povilaitis-Riešutas pakėlė dangtį. Pro plyšį pamatęs emgebisto kerzinius batus, partizanas pašiurpo... Atsargiai nuleidęs dangtį Riešutas stvėrė automatą ir staigiai pakėlęs dangtį iššoko iš požemio. Kulvirsčiais vertėsi nuokalnėn į eglynėlį. Bunkerį apsupę Lukšių MGB čekistai ir karinės įgulos - garnizono kareiviai, nesitikėję tokio siurprizo, akimirkai sutriko. Partizanas Riešutas, tartum pateisindamas pasirinktą slapyvardį, kaip miškų lazdyno riešutas „nusirito" jam pažįstamo miško labirintais.

Žalgirio rinktinės 36 kuopos partizanas Antanas Mockevičius-Skydas, jo sužadėtinė Levutė Matusevičiūtė-Snaigė, gimusi 1928 metais, iš Rugienių kaimo, sudeginę bunkeryje turėtus dokumentus, nusišovė.

NETEKTYS 34-OJE KUOPOJE

Vincas Gustainis gimė 1926 metais Višakio Rūdoje, darbininkų šeimoje. Baigęs pradžios mokyklą dirbo mažame tėvų ūkelyje. Vokiečių okupacijos metais persikėlęs gyventi į Šulių kaimą, dirbo Braziūkų miškuose darbininku.

1944 metų rudenį sovietų pasienio NKVD „žaliakepuriams" pradėjus gaudyti rekrūtus į okupacinę armiją, Vincas Ainio slapy-

vardžiu įstojo į puskarininkio Jono Stankūno-Viesulo vadovaujamos Karklo partizanų grupės gretas. Per penkerius partizanavimo metus dalyvavo keliose kautynėse, keliskart buvo lengvai sužeistas. 1949 metų kovo 10 dieną Žalgirio rinktinės 34 kuopos partizaną Vincą Gustainį-Ainį, Kazlų Rūdos valsčiaus Klampupių kaime einantį pro Brazaičio sodybą, į vidurius sužeidė pasaloje sugulę Kazlų Rūdos stribai. Sunkiai sužeistą partizaną Ainį stribas Šarkus su bendrais atvilko į uošvio trobą. Susėdę aplink „samagono" buteliais ir priplėštais užkandžiais apkrautą stalą, puotaudami stribai piktai tyčiojosi iš labai kraujuojančio ir maldaujančio nušauti ir nutraukti kančias partizano... „Gražiausia pasaulyje muzika - sužeisto bandito aimanos!" - džiūgavo stribai... Pagaliau nusibodus „žaidimui", stribas - budelis Šarkus partizaną Vincą Gustainį-Ainį nušovė.

PARTIZANAI STANIULIAI. PAPARČIO ŽŪTIS

Kazlų Rūdos valsčiaus Juodbariškių kaimo artojai broliai Jonas ir Albinas Staniuliai į kovą prieš okupantus įsitraukė 1945 metų pavasarį. Jonas Staniulis-Šarūnas, gimęs 1916 metais, buvęs Lietuvos puskarininkis, 1946 metų gegužės 20 dienos Žalgirio rinktinės vado įsakymo Nr. 1 § 6 buvo paskirtas 51 kuopos vadu. Jo brolis Albinas Staniulis-Papartis, gimęs 1922 metais, buvo paskirtas brolio - kuopos vado pavaduotoju. 1946 metų liepos 24 dieną Rūdupio-Miliušgirio 97 kvartale stovykloje ilsėjosi Žalgirio rinktinės 51 kuopos vadas Šarūnas ir keturiolikos partizanų grupė. Anksti ryte pamačiusi į mišką artėjančius kelis būrius sovietų kareivių, ryšininkė Skruzdė atbėgo į stovyklą ir įspėjo partizanus. Panaikinę stovyklos žymes partizanai pasitraukė į eglaičių ir berželių jaunuolynu sužėlusią miško pelkę.

Marijampolėje dislokuoto 94 pasienio pulko ir NKVD karinės pajėgos, „šukuodamos" mišką, pelkėse surado pasitraukusių partizanų stovyklą. Įvyko labai atkaklios, kelias valandas trukusios kautynės. Garbingai kovodami žuvo septyni kovotojai: puskarininkis Jonas Staniulis-Šarūnas, kuopos vadas; puskarininkis Kazys Adomaitis-Plie-

nas, gimęs 1909 metais Španagių kaime, būrio vadas, ir partizanai: Bajoras (tapatybė nenustatyta), kilęs iš Jankų valsčiaus Toliejų kaimo, Jonas Vosylius-Strazdas, gimęs 1923 metais Griešių kaime, bei trys vokiečių kareiviai: Hansas, Fricas ir Paulius - traukiantis iš Lietuvos Vermachto kariuomenei, likę Kazlų Rūdos miške.

Kuopos vado pavaduotojas Albinas Staniulis-Papartis su septyniais partizanais kaudamiesi pasitraukė į pelkes.

Žalgirio rinktinės vado Šturmo 1947 metų sausio 6 dienos įsakymo Nr. 1 § 12 Papartis buvo paskirtas laikinu Žalgirio rinktinės Vyčio kuopos vadu.

Ašmenskui išdavus, 1949 metų kovo 19 dieną Kazlų Rūdos valsčiaus Timčiškės kaime Kubiliaus sodyboje įrengtoje slėptuvėje žuvo Žalgirio rinktinės Vyčio kuopos vadas, buvęs gen. P. Plechavičiaus rinktinės Marijampolės karo mokyklos kariūnas Albinas Staniulis-Papartis, gimęs 1922 metais, iš Kazlų Rūdos valsčiaus Juodbariškių kaimo. Partizanas Juozas Barkauskas-Lapinas, gimęs 1914 metais, į kruvinus čekistų nagus pateko gyvas.

KAUTYNĖS DAINAVOS APYGARDOJE

1949 metų pradžioje ypač skaudžių nuostolių patyrė Pietų (Nemuno) srities Dainavos apygardos partizanai. Per tris mėnesius kautynėse su okupantų MGB ir 34 šaulių pulko pajėgomis žuvo laikinai vykdęs apygardos vado pareigas Šarūno rinktinės vadas leitenantas Kariūnas, Geležinio Vilko tėvūnijos vadas legendinis Žaibas, DLK Vytauto tėvūnijos vadas Merkys, Vytas ir apie 40 partizanų.

ŠARŪNO RINKTINĖS MINDAUGO TĖVŪNIJOJE

1949 metų sausio 20 dieną Nemajūnų kaime A. Jančiuko sodyboje žuvo:

Jonas Jančiukas-Kovas, gimęs 1926 metais, štabo viršininkas;

Zigmas Lisauskas-Kancleris, gimęs 1921 metais, iš Akmenų kaimo;

Antanas Maksimavičius-Mauras iš Akmenų kaimo;
Jonas Navickas-Šernas, gimęs 1925 metais, iš Akmenų kaimo;
Juozas Riškevičius-Varnėnas iš Neravų kaimo.

1949 metų vasario 17 dieną Taikūnų kaime Kiaulevičiaus lauke žuvo:

Antanas Vailionis-Papartis, gimęs 1923 metais, iš Paliūnų kaimo, Mindaugo tėvūnijos 2 būrio 1 skyriaus vadas;
Albinas Sakalauskas-Audra, gimęs 1926 metais, iš Mikyčių kaimo.

Šarūno rinktinės Vytenio tėvūnijoje

1949 metų vasario 26 dieną Krivonių kaime MGB suėmė partizaną Alfonsą Vaikšnorą-Uolą. Su juo ėjusį Martyną Jurašių-Paberžj, gimusį 1917 metais, iš Petruku kaimo, 3 būrio vadą, pasiviję Vilkanastrių kaime nušovė.

Tardymo metu MGB čekistai iš suimto A. Vaikšnoro išmušė parodymus, kad jam žinomos kelios partizanų slėptuvės. Vieną iš jų, buvusią Leipalingio valsčiaus Norkūnų kaime, Leono Palučio sodyboje, 1949 metų kovo 9 dieną apsupo LSSR MGB majoro Trusov, Lazdijų MGB 2-N poskyrio viršininko pavaduotojo kapitono Koroliov ir MGB vidaus kariuomenės 34 šaulių pulko vado kapitono Burlakov vadovaujamas karinis dalinys. VeržDamiesi iš apsupto bunkerio, susišaudymo metu žuvo Šarūno rinktinės Vytenio grupės (tėvūnijos) partizanai: Petras Vilkelis-Barzdukas, gimęs 1910 metais, iš Dulgininkų kaimo, tėvūnijos vadas; Bolius Sotnikas-Milžinas, gimęs 1918 metais, iš Makavičių kaimo; Petras Žakevičius-Tautmylis, eilinis partizanas; Juozas Barkauskas-Vėjūnas, eilinis partizanas.

Karininko Juozapavičiaus grupėje

1949 metų vasario 16 dieną Seiliūnų kaime MGB kareivių pasaloje žuvo Juozas Vartavičius-Grikis, gimęs 1921 metais, iš Trakiškių kaimo, 2 būrio partizanas.

Leipalingio MGB iš agento „Silnyj“ gavo pranešimą, jog Cimaniūnų kaime lankosi Antano Vailionio-Špoko partizanai. 1949 metų kovo 18 dieną į agento nurodytą vietą atvyko MGB jaunesniojo leitenanto Nikonov vadovaujama emgebistų ir stribų grupė. Antano Kvarciejaus namuose rastas partizanas Juozas Janulevičius-Gintaras, gimęs 1927 metais, iš Straščiūnų kaimo, susišaudymo metu sunkiai sužeistas netrukus mirė.

Garbinga partizano Žaibo žūtis

Negaliu neaprašyti ir Dainavos apygardos Karininko Juozapavičiaus grupės narsaus Laisvės kovotojo Juozo Marazo-Žaibo garbingos žūties, įamžintos Dzūkijos krašto kovos brolių sukurtos populiarios dainos posmais.

Gal porą kilometrų į šiaurę nuo Veisiejų miestelio, iš trijų pusių Rūdos miško įlinkyje, nuo seno gyveno ir triūsė nedidelių ūkių darbštūs dzūkų žemdirbiai. Vienoje šio išskirtinio grožio gamtos kampelio gryčioje 1924 metais gimė busimasis Lietuvos Laisvės kovotojas Juozas Marazas.

Paprastas kaimo vaikinas karčią partizano duoną pradėjo krimsti 1945 metų pavasarį. SSRS NKVD daliniams pradėjus gaudyti vyrus „patrankų mėsai“ - vaduoti Berlyną, Juozas pasitraukė į mišką ir Žaibo slapyvardžiu įstojo į puskarininkio Antano Grušausko-Siaubo vadovaujamą Karininko Juozapavičiaus partizanų grupę.

Amžininkai prisimena Žaibą kaip aktyvų, drąsų, atkaklų ir paslaugų kovos broliams partizaną. 1947 metų sausio 10-osios vakare į Kibyšių kaimo eigulio Kosto Janulevičiaus sodybą atėjo grupės vadas Siaubas ir keturi partizanai. Vadas su trimis kovotojais pailsėję išėjo. Žaibas, pasiskundęs, kad batai nutrynė kojas, pasiliko eigulio namuose. Jis dažnai pasislėpdavo gryčios palėpėje įrengtoje slėptuvėje.

Partizanų ryšininkė Stasė, 1946 metų žiemą MGB čekistų užverbuota agente „Katiuša“, sausio 11 dieną grįžtanti iš Panaros apylinkių, karinio dalinio vadui, Merkinės MGB vyresniajam operatyviniam įgaliotiniui leitenantui Pčiolkinui pranešė, kad Kibyšių kaime eigulio Kos-

to Janulevičiaus namo palėpėje slepiasi partizanas Žaibas. Apie ketvirtą valandą po pietų dalinys apsupo išdavikės nurodytą sodybą. Leitenantas Pčiolkinas šaukė: „Žaibe, pasiduok geruoju!“ Partizanas Žaibas atsakė automato serija“, - pasakojo amžininkai. Sovietų kariaunai iš visų pusių apšaudant namą, nugriaudėjo granatos sprogimas. Leitenantas pasiuntė kareivį Kiseliovą atlupti namo skliauto - „čyto“ lentas. Artėjantį kareivį nukirto partizano automato šūviai. Pradėjo liepsnoti kareivių padegto namo stogas ir sienos. Staiga per degančio namo langą iššokęs Žaibas, automato serijomis nukovęs iš priedangos neatsargiai išlindusius leitenantą Pčiolkiną ir būrio vadą Stoidą, išbėgo iš kiemo.

Eigulio sūnaus Vlado Janulevičiaus pasakojimu, nukovęs dar du kareivius, Žaibas nubėgo gal 400 metrų. Tačiau bėgantį per lauką Žaibą nukovė pas kaimynus buvusių kareivių kulkosvaidžio serija. Ir šiandien Dainavos krašto kaimuose bei dzūkų vienkiemių pirkiose dažnai aidi skambūs Dzūkijos krašto dainorėlių sukurtos dainos partizanui Žaibui atminti posmai:

Iš krašto, kur Dzūkija visi vadina,
Palikęs senuosius tėvus išėjai
Už laisvę kovoti brangiosios Tėvynės,
Aukoti save vien tik Jai.
Kuklus tu buvai ir didžiuotis nemėgai.
Nors Žaibo tu vardą pats sau pasirinkai...
Į kovą žengei Tu drąsiai ir ryžtingai,
Mirties nebijojai visai.
Naikindamas priešus, globodamas draugus,
Ne kartą Tu mirčiai žvelgei į akis...
Sužeistą draugą nešei per miškus,
Atimdamas priešui viltis...
Vos pirmajam sniegui iškritus išėjai,
Palikęs gyventi draugus pamiškėj,
Bet niekšui išdavus, Tu narsiai kovojai,
Nukaudamas priešų vadus.
Bet Dievas taip leido, neilgai vešėjai,
Žuvai bekovodamas tenai...

Iš degančio namo laimingai išbėgai,
Nukaudamas keturis priešus staiga,
Vėl kautis turėjai, slapukus sutikęs,
Sušvitęs, Žaibeli, žuvai...
Lietuvos žemelėj ilsėkis, Didvyri,
O mes, gyvi likę, kovosim toliau.
Išnaikinsim niekšus, išvysim grobuonį
Ir laisvė nušvis mums tuojau!

DZŪKŲ RINKTINĖS KĘSTUČIO GRUPĖJE

1949 metų vasario mėnesį (diena nenustatyta) temstant, Praną Baranauską-Arą, einantį nuo geležinkelio, Pošnios kaime, Miliausko lauke, sunkiai sužeidė atsiviję Kriokialaukio MGB garnizono kareiviai. Vengdamas patekti priešui, žuvo grupės vadas Pranas Baranauskas-Aras, gimęs 1922 metais, iš Balbieriškio valsčiaus Gerulių kaimo.

KAZIMIERAIČIO RINKTINĖS VYTAUTO GRUPĖJE

1949 metų sausio 25-osios naktį MGB ir Pasienio karinės pajėgos Varėnos miškų masyve, Palkabalio miške, šturmavo DLK Vytauto grupės žeminę - bunkerį. Atkakliose kautynėse žuvo 12 partizanų:

DLK Vytauto grupės vadas Adolfas Baublys-Merkys, Vytas, gimęs 1913 metais Perlojos kaime;
Marytė Budėnaitė-Birutė, gimusi 1925 metais;
Jonas Kairevičius-Liepa, gimęs 1926 metais;
Adelė Kairevičienė, gimusi 1926 metais, partizano Liepos žmona;
Zigmas Mačionis-Sukilėlis, gimęs 1927 metais;
Mykolas Jazukevičius-Profesorius, gimęs 1925 metais;
Vladislav Navikevič-Audra, gimęs 1913 metais;
Stasys Stakutis-Tarzanas, gimęs 1925 metais, iš Prienų;
Mykolas Navickas-Beržas, gimęs 1909 metais;

Petras Kibirkštis-Lizdeika, gimęs 1920 metais;
Motiejus Adomonis-Žalgiris, gimęs 1929 metais;
Marytė Vaisietaitė, gimusi 1925 metais, ryšininkė.

1949 metų vasario 12 dieną į pietus nuo Aukštakalnio gyvenvietės, pietinėje Pabezninkų ežero pakrantėje, žuvo DLK Vytauto grupės partizanai: Juozas Kaziulionis-Klevas iš Senosios Varėnos ir Valentas Sinkevičius-Vaidilutis iš Aleksandravo kaimo.

KAZIMIERAIČIO RINKTINĖS GELEŽINIO VILKO TĖVŪNIJOJE

1949 metų sausio 4 dieną Merkinės valsčiaus Kurmiškių kaime, Jovaišio sodyboje, MGB karinių pajėgų apsupti žuvo Dainavos apygardos Bevardžio būrio skyriaus vadas Stasys Klimašauskas-Genys, gimęs 1925 metais, partizanas Jonas Janušauskas-Aras bei du nežinomi partizanai ir piemenukas.

POETAS KUBILINSKAS - ŽUDIKAS

1947 metų rudenį LSSR Švietimo ministerijos siuntimu į Dzūkijos Lynežerio kaimo pradžios mokyklą atvyko mokytoju paskirtas poetas Kostas Kubilinskas. Netrukus Kostas užmezgė ryšį su Rudnios valsčiuje veikiančiais Dainavos apygardos partizanais.

Dainavos apygardos vadas Vanagas, 1947 metų rugsėjo 25 dieną vizituodamas Gardino bataliono partizanus, susipažino su mokytoju - poetu. Įgijęs partizanų pasitikėjimą, 1948 metų vasarą Kostas Kubilinskas Kapso slapyvardžiu įstojo į partizanų gretas. Greitai Dainavos apygardos štabo vadai pastebėjo Kapso literatūrinius gebėjimus. Paskirtas į štabo Spaudos skyrių partizanas Kapsas laikraščiui „Partizanas“ pradėjo rašyti gana kandžius okupantų atžvilgiu straipsnius ir eilėraščius.

1948-ųjų vasarą Vilniaus MGB čekistai surado vokiečių okupacijos metu poeto Kosto Kubilinsko parašytą 1940-1941 metais buvusiems sovietų okupantams labai priešišką eilėraštį. MGB operatyvinio

skyriaus čekistai už senus „griekus “ poetui greitai sukurpė „sąskaitą“ - kaltinamąjį straipsnį.

Rugpjūčio 26 dieną MGB 2-N valdybos operatyvinių čekistų „standartiškai apdorotas“ Kostas Kubilinskas sutiko bendradarbiauti su „organais“. Užverbuotas K. Kubilinskas - agentas „Varnas“ pasižadėjo „išpirkti seną savo kaltę“. Rodos, doras lietuvis, uoliai vykdęs duotą partizano priesaiką, Kubilinskas-Kapsas pasirinko niekšišką priešų parankinio MGB agento - partizanų šnipo vaidmenį.

LSSR MGB 2-N valdybos viršininko pavaduotojo pulkininko Ilja Počkaj parėdymu „1948 metų rugpjūčio 26 dieną agentas „Varnas“ pasiųstas į Varėnos apskrities Rudnios valsčių su užduotimi susisiekti su Vanagu, nustatyti apygardos štabo vietą ir pranešti MGB organams, kad būtų įvykdyta karinė čekistinė operacija.

Agentas, gavęs užduotį įsiskverbti į Dainavos štabą, išsakė ir savo nuomonę, kad „vykdant mūsų užduotį būtų tikslinga pačiam likviduoti Vanagą ir jo aplinkos žmones...“

1949 metų kovo 3 dieną agentas „Varnas“, nuvykęs į Vilnių popieriaus laikraščiui, konspiraciniame MGB agento „Kauno“ bute susitiko su „kūmu“- operatyviniu čekistu. Gavęs konkrečią užduotį - iki kovo 11 dienos MGB štabui pranešti apie padėtį Dainavos apygardos štabo bunkeryje, agentas „Varnas“ tapo tikrų savo brolių krauju susitepusiu rankas ir sąžinę budeliu.

Tikslesnių žinių apie agento „Varno“ bendrininką MGB agentą „Rytą“ - „partizaną“ Algį (Algirdą) Skinkį-Vilnį nerasta. Du niekšai nedrįso atvirai pakelti ginklą prieš Laisvės kovų karius. Laukė tinkamo momento.

Kovo 5-oji, šeštadienis. Kalesnykų miške, Dainavos apygardos štabo bunkeryje, keturi partizanai. Po diskusijų, pasirinkę temas, palinko prie žibalinės lempos ruošti „inteligentijai skirto biuletenio medžiagą“. Kapsas parašė straipsnį „Bolševikinė literatūra ir inteligentija“. Paryčiais, baigę rašyti atsišaukimus, agituojančius priešintis bolševikų ruošiamam „kolchozų“ kūrimui, vyrai sumigo.

Sekmadienį, kovo 6 dienos pavakarę, 5 valandą, sukilę vyrai pasiruošė žygiui. Temstant Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, Julius

Karpis-Vieversys ir Vaclovas Petrauskas-Guoba išėjo prie Nemuno parsinešti popieriaus laikraščiui.

Apygardos bunkeryje su Kariūnu liko tik Kapsas ir Vilnis. 1949 metų kovo 7 dienos ryte Kariūnas, nuvirtęs pailsėti, užsnūdo. Jau visiškai išaušus ir Kariūnui įmigus, MGB agentai „Rytas“ ir „Varnas“ tyliai rašteliais susitarė, kad jau laikas vykdyti čekistų pavestą užduotį. Pirmas į miegantį leitenantą Kariūną šovė „Varnas“ - Kapsas. „Rytas“ - Vilnis-Skinkys iššovė antras. „Varnas“ dar paleido kontrolinį šūvį.

Nušovę Šarūno rinktinės vadą leitenantą Benediktą Labėną-Kariūną, vykdžiusį ir Dainavos apygardos vado pareigas, išvykus Vanagui į Žemaitiją, budeliai, užmaskavę bunkerį, paskubomis išdūmė į Alytų.

Takniškių ir gretimų kaimų gyventojai Dzūkui pasakojo: „Kaip tik pirmadienį apie 10 valandą ryto žmonės matė Takniškių kaimo vieškeliu bėgančius du civilius. Abu buvo tik su švarkais. Labai skubėjo...“ - dienoraštyje rašė Lionginas Baliukevičius-Dzūkas.

Atlikę kruviną budelio darbą agentai Kubilinskas-„Varnas“ ir Skinkys-„Rytas“ nuskubėjo į Alytaus apskrities MGB skyrių. Netrukus MGB štabe čekistai skubiai parengė partizanų bunkerio sunaikinimo planą. Operacijai vykdyti suformuota MGB čekistų ir Alytuje dislokuoto 34 motorizuoto šaulių pulko pajėgų grupė. Operacijai vadovauti paskirtas pats LSSR MGB 2-N valdybos viršininkas Varonin.

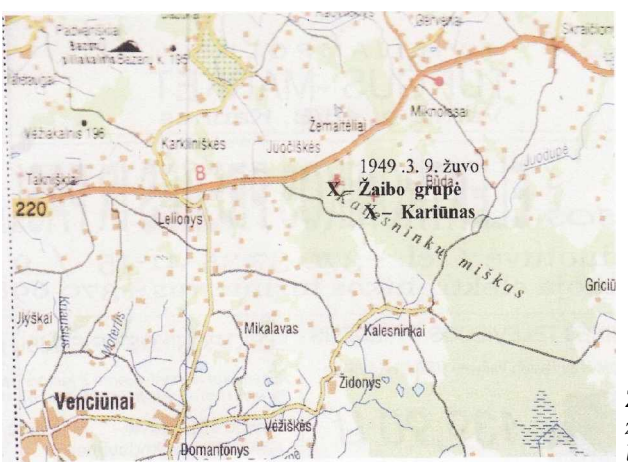

Žaibo grupės žūties ir Kariūno bunkerio vieta

54 24‘ 89“ Š.pl. 24 12‘ 74“ R. ilg - K a r i ū n o bunkeris

Apie 11 valandą karinių automašinų vilkstinė iš Alytaus plentu pajudėjo Pivašiūnų link. Tuo metu netoli plento, vieno valstiečio sodybos bunkeryje slėpėsi partizanai: Guoba, Vieversys ir Dzūkas. Išlindęs iš požemio Dzūkas pastebėjo plentu Kalesninkų miško link slenkančią karinę techniką. Dienoraštyje rašė: „Apie 150 metrų nuo mūsų plentu nenutrūkstama virtine važiavo sunkvežimiai. Pirmutiniuose sėdi mongolai baltais apsiaustais... Skaičiavome: aštuonios, devynios, dvylika... mašinų, visos pilnos kareivių. Dėmesį patraukė dvi šarvuotos mašinos, riedančios kolonos viduryje."

SUNAIKINTAS KAZIMIERAIČIO RINKTINĖS ŠTABAS

Žemaitėlių kaimo pamiškėje palikę sunkvežimius, keli šimtai kareivių trimis žiedais apsupo išdaviko Kapso - „Varno" parodytą Kazimieraičio rinktinės štabo bunkerio vietą Kalesninkų miške. Slėptuvėje buvę keturi partizanai: rinktinės vadas Žaibas - partizanų leitenantas Vaclovas Voveris, ir trys štabo nariai pateko į beviltišką padėtį.

„Visas miškas buvo apgultas... Apie ketvirtą valandą vakaro prasidėjo šaudymas ir sprogimai. Vienas sprogimas buvo toks didelis, žmonės už 4-5 kilometrų matė iškylant iš miško dūmų stulpą", - partizanams pasakojo gretimų kaimų žmonės.

Ilgametis Žaibo globėjas Žiogas partizanams sakė: „Išdaviko agento „Varno" įspėti rusai, jog bunkeris užminuotas, sutelkta ginklų, ugnimi apšaudydami jo vietą, provokavo partizanus iš bunkerio veržtis. Rusai pasakoję, kad „banditai" labai atkakliai gynėsi... Sakė, iš bunkerio veržėsi tik vienas Žaibas. Iki pusės iš požemio išlindusį Jį nukirtusi kulkosvaidžių serija..."

* * *

Vaclovas Voveris gimė 1922 metų vasario 2 dieną Trakų apskrities Onuškio valsčiaus Bakaloriškių kaime. Vokiečių okupacijos metais, 1944 metų balandžio mėnesį, šv. Velykų dieną, rusų raudonieji partizanai sudegino Voverių sodybą. 1944 metų vasarą sovietų armijai vėl

okupavus Lietuvą, Vaclovas pradėjo slapstytis. 1944-1945 metų žiemą Vaclovas Voveris-Žaibas subūrė šimto vyrų Geležinio Vilko tėvūnijos partizanų grupę.

1946 metų lapkričio 11 dieną prie Daugų, Juozapavo dvare, įvyko Geležinio Vilko tėvūnijos grupių vadų konferencija - pasitarimas. Į vadų sueigą pakviestas Daugų valsčiaus NKVD įgulos viršininkas majoras Ivan Buiko atvyko su kelių kareivių ir stribų apsauga. Sovietų majoras prižadėjo netremti, nekalinti ir nekankinti vietinių gyventojų. Sutarė su partizanais vengti mūšių. Po sutarties enkavedistai ir partizanai taikiai išsiskyrė. Tačiau jau kitą dieną enkavedistai, atvykę į Alovės-Daugų apylinkes, surengė pasalą. Partizanai provokacijai buvo pasiruošę. Įvyko atkaklios kautynės, kuriose buvo nukauti keli enkavedistai ir stribai.

Legendinis partizanų karininkas Vaclovas Voveris-Žaibas pasižymėjo drąsa ir žaibiška orientacija. Kautynėse nevengė rizikingų taktinių sprendimų, dalyvavo 28 pergalingose kautynėse.

Manyta, kad žuvus rinktinės vadui Žaibui, bunkeryje liko Viktoras Kazlauskas-Vanagas, Paukštis, Kazimieraičio rinktinės štabo viršininkas, iš Alytaus, Jonas Kazlauskas-Šermukšnis, iš Trakų apskrities Onuškio valsčiaus, Geležinio Vilko tėvūnijos štabo narys, ir Petras Šilanskis-Labutis, Geležinio Vilko tėvūnijos štabo apsaugos būrio vadas. Sunaikinę bunkerio turtą ir sudeginę štabo dokumentus patys susprogdino minas, kuriomis buvo užminuotas bunkeris. Nugriaudėjus sprogimui ir bunkerio įrangos nuolaužoms nukritus žemėn, iš buvusio bunkerio duobės sovietų kareiviai iškėlė sužalotus keturių vyrų kūnus.

Sprogus minoms, dalis Žaibo grupės bunkerio šturmui vadovavusių MGB vadų ir kareivių nuskubėjo gilyn į mišką. Už kilometro į pietryčius nuo sunaikinto Žaibo bunkerio sovietai rado agentų „Varno“ ir „Ryto“ paliktą tvarkingai užmaskuotą bunkerį. Iškėlę agentų nušauto leitenanto B. Labėno-Kariūno kūną čekistai surinko štabo dokumentus, paėmė rašomąsias mašinėles ir kitą inventorių, slėptuvę susprogdino.

KAUTYNIŲ VIETOJE

Po kelių dienų į Kalesninkų mišką atvažiavo trys baltos drobės maskuojamaisiais apsiaustais apsisiautę partizanai: Vacys Petrauskas-Guoba, Vytautas Kuzmickas-Viesulas ir Dainavos apygardos štabo adjutantas Dzūkas.

„Takniškių vieškeliu atvažiavę įsukome į Kalesninkų mišką. Už poros šimtų metrų pasiekėme Žaibo bunkerį“, - dienoraštyje rašė Dzūkas. Tartum Giltinę nugalėję ir čia sugrįžę žuvę didvyriai - vaiduokliai mėnulio pilnaties blausiai apšviestame miške atidžiai tyrinėjo kiekvieną kautynių vietovės pėdą...

„Visas miškas išbraidžiotas rusų. Netoli bunkerio ištryptų takų pėdsakai. Reiškia, čia pradėtas supti bunkeris. Pirmoji linija per 150 metrų nuo bunkerio; antroji maždaug per 75 metrus, trečioji - per 50 metrų. Kur tik kelmas ar eglaitė, ten mongolo gulėta. Pro tokią masę prasiveržti buvo neįmanoma... Nykus vaizdas... Kulkų nukapotos eglaitės ir medžių šakos aiškiai liudijo, jog čia vyko atkaklios kautynės... Ant keliuko prie bunkerio radome apdegusį, krauju permirkusį antklodės gabalą... Aplink mėtėsi apdegusios popiergalių skiautės, apsvilę bunkerio sienų lentgaliai, nuo ugnies ir dūmų pajuodę, sulankstyti ir sušaudyti geriamojo vandens atsargoms laikyti bidonai“, - dienoraštyje rašė Lionginas Baliukevičius.

Nuėję prie buvusio apygardos štabo bunkerio Dzūkas, Guoba ir Vieversys bunkerio vietoje kautynių pėdsakų neaptiko. Vidun įsmukusios bunkerio lubos. Lentgalių sąvartoje neradus buvusių štabo dokumentų, rašymo priemonių liekanų, nustatyta, jog bunkeris susprogdintas sovietų.

Iš sprogusių minų sugriauto bunkerio sąvartos iškeltus žuvusių partizanų: Vaclovo Voverio-Žaibo, Kazimieraičio rinktinės vado, Viktoro Kazlausko-Vanago, rinktinės štabo viršininko, Jono Kazlausko-Šermukšnio, būrio vado ir grupės vado Petro Šilanskio-Labučio, sovietų agentų „Varno“ ir „Ryto“ nušauto leitenanto Benedikto Labėno-Kariūno, kūnus kareiviai parvežė į Alytų. Tačiau lavonų „nešarvoję“ gatvėje, išvežė į Vilnių.

Vaclovas Voveris-Žaibas

Lionginas Baliukevičius-Dzūkas

DZŪKAS - KAZIMIERAIČIO RINKTINĖS VADAS

Lionginas Baliukevičius gimė 1925 metų sausio 1 dieną Alytuje. 1944 metų pavasarį baigęs Alytaus gimnaziją, balandžio mėnesį įstojo į generolo P. Plechavičiaus Vietinę rinktinę. Vokiečiams išformavus rinktinę, buvo išsiųstas į aerodromų apsaugos dalinį. 1945 metų gegužę sovietinei Raudonajai armijai „išvadavus“ Čekoslovakiją, pateko į rusų nelaisvę. 1946 metų rudenį iš karo belaisvių stovyklos Ukrainoje pabėgęs Lionginas slapčia grįžo į Lietuvą.

Lapkričio pirmąją, Visų Šventųjų dieną, Lionginas Dzūko slapyvardžiu buvo priimtas į Dainavos apygardos Geležinio Vilko grupės kovotojų gretas eiliniu partizanu. Nuo 1947 metų vasario 1 dienos buvo paskirtas Geležinio Vilko grupės štabo ir Spaudos ir informacijos srities viršininku. Rugsėjo 15 dieną buvo paskirtas Dainavos apygardos štabo adjutantu. 1948 metais Dzūkui suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. Nuo rugpjūčio 1 dienos pavesta vykdyti Spaudos ir informacijos viršininko pareigas.

Žuvus Kazimieraičio rinktinės vadui Žaibui, vado pareigas vykdė Dzūkas.

DZŪKAS - DAINAVOS APYGARDOS VADAS

Įpusėjus 1949 metų balandžiui, Lietuvos Nemuno srities vadas majoras Adolfas Ramanauskas-Vanagas iš Tauro apygardos išvyko į Dainavos apygardą. Pakelėje užsuko į Prienų šile buvusį majoro Sergijaus Staniškio-Lito bunkerį.

Dainavos apygardos adjutantas Dzūkas 1949 metų balandžio 7 dieną dienoraštyje rašė: „Pas Tėvuką bunkeryje sunku... Laukiam sugrįžtant Vanago. Su Tėvuku aptariam, kaip (...) atstatyti pašlijusią padėtį apygardoje. (...) Gavom iš Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado Tigro laišką apie Vanago atvykimą. (...) Per tą laiką išleidžiam Dzūkų rinktinės laikraštėlio „Už Tėvų Žemę“ Nr.62 Pagaliau atvyko Vanagas“.

„Dainavos apygardos štabo adjutanto Dzūko pateiktais duomenimis, 1949 metų balandžio 21 dieną Dainavos apygardoje radau 218 vadų bei kovotojų: Partizano Kazimieraičio rinktinėje - 98 kovotojus, Šarūno rinktinėje - 92, Dzūkų rinktinėje - 28 partizanus,“ - knygoje „Daugel krito sūnų“ rašė Vanagas.

Žuvus laikinam apygardos vadui leitenantui Labėnui-Kariūnui, buvo sutrikusi normali štabo veikla. Grįžęs srities vadas majoras Vanagas suformavo naujos sudėties Pietų Lietuvos partizanų štabą. Gegužės 13 dieną į sušauktą visuotinį Dainavos apygardos vadų pasitarimą atvyko vos 11 rinktinių ir grupių vadų. Pasitarime apygardos vadu išrinktas Partizano Kazimieraičio rinktinės vadas Lionginas Baliukevičius-Dzūkas.

Dzūkas pranešė Vanagui, jog gauta liūdna žinia: sausio 25-ąją 12 valandą nakties gausios okupantų karinės pajėgos Palkabalio miške puolė DLK Vytauto grupės partizanų bunkerį. Kautynėse žuvo grupės vadas Adolfas Baublys-Vytas, Merkys, gimęs 1913 metais, ir 11 partizanų. Tarp jų - būrio vadas Stasys Stakutis-Tarzanas, gimęs 1925 metais, iš Prienų, žuvusio Geležinio Vilko rinktinės partizano Stasio Stakučio-Kirmino sūnus, ir partizanės Marytė Budėnaitė-Eglė, Birutė, Adelė Kairevičienė ir Marytė Vaisietaitė. Čia žuvo ir lenkų karininkas Vladislav Novikievič-Audra, partizanas nuo 1945 metų rudens.

GRĮŽUS Į TAURO APYGARDĄ.

1949 metų kovo pradžioje Pietų Lietuvos - Nemuno srities vadai, persikėlę per tvirtai užšalusį Nemuną, grįžo į Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanų kontroliuojamą rajoną. Į štabą atvykusius majorą Vanagą ir kapitoną Faustą sutiko apygardos vado pareigas laikinai vykdęs leitenantas Viktoras Vitkauskas-Saidokas. Remiantis štabe turimais rinktinių vadų pranešimais ir raportais, Saidokas in formavo vadus apie esamą padėtį apygardoje.

Kelias dienas srities vadas Vanagas ir Tauro apygardos vadas Faustas tikrino štabe sukauptus rinktinių dokumentus. Nustatė, kad nuo 1949 metų pradžios iki kovo 20 dienos kautynėse su okupaciniais MGB kariniais daliniais žuvo daug prityrusių senų partizanų ir grupių vadų. Per tą laikotarpį Tauro apygardoje žuvo ir buvo suimti 52 Laisvės kovotojai:

Žalgirio rinktinėje žuvo kuopos vadas ir 17 partizanų. 4 kovotojai paimti gyvi;

Birutės rinktinė neteko 7 kovotojų. Žuvo rinktinės vadas, kuopos vadas. Vienas paimtas gyvas;

Majoras Adolfas Ramanauskas-Vanagas

Kapitonas Aleksandras Grybinas-Faustas

Geležinio Vilko rinktinė neteko štabo pareigūno, dviejų būrių vadų ir 5 kovotojų. Viso 8 Laisvės kovotojų;
Vytauto rinktinėje žuvo 14 kovotojų. Žuvo: rinktinės vadas, štabo pareigūnai ir 5 kovotojai. Paimti 4 gyvi;
Kęstučio rinktinėje žuvo 6 partizanai: kuopos vadas, būrio vadas ir 4 kovotojai;
Dainavos apygardoje, ryšininkų pateiktais duomenimis, žuvo apygardos vadas Žaibas ir trys štabo pareigūnai.

TAURO APYGARDOS PARTIZANŲ DALINIŲ VIZITACIJA

1949 metų kovo 15 dieną Tauro apygardos vadas kapitonas Faustas, štabo viršininkas leitenantas Saidokas ir Nemuno srities vadas majoras Vanagas išvyko vizituoti Tauro apygardos partizanų dalinius. Numatytą dvidešimt dienų trukmės dalinių vizitaciją vadai baigė 1949 metų balandžio 2 dieną. Tris savaites trukusios vizitacijos metu vadai nustatė apytikrius rinktinėse veikiančių partizanų skaičius:

„1949 metų balandžio 2 dieną visoje Tauro apygardoje buvo 118 Laisvės kovotojų ir vadų:

Žalgirio rinktinėje - 34 partizanai ir vadai;

Kęstučio rinktinėje - 12 partizanų;

Vytauto rinktinėje - 15 partizanų;

Birutės rinktinėje - 25 partizanų;

Geležinio Vilko rinktinėje - 32 partizanai ir vadai“, - vizitacijos metu nustatytus rezultatus Vanagas minėjo knygoje „Daugel krito sūnų“.

Tauro apygardos vado pareigas iš leitenanto Saidoko perėmęs kapitonas Faustas kovo 21 dieną pasirašė įsakymą:

Lietuvos laisvės kovotojų Tauro apygardai
Įsakymas Nr. 8
Būstinė, 1949 metų kovo mėn. 21 diena

Rikiuotės sritis

§ 1. 1949 metų kovo mėn. 21 dieną į apygardos ribas grįžau ir nuo tos dienos vėl pradedu eiti apygardos vado pareigas.

§ 2. Žalgirio rinktinės vadą Saidoką šalia tiesioginių pareigų skiriu Tauro apygardos štabo viršininku nuo šios dienos.

§ 3. Remdamasis operatyviniu įsakymu Nr. 1 iš 1949.3.21. Laik. ein. par. Kęstučio rinktinės vadą Klajūną iš pareigų atleidžiu nuo šios dienos.

§ 4. Žalgirio rinktinės adjutantą Neptūną, jam pačiam prašant, tolimesnei tarnybai tomis pačiomis pareigomis perkeliu į Vytauto rinktinę nuo šios dienos.

Originalą pasirašė: Faustas, apygardos vadas
Nuorašas tikras: Dūmas, už adjutantą

/LVOA, f. 3377.ap.55 b.225,1,72. Nuorašas. Mašinraštis/

TAURO APYGARDOJE - REORGANIZACIJA

Vadų vizitacijos metu nustačiusi ir štabe išanalizavusi sukauptus iš rinktinių gautus duomenis apygardos vadovybė nusprendė: Kęstučio ir Birutės rinktinėse likus labai mažai partizanų, šias rinktines išformuoti.

Apygardos vadas kapitonas Aleksandras Grybinas-Faustas pasirašė įsakymą.

Lietuvos laisvės kovotojų Tauro apygardai

Įsakymas Nr. 1 (operat)

Būstinė, 1949 metų kovo mėn. 21 diena.

§ 1. Sklandesniam visapusiškam organizaciniam veikimui atstatyti bei išvystyti Tauro apygardoje, Kęstučio rinktinės asmeninę sudėtį ir ribas ir Birutės rinktinės asmeninę sudėtį ir ribas nuo šios dienos išformuoju.

§ 2. Kęstučio rinktinė pilname sąstate prijungiama prie Vytauto Rinktinės.

§ 3. Birutės rinktinės sąstatas skiriamas pusiau ir jungiamas prie Žalgirio ir Geležinio Vilko rinktinių.

§ 4. Buvusi Geležinio Vilko rinktinės 5-oji kuopa, 1947 metais prijungta prie Vytauto rinktinės, pilna asmenine sudėtimi ir ribomis prijungiama - grąžinama prie Geležinio Vilko rinktinės.

§ 5. Konkrečias Žalgirio, Vytauto ir Geležinio Vilko rinktinių ribas nustato tų rinktinių vadai atskirame savo posėdyje.

§ 6. Apie šio operatyvinio įsakymo praktinį įvykdymą rinktinių vadai raportais praneša man.

Vykdyti.

Originalą pasirašė: Faustas, l.e.p. apygardos vadas
Nuorašas tikras: Dūmas, už adjutantą

/LVOA, f. 3377, ap.55 b. 225, 1, 72. Nuorašas. Mašinraštis/

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖJE. MAČIŪNŲ IR LAUKIŠKIŲ PARTIZANAI

Prienų valsčiaus Mačiūnų kaimo ūkininkas Antanas Senikas, gimęs 1910 metais, nuolat rėmė Kęstučio kuopos vado Dešinio partizanus. Nuo 1945 metų pavasario jo sodyboje dažnai lankydavosi vietiniai partizanai, susitikdavo Geležinio Vilko rinktinės būrių vadai. 1947 metais pajutęs Prienų stribų vadeivos Alfonso Mozūro kreivą žvilgsnį, Lietuvos kariuomenėje tarnavęs Antanas Senikas Švyturio slapyvardžiu įstojo į Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos 1 būrį, buvo paskirtas 1 skyriaus vadu. 1948 metų balandžio 9 dieną už sumanų pareigų vykdymą partizanui Švyturiui suteiktas grandinio laipsnis.

1946 metų vasarą į Geležinio Vilko rinktinės 4 kuopos 2 Švyturio būrį buvo priimtas partizanas Algirdas Lenčiauskas-Aras, gimęs 1924 metais, iš Linksmakalnio kaimo, Garliavos valsčiaus. Už drąsą ir sumanumą Arui 1949 metų pradžioje suteiktas grandinio laipsnis. Kazys Kazakevičius-Aidas, gimęs 1926 metais, iš Bačkininkų kaimo,

ir Vytautas Grybauskas-Žydruolis, gimęs 1927 metais, iš Pakuonio valsčiaus Pamoterio kaimo, 1949 metų pradžioje buvo priimti į 51 kuopos 2 Švyturio būrį aktyviais partizanais.

MISIŪNO SODYBOJE

Prienų rajono Pakuonio valsčiaus Laukiškių kaime, prie Girininkų-Kudirkų kelio sankirtos, dirvoje stovėjo didokas akmuo. Kiek toliau nuo jo, vaismedžių guote, buvo tvarkinga Prano Misiūno sodyba. Lietuvos nepriklausomybės metais gausi Misiūnų šeima buvo gana palanki Lietuvoje veikusių Kremliaus Kominterno agentų veiklai. 1941 metų vasarą prasidėjus Vokietijos-Rusijos karui, Misiūnas rūsyje įrengė slėptuvę Raudonosios armijos dalinių bėgliams ir juos globojo.

1944 metais sovietams vėl užgrobus Lietuvą, Misiūnų vyriausias sūnus Vincas buvo paskirtas LSSR teismo pirmininku. Prasidėjus partizanų kovoms dėl Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, už pastovų ir glaudų ryšį su NKVD čekistais ir stribais bei partizanų sekimą ir skundimą Vinco tėvas Pranas Misiūnas partizanų Karo lauko teismo sprendimu buvo likviduotas. Sodybos šeimininku liko jo sūnus Antanas.

1948 metų rudenį Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos 2 būrio vado Švyturio pritarimu, susitarus su Antanu, gyvenamojo namo rūsyje, buvusioje sovietų bėglių iš Lietuvos slėptuvėje, įsikūrė vietiniai partizanai.

Sodybos šeimininkas Antanas Misiūnas iki trėmimų operacijos „Priboj“, partizanų atidžiai stebimas, laikėsi gana nuosaikiai. Tačiau į Lietuvą prigužėjus papildomoms okupantų karinėms pajėgoms Antanas padrąsėjo ir laukė palankaus momento pranešti čekistams, jog jo namuose yra partizanų bunkeris.

„PRIBOJ“ - „BANGŲ MŪŠA“. LIETUVOS GYVENTOJŲ TRĖMIMO OPERACIJA

Bolševikinės Rusijos imperijos centro - Kremliaus valdovų statytinis, nuolankus grobikų tarnas, LSSR Ministrų Tarybos vadovas Mečislovas Gedvilas 1949 metų žiemą pasirašė nutarimą Nr. 176, kuriuo prašė „vyresniojo brolio“ suteikti „lietuvių tautai brolišką pagalbą“. Rusiškai rašytame nutarime kolaborantas prašė ištremti iš Lietuvos teritorijos šešis tūkstančius „buožių“ - ūkininkų šeimų.

SSRS VKP (b) CK ir Ministrų Tarybos nutarimu 1949 metų vasario 28 dieną MGB ministro Abakumov įsakymu Nr. 0068 iš kitų SSRS rajonų į Lietuvą pasiųsti papildomi MGB karinių formuočių - naikintojų pulkai. Lietuvių tautai suteikti „brolišką pagalbą“ atvyko SSRS MGB Lenino ordino Raudonosios vėliavos Felikso Dzeržinskio 1-oji šaulių divizija. Šiauliuose buvo dislokuota MGB Vidaus kariuomenės 4-oji divizija, Maskvos ir Minsko MGB kadrinių čekistų grupės.

Prieš metus vykdytos Baltijos tautų trėmimo akcijos „Vesna“ - „Pavasaris“ metu patirtį įgijusių 30 452 operatyvinių čekistų gvardija pradėjo kruviną gyventojų deportacijos operaciją „Priboj“ - „Bangų mūša“. 1949 metų kovo 25 dienos 6 valandą ryto iki dantų ginkluotos MGB operatyvinių čekistų ir MGB kareivių grupės brutaliai pasibeldė į pasmerktųjų „liaudies priešų“ namų duris. Suklykė iš miego prižadinti gležni kūdikiai, žegnojosi išsigandusios senelės, meldėsi ir kartu keiksnojo prakeiktus „antikristo bolševikus“ dar caro baudžiavos ir rekrūtų laikus menantys senoliai.

Lietuvos geležinkelio stotyse ant atsarginių bėgių suformuotų 24 ešelonų prekinių vagonų atlapotos durys, tarsi drakono pražioti nasrai, laukė gyvų būtybių kraujo ir gyvybių davinio...

Kovo 27 dieną iš Lietuvos išriedėjo pirmieji tremtinių prikrauti sąstatai. Per tris dienas - 1949 metų kovo 27-29 dienomis pakrauti 1474 prekiniai vagonai, iš Lietuvos į vergiją ištremtos 8 765 šeimos - 29 981 žmogus, tarp jų 8 357 vaikai. Taigi lietuvių tautos „vyresnysis brolis“ pasistengė ir gyvosios prekės pervežimo planą viršijo vos ne trečdaliu. Vietoje M. Gedvilo pasiūlytų 6000 šeimų, išvežė 8765 šeimas.

Iš Kauno miesto deportuota 110 šeimų - 342 žmonės.
Kauno rajono - 176 šeimos - 621 žmogus.
Prienų apskrities - 171 šeima - 562 žmonės.
Marijampolės apskrities - 208 šeimos - 658 žmonės.
Vilkaviškio apskrities - 163 šeimos - 530 žmonių.
Šakių rajono deportuota 182 šeimos - 642 žmonės.

* * *

Nekaltų beginklių gyventojų trėmimo operacija „Priboj“ prasidėjo suradus ir sunaikinus Tauro apygardos Birutės rinktinės partizanų slėptuvę.

KAUTYNĖS ŠALIŠKIŲ MIŠKE

Antrųjų Girininkų kaimo ūkininkai Juozas Nėnius - Inžino ir Petras Jankus - Vanago slapyvardžiais kovą prieš okupantus pradėjo 1944 metų rudenį buvusio policijos tarnautojo leitenanto Alfonso Arlausko-Geležinio Vilko organizuotoje partizanų grupėje. Pirmąjį partizaninės kovos krikštą priėmė 1945 metų vasario 26 dieną Žiemkelio-Rievučių kautynėse.

1947 metų sausio 12 dieną Žalgirio rinktinės Arlausko kuopa buvo įlieta į Birutės rinktinės sudėtį. Kuopos partizanų gretas dažnai papildydavo jaunesni, šaukiamojo amžiaus vyrai. 1947 metų pradžioje į Arlausko kuopą Strazdo slapyvardžiu buvo priimtas Antanas Siaurys, Naudžių kaimo vaikinas. Veiverių valsčiaus II Girininkų kaimo vaikinas Vitas Žilinskas, 1948 metų rudenį gavęs Karinio komisariato šaukimą į sovietų armiją, Genio slapyvardžiu pasirinko partizano kovos kelią Birutės rinktinės Arlausko kuopoje.

1948 metų rudenį, artėjant žiemai, Inžino partizanai netoli Naudžių kaimo palaukės, Kajackų miške, rąstų sandėlyje po skiedromis įsirengė žiemos metu slėptis tinkamą bunkerį. 1949 metų kovo 25 dieną Veiverių MGB garnizono ir operacijai „Priboj“ atsiųsto spec. dalinio pajėgos, pranešus išdavikui, šį bunkerį surado.

Piktilčio partizanas Tigras - puskarininkis Feliksas Žindžius

rašė: „Kovo mėn. 25 dieną Veiverių MGB garnizono ir stribų pajėgos, remiantis Antano Daugėlos-Žilvičio pranešimu, Šališkių girininkijos medienos paruošimo sandėlyje, netoli Naudžių kaimo, rado Birutės rinktinės partizanų bunkerį. Pajutę, jog prasiveržti pro tankų apsupties žiedą beviltiška, Arlausko kuopos partizanai: Juozas Nėnius-Inžinas, gimęs 1909 metais, iš Veiverių valsčiaus Girininkų II kaimo, partizanas nuo 1944 metų rudens, Vitas Žilinskas-Genys, gimęs 1929 metais, iš Girininkų II kaimo, Antanas Siaurys-Strazdas, gimęs 1926 metais, iš Naudžių kaimo, Petras Jankus-Vanagas, gimęs 1916 metais, iš Girininkų II kaimo, ir Juozas Pažėra (slapyvardis nenustatytas) iš Veiverių valsčiaus Padrečių kaimo, bunkeryje susisprogdino."

Žuvusių partizanų kūnus kareiviai parvežė į Veiverius.

Kovo 31 dieną Lietuvos SSR saugumo generolai spec. pranešime savo šefui Kremliuje generolui majorui Abakumov girsis: „Operacija „Priboj" prošla uspešno" (operacija „Priboj" pavyko, - rus.). Tačiau generolai visai „pamiršo" pranešti ministrui apie skaudžius savo karinės mašinos nuostolius, patirtus kovo 26 dieną Pakuonio valsčiaus Laukiškių kaime atkakliose kautynėse su Lietuvos partizanais.

KAUTYNĖS MISIŪNO SODYBOJE

Kovo 25 dienos vakare, jau prasidėjus gyventojų trėmimo akcijai „Priboj", visi sodybos gyventojai, tartum vienos darnios šeimos nariai, prie žibalinės lempos ilgai vakarojo... Poilsio į slėptuvę partizanai nusileido jau po vidurnakčio. Namo sąsparose stūgaujant vėjo gūsiams, sugulę vyrai greitai sumigo.

Kovo 26-osios ryte Antano Misiūno kaimynai Kazlauskas ir Kupčinskas, įsimetę į vežimą po pusmaišį linų sėmenų, išvažiavo spausti aliejaus. Pažliugusiu ir klampiu Kudirkų keliu ūkininkų vežimas pamažu judėjo Pakuonio link. Tuo pat metu iš Prienų-Išlaužo plento nuo Bačkininkų šilelio važiavęs vokiškas „Študbekeris", po brezentu prigrūstas stačių emgebistų, išsukęs iš plento klampiu vieškeliu sunkiai ropojo Rokų link. Tolumoje jau matėsi Misiūno sodyba. Kiek arčiau kelio - ir čekistams išdaviko nurodytas masyvus lauko akmuo.

Klampiu vieškeliu pavažiavęs „Študbekeris“ užbuksavo. Iš mašinos iššokę kareiviai, paruošę kovai ginklus, dirvonais artėjo prie sodybos. Pamatę artėjantį priešą partizanai nusileido į rūsį ir pasiruošė gintis. Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos vadas Jonas Šiugždinis-Anupras raporte rinktinės vadui rašė:

„Dalis kareivių greitai suėjo į gyvenamojo namo vidų. Kartu su jais ir Misiūnas, kuris, parodęs emvedistams bunkerio dureles, išbėgo lauk. Emvedistai greitai atidarė bunkerio dureles ir į vidų sumetė granatas. Bet atsitiko tai, ko emvedistai visai nelaukė ir nesitikėjo. Bunkeryje esantieji kovotojai spėjo susiorientuoti esamoje padėtyje ir emvedistų įmestas granatas išmetė atgal į viršų. Viršuje sprogus granatoms, dalis emvedistų buvo nukauti, kiti išbėgo lauk. Laisvės kovotojai tuoj pakilo iš bunkerio ir pro langus pradėjo šaudyti į kieme esančius emvedistus, dalį jų nukaudami ir sužeisdami. Taiklios partizanų kulkosvaidžio ir trijų automatų ugnies priversti emvedistai pasitraukė ir pasislėpė už kitų ūkio pastatų. Pasitraukę emvedistai atidarė smarkią ugnį į gyvenamąjį namą. Tačiau lengvųjų priešo kulkosvaidžių ir automatų serijų kulkos strigo namo sienose.

Supratę, kad iš apsupties jokiu būdu neprasiverš, Laisvės kovotojai nusileido į po namu esantį rūsį ir per langelius pradėjo atsakyti taikliais šūviais. Smarkios kautynės tęsėsi apie 4 valandas. Laisvės kovotojai nukovė ir sužeidė visus emvedistus, išdrįsusius prieiti prie namo. Apie pietus kautynės aprimo. Emvedistai, patyrę didelių nuostolių, su nukautaisiais ir sužeistaisiais pasitraukė.

Po pietų čekistai atsivarė Jokimiškio kaimo senuką Kaulių. Apstumdę ir apspardę įbruko žmogeliui į rankas indą su benzinu ir grasindami, kad nušaus, jei neklausys, įsakė prieiti prie namo, aplieti benzinu sieną ir padegti. Partizanai į senuką nešaudė...

Priėjęs prie namo žmogus niekaip negalėjo drebančiom rankom išpilti ant sienos benziną ir įžiebti degtuką... Ne veltui vietinių „Donkichotu“ vadintas žmogus, išlaistęs ant žemės benziną, susikūprinęs nuo namo pasitraukė.

Kautynės užvirė iš naujo, kai emvedistai sulaukė pastiprinimo iš Linksmakalnio karinio dalinio. Laisvės kovotojai atkakliai ir nar-

šiai gynėsi. Jau pavakare emvedistų suimtas ir atvarytas išgama Šalčius, prišliaužęs prie namo, pro langą išpylęs į vidų benziną, padegė... Namo viduje kilus gaisrui, ilgiau likti rūsyje kovotojams liko neįmanoma... Per ugnį jie veržėsi į lauką“, - raporte rašė Anupras.

Komentaras. Anupro raporte teiginys „atidarė dureles ir į vidų sumetė granatas. Bet atsitiko tai, ko (...) nesitikėjo. Bunkeryje kovotojai (...) susiorientavo ir emvedistų įmestas granatas išmetė atgal į viršų“, švelniai tariant, yra akivaizdžiai sufantazuotas. Tikriausiai čekistams pakėlus angos dangtį partizanai spėjo per plyšį išmesti kelias turėtas granatas (V.).).

Jaunesnysis Žydruolio brolis Donatas Grybauskas pasakojo: „Tuomet buvau įlipęs į kaimyno Labašausko gluosnį ir iš tolo stebėjau mūšį Misiūnų sodyboje. Mačiau, kai nuo Rokų atvažiavo mašina kareivių... Pasistatė minosvaidį. Tačiau minosvaidis buvo nebereikalingas. Liepsnos liežuviai jau laižė namo sienas...“

Žydruolis trumpomis kulkosvaidžio serijomis šaudė į priešo ginklų ugnies židinius, dengė besitraukiančius iš namo kovos draugus. Kazimierą Kazakevičių-Aidą emvedistų šūviai nukovė vos išbėgusį iš sodo, jau plyname lauke. Algirdas Lenčiauskas-Aras, partizanas iš netolimo Liusbergio kaimo, krito nukautas kiek toliau nuo sodybos. Būrio vadas puskarininkis Antanas Senikas-Švyturys, kulkosvaidžio serijos pakirstas suklupo nubėgęs toliausiai į laukus.

„Žydruolis - mano brolis Vytautas iš degančio namo pro langą iššoko paskutinis. Degančia nugara bėgdamas per sodą, priešų kulkų pakirstas, tvirtai rankose suspaudęs kulkosvaidį, krito gal dešimt metrų nuo namo“, - pasakojo Donatas.

Ūkininkus Kazlauską ir Kupčinską, grįžtančius iš Pakuonio su išspaustu aliejumi, kareiviai sulaikė ir su vežimu atvarė į kautynių vietą. Sukėlę į vežimą kelis nukautus ir sužeistus Liusbergio užkardos 298 šaulių pulko 2 būrio kareivius įsakė vežti į karinį miestelį Liusbergį - Linksmakalnį. „Šalia vežimo su nukautųjų lavonais žengdami Liusbergio įgulos kareiviai įtūžę garsiai keikė čekistų politrukus, įvėlusius jų dalinį į beprasmes kautynes“, - pasakojo grįžę ūkininkai...

Paminklas buvusios Antano Misiūno sodybos vietoje

Nukautus partizanus į Pakuonio MGB būstinę vežė pats išdavikas Antanas Misiūnas.

„Operacijos metu likviduotos kelios ginkluotos banditų grupės. Sunaikintas „Dainavos apygardos štabas, nukauti: vadeiva, vokiečių karininkas leitenantas Labėnas, Paukštys, Voveris.

Deportacijos metu Prienų rajono Pakuonio valsčiuje nukauti 4 Geležinio Vilko rinktinės partizanai. Likviduojant grupę žuvo du ir sužeisti trys mūsų MGB dalinio kareiviai“.

Komentaras. Keista MGB ir saugumo ministrų: generolo leitenanto Gorlinskij ir generolo leitenanto Jedunkov logika - nuo savo vadovybės nuslėpti bent apytikrius savųjų nuostolius. Kautynes mačiusių liudininkų pasakojimu, per kelias valandas trukusias atkaklias kautynes Geležinio Vilko rinktinės partizanai nukovė keliolika ar net kelias dešimtis priešų. Taigi generolų pranešime savo šefams „du nukauti ir trys sužeisti“ - švelniai tariant, akivaizdi klastotė (V. J.).

VEIVERIŲ STRIBO DOVYDONIO AUKA. ALDONA RIMAITĖ

Garliavos valsčiaus Padainupio kaime pasiturinčių ūkininkų šeimoje augo trys vaikai. Vyriausias Pranas, gimęs 1921 metais, duktė Aldona, gimusi 1925 metais, ir jauniausia trylikametė duktė Juzė.

Busimasis Tauro apygardos Birutės rinktinės partizanas Pranas Rimas, baigęs pradžios mokyklos 6 skyrius, „gaspadoriavo" tėvų ūkyje. 1944 metų vasarą Lietuvą vėl okupavus sovietų armijai, šaukiamas į kariuomenę Pranas, kaip ir visi tuometinio kaimo vyrai, pradėjo slapstytis. Vogčiomis talkino tėvams tvarkytis ūkyje.

Po 1946 metų vasario 10 dieną vykusių rinkimų į SSRS Aukščiausiąją Tarybą, Justo Paleckio sutikimu, pasiruošta iš Lietuvos į Sibirą ištremti 25 tūkstančius žmonių. Pagal Padainupio apylinkės pirmininko Rinkevičiaus sūnaus Jono Veiverių MGB organams teikiamas žinias, Rimų šeima buvo įtraukta į „buožių" sąrašą.

Pranas ir Aldona tremties dieną spėjo pasislėpti kaimyno Vinco Strelkaus sodyboje. Tik abu tėvai, kaip „buožės", rėmę partizanus, su jauniausia dukterimi Juzyte buvo ištremti.

1948 metų spalio 27 dieną Aldona Rimaitė slėpėsi Padainupio kaimo gyventojo Pažėros sodyboje. Pamačiusi nuo Žalgirio girios artėjančią sovietų kareivių grupę Aldona, išėjusi iš globėjo namų, Bartupės upelio kanalo krantu sparčiau nei įprasta žengė Navyngirės link.

Veiverių stribų vadeiva Albinas Dovydonis, atpažinęs paieškomą tremties išvengusią merginą, priklaupęs ir prisitaikęs paleido kelis dešimtšūvio SVT šūvius. Stribo - mergaičių žudiko Albino Dovydonio, 1946 metų vasario 15 dieną nušovusio partizanų ryšininkę Onutę Kabišiūtę, 1946 metų balandžio 28 dieną - Aldoną Petkevičiūtę, iš Petkeliškių kaimo, ranka nesudrebėjo ir šį kartą... Žudiko kulkos nušautos Berželio sesers Aldonos kūną, nusiritusį griovio šlaitu, sulaikė griovio sutvirtinimo pinučiai... Iš griovio ištrauktą negyvą mergaitę nuvilkę stribai „pašarvojo" artimiausio ūkininko Bašinsko tvarte. Grįždami iš gana skambiai pagyrūniškos „karinės čekistinės" operacijos stribai jos palaikus parsivežė į Veiverių stribyną. Kelias dienas

palaikę daržinėje Aldutės Rimaitės palaikus stribai numetė ant „šlypkių“, nuvilko ir užkasė karo apkasuose. Po Vėlinių Jurgis Grušys su dukterimi Verute jos kūną atkasė. Pas Antaną Pažėrą sukalė Aldutei karstą, slapčia nuvežė ir palaidojo Žalgirės miškelyje.

Grįžusi iš Sibiro tremties Juzė sesers palaikus atkasė ir palaidojo Pažėrų kapinėse.

PARTIZANAS BERŽELIS

Netolimo kaimyno daržinėje pasislėpęs Pranas pro lentų plyšį stebėjo į tėviškę skubančius Garliavos NKVD viršininko vyresniojo leitenanto Trošin vadovaujamus kareivius. Netrukus į sodybą atriedėjo sovietų „tėvyninė polutorka“. Per pusvalandį su maisto ryšuliais ir menka manta buvo susodinti tėvai su jauniausia dukterimi. Apiplėštame ūkyje palikę kelis stribus „išvaduotojai“ išvažiavo. Akimis palydėjęs garnizono lydimą tremiamųjų „raudonąją gurguolę“, Pranas nusprendė į pūslėtas nuo žagrės rankas imti ginklą.

Po kelių dienų Pranas Rimas susitiko su Žalgirio rinktinės Geležinio Vilko (buv. A.Arlausko) kuopos Digrinių 2 būrio partizanais. (Tikslią datą, kada Pranas Rimas Berželio slapyvardžiu priimtas aktyviu partizanu, nustatyti nepavyko, - V. J.)

1947 metų sausio 12 dieną Tauro apygardos įsakymu Nr. 1 įkūrus Birutės rinktinę, partizanas Berželis buvo pervestas į Dariaus ir Girėno kuopos P. Pečiulaičio-Lakštingalos vadovaujamą 2 būrį. Nuo 1947 metų vasaros Birutės rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos 61 būrio partizanas Pranas Rimas-Berželis dalyvavo keliose kautynėse, buvo lengvai sužeistas.

Po 1948 metų „Vesna“ trėmimų į Stanaičių kaimą iš buvusio ūkininko Drūlios „valstybiniu įteisintą“ ūkį buvo suvesti ir saugomi iš tremtinių atimti ir „suvalstybinti“ gyvuliai ir kitas ištremtųjų turtas. Jo apsaugai MGB čekistai „sulipdė“ ginkluotų sargų - kolaborantų grupę. Birutės rinktinės Dariaus ir Girėno kuopos 61 būrio vyrai: Lakštingala, Berželis, Uosis, Dragūnas ir Žvangutis, apsilankę ūkyje, iš sargų atėmė ginklus ir pradėjo turto dalybas. Partizanai nušovė

Partizanų ryšininkės Onutės Kabišiūtės, partizano Prano Rimo-Berželio ir jo sesers Aldonos Rimaitės žūties vieta

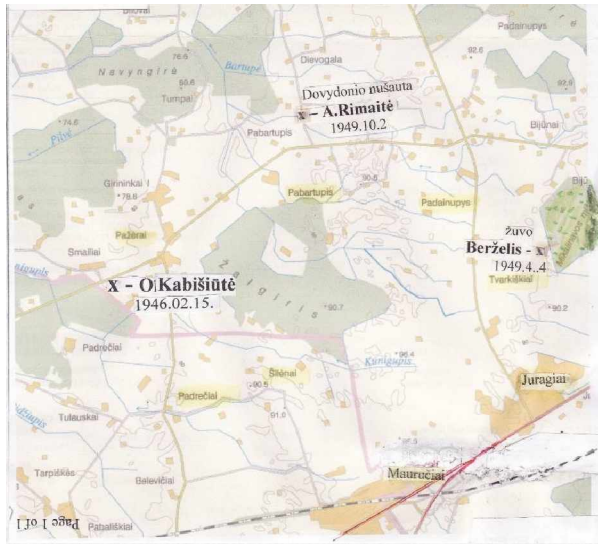

porą bekonų ir sukrovė į vežimus. B. Daugėla-Dragūnas, radęs savo tėvo arklius, pasikinkė į vežimą, prisikrovęs grūdų ir išvažiavo. Kiti išsivarė kelias telyčias. Įsakę pranešti Garliavos čekistams tik prašvitus, partizanai išvažiavo.

1949 metų balandžio 4 dieną Tvarkiškių kaimo Kamarauskų sodyboje poilsiaujančius tris Dariaus ir Girėno 61 būrio partizanus apsupo Veiverių MGB garnizono ir stribų pajėgos. Susišaudymo metu Praną Rimą-Berželį, šokantį per langą, nukovė priešo kulka. Partizanai Albinas Lencevičius-Ulonas ir Zigmas Stasiūnas-Titas atsišaudydami pasitraukė į Mikalinavos giraitę.

Paskutinės Jaunučio kautynės

Jonas Kuras gimė 1913 metais Barzdų valsčiaus Didvydžių kaime vidutinių ūkininkų šeimoje. Pašauktas į būtinąją karo tarnybą buvo paskirtas į Mokomąją kuopą. Tarnybą baigė puskarininkio laipsniu. Grįžęs iš kariuomenės, dirbo pasienio policininku.

1944 metų rudenį sovietų pasienio enkavedistams pradėjus gaudyti „rekrūtus“ į frontą, J. Kuras pradėjo slapstytis. Beveik metus

Kuras išsislapstė Žvirgždaičių valsčiaus Trakinių kaime, mažažemio gyventojo sodyboje.

Pasibaigus karui, 1945 metų vasarą, NKVD grupės pradėjo karo nusikaltėlių ir buvusių karininkų bei policininkų medžioklę. 1946 metų pradžioje puskarininkis Jonas Kuras Jurgino slapyvardžiu buvo priimtas į Žalgirio rinktinės Drebulės grupės Vito Puišio-Meškos būrį. Buvusio partizano Juozo Armonaičio-Triupo teigimu, puskarininkis Jurginas pirmąjį partizano kovos krikštą patyrė 1946 metų balandžio 19 dieną Verčiškių kautynėse. Vadovaudamas partizanų grupei Jurginas pasižymėjo greita orientacija, pakankamai kvalifikuota taktika sudėtingoje situacijoje, išvedant grupę iš apsupties.

Nuo 1946 metų liepos 10 dienos puskarininkis Jurginas buvo paskirtas Žalgirio rinktinės Vyčio kuopos būrio vadu. 1946 metų spalio 24 dienos rinktinės vado Kazoko įsakymu Nr. 15 Vyčio kuopos būrio vadas Jurginas nuo spalio 22 dienos paskirtas Žalgirio rinktinės adjutantu.

1947 metų sausio 19 dienos Žalgirio rinktinės vado Šturmo įsakymo Nr. 1 § 5 puskarininkis Jaunutis, Jurginas nuo sausio 25 dienos atleistas iš adjutanto pareigų ir § 8 - nuo tos dienos paskirtas Žalgirio rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininku.

1947 metų rugpjūčio 2 dienos Tauro apygardos vado Žvejo įsakymo Nr. 21 § 4 Žalgirio rinktinės štabo viršininkas Pranas Runas-Algirdas, Rikiuotės skyriaus viršininkas Jonas Kuras-Jaunutis ir Vytauto rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas Skydas buvo paskirti Mokomosios kuopos I puskarininkių laidos apmokymų kursų lektoriais ir egzaminų komisijos nariais

1947 metų gruodžio 15-30 dienomis Jaunutis su grupe Žalgirio rinktinės partizanų lydėjo Tauro apygardos pasiuntinius Juozą Lukšą-Skrajūną, Skirmantą ir Kazimierą Pyplį-Audronį, Mažytį, vykstančius į Vakarus. Persikėlę per dar neužšalusią Šešupę, Rytprūsių laukais žygiuodami gana sudėtingomis sąlygomis, eidami naktimis, šeši drąsuoliai prieš šv. Kalėdas kirto sovietų Rusijos okupuoto Karaliaučiaus krašto ir Lenkijos sieną - „Geležinę uždangą“.

Po šv. Kalėdų, palikę Skrajūną ir Audronį Lenkijoje, visi palydovai, vadovaujami puskarininkio Jono Kuro-Jaunučio, 1948 metų va-

Partizanai Jonas Kuras-Jaunutis ir Viktoras Vitkauskas-Saidokas

sario mėnesį laimingai grįžo į savo rinktinės valdas ir vykdė anksčiau pavestas pareigas.

1949 metų balandžio 12 dieną Tauro apygardos štabo viršininko pareigas vykdantis Žalgirio rinktinės vadas leitenantas Saidokas ir štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas puskarininkis Jaunutis su grupe kovotojų nakties žygyje ėjo per Ramoniškių miškelį. Sudargo apylinkėje, netoli kaimo palaukės, grupė pateko į sovietų pasienio karinio dalinio užkardos ir MGB čekistų pasalą. Partizanams traukiantis į miško gilumą, susišaudymo metu suklupo mirtinai sužeistas Jonas Kuras-Jaunutis. Eiliniai partizanai pakrikę pradėjo trauktis. Žalgirio rinktinės vadas leitenantas Viktoras Vitkauskas-Saidokas įsakmia komanda sustabdė pakrikusius kovotojus ir jie atsišaudydami ir išsinešdami sužeistą kovos draugą pasitraukė iš priešo apšaudomos zonos. Tačiau sunkiai sužeisto puskarininkio Jono Kuro-Jaunučio gyvybė greitai užgeso...

Pavakare Saidokas su keliais vyrais grįžo prie paslėpto nukautojo ir artimo kaimo vyrų sukaltame karste Jaunučio palaikus užkasė pamiškėje.

Slaptai
Lietuvos laisvės kovotojų Tauro apygardai
Įsakymas Nr. 12
Būstinė, 1949 m. gegužės mėn. 18 d.
Rikiuotės sritis
§ 1, 2, 3 (...)
§ 4. Einantis apygardos štabo viršininko pareigas Žalgirio rink-

tinės vadas Saidokas 1949 m. balandžio mėn. 28 d. Šakių apskrities Barzdų valsčiaus Kulčikų kaime dalyvavo kautynėse su MVD.

§ 5. Einantis apygardos štabo viršininko pareigas Žalgirio Rinktinės vadas Saidokas 1949 m. balandžio mėn. 12 d. Šakių apskrities Kidulių valsčiaus Rameniškių kaime dalyvavo kautynėse su MVD, kurių metu žuvo rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkas Jaunutis. Saidoko šaltakraujiškumo ir duotos komandos dėka buvo sugrąžinti besitraukiantys kovotojai, ko pasėkoje iš kautynių lauko buvo išneštas nukautojo lavonas. Už šį pasižymėjimą kautynėse einančiam apygardos štabo viršininko pareigas Žalgirio rinktinės vadui Saidokui reiškiu tarnybinį pagyrimą.

Originalą pasirašė: Faustas, apygardos vadas Saidokas
Nuorašas tikras: Tigras

/LVOA, f. 3377, ap. 55, b. 225.1. 75 Nuorašas. Mašinraštis/

ŠARŪNAS - ŠV. VELYKŲ AUKA

Jau trys pavasariai praslinko, vasaros kloniais nuskubę...
Už tėvų žemę broliai kovės, negrįžta, nors sugrįžt žade...

Visą pavasarį Sūduvos krašte kaleno kulkosvaidžių ir automatų serijos, griaudėjo duslūs granatų sprogimų aidai. Tačiau Laisvės kovotojų, jų rėmėjų ir dorų Lietuvos žmonių troškimas ir viltis išsivaduoti iš nuožmaus okupanto jungo neišblėso.

Išaušo 1949 metų šv. Velykų rytas. Lietuvos keliais ir laukų takais į parapijų bažnyčias skubėjo šventiškai pasipuošusių tikinčiųjų margaspalvės grupelės. Šalia pavasariškai išsipusčiusių kaimo panelių, moterų ir jau gyvenimo naštos palenktų senelių išdidžiai, vyriškai žengė skrybėlėti, dar brandos amžiaus nesulaukę vaikinai. Jie net nenujautė, jog po trejų ar ketverių metų daugelis jų papildys išretėjusias Lietuvos Laisvės kovotojų - partizanų gretas. Kiti paaukos Tėvynei savo gyvybę...

„Linksma diena mums nušvito... Visi laukėm džiaugsmo šito;
Kėlės Kristus, - mirtis krito... Aleliuja, Aleliuja... Aleliuja!
Mirties geluonį išrovė, nuodėmes mūsų nuplovė...

Pragaro vartus išgriovė. Aleliuja... Aleliuja!“

Iškilmingai gaudė visų dar bolševikų neuždarytų Lietuvos bažnyčių vargonai, didingai skambėjo varpai. Lietuvos žmonės neprarado vilties ir tvirtai tikėjo, kad Kremliaus bolševikų GPU - MGB sukurto žemėje pragaro vartai bus tikriausiai išgriauti ir vergovės grandines sutraukiusi lietuvių tauta atgaus laisvę...

Jau atbudusi ir nuostabiai sužaliavusi gamta teikė džiaugsmo. Sužaliavusių gojelių krūmuose nenuilstamai ir skardžiai suokė lakštingalos. Papieviuose jau susukusios lizdus, sutikusios praeinantį artoją: „Gyvi gyvi“ - sveikino kiek prikimusios ir jau aptingusios pempės.

Įdienojus 1949 metų balandžio 20-ajai - šv. Velykų dienai netoli Pažėrų-Kazlų Rūdos žvyrkelio į sutartą vietą Dainelių miške, prie Mykolo Balsio sodybos, atėjo keturi Birutės rinktinės Arlausko kuopos partizanai: žvalgas Doleris, kuopos 1 būrio vadas Kovas, kovotojai Klemensas ir Kregždė. Netrukus iš Papilvio kaimo gyventojos Marcelės Paškevičienės sodyboje įrengtos slėptuvės atėjo Dariaus ir Girėno kuopos partizanas Jonas Liorentas-Šarūnas.

Skriaudžių bažnyčioje pasibaigus šv. Velykų rytmetinėms pamaldoms į partizanų susitikimo vietą su velykiniais margučiais ir vaišėmis atėjo partizanų Kovo ir Klemenso motina Stačiokienė su dukterimis Janina ir Ramute bei jų drauge Eleonora Grigaite.

Pamiškės aikštelėje ant pradžiūvusių samanų patiesusios atsineštą namuose austą lininę drobulę moterys pradėjo ruošti vaišes. Kol moterys dengė „stalą“, Kregždė ir Šarūnas, žvalgydami aplinką, nuėjo prie Milušausko sodybos patvoryje augančio išlakaus beržo atsigerti sulos. Pasivaišinę salstelėjusia sula partizanai neskubėdami žengė stovyklos link. Žengus kelis žingsnius, į patvoriu einančius partizanus trenkė nuo Papilvio kaimo slenkančių Kazlų Rūdoje dislokuoto 353 šaulių pulko emgebistų šūviai. Kulkosvaidžio kulkų nukirstu perpetiniu diržu ir peršauta krūtine krito nukautas partizanas Jonas Liorentas-Šarūnas, gimęs 1926 metais, iš Veiverių valsčiaus Gyvių kaimo. Vytautas Kazakevičius-Kregždė spėjo įsmukti į Danielių mišką ir pasitraukti.

Išgirdęs šūvius būrio vadas Kovas įsakė moterims skubiai trauktis Marackų mišku Jūrės geležinkelio stoties link. Stvėrusios už kampų

drobulę su maisto produktais moterys pro Balsio sodybą pasitraukė į miško gilumą. Nesutikusios emgebistų, neskubėdamos, jau gerokai po pietų atėjo į Jūrės geležinkelio stotį. Partizanai Kazys Ruseckas-Doleris ir Klemensas Stačiokas-Klemensas, peršokę žvyrkelį, pasitraukė į Kajeckų pelkynus.

PARTIZANAI RUDMICKAI

Šakių apskrities Plokščių valsčiaus Paužnykų kaimo žemdirbių Rudmickų šeimoje augo penki broliai: Juozas, Antanas, Pranas, Vincas, ir jauniausias, gimęs 1930 metais, Petras.

1944 metų pabaigoje vokiečių-rusų frontui nusiritus į Rytprūsių teritoriją, prasidėjo vyrų gaudynės į sovietų armiją. Vyrai, vengdami patekti į fronto „mėsmalę“, pradėjo slapstytis.

1945 metų pavasarį formavosi ginkluoto pasipriešinimo sovietų okupantams partizanų grupės. Šakių krašte buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas Jurgis Valtys-Lokys, Tundra, agronomas Pranas Runas-Šarūnas ir Jonas Bacevičius-Sakalas įkūrė LLA batalioną. 1945 metų liepos 8 dieną bataliono kovotojų gretas papildė keturi broliai Rudmickai: Juozas-Drąsutis, Antanas-Vėtra, Pranas-Uosis ir Vincas-Klevas.

1945 metų vasarą LLA batalionas performuotas į puskarininkio Prano Runo-Gintaro vadovaujamą Dr. V. Kudirkos grupę. 1946 metų rudenį grupė buvo įlieta į Tauro apygardos Žalgirio rinktinės sudėtį. Nuo 1947 metų liepos 22 dienos pavadinta 37 kuopa. Šios kuopos partizanai Rudmickai dalyvavo daugelyje to meto kautynių.

Piktilčio partizanas Feliksas Žindžius-Tigras rašė: „1947 metų lapkričio 17 dieną Kūdrų miške kautynėse su Paežerėlių MGB karinės įgulos kareiviais žuvo penki 37 kuopos kovotojai:

Juozas Rudmickas-Drąsutis, gimęs 1919 metais Pužnykų kaime,
Vincas Rudmickas-Klevas, gimęs 1926 metais, iš Pužnykų,
Antanas Aleksa-Kęstutis, gimęs 1923 metais, iš Šilvėnų,
Vytautas Valavičius-Klajūnas iš Tvirbasų kaimo,
Zigmas Milkeris-Vaiguvis, gimęs 1926 metais, iš Vaiguviškių kaimo.“

Antanas Rudmickas-Vėtra, Žalgirio rinktinės 37 kuopos skyriaus vadas, 1949 metų balandžio 25-osios ryte užėjo į Plokščių valsčiaus Bunikėlių kaimo gyventojos Stanienės sodybą. Pamatęs nuo vieškelio sodybos link artėjančią sovietų kareivių grupę partizanas traukėsi Didžiosios girios link. Pamiškėje ties Krištolaičio sodyba partizaną pakirto okupantų kulkos. Sunkiai sužeistas Antanas Rudmickas-Vėtra, pasitraukęs toliau nuo palaukės, atsisėdo ant kelmo ir labai nukraujavęs mirė.

„Palaukęs, kol rusų kareiviai pasitrauks, nuėjęs į mišką Krištolaitis rado partizaną, negyvą sukniubusį šalia kelmo“, - Vėtros žūties vietos koordinates nustačiusiam marijampoliečiui Romui Rusteikai pasakojo vietiniai gyventojai.

DEKSNIO-MAŽYČIO GRUPĖS DESANTAS

1949 metų pradžioje Stokholmo priemiestyje švedų instruktoriai apmokė ruošiamą Pabaltijo desantininkų grupę. Praėję spec. žvalgybos apmokymų kursą: naudotis racija, dešifruoti slaptaraščius, ruošėsi partizanų pogrindžio veiklai sovietų okupuotoje Lietuvoje.

Desanto į sovietų okupuotus Baltijos kraštus grupėje buvo trys lietuviai: Jonas Deksnys-Prapuolenis, Valdemaras Briedis-Teofilis ir Kazimieras Pyplys-Audronis, estų studentai: Maksas ir Niksis, ir vienas latvis, buvęs Rygos universiteto studentas Vivudas Šveicas-Jansonas.

Prieš išvyką švedų kapitonas Andreassonas desantininkams skaitė kelias paskaitas, ypač pabrėžė radijo žinių perdavimo tvarką. Švedų karinėje stovykloje žvalgybos vyresnysis leitenantas Korė ir viršila Klockare pravedė šaudymo pratybas.

1949 metų balandžio 6 dienos 4 valandą ryto desantininkų grupė: Valdemaras Briedis, Jonas Deksnys, Kazimieras Pyplys, latvis Vivudas Šveicas, Vansonas Tepfersas, Žilinskas ir Žymančius, trimis automobiliais išvažiavo iš Stokholmo. Apsistojo pas Žilinską. Švedų kapitonas Andeassonas iš Stokholmo atvežė ginklų. Kiekvienam desantininkui išdavė po vokišką automatą, du pistoletus ir suomišką peilį. Visą grupę apginklavo keturiais vokiečių MP44 sistemos automatais, granatomis, 1000 šovinių, davė po vokiškus žiūronus ir laik-

rodį. Grupės vadui Jonui Deksniui, latviui Šveicui ir estams įteikė po vokiečių gamybos Baltijos šalių žemėlapį.

Balandžio 24 dieną 10 valandą ryto desantininkus iš Stokholmo dviem automobiliais vežė 240 kilometrų į nedidelę jūros įlanką prie Valdemarsviko. Prieš pat saulėlydį atplaukė motorinė švedų jachta. Jachtos įgulą sudarė kapitonas Andreassonas ir du švedų jūreiviai. Savaitę paplaukiojusi Švedijos pakrantėmis jachta įsuko į mažą uostą netoli Malmės.

Balandžio 29 dienos, penktadienio, ryte švedų jachta atviroje jūroje susitiko su trijų galingų dyzelinių variklių varomu kateriu. Jo priekyje buvo įrengti lizdai dviem torpedoms. Katerio kapitonas Hans Helmut Klose, karo metais plaukiojęs Baltijos jūroje, ir jam patikimi laivo įgulos nariai kalbėjo vokiškai.

Balandžio 30 dieną, šeštadienį, 7 valandą ryto desantininkai, padėkoję kapitonui Andreassonui už globą ir paramą, iš švedų jachtos persikėlė į kapitono Helmut Klose atplukdytą katerį. 25 mazgų greičiu nuplaukęs iki Olando salos kateris sustojo. Nusileidę į valtis desantininkai, kelias valandas paplaukioję atviroje jūroje, vėl pasikėlė į laivą. Kapitonui nustačius kursą į rytus, kateris pasuko Lietuvos link. Iki Lietuvos krantų likus nuplaukti 60 jūrmylių, 20 valandą 30 minučių kateris, padidinęs greitį iki 35 jūrmylių, artėjo prie pakrantės. Buvo rami, tamsi, mažai debesuota naktis. Kateris be šviesų ramiai skrodė mažai banguotą Baltijos jūros paviršių. 23 valandą Maskvos laiku iš denio tolumoje jau matėsi Klaipėdos miesto ir švyturio šviesų pašvaistė.

Pakeitus katerio kursą šiaurės link ir praplaukus Klaipėdos-Palangos ruožą, išryškėjo Liepojos uosto švyturio šviesos. Kapitonas H. Klose pranešė J. Deksniui, kad kateris yra du kilometrai nuo kranto. 24 valandą, davus komandą, iš sustojusio katerio į bangas tekštelėjo per bortą nuleistos dvi guminės valtys. Į pirmąją nusileido Jonas Deksnys su kompasu, Vivudas Šveicas ir Valdis Maksas. Į antrąją nusileido Kazimieras Pyplys-Mažytis, Valdemaras Briedis ir Niksis. Jaunų stiprių vyrų rankų irkluojamos valtys lengvai slydo neaukštų bangų pašiauštu Baltijos paviršiumi. Po dvi su puse valandos trukusio plaukimo, vos brėkštant gegužės 1-osios rytui, valtys įsmigo į bangų suplaktą pakran-

tės smėlį. Ištrauktas ant kranto valtis vyrai supjaustė ir, nuvilkę į kopas, užkasė puriame smėlyje.

Klaipėdos ir Palangos MGB pasienio karinių dalinių bei pasienio užkardų patruliai šventė sovietams įprastą gegužės 1-ąją. Desantininkai traukė į rytus. Peržengę Klaipėdos-Liepojos plentą desantininkai miško proskyna pasuko šiaurės kryptimi. Prašvitus išvargę vyrai Palangos miške sustojo poilsio. Kiek numigę Jonas Deksnys ir Kazimieras Pyplys išėjo ieškoti Darbėnų valsčiaus Želvų kaime gyvenusio ryšininko Antano Martinkaus sodybos.

Tankiame senos biržės jaunuolyne pasislėpę nuo atsitiktinių praeivių akių, kelias valandas numigę desantininkai ramiai praleido dieną. Sulaukę nakties visi šeši vyrai patraukė mišku į rytus. Per naktį spėję pereiti mišką ir apie trijų kilometrų pločio tarpumiškių laukus, švintant atėjo į Joskaudų mišką.

Gegužės 3 dieną sutikti pamiškės gyventojai pranešė desantininkams, kad su jais nori susitikti vietiniai Žemaitijos partizanai. Brendo išdavystės momentas. Anksčiau niekas neįtarė, kad desantininkų grupėje buvo infiltruotas sovietų MGB agentas, 28 metų latvis Vivudas Šveicas-Jansonas.

Vengdamas galimos provokacijos Želvų miške nuo grupės atsiskyrė Mažytis. Pagal žemėlapį ir kompasą nusistatęs žygio kryptį, per Želvių, Joskaudų, Žalgirio, Degimalio ir Aukštikalvio miškus Kazimieras palengva žengė pietų kryptimi Nemuno link.

Mažyčio nuojauta pasitvirtino. Gegužės 5 dieną nuo grupės atsiskyręs latvis Vivudas Šveicas pas Narmontą susitiko su MGB agento Algimanto Zaskevičiaus-„Bagdono“ vadovaujama „partizanų“ - smogikų grupe. Desantininkų grupėje likę Jonas Deksnys, Valdemaras

Briedis ir abu estai Valdis Maksas su Niksi nutarė susitikti su „Bagdono partizanais“. Į susitikimą atvykę smogikai: leitenantas Zaskevičius-„Bagdonas“, pulkininkas Tadas Chodakauskas-„Liūtas“, prezidento Antano Smetonos žmonos brolis, nepriklausomybės metais buvęs Panevėžio miesto burmistras, ir MGB agentas smogikas Jonas Rudžionis-„Obeliskas“, desantininkams prisistatė kaip Žemaičių apygardos štabo pareigūnai. Su likusiais keturiais desanto grupės nariais pabendravę dvi dienas, gegužės 7-ąją „partizanai“ - smogikai nuginklavo ir suėmė Joną Deksnj-Prapuolenj, Valdemarą Briedį-Teofilį ir abu estus.

Po kelias dienas trukusio varginančio žygio visai nepažįstamais Žemaitijos miškais Kazimieras Pyplys-Mažytis pagaliau išėjo į pietinę Kalnėnų miško - Palėkiu kaimo palaukę. Prityrusio partizano žvilgsnis, nuslydęs raibuliuojančios Nemuno tėkmės kryptimi, sustojo prie pakrantėje palinkusio valtį remontuojančo žmogaus.

- Padėk, Die..! Gal reikia pagelbos, dėde? - pakalbino žvejį Kazimieras.

- Ne, dėkui. Jau baigiu, - atidžiai peržvelgęs ginkluotą milžiną atsakė žmogus.

- Tai gal... taip sakant, išbandymui... perkelsit per Nemuną? - paprašė Mažytis.

Po gero pusvalandžio žvejys, padedamas Mažyčio, nuvilko valtį pakrantėn ir nustūmė į vandenį. įšokęs į valtį žmogus patenkintas pasidžiaugė:

- Rodos, vandens neleidžia. Pabandom!..

Įlipęs į valtį Mažytis, stvėręs irklus, nukreipė ją kitoje Nemuno pusėje matomo Burgaičių miško ruožo link. Mažyčio galingai irkluojama valtis, lengvai slysdama neaukštų bangelių pašiauštu upės paviršiumi, netrukus nosimi įsmigo į purų pamiškės smėlį.

- Va tai dėkui, dėde! - padėkojo Mažytis, įbrukdamas į atsisveikinimui ištiestą žvejo delną kelis rusiškus červoncus.

* * *

Grįžęs iš Švedijos, 1949 metų gegužės 5 dieną prisistatęs Tauro apygardos štabe, Mažytis pradėjo eiti ankstesnes štabo pareigūno pareigas. Gegužės antroje pusėje Mažytis apsilankė pas Grabavos kai-

me gyvenančią Anastaziją Karalienę. Prašė perduoti ryšininkei Reginai Budreikaitei raštelį. Į Grabavą kviečiama atvykti Regina atsisakė. Po savaitės Mažytis sėdo ant dviračio ir atvažiavo pas Reginą, gyvenusią Minkovskių gatvėje, Aleksote, Kaune. Perdavęs Reginai Skirmanto linkėjimus ir porą dienų paviešėjęs Mažytis išvažiavo. Aplankė Išlaužo apylinkėse pas ūkininkus besislapstančią motiną.

1949 metų rugsėjo 18 dieną Tauro apygardos štabo pareigūnas LLKS spec. įgaliotinis Kazimieras Pyplys-Mažytis paskirtas tarnybai Pietų Lietuvos (Nemuno) srities Vyriausiosios vadovybės štabe. Netrukus išvyko į Dainavos apygardą.

TAURO APYGARDOJE - TĖVŪNIJOS

Karo tarybos 1949 metų vasario 10 dienos nutarimu, BDPS pavadinimas buvo pakeistas į LLKS (Lietuvos laisvės kovos sąjūdis).

1949 metų gegužės 12 dienos Tauro apygardos vado Fausto įsakymo Nr. 10 § 3 „Visiems rinktinių vadams“, rinktinių partizanų veiklos rajonai buvo suskirstyti tėvūnijomis su tiksliai nustatytomis ribomis.

1949 metų birželio 1 dienos Žalgirio rinktinės vado leitenanto Saidoko įsakymo Nr. 23 § 1 (operat.) buvo sudarytos tėvūnijų vadovybių tarybos, naujai suformuoti skyriai ir grandys, paskirti jų vadai, tiksliai nustatytos veiklos teritorijos ribos.

Žalgirio rinktinėje suformuotos keturios tėvūnijos:

1. Dariaus-Girėno tėvūnija. Vadas - Mindaugas, 1 grandies vadas Jonas Stačiokas-Kovas, 2 grandies vadas Albinas Lencevičius-Ulanas.
2. Trispalvės Vėliavos tėvūnija. Vadas - Jonas Kerutis-Šarūnas, 1 atskiro skyriaus ir 1 grandies vadas Valentinas Sadauskas-Velėna, 2 grandies vadas Stumbras.
3. Šturmo tėvūnija. Vadas Petras Jurkšaitis-Beržas, skyriaus ir 1 grandies vadas Aleksandras Povilaitis-Riešutas, 2 grandies - Pranas Valtys-Šernas, Vytautas Vizgirda-Vytis.
4. Vasario 16-osios tėvūnija. Vadas Pranas Nauburaitis-Tarzanas, skyriaus ir 1 grandies vadas Valentinas Aleksa-Aras, gran-

dies vadas Juozas Totoraitis-Čigonas, 2 grandies vadas Pranas Rudmickas-Uosis.

Vytauto rinktinėje - trys tėvūnijos:

1. Ąžuolo tėvūnija. Vadas - Vytautas Račius-Ąžuolas (1949-03-1950), Juozas Truskauskas-Jūreivis (1950-11-1951-02- 06), Algis Rutkauskas-Miškinis (1951-1952-05-21), grandies vadas Juozas Sasnauskas-Kolumbas, 2 grandies vadas Krienas.
2. Gedimino tėvūnija. Vadas - Feliksas Čereška-Karvelis (1949-06-01-1951 m. vasara), Algis Rutkauskas-Miškinis (1949-05-25-1951).
3. Kęstučio tėvūnija. Vadas Jonas Brazys-Klajūnas, nuo 1949-06-20 Valeras-Kabelis, Albinas Bieliūnas.

Geležinio Vilko rinktinėje suformuotos trys tėvūnijos:

1. Vyčio tėvūnija. Vadas Petras Mockapetris-Kairys, skyriaus vadas Antanas Gudynas-Speigas, nuo 1950-07-27 - jaunesnysis puskarininkis Klemensas Stačiokas-Klemensas, grandies vadas Vytautas Kairiūkštis-Zubrys.
2. Dešinio tėvūnija. Vadas Vytautas Marčiulaitis-Vėjas, nuo 1951-01-14 - Klemensas Marčiulaitis-Karaliūnas, grandies vadas Kazimieras Popiera-Gegužis.
3. Gedimino tėvūnija. Vadas Jonas Šiugždinis-Anupras, grandies vadas Justinas Šiugždinis-Žvirblis, 1 skyriaus vadas Vytautas Kabašinskas-Litas, 2 skyriaus vadas Juozas Juodis-Ungurys.

PARTIZANAS DEŠINYS

Gana ryškų pėdsaką Lietuvos laisvės kovų prieš sovietų Rusijos imperijos ČK-MGB-KGB ir vidaus kariuomenės divizijas istorijos puslapiuose paliko buvęs Lietuvos kariuomenės viršila, partizanas Kazimieras Pinkvarta-Dešinys.

Kazimieras gimė 1917 metais Prienų valsčiaus Giniūnų kaime vidutinių ūkininkų šeimoje. 1938 metais pašauktas į karinę tarnybą tarnavo Kaune, Šančiuose, 5 pėstininkų pulko mokomojoje kuopoje. 1940

metų pradžioje baigusiam apmokymo kursą jam buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. Likusiam po tarnybos Kaziui Pinkvartai 1941 metų pavasarį suteiktas viršilos laipsnis. Sovietų Rusijos armijos daliniams įžengus į Lietuvą, iš tarnybos kariuomenėje pasitraukė.

1942-ųjų pavasarį viršila Kazys Pinkvarta įstojo į formuojamą Lietuvių savisaugos batalioną. Kovodamas Rytų fronte buvo sužeistas. 1944 metais traukiantis vokiečiams, Kazimieras, pasilikęs gimtinėje, iki rudens slapstėsi. Rinko ir kaupė miškuose likusius vokiečių ir sovietų ginklus, ruošėsi kovai prieš Lietuvą „išvadavusį" sovietinį okupantą.

Daugelis Liepaloto, Mačiūnų, Strielčių, Šiauliškių kaimų vyrų, sovietų karinių komisariatų šaukiamų į armiją, pradėjo slapstytis. Prieš šv. Kalėdas viršila Kazimieras Pinkvarta-Dešinys subūrė pirmųjų partizanų grupę. Grupės vadas Prienų šile apmokė jaunus vyrus patikimai naudotis ginklais. Su vyresniu broliu į mišką išėjo ir Berželio slapyvardį pasirinkęs septyniolikmetis Jurgis.

Išlaužo apylinkėse susikūrė kita, gana aktyvaus kaimo berno Viktoro Bendžiūno-Rickaus vadovaujama partizanų grupė. 1945 metų gegužės 25 dieną Prienų šilo partizanų vadų susirinkime Rickus buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės 8 kuopos pirmo būrio vadu, o viršila Dešinys - būrininku.

1945 metų balandžio 14 dieną po Budninkų kautynių žuvus pulko vadui leitenantui Martynui Kuzmickui-Briedžiui, Geležinio Vilko pulko vadovybėje Dešinys buvo bene vienintelis karinį parengimą įgijęs ir fronte „parako uostęs" karys. Atsišaukimus ir įspėjimus bei raportus pasirašinėjo tarmiškai - „Dešnys".

Veiverių ir Šilavoto valsčių Mozūriškių, Skerdupio, Degimų ir Pajiesio kaimų pamiškių ūkininkų sodybose 1945 metų birželio 9-10 dienomis ilsėjosi gausios Geležinio Vilko rinktinės partizanų pajėgos. Birželio 11-osios popietę žvalgai pranešė vadams, kad Pajiesio kaime telkiamos sovietų NKVD karinės pajėgos. Partizanų grupių vadai gynybai vadovauti pasirinko viršilą Kazimierą Pinkvartą-Dešinį. Buvusio Rytų fronto kario sumaniai išdėstytos partizanų gynybos pozicijos penkias valandas trukusiose kautynėse patikimai atmušė kelias priešų atakas.

„Jei ne Dešinio sumanus vadovavimas kautynėms, sovietų

„mongolai“ būtų mus išskerdę“, - pasakojo šių kautynių dalyvis Antanas Baltrušaitis-Erelis, tuomet iš pavojingos kautynių zonos išvedęs sunkiai sužeistą Vincą Senavaitį-Šiaurį. (Degimų-Vilkų kautynių eiga glaustai aprašyta mano knygoje „Suvalkijos partizanų takais“ 1 d., 89-92 psl. - V J.)

Gynybai vadovavęs Kazimieras Pinkvarta-Dešinys iš kautynių lauko pasitraukė priešo kulkos sužeistu skruostu. Tik laiku patekus partizanų medicinos seselės Domicėlės Dičpinigaitytės-Laimutės ir štabo Ryšių poskyrio viršininkės Petronėlės Pušinskaitės-Vilijos globon ir suteikus pirmąją medicinos pagalbą, buvo išvengta skaudesnių pasekmių. Rytų fronte išvengęs rimtesnių sužeidimų prityręs karys sužeistu skruostu ir pažeistu akies nervu neteko pilnaverčio regėjimo.

1945 metų spalio 30 dieną pašventinus Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vėliavą, rinktinės vado atsargos leitenanto Juozo Stravinsko-Žiedo įsakymu Nr. 2 Dešinys buvo paskirtas Kęstučio kuopos vadu.

Antros žymesnės Dešinio vadovautos kautynės - netoli Prienų, „Nuotakų“ kalne. Sudaužytos Prienų stribų vadeivos Alfonso Mozūro ir karinio NKVD dalinio pajėgos, padegti keli priešų kariniai sunkvežimiai.

1946 metų liepos 10 dieną rinktinės vado Žaliuko įsakymu Nr. 14 Dešinys paskirtas Geležinio Vilko rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininku.

1947 metų sausio 20 dienos Tauro apygardos vado Žvejo įsakymo Nr. 7 § 3 Dešinys paskirtas naujai įkurtos Tauro apygardos Kęstučio rinktinės vadu. Tačiau sutrikus sveikatai viršila Dešinys į paskyrimo vietą nenuvyko. Pasveikęs pasiliko vadovauti Geležinio Vilko rinktinės Kęstučio, vėliau - 3, 53 kuopos partizanams.

Rinktinės vado 1948 metų vasario 1 dienos įsakymo Nr. 3 § 2 nuo vasario 20 dienos Dešinys paskirtas 54 kuopos vadu. Pradėjęs vadovauti šiai kuopai, jis rado anksčiau buvusių vadų Nemuno (Vyliaus) ir Pjūklo patikimų gyventojų sodybose įrengtas, gerai užmaskuotas vadavietes.

1947 metų vasarą Baltramurgio kaime Jono Žiobos-Džiugo,

Tėvo sodybos kluone po šaline įrengtame bunkeryje slėpdavosi penki šeši 2, 54 kuopos partizanai. Šakališkių kaime Prano Kedžio-Boso sodybos darže prie tako iš trobos į dirbtuves Kadugys, Žvalgas, Balandis ir Robinzonas įsirengė gana talpią keturių penkių gultų slėptuvę.

Skriptiškių kaime Prano Sikorskio sodybos kluone įrengtame bunkeryje, iki 1948 metų pabaigos slėpėsi Vėjas, Leopardas, Lapinas ir Tetervinas. Bunkerio anga buvo malkinėje, maskuojama prie kluono pamatų sukrautomis skiedromis stogams dengti.

Pagrindinė Dešinio slėptuvė buvo prie Igliaukos palių, Mačiuliškių kaime, Vinco Lanausko sodybėlės tvartelyje. Landa į šešių vietų bunkerį buvo įrengta prie tvarto sienos pristatytoje malkinėje, maskuojama malkomis ir skiedromis. Ventiliacijos anga, įrengta prie tvartelio pamatų augusio seno uosio išpuvusiame kamiene, patikimai teikė partizanams tyresnio oro.

1948 metų pradžioje Geležinio Vilko rinktinės 2 kuopos partizanams sekti ir likviduoti Prienų apskrities MGB štabo vadai užvedė agentūrinę bylą „Otbrosy“ - „Atmestieji“. Užverbuoti agentai ir slapti informatoriai sekė kiekvieno jiems įtartino gyventojo žingsnius. Agentai „Šaltas“ ir „Lapė“ pranešė juos užverbavusiems „kūmams“, kad Šilavoto valsčiaus Sarginės apylinkės pirmininkas Petras Patalavičius, gimęs 1905 metais, nuo 1947 metų pradžios Akuoto slapyvardžiu su „banditais“ palaiko ryšius. Agentas „Lapė“ informavo, kad kitas Šilavoto valsčiaus apylinkės pirmininkas, Pirktavietės seniūnas Jonas Kairiūkštis-Ožys yra Geležinio Vilko partizanų ryšininkas ir palaiko ryšį su Petru Patalavičiumi.

Prienų MGB operatyvinio skyriaus čekistai nustatė, kad 1947 metais Jono Buloto-Anbo užverbuotas Patalavičius turėjo ryšių su Jonu Kairiūkščiu, iš kurio gautą „banditų“ korespondenciją perduodavo Petrui Žilinskui-Šatui iš Ūtos Sruogos. Šis siuntą perduodavo 2 kuopos vadui Pjūklui. Antros kuopos vado pavaduotojas Jonas Bulota-Anbo atėjęs į Sarginę išsišaukė į kiemą Patalavičių ir liepė gaunamą iš Žilinsko siuntą slėpti „tainike“ - slėptuvėje, kurią nurodys GVR Žvalgybos skyriaus viršininkas Kurtas. Rastą „tainike“ siuntą perduoti Žilinskui.

1947 metais kuopos vadas Pjūklas ir Tetervinas su Lapinu dar tris

kartus iš Žilinsko paėmė ir perdavė siuntas Geležinio Vilko rinktinės štabui.

* * *

1948 metų gruodžio 30 dieną Dešinys raportu Nr. 5 prašė GVR vadą atleisti iš štabo Ryšių poskyrio viršininko pareigų, paliekant vykdyti tik tiesiogines 54 kuopos vado pareigas. Būrio vadas Vitas Marčiulaitis-Vėjas dėl sutrikusios sveikatos iš rajono žvalgo pareigų buvo atleistas.

1948 metų gruodžio 30 dieną į 54 kuopos 1 būrį Kovo slapyvardžiu buvo priimtas dvidešmtmetis Pranas Kaminskas iš Igliškėlių valsčiaus Purviniškės kaimo.

Gana saugi 54 kuopos partizanų slėptuvė buvo Skriptišių kaime, Marijos Mažeikienės sodybos kluone po grendymu. Anga įrengta kluone prie šalinės, kita atsarginė - trauktis ištikus pavojui, buvo Igliaukos Palių pelkių pusėn, keli metrai už kluono, dirbamos žemės darže. Dvi Mažeikienės dukterys, partizanų Vinco Grigonio-Leopardo ir Petro Burinsko-Tetervino „simpatijos“, buvo „etatinės sargybinės“, atidžiai stebėjusios MGB karinių pajėgų prieigas prie sodybos. Taigi tuomet partizanų vadinamajame „Žvaigždyne“ vyrai jautėsi gana saugūs. Kaime šnekėta, kad Mažeikienė - Šilavoto stribų vado Vinco Skinkio pusseserė. Tačiau Šilavoto „garnizono“ čekistai nevengė kartais patikrinti ir kolaborantų giminaičių ištikimybę „radnajai“ partijai.

1948 metų kovo pradžioje Kazimieras Pinkvarta-Dešinys ir Vitas Marčiulaitis-Vėjas, Vėjelis, vakaroję „Žvaigždyno“ troboje, sutemus sulindo į bunkerį. Juos palydėjusi, uždariusi slėptuvės angą ir paskleidusi ant jos pusglėbį šiaudų šeimininkė atėjo į trobą. Vos spėjus išlukštenti kelias ankštis šabalbonų, dirst pro langą - pilnas kiemas sovietų kareivių.

- Kūr bunkerys? Kūr banditaai? Gdie oni priatalis? (Kur jie slėpėsi? - rus.) - įvirtęs į trobą įprastu rusiškai lietuvišku žargonu šaukė Šilavoto MGB viršininkas leitenantas Vasil Kolesov.

- Nematėm... Nežinom! - atkakliai gynėsi Mažeikienė ir abi dukterys. Visą naktį leitenantas Kolesov su kareiviais, sugulę ūkelio pastatuose, pasaloje laukė partizanų... Troboje prie sienos susodintas „Žvaigždyno“ moteris išlaikė iki pat ankstaus ryto... Prašvitus emgebis-

tai kruopščiai apieškojo visus sodybos pastatus. Nieko įtartino neradęs, priešpiečiais Kolesov kareivius iš sodybos išsivedė. Dvi paras, sakytum, ant minos bunkeryje prasėdėję partizanai Dešinys ir Vėjas, sutemus išlindo iš požemio ir išėjo.

Gegužės pabaigoje Baltramurgio kaime, Džiugo, Tėvo sodyboje Dešinys susitiko su iš Vakarų grįžusiu Tauro apygardos pasiuntiniu Mažyčiu, Audronių.

Nuo 1949 metų pavasario Dešinys dažnai slėpdavosi Skriptiškių - Ūtos Sruogos kaime, prie Igliaukos palių, Kazio Janulio sodyboje. Ten kluono šalinėje po šiaudais Dešinys buvo įsirengęs slėptuvę.

1949 metų birželio 5-osios paryčiais Dešinys su keturiais kovotojais grįždami iš Prienų šilo užsuko į Kazio Janulio sodybą. Per dieną partizanai ilsėjosi kluone. Sutemus Kovas, Tetervinas, Vėjas ir Žvalgas iš sodybos išėjo. Pas Janulius liko tik vienas kuopos vadas Dešinys.

* * *

„Artimas Janulio kaimynas Vincas Bražukas ir jo duktė Anelė dieną naktį nenuleidžia akių nuo kaimyno sodybos... Paskutinėmis dienomis Anelė Bražukaitė gyveno viena mintimi - kaip nepražiopsoti Dešinio“, - Prienų rajono laikraštyje „Naujas gyvenimas“ rašė okupantų ruporas rašeiva Antanas Žobakas.

„Motina tik žegnojasi, matydama, kad jos vyras prilipęs prie vieno lango, duktė - prie kito. Sutemus tūno sode ar už kluono. Kuždasi su Žilinsku Vincu... Oi, nelaimę jūs užsitrauksit... Jaučia mano širdis!..“ - priekaištauja dukrai Bražukienė.

„Temstant Anelė susigūžė sodo kampe ir prieblandoje pamatė pakluone nukūprinančius kelis vyrus. Išeina...

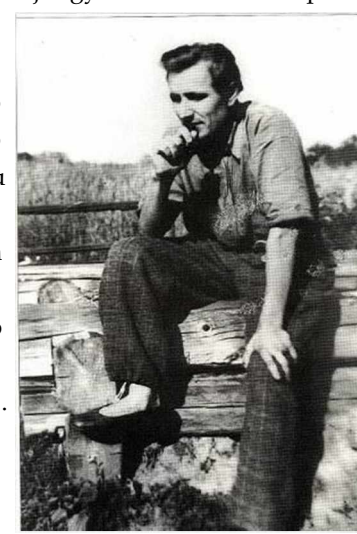

Partizanas Kazimieras Pinkvarta-Dešinys

Ką daryti? Riktelėti pievoje tūnantiems liaudies gynėjams... Bražukas susigūžė už alyvų krūmo, paskui atsargiai pasitraukė į savo sodą. Anelė iš užuolaidos pastebėjo per kelią žengiantį šešėlį, kuris pranyko Janulio kieme... Aiškiai matė karišką kepurę ir priekin atkištą automatą," - rašė komunistinis rašeiva Žobakas.

DEŠINIO ŽŪTIS

1949 metų birželio 6-osios pavakare Šilavoto valsčiaus MGB viršininkas leitenantas V Kolesovgavo slapto informatoriaus „Laukaičio" pranešimą, kad Skriptišių kaime pas Kazį Janulį slepiasi ieškomas partizanas Dešinys. Leitenanto Kolesov pasiųsti stribai iš Naujasodžio ir Pažarsčio kaimų atvarė tris ūkininkų Jonelio, Radžiūno ir Mieldažio po porą arklių kinkytus vežimus. Temstant į vežimus susėdo trys lengvais „Degteriov" kulkosvaidžiais ir automatais ginkluotų emgebistų ir stribų grupės.

Į Jonelio vežimą įšokęs pats MGB viršininkas, šalia pasisodinęs skundiką „Laukaitį", šūktelėjo: „Jezdžiai! Važiuok!" - pakartojo lietuviškai.

Ūkininkams raginti arklių nereikėjo. Pajutę ginklų ir neįprastą, specifinį „rusų soldatų" aprangos tvaiką jie iškart perėjo į smagią risčią. Vakaro rimtį sudrumstė vežimų bildesys. Pastotės su 15 baudėjų per Žarstą ir Mielaišupį strimagalviais nubildėjo Naujosios Ūtos link. Skuigės kaime pasukusios į dešinę pastotės atvažiavo prie Palių miško. Trumpas Kolesov instruktažas... Griškamurgio kaime palikę pastotis kareiviai, trimis grupėmis prislinkę prie „Laukaičio" nurodyto „objekto", apsupo Janulio sodybą.

Leitenantas Kolesov į sodybą pasiuntė penkis kareivius. Pirmąjį į kluoną įėjusį ir kopėčiomis ant šieno lipusį kareivį nutrenkė Dešinio pistoletų šūviai. Nušokęs nuo šieno partizanas šaudydamas iš dviejų pistoletų iššoko į kiemą. Žengusį vos kelis žingsnius Kazimierą Pinkvartą-Dešinį nukirto emgebisto automato serija. Tai patvirtina įrašas MGB agentūrinėje byloje Nr. 41/64, 140 psl.:

„Šilavoto MGB viršininkas V. Kolesov 1949. 06. 06 gavo a/s (slapto pranešėjo, - V. J) „Laukaitis" pranešimą, kad jam iš vietinio

gyventojo žinoma, jog Naujosios Ūtos kame partizanų rėmėjo Kazio Janulio sodyboje slepiasi 54 kuopos vadas Dešinys.

MGB leitenantas Kolesov su 15 garnizono kareivių grupe trimis vežimais atvažiavo į vietą. 1949 m. birželio 7 d. 2 val. MGB karinis dalinys blokavo Janulio sodybą. Pasiųsti penki kareiviai krėtė sodybos pastatus. Kluone kareivis Gorkov pamatė ant šieno gulintį civiliai apsirengusį žmogų, kuris su dviem pistoletais pašoko ir šaudydamas į Gorkov metėsi per duris į kiemą. Prie durų stovėjęs kareivis Mileiko iš automato nukovė išbėgusį banditą.

Iš paimtų dokumentų nustatyta: Pinkvarta Kazys, Juozo, gimęs 1917 metais Prienų valsčiaus Giniūnų kaime, Geležinio Vilko rinktinės 54 kuopos vadas, slapyvardžiu Dešinys, karinis laipsnis - majoras, Geležinio Vilko rinktinės štabo narys.

Paimta: iš kairės rankos - „Parabellum“, iš dešinės - „Kolt“ ir 40 šovinių. Foto nuotrauka - Dešinys ir Tigras.

Rastos apdovanojimų juostos, šifruotų užrašų bloknotas. Majoro ženklai rasti kišenėse.

Suimtas „band rezervistas" Beržo slapyvardžiu - Janulis Kazys, gimęs 1923 metais, 1947 metais įstojęs į Dešinio rezervo grupę. 1947-1949 metais savo ūkyje slėpęs majorą Dešinį.

Paieškomas jo brolis Antanas Janulis-Šermukšnis, gimęs 1929 metais, rezervo narys“.

Nukautą Kazimierą Pinkvartą-Dešinį okupantai parvežė į Šila-

Nuotraukoje: Prie Kazimiero Pinkvartos-Dešinio karsto

votą ir išvertė MGB būstinės kieme. Stribų mūriuko daržinėje atremtas į sieną Laisvės karys „sėdėjo“ gal dvi paras.

Tartum įvertinęs vieno pagrindinių Geležinio Vilko rinktinės kūrėjų majoro Dešinio nuopelnus savo Tėvynei, čekistų leitenantas Vasilij Kolesov leido jį palaidoti Šilavoto parapijos kapinių nekrikštytų kūdikių ir buvusių laisvamanių zonoje.

Dešinio kapo vietą kapinėse parodė Naujasodžio ūkininkas Jonelis, tuomet parvežęs į Šilavotą nušautą partizaną. Kiek pasvirusi pušelė tarsi gyvas paminklas 42 metus ištikimai saugojo ir savo spygliais tarsi kruvinom ašarom barstė ir puošė partizano, tautos didvyrio Dešinio kapą.

Atkūrus nepriklausomybę, atkasus partizano kapą, pamatėme prie pušies šaknų „pasodinto“, sakytum, pasiruošusio stoti ir eiti ginti lietuvių tautos Laisvę, karžygio palaikus...

Kazimiero Pinkvartos-Dešinio palaikai buvo pašarvoti Mačiūnų kaime, sesers Marcelės namuose, netoli jo gimtinės. Partizanas palaidotas Prienų kapinėse, šalia motinos kapo.

FAKTAI KALTINA

Kruvini sovietų Rusijos NKVD-MGB-KGB bei Raudonosios armijos pėdsakai, okupacijos metais įbrėžti Lietuvos žemėje, paliko gana gilius randus. Tik maža dalis buvusių MGB-KGB agentų smogikų ir niekšų sulaukė teisėto atpildo. Šiandien labai pikta ir apmaudu laisvos Lietuvos televizijos ekranuose stebėti šlykščiai išsišiepusių smogikų - žudikų fizionomijas, girdėti giriantis kruvinais „žygdarbiais“...

Niekšišką priešams tarnavusių agentų veiklą akivaizdžiai atskleidža MGB agentūrinėse bylose rasti įrašai:

„Mūsų agentai: „Šaltas“ - 1949. 06. 11 provokavo banditų ryšininką Petrą Patalavičių-Akuotą... „Lapė“ - 1949. 06. 17 panešė apie Kairiūkštį Joną-Ožį, palaikantį ryšį su Patalavičiumi... Agentas „Vytautas“ 1949. 07. 18 pranešė Šilavoto MGB organams, kad Patalavičius atnešė jam paketą „banditų“ atsišaukimų. Jiems sekti užverbuotas mūsų agentas „Puškinas“.

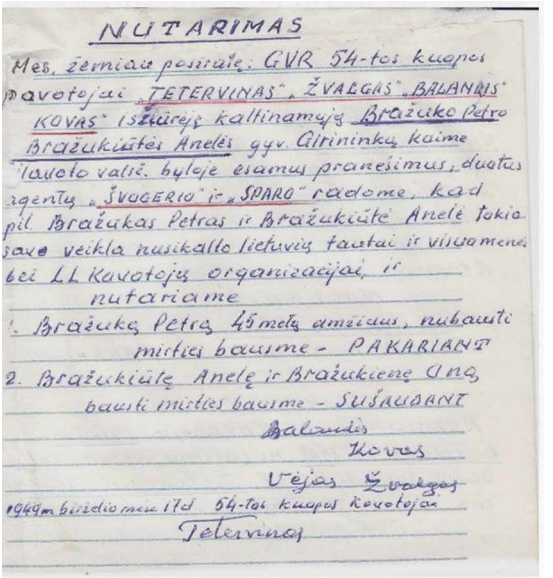
NUTARIMAS

Mes, žemiau pasirašę: GVR 54-tos kuopos
kovotojai „TETERVINAS", „ŽVALGAS", „BALANDIS"
„KOVAS" išžiūrėję kaltinamųjų Bražuko Petro
Bražukiūtės Anelės gyv. Girininkų kaime
Šilavoto valsč. byloje esamus pranešimus, duotas
agentų „ŠVOGERIO" ir „SPARO" raštelio, kad
pil. Bražukas Petras ir Bražukiūtė Anelė tokia
savo veikla nusikalto lietuvių tautai ir visuomenei
bei LL Kovotojų organizacijai, ir
nutariame
1. Bražuką Petrą 45 metų amžiaus, nubausti
mirties bausme - PAKARIANT
2. Bražukiūtę Anelę ir Bražukienę Oną,
bausti mirties bausme - SUŠAUDANT
Balandis
Kovas
Vėjas Žvalgas
1949 m birželio mėn 17d 54-tos kuopos kovotojai
Tetervinas

Iki šių dienų išlikęs Laisvės kovotojų dokumentinis palikimas gana kuklus. Tačiau rasti užkasti metaliniai bidonai su partizanų dokumentais pakankamai demaskuoja tautos išdavikų paliktas nenuplaunamas kruvinas dėmes mūsų tautos istorijos puslapiuose. Agentų ir seklių išduotų daugelio Lietuvos Laisvės kovotojų žūties aplinkybių faktai, išlikę Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės dokumentuose, kaltina.

MGB agentūrinėje byloje f 3 Nr. 41/64 įrašyta:

„Bražuko teta Varancienė MGB organams pranešė: 1949 metų birželio mėn. 17 dieną apie 23 valandą į Petro Bražuko namus Ūtos Sruogos kaime du ginkluoti vyrai atsivedė surištomis rankomis apylinkės pirmininką Žilinską Vincą, gimusį 1927 metais, ir prie tvarto durų pakorė.

Pakorė ir Bražuką Petrą, Jono, gimusį 1908 metais. Sugrįžę į trobą sumušė, surišo, paguldė ant grindų ir sušaudė Bražukienę Mariją, gimusią 1905 metais, ir dukterį Bražukaitę Anelę, gimusią 1931 metais."

Remiantis LLKS Tauro apygardos vado 1948 metų liepos 3 dienos įsakymu Nr. 15 ir liudininkų parodymais, Geležinio Vilko rinktinės 54 kuopos vado Dešinio žūties kaltininkams pateikti kaltinimai perduoti partizanų Karo lauko teismui.

NUTARIMAS

Mes, žemiau pasirašę GVR 54 kuopos kovotojai: Tetervinas, Žvalgas, Balandis ir Kovas, išžiūrėję kaltinamųjų Bražuko Petro ir Bražukiūtės Anelės, gyv. Girininkų kaime, Šilavoto valse., byloje esa-

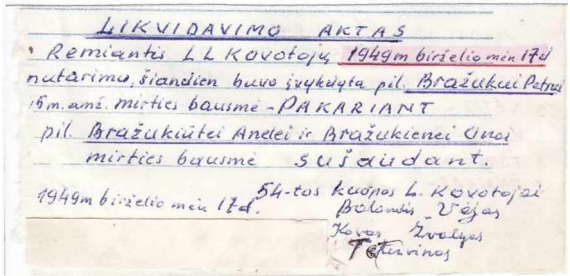
LIKVIDAVIMO AKTAS
Remiantis LL Kovotojų 1949m birželio mėn 17d
nutarimu, šiandien buvo įvykdyta pil. Bražukui Petrui
45m. amž. mirties bausmė - PAKARIANT
pil. Bražukiūtei Anelei ir Bražukienei Onai
mirties bausmė SUŠAUDANT.
1949m birželio mėn 17d.
54-tos kuopos L. Kovotojai
Balandis - Vėjas
Kovas Žvalgas
Tetervinas

mus pranešimus, duotus agentų „Švogerio“ ir „Sparo“, radome, kad pil. Bražukas Petras ir Bražiukiūtė Anelė, tokia savo veikla nusikalto lietuvių tautai ir visuomenei bei LL kovotojų organizacijai, ir

NUTARIAME

1. Bražuką Petrą, 45 metų amžiaus, nubausti mirties bausme PAKARIANT.

2. Bražukiūtę Anelę ir Bražukienę Onę bausti mirties bausme SUŠAUDANT.

Balandis, Kovas, Vėjas, Žvalgas, Tetervinas
54-os kuopos kovotojai

1949 m. birželio mėn. 17 d.

LIKVIDAVIMO AKTAS

Remiantis LL Kovotojų 1949 m. birželio mėn. 17 d. nutarimu, šiandien buvo įvykdyta pil. Bražukui Petrui, 45 m. amžiaus, mirties bausmė - PAKARIANT. Pil. Bražukiūtei Anelei ir Bražukienei Onai mirties bausmė - SUŠAUDANT.

54-os kuopos L. kovotojai: Balandis, Vėjas, Kovas, Žvalgas, Tetervinas

1949 m. birželio mėn. 17 d.

KRUVINOS 1949 METŲ SEKMINĖS

Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūnijos skyriaus vadas Vytautas Kabašinskas-Litas birželio 5 dieną Guogų kaimo gyventojai Šukevičių Julei sakęs, kad partizanas Kostas Navickas-Viltis kvietęs jį į savo tėviškę švęsti Sekmines. Nors ir nenorėjęs dalyvauti tose vaišėse, sakė, jog šis Kosto kvietimas jo nedžiugino, nes okupantai didžiųjų švenčių metu dažnai rengia partizanų paieškas ir rengia pasalas.

1949 metų birželio 5-osios naktį Litas su trimis partizanais atėjo į Dobilios kaimą, Navickų sodybą. Šeimininko saugomi partizanai iki vėlyvų pusryčių ilsėjosi. Jau priešpiečiais sukilę vyrai, šeimininkių pakviesti, sėdo prie šventinėmis vaišėmis padengto stalo. Nė vienas nenujautė, kad šios vaišės trims iš jų bus paskutinės...

1949 metų birželio 6 dieną 11 valandą Pakuonio MGB viršininkas leitenantas Kudriašov gavo MGB užverbuoto išdaviko „Albinos" pranešimą, kad Vainatrakio kaime, Jono Navicko sodyboje, sūnus Kostas su trimis Lito būrio partizanais švenčia Sekmines. Leitenantas Kudriašov skubiai paskambino Prienų MGB štabui, prašydamas atsiųsti pagalbą.

Po pietų, apie 17 valandą, Prienų rajono MGB 2-N skyriaus viršininko majoro Medvedev vadovaujamos dvi MGB čekistų ir garnizono kareivių grupės blokavo prie Dobilios ežero pelkės krūmų prigludusią Navickų sodybą. Viena aštuonių emgebistų grupė, vadovaujama kapitono Kudriašov, artėdama prie išdaviko nurodytos sodybos pamatė iš namų išbėgančius kelis civiliais drabužiais vilkinčius vyrus. Du partizanai: Gedimino tėvūnijos grandies vadas Jurgis Gelčys-Zuikis ir Kostas Navickas-Viltis, atsišaudydami pistoletais traukėsi į ežero pakrančių pelkes. Sutelkta okupantų „Degteriov" kulkosvaidžio ir kelių automatinių ginklų ugnis juos nukovė dar nepasiekusius krūmų.

Kiti du vyrai išbėgę iš trobos peršoko kelią, perbėgo gretimo ūkio kiemą ir įšoko į išplaukusių rugių lauką. Atsargiai slinko batsiuvio Kazio Advilonio sodybos link. Čia juos pasitiko nuo Taurakiemio slinkusios kitos emgebistų grupės ginklų ugnis...

Gedimino tėvūnijos 1 skyriaus vadas Vytautas Kabašinskas-Litas, pakeitęs

Vytautas Kabašinskas-Litas ir Kostas Navickas-Viltis

kryptį, traukėsi per išplaukusių rugių lauką, lengvai sužeistas pasitraukė.

Žiemą žuvusio Žiedo kuopos vado Dėdės brolį Klemensą Išganaitį-Sūnų priešo šūviai nukovė Advilonių sodo patvoryje. Tai patvirtino ir žūties vietą parodė įvykį mačiusios Birutė ir Marija Advilonytės.

KGB agentūrinės bylos f - 3 Nr. 41/64,101 puslapyje įrašyta:

„Iš Putino, Vilties-Kosto Navicko rankos paimtas „Nagan“ Nr. 11880 ir vienas neiššautas šovinys. Rastos 6 šovinių tūtelės.

Iš Zuikio-Jurgio Gelčio - „Parabellum“ Nr. 7723 su dviem koviniais šoviniais ir kišenėje PG - 42 granata.

Sūnaus-Klemenso Išganaičio rankoje - TT Nr. 1510, apkaboje likęs vienas neiššautas šovinys.“

Nukautus partizanus emgebistai parvežė į Pakuonį ir suvertė į Kuojos upelio krante, pakilioje vietoje, artimesnių gyventojų iškastas dvi daržovių saugyklų duobes... Po 42 metų, 1991 metų vasarą, atkasus vietinių gyventojų parodytą buvusių duobių vietą, vienoje rasti keli gyvulių ir žmonių kaulai. Vietiniai žmonės pasakojo, kad pavasariais ir po liūčių pakilus upelio vandens lygiui, duobes užsemdavo. Senkant vandens lygiui išplaudavo mažesnius palaikų kaulus...

Antros duobės vietoje rasta dalis partizano Klemenso Išganaičio-Sūnaus palaikų. Nuo palaikų nukėlus krūtinės kaulus slėgusią, tikriausiai stribų užverstą betoninio šulinio rentinio nuolaužą, partizano sesuo Anelė rado ir atpažino broliui dovanotą kryželį, medalikėlį ir kelias baltinių sagas.

Partizano Sūnaus palaikai perlaidoti Jonučių kapinėse. Minint Išganaičių: Juozo-Dėdės ir Klemenso-Sūnaus, žūties 60-ąsias metines, partizanų sesers sūnaus Prano Krišnicko pastangomis Šilavoto valsčiaus Lankelių kaime, jų gimtinės lauke, ant buvusios Jiesios (dabar iškasto kanalo) kranto, pastatytas lauko akmenų paminklas.

Špoko ir Ungurio žūtis

Juozas Juodis, gimęs 1927 metais Pakuonio valsčiaus Kėbliškių kaime, partizano kovos kelią pradėjo 1945 metų pavasarį kartu su vyresniais broliais Vytautu-Šarūnu ir Algirdu-Merkiu.

1945-1947 metais Ungurio slapyvardžiu kovojo Geležinio Vilko rinktinės vado Mindaugo brolio Algirdo-Vermachto, Merkio vadovaujamoje kuopoje. 1946 metų gruodžio 2 dieną Tauro apygardos vado įsakymo Nr. 36 § 11 GVR 5 kuopos 2 būrio vadas Ungurys buvo apdovanotas pasižymėjimo juostele „Už narsumą“.

1947 metų sausio 12 dieną kuopa priskirta suformuotos Birutės rinktinės štabo pavaldumui ir pavadinta Žiedo kuopa.

1948 metų gegužės 5 dieną baigusiam II laidos puskarininkių apmokymų kursą partizanui Unguriui suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis, jis paskirtas 1 būrio vadu.

1948 metų Birutės rinktinės vado Algirdo įsakymu Nr. 44 puskarininkį Dėdę atleidus iš vado pareigų, jaunesnysis puskarininkis Ungurys nuo spalio 15 dienos paskirtas laikinu Žiedo kuopos vadu.

1949 metų kovo 21 dienos Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 1 Žiedo kuopa pervesta į Geležinio Vilko rinktinę. 1949 metų gegužės 12 dienos Tauro apygardos vado Fausto įsakymu Nr. 10 partizanų veiklos plotus suskirsčius tėvūnijomis, Juozas Juodis-Ungurys buvo paskirtas skyriaus vadu.

1949 metų birželio 24 dieną Ungurys su savo

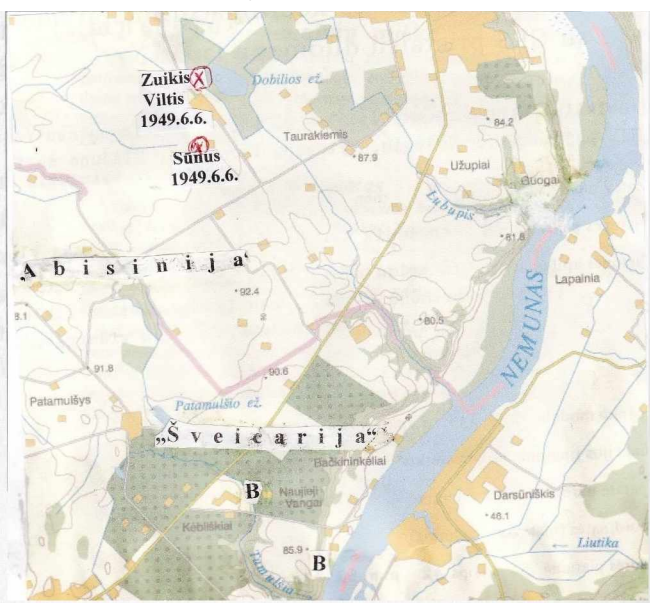

Partizanų Jurgio Gelčio-Zuikio, Kosto Navicko-Vilties ir Klemenso Išganaičio-Sūnaus žūties vieta

broliu Albinu-Šturmu, partizanais Jurgiu Miliausku-Sapnu ir Antanu Santockiu-Špoku dienojo Dubravos kaime, Prano Mačiulskio sodyboje. Dubravos durpyno direktorius Veigeltas, tą ankstų rytą slapčia pasekęs partizanus, grįžo namo. Sėdęs ant arklio raitas nuskubėjo pas Panemunės MGB čekistus. MGB viršininko leitenanto Kerbelio vadovaujamas karinis garnizonas ir skyrininko Juozo Savicko atvesti keli stribai nedelsiant sušoko į brezentu dengtą mašiną ir Vaišvydavos mišku nuburzgė į Dubravą. Neprivažavę pusę kilometro iki išdaviko nurodytos vietos, miške palikę „merikonišką“ mašiną, kareiviai grupelėmis po du tris, prislinkę mišku, apsupo Mačiulskio sodybą. Kieme sargyboje budėjęs sodybos šeimininkas pravėręs duris šūktelėjo: „Supa... rusai!“ ir nuskubėjo pasitikti į kiemą slenkančius emgebistus.

Pirmieji per langus iššokę Ungurys ir Špokas, nuvirtę už betoninio šulinio rentinio, automatų serijomis bandė dengti besitraukiančius kovos draugus. Tačiau po keliolikos minučių dviejų automatų kalenimas nutilo...

Okupantų ir tautos išgamų stribų Savickų ginklų ugnies nukirsti garbingai žuvo Gedimino tėvūnijos skyriaus vadas jaunesnysis puskarininkis Juozas Juodis-Ungurys ir partizanas Antanas Santockis-Špokas.

1946 metais nepavykus nušauti Panemunės stribų vadą Juozą

Partizanas Juozas Juodis-Ungurys

Partizanų Juozo Juodžio-Ungurio ir Antano Santockio-Špoko žūties vieta

Savicką, buvęs stribas Antanas Santockis pasitraukė pas partizanus. Nesulaužęs duotos priesaikos Patalmušio partizanas Špokas garbingai žuvo.

TIGRO MEDŽIOKLĖ

Geležinio Vilko rinktinės vado ir štabo pareigūnų sekimui 1946 metų vasarą Marijampolės apskrities NKGB skyriaus čekistai užvedė agentūrinę bylą Nr. 533 - „Pažįstami". MGB operatyvinio skyriaus čekistų užverbuoti agentai „Jurgis", „Miškas", „Šaltas", „Vasiljev" ir tankus slaptų informatorių, maršrutinių seklių ir pranešėjų tinklas uoliai sekė ir nuolat informavo MGB štabą apie partizanų lankomas vietas. 1948 metų balandžio 1 dienos ataskaitoje Prienų apskrities MGB viršininkas majoras Ševčenko gyrėsi: „Remiantis agentės „Vasiljev" ir informatoriaus „Jono" pranešimais, šių metų kovo mėnesį buvo užmušti šeši Geležinio Vilko banditai. Pagal agentūrinę bylą Nr. 580 - „Pauki" („Vorai", - rus.), per ataskaitos laiką nukauti penki banditai. Pagal agentūrinę bylą Nr. 606 -„Neprimušti", nukautas vienas Kastyčio grupės banditas. Šiuo metu turime: 2 (du) vidaus agentus, 4 (keturis) agentus kovotojus, 11 (vienuolika) kitų kategorijų agentų ir 186 slaptus pranešėjus.

Iš agentų išbrauktas „Petras", kitiems organams pervesti agentai „Paukštis" ir „Budnikas". Vidaus agentas „Uraganas" nukautas kaip banditas. Naujai užverbuoti „Dėdė" ir „Regina".

1948 metų balandžio 4 dieną Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadu paskirto Juozo Baltrušaičio-Tigro medžioklei ir sunaikinimui Prienų MGB štabo vadovybė skyrė ypatingą dėmesį. Šilavoto MGB viršininko leitenanto Vasilij Kolesov užverbuotas agentas Mataušas Reškinis-„Čkalov" pranešė, kad Degimų kaimo gyventojų Prano Reškinio, Albino Ulecko ir Pridotko sodybose naktimis - sistemingai, kartais ir dienos metu poilsiauja Geležinio Vilko partizanai. Ir jo namuose, Šiaulių kaime, kartais lankosi rinktinės vadas majoras Tigras ir kapitonas Čempionas, leitenantai Rytis ir Kairys, „banditai" Vilkas, Pipiras ir kiti jam nepažįstami partizanai.

1948 metų balandžio pradžioje KGB agentų „Jurgio", „Šalto",

„Miško“ ir „Čkalov“ pranešimais operatyvinių KGB skyrių darbuotojai, pasitelkę valsčiuose dislokuotas MGB karines pajėgas, pradėjo rengti įtariamų gyventojų sodybų sekimo pasalas ir apgultis.

KGB agentūrinėje byloje Nr. 35/7 208 puslapyje įrašyta: „Mūsų operatyvinis darbuotojas, kalbėdamas su Pranu Juodsnukiu, Antano, sužinojo, kad buvo priverstas iš Pagirėlių kaimo išsikraustyti į Šilavotą. Persikėlimo priežastis buvo ta, kad 1947 metų gruodžio mėn. 20 dieną dingo be žinios jo sūnus Klemensas, gimęs 1923 metais. Iki 1946 metų pabaigos Klemensas buvo Šilavoto VO MVD liaudies gynėju ir už nedrausmingumą ir girtuokliavimą buvo atleistas... (Lapas iš bylos išplėštas, - V. J.)

Rugpjūčio mėnesį Pranas Juodsnukis iš SSRS Irkutsko srities tremtinės Marės Varanauskaitės gavo laišką, kuriame ji rašė, kad gyvena kartu su Albina Spūdyte. Albina jai sakiusi, kad jos jaunikis Klemensas užmuštas ir užkastas Pagraižio miške, prie Juozo Spūdžio lauko. Pranas Juodsnukis niekam apie to laiško gavimą nepasakojo. Po to jo namuose apsilankė Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Baltrušaitis-Tigras, Motiejaus.

Tigro paklaustas, ar Pranas Juodsnukis pažįsta jį, atsakęs, kad pažįsta... Dar Pranas Juodsnukis mūsų darbuotojui sakė, kad išgertuvių metu kalbėdamas su broliu Jurgiu įsitikino, jog jis palaiko ryšį su Geležinio Vilko rinktinės vadu Tigru ir grupės partizanais. Jurgis visuomet žino apie partizanų vykdomus išpuolius ir yra priešiškai nusiteikęs sovietų valdžiai... (14 teksto eilučių iškirpta, - V. J.)

Šaltinis „Jurgis“ informavo MGB operatyvinius darbuotojus, kad aplankęs Pagirėlių kaimo gyventoją Šumauskienę sužinojęs, jog „nuo 1945 metų banditas Tigras su bendrais dažnai lankosi pas Siaurusevičienę. Jos sūnus Pranas „organų“ buvo nušautas kaip banditas. Magdė Petruškienė yra Tigro pusseserė. Pati Šumauskienė 1948 metų liepos mėnesį mačiusi pas Petruškienę buvusius Tigrą ir Kazį su Vytu Juodsnukiu. Tigras buvo civiliais drabužiais ir turėjo du pistoletus. Jurgis Juodsnukis yra banditų rėmėjas. Ji pati - Šumauskienė - davė Jurgiui kelis rublius, kai jis rinko aukas Mišioms už žuvusį banditą Klemensą Baltrušaitį.“

KGB agentūrinėse bylose Nr. 41/63, Nr. 41/64 operatyvinių čekistų įrašuose atsispindi neįtikėtinai niekšiška, rodos, gana padorių ir patikimų asmenų veikla. Kas tuomet galėjo įtarti, kad artimas Tigro giminaitis, Prienų MGB agentas „Vasara“ taps Tigro persekiotoju!? Arba Prienų apskrities MGB čekistų užverbuotas agentas „Levas“, 1945 metais buvęs partizanas Aras, kartu su broliais Antanu, Juozu ir Klemensu Baltrušaičiais prie Siaurusevičių šulinio kasęs duobę bunkeriui, sakytum, dresuotas šuniukas, taps Tigro pėdsekiu...

1948 metų rugpjūčio 15 dieną „Vasara“ pranešė čekistams, kad pas jį buvo atėjusi Tigro pusseserė Marė Nykštaitytė, gimusi 1915 metais, gyvenanti Balbieriškio valsčiaus Žiegždrių kaime. Ji sakė, kad nuo 1946 metų palaiko ryšį su Geležinio Vilko rinktinės vadu, pusbroliu Tigru. Be to, ji esanti Dainavos apygardos Kunigaikščio Vaidoto partizanų grupės vado Spyruoklio asmeninė ryšininkė. Jos namuose po kelias dienas slepiasi 3-4 partizanai.

1948 metų gruodžio 22 dieną „Vasara“ pranešė, kad Nykštaitytė pasakojo, jog gruodžio 15 dieną pas ją atėjo Spyruoklis su trimis partizanais ir per dieną jos kambaryje prie pečiaus įrengė bunkerį 3-4 asmenims.

„Ruošiama dokumentacija Nykštaitytės suėmimui“, - teigiama agentūrinės bylos Nr. 41/46 91 puslapyje.

1948 metų lapkričio 15 dieną agentas „Vasara“ pranešė šefams: „Svečiuojantis Pajuodupio kaime pas brolį užėjo senas pažįstamas Jurgis Juodsnukis. Jis sakė, kad buvo atėjęs Tigras su dviem palydovais ir po pusvalandžio išėjo, nes jiems reikėjo nueiti dar 30 kilometrų...“ Šaltinis „Vasara“ prašė Jurgio suorganizuoti jo susitikimą su Tigru.“

Gavęs šį gana svarų agento „Vasaros“ pranešimą Prienų MGB štabas „numatė imtis agentūrinių operatyvinių veiksmų, panaudojant ir čekistines karines priemones“.

1. Čekistai nurodė „Vasarai“ išeiti maršrutu: Pagirėlių kaimas, aplankyti „band sposobniką“ Jurgį Juodsnukį, sužinoti Tigro atsakymą dėl susitikimo, kaip buvo sutarta Pajuodupyje. Jeigu Jurgis susitarė su Tigru dėl jo susitikimo su „Vasara“, tai sužinoti, kur ir kada jo lauks. Jeigu Jurgis su Tigru nesusitarė, būtina galimai greičiau surengti šį susitikimą, „nes būtina pasitarti labai rimtais klausimais“. Susitikęs su Tigru

agentas „Vasara“ turi papasakoti jam, kad jis palaiko ryšį su amerikiečių patikėtiniu Jasinsku, kuris ne kartą važiavo į JAV atstovybę Maskvoje. Ten susipažinęs su pogrindinės organizacijos nariu Glamba, per kurį galimas žvalgybinių žinių paketo perdavimas amerikiečių žvalgybai.

Neatmetama galimybė, jog Tigras pasiūlys mūsų agentui „Vasarai“ pereiti į nelegalią padėtį arba įstoti į veikiančią „bandą“. Pereiti į nelegalią padėtį „Vasara“ turėtų sutikti. Apie pašnekesius su Tigru ir jo patarimus agentė „Vasara“ praneš mums (MGB) ir tolimesnei įvykių eigai bus paruoštos papildomos priemonės... Reikia suteikti galimybę „Vasarai“ įrengti slėptuvę „banditų“ štabui ir jo nariams, per kuriuos bus galima nustatyti kanalus ryšiui su štabu,“ - agentei „Vasarai“ rekomendavo čekistų vadai.

2. Greitu laiku pagalvoti dėl Šumauskienės užverbavimo.

3. Išaiškinti aktyvių partizanų rėmėjų Jurgio Juodsnukio ir jo vaikų Kazio, Vyto ir Zabelės ryšius su Geležinio Vilko rinktinės vadu Tigru ir jo grupės nariais.

4. Agentūriniais ir oficialiais būdais nustatyti Tigro pusseserės Petruškienės ryšius su artimais jai asmenimis ir bandyti juos užverbuoti. Periodiškai rengti karinių formuočių pasalas prie Jurgio Juodsnukio, Petruškienės ir Siaurusevičienės sodybų.

Išvardintas priemones vykdo: 2-N YO MGB viršininko pavaduotojas kapitonas Rudnicij, vyresnysis operatyvinis įgaliotinis KRO vyresnysis leitenantas Sergeičik, Šilavoto BO MGB viršininkas leitenantas Kolesov.

* * *

„1948 metų rugpjūčio mėnesį Jurgiui Juodsnukiui ir jo vaikams: Kaziui, gimusiam 1924 metais, Vytui, gimusiam 1926 metais, ir Izabelei, gimusiai 1928 metais, užvesta agentūrinė byla „Laukiantieji“, - teigiama agentūrinėje byloje f. 3 Nr. 41/46.

Vykdant MGB štabe numatytas karinių formuočių priemones, Švenčiaviškio girioje buvusią Jurgio Juodsnukio sodybą kelias savaites, kas antrą trečią naktį, apguldavo MGB kareivių grupės ir kantriai, iki paryčių, laukdavo ateinančių partizanų. Tačiau mūsų gudrusis namų sargis Topas, bėgiodamas aplink trobas ir išskirtiniu balso

tembru amsėdamas, kiekvieną sodybos link artėjantį praeivį įspėdavo apie gresiantį pavojų. Gana ryškius sodybos apgulties pėdsakus - išguląs palikdavo palapinėmis - apsiaustais užsimaskavę sovietų kareiviai. Anksti rytais praeidamas mūsų „Afrikos“ pagiriais Tėtis sekimo postų vietose rasdavo sutryptus „machorkos“ suktinių nuorūkų rusiškų laikraščių „Pravdos“ ar „Izvestijų“ skiautėse likučius.

Įspėtas Tigras ir partizanai tik būtino reikalo verčiami ir tik dienos metu užsukdavo į „Afriką“. Laimė, „Pesliukės - Peslių karalystės“ palaukėse partizanai ginkluotų susidūrimų su pasalose sugulusiais okupantų kareiviais išvengė.

Pastoviai, kelias savaites MGB garnizonų kareiviai apguldavo ir Pagirėlių kaimo Magdelenos Petruškevičienės ir Siaurukų - Siaurusevičių sodybas.

Sekant f-3 agentūrinės bylos Nr. 41/64 23-25 puslapių įrašus akivaizdu - 1949 metų pradžioje „Vasaros“ veiklos geografinė zona plėtėsi. Vasario 22 dieną Prienų MGB „kūmams“ pranešė, kad vasario 18 dieną Prienuose sutiktas Tigro ryšininkas Pranas Kazlauskas iš Šilavoto valsčiaus Maldabūdžio kaimo pasakojo, jog prieš dvi dienas užėjęs Tigras sakė buvęs Kaune ir įsigijęs dokumentus. Bet apsilankyti Prienuose neturi laiko.

Vasario 21 dieną „Vasaros“ namuose lankėsi Tigro ryšininkė Ona S., kuri atvežė iš Kauno du litrus spirito, litrą degtinės ir pusantro litro likerio. Ona žmonai sakė, kad kovo 4 dieną bus partizano Žaibo vardinės. Gėrimus ateis paimti Tigro siųstas „Vasaros“ pažįstamas žmogus, tačiau jo pavardės nepasakė.

1949 metų kovo 1 dienos ataskaitoje Nr. 675 LSSR saugumo ministrui generolui majorui Kapralov Prienų YO MGB viršininkas papulkininkis Ševčenko gyrėsi: „Mes ruošiamės Tigrą paimti pas agentą „Vasarą“.

1949 metų balandžio 6 dieną „Vasara“ lankėsi Vartų kaime pas Tigro ryšininką, buvusį partizaną Joną Stankūną. Čekistų nurodymu „Vasara“ prie vaišių stalo bandė iškvosti iš Stankūno apie jam žinomas partizanų slėptuvių vietas. Tačiau jis buvo gana santūrus ir „šaltinis“ nieko nesužinojo.

Balandžio 11 dieną Stankūnas į „Vasaros“ namus Prienuose atnešė ir perdavėjo žmonai Tigro laišką. Sakė, buvo atėjęs Tigras ir trys partizanai. Pasakojo, kad greitai turėtų prasidėti karas su Vakarais. Įduodamas Stankūnui laišką Tigras sakęs, kad greitai bus dar vienas žmonių trėmimas. Po pusantros valandos partizanai išėjo, - žmonai pasakojęs Stankūnas.

KGB agentūrinės bylos Nr. 41/46 104 puslapio Įrašas teigia:

„1949 metų balandžio mėn. 17 dieną mūsų agentas „Vasara“ pranešė: „Pirmadienį, 1949 metų vasario 4 dieną, į mano namus buvo atėjęs Tigro ryšininkas Stankūnas ir perdavė žmonai Tigro laišką, kuriame jis rašė:

„Brangieji,

Man labai malonu, kad galiu pasveikinti Jus gyvus ir sveikus. Nors galvoju įvairiai: kai kas galėjo išvažiuoti ir toliau. Taip laikykitės. Didelis pageidavimas susitikti su Jumis. Bet baisiai blogai, kad dabar turiu labai mažai laiko. Kada būtų galima, pranešiu.

Aš gyvenu puikiai. Judu, einu ir tik matote, kokie reikaliukai, jei pas Jus yra kas nors dėl manęs, tai įduokite, tegul atneša. Be to, Monikute, Jūs žadėjote raudonos medžiagos, kurios man labai reikia.

Matote, neturiu apatinių kelnių, reikėtų pasiūti. Jeigu galite, nupirkite dvi poras trusikų todėl, kad tie susinešiojo, o aš nuvažiuoti į Kauną niekaip neprisirengiu. Vis to laiko nėra. Kai tik susitiksime, atsidėkosiu.

Taip, jau turi būti mano laikrodis pas Jus. Jei galite, tai perduokite.

Kol kas. Laimės Jums. - Aš. 1949 m. balandžio 7 d.“

„Gavusi Tigro laišką žmona labai apsidžiaugė ir labai prašė, kad Stankūnas perduotų jos norą susitikti su broliu.

Perskaičiusi laišką žmona norėjo jį įmesti į krosnį sudeginti. Bet aš paprašiau leisti ir man jį perskaityti. Duodama laišką man žmona perspėjo - perskaičius jį sudeginti. Aš jai ir pažadėjau tai padaryti“, - pranešė „Vasara“.

Laišką „šaltinis“ išsaugojo ir perdavė jį mums“.

1949 metų balandžio 18 dieną Prienų MGB organams „Vasara“

pranešė, kad buvo sutikęs Stankūną. Šis paklausęs, ar niekas neatvežė Tigro laikrodžio, ar nieko neturime perduoti Tigrui. Kadangi žmona nieko nenupirko ir laikrodžio niekas neatnešė, „Vasara“ atsakęs Stankūnui, kad perduoti Tigrui nieko neturi.

Šaltiniui „Vasarai“ duota užduotis - parašyti Tigrui atsakymą, kad žmona ir jis norėtų susitikti su juo pasitarti. „Patarta išpildyti Tigro prašymą ir nupirkti jo prašomus daiktus. Jeigu nežinomas asmuo atneštų „Vasarai“ Tigro laikrodį, pokalbyje nustatyti nors pirminius tos asmenybės duomenis ir pranešti mums,“ - pageidavo čekistai.

„Priklausomai nuo tolimesnio susirašinėjimo su Tigru, apie mūsų priemones spręsti kiekvienu atskiru atveju. Kadangi mūsų agentas „Vasara “ gyvena viename name su mūsų bendradarbiais, o namo šeimininkai buvo ištremti, būtina agentą nedelsiant apgyvendinti kitoje vietoje,“ - nusprendė Prienų MGB vadai.

* * *

Ataskaita Nr. 1367

LTSR saugumo ministrui gen. mjr. Kapralovui

1949 m. gegužės 5 d.

1949 metų balandžio mėnesį Prienų MGB štabe gauta agentūrinė medžiaga verta dėmesio. 1949 metų balandžio 13 dieną agentas „Levas“ pranešė, kad Šilavoto valsčiaus Pagirėlių kaime gyvenantis Siaurukas palaiko ryšį su Geležinio Vilko rinktinės vadu Tigru. Tigro apsaugai Siaurukas šulinyje įrengė bunkerį 3-4 asmenims, kuriame 1947 metų gruodžio mėnesį slėpėsi ir pats „šaltinis“, turėjęs ryšį su Tigru ir jo grupe.

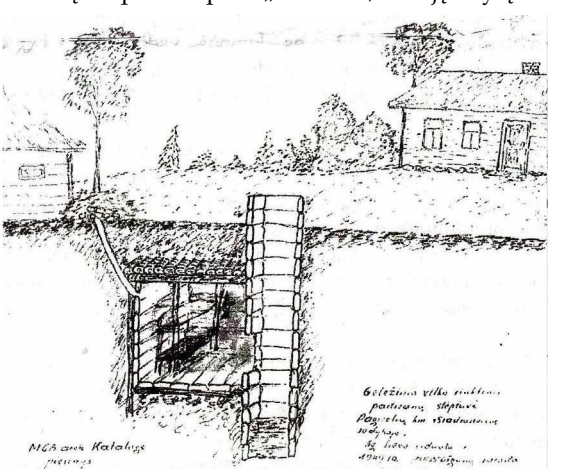

Geležinio Vilko rinktinės vado bunkeris Siaurusevičių sodyboje. Iš KGB archyvo

„Levas“ sakė, kad Tigras šiame bunkeryje slėpėsi ir 1949 metų žiemą, bet „šaltinis“ bijojęs pranešti MGB organams, nes būtų užmuštas, kadangi apie bunkerį žinojo tik jis ir Siaurukas.

Norėdami surasti ir paimti Tigrą, mes atlikome čekistinę kovinę operaciją. Kratos metu buvo surastas bunkeris - labai gerai įrengtas, bet negyvenamas, nes jame buvo vandens“ - čekistų įrašas agentūrinėje byloje Nr. 41/64 104 puslapyje.

TIGRO PĖDOMIS

1949 metų balandžio 23 dieną agentas „Levas“ pranešė, kad prieš tris dienas Prienuose susitiko su Jiestrakio kaimo gyventoju Pranu Beitnaru. Jis „šaltiniui“ pasakojo labai bijąs dėl savo sodyboje įrengto Tigro ir jo grupės partizanų bunkerio. Jame yra radijo imtuvas ir štabo dokumentai. Kurioje vietoje bunkeris, Beitnaras nesakė.

Agentui „Levui“ duota užduotis artimiausiu metu susitikti su Beitnaru ir atsargiai nustatyti bunkerio jo sodyboje vietą ir kokie partizanai jame slepiasi.

Gegužės 30 dieną „Levas“ pranešė: „Gegužės 26 dieną pas mane atvažiavęs Tigro ryšininkas Beitnaras sakė, kad persikelia gyventi į Prienus. Paklausus, kaip su tuo Tigro bunkeriu, šis atsakęs, kad Tigras su štabu persikelia į Balbieriškio valsčiuje paruoštą patikimesnį bunkerį.

Beitnaras klausė „Levo“, ar partizanams negalima už pinigus įsigyti dokumentus ir įsikurti Kaune arba Vilniuje. MGB pareigūnai agentui „Levui“ davė užduotį - „padėti“ „banditams“, norintiems gauti pasus.

Taigi buvęs partizanas Aras, Prienų MGB čekistų užverbuotas, tapo paklusnia „šlapia višta“ - agentu „Levu“. Gelbėdamas savo sveiką kailį, sekė buvusio bendražygio pėdomis ir įdavinėjo okupantams jo ryšininkus bei rėmėjus.

1949 metų liepos 11 dieną „Vasara“ Prienuose susitiko su Jurgiu Juodsnukiu. Tigro ryšininkas Ūsas, - Jurgis net nenujautęs MGB šaltinio „Vasaros“ negarbingos išdavikiškos veiklos, - pasakė jam, kad galimybė susitikti su Tigru sutarta. Po pietų abu išėję iš Prienų, pakeliui

išsiskyrė. Jurgis nuėjo pas Kazį Petrušką į Mačiūnus taisyti vežimo, o „šaltinis“ „Vasara“ pakeleivinga mašina nuvažiavo į Pajuodupį. Čia išlipęs iš mašinos pavakare atėjo į Jurgio namus. Namuose rado Magdę Juodsnukienę ir jos dukterį Zabelę. Apie 22 valandą 15 minučių į trobą atėjo Tigras. Po trumpo pokalbio Tigras su „šaltiniu“ išėjo į Švenčiaviškio girią. Nutolę apie 300 metrų nuo Jurgio namų abu nuvirto ant šakų pakloto ankstesnio kirtimo biržėje. Prakalbėjo iki 6 valandos ryto. Tigras giminaičiui sakęs, kad 11 valandą eis į Veiverių mišką, o nakčia su grupe keliaus į Vaišvydavos miškus, kur įsikūręs štabas. Kur ir koks štabas, nesakė. Ten jis turi gauti kažkokius dokumentus.

Į „šaltinio“ klausimą, kada grįš į šias vietas, Tigras atsakęs - liepos 21-22, jeigu niekas nesukliudys. Į Vaišvydavos miškus Tigras sakė eis maršrutu: Pakuonis-Darsūniškis-Vaišvydava... Susitiks, kai sugrįš, ir prašė „šaltinį“ atsivesti žmoną ir dukterį. Kur susitiks, praneš.

Komentaras. Šis Prienų KGB agento „Vasaros“, čekistų įvardinto „šaltinio“, susitikimas su Tigru ir jų pokalbiai užfiksuoti Prienų MGB agentūrinėje byloje Nr. 41/46. Kada Prienų KGB operatyvinio skyriaus vadai gavo agento „šaltinio“ „Vasaros“ susitikimo su Tigru ir pokalbių išklotines, nustatyti nepavyko. Tačiau akivaizdu, kad čekistai šia niekšiška išdavyste pasinaudojo ir Geležinio Vilko rinktinės vadui Tigrui gana greitai „susuko“ operaciją „Osenneje gnezdo“ („Rudens lizdas“, - rus.).

Nuostabą kelia pernelyg patikimas Tigro atvirumas: gana detaliai iškloti artimiausiu metu numatomi veiklos planai. Tiksliai nurodytas net būsimo žygio maršrutas.

„Liepos viduryje pas mus atvyko rinktinės vadas Tigras. Jį sutikti buvo nuėję kuopos vadas Anupras ir Žilvinas. Su juo į „Imperijos“ bunkerį parsivedė svečius: kuopos vadą Kairį ir vieną partizaną, slapyvardžiu Gaudenis. Jis buvo paskirtas į mūsų būrį ir pasiliko pas mus. Iki ryto vaišinomės. Švintant sugulėme miegoti. Pramiegojome patį baisiausią dalyką - mūsų ieškojo rusai, bet didžiausiai mūsų laimei, bunkerio nesurado...

Anupro ir Žilvino palydėti svečiai, Tigras su palydovais iš „Im-

perijos“ išvyko,“ - dienoraštyje rašė Gedimino tėvūnijos partizanas Povas.

„Tos apniukusios dienos popietę netoli Naujojo Klebiškio kaimo palaukės, girioje, užsikūriau „ruginukės bravorėlį“. Tik užkaitus katilui ir dar nepasirodžius iš „triūbikės“ nuo Cepeliškių pusės garui, iš girios išniro du pažįstami partizanai civiliais drabužiais: Tigras ir Lapinas. Po geros valandos maišymo plona srovele iš vamzdelio pradėjo tekėti pats „macniausias“ skystimėlis. Tačiau mano svečiai, paragavę po čerką - stikliuką, rimtesnės „šnapso degustacijos“ atsisakė. Temstant, nors ir siūliau pasilikti nakvoti, partizanai pakilo ir dingo miške,“ - pasakojo Povilas Rūškys.

Tigras su Lapinu, atsisveikinę su Rūškiu, Naujojo Klebiškio-Kalveliškių laukais kirtę Pagraižio girios kampą, lenkę Leskavą, papieviais atėjo į Kuprių kaimą, Latvaičių sodybą. Vietiniai gyventojai prisimena, kad liepos 22 dieną per Bagotiškių, Kuprių, Pašiekštupio ir Grigaliūnų kaimus perėjusi Veiverių ar Kazlų Rūdos MGB garnizonų kareivių ir stribų grupė. Tačiau gyventojų sodybų nekrėtė ir iš apylinkių pasitraukė.

Komentaras. Birutės Adomėnienės knygoje „Likviduoti Skirmantą“, 198 puslapyje teiginys, kad „jos („Veros“ - Marijos Koženevskajos) pranešimu buvo susektas ir nužudytas Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Baltrušaitis-Tigras“, nenurodžius šio teiginio pagrindo, pagrįstai kelia abejonių. Ji gyveno Kazlų Rūdoje ir dirbo kariniame restorane. Daugiausiai bendravo su sovietų kariškiais. Ką bendro galėjo turėti ši rusų tautybės moteris su Skriaudžių apylinkių gyventojais? Kokie ryšiai galėjo ją sieti konkrečiai su Kuprių kaimo gyventojais? Kas jai pranešė, kad Tigras slepiasi Latvėnų sodyboje? Patikimo pagrindo nėra (V. J.).

TIGRO ŽŪTIS

Liepos 22 dienos pavakare susirinkome Pagirėlių kaime švęsti mūsų Dėdukienės - Magdelenos vardines. Po vidurnakčio iš lauko į trobą atėjęs Valatkų Antanas sakė: „Danguje ant Skriaudžių šviečia raketų pašvaistės...“ Pakilę nuo vaišių stalo išpuolėme į lauką ir stebėjo-

me šį neeilinį fejerverką... Nejučiomis įsirėžė nerami mintis: „Kažkas iš mūsiškių įkliuvo. Negi Tigras, žadėjęs ateiti pas mūsų dėdukienę - jo pusseserę Magdeleną?“ Tolumoje, pilkšvo rūko gaubiamoje padangėje, gal penkiolika-dvidešimt minučių vis nušvisdavo raudonų raketų pašvaistės... Kiek sugedusia nuotaika grįžę į trobą tęsėme vaišes.

1949 metų liepos 22-osios vakare Veiverių valsčiaus Kuprių kaime, Latvaičių namuose susirinkę kviestiniai svečiai šventė dukters Magdelenos vardadienio išvakares. Vakaronėje dalyvavo dvi varduvininkės draugės, keli kaimynai ir du partizanai: Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras ir štabo narys Lapinas.

Po daugelio metų, pašventinus kryžių žuvusiam partizanui Tigrui atminti, Latvaičių Magdelena pasakojo: „Prieš 12 valandą Lapinas su dviem merginomis išėjo. Po pusvalandžio, mums su Tigru stovint virtuvėje prie durų, pasigirdo smarkus beldimas į lauko duris. Rusai šaukė: „Otkryvai dveri!“ („Atidaryk duris!“ - rus.). Partizanas Tigras, pravėręs virtuvės langą, šoko į lauką. Pokštelėjo keli pistoleto šūviai. Nuaidėjo automato serija. Ir viskas nutilo. Dar pusvalandį rusai šaudė į padangę spalvotas raketas.“

Išaušus liepos 23-iosios rytui mūsų krašte pasklido žinia, kad prie Skriaudžių žuvęs vienas partizanas. Į Mauručių stotį atvežtas sužeistas civilis... Sako, susišaudymo metu sužeistas sodybos šeimininkų sūnus.

Aktas

1949 m. liepos mėn. 23 d., Kazlų Rūda

Mes, Kazlų Rūdos VO MGB viršininkas kapitonas Gaponenko, vidaus kariuomenės 6 šaulių kuopos 2 rinktinės 353 *šaulių pulko vadas, MGB vyresnysis leitenantas Vasiljev, vyresnysis operatyvinis įgaliotinis, KP VO MGB vyresnysis leitenantas Zimin, 6 šaulių kuopos 2 rinktinės* 353 *šaulių pulko vado pavaduotojas, MGB vyresnysis leitenantas Sivkov ir eilinis Babin sudarėme šį aktą:*

Marijampolės VO MGB nurodymu buvo apsupta ir iššvalgyta Kauno rajono Veiverių valsčiaus Kuprių kaimo gyventojo Latvaičio sodyba. OVG vidaus kariuomenės 6 šaulių kuopos 2 rinktinės 353 šaulių pulko MGB pajėgos, vadovaujamos vyresniojo leite-

Kryžius Latvaičių sodybos sodelyje Juozo Baltrušaičio-Tigro atminimui

nanto Zimin ir vyresniojo leitenanto Sivkov, 1949 metų liepos 23-iosios naktį Latvaičio name aptiko vieną ginkluotą banditą, kuris, bandant paimti jį gyvą, pasipriešino - pradėjo šaudyti iš pistoleto, bet atsakomąja automato serija kareivio Banin buvo nušautas.

Iš jo paimta: šautuvas AVT Nr.1228, pistoletas,Malter" Nr. 794 ir 90 kovinių šovinių. Geležinio Vilko rinktinės operatyviniai dokumentai ir topografiniai žemėlapiai.

Bandito kūnas nuvežtas į Kazlų Rūdą, atpažinimui numestas VO MGB kieme, siekiant nustatyti, ar tai tikrai yra rinktinės vadas Juozas Baltrušaitis-Tigras, Motiejaus.

Atliekant operaciją aukų ir ginkluotės nuostolių mūsų pusė nepatyrė.

Kapitonas Gaponenko, vyr. leitenantas Vasiljev,
vyr. leitenantas Zimin, vyr. leitenantas Sivkov, eilinis Babin

Partizanas Vilkas

1945 metų kovo 4 dieną į Šilavoto valsčiaus Vykdomąjį komitetą atvyko valsčiaus Žemės ūkio skyriaus vedėju paskirtas agronomas Antanas Vosylius. Antroje kovo pusėje agronomas Vosylius su Vykdomojo komiteto pirmininku Jonu Kulboku nuvyko į Jiestrakio mokykloje surengtą valstiečių susirinkimą „mokyti" žemdirbius, kaip pasėti pavasarinis javus užkariautojų sovietų pavyzdžiu - „stachanovietiškai atlikti pavasario sėją". Netikėtai į mokyklą dvejomis rogėmis

atvažiavo keli partizanai. KP (b) narys Jonas Kulbokas, iššokęs pro langą, partizanų šūvių sužeistas, pasinešęs Šilavoto link, pabėgo.

Antanas Vosylius, vengdamas bolševikų ir NKVD čekistų represijų, pasitraukęs su partizanais Vilko slapyvardžiu, priimtas į Geležinio Vilko 8 kuopos Žaliavelnio grupę eiliniu partizanu.

Prienų MGB užverbuoto agento informatoriaus „Pograničnik" pranešimu, 1949 metų liepos 28 dieną 5 valandą ryto Prienų valsčiaus MGB vyresnysis įgaliotinis kapitonas Karoblin su leitenanto Mišutin vadovaujama karinio dalinio Nr. 5360 kareivių grupe išvyko į Prienų rajono Giniūnų, Pačiudiškių, Čiudiškių kaimus ieškoti partizanų.

Čiudiškių kaimo gyventojo Antano Petraičio sodyboje tarp 12-13 valandos pietavo Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vadas Kairys, skyrininkas Speigas ir Vilkas. Šeimininkui įspėjus apie artėjančią emgebistų grupę, partizanai Lisajaus vandens malūno tvenkinio pakrantės krūmais patraukė Petraitiškių kaimo link. Krūmų pakraštyje grandies vadas Vilkas automato ugnimi bandė sulaikyti priešą. Tačiau kelias automato serijas paleidusį Antaną Vosylių-Vilką nukovė emgebistų kulkosvaidžio serija.

Čekistinės kovinės operacijos aktas

Čiudiškiai, 1949 m. liepos mėn. 28 d.

Mes, žemiau pasirašę Prienų MGB vyresnysis operatyvinis įgaliotinis kapitonas Karoblin, MGB karinio dalinio Nr.5360 leitenantas Mišutin ir eiliniai kareiviai: Višniakov ir Rogov, pranešame, kad atliekant operaciją Čiudiškiuose, netoli Petraičio sodybos, buvo sutiktas banditas, bandė ginklu pasipriešinti. Kilus susišaudymui, buvo nukautas.

Apžiūrint nustatyta, kad tai Antanas Vosylius, gimęs Skriaudžiuose, Veiverių valsčiuje, slapyvardžiu Vilkas, Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės adjutantas.

Prie nukautojo rasta: automatas PPS, pistoletas TT, 80 kovinių automato šovinių ir 3 rageliai automato šovinių.

Operatyvinis įgaliotinis MGB kapitonas Karoblin
Dalinio vadas leitenantas Mišutin
Kareiviai: Višniakov, Rogov

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnų ir kuopų vadų posėdžio, įvykusio 1949 metų rugpjūčio 8 dieną,

Protokolas Nr. 1

Dalyvavo: rinktinės štabo viršininkas Rytis, rinktinės Ūkio skyriaus viršininkas Žaibas, štabo Aprūpinimo skyriaus viršininkas Lapinas, 52 kuopos vadas Kairys ir laikinai einantis pareigas 54 kuopos vadas Tetervinas.

Posėdžio dalyviai susikaupimo minute pagerbė žuvusį rinktinės vadą Tigrą. Rinktinės štabo viršininkas Rytis supažindino posėdžio dalyvius su esama tikrąja rinktinės padėtimi, žuvus rinktinės vadui Tigrui, ypač pabrėždamas rinktinės vado svarbą ir atsakingumą. Ūkio skyriaus viršininkas Žaibas pasiūlė į rinktinės vado postą buvusį Geležinio Vilko rinktinės (dabar perkeltą į Vytauto rinktinę) Rikiuotės skyriaus viršininką partizaną Čempioną. Visi posėdžio dalyviai šiam pasiūlymui vienbalsiai pritarė. Nutarė prašyti apygardos vadą Faustą perkelti Čempioną į Geležinio Vilko rinktinės vado postą.

Kad štabe, ypač rinktinėje, nebūtų nesutarimų ir nesklandumų, nes tai ypač kenkia organizacijai, 52 kuopos vadas Kairys pasiūlė kreiptis į apygardos vadą (...), kad joks nepažįstamas asmuo nebūtų paskirtas Geležinio Vilko rinktinės vadu. Visi posėdžio dalyviai šiam pasiūlymui vienbalsiai pritarė ir dar kartą paprašė apygardos vadą paskirti Geležinio Vilko rinktinės vadu buvusį štabo Rikiuotės skyriaus viršininką Čempioną.

Posėdį uždarė rinktinės štabo viršininkas Rytis, paskatindamas visus nenuilstamai, nežiūrint bet kokių aukų ir toliau darbuotis LLK sąjūdyje.

Dalyvavusiųjų parašai: Žaibas, Rytis, Lapinas, Kairys, Tetervinas

Nuorašas tikras: Rytis, rinktinės štabo viršininkas

/LVOA f. 3377, ap. 55, b. 227, 1.1. Originalas. Mašinraštis./

ČEMPIONAS - GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADAS

Jonas Valentą gimė 1914 metais Marijampolės valsčiaus Trakiškių kaime žemdirbių šeimoje. Nepriklausomybės metais dirbo tėvų ūkyje.

1935-1938 metais tarnavo Marijampolės 9 pėstininkų pulke. Likęs po tarnybos, puskarininkio laipsniu paleistas į atsargą. Grįžo į tėvų ūkį.

1944 metų rugpjūčio pradžioje sovietų armijai vėl okupavus Sūduvos kraštą, pašauktas į sovietų armiją Jonas pradėjo slapstytis. 1944 metų rudenį stambokas Jonas Valentą, Čempiono slapyvardžiu įstojo į buvusio ulonų puskarininkio Albino Selioko-Šrapnelio organizuojamą partizanų grupę. 1945 metų spalio 30 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado Žiedo įsakymu Almo (Eumo) ir Šrapnelio grupes performavus į Vytauto kuopą Čempionas buvo paskirtas 2 būrio vado pavaduotoju. Nuo 1946 metų rugsėjo 10 dienos Vytauto kuopa buvo pavadinta 1 kuopa. 1947 metų birželio 10 dienos GVR vado įsakymu Nr. 24 Čempionas paskirtas rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininku.

Apygardos vadas Faustas, gavęs Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnų protololą, Joną Valentą-Čempioną, nuo 1949 metų gegužės 18 dienos perkeltą į Vytauto rinktinės štabą, žodiniu įsakymu įpareigojo grįžti ir vadovauti Geležinio Vilko rinktinei.

LLKS Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei
Įsakymas Nr. 9
Būstinė, 1949 m. rugsėjo mėn. 10 d.
Rikiuotės sritis

§ 1. Žuvus rinktinės vadui leitenantui Tigrui, laikinai rinktinės vadovavimą perėmiau.

Įsakau visiems tėvūnijų vadams ir kovotojams nuo šių metų rugpjūčio mėn. 28 d. klausyti mano įsakymų.

Pagrindas. Rinktinės štabo pareigūnų ir tėvūnijų vadų posėdžio, įvykusio 1949 m. rugpjūčio mėn. 8 d. protokolas Nr. 1 ir apygardos vado žodinis įsakymas.

§ 2. Skelbiu žiniai ir vykdymui Tauro apygardos vado įsakymą Nr. 9 iš š. m. balandžio mėn. 12 d. ir Pietų Lietuvos srities laikino vado įsakymą Nr. 2 iš 1949.03.10. (...)

§ 3. Geležinio Vilko rinktinės vadą leitenantą Tigrą, garbingai žuvusį kautynėse su MVD Veiverių valsčiaus Kuprių kaime, išbraukti iš rinktinės asmeninės sudėties nuo š .m. liepos 22 dienos.

Originalą pasirašė: Čempionas, Rinktinės vadas

Nuorašas tikras: Rytis, adjutantas

Nuorašo nuorašas tikras: Lokys, rinktinės vado adjutantas

/LVOA, f. 3377, ap. 55, b. 226, 1. 159. Nuorašo nuorašas. Mašinraštis/

PRIENŲ MGB ČEKISTŲ NAGUOSE

1949 metų rugpjūčio 15 diena - Žolinių vakaras. Užlipęs ant naujai pastatytos trobos lubų nuvirtau į šiene paklotą guolį. Su mintimi: „Rytoj važiuosiu į Kauną... Vyrai bus nupirkę bilietus į Sporto halę stebėti bokso sunkiasvorių - Algirdo Šociko ir Nikolajaus Koroliovo susirėmimą," užmigau...

Ryte, tik prašvitus, kerzinio bato spyrio į padus ir įsakmaus rusų čekisto: „Bandit, podnimaisia!" („Bandite, kelkis! - rus.) išbudintas praplėšiau akis... Kojūgaly atstatę automatus stovėjo dar trys kareiviai. Pakilęs ir įšokęs į kelnes, pažvelgęs žemyn nustebau: kieme sukinėjosi dar keli sovietų kareiviai. Kareivių atvarytas į senąją gryčią, pamatęs Tėtį ir susirūpinusią Mamą, supratau - „supakuoti".

Ginkluotų palydovų išvaryti į lauką, nuaidėjus signalinių šūvių serijai, pasukome Šilavoto link. Atvaryti prie „Mūrelio" ir sulaipinti į sunkvežimį, aš, Tėtis ir mus saugantys kareiviai kažko laukėme. Po keliolikos minučių iš Būdviečio kareiviai atsivarė brolį Kazimierą ir įlaipino jį pas mus į mašiną. Ginkluotų kareivių saugomi, atvažiavome į Prienus.

„Viešnagė“ Prienų MGB štabo būstinėje, buvusio banko Vytauto gatvės mūre, prasidėjo tardymo kabinete „imtynėmis“ su neaukšto ūgio MGB tardytoju majoru. Tvėręs mane už švarko atlapų majoras Medvedev pradėjo „apklausą“. Instinktyviai įsikibau į sovietų majoro kitelio atlapus. Kabinete „šokant pasiutpolkę“ iš mano švarko kišenaitės iššokęs dvipusis veidrodėlis, tėkštelėjęs į grindis ir sudužęs mažais gabalėliais, iki šių dienų išliko atminty...

Tris mėnesius trukusių KGB budelių - čekistų žiaurių tardymų košmaro neaprašinėsiu. Tai patyrė kas penktas doras lietuvis. Pagaliau gruodžio mėnesio pabaigoje KGB „varanoku“ - grotuota dengta mašina nuvežtas patekau į Kauno „Geltonukės“ - kalėjimo 63-iąją kamerą. Čia man „pasisekė“. Kameroje išvydęs jau anksčiau atvežtą savo brolį Kazimierą, išvengiau nuo caro laikų kalėjimuose galiojusio, tradiciniu tapusio į kamerą patekusio politinio kalinio „naujoko įšventinimo ritualo“ - netikėčiausių įvairiausių provokacinio pobūdžio apklausų procedūros.

Po MGB tardymo izoliatoriuose patirto griežto, fiziškai ir dvasiškai alinančio periodo perkeltas į kalėjimą jaučiausi tartum gavęs atostogų. Tarsi savotiškai laisvas, tik nuo korpusinių prižiūrėtojų priklausomas egzistavimas. Korpusinio „Karvės“ budėjimo metu kartais vyrai negarsiai sutraukdavo ir partizanišką dainą. Įsimintini liko vilkaviškiečio Juliaus Jankausko „vizitai pas panas“...

- Elenuuteee, laaaabas! Kap miegoooojai? Ką gražaus sapnaaavai?! - nuo kampinio naro gulto, pravėręs grotuoto lango orlaidę Spaustuvininkų gatvelės pusėje, po rytinio patikrinimo Julius sveikindavo paneles...

- Kas šaukė ? - pravėręs durų langelį klausdavo budintis korpusinis „Karvė“.

- Aš, Julius Jankauskas, - atsilepdavo Julius.

- Mėnuo be „peredačiaus“! (siuntinio, - rus.) - įspėdavo korpusinis.

Naujųjų 1950 metų išvakarėse Žaslių krašto „zekas“ Česlovas Ražauskas, išpustęs peilio geležtę, keliems vyrams nuskuto gerokai pažėlusias barzdas.

- Su Naujaisiais metais, viršininke! - 1950 metų sausio 1 dieną rytinio patikrinimo metu mes, 63 kameros vyrai, choru pasveikinome „Karvę“.

- Kad... su Naujais - gerai... Bet, kad vyrai nusiskutę - kiek prasčiau... Kad tik viršininkai nepamatytų, - nepiktai reziumavo korpusinis (gaila, neprisimenu jo pavardės).

NIEKŠIŠKA AGENTO „ALDONOS“ IŠDAVYSTĖ. LITO ŽŪTIS

Per 1949 metų Sekmines iš MGB pajėgų supamos Navickų sodybos laimingai pabėgęs Litas pasitraukė už Nemuno į Visginų-Varkališkių mišką. Nemuno pakrantės šlaite turėjo įsirengęs nedidelį, tačiau gana patogų bunkeriuką. Per Nemuną Litą perkeldavo Juodkošių keltininkas, jo bendrapavardis Kabašinskas.

Išaušo saulėtas šiltas 1949 metų rugpjūčio 21-osios, sekmadienio, rytas. Į šv. Roko atlaidus Panemunės parapijos bažnyčioje gausiai susirinko Kauno miesto ir rajono apylinkių tikintieji. Iš Piliuonos ir Guogų kaimų į atlaidus vienkinkiu brikeliu išvažiavo ir dvi geros draugės: Šukevičių Julija ir Stasė Ališauskaitė.

Po pamaldų grįžtančias namo merginas pusiaukelėje pasitiko bangus lietus ir kilusi audra. Šukevičių namuose merginų laukė Šukevičienės padengtas vaišių stalas. Prie jo vaišinosi du Julijos broliai ir motina. Netrukus į trobą įšoko audros ir lietaus įstumtos iš atlaidų grįžusios merginos. Pasikeitusios permerktus drabužius sausais, Julija su drauge Stase sėdo prie stalo. Niekas nenujautė, jog šiuose namuose bręsta žiauri, kruvina tragedija.

Po daugelio metų, 1994-aisiais, Šukevičių Julija, braukdama skruostu riedančią ašarą, pasakojo: „Netrukus subildėjo atidaromos lauko durys. Audros gūsio banga į trobą įstūmė partizaną Litą lietaus permerktais drabužiais. Ant kėdės atlošo numetęs šlapią švarką ir persivilkęs mano paduotus sausus brolio marškinius, pakviestas Litas sėdo prie mūsų vaišių stalo. Vėliau paaiškėjo, kad tuo metu pas mūsų kaimyną Pečiulionį atsibastę pijokavo Panemunės MGB viršininkas leitenan-

tas Kerbelis su grupe garnizono kareivių ir stribų. Jau sutemus kažkas pradėjo smarkiai belstis į lauko duris. Mama išėjusi į priemenę kelis kartus klausė, kas beldžiasi. Išgirdusi lauke rusiškai kalbant išsigando ir kiek galima ilgiau delsė atidaryti duris. Tuo metu Litą išvedžiau į kitą kambarį ir pamažu atvėriau langą. Pažvelgęs į palangėje augantį alyvų krūmą, Litas su pistoletu rankoje šoko pro langą. Nuaidėjo keli pistoleto šūviai ir trumpa už krūmo pasaloje lindėjusio MGB slapuko automato serija. Kulkų nukirstas Litas nuvirto į palangėje žydėjusių gėlių lysvę," - pasakojo Julija.

Iš baltos lelijos žiedo, prigludusio prie nušauto Lito veido, tartum suklupusios motinos gailios ašaros riedėjo žiedo taurelėje susikaupę lietaus lašai.

Pagaliau Šukevičienė atidarė lauko duris. Į trobą su keliais kareiviais įvirtęs leitenantas Kerbelis, griežtu įsakymu ant grindų susodinęs visus troboje buvusius žmones, klausinėjo, kas šaudė. Leitenanto Kerbelio įsakymu kareiviai gerą valandą į padangę šaudė raketas, apieškojo apylinkę. Pagyvenęs, neaukštas sovietų politrukas ir stribai Savickai, pasišviesdami kišeniniais prožektoriais, darželyje rado nukautą Litą ir jo pistoletą. Politrukas atsinešė jį į trobą, padėjo ant stalo ir burbtelėjo: „Zdies Litas a..."

„Prie nukauto Lito palikę sargybą kareiviai ir stribai visą naktį gėrė ir ėdė atlaidams paruoštas gėrybes..." - pasakojo Šukevičių Julija.

Ryte, jau prašvitus, broliai Šukevičiai į pakinkytą brikelį įkėlė Lito kūną. Trumpame brikelyje aukštoko partizano kūnas netilpo, auliniais batais kojos pusiau kabojo brikelio gale. Brikelį su nušautu Litu emgebistai nusivarė į Pečiulio kiemą. Atvarytas suimtas Juliją ir Stasę, abu brolius Šukevičius ir keltininką Kabašinską uždarė vištininke ir pastatė sargybinį.

„Kai MGB čekistai ir stribų vadai suėjo į trobą, Čepulionis užkalbino sargyboje paliktą stribą: „Durnas tu ar ką? Visi ėda, o tu čia

striūksai vienas. Eime, išgersim..." Stribui su šeimininku nuėjus prie malkinės, susitarėme tardymo metu vienodai kalbėti... Sutarėme sakyti, kad audros užkluptas atėjo visai nepažįstamas vyras. Pakviestas prie stalo, mažai gėrė..." - pasakojo Julija.

Netrukus Kerbelio įsakytas Čepulionis, nuėjęs į daržinę, paruošė vežimą ir pakinkė arklius. Į Čepulionio vežimą susodinę penkis suimtuosius ant drobynų įsitaisė keli kareiviai ir stribai. Į brikelį įmesto nukauto Lito galva buvo po sėdynės lenta... Ant sėdynės susėdusių leitenanto Kerbelio, žemojo politruko ir stribo Savicko kerziniais batais apautos kojos rėmėsi į bejausmę partizano Lito krūtinę...

Popietę „čekistinės karinės" operacijos vykdytojų ir aukų vežimai įsuko į Panemunės MGB štabo ir stribų būstinės kiemą. Iš bričkelės išversto Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūnijos skyriaus vado Vytauto Kabašinsko-Lito paskutinius kraujo lašus sugėrė iš gydytojos Kiaunienės atimto namo Birutės gatvėje drėgnas kiemo smėlis...

Iš Pečiulionio vežimo išlaipintus suimtuosius stribai nuvarė ir uždarė būstinės požemio kamerose. Nakčia Panemunės MGB viršininko leitenanto Kerbelio tardyta ir kaltinta esą išvedusi „banditą" į kitą kambarį ir atidariusi langą, Julija atkakliai kartojo: „Kai aš nuėjau atidaryti kareivių beldžiamas lauko duris, jis pašoko nuo kėdės. O kur ėjo, aš nemačiau... Man neatėjo į galvą, kad tas civiliai apsirengęs, lietaus permerktu šviesiu švarku vyras gali būti iš miško..." - gynėsi Julija.

„Da, ona otkryla dveri" („Taip, ji atidarė duris", - rus.), - patvirtino pakviestas mažaūgis sovietų politrukas.

Tardomi suimtieji broliai Šukevičiai ir Stasė taip pat tvirtino nepažinę to audros atvyto vyro, kuris prašęs leisti sušilti... Tardomas keltininkas Kabašinskas prisipažino: „Nors ir buvau gerokai išgėręs, bet prisimenu, kad ant kelto mačiau nepažįstamą vyrą"...

Čekisto leitenanto Kerbelio tardomos Julijos draugės, bežemių tėvų dukters Stasės Ališauskaitės parodymai buvo panašūs kaip ir kitų. Jos, kilusios iš „biedniokų", atsakymais čekistas tikėjo.

„Kitą dieną mane ir Stasę paleido. Vyrus dar pasiliko. Kadangi vyresnis brolis, Patamulšėlio mokytojas, buvo tarnavęs rusų armijoje,

Partizano Vytauto Kabašinsko-Lito žūties vieta

greitai ir jį paleido. Jaunesnį brolį „Upelio“ slapyvardžiu užverbavo ir jam pasirašius paleido. Vėliau šaukdavo į Panemunės stribų būstinę,“ - pasakojo Julija.

Iš Šukevičių sodybos išvažiavus MGB dalinio kareiviams, Šukevičienė nuėjo į darželį, susėmė Lito kraują sugėrusią žemę ir užkasė po kulkų nukirstos lelijos šaknimis.

Po daugelio metų paklaustas, kur užkastas Lito kūnas, kapitonas Kerbelis ciniškai atsakė: „Sušėrėm šunims...“

Komentaras. KGB agentūrinės bylos įrašas teigia: „Panemunės MGB užverbuoto agento „Aldonos“ pranešimu, 1949 m. rugpjūčio mėn. 21 d. naktį Pakuonio valsčiaus Guogų kaime, Šukevičių sodyboje, nukautas Gedimino tėvūnijos Žiedo kuopos 1 būrio vadas Vytautas Kabašinskas-Litas“. Paskutiniais bolševikų okupacijos metais Panemunėje, Birutės gatvėje, per buvusio MGB - stribų būstinės, nusavinto gydytojos Kiaunienės namo, kiemą ir daržą buvo kasama šiluminės trasos tranšėja. Vietiniai gyventojai pasakojo, kad buvo atkasti ir mėtėsi daug žmonių kaulų. Dalis jų, pakrauti į sunkvežimius, buvo išvežti į sąvartyną. Vaikai žaisdami spardydavo stribyne nukankintų žmonių kaukoles...

VIENOS BYLOS ISTORIJA. PARTIZANAS TETERVINAS

Petras Burinskas gimė 1924 metais Balbieriškyje. Į Geležinio Vilko rinktinės Mindaugo kuopos partizanus Tetervino slapyvardžiu įstojo 1946 metų pavasarį. 1945 metų spalio 30 dieną rinktinės vado J. Stravinsko-Žiedo įsakymu Nr. 3 Mindaugo kuopos vadu buvo paskirtas buvęs Balbieriškio policijos viršininkas Kazimieras Degutis-Liekana, Raginis. Raginiui pradėjus vadovauti Dzūkų rinktinės Vaidoto grupei, Tetervinas pasiliko GVR Pjūklo grupėje.

1947 metų balandžio 3 dieną Tetervinas buvo paskirtas 2 kuopos 2 būrio vadu. Prano Kedžio sodyba Naujosios Ūtos apylinkės Skirptiškių kaime, iš trijų pusių apsupta Igliaukos palių giraičių ir krūmų, buvo gana patogi partizanų užeigų vieta. Tačiau šia vieta netrukus susidomėjo Balbieriškio valsčiaus ir Prienų MGB čekistai. Pagal užverbuotų Kėdžių - Prano ir jo žmonos - teikiamą informaciją, apylinkėse aktyvėjo represinių MGB karinių dalinių siautėjimas.

Paaiškėjus jų ryšiams su priešu, Geležinio Vilko rinktinės 2 kuopos Pjūklo partizanai abu Kedžius sušaudė. Likusias be tėvų dvi Kėdžių paaugles dukteris pradėjęs globoti būrio vadas Tetervinas. Jų namuose įsirengė slėptuvę. Metus niekas neįtarė, kad mažas mergaites globojantis dėdė - partizanų būrio vadas.

1949 metų birželio 7 dieną žuvus 54 kuopos vadui Dešiniui, nuo birželio 27 dienos Tetervinas vadovavo šios kuopos partizanams.

Neilgai Petras Burinskas-Tetervinas vadovavo išretėjusios kuopos partizanams. Kaimynei pranešus, kad Kedžių mergaičių namuose slapstosi Marija Mažeikienė, 1949 metų rugpjūčio 26 dieną MGB kartinis dalinys apsupo Kėdžių sodybą. Kareiviams pradėjus krėsti sodybos pastatus, mergaičių globėjas, kuopos vadas Tetervinas susisprogdino.

Pranešimas

Pranešu, kad pil. Baliūnienė Nastazija, gyv. Skriptiškių kaime, Gudelių valsč., 1949 m. rugpjūčio 26 d. paskundė Mažeikienę Marę, besislapstančių pas Kedytę Albinų Skirptiškių k., Gudelių valsč.

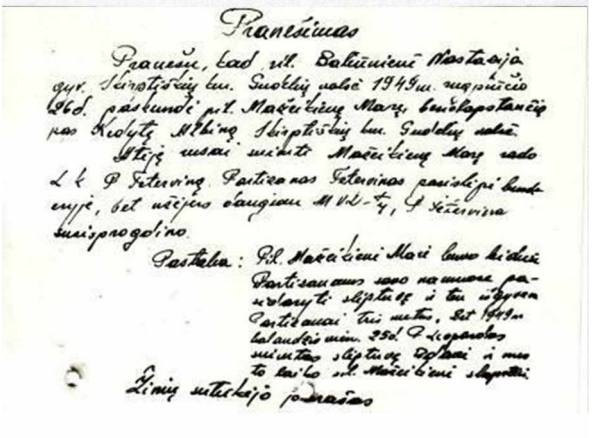

Pranešimas

Pranešu, kad pil. Balčiūnienė Nastazija gyv. Šiaulių raj. Šiaulių valsč. 1949 m. nupiučio 26 d. pasiunčė pil. Mažeikienę Marę, buvusią partizanę pas Kiokytę Albiną Šiaulių raj. Šiaulių valsč.

Šitę rusai suėmė Mažeikienę Marę rado L. K. P. Tetervinę. Partizanas Tetervinas pasislėpė bunkeryje, bet užėjus daugiau MVD-tų, P. Tetervinas susisprogdino.

Pastaba: Pil. Mažeikienė Marė buvo leidusi partizanams savo namuose pasidaryti slėptuvę ir ten išgyveno partizanai tris metus. Bet 1949 m. balandžio mėn. 25 d. P. Leopardas suėmė slėptuvę išdavė ir nuo to laiko pil. Mažeikienė slapstėsi.

Žinių suteikėjo parašas

Atėję rusai suimti Mažeikienę Marę, rado L.k.P. Tetervine}. Partizanas Tetervinas pasislėpė bunkeryje, bet užėjus daugiau MVD-tų, P. Tetervinas susisprogdino.

Pastaba. Pil. Mažeikienė Marė buvo leidusi partizanams savo namuose pasidaryti slėptuvę ir ten išgyveno partizanai tris metus. Bet 1949 m. balandžio mėn. 25 d. suimtas P. Leopardas slėptuvę išdavė ir nuo to laiko Mažeikienė slapstėsi.

Žinių suteikėjo parašas (visiškai išblukęs, V. J.).

DEŠINIO TĖVŪNIJOJE

Šilavoto valsčiaus Stuomenų kaimo vidutinio ūkininko Marčiulaičio šeimoje užaugo keturi sūnūs. Trys iš jų - būsimi Lietuvos Laisvės kovotojai - partizanai.

Vyriausias Antanas, baigęs Prienų „Žiburio“ gimnaziją, pasirinko mokytojo darbą. Antrasis sūnus Vytautas, gimęs 1925 metais, 1944-ųjų rudenį pašauktas į okupacinę sovietų kariuomenę, slapstėsi ir greitai įstojo į buvusio Igliaukos policininko Klemenso Simanaičio-Girininko suburtą Geležinio Vilko partizanų grupę. 1948 metų gegužės 12 dieną žuvus 54 kuopos būrio vadui Girininkui, jo vieton buvo paskirtas Vytautas Marčiulaitis-Vėjas.

1948 metų spalio 28 dienos GVR vadas Tigras įsakymo Nr. 17 §10 Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnais paskyrė 52 kuopos būrio vadą Ainį ir partizaną Lapiną.

1949 metų vasarą žuvus 54 kuopos vadui Dešiniui ir laikinu

kuopos vadu paskirtam Tetervinui, kuopa buvo pavadinta Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo vadovybės daliniu. Dalinio vadu buvo paskirtas labiausiai patyręs partizanas Vytautas (Vitas) Marčiulaitis-Vėjas, Vėjelis.

1950 metų gegužės 5 dienos GVR įsakymu Nr. 3 štabo dalinys pavadintas Dešinio tėvūnija.

Baliūnienės Anastazijos
Byla Nr 1
Pradėta 1949 liepos 25 d.
Baigta 1950 balandžio 18.

Dešinio tėvūnijos partizanai, gavę žinių suteikėjo pranešimą, 1949 metų liepos 25 dieną Anastazijai Baliūnienei iškėlė baudžiamąją bylą ir pradėjo rinkti kaltinamąją medžiagą Partizanų karo lauko teismui.

Bylos medžiagos tyrimas ir papildomų žinių rinkimas užtruko iki 1950 metų balandžio mėnesio vidurio.

Geležinio Vilko štabo vadovybės dalinio sudėtyje buvo dar keli labiau patyrę kovotojai: Juozas Brūzga-Žvalgas, gimęs 1927 metais, iš Šilavoto valsčiaus Mikališkio kaimo, į Geležinio Vilko rinktinės 1 kuopos 2 būrį įstojo 1945 metų rudenį. Drąsus ir apsukrus jaunas partizanas atkreipė vadovybės dėmesį ir 1946 metų spalio mėnesį buvo paskirtas 1 kuopos 1 būrio būrininku. 1947 metų sausio 12 dienos įsakymo Nr. 3 § 7 Žvalgui suteiktas grandinio laipsnis.

Partizanas Vincas Kučinskas-Robinzonas, gimęs 1921 metais Keturvalakių valsčiaus Penkinių dvare, į Geležinio Vilko rinktinės 1 kuopos kovotojų gretas įsitraukė 1945 metų pavasarį kartu su broliu Pranu-Klevu, Apyniu, Ainiu. 1946 metų gruodžio 2 dieną buvo apdovanotas juostele „Už uolumą“.

1947 metų vasario 26 dieną Geležinio Vilko rinktinės 5 kuopos vado leitenanto Kazimiero Grebliko-Sakalo potvarkiu suformuota puskarininkio Kosto Vaitkevičiaus-Tiptopo vadovaujama partizanų rezervo grupė. Rezervininkų grupę sudarė keli Mokytojų seminarijos, gimnazijos ir Amatų mokyklos auklėtiniai. Vienas iš jų - Algi-

Partizanai Algimantas Gumauskas-Balandis, Petras Gumauskas-Pipiras ir Petras Burinskas-Tetervinas

mantas Gumauskas-Šturmas, gimęs 1929 metais Marijampolės apskrities Liepynų kaime, buvo Lietuvos kario savanorio, 1918-ųjų Nepriklausomybės kovų dalyvio sūnus.

1946 metų gruodžio 26 dienos Tauro apygardos vado Žvejo įsakymo Nr. 39 § 12 Geležinio Vilko rinktinės 6 kuopos rėmėjas Algis Gumauskas-Šturmas buvo apdovanotas juostele „Už uolumą".

1947 metų liepos 9 dieną MGB ir 278 šaulių pulko karinėms pajėgoms sunaikinus Geležinio Vilko rinktinės „Romuvos" slėptuvę Gumauskų sodyboje, Algimantui-Šturmui pavyko pabėgti.

1948 metų liepos 26 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado įsakymu Nr. 11 Algimantas Balandžio slapyvardžiu buvo priimtas į 54 kuopą. Greitai 54 kuopos ryšininku tapo ir jaunesnis jo brolis Petriukas-Pipiras.

1949 metų pradžioje į 54 kuopą Kovo slapyvardžiu buvo priimtas dvidešimtmetis Pranas Kaminskas, Igliškėlių valsčiaus Purviniškių kaimo vaikinas.

MAŽYTIS - DAINAVOS APYGARDOJE

1949 metų gegužės 1 dieną į Lietuvą grįžusio Kazimiero Pyplio-Audronio, Mažyčio pėdsakais Maskvos MGB vadovybė pasiuntė pačius veikliausius savo agentus. Čia jiems „puikiai pasitarnavo" ir žiopliai iš Londono. Į Klaipėdą pasiųsti MGB sekliai iššifravo švedų jūrininkų atvežtą slaptą laišką, kuriame buvo nurodyta Audronio, Mažyčio slapstymosi vieta Dainavos apygardos teritorijoje ir slaptažodis „JAV doleris - serija AB Nr. 0051179" ryšiui su Vakarų rezistencijos ryšininkais.

1949 metų rugsėjo 18 dienos Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 34 štabo pareigūnas, LLKS spec. įgaliotinis Mažytis, Audronis, tolimesnei tarnybai paskirtas į Dainavos apygardą, išvyko į paskyrimo vietą. Pietų Lietuvos (Nemuno) srities Vyriausiosios vadovybės nurodymu, įgaliotinis Mažytis įsikūrė Dainavos apygardos Partizano Kazimieraičio rinktinės štabe.

Sovietų KGB atsargos majoras Viktoras Ditkevičius 1967 metų žurnale „Švyturys“ rašė gerokai sufantazuotus, gal ir turinčius dalį tiesos prisiminimus.

Šilų miškuose vyko Dainavos štabo vadų pasitarimas. Štabo vadai nutarė partizaną Gailių, karo metais tarnavusį savisaugos daliniuose, pasiųsti į Vakarus. Aukštas tvirtas vyras Gailius, partizanavęs Lenkijos pasienyje, kelių ginkluotų vyrų lydimas, Lazdijų-Seinų paplente atėjo prie pamiške vingiuojančio upeliuko. Brezentinę valtelę pripūtęs oro įšoko į ją ir gana sraunios upelio tėkmės nešamas įplaukė į Galaudusio ežero vandenis. Tirštoko rūko dengiama valtelė, kliudžiusi pasienio ruože NKVD įrengtą signalizacijos laidą, nuslydo lygiu ežero paviršiumi.

Netrukus padangę nutvieskė kylančių įvairiaspalvių raketų pašvaistė, apšviesdama visą pasienio ruožą. Sukaleno pamiškėje likusių Gailiaus palydovų susišaudymo su sovietų pasieniečiais serijų aidas. Gailiaus valtelė spėjo pasiekti ežero Lenkijos pusėje krantą. Vos spėjęs iš valtelės išleisti orą ir užkasti ją smėlyje Gailius, gavęs smūgį į sprandą, buvo pasienio čekistų „suvystytas“.

„Aš laukiau Gailiaus... Leidau jam pereiti Lenkijos sieną“, - savo „prisiminimuose“ gyrėsi čekistas atsargos majoras Viktoras Ditkevičius.

Suėmus partizaną Gailių, jo vietoje į Lenkiją buvo pasiųstas „Gailiumi“ pavadintas Virginijus Butkus. Inscenizuotą jo persekiojimą palydėjo sovietų pasieniečių šūvių serijos.

„Lenkijos miškus pasiekęs inteligentas, baigęs aukštąjį mokslą (tikriausiai partinį, ir turintis šnipo diplomą, baigęs čekistinio karinio parengimo kursą, - V. J.), Virgilijus Butkus iš Kauno, netoli Suvalkų, prie Vygrių turistinės bazės vaidino turistą iš Varšuvos“, - rašė Ditkevičius.

Iš Suvalkų „Gailius“ - Butkus nuvyko į Štetiną. „Jūreivių klube“ radęs patikimą jūreivį, Lietuvos atstovybės sekretoriui Žilinskui pasiuntė pas suimtą Gailių rastą Dainavos partizanų štabo vardu rašytą laišką. Vėliau, pasinaudojęs buvusios „Maisto“ bendrovės atstovo Londone Bajoryno rekomendaciniu laišku, susitiko su Stasiu Žakevičiumi-Žymantu.

Pagaliau Vakarų Berlyne emigrantų biure „Gailius“ - Butkus gavo pasą Viktoro Jasaičio vardu. Kremliaus MGB vadų pastangomis agentas šnipas Butkus-„Jasaitis“ buvo grąžintas į okupuotą Lietuvą. Gavęs KGB centro užduotį susitikti su Mažyčiu, agentas „Jasaitis“, atvykęs į Dainavos apygardą, susitiko su keliais partizanų rėmėjais ir ryšininkais. Prisistatęs iš Vakarų atvykusiu rezistencijos ryšininku agentas „Jasaitis“ prašė suvesti jį su Mažyčiu.

Liškiavos apylinkių partizanų rėmėjas nurodė „Jasaičiui“ vienoje varpinėje esančią partizanų ryšio slėptuvę, kurioje agentas paliko raštelį:

„Ponui Kazimierui Mažyčiui.

Rezistencijos Santarvės vardu kviečiu Tamstą į pasimatymą.

Susitikimo vieta: penktas kilometras į šiaurę nuo kaimo N. senas ąžuolas pamiškėje prie durpyno. Susitikimo laikas: antras ir trečias sekmadienis po pažymėtos datos, sutemus.

Parolis: amerikoniškas doleris.

JASAITIS“.

„Vietoje Mažyčio į susitikimą atėjęs partizanas nusivedė agentą „Jasaitį“ į miške įsikūrusią partizanų stovyklą. Miško aikštelėje prie laužo sėdėjo keli ginkluoti vyrai. Nu-

Kazimieras Pyplys-Mažytis ir Juozas Makarevičius-Žilvitis

vestas į atokiau stovinčią palapinę agentas žibalinės spingsulės prieblandoje išvydo „aukštą, tamsiai rudais, pečius dengiančiais plaukais vyrą," - rašė MGB majoras V. Ditkevičius.

Komentaras. Čia čekistas majoras V. Ditkevičius aiškiausiai „nusifantazavo": Mažytis buvo aukštas, šviesiaplaukis, niekuomet nenešiojęs ilgų, ant pečių krentančių plaukų, - V. J.).

* * *

1949 metų rugsėjo 23 dieną į Kalesnykų eigulio Truncės sodybos kiemą atburzgė kelios emgebistų mašinos. Dar keli trofėjiniai vokiški „Študbekeriai" stačių kareivių buvo išlaipinti Žarnėnų kaimo kryžkelėje. Gyva grandine, kareivis prie kareivio, krėsdami - „košdami" kiekvieną miško kvartalą, smėlėtame Kalesnykų miško kalnelyje emgebistai surado partizanų bunkerio vietos žymes. Sugulę puolimo ir gynybos pozicijose baudėjai sutelkta ginklų ugnimi apšaudė bunkerio angos vietą. Čekistų vadai pasiūlė partizanams pasiduoti.

Bunkeryje buvę Kazimieras Pyplys-Mažytis, LLKS Tauro apygardos įgaliotinis Vyriausiosios vadovybės štabe, ir Dainavos apygardos Partizano Kazimieraičio rinktinės štabo pareigūnas Juozas Makarevičius-Žilvitis, sunaikinę bunkeryje turėtus dokumentus ir inventorių, bandė iš požemio prasiveržti. Pakėlę angos dangtį partizanai atkakliai priešinosi. Tačiau, nepavykus iš bunkerio iššokti, nukovę kelis priešus, žuvo.

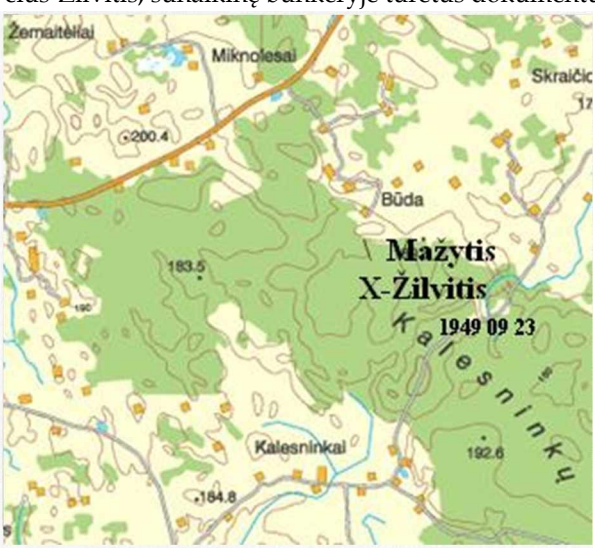

Kazimieraičio rinktinės bunkerio vieta Kalesnykų miške

LLKS Pietų Lietuvos srities vado
Įsakymas Nr. 9
1949 m. gruodžio mėn. 1 d.

§ 1. LLKS įgaliotinis Mažytis 1949 m. rugsėjo mėn. 23 d. Alytaus apskrities Alovės valsčiaus Kalesnykų miške priešui apsupus partizanų vadavietę, didvyriškai kovodamas žuvo.

Originalų pasirašė Vanagas, srities vadas
Nuorašas tikras Tauras, l.e.p. srities vado adjutantas

Paskutiniai Tauro apygardos vado kapitono Fausto įsakymai

Tauro apygardos vadas Faustas 1949 metų rugpjūčio 5 dieną pasirašė įsakymą Nr. 17, kuriuo pareiškė dvi drausmines nuobaudas štabo pareigūnams ir patvirtino Žalgirio rinktinės štabo pareigūnų kadrus.

§ 1. Už dažnus konfliktus su dalinių vadais, apygardos vadas Faustas, apygardos adjutantui Pranui Runui-Daugirdui pareiškė tarnybinį papeikimą.

§ 2. Už neteisingus sprendimus P. Runą-Daugirdą atleido iš Tauro apygardos štabo partizanų prokuroro pareigų.

§ 3. Atleistą iš prokuroro pareigų Daugirdą paskyrė vado adjutantu.

§ 4. Žalgirio rinktinės vadą ir apygardos štabo viršininko pareigas einantį Saidoką, jam prašant, iš štabo viršininko pareigų atleido ir paliko Žalgirio rinktinės vado pareigose.

§ 5. Žalgirio rinktinės partizanų, išformuotos Kęstučio rinktinės vadą Joną Brazį-Klajūną paskyrė apygardos štabo Aprūpinimo poskyrio viršininku.

§ 6. Žalgirio rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininką Juozą Jankauską-Demoną už (...) ir jo paties besaikį girtuokliavimą atleido iš pareigų. Įspėjo, jei nesusitvarkys, griežtai nubausti.

§ 7. Žalgirio rinktinės štabo viršininką Urbantą Dailidę-Taurą paskyrė Tauro apygardos atstovu Pietų Lietuvos srities vadovybėje.

Įsakymo originalą pasirašė Faustas, apygardos vadas.
Įsakymo nuorašą pasirašė Kietis, už adjutantą.

Tartum nujausdamas greitą žūtį Tauro apygardos vadas kapitonas Aleksandras Grybinas-Faustas 1949 metų rugpjūčio 15 dieną įsakymu Nr. 18 kreipėsi į apygardos kovotojus:

Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tauro apygardai

ĮSAKYMAS Nr. 18

Būstinė, 1949 m. rugpjūčio mėn. 15 d.

Organizacinė sritis

§ 1. „Kovos broliai ir sesės. Prieš ketverius metus (...) iš atskirai veikusių partizanų vienetų, būrių, kuopų ir rinktinių suorganizuota Tauro apygarda. Jau ketveri metai vyrai petys į petį tvirtu ryžtingu žingsniu žengia Laisvės kovų keliu. (...) Daugelis jų paaukojo savo jaunas gyvybes, kad įrodytų pasauliui, jog lietuvis geriau mirs, bet nevergaus... Per šiuos ketverius metus pralieta daug brangaus mūsų brolių partizanų ir jų vadų kraujo, daug sesių ryšininkių, kovos bičiulių, rėmėjų ir tauriausių lietuvių vargsta ir badauja tolimo Sibiro taigose.

Šios Tauro apygardos įsikūrimo šventės proga sveikinu visus vienetų vadus ir kovotojus, dėkoju visiems už sąžiningų nenuilstamą darbą dėl mūsų mylimos Tėvynės Lietuvos Laisvės ir nepriklausomybės atkūrimo ir linkiu tęsti pradėtą žygį, kad niekuomet nebūtų mums gėda (prieš žuvusius), kurie mirtimi įamžino šios Laisvės Kovos didingumą.

§ 2. Visiems org. vienetų vadams įsakau pravesti šios mūsų šventės minėjimą, pagerbti žuvusius Laisvės Kovų brolius (...).

§ 3. Vytauto rinktinės vadui Granitui už rūpestingumą organizaciniuose reikaluose apygardos ketvertų metų įsikūrimo proga reiškiu tarnybinę padėką.

§ 4 Vytauto rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininkui Klaidui už rūpestingumą (...) apygardos ketvertų metų įsikūrimo proga reiškiu tarnybinę padėką.

§ 5. Garbingai žuvusį už Lietuvos Laisvę ir nepriklausomybę Geležinio Vilko rinktinės vadą partizaną leitenantą Tigrą išbraukti iš apygardos kovotojų asmeninės sudėties, nuo š.m. liepos 22 dienos.

§ 6. Panaikinus Kęstučio rinktinę, tos rinktinės Ūkio skyriaus viršininką Robinzoną iš pareigų atleidžiu ir skiriu, jam pačiam prašant, į Geležinio Vilko rinktinę, tos rinktinės vado žinion.

Originalą pasirašė Faustas, apygardos vadas
Nuorašą patvirtino Daugirdas

/LVOA, f. 3377, ap 55, b. 225, 1. 82 Nuorašas. Mašinraštis/

Tauro apygardos vado Fausto raštas rinktinių vadams ir Žvalgybos skyrių viršininkams

1949 m. rugsėjo mėn. 10 d.

Apygardos vadas Faustas prašė iki spalio 29 dienos apygardos štabo Žvalgybos skyriui pristatyti žinias:

1. Rinktinių ribose esančių kareivinių, aerodromų, poligonų, karinių sandėlių, jėgainių ir fabrikų vietų sąrašus. Tikslu iššvalgyti ir nustatyti objekto paskirtį.

2. Sąrašus valsčiuose esamų kolchozų ir sovchozų, prie jų priskirtus kaimus ir apytikres ribas ir užimamus plotus ha.

Kolchozų vadovų ir pareigūnų vardus ir pavardes, jų gyvenamąsias vietas.

Sovehozų ir kolchozų apsaugos tarnybų: milicininkų ir stribitelių skaičių, jų pavardes ir vardus (jei žinomi), jų gyvenamąsias vietas. Apsaugai paėmusių ginklus kolchoznykų vardus ir pavardes, jų gyvenamąsias vietas.

Kolchozui priklausančių arklių, galvijų ir kitų gyvulių apytikrį skaičių, bei 1948-1949 metais gautą grūdų derlių.

3. Kitos bendros žinios apie sovehozus ir kolchozus.

Kolchozų ir sovehozų pirmininkų, brigadininkų ir grandininkų pareigų vykdymo ypatumai... Kolchoznykų darbo dienos trukmė, darbadienių įskaita.

Rašto nuorašą pasirašė Neptūnas, Vytauto rinktinės vado adjutantas

Antaninių išvakarėse, 1949 metų birželio 13 dienos pavakare, pas Briediškės kaimo gyventoją Pečiukaitį atėjo partizanai: Briedis ir nenustatytas vaikinas, žadėję švęsti vardadienį.

Stribo panai Išganaitytei pranešus savo draugui, kad Pečiukaičio sodyboje lankosi partizanai, Lukšių MGB įgulos (garnizono) kareiviai ir stribai apsupo namus. Žalgirio rinktinės Šturmo tėvūnijos partizanas Briedis pasislėpė palėpėje. Pajutęs, jog kareiviai jį suras, nušoko žemyn. Paleidęs kelias automato serijas, išbėgęs iš kiemo metė „užspringusį" automatą ir batus. Basas pasinešė per laukus jam žinomo Burkšių alksnyno link. Pasinaudojęs papievius dengiančiu rūku ir nubėgęs apie 1,5 kilometro, išsekus jėgoms, sužeistas Briedis pasislėpė alksnyne. Ryte čekistų ir kareivių grupei su šunimis krečiant krūmus, partizanas Antanas Valaitis-Briedis nusišovė.

Lietuvos nepriklausomybės metų Šakių šaulių sąjungos narys Juozas Bartkus vokiečių okupacijos metais tarnavo savisaugos daliniuose. 1944 metų rudenį sovietų armijai „išvadavus" Zanavykų kraštą, pradėjo slapstytis. Prasidėjus partizanų kovai prieš rytų grobikus, Juozas Bartkus Velnio slapyvardžiu įstojo į Prano Valčio-Šerno, Liūto organizuotą partizanų grupę. 1945 metų gegužės 12 dieną dalyvavo atkakliose Valkų ir kitose kautynėse.

1949 metų birželio mėnesį Lukšiuose dislokuotas MGB karinis dalinys krėtė - „šukavo" Lukšių miškus. Šios karinės okupantų operacijos metu Plūktinės miške Žalgirio rinktinės Šturmo tėvūnijos partizanas Juozas Bartkus-Katinas, Velnias žuvo.

* * *

1949 metų rugsėjo 17 dieną Žalgirio rinktinės vadas Saidokas ir adjutantas Kietis pasirašė įsakymą Nr. 37:

§ 1. Žalgirio rinktinės štabo operatyvinio skyriaus viršininką viršilą Feliksą Žindžių- Tigrą iš eitų pareigų atleido ir nuo rugsėjo 16 dienos paskyrė rinktinės štabo viršininku.

§ 2. Laisvės kovotoją, partizaną puskarininkį Juozą Jankauską-

Demoną nuo 1949 metų rugsėjo 1 dienos paskyrė vykdyti Žalgirio rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininko pareigas.

§ 3. 1948 metų gruodžio 19 dienos kautynėse, užsikirtus ginklui, Jankų MGB dalinio kareivių paimtas gyvas Trispalvės Vėliavos tėvūnijos partizanas Skliutas išbrauktas iš kovotojų asmeninės sudėties.

§ 4. Laisvės kovotoja, ryšininkė Regina Stankevičiūtė-Vaidilutė, gimusi 1925 metais Šunkarių kaime, jai prašant, nuo 1949 metų rugsėjo 14 dienos įskaityta Žalgirio rinktinės aktyvių L.K. - partizanų asmeninėje sudėtyje ir paskirta į Šturmo tėvūniją Laisvės kovotoja - partizane kandidate.

§ 5. Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizanas Vytautas (pavardė ir vardas nenustatyti), 1949 metų rugsėjo 11 dieną garbingai žuvęs kautynėse su žiauriuoju okupantu, remiantis tėvūnijos vado raportu Nr.130, išbrauktas iš rinktinės kovotojų sudėties.

Įsakymą pasirašė rinktinės vadas Saidokas
Adjutantas Kietis.

NETIKĖTA FAUSTO ŽŪTIS

1949 metų rugsėjo mėnesio antroje pusėje Tauro apygardos vadas Faustas, lydimas dviejų štabo pareigūnų, išvyko į Dariaus ir Girėno tėvūniją vizituoti partizanų grupes. Nors ir vengė rodytis nežinomiems asmenimis, tačiau pakankamai atsargūs partizanai netikėtų susitikimų neišvengė. Tarp miškuose grybaujančių artimesnių kaimų gyventojų dažnai „grybaudavo“ ir užverbuoti okupantų sekliai bei „beldikai“.

Neoficialių šaltinių duomenimis nustatyta, jog agentas „Danutė“ Jankų MGB štabui pranešė, kad Viliušių miške, prie miško keliuko, tankiame eglyne, pastebėjo partizanų slėptuvės žymes. MGB štabo čekistai ir Jankuose dislokuoto „garnizono“ pajėgos agento nurodytoje vietovėje kelias naktis rengė, čekistų žargonu tariant, „sekretus“ - pasalas.

1949 metų rugsėjo 28-osios paryčiais Fausto grupelė, grįždama iš Dariaus ir Girėno tėvūnijos valdų, Viliušių miške, netoli savo

slėptuvės, susidūrė su pasaloje tūnančiais MGB kareiviais. Trumpo susišaudymo metu sužeistas apygardos vadas kapitonas Aleksandras Grybinas-Faustas dar turėjo jėgų pasitraukti ir pasislėpti miške. Jį persekioję emgebistai sužeisto Fausto tamsoje nesurado.

Švintant Jankų MGB ir iškviesta Lukšių „garnizono“ kareivių grupė blokavo susišaudymo vietos kvartalą. Kareiviai su pėdsekiais šunimis kruopščiai „šukuodami“ vietovės krūmus grėsmingai artėjo prie vado slaptavietės. Išgirdęs artėjančių sovietų šūkaliojimą ir pamatęs jo link artėjančius kareivius bei „keturkojų čekistų“ urzgiančius nasrus, nušovęs šunį ir sužeidęs kareivį, kapitonas Aleksandras Grybinas-Faustas nusišovė.

Pietų Lietuvos srities vado 1949 metų spalio 25 dienos įsakymu Nr. 10, žuvus kapitonui Faustui, nuo lapkričio 1 dienos Tauro apygardos vadu paskirtas partizanas leitenantas Saidokas.

LLKS Pietų Lietuvos srities vado
ĮSAKYMAS Nr. 10
1949 m. spalio mėn. 25 d.

§ 1. Tauro apygardos vadas Faustas 1949 m. rugsėjo mėn. 28 d. Šakių apskrities Jankų valsčiaus Viliūšių kaime netikėto susidūrimo su priešu metu garbingai kovodamas žuvo. Pagrindas: Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vado 1949 metų rugsėjo 30 dienos pranešimas.

§ 2. Tauro apygardos Žalgirio rinktinės vadų Saidokų nuo 1949 m. lapkričio mėn. 1 d. skiriu laikinai eiti Tauro apygardos vado pareigas.

Originalų pasirašė A. Vanagas, srities vadas.
Nuorašo nuorašas tikras - Tauras, srities vado adjutantas.

NIEKŠIŠKA SIUVĖJO IŠDAVYSTĖ. KLAJŪNO IR KARIŪNO ŽŪTIS

Jonas Brazys gimė 1921 metais Pilviškių valsčiaus Obšrūtų kaime, ūkininkų šeimoje. 1945 metų pavasarį, įskundus kaimynui, Joną suėmė Vilkaviškio NKVD čekistai. Pasitaikius tinkamai progai, Jonas Brazys iš NKVD būstinės kiemo pabėgo ir pasitraukė pas Vytauto rinktinės 33 kuopos partizanus. 1946 metų lapkričio 22 dieną Tauro apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 34 J.Brazys-Klajūnas buvo paskirtas Tauro apygardos Karo lauko teismo nariu. 1946 metų gruodžio 31 dieną žuvus Žalgirio rinktinės Generolo Plechavičiaus kuopos vadui Tarzanui, Jonas Brazys-Klajūnas buvo paskirtas tos kuopos vadu.

1947 metų vasario pradžioje į Paežerių mišką atvykusius ginkluotus Obšrūtų kolonistus sučiupo Klajūnas su kuopos vyrais. Partizanų karo lauko teismo narys Klajūnas ir keli partizanai už vietinių Obšrūtų kaimo gyventojų persekiojimą likvidavo kelis suimtus kolonistus - MGB agentus. Tačiau okupantų parankinis apylinkės pirmininkas Aleksandr Golubovskij ir kiti aktyvistai nesiliovė skriaudę, persekioję ir skundę lietuvius ūkininkus.

1947 metų lapkričio 11-12-osios naktį partizanų grupė užėmė Antanavo spirito varyklą. Be pasipriešinimo nuginklavo sargybą ir, rekvizavę parduotuvės prekes ir ūkio gyvulius bei 7 tonų talpos cisterną spirito, pasitraukė į Paežerių mišką.

Lapkričio 15-16-osios naktį kelios grupės partizanų paslapčia atėjo į Obšrūtų kaimą. Apsistoję kelių patikimesnių ūkininkų sodybose per dieną ilsėjosi. Ankstų sekmadienio rytą apsupo iš anksto numatytus kariškai įtvirtintus ginkluotų kolonistų atramos punktus. Padangėje sušvitus sutarto operacijos pradžios signalo raketai, vienu metu plykstelėjo keliolikos kulkosvaidžių, automatų ugnis, dusliai sproginėjo rankinės granatos... Kai kurių sovietų atsparos taškų komandos kelias minutes atsišaudė. Keliuose punktuose kilo gaisrai. Ūmai įsiplieskusio puolimo griaustinis staiga nutilo. Partizanai greitai pasitraukė į Paežerių mišką ir Gurbšilį. Netrukus, gal po pusvalandžio, iš Vilkaviškio į kaimą atskubėjo 260 šaulių pulko 2 bataliono

štabo viršininko vyresniojo leitenanto Lunev vadovaujama 60 kareivių grupė ir Pilviškiuose dislokuoto 260 šaulių pulko 2 bataliono 6 kuopos apie 80 kareivių grupė. Tačiau šios didelės karinės okupantų pajėgos partizanų pėdsakų nesurado.

Lapkričio pabaigoje po čekistų operatyvinių seklių intensyvių paieškų iš Pilviškių valsčiaus buvo ištremta 17 lietuvių šeimų.

1947 metų gruodžio 26 dieną žuvus Kęstučio rinktinės vadui Pranui Kučinskui-Ainiui, nuo 1948 metų sausio 6 dienos laikinai vadovauti rinktinei buvo pavesta Jonui Braziui-Klajūnui. Pradėjęs vykdyti vado pareigas Klajūnas rinktinės adjutantu pasirinko buvusį bendražygį Liudviką Juodkojį-Kariūną.

Liudvikas Juodkojis gimė 1924 metais Marijampolės apskrities Sausbalių kaime, 4 kilometrai nuo Bartninkų. Vidutinio ūkio savininkas Pranas Juodkojis su pirma žmona susilaukė penkių, su antra - keturių vaikų. Šeimenos upelio pakrantėje iki karo užaugo penki broliai ir keturios seserys. Vyresnieji sūnūs Vincentas, gimęs 1923 metais, ir Liudvikas, gimęs 1924 metais, mokėsi Vilkaviškio gimnazijoje.

Pirmosios bolševikų okupacijos metais Vincentą už antisovietinę veiklą čekistai uždarė į Marijampolės kalėjimą. 1941 metų birželio 22 dienos, sekmadienio, ankstų rytą vokiečių bombonešių numestos bombos sudrebino Marijampolės miestą. Sukilę kaliniai suolu išmušė kameros duris ir išsiveržė į laisvę.

1944-ųjų pavasarį broliai Vincentas ir Liudvikas įstojo į generolo P. Plechavičiaus Marijampolėje įkurtą kariūnų mokyklą. Vokiečiams bandant nuginkluoti kursantus, dalis kariūnų traukėsi Šešupės link. Susišaudymo metu krūmuose prie Šešupės žuvo keli buvę kariūnai: Modestas Juozaitis iš Šilavoto valsčiaus Pakiauliškio, Prienų „Žiburio“ gimnazijos auklėtinis, ir du nežinomi. Sunkiai sužeistas, nukraujavęs mirė Vincas Juodkojis.

Vietinės rinktinės kariūnai, buvę Prienų „Žiburio“ gimnazijos abiturientai Kazimieras Juočys, Algirdas Varkala ir kiti spėjo iš Marijampolės pasitraukti. Liudvikas Juodkojis su kitais kariūnais pateko vokiečių nelaisvėn. Vežant internuotus „plechavičiukus“ į Vokietiją Liudvikas su draugu, išlaužę vagono lentas, pabėgo. Bet netrukus

buvo sugautas sovietų pasienio NKVD „žaliakepurių“ ir pateko į sovietų armijos naujokų apmokymų stovyklą. 1946 metų pavasarį iš stovyklos pabėgo ir grįžęs į Lietuvą įstojo į Vytauto rinktinės puskarininkio Jono Brazio-Klajūno vadovaujamą partizanų grupę.

1947 metų sausio 12 dieną partizanas Kariūnas pervestas naujai įkurtos rinktinės įskaiton. 1948 metų sausio 6 dieną buvo paskirtas Kęstučio rinktinės vado Klajūno adjutantu.

1949 metų kovo 21 dieną Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 1 (op) išformavus Birutės ir Kęstučio rinktines, Klajūnas buvo paskirtas LDK Vytauto rinktinės Kęstučio tėvūnijos vadu. 1949 metų birželio 30 dieną apygardos vado Fausto įsakymu Nr. 17 puskarininkis Jonas Brazys-Klajūnas buvo paskirtas Tauro apygardos štabo aprūpinimo skyriaus viršininku. Partizanas Liudvikas Juodkojis-Kariūnas įsakymu Nr. 49 nuo 1949 metų liepos 1 dienos buvo paskirtas laikinuoju Tauro apygardos štabo Visuomeninės dalies viršininku.

Įpusėjus 1949 metų spalio mėnesiui, Tauro apygardos štabo pareigūnai Klajūnas su Kariūnu, atėję pas Gražiškių kaimo siuvėją Stasį Brazį, užsakė pasiūti karines uniformas. Vadams prižadėjęs sutartą dieną jų užsakymą įvykdyti, išdavikas Brazys apie laukiamą jų vizitą pranešė Barzdų čekistams.

Artėjant vadų ir siuvėjo sutartai datai, Barzdų garnizono kareiviai prie išdaviko Stasio Brazio namų naktimis rengė pasalas. 1949 metų spalio 16-osios naktį ateinančius į išdaviko sodybą partizanus pasitiko priešų šūviai. Prie pat sodybos tvoros, pirmųjų sovietų šūvių kulkos nukirto Liudviką Juodkojj-Kariūną. Jonas Brazys-Klajūnas, paleidęs automato seriją, sužeistas traukėsi Gražiškių kapinaičių link. Nakties tamsoje nutolęs nuo sodybos apie pusę kilometro, bėgdamas per linų lauką, pasislėpė sustatytose gubose. Jį persekioję sovietų kareiviai per gubų lauką nuskubėjo į artimiausią sodybą. Iškrėtę visus ūkio pastatus, bet nesuradę bėglio, kareiviai, spardydami sustatytų linų gubas, grįžo atgal. Guboje slėpęsis Jonas Brazys-Klajūnas, automato serija nukovęs jo „slėptuvę“ spardančius du kareivius, nusišovė.

ŠTURMO TĖVŪNIJOS PARTIZANAI VIZGIRDOS

1945 metų pavasarį Lukšių apylinkėse siaučiant sovietų NKVD pasienio „žaliakepurių“ grupėms, daugelis jaunų vyrų, vengdami patekti į sovietų kariuomenę, slapstėsi. Atskiros ginkluotų partizanų grupės pradėjo pasipriešinimo prieš okupantus kovą.

Balandžio mėnesį buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas Jurgis Valtys-Lokys, Tundra iš atskirų partizanų grupių suformavo kuopas, būrius, skyrius. Į Lukšių valsčiaus veikiantį partizanų būrį įstojo ir jaunesnis jo brolis Pranas-Šernas, gimęs 1919 metais.

1945 metų liepos mėnesį iš Kosto Gliko stribų nusiaubtų namų pasitraukė sesuo Bronė Valtytė-Rūta. 1945 metų spalio 17 dieną žuvus kapitonui Jurgiui-Lokiui, Pranas-Šernas ir Bronė-Rūta kovą prieš okupantus tęsė Prano Runo-Gintaro vadovaujamoje Dr. Vinco Kudirkos kuopoje.

Stribų parankinis Juozas Jakštys Lukšių MGB stribams nurodė Gerdžių miške, netoli Klevinės kaimo, buvusią partizanų slėptuvę. 1949 metų lapkričio 11 dieną Lukšių MGB „garnizono“ kareiviai, apsupę išdaviko nurodytą vietovę, kelis kartus praėjo pro patikimai užmaskuotą bunkerio angos dangtį. Partizanas Aleksandras Povilaitis-Riešutas, išgirdęs neaiškų bildesį, manė, jog ryšininkas atvežė žadėtas bulves. Atsargiai pakėlęs dangčio kraštą ir pamatęs kareivius, staiga iššoko iš požemio ir kulvirsčiais nusirito į pakalnėje augusį tankų eglynėlį.

Bunkeryje likę partizanai bandė iš požemio veržtis. Tačiau šalia angos sprogus kelioms emgebistų numestoms rankinėms granatoms ir priešo kulkosvaidžų kulkų spiečiui kapojant bunkerio viršuje augusias eglaites, partizanų viltis prasiveržti žlugo.

Žalgirio rinktinės Šturmo tėvūnijos 2 grandies vadas Pranas Valtys-Šernas, jo sesuo Bronė-Rūta ir partizanas Jonas Jonikaitis-Vairas, gimęs 1915 metais, iš Plokščių valsčiaus Mišiurkės kaimo, susisprogdino.

VYTAUTO VIZGIRDO-VYTIES ŽŪTIS

Pirmas iš Žalgirio rinktinės partizanų brolių Vizgirdų 1947 metų spalio 1 dieną žuvo 35 kuopos vadas Antanas-Kapsas.

1948 metų spalio 9 dieną kautynėse su Griškabūdyje dislokuotos MGB užkardos karinėmis pajėgomis žuvo kuopos vado pareigas perėmęs jo brolis Leonardas-Keleivis. Trečias, Vytautas Vizgirda, gimęs 1924 metais, į brolio Antano-Kapso vadovaujamą būrį Laisvūno slapyvardžiu įstojo 1946 metų rugsėjo mėnesį. Žuvus Antanui-Kapsui, kovą su okupantais tęsė jį pakeitusio brolio Leonardo-Keleivio vadovaujamoje kuopoje.

1948 metų spalio 9 dieną žuvus Leonardui-Keleiviui ir keliems prityrusiems partizanams, kuopos vado pareigas perėmė brolis Vytautas-Laisvūnas.

1949 metų birželio 1 dieną 35 kuopą performavus į tėvūniją, Vytautas Vizgirda pakeistu slapyvardžiu - Vytis, buvo paskirtas Šturmo tėvūnijos 1 skyriaus 2 grandies vadu.

Gruodžio 29 dienos paryčiais eidamas pro Senųjų Zyplių kaimo gyventojo Vosyliaus sodybą Vytis susidūrė su MGB karinio dalinio kareiviais. Susišaudymo metu paskutinis iš Vizgirdų šeimos partizanas Vytautas-Vytis, atlikęs Tėvynei pareigą, garbingai žuvo.

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖJE

Prienų apskrities MGB štabas 1949 metų rugsėjo 1 dienos posėdyje patvirtino MGB skyrių vadovų užvestų agentūrinių bylų sąrašą:

1. Agentūrinė byla Nr. 840. GVRn. štabas - „Osenneje gnezdo“. Vadas Tigras. Atsakingas YO MGB viršininkas papulkininkis Ševčenko;
2. Agentūrinė byla Nr. 606. GVRn. 51 kuopa - „Neprimušti“. Vadas Anupras, 9 žmonės. Atsakingas VO MGB viršininkas kapitonas Rodin;
3. Agentūrinė byla Nr. 580. GVRn. 52 kuopa - „Vorai“. Vadas

Kairys, 6 žmonės. Atsakingas YO MGB viršininko pavaduotojas papulkininkis Korniuchin;

4. Agentūrinė byla Nr. 409. GVRn. 54 kuopa - „Miškiniai“. Vadas Vėjas. Atsakingas YO MGB 2-N dalies viršininko pavaduotojas majoras Medvedev.

1949 metų rugsėjo 1 dieną Prienų apskrities YO MGB žinioje buvo 4 agentai smogikai, 17 įvairių kategorijų agentų ir 95 slapti pranešėjai.

Papulkininkis Ševčenko, Prienų YO MGB viršininkas.

PARTIZANAS KAIRYS

Eidamas nuo Naujojo Klebiškio į šiaurės rytus žvyrkeliu per Klebiškio mišką būtinai pateksi į Cepeliškių kaimą. Miško pasodoje (laukymėje) buvo dvi sodybos. Vienoje gyveno Mockapetrių šeima.

1944 metų rudenį rytų „išvaduotojų“ NKVD „žaliakepurių“ daliniams pradėjus gaudyti vyrus į okupacinę armiją, Mockapetrių sūnus Petras, gimęs 1925 metais, įsirengė slėptuvę kitoje miško pusėje. Gustaitynės kaime augęs Vytautas Gudynas, gimęs 1922 metais, organizavo pirmųjų partizanų būrį. Tuo pat metu jo brolis Antanas buvo įstojęs į Veiverių stribus. Iki 1945 metų rudens Antanas teikė partizanams vertingą informaciją apie Veiverių stribų veiklą.

1945 metų spalio mėnesį pajutęs stribų vadeivos Albino Dovydonio ir NKVD karinės įgulos viršininko Vadim Macych įtarumą, spalio pabaigoje Antanas iš stribų pasitraukė. 1945 metų spalio 30 dieną suformavus Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinę, Kęstučio kuopos 2 būrio vadu paskirtas Vytautas Gudynas-Papartis lapkričio 2 dieną į būrį priėmė iš stribyno pasitraukusį brolį Antaną-Speigą. Nuo 1945 metų pradžios Mockapetrių sodyboje dažnai susirinkdavo pirmieji šių apylinkių partizanai.

1945 metų lapkričio 17-osios naktį Geležinio Vilko rinktinės partizanams puolant Šilavoto valsčiaus stribų ir NKVD įgulos atsparos punktą „Mūrelį“, kautynėse dalyvavo ir Paparčio būrio partizanai. Petrui Mockapetriui-Kairiui priešai peršovė kairės rankos alkūnę.

1946 metų rudenį Kairys buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės štabo Globos poskyrio viršininku. Tauro apygardos vado Žvejo gruodžio 2 dienos įsakymu Nr. 36 Kairys apdovanotas juostele „Už uolumą“.

1947 metų birželio 10 dienos įsakymu Nr. 24 Kairys buvo paskirtas Geležinio Vilko rinktinės 3 kuopos, nuo rugpjūčio vidurio pakeitus kuopos pavadinimą, 52 kuopos vadu.

1948 metų rugpjūčio 12 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado teikimu, baigusiems Mokomosios kuopos II laidos puskarininkių parengimo kursą Kairiui ir šešiems kovotojams buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis.

1949 metų gegužės 12 dienos apygardos vado įsakymu Nr. 10 kuopas reorganizavus tėvūnijomis, 52 kuopa pavadinta Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnija. Petras Mockapetris-Kairys buvo paskirtas tėvūnijos vadu; Antanas Gudynas-Speigas - skyriaus vadu; Vytautas Kairiūkštis-Zubrys - grandies vadu.

KAIRYS ČEKISTŲ NAGUOSE

Šilavoto valsčiaus Kalveliškių kaimo gyventojas Povilas Rūškys nuo 1945 metų buvo Naujojo Klebiškio apylinkės (seniūnijos) sekretorius. Gyvendamas pamiškėje kontaktų su partizanais neišvengė. Tačiau su Šilavoto stribais, kiek pamenu, bičiulystės nepalaikė. Jo septyniolikos metų duktė Angelė mokėsi Veiverių gimnazijoje.

1949 metų lapkričio 12 dieną Rūškys pasikvietė talkininkų kulti javus. Spalio mėnesį Veiverių MGB užverbuota Angelė Rūškytė-„Diena“, Veiverių MGB čekistų nurodymu, į talkos pabaigtuvių vakarą pakvietė Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vadą Kairį.

Tą pavakarę Kairys su Alfonsu Pauža, pakeliui apsilankę Šiūrupio kaime vykusioje linamynės talkoje, temstant atėjo į Povilo Rūškio sodybą. Šeimininkė ir duktė Angelė svečius pakvietė į atskirą trobos kamaraitę. Ant staliuko pastatę rausvai dažyto gėrimo butelį, kvietė svečius išgerti. Tačiau „samagoną“ gerti vyrai atsisakė ir paprašė alaus. Išgėrę po stiklinę salstelėjusio naminio alaus, „pagardinto“ čekistų

„Dienai“ įduotu preparatu „Neptun - 22“, svečiai Kairys ir Alfonsas, nuvirtę ant lovos, užmigo. Įsitikinusi, jog vyrai jau užmigę, Angelė iš Alfo kišenės išėmė pistoletą, iš Kairio rankų atsargiai ištraukė vokišką automatą „Šturmmašin“ ir išėjo į lauką. „Dienos“ kišeninio „lektriko“ signalo pakviesti į trobą greitai suvirto šeši MGB čekistai. Įmigusiems Kairiui ir Paužai surišę rankas ir kojas, abu išvilko į kiemą. Netrukus į kiemą atėjo dar keli sovietų kareiviai. Čekistų politrukai, patardę talkininkus, visus paleido namo.

Povilas Rūškys, į vežimą įmetęs glėbį šieno, pakinkė vienintelį savo arklį. Kareiviai į vežimą įkėlė surištus belaisvius ir „procesija“ su gyvu kroviniu pajudėjo Veiverių link.

Vyčio tėvūnijos vado paėmimo aplinkybės

1949 metų lapkričio 12 dienų Vyčio tėvūnijos vadas Kairys Pakiauliškio kaime pas B. susitiko su Pauža iš Pasaulio kaimo. Jie buvo pažįstami. Pasikalbėję su Pauža atskirame kambaryje, pasakė B., kad eis į talką pas Povilą Rūškį - Kairys ten turi reikalų.

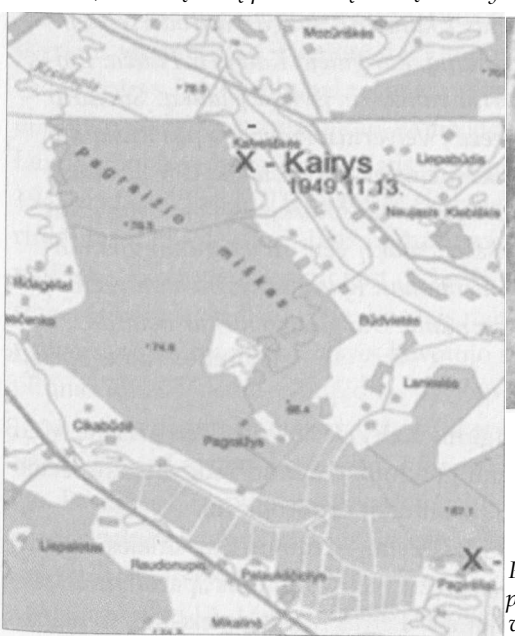

Partizanas Petras Mockapetris-Kairys ir jo „žūties“ vieta

Kairys su Pauža pakeliui užsuko dar pas Z. Šiūrupio kaime, kur mynė linus. Šeimininkė pasiūlė pavaišinti, bet jie pasakę, kad tuoj grįš, vaišių atsisakė, tik paprašė palikti alaus. Iš čia jiedu išėjo vos temstant.

Pas Povilą Rūškį Šilavoto valsčiaus Liepabūdžio kaime, kur talka kūlė javus, jie atėjo jau pritemus. Kairys, slėpdamasis talkininkų, ginklą laikė po civiliais drabužiais, įėjo tiesiai į kambarį. Pauža buvo pasiėmęs Kairio pistoletą. Kambaryje buvo Marė Rūškienė ir duktė Anelė. Šeimininkė Rūškienė pakvetė į atskirą kambarį pavaišinti ir pašaukė iš kluono Povilą Rūškį. Šeimininkė ant vaišių stalo atnešė pusės litro butelį rausvai dažyto skysčio, sakydama kad tai namų darbo vynas.

Įpusėjus vaišėms šeimininkas pasiūlė alaus ir pasakė: „Kad tik neužeitų rusai", nes sodyba yra sekama. Kairys, išgėręs vieną stikliuką, paprašė alaus. Šeimininkas įpylė abiem su Pauža. Išgėręs Kairys pradėjo vemti ir prašė kur atsigulti. Jam atsigulus užmigo ir Pauža.

Kūlėjams dar neatėjus į kambarį, staiga pasirodė šeši emgebistai ir puolė tiesiai į namą, kur gulėjo Kairys ir Pauža. Emgebistai čiupo Kairį, surišo rankas ir išvilko į lauką. Surišo ir Paužą. Abu surištus nuvežė į Veiverius. Po įvykio pas Rūškį dar tris dienas laukė ir sulaikė atėjusius. Buvo sulaikyti ir apklausti visi kluone dirbę žmonės. Šeimininkas Rūškys irgi buvo nuvežtas į Veiverius, o Veiveriuose per naktį gėrė su saugumo viršininku. Tai matė budintis milicininkas. Rytą Rūškys buvo nuvežtas į Kaunu ir po 6 dienų grįžo namo. Daugiau jo niekur netardė.

Tėvūnijos vadas Speigas

Nuvežtus į Kauno saugumą Kairį ir Paužą čekistai pristatė MGB Tardymo skyriaus viršininko pulkininko Soloid vadovaujamų čekistų - „malodčikų" - sadistų pirminiam apdorojimui.

Prityrę GPU-ČK-MGB sadistai - žmonių „mėsmalės" specialistai mokėjo iš savo aukų „išgręžti" jiems rūpimus „parodymus". Pagaliau „apklausose mėsinėjamas" Petras Mockapetris-Kairys palūžo.

Rafinuotais čekistų metodais tardomas buvęs tėvūnijos vadas pradėjo nurodinėti jau apleistų bunkerių vietas, išdavinėti buvusius partizanų rėmėjus ir ryšininkus.

Žiauriai čekistų tardomas ir kankinamas Kairys, galbūt praradęs gebėjimą mąstyti, nesąmoningai KGB budeliams nurodė Geležinio Vilko rinktinės štabo bunkerio vietą Prienų pašilėje, kuriame slėpėsi vadas kapitonas Čempionas, ir Vyčio tėvūnijos štabo bunkerį Giniūnų kaime, kuriame gydėsi sužeisti partizanai Kirvis ir Gerutis.

ČEMPIONO ŽŪTIS

Jonas Valenta gimė 1914 metais Marijampolės apskrities Trakiškių kaime. Pirmus partizano žingsnius puskarininkis žengė 1944 metų rudenį. Stambokas, Čempiono slapyvardį pasirinkęs buvęs Lietuvos karys iš pradžių vadovavo pirmųjų partizanų grupei. Suformavus Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinę, vadovavo Vytauto kuopos 2 būrio partizanams.

1946 metų rudenį Geležinio Vilko rinktinės štabo Rikiuotės skyriaus viršininkas Čempionas, 2 kuopos vadas Pjūklas ir 3 kuopos vadas Kairys Prienų šilo pakraštyje, vadinamojoje Prankiškėje, eigulio Vilko sodybos gyvenamojo namo pogrindyje įsirengė slėptuvę. Landa į bunkerį buvo koridoriaus gale, prie akmenų pamato. 1947-1949 metais iki vado Tigro žūties čia buvo atsarginė Geležinio Vilko rinktinės štabo slėptuvė. 1949 metų rugpjūčio 1 dieną rinktinės vadu paskirtas kapitonas Čempionas, grįžęs iš tarnybos Vytauto rinktinės štabe, įsikūrė šioje slėptuvėje. Vos tris mėnesius rinktinei vadovavęs, prityręs, penkerių metų Laisvės kovotojo stažą turintis partizanų kapitonas Jonas Valenta-Čempionas gyveno paskutines valandas.

Kelias dienas štabo būstinės bunkeryje ilsėjęsi štabo nariai: Rytis, Žaibas ir Lapinas, lapkričio 13 dienos vakare iš Vilkų sodybos išėjo. Pasilikęs Čempionas, pervertęs štabo dokumentus, nutaręs kitos dienos vakare kuriam laikui iš šios slėptuvės išeiti, sulaukė tik lemtingojo tragiškojo ryto.

Lapkričio 13-14-osios naktį pulkininko Soloid čekistų tardytojų

grupei iš priglušyto Kairio pavyko „išmušti“ (sužinoti) eigulio Vilko sodyboje įrengto štabo bunkerio vietą.

Lapkričio 14-osios ryte Kauno srities MGB valdybos viršininko pulkininko Sinicyn įsakymu buvo skubiai suformuota čekistų pamėgtu skambiu pavadinimu tituluojama operatyvinė kovinė čekistinė grupė ir išsiųsta į Kairio nurodytą Klebiškio-Prienlaukio pašilės vietą. Kauno srities MGB valdybos 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo kapitono Nachman Dušanskij ir vyresniojo operatyvinio įgaliotinio vyresniojo leitenanto Kazio Martusevičiaus vadovaujama operatyvinė čekistų grupė su 298 šaulių pulko karinių pajėgų spec. daliniu atvyko į Prienų šilo pakraštį. Apsupę Vilkų sodybą emgebistai, iškart suvirtę į trobos vidų, pradėjo kruopščią patalpų kratą. Išgirdęs troboje ir lauke didžiulį rusų „triaukščiais“ keiksmais prisodrintą triukšmą ir grasinimus namo šeimininkei - „banditų išperai“ Izabelei Vilkienei patekti pas „baltas meškas“, Čempionas pajuto, jog štabo būstinė išduota. Kareiviams pradėjus lupti koridoriaus grindis, Geležinio Vilko rinktinės vadas kapitonas Jonas Valenta-Čempionas pistoletu nusišovė.

Lapkričio 15 dieną Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininkas Rytis, gavęs Vyčio tėvūnijos vado Speigo raportą, apie įvykusią nelaimę pranešė apygardos štabui. Apygardos štabo vadas Saidokas, remdamasis Ryčio pranešimu, 1949 metų lapkričio 15 dienos įsakymo Nr. 21 § 3 žuvusį GVR vadą partizanų kapitoną Čempioną išbraukė iš Tauro apygardos kovotojų asmeninės sudėties. Šio įsakymo § 4 Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas nuo 1949 metų lapkričio 15 dienos vykdyti paskyrė Praną Kleizą-Rytį.

Partizanai Kirvis ir Gerutis

Vokiečių žandarų sugaudytą Kauno Šančių priemiesčio jaunų vaikinų grupę 1943 metų pavasarį išvežė į Saksoniją - karinį Reicho tarnybos dalinį. Kitą pavasarį dalinio vadovybė, gavusi iš Kauno telegramą, eilinį Henriką Jakimavičių išleido atostogų į tėvo laidotuves. Po atostogų Henrikas, negrįžęs į dalinį, kaip karinis dezertyras, ieškomas Kauno gestapo, slapstėsi.

Sovietų armijai iš Lietuvos išvijus vokiečius, vengdamas tarnybos okupacinėje sovietų armijoje, Henrikas stojo dirbti į sukarintą geležinkelių tarnybą. Pasibaigus karui, iš geležinkelių tarnybos pasitraukė ir dirbo „Pieno centro“ bendrovės Šančių punkto vedėju.

1948 metų vasarą įtartą išeikvojimu Henriką areštavo ir uždarė Pravieniškių pataisos darbų lageryje. Kriminalistams tiriant bylos medžiagą, Henriku susidomėjo Kauno saugumiečiai. Pajutęs, jog jam, kaip buvusiam vokiečių kariui, gresia sovietų karinis tribunolas ir katorga Sibiro gulaguose, Henrikas nusprendė iš lagerio bėgti. Netrukus pasitaikė tinkama proga. Vienos rudens dienos pavakare į lagerio zoną įriedėjo garvežys su akmens anglies vagonais. Henrikas Jakimavičius su kitu likimo draugu, atsargiai prislinkę prie sąstato, greitai atkabino vagonus ir įšokę į garvežį su vachtos vartais išnėrė į laisvę. Po keliolikos minučių staigaus garvežio „šuolio“ rudens spalvomis pasidabinęs Pravieniškių miškas priglaudė ir paslėpė iš garvežio iššokusius bėglius.

Spalio pabaigoje Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos 1 būrio vado, rajono žvalgo puskarininkio Vinco Kleizos-Sakalo teikimu, Henriką Jakimavičių ir jo draugą (pavardė nenustatyta) Kirvio ir Ato slapyvardžiais priėmė į puskarininkio Antano Jundilo-Naro vadovaujamą 2 būrį partizanais kandidatais. 1948 metų gruodžio 1 dieną partizanai kandidatai Kirvis ir Atas iškilmingai prisiekė Lietuvos Laisvės kovotojų statutui ir Tėvynei. 1949 metų vasario 14 dieną Geležinio Vilko rinktinės vado J. Baltrušaičio-Tigro ir adjutanto Prano Kleizos-Ryčio pasirašyto įsakymo Nr. 2 § 2 ir § 3, naujai priimti į 52 kuopą partizanai Kirvis ir Atas nuo 1948 metų gruodžio 1 dienos įtraukti į Geležinio Vilko rinktinės kovotojų sąrašus.

1949 metų liepos 15 dienos paryčiais grįžtančius į Garliavos mišką tris Vyčio tėvūnijos Speigo skyriaus partizanus apšaudė pasaloje sugulę Garliavos MGB garnizono kareiviai. Peršauta alkūne Juozas Valaitis-Vairas, į koją sužeistas Henrikas Jakimavičius-Kirvis ir Atas atsišaudydami įbėgo į mišką ir pasitraukė.

1949 metų rugsėjo 10-osios naktį ateinančius į Čiudiškių kaimo gyventojo „amerikono“ Petraičio sodybą partizanus Povilą Petraitį-Gerutį ir Henriką Jakimavičių-Kirvį pasitiko troboje pasislėpusio

ginkluoto MGB šnipo šūviai. Peršautu dešiniu petimi Gerutis ir sužeista koja Kirvis pasitraukė. Gydėsi gretimo Giniūnų kaimo gyventojo Jurgio Petraičio sodybos tvarte įrengtoje Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos partizanų slėptuvėje.

Sunaikinus GVR štabo slėptuvę eigulio Vilko sodyboje, Kauno MGB čekistų - sadistų metodais kvočiamas Kairys išdavinėjo kuopos partizanų bunkerius, ryšininkus, ir rėmėjus.

1949 metų lapkričio 16-osios ryte Kauno srities MGB čekistų ir 298 šaulių pulko spec. dalinio operatyvinė grupė surado bunkerį Jurgio Petraičio tvarte. Čekistų vadams reikalaujant pasiduoti, Henrikas Jakimavičius-Kirvis ir Povilas Petraitis-Gerutis, vengdami patekti gyvi į čekistų budelių nagus, nusišovė.

MGB byloje Ap. 3 B - 326 L. 406 1949 metų lapkričio 17 dienos MGB operatyvinėje suvestinėje Nr. 271 įrašyta:

„Tęsdama Geležinio Vilko formuotės likvidavimą, Kauno MGB valdybos čekistinė kovinė grupė lapkričio 16 dieną Prienų valsčiaus Giniūnų kaime, vidutinio valstiečio J. Petraičio ūkyje, surado slėptuvę. Per susišaudymą buvo užmušti: Jakimavičius Henrikas, slapyvardžiu Kirvis, gimęs 1920 metais, ir Petraitis Povilas, slapyvardžiu Gerutis, gimęs 1923 metų valstiečių buožių šeimoje. Gaujoje nuo 1946 metų.

Paimta: 2 kulkosvaidžiai, automatas, šautuvas, 5 pistoletai ir 350 šovinių.

Suimti: Petraitis Jurgis, gimęs 1890 metais, ir ryšininkė Seniukaitė Antosė, gimusi 1925 metais.“

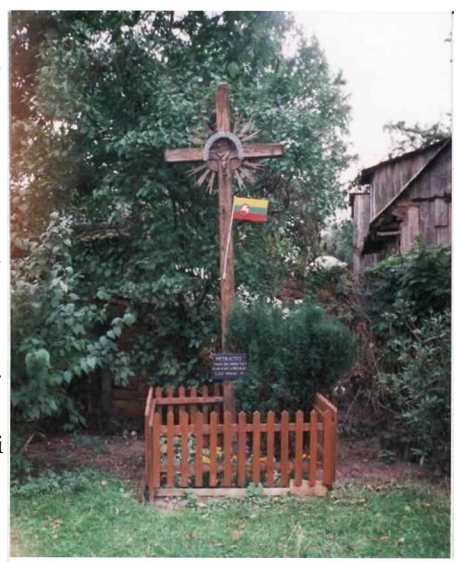

Kryžius Jurgio Petraičio sodyboje

MGB agentūrinėje byloje Nr. 41-64 397 pusi. įrašas:

„Kauno Y MGB areštuotas GVR Vyčio tėvūnijos vadeiva Kairys 1949 metais lapkričio 30 dieną apklausoje parodė: nuo 1947 metų Sūnelaitis Viktoras, gimęs 1894 metais, iš Šaltupio, bunkeryje slėpė Geležinio Vilko rinktinės vadą Daumantą, teroristą Sakalą, Vylių, Jaunutį ir jį - Kairį.

1949 metų gruodžio 2 dieną suimti: Viktoras Sūnelaitis-Sezamas ir Jurgis Petraitis-Avelis, gimęs 1921 metais, buvę GVR štabo ir kuopos vado Kairio ryšininkai - rėmėjai."

VYTAUTO RINKTINĖJE. PARTIZANAS KLAIDAS

1949 metų rudens darganoms plėšiant paskutinius medžių lapus, raudonoji Kremliaus giltinė neaplenkė ir Vytauto rinktinės partizanų.

Broliai Ališauskai: Stasys, gimęs 1919 metais, Juozas, gimęs 1922 metais, ir sesuo Birutė, gimusi 1924 metais Gižų valsčiaus Adamarinos kaime, į Vytauto rinktinės partizanų gretas įstojo 1945 metais.

Juozas Klaido slapyvardžiu buvo priimtas į Tauro apygardos štabo apsaugos tarnybą. 1945 metų lapkričio 25 dieną dalyvavo rekvizuojant Gižų kooperatyvo prekes partizanams aprūpinti.

1946 metų rugpjūčio 9 dieną Klaidas su grupe partizanų Vilkaviškio-Marijampolės plente rekvizavo iš Gižų Rūdos pieninės vežamą sviestą. 1946 metų rugsėjo 20 dieną Vytauto rinktinės štabo pareigūno Klaido vadovaujama partizanų grupė likvidavo kelis Gižų valsčiaus Komunistų partijos vadovus ir vietinius šnipus.

1947 metų balandžio mėnesį Klaidas paskirtas Tauro apygardos štabo Rūpybos skyriaus viršininku. Liepos 6 dieną Šunskų miške dalyvavo kautynėse su Marijampolėje dislokuoto NKVD 94 pasienio pulko pajėgomis, buvo sunkiai sužeistas.

1949 metų vasario 24 dieną apygardos vado Saidoko įsakymu Nr. 5 tolimesnei tarnybai perkeltas į Vytauto rinktinę. 1949 metų kovo 8 dieną Saidoko įsakymu Nr. 7 už 1945 metų lapkričio 25 dieną tiksliai

įvykdytą ūkinę operaciją ir 1949 metų rugpjūčio 15 dienos Fausto įsakymu Nr. 18 partizanui Klaidui pareikštos tarnybinės padėkos.

IŠDUOTA ŠTABO BŪSTINĖ „UŽNEMUNĖ“

1949 metų pavasarį Vytauto rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininkas su keliais partizanais Sasnavos valsčiaus Nendrinių kaime buvusioje Bosikių sodyboje gyvenančios Krivickienės troboje įsirengė dvi slėptuves. Vieną slėptuvę, tinkamą gyventi tik vasaros metu, įsirengė sode, Šešupės pakrantėje. Antrą, gynybai tinkamą bunkerį, vyrai įsirengė gyvenamojo namo pogrindyje, su betono pamatuose iškirstomis šaudymo angomis.

1949 metų lapkričio 20-osios anksti ryte keliomis mašinomis atvykusi Marijampolėje dislokuoto 353 šaulių pulko 2 bataliono 200 karių grupė, vadovaujama majoro Jaršov, apsupo sodybą. Bunkeryje buvęs rinktinės štabo Ūkio skyriaus vadas Klaidas, įsakęs partizanui kandidatui Vaidotui sudeginti turimus dokumentus, pasiruošė gintis. Per šaudymo angas atkakliai atsišaudydami partizanai neleido priešams prislinkti prie namo ir įmesti į rūsį granatas. Matydami beviltišką padėtį partizanai, iš bunkerio pakilę į kambarį, atsišaudė, kol baigėsi šoviniai. Garbingai tesėdamas duotą priesaiką Juozas Ališauskas-Klaidas paskutiniu pistoleto šoviniu nusišovė.

Jaunas kandidatas į partizanas Gediminas Černiauskas-Vaidotas, Jaunutis, gimęs 1933 metais Gižų valsčiaus Išlandžių kaime, kovotojas tik nuo kovo mėnesio, pasekęs vado pavyzdžiu, bandė nusišauti. Tačiau, sudrebėjus rankai, šūvis buvo netikslus. Sunkiai sužeistas Vaidotas gyvas pateko į priešų nagus.

Pastaba. Vytauto rinktinės štabo būstinės „Užnemunė“ vietos koordinates nustatęs Romas Rusteika sakė, kad vietinių gyventojų teigimu, slėptuvę išdavė Krivickienė (V. J.).

IŠDUOTAS ŽVALGYBOS ŠTABAS „VIEŠBUTIS“

1947 metais ištremtų į Sibirą Butanavičių namuose Balsupių kaime gyveno trys šeimos: Jurgelevičių - keturi asmenys, Račylai su dukterimi ir sūnumi ir Krivickienė su dviem sūnumis ir dukterimi. 1947 metais Vytauto rinktinės partizanai Kalinys ir Klaidas Ališauskai Krivickienės kambaryje po virykle įsirengė slėptuvę - „Viešbutį“. Po pusmečio iš Balsupių kaimo į tuščią Bosikio sodybą išsikėlusi Krivickienė leido partizanams ir šioje sodyboje, gyvenamojo namo rūsyje, įsirengti „Užnemune“ vadintą bunkerį.

1949 metų lapkričio 20 dieną Marijampolės 353 šaulių pulko 2 bataliono pajėgos, sunaikinusios partizanų „Užnemunės“ bunkerį, nuskubėjo į Balsupių kaimą. Į sunkvežimį įsodinta ir atvežta Krivickienė, nuvesta į jos gyventą kambarį, parodė čekistams slėptuvės vietą. Politrukai privertė Jeronimą Račylą laužti slėptuvės perdangą.

Bunkeryje tuomet slėpėsi tik Vytauto rinktinės štabo Žvalgybos sekretorė partizanė Stasė Šalaševičiūtė-Našlaitė, gimusi 1926 metais Liudvinavo valsčiaus Šilavoto kaime, dirbusi Liudvinavo pieninės kasininke. 1946 metų pradžioje broliui Remigijui pasitraukus į mišką ir Skystimo slapyvardžiu įstojus į Vytauto rinktinės 4 kuopą, Stasė pradėjo aktyvią partizanų rėmėjos ir ryšininkės veiklą. Pajutusi Liudvinavo čekistų vadų įtarimus, Stasė susižėrė kasoje surinktus pinigus ir pasitraukė pas partizanus. Priimta į Vytauto rinktinės štabo Žvalgybos skyrių Staselė-Našlaitė tvarkė štabo dokumentaciją.

Račylai pradėjus laužti grindis, Stasė padegė štabo dokumentus. Liepsna ir tvankūs dūmai užpildė patalpos erdvę. Baudėjams atplėšus angos dureles, Našlaitė automato serija sužeidė čekistų leitenantą. Į pravirą bunkerio angą trenkė kulkosvaidžio serija. Dingus paskutinei vilties kibirkštėlei išsigelbėti, bunkeryje nuaidėjo duslus šūvis... Šaunioji Staselė Šalaševičiūtė-Našlaitė drąsiai, didvyriškai baigė žūtbūtinę kovą su okupantų „Geležinio Felikso“ išugdyta „senojo pasaulio ardytojų ir naujo pasaulio kūrėjų“ milijonine armija, užkariavusia ir pavergusia vidurio Europos tautas...

Brutaliai į slėptuvę čekistų įstumti Račyla ir Šukvietis išnešė Našlaitės kūną ir įkėlė į kieme atvarytą mašiną.

Čekistai kartu su partizanės palaikais į Marijampolės MGB būstinę parsivežė ir sodybos šeimininkus: Jurgelaitienę su šešiolikmete dukterimi Janina ir Račylą.

Pastaba. Įvykiai aprašyti remiantis Jeronimo Račylos pasakojimu (V. J.).

KLASTINGA GIRINIO ŽŪTIS

Keturvalakių valsčiaus Bardauskų kaimo vaikinai Vincas, gimęs 1925 metais, ir Juozas, gimęs 1928 metais, Gasčiuliai 1947 metų pavasarį, vengdami tarnauti okupantų kariuomenėje, pasirinko kruviną partizanų - Laisvės kovotojų kelią. Tauro apygardos Kęstučio rinktinės 69 kuopos partizanas Juozas-Dagilis, Savanoris žuvo 1949 metų vasario 4 dieną.

Gana tragiškai susiklostė Kęstučio rinktinės 69 kuopos partizano Vinco Gasčiulio-Girinio likimas. 1949 metų spalio 12 dieną partizanas Girinis, užėjęs pas Vižadų gyventoją Vladą Sauką, MGB užverbuotą agentą „Plieną“, prašė iš Kauno iškviesti jo seserį Salomėją. „Plieno“ paprašyta agentė „Žvaigždė“, nuvykusi į Kauną, pasiūlė Salomėjai per Spalio - lapkričio 7-osios - šventes atvykti pas ją susitikti su broliu.

Auštant lapkričio 7-osios rytui partizanas Girinis, atėjęs pas Sauką-„Plieną“, sesers nerado. „Plienas“ sakė, kad Salomėja yra atvykusi pas kaimynę. Girinis parašė jai raštelį, kviečiantį ateiti pas Sauką. Raštelį įteikė agentui, kad nuneštų seseriai ir pakviestų į savo namus. Įteikęs Salomėjai brolio raštelį, grįždamas atgal Sauka-„Plienas“ netikėtai sutiko pas jį einantį brolį, Vilkaviškio milicininką Vitą Sauką. „Plienas“ liepė broliui Vitui nedelsiant pranešti Vilkaviškio MGB štabui apie lapkričio 8 dieną jo namuose numatomą partizano Vinco Gasčiulio-Girinio susitikimą su seserimi. MGB čekistų štabas įpareigojo brolius - agentą ir milicininką - Girinį suimti gyvą.

Lapkričio 8 dieną pas Vladą Sauką atėjusi Salomėja su broliu

Vincu-Giriniu bendravo iki 4 valandos ryto. Dar neprašvitus, palydėjęs seserį pas agentą „Žvaigždę“, Girinis, grįžęs pas Sauką, užsnūdo. Agentas „Plienas“ prisėlinęs prie užsnūdusio partizano kirvio pentimi trenkė jam į galvą ir su broliu milicininku bandė jį surišti. Tačiau partizanas sugebėjo pasipriešinti. Tuomet Vladas Sauka-„Plienas“ pistoletu nušovė Vincą Gasčiulį-Girinį.

Nušauto partizano kūną žudikai perdavė Vilkaviškio MGB čekistams. Saugodami nuo įtarimų savo agentą - žudiką čekistai suvaidino kautynes - „susišaudė“ su 353 šaulių pulko 3 bataliono kariais.

* * *

1948 metų rugsėjo 1 dieną kautynėse Vaizbūniškių kaime žuvo Kęstučio rinktinės 71 kuopos partizanas Juozas Karasevičius-Erškėtis. 1949 metų kovo 25 dieną „Priboj“ trėmimo metu pabėgęs brolis Vytautas papildė partizanų gretas.

1949 metų gruodžio 12-osios naktį Būdiškių kaime, Stankevičių sodyboje, kautynėse su Alvito MGB „garnizonu“ žuvo Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanai: Vytautas Karasevičius-Savanoris, gimęs 1930 metais, iš Trempinių kaimo, ir Juozas Žaldaris-Topolis, gimęs 1924 metais, iš Balsupių.

RIMVYDO ŽŪTIS

Lietuvos partizanų vadų suvažiavime 1949 metų vasario 16 dienos aktu Nr. 8 Dainavos apygardos štabo viršininkui Jurgiui Krikščiūnui-Rimvydui buvo suteiktas partizanų kapitono laipsnis. 1949 metų pavasarį Dainavos ir Tauro apygardų vadovybė išsiuntė Rimvydą į Lenkijos Punsko sritį atkurti ryšius su 1947 metų žiemą į Vakarus išvykusiais Juozu Lukša-Skirmantu ir Kazimieru Pypliu-Mažyčiu. Laimingai perėjęs sovietų „Geležinę uždangą“ - Lenkijos sieną, apsistojo seno, nuo 1947 metų pažįstamo Vytauto Prabulio-Žaibo bunkeryje.

Netrukus Rimvydui pavyko paprastu paštu į Vakarus persiųsti iš pavergtos Lietuvos atsineštą medžiagą. Birželio mėnesį ryšininkė Roza iš Varšuvos atvežė Prancūzijos pasiuntinybėje gautą Rimvydui

adresuotą J. Lukšos-Skirmanto laišką. Liepos mėnesį Rimvydą ir Žaibą geležinkelio stotelėje prie Suvalkų sulaikė lenkų „kopai“. Tačiau partizanams pavyko pabėgti. Lenkų milicijai ir kareiviams intensyviai krečiant Suvalkų apylinkių gyventojų sodybas ir miškus, bėgliams pavyko sugrįžti į Pauliukonių sodyboje įrengtą slėptuvę.

Artėjant rudens ir žiemos pradžios darganoms, partizanai perėjo į Šlynakiemio kaime Juozo Jakimavičiaus pušyno kalvelėje įrengtą bunkerį.

Gruodžio 13 dieną, KGB užverbuotų išdavikų nurodymu, sovietų KGB čekistų karininkų vadovaujami lenkų kariniai daliniai pradėjo Punsko apylinkių įtartinų sodybų ir miškų bei mažesnių želdinių - krūmų kratą. Tačiau dvi dienas apylinkes ir pušynus „šukavę“ prityrę kagėbistai ir lenkų „kopai“ partizanų slėptuvės nerado.

Ramų, giedrą gruodžio 15-osios rytą kiek pakėlę ir parėmę bunkerio angos dangtį Rimvydas ir Žaibas užsikūrė primusą ir ėmė ruošti pusryčius. Sovietų čekistai, įgiję didžiulę patirtį ieškant partizanų, žiūronais žvalgydami vietovę, virš pušynėlio pastebėjo vos įžiūrimą oro virpėjimą. Tyliai prislinkę kareiviai, apsupę įtartiną vietovę, artėjo prie bunkerio vietos. Rimvydas, pažvelgęs pro pakelto angos dangčio plyšį, pamatė visai arti stovinčio kareivio kerzinius batus. Tuo momentu į bunkerio dangčio plyšį trenkė automato serija. Rimvydas peršauta galva susmuko prie angos laiptelio. Pamatęs nuvirtusį Rimvydą Vytautas Prabulis-Žaibas, pakėlęs prie smilkinio pistoleto vamzdį, nusišovė.

Lenkų milicininkų atvaryti keli vyrai iš Šlynakiemio kaimo pakėlė bunkerio angos dangtį. Juozas Jakimavičius ir Sigitas Valinčius, nusileidę į požemį, viršuje likusių vyrų padedami, į paviršių iškėlė dar gyvą Jurgį Krikščiūną-Rimvydą ir nusišovusio Vytauto Prabulio-Žaibo kūną. Vežamo į Suvalkus Dainavos ir Tauro apygardų Laisvės kovų didžiavyrio kapitono Rimvydo gyvybė užgeso...

„Garbingai žuvusių kapitono Jurgio Krikščiūno-Rimvydo ir Vytauto Prabulio-Žaibo palaikus 1992 metais tautiečiai paslapčia perlaidojo Suvalkų kapinėse“, - pasakojo 1997 metais Marijampolėje viešėjęs Juozas Jakimavičius.

GEDIMINO TĖVŪNIJOJE. ŠŪVIAI „IMPERIJOS“ - KALVIŲ MIŠKE

1949 metų birželio 10-osios vakare partizanai Žilvinas ir Povas atėjo į Kalvių kaimo ūkininkų sodybą. Šeimininkei leidus, vyrai iš šulinio iškėlė skardinę ir į savo indą įsipylė pieno. Partizanams tolstant nuo šulinio, prietemoje pasigirdo rusiškas: „Stoi!“ („Stok!“). Partizanai šoko bėgti. Į bėglius pasipylė sovietų kareivių šūviai. Jaunesniam Žilvinui kiek nutolus, priešų kulka, kiaurai per nugarą perskrodusi Povą, išėjo dešiniame šone. Sužeistas partizanas dar turėjo jėgų nubėgti pas ryšininką. Atskubėjęs tėvūnijos vadas Anupras su šeimininku sutvarstė žaizdą ir Povą nuvedė į bunkerį.

Pastaba. Kautynių aprašymas nerastas (V. J.).

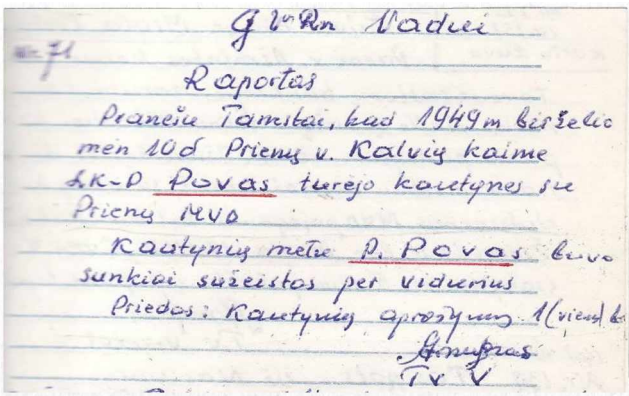
Gv Rn Nadui

Raportas

Pranešu Tamstai, kad 1949m birželio mėn 10d Priemų v. Kalvių kaime LK-D Povas turėjo kautynes su Priemų MVD

Kautynių metu P. Povas buvo sunkiai sužeistas per viduerius

Priedas: Kautynių aprašymas 1(vienas lapas)

Anupras

TV V

Ieškodami pabėgusių partizanų Žilvino ir sužeisto Povo Pakuonio MGB garnizono emgebistai nedidelėje miško proskynoje netikėtai susidūrė su tėvūnijos vadu Anupru ir jo broliu Žvirbliu. Susišaudymo metu lengvai sužeistas Žvirblis suklupo. Pribėgę prie nuvirtusio Žvirblio sovietai manė, jog partizanas negyvas, ir palikę jį nusivijo Anuprą, kuris atsišaudydamas pabėgo jam gerai žinomais šlaito krūmais. Nutolus emgebistams, Žvirblis pakilo ir pasitraukė į priešingą pusę.

Spec. pranešimas

Dėl 1949 m. birželio mėn. 11 d. pravestos karinės operacijos. 1949 m. birželio 10 d. agentas „Paukštis“ pranešė Pakuonio MGB viršininkui kapitonui Rodin, kad GVR 51 kuopos vadas

Anupras ir jo brolis Žvirblis slepiasi Kalvių miške. Birželio mėn. 10-11 d. 23-3 val. nakties jie turi ateiti į Kalvių kaimų.

Birželio 10-osios vakare pasiųsta kareivių grupė operacijos metu veikė nemokšiškai nepasiruošusi. Dėl neveikiančių kulkosvaidžių nenukovė partizanų, pašautas Žvirblis apsimetė negyvas. Kai kareiviai nusivijo į šlaitus Anuprą, jis pakilo ir pabėgo.

Prienų aps. MGB viršininkas Ševčenko

Kauno srities MGB Tardymų skyriaus viršininko pulkininko Soloid „malodčiki“, apdoroję suimtą Vyčio tėvūnijos vadą puskarininkį Kairį, greitai išmušė „parodymus“ - Kalvių miške yra bunkeris. 1949 metų lapkričio 13 dieną Kauno srities MGB štabas įsakė kariniams daliniams Pakuonio valsčiaus Kalvių miške atlikti kruopščią „oblavą“. 1949 metų lapkričio 14 dieną Prienų MGB pareigūnų ir 4 šaulių divizijos 353 pulko 1 bataliono vado majoro Grigorijev vedama 150 kareivių grupė, krėsdama nurodytą Kalvių miško - „Imperijos“ kvartalą rado Gedimino tėvūnijos partizanų štabo bunkerį.

Gedimino tėvūnijos vado pavaduotojas Žilvinas 1949 metų gruodžio 3 dieną dienoraštyje įrašė: „1949 m. lapkričio 14 d. 5 val. po pietų bunkeryje buvome trise. Kęstutis ruošėsi kažkur eiti. Aš su Gaudeniu turėjome užmaskuoti bunkerio viršų. Pajutęs virš bunkerio bildesį ir krapštant angos dureles, stvėręs automatą, nėriau į tunelį, iškastą iki atsarginės landos krūmuose. Nušliaužęs iki angos, išgirdau velnišką šaudymą. Paskui mane atšliaužė Gaudenis ir Kęstutis. Jau norėjau galva kelti dangtį, viršuje viena po kitos dusliai sprogo granatos. Nesupratau, su kuo šaudosi. Sprogsta dar dvi granatos. Ausyse spengia. Trūksta oro,“- rašė Žilvinas (Žilvinas. „Balta puta - Raudona puta“).

Pagaliau kiek nutolus šaudymui, Žilvinas, pakėlęs dangtį, ritosi kulversčia į krūmus ir atkišęs automatą leidosi bėgti. Pabėgo ir Kęstutis su Gaudeniu.

„Bunkeris pateko sovietams. Jame liko asmeniniai ir tarnybiniai dokumentai, ginklai, amunicija, uniformos, keli automatai. Liko ir prasti civiliai drabužiai. Čia pat žiema...

Per krūmus pabėgęs basas, vien baltiniais Žilvinas atbėgo į Povo ir Žvirblio bunkerį. Čia rado jau atbėgusį Kęstutį. Vos spėjo Žilvinas persirengti sausais drabužiais ir pasikeisti batus, virš bunkerio pasigirdo žingsniai... Jutome, jog rusai surado ir mūsų bunkerį. Pirmas į tunelį nėręs Žilvinas, paskui - Povas ir Kęstutis, nušliaužę iki atsarginės angos, pabėgo."

Tą dieną okupantai Kalvių miške sunaikino du Kairio išduotus bunkerius. „Rusai pagrindinio tikslo nepasiekė. Jie tikėjosi parsivežti į miestą kelis užmuštus partizanus", - dienoraštyje rašė partizanas Povas.

Vytautas Liutkus, gimęs 1928 metais Panemunės valsčiaus Arlaviškių kaime, baigęs Patalmušio pradinę mokyklą, dirbo žemės darbus kelių hektarų tėvų ūkelyje.

Panemunės stribai Savickai ir Stasiulevičiai įtarė, jog jis palaiko ryšį su Žiedo kuopos partizanais. 1948 metų pabaigoje Panemunės MGB čekistai jį suėmė. Tačiau pristigę pagrįstų įkalčių ir nesufabrikavę bylos, pasiūlė pranešinėti apie partizanus ir jų ryšininkus ir V. Liutkų paleido. Kadangi konkrečių ryšių su čekistais nepalaikė ir kviečiamas į MGB skyrių nenuvyko, kilo grėsmė vėl patekti į ČK budelių nagus.

Iš gana kuklių šaltinių žinoma, kad Žiedo kuopos partizanui Pranui Puidokui-Žyniui laidavus, 1949 metų sausio pradžioje Vytautas Liutkus Spyglio slapyvardžiu buvo priimtas į Geležinio Vilko rinktinės Žiedo kuopą eiliniu partizanu.

Partizanų „Imperijos" kvartalas Kalvių miške

Sausio 28 dieną žuvus Žyniui, partizano Vytauto Liutkaus-Spyglio kovos prieš okupantus pėdsakų nerasta. Tačiau žinoma, kad 1949 metų gruodžio 19 dieną Kruonio valsčiuje čekistų buvo sužeistas ir nuvežtas į Kaišiadorių MGB būstinę. ČK budelių žiaurių tardymų metu Vytautas Liutkus užmuštas.

Kardo ir Aro žūtis

Jonas Valatka gimė 1926 metais Vaseliūnų kaime vidutinių ūkininkų šeimoje. Baigęs pradžios mokyklą, 1941 metų rudenį Jonas įstojo į Prienų „Žiburio“ gimnaziją. Mokėmės vienoje klasėje. 1944 metų vasarą Raudonosios armijos daliniams vėl okupavus Lietuvą, kaip ir aš, tapo okupacinės kariuomenės „dezertyru“. Tačiau keliais metais „pajaunėjęs“ Jonas dirbo Jiezno valsčiaus Kiseliškių apylinkės sekretoriumi. 1946 metų pavasarį vėl šaukiamas į sovietų kariuomenę Jonas pasitraukė pas Geležinio Vilko rinktinės Gedimino kuopos partizanus, kurių gretose jau buvo keli „Žiburio“ gimnazijos auklėtiniai. Pasirinkęs buvusio klasės auklėtojo, žuvusio Geležinio Vilko rinktinės vado atsargos leitenanto J. Stravinsko slapyvardį Kardas, Jonas Valatka buvo priimtas į Prano Aglinsko-Liepsnos vadovaujamą 2 būrį. 1946 metų liepos mėnesį partizanas Kardas buvo paskirtas 4 kuopos 2 būrio 1 skyriaus vadu. Už uolų ir sąžiningą pareigų vykdymą 1947 metų sausio 6 dienos vadovybės įsakymu Kardas apdovanotas juostele „Už uolumą“.

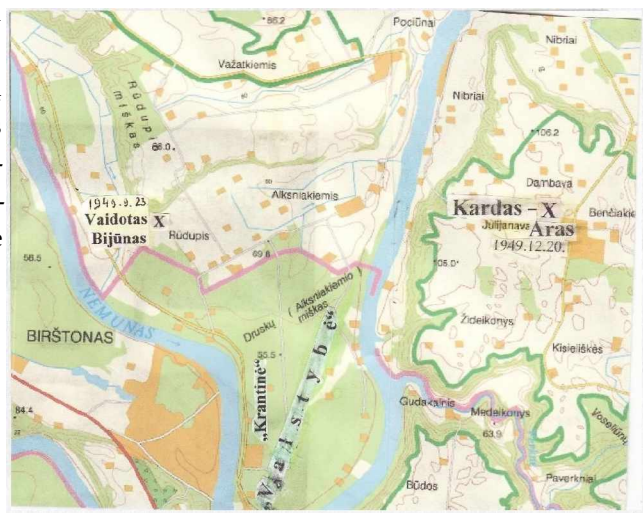

Partizano Jono Valatkos-Kardo žūties vieta

1947 metų lapkričio 19 dieną Kašonių kaime kautynėse su Jiezno MVD žuvus 4 kuopos 1 būrio vadui Vincui Gruodžiui-Žilvičiui, jo vieton paskirtas Kardas.

1949 metų gruodžio 20-osios ryte Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūnijos partizanai Kardas, Aras ir civilis Radzevičius, atėję į ištremto į Sibirą ūkininko Narvičiaus sodybą Julijanavos kaime, ilsėjosi. Prašvitus dirstelėjo per užšalusį langą ir pamatė sodybos link artėjančias kelias roges prisėdusių emgebistų ir stribų, atvažiuojančių iš ūkio vežtis pašaro. Partizanai iš trobos traukėsi netolimų krūmų link. Kareivių ir stribų sutelkta lengvo kulkosvaidžio, kelių automatų bei šautuvų ugnis kieme nukirto Joną Valatką-Kardą. Į pietų pusę bėgantį Kurtą Šleiderį-Arą, gimusį 1927 metais, atklydusį iš Rytprūsių, nuo 1949 metų pavasario 1 būrio partizaną, nubėgusį nuo sodybos apie 100 metrų, nukovė kulkosvaidžio serija.

Geležinio Vilko rinktinės vadas Rytis

Prienų valsčiaus Pakampiškių kaime, prie Išlaužo-Klebiškio žvyrkelio, rymo vienišas, vėtrų ir darganų niokojamas namelis. Tai išlikusi už Lietuvos laisvę kovojusių ir žuvusių partizanų Kleizų gimtinės klėtis.

Žemyn nuo kalvelėje buvusios vidutinio ūkio sodybos Klebiškio-Žiūriškių pamiškėn plytinčias pievas braidė penkios Kleizų atžalos: dukterys Ona, Elžbieta ir Nastutė, sūnūs Jurgis ir Pranas. Kleizų vaikai buvo labai gabūs: Anastazija Kleizaitė, gimusi 1922 metais, ir Pranas, gimęs 1927 metais, aukso medaliais baigė Prienų „Žiburio“ gimnaziją. Kauno universitete studijavo mediciną. Jaunesnis brolis Jurgis, gimęs 1924 metais, buvo pasirengęs dirbti tėviškės žemę.

Pranui Kleizai, baigusiam Prienų „Žiburio“ gimnaziją, tęsti mokslus nebuvo lemta. Iš Hitlerio Vermachto okupacijos „išvadavusi“ Raudonoji armija kruvina letena užspaudė jaunimo laisvės siekius. „Generalisimo“ - žudiko Stalino atvirai vykdoma Rytų Europos tautų genocido politika vertė dorus Lietuvos sūnus ir dukteris eiti ginti pavergtą Tėvynę. 1946 metų vasarą Medicinos fakulteto ketvirto kurso studentė Anastazija Kleizaitė-Raselė tapo Tauro apygardos Geležinio

Vilko rinktinės 3 kuopos partizanų medicinos sesele. Abu broliai - Jurgis ir Pranas - kovą prieš rytų okupantus pradėjo Geležinio Vilko rinktinės 3 kuopos 2 būryje. Žemės darbams linkęs Jurgis pasirinko aitroko augalo - Krieno slapyvardį. Pranas, tvirtai tikėjęs Lietuvos prisikėlimo rytmečiu, pasirinko Ryčio slapyvardį.

Tačiau atkakli ir bekompromisinė kova su raudonosios Rusijos grobikais greitai pareikalavo ir Kleizų šeimos aukų. MGB seklio „Jono“ išduotą Gražučių kaime Jundilų sodyboje įrengtą partizanų bunkerį 1947 metų vasario 5 dienos ryte apsupo karinės NKVD pajėgos. VeržDamiesi iš klėties, žuvo būrio vadas Vytautas Gudynas-Papartis, medicinos seselė Anastazija Kleizaitė-Raselė ir jos brolis Jurgis-Krienas.

Nuo 1947 metų rugpjūčio 14 dienos Pranas Kleiza-Rytis buvo paskirtas 3 (52) kuopos vado Kairio pavaduotoju. Geležinio Vilko rinktinės vado Tigro 1948 metų birželio 22 dienos įsakymu Nr. 10 Rytis nuo birželio 15 dienos iš kuopininko pareigų atleistas ir paskirtas rinktinės adjutantu.

Rinktinės vado 1948 metų spalio 28 dienos įsakymu Nr. 17 adjutantui Pranui Kleizai pavesta vykdyti ir štabo Spaudos ir propagandos skyriaus viršininko pareigas. Tauro apygardos vadas kapitonas Faustas 1948 metų spalio 25 dienos įsakymu Nr. 19 pareiškė tarnybinę padėką Geležinio Vilko rinktinės štabo pareigūnams Ryčiui, Žaibui ir Radastui už paramą jam vykstant į Dainavos apygardą.

1949 metų lapkričio 15 dienos Tauro apygardos vado Saidoko įsakymo Nr. 21 § 3, remiantis Ryčio pranešimu, žuvęs Geležinio Vilko rinktinės vadas Čempionas nuo 1949 metų lapkričio 14 dienos išbrauktas iš apygardos Laisvės kovotojų asmeninės sudėties. Šio įsakymo § 4, nuo lapkričio 15 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas laikinai eiti Saidokas paskyrė rinktinės štabo viršininką Praną Kleizą-Rytį.

SIUVĖJO „NEPTUN - 22“ PAVAIŠINTI

Artėjo 1949 metų šv. Kalėdos. Kaip paprastai prieš metines lietuvių šventes, KP(b) partinis aktyvas ir karinių MGB štabų struktūrų vadai, siekdami greičiau sunaikinti Lietuvos partizanus, karštligiškai ieškojo efektyvesnių metodų. Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vadui Kairiui be kovos suimti panaudojo preparatą „Neptun - 22“. Metodas puikiai pasiteisino. Rezultatas netgi pralenkė visus SSRS ir Lietuvos SSR MGB pulkininkų lūkesčius. Tik per vieną mėnesį rasti du bunkeriai, nusišovęs Geležinio Vilko rinktinės vadas Čempionas, sunaikinta Vyčio tėvūnijos slėptuvė, kurioje nusišovė partizanai Kirvis ir Gerutis, išaiškinta keletas ryšininkų ir rėmėjų. Kauno srities MGB pulkininkai nusprendė: šio metodo pranašumas - nepaneigiamai akivaizdus, vertas dėmesio.

Grupė Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno tėvūnijos Kovo skyriaus partizanų nuo 1949 metų vasaros dažniausiai slapstydavosi Zapyškio miškuose. Vilimų kaimo ūkininko, lentpjūvės savininko sūnus Juozas Vilimas, gimęs 1916 metais, gana stiprus vyras, savo bendraamžių buvo pripažintas lyderiu. 1941 metų birželio 22-27 dienomis vokiečiams vejant iš Lietuvos bolševikus, Juozas Vilimas dalyvavo sukilimo „baltaraiščių“ grupėje. Vokiečių įgaliotiniui Rentelnui paleidus Laikinąją Lietuvos vyriausybę, bendradarbiavo su vokiečiais.

1944 metų rugpjūčio 1-ąją sovietų armijai iš Suvalkijos išvijus vokiečius, Juozas Vilimas Sakalo slapyvardžiu Zapyškio-Vilimų apylinkėse subūrė partizanų grupę. Nors sovietų NKVD-MVD represiniai organai intensyviai ieškojo „fašistinio nusikaltėlio“, tačiau vietinių gyventojų remiamas Sakalas ir jo partizanų grupė išsilaikė iki 1949 metų pabaigos.

Gruodžio mėnesį Zapyškio MGB štabas, gavęs agentų ir seklių pranešimus, jog apylinkėse veikia partizanų grupė, nutarė, panaudojus „Neptun-22“ metodą, „gaują“ likviduoti.

Įpusėjus gruodžiui Kauno MGB vadų pasiųsta 298 šaulių pulko 3 bataliono spec. dalinių grupė Zapyškio miškuose pradėjo šios grupės partizanų paieškas.

1949 metų gruodžio 24 dieną, Kūčių dienos pavakarę, keturi Sakalo grupės partizanai: Sakalas, Gaisras, Ožys ir Skautas, atėjo pas Kuodiškių kaimo siuvėją pasiimti sutartus pasiūti baltinius. Dar lauke pasitikęs partizanus siuvėjas prašė į vidų neiti, nes nenori kad mokiniai - praktikantai matytų ginkluotus vyrus. Pakvietęs vyrus sėsti sodelyje prie staliuko, siuvėjas iš trobos atnešė partizanams valgyti ir puslitrį degtinės.

Nors grandies vadas Jonas Stačiokas-Kovas įspėjo grandies vyrus švenčių metu pas rėmėjus vengti vaišių, ypač vartoti svaigalus, bet vyrai buvo gerokai praalkę ir siuvėjo pasiūlytų vaišių neatsisakė.

Išgėrę po stikliuką atneštos degtinės vyrai ėmėsi malšinti alkį. Užkandęs Sakalas, staiga pajutęs pykinimą, nuvirtęs nuo suoliuko užmigo. Netrukus pastalėn nuvirto ir Skautas. Netikėtumo apstulbintas Jonas Sendzikas-Ožys pasiuntė Joną Marčiulionį-Gaisrą į trobą paraginti šeimininką kinkyti arklius. Tačiau nei siuvėjo, nei „praktikantų“ troboje neradęs Gaisras vežimą ir arklius liepė paruošti šeimininkei, laikančiai ant rankų mažą vaiką.

Šeimininkės pasiųstas sūnus, kokių šešiolikos metų vaikinukas, su partizanu Gaisru greitai pakinkė arklius. Į atvarytą prie sodelio vežimą įkėlė įmigusius Juozą Vilimą-Sakalą ir Vincą Kazlauską-Skautą Ožys įsakė vaikinukui važiuoti. Išvažiavus iš kiemo, vežimo priekyje ėjęs Ožys pasuko artimiausio miško link. Įvažiavus apie kilometrą į Zapyškio mišką, iš paskos ėjęs Gaisras, pajutęs silpnumą, įsiropštė į vežimą, nuvirto šalia draugų ir užmigo. Vaikinukas, pamatęs, kad liko tik vienas partizanas, iššokęs iš vežimo, kiek kojos neša, nudūmė namų link. Ožys, nutvėręs vadeles, dar kiek pavažiavo, išsuko iš keliuko ir, privažiavęs tankesnį krūmų ir medžių jaunuolyną, sustojo. Išvertęs iš vežimo įmigusius kovos draugus Ožys išvarė arklius su vežimu arčiau keliuko. Arkliai, pasijutę nevaldomi, smagia ristele su vežimu nudardėjo keliuku namų link. Sukaupęs paskutines jėgas Ožys nutempė draugus į eglynėlį ir visiškai išsekęs nuvirto šalia jų...

Buvęs partizanas Jonas Sendzikas-Ožys pasakojo: „Išbudome tik ryte Kauno saugume. Staiga vėl užmigome... Kiek miegojome, neaišku“.

„Išbudau saugumiečių pasodintas ir laikomas už pažastų, kad nenuvirsčiau. Žydų kilmės medicinos seselė, tarp dantų įspraudusi

peilio ašmenis, kad pražiodintų, šaukštu į burną pylė kažkokius vaistus“, - pasakojo Jonas Marčiulionis.

Kauno MGB saugumo čekistai pradėjo pirminį intensyvų žiaurų tardymą. „Dvi dienas tardė rusų karininkas Karpov. Trečią dieną po pirminio tardymo įmetė į tardymo izoliatoriaus kamerą, kurioje buvo uždaryti Juozas Vilimas-Sakalas ir Jonas Sendzikas-Ožys. Jie sakė matę iš tardytojų kabineto kareivių velkamą negyvą, supjaustytais riešais Vincą Kazlauską-Skautą,“ - sakė J. Marčiulionis.

* * *

1949 metų gruodžio 24 dieną Zapyškio miške „Neptun -22“ užmigdyti, suimti bei sovietų karinio tribunolo nuteisti:

Jonas Marčiulionis-Gaisras, gimęs 1924 metais, iš Skriaudžių,

Jonas Sendzikas-Ožys, gimęs 1915 metais, partizanas nuo 1944 metų,

Juozas Vilimas-Sakalas, gimęs 1916 metais Zapyškio valsčiaus Vilimų kaime.

GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADŲ TRAGEDIJA

Prienų YO MGB leitenanto Torskio 1949 metų rudenį užverbuotas agentas „Kardas“ pradėjo pranešinėti, kad Vartų kaime pas jo giminaitį Žukauską dažnai lankosi Geležinio Vilko rinktinės štabo narys Žaibas. Kartais pas Žukauską užeidavęs agentas susitinka su senu pažįstamu Kaziu Urbanavičiumi-Žaibu. Agento „Kardo“ pranešimas sutapo su agentų „Gražučio“ ir „Beržo“ skyriui teikiama informacija.

KGB archyvų fondo Nr. 3 agentūrinės bylos Nr. 41-64, 393-395 psl. įrašas:

„Agentą „Kardą“ priėmė Prienų MGB viršininko pavaduotojas papulkininkis Korniuchin ir viršininkas MGB pulkininkas Ševčenko“.

Įsitikinę agento „Kardo“ pranešimų pagrįstumu, MGB viršininkai ir operatyviniai čekistai suplanavo partizanus suimti pas Žukauskus. Agentas „Kardas“ pranešė čekistams, kad giminaitis savo

namuose ruošia Kalėdų švenčių vaišes, į kurias bus kviečiamas ir partizanas Žaibas. Prienų apskrities MGB viršininkai gavo LSSR Valstybės saugumo ministro generolo majoro Kapralov sankciją partizanų užmigdymui ir suėmimui panaudoti preparatą „Neptun - 22“.

Agentūrinėje byloje Nr. 41/64 teigiama: „Gruodžio 23 dieną Prienų apskrities MGB būstinėje apsilankęs agentas „Kardas“ instruktuotas, kaip panaudoti preparatą, ir suplanuota, kokiu būdu jis praneš apie „banditų“ „pavaišinimą“ minėtu preparatu“.

Gruodžio 25 dieną, prieš išvažiuojant, agentui „Kardui“ įduotas gėrimo, paruošto su preparatu „Neptun - 22“, butelis. Pagal patvirtintą planą, 22 valandą į Vartų kaimo apylinkes išsiųsta MGB operatyvinės vadovybės papulkininkio Možajev ir valdybos MGB 2-N 2 skyriaus 1 dalies viršininko pavaduotojo kapitono Sviridenko vadovaujama karinė grupė. Grupė išsidėstė 1,5 kilometro nuo „Kardo“ giminaičio sodybos atstumu.

Arčiausiai, 100-150 metrų nuo sodybos, kurioje vyko vaišės, pasaloje buvo sugulusi Balbieriškio VO MGB viršininko leitenanto Šmotavičiaus vadovaujama trijų kareivių grupė, turėjusi priimti agento „Kardo“ signalą apie panaudoto preparato pasekmes. Tirštam rūkui dengiant apylinkes, arti namo išdėstyta grupė signalo nematė. Todėl buvo priimtas sprendimas 24 valandą blokuoti sodybą ir apžiūrėti namą. Pirmą valandą nakties tikrinant agento „Kardo“ giminaičio namą buvo suimti trys preparatą „Neptun - 22“ vartoję „banditai“:

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas Pranas Kleiza, Jurgio, gimęs 1927 metais Prienų valsčiaus Pakampiškių kaime, lietuvis, ūkininkas, partizanas nuo 1946 metų, slapyvardžiu Rytis, vyresnysis leitenantas;

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo Žvalgybos ir tiekimo skyriaus viršininkas Kazys Urbanavičius, Jurgio, gimęs 1925 metais Šilavoto valsčiaus Dūmiškių kaime, lietuvis, ūkininkas, išsilavinimas - nebaigtas vidurinis, partizanas nuo 1944 metų, slapyvardžiu Žaibas, vyresnysis leitenantas;

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo Ryšių skyriaus viršininkas Stasys Marčiulynas, Stasio, gimęs 1924 metais

Balbieriškio valsčiaus Ringėnų kaime, lietuvis, ūkininkas, partizanas nuo 1946 metų, slapyvardžiu Lapinas, puskarininkis.

Paimta: pistoletas - kulkosvaidis „Škoda“, 2 automatiniai rusiški šautuvai, 2 užsieniniai pistoletai, 2 granatos, 194 šoviniai, įvairios dokumentacijos, 2200 rublių.

1946 metų gruodžio 26-27 dienos „apklausose“ areštuotieji nurodė GVR štabo vietą Prienų šile. Išsiųsta operatyvinė karinė grupė bunkeryje rado: 6 automatus PPŠ - 2, 16 fotonuotraukų, vokišką karabiną, 70 ampulių vaistų, rašomąją mašinėlę, 13 raketų, lietuvišką trispalvę vėliavą.

Areštuotųjų „apklausų“ parodymais rasti dar du GVR štabo ir Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kunigaikščio Vaidoto būrio vado Tautmylio, Spyruoklio bunkeriai buvo tušti.

Areštuotieji Žaibas ir Lapinas „apklausų“ metu išvardijo eilę asmenų, užverbuotų jų spec. agentų, dirbančių milicijoje ir „liaudies gynėjais“. Taip pat charakterizavo ryšininkų, rėmėjų praktinę veiklą partizanų naudai. Be to, jie buvo apklausti apie asmenis, veikiančius rajonų tėvūnijose, Geležinio Vilko rinktinėje, tėvūnijų skaičių ir operacijas, vykdytas pavaldžiose tėvūnijose...“

Areštuotas Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas Pranas Kleiza-Rytis perduotas LSSR MGB organams.

Prienų YO MGB viršininkas papulkininkis Ševčenko

Komentaras. Kelia nuostabą, kad Pranas Kleiza, kuris, kiek pamenu, negerdavo nė lašo alkoholio, buvo užmigdytas preparatu „Neptun - 22“. Tikriausiai buvo „pavaišintas“ šiuo preparatu „pagardintu“ naminiu alumi ar pienu... KGB agentūrinėje byloje Nr.

Tauro apygardos
G. V. Rn.
Dešinio Tėvūnijos
Vadas
1950. IV. 29
Nr. 13

G V Rn. Vadui

Raportas

Pranešu Tamstai, kad š. m. balandžio mėn. 17 d. buvo sunaikintas L.K. „Ryčio“, „Žaibo“ ir „Lapino“ pardavikas Žukauskas Juozas, gim. 1925 . II. 16 d. Balbieriškio vls Vartų km..

Dešinio Tv. vadas Vėjas.

41-64 kai kurie „apklausose“, tai yra žiaurių tardymų metu, tardytojų - sadistų išmušti partizanų parodymai apie bunkerių, rėmėjų ir ryšininkų išdavystes, švelniai tariant, gana perdėti. Dar galutinai nebaigtoje mūsų, Juodsnukių, agentūrinėje byloje „Laukiantieji“, nė vieno iš šių partizanų parodymų nesu radęs.

Tik 1950 metų kovo pradžioje į Lukiškių kalėjimo 313 kamerą atėjęs čekistas, perskaitęs mūsų šeimai OSO sprendimą priminė: „Tavo draugai Žaibas, Lapinas ir Rytis bus sušaudyti...“ (V. J.)

LLKS Tauro apygardai

ĮSAKYMAS Nr. 25

Būstinė, 1949 m. gruodžio mėn. 31 d.

§ 1. Žengė dar vieni metai į mūsų sąjūdžio istorijos puslapius. Septintieji metai, kai antrą kartą azijietiškos ordos masė amaru užplūdo mūsų tėvų žemę ir kai už teisę, už savą kraštą, už laisvę, už nuoskaudas tėvynei Lietuvos partizanai pakėlė ginklus prieš okupantus. (...) Šeši metai. Daug brangių Lietuvos sūnų, dukrų tėvynės laisvei atpirkti paaukojo savo jauną gyvenimą, karštą kraują. Tačiau ši auka mūsų ne tik nepalaužė, bet priešingai, pastatė dar atkaklesniais, užgrūdintais kariais vykdyti priesaikos ir jų palikto, krauju rašyto testamento. Tik nesvyruokime, dar daugiau sukaupkime jėgas, ryžtą į kovą, į darbą, nes 1950-ieji metai - tikrai didžiųjų istorinių įvykių, kartu ir mūsų kovų pergalės metai.

Mūsų laimėjimai ir uždaviniai

Okupantas plėšikiškai pasauliui šaukė, kad jis pilnai atstovauja Lietuvos Respublikos interesus, esu respublika savanoriškai įsijungusi į Tarybų Sąjungą (...). Vakarų valstybės Lietuvą žino kaip (...) atkakliai kovojančią prieš okupantus ir siekiančią laisvos, nepriklausomos, demokratinės respublikos (...).

Tad su Naujųjų metų pirmąja diena apygardos vadams, pareigūnams ir partizanams uždaviniai:

a) siekti griežto susiklausymo, sąžiningumo, uolumo.

b) įgyvendinti tarpusavio santarvę ir vienybę ir t. t.

Ataskaita

Senieji - 1949 metai pasitraukė į archyvą. Ar mes tais metais pilnai atidavėme tėvynei, ką privalėjome? (...) Atiduok Tėvynei, ką privalai! Jei tai darysim ne iš prievartos, o vedami idealų, mūsų meilę tėvynei palaimins Aukščiausias.

§ 2. Visiems apygardos vadams, štabų pareigūnams ir partizanams Naujųjų metų šventės proga už pasišventimą, pasiaukojimą ir atkaklų ilgos ir sunkios kovos vedimą su žiauriuoju okupantu už Lietuvos Laisvės ir nepriklausomybės atstatymą reiškiu tarnybinį pagyrimą.

§ 3. Visiems apygardos ryšininkams, rėmėjams - bičiuliams ir bendradarbiams Naujųjų metų šventės proga už uolumą, sąžiningumą ir nenuilstamą paramą žiaurioje kovoje už tėvynės Laisvę ir nepriklausomybę reiškiu tarnybinę padėką.

Originalą pasirašė V. Saidokas, laik. ein. p ar. apygardos vadas
Nuorašas tikras - Kietis, už ap. v. adjutantą

/LVOA, f. 3377, ap. 55, b. 226,1. 196. Nuorašas. Mašinraštis./

TAURO APYGARDOS VADAS SAIDOKAS, KARIJOTAS

Gana ryškius Lietuvos Laisvės kovų istorijos puslapius savo krauju įrašė Kauno srities Čekiškės valsčiaus Venclovi̇škių kaime 1920 metais gimęs Viktoras Vitkauskas. Baigęs pradžios mokyklą, mokėsi Vilkijos gimnazijoje, tačiau nebaigęs įstojo į Belvederio žemės ūkio mokyklą, įgijo buhalterio specialybę. Vokiečių okupacijos metu dirbo sąskaitininku „Kaspino“ fabrike Kaune.

1944 metų vasarą sovietų armijai užėmus Kauną Viktoras buvo paimtas į okupantų sovietų armiją. 1945 metais grįžęs iš armijos dirbo Kaune tabako fabriko „Kova“ buhalteriu. Kauno saugumo čekistų užverbuotas, bet susitikti su „kūmu“ vengęs ir MGB agento užduočių nevykdęs, 1946 metų pavasarį iš Kauno pasitraukė.

Nuvykęs į Zanavykų kraštą susitiko su Dr. V. Kudirkos grupės

Viktoras Vitkauskas-Saidokas, V. Karijotas

partizanais. Rugpjūčio mėnesį grupės vadas, buvęs Plokščių agronomas viršila Pranas Runas-Gintaras Viktorą Vitkauską priėmė į dalinį eiliniu kovotoju. Saidoko slapyvardžiu prisiekęs Partizanų statutui, sąžiningumu, energija ir drąsa atkreipė vadų dėmesį.

Po pusmečio, 1947 metų gegužės 12 dieną, Žalgirio rinktinės vado Šturmo įsakymu Nr. 5 partizanui Viktorui Vitkauskui-Saidokui suteiktas grandinio laipsnis ir jis paskirtas rinktinės vado adjutantu. 1947 metų lapkričio mėnesį baigusiam mokomosios kuopos apmokymų kursą Saidokui buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. 1948 metų balandžio 2 dieną Žalgirio rinktinės vadas Šturmas Saidoką paskyrė štabo viršininku. 1948 metų gegužės 5 dieną apygardos vado Rymanto įsakymu Nr. 18 puskarininkis Saidokas paskirtas laikinu Žalgirio rinktinės vadu. 1949 metų sausio 2 dienos įsakymu Nr. 1 Saidokui suteiktas puskarininkio laipsnis.

Nuo 1948 metų gruodžio 10 dienos, Faustui išvykus į Žemaitiją, Saidokas laikinai vykdė Tauro apygardos vado pareigas. 1949 metų vasario 16 dienos LLKS aktu Nr. 5 Saidokui suteiktas leitenanto laipsnis.

Nuo 1949 metų kovo 21 dienos, grįžus Faustui, Saidokas paskirtas apygardos štabo viršininku. 1949 metų rugsėjo 28 dieną žuvus Faustui, 1949 metų spalio 25 dienos Pietų Lietuvos srities vado įsakymu Nr. 10 nuo lapkričio 1 dienos laikinu Tauro apygardos vadu buvo paskirtas Saidokas. Nuo 1950 metų rugpjūčio 20 dienos Viktoras Vitkauskas Tauro apygardos tarnybinius raštus ir įsakymus pasirašinėjo pakeistu - V. Karijoto - slapyvardžiu.

Geležinio Vilko rinktinėje

1949 metų gruodžio 26 dieną prie šv. Kalėdų vaišių stalo patyrę skaudžią netektį, Naujuosius 1950-uosius metus Geležinio Vilko rinktinės partizanai sutiko be vado ir pagrindinių štabo pareigūnų. Jau pirmomis Naujųjų metų dienomis prasidėjęs okupantų karinių pajėgų siautėjimas pareikalavo naujų partizanų aukų.

Dešinio tėvūnijoje

Gudelių valsčiaus Šakališkių kaime, Prano Kedžio žento Juozo Žiobos-Boso kieme, tarp gyvenamojo namo ir bulvių rūsio Geležinio Vilko rinktinės 54 kuopos partizanai 1947 metų vasarą įsirengė bunkerį. Pakėlę tako pakraštyje įrengtos angos dangtį, požeminiu apie 4 metrų ilgio, 1,5 metro pločio, 1,5 metro aukščio tuneliu partizanai ropomis patekdavo į bunkerį. Atsarginė landa ir ventiliacijos vamzdis buvo užmaskuoti suverstų akmenų krūva.

Bunkeryje gyvenę Dešinio tėvūnijos partizanai: Spyglys, Robinzonas ir Žvalgas, 1950 metų sausio 6-osios naktį iš bunkerio išėjo. Pro Igliaukos palias pėsčiomis sukorę apie 8-10 kilometrų, dar prieš švintant vyrai atėjo į Živavodės kaimą. Užsukę pas ūkininką Antaną Alaburdą, paprašė paskolinti arklius bei roges ir pažadėjo greitai grąžinti. Alaburda, pasiskundęs, kad arkliai nekaustyti ir atsisakęs vyrams padėti, pasiūlė užeiti pas kaimynus. Tuomet partizanai išėjo pas jo kaimyną Juozą Šmulkštį.

Švintant išdavikas Alaburda, įvirtęs į rogutes, „nekaustyta“ kumelaite nulėkė į Šilavoto stribyną. MGB viršininkas, aršus partizanų - „banditų“ priešas leitenantas Vasilij Kolesov nedelsiant surinko MGB karinės įgulos - garnizono ir stribų pajėgas, dvejomis pastotėmis, skirtingomis kryptimis išvažiavo iš Šilavoto. Vienos rogės su kelių kareivių ir stribų grupe pasuko Rūdgirės link ir į Živavodę atvažiavo nuo Mikališkio kaimo pusės. Pats Kolesov su kita kareivių ir stribų grupe per Naujasodį ir Žarstą atvažiavo nuo Kuišių kaimo, įsitaisė Šmulkščio ūkio pastatuose ir pasaloje laukė grįžtančių parti-

zanų. 1950 metų sausio 8 dienos paryčiais grįžtančių partizanų roges pasitiko emgebistų šūviai. Netikėtos priešų ginklų ugnies sutikti žuvo Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanai: skyriaus vadas Vincas Kučinskas-Robinzonas, gimęs 1921 metais, iš Keturvalakių valsčiaus Penkinių dvaro, partizanas nuo 1945 metų, ir grandies vadas Juozas Brūzga-Žvalgas, gimęs 1927 metais, iš Šilavoto valsčiaus Mikališkio kaimo, partizanas nuo 1945 metų.

Nukautų partizanų kūnus okupantai parvežė į Šilavoto MGB įgulos ir stribų būstinę - „Mūriuką". Po kelių dienų stribai Juozas Pažėra ir šlubis Pašukevičius, pakinkę į „šlypkes" arklį, juos nuvilko už Šilavoto parapijos kapinių tvoros ir suvertė į buvusias šilavotiškių bulvių saugyklų duobes. Dabar čia suverstų partizanų palaikai surinkti ir palaidoti Partizanų kapinaitėse. Pastatyti standartiniai betoniniai kryžiai.

Kautynės Navasodų kaime

1950 metų vasario 9 dieną paryčiais į Sasnavos valsčiaus Navasodų kaimo gyventojos Navickienės kiemą įsuko pora arklių kinkytos rogės. Atvažiavę Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos vadas puskarininkis Vėjas ir kovotojai: Balandis, Karaliūnas ir Kovas, pastatę kluone neiškinkytus arklius ir numetę jiems glėbį šieno, atėjo į trobą ir sugulė pailsėti.

Pajiesio kaimo ūkininkas Bendorius, paskolinęs arklius ir roges, dar neprašvitus nuskubėjo į Igliškėlius ir pasiskundė stribams. Netrukus apie dvidešimt Igliškėlių MGB įgulos kareivių ir stribų, pakelėje nutvėrę dvi ūkininkų pastotes, išvažiavo Bendoriaus nurodyta kryptimi.

Priešpiet netikėtai į virtuvę įvirto keli stribai. Staiga išbudęs ant suolo miegojęs partizanas Kovas automato serija nukovė Igliškėlių stribą Saduką ir sužeidė Stankevičių. Šaudydamas pakilo nuo suolo ir žengęs žingsnį čia pat susmuko asloje, nukautas kitų stribų. Kambaryje miegoję vyrai vos duris pravėrusius stribus ir kareivius spėjo pasitikti ginklų ugnimi. Pirmi per kitas duris iš trobos iššokę partizanai Klemensas Marčiulaitis-Karaliūnas ir Algis Gumauskas-Balandis atsi-

šaudydami traukėsi Varnabūdės miško link. Tėvūnijos vadas Vytautas Marčiulaitis-Vėjas, kulkosvaidžio „Škoda“ serija nukovęs ar sužeidęs kelis įsibrovusius okupantus ir stribus, paskutinis iššoko iš trobos ir pasukęs pro gretimas kaimo sodybas, laimingai pasiekė mišką.

ŠILAVOTO „KOMSORGO“ VALANDA

1945 metų pavasarį Marijampolės KP(b) vadovai į Šilavoto valsčių atsiuntė jauną, energija trykštantį „komsorgą“ Juozą Kazlą. Idėjinis komjaunuolis greitai tapo stribų politiniu vadovu ir NKVD įgulos vadovų patikėtiniu. Matyt, instinktyviai jausdamas, jog valsčiaus Vykdomojo komiteto buhalteris V. J. - „nepatikimas elementas“, stoti į komjaunimą jo nė karto neragino.

1945-1949 metais žuvus daugeliui partizanų, valsčiaus komunistinis partinis aktyvas jau išdrįso kaimuose pasirodyti ir be MGB garnizono kareivių apsaugos.

1950 metų vasario 10 dieną spaudžiant vidužiemio šaltukui Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vadas Antanas Gudynas-Speigas, grandies vadas Vytautas Kairiūkštis-Zubrys ir rinktinės adjutantas Karolis Jazumas-Lokys užėjo pailsėti į Liepabūdžio kaimo Levo Spūdžio, vietinių „Kremlyne“ vadintą sodybą. Priešpiet nuo Naujojo Klebiškio kaimo pusės per laukus „Kremlynės“ link artėjo du ginkluoti, civiliais drabužiais vilkintys vyrai. Partizanai, praskleidę ant durų angos nuleistą drobinę širmą, perėjo į gretimą kambarį.

Pirmas įžengęs į trobą „komsorgas“ Juozas Kazla, trindamas sugrubusias rankas, paklausė: „Ar namie yra kas?“ Nesulaukęs atsakymo pasiskundė: „Oi, kap šalta!..“ „Oi, kaip karšta!..“ - už širmos atsiliepė balsas. „Nagano“ vamzdžiu vos praskleidęs širmą, J. Kazla krito nukautas partizano Zubrio automato serijos. Taip baigėsi negarbingas ištikimo okupantų tarno gyvenimas.

Komentaras. Čia labai tiktų rusų posakis: „A vy na Zemle prožyviote, kak červi slepyje žyvut... Ni skazok pro vas ne rasskažut, ni pesen pro vas ne spojut...“ („O jūs Žemėje pragyvensit, kaip kirminai aklieji... Nei pasakų apie jus nepasakos, nei dainų apie jus nedainuos!..“ - rus.)

Iš kambario išbėgęs Šilavoto valsčiaus Vykdomojo komiteto pirmininkas Keturakis pro tvarto kampą, per laukus pasinešė miško link.

Vyčio tėvūnijos vadas Speigas 1950 metų gegužės 3 dienos raporte Nr. 28 Geležinio Vilko rinktinės vadui rašė: „Lokys, išeidamas iš kambario, į gulintį Kazlą paleido automato seriją. Paleidę kelis šūvius į bėgantį valsčiaus pirmininką, kuris jau buvo miško pakraštyje, pasitraukėme į mišką...“

GEDIMINO TĖVŪNIJOJE. SAPNO IR ŠTURMO ŽŪTIS

Kauno srities MGB užverbuotų agentų „Žibutės“ ir „Ulano“ pranešimais, 1950 metų sausio 1 dieną Kauno srities MGB agentūrinės bylos „Molodyje“ įskaitoje buvo likę tik keturi Gedimino tėvūnijos Sapno skyriaus partizanai. Kauno srities MGB viršininko pulkininko Sinicyn parėdymu į Panemunę pasiųstas MGB 2-N skyriaus vyresnysis operatyvinis įgaliotinis majoras Gorbunov organizavo čekistinę karinę operaciją.

1950 metų sausio 19 dieną Panemunės valsčiaus MGB operatyvinių darbuotojų - čekistų ir kareivių grupė, vadovaujama kapitono Kerbelio ir iš Kauno atsiųsto majoro Gorbunov, apsupo Rokelių kaimo gyventojo Jurgio Stasiulevičiaus sodybą. Pastebėję artėjantį priešą partizanai Sapnas, Šturmas ir Vytautas Valiūnas, atsišaudydami traukėsi iš sodybos. Susišaudymo metu žuvo Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūnijos partizanai Jurgis Miliauskas-Sapnas iš Vyčiaus kaimo ir Albinas Juodis-Šturmas iš Kėbliškių kaimo. Vytautas Valiūnas iš Pakuonio valsčiaus suimtas gyvas.

Operatyvinė suvestinė
LSSR valstybės saugumo ministrui drg. R Kapralov
1950 m. sausio mėn. 19 d.

1950 m. sausio 19 d. operatyvinė karinė grupė, vadovaujama Panemunės valsčiaus MGB skyriaus viršininko kapitono Kerbelio ir Kauno srities MGB 2-N skyriaus vyr. operatyvinio įgaliotinio

majoro Gorbunov, realizuodami agento „Žibutė“ duomenis, Kauno srities Panemunės valsčiaus Rokelių kaimo apylinkės tarybos pirmininko Jurgio Stasiulevičiaus, Antano, ūkyje aptiko tris banditus. Susišaudymo metu du buvo nukauti, o vienas sučiuptas gyvas.

Nukauti: Albinas Juodis, slapyvardžiu Šturmas, gimęs 1930 metais, partizanas nuo 1949 metų, ir skyriaus vadas Jurgis Miliauskas, slapyvardžiu Sapnas, gimęs 1920 metais, partizanas nuo 1945 metų.

Suimtas gyvas Vytautas Valiūnas, gimęs 1923 metais Pakuonio valsčiuje, iš vidutinių valstiečių, partizanas nuo 1949 metų.

Nušauti ir sulaikytas banditai - Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Žiedo būrio nariai.

Paimta: šautuvas, pistoletas ir 10 šovinių.

LSSR Kauno srities MGB viršininkas pulkininkas Sinicyn

„ŠTUTKĖS“ - AGENTO „NYKŠTUKO“ IŠDAVYSTĖ

Kauno MGB operatyvinio skyriaus čekistai pasiūlė Prienų MGB 2-N skyriaus vadovams pasidomėti Kauno srities MGB užverbuoto agento „Ulano“ giminaičiu, Pakuonio valsčiaus Margininkų kaimo gyventoju, kaimynų vadintu „Štutkinu“- Petrausku. Prienų apskrities MGB 2-N viršininko pavaduotojas kapitonas Rudnickij, gavęs šį pasiūlymą, 1949 metų rugsėjo mėnesį su Pakuonio MGB operatyvinio skyriaus čekistais ir garnizono pajėgomis dalyvaudamas partizanų paieškų operacijose, Petrauską-„Štutkę“ užverbavo. Eilinio susitikimo metu agentas „Nykštukas“-„Štutkė“ informavo kapitoną Rudnickij, kad jo ūkyje pradėjo lankytis partizanai Diedas ir Papartis. Kapitonas Rudnickij, įpareigojęs agentą sužinoti Sapno ir Šturmo slėptuvių vietas, pasiūlė „Nykštukui“ leisti savo ūkyje jiems įsirengti slėptuvę.

Gavęs kapitono užduotį agentas „Nykštukas“-„Štutkė“ pradėjo uoliai vykdyti čekisto nurodymus. 1950 metų sausio 16 dieną eilinio susitikimo metu agentas „Nykštukas“ pranešė kapitonui Rudnickij, kad prieš Kalėdas jo tvarte įrengtame bunkeryje, gruodžio 25 dieną

įsikūrė du Žiedo būrio partizanai: Jonas Juodis-Diedas ir Petras Viliūnas-Papartis.

Sausio 20 dienos paryčiais į Margininkus „merikonišku Študbekeriu“ atvykę vadai su penkiolikos 353 šaulių pulko kareivių grupe, vadovaujama majoro Grigorijev, blokavo „Štutkės“-Petrausko sodybą. Prašvitus, 8 valandą 30 minučių, agentas „Nykštukas“, pasitikęs kapitoną Rudnicij, pranešė, kad partizanai tvarte miega ir nurodė bunkerio landos vietą. Vos pravėrus tvarto duris, tamsios patalpos gilumoje nuaidėjo šūvis. Tvarto tarpduryje susmuko nušautas kareivis. Kieme pastatyto kulkosvaidžio serijomis suvarpius tvarto sienas, nušauti abu partizanai.

LSSR valstybės saugumo ministrui drg. Kapralov

1950 m. sausio mėn. 20 d.

Operatyvinė suvestinė

Šių metų sausio 20 d. 2 val. nakties Kauno srities MGB man pranešė, kad A. Panemunės teritorijoje žygio metu sunaikino partizanų būrio vadą Sapną, partizaną Šturmą ir sučiupo gyvą banditą Vytą Valiūną. Po to nusprendžiau atlikti čekistinę karinę operaciją, likviduoti Diedą ir Papartį, besislapstančius šaltinio „Nykštuko“ ūkyje esančiame bunkeryje.

Operacijai atlikti pasiųsta mano pavaduotojo papulkininkio Korniuchin, 2-N skyriaus kapitono Rudnickij ir skyriaus vyr. operatyvinio įgaliotinio leitenanto Vasil Kolesov vadovaujama 15 kareivių grupė. Sausio mėn. 20 d. 8 val. 30 min. atvyko į vietą, blokavo ūkį. Kapitonas Rudnickij susitiko su šaltiniu, kuris sakė, kad „banditai“ Diedas ir Papartis miega tvarte įrengtame bunkeryje. Kapitonas Rudnickij ir šaltinis „Nykštukas“ nurodė 353 šaulių pulko vadui majorui Grigorijev bunkerio angos dangčio vietą.

Sausio mėn. 20 d. 9 val. 30 min. „banditai“, esantys mūsų šaltinio „Nykštuko“ ūkyje, buvo nukauti. Pagal šaltinio pateiktus duomenis, nukautieji: Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Šturmo būrio partizanas Jonas Juodis, Motiejaus, gimęs 1931 metais, iš Kėbliškių kaimo, ūkininkas, partizanas nuo 1948 metų, slapyvardžiu Diedas,

seržantas; to paties būrio eilinis partizanas Petras Valiūnas, gimęs 1927 metais A. Panemunės valsčiaus Zuikinės kaime, lietuvis, partizanas nuo 1948 metų, slapyvardžiu Papartis.

Bunkeryje rasta ir paimta: 2 šautuvai SVT, užsienio gamybos pistoletas, „Nagan" sistemos revolveris, 3 granatos, 100 šovinių, 2 komplektai partizanų uniformų.

Vykdant operaciją, dėl bataliono vado majoro Grigorjev neapdairumo, iš bunkerio paleistu šūviu nušautas kareivis Vasilij Nikitenko. Operacijos metu pasižymėjo skyriaus vado pavaduotojas kulkosvaidininkas Blufiteinas, nušovęs abu banditus.

Prienų apskrities MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Ševčenko

VYTAUTO RINKTINĖJE. 1950 METŲ MGB AUKOS

Remiantis 1949 metų liepos mėn. 27 dienos LSSR MGB Vidaus kariuomenės štabo koviniu įsakymu Nr. 003, įsakyta nuo 1949 metų lapkričio mėn. 15 dienos dislokuoti:

Prienuose - vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko 2 bataliono 130 karių grupę. Vadas majoras Grigorjev.

Marijampolėje - 353 šaulių pulko 2 bataliono 203 karių grupę. Vadas majoras Jaršov.

Šakių-Vilkaviškio - 212 karių grupę ir pulko vado rezervą 37 kareivių grupę.

Iš viso: 673 kareivius.

1949 metų spalio mėn. 13 dieną Juodelių kaime, J. Kazlausko sodyboje, žuvo Vytauto rinktinės Gedimino tėvūnijos partizanas Sergejus Ūkelis-Simas, Saliamonas, gimęs 1926 metais Pakruopiškių kaime.

1949 metų lapkričio mėnesį Marijampolėje dislokuoto 353 šaulių pulko 2 bataliono dalinys, vadovaujamas majoro N. Jaršov, pradėjo aktyvias partizanų paieškų operacijas.

1950 metų vasario 2 dieną, krečiant Valavičių apylinkes, Siberijos kaime, Rimšienės sodyboje, pasienio MGB kareiviai - baudėjai nukovė

kelis Vytauto rinktinės partizanus: Laimą Šakočiūtę-Tilvikienę, gimusią 1931 metais, iš Valavičių kaimo; Egidijų Šalaševičių-Skystimą, gimusį 1928 metais, iš Liudvinavo valsčiaus Šilavoto kaimo, partizaną nuo 1949 metų pavasario; Juozą Abraitį-Spindulį, Neptūną, gimusį 1929 metais, iš Keturvalakių valsčiaus Sirvydų kaimo, rinktinės štabo Žvalgybos viršininką; Vincą Skystimą-Šešėlį, gimusį 1928 metais, iš Rudžių kaimo.

1949 metų rugsėjo 19 dieną Šunskų valsčiaus Puskelnių kaime Granito vadovaujami partizanai nukovė „kolchozą" saugantį MVD milicininką ir sužeidė stribą. 1949 metų spalio 21 dieną Šunskų miške Granito vadovaujami partizanai kautynėse su Šunskų MVD pareigūnais nukovė priešų karininką ir du emgebistus.

VYTAUTO GAVĖNO-GRANITO, VAMPYRO ŽŪTIS

Marijampolės ir Vilkaviškio apskričių valsčiuose MGB dislokuotų užkardų štabų vadai ir operatyvinių skyrių čekistai sutelkė visas pastangas likviduoti Tauro apygardos Vytauto rinktinės štabą ir vadą Granitą. Marijampolės apskrities MGB štabe buvo užvesta majoro Krugovcov kontroliuojama agentūrinė byla „Saulėlydis". MGB sekliai nustatė, jog Alvito valsčiaus Vižaidų kaime Vlado Saukos sodyboje dažnai susitinka Vytauto rinktinės partizanai. Jo sesuo Stasė Saukaitė-Živilė - patikima rinktinės vado leitenanto Granito, Vampyro ryšininkė.

1949 metų vasarą Marijampolės MGB štabe nutarta Granitą likviduoti ryšininkės brolio sodyboje. Čekisto majoro Krugovcov užverbuotas Vladas Sauka, gimęs 1927 metais, - agentas „Plienas" pradėjo teikti MGB štabui žinias. Netrukus MGB „kūmas" majoras Krugovcov užverbavo Keturvalakių pašto telefonistę Stasę Saukaitę.

1950 metų vasario 9 dieną 2 valandą nakties į Vlado Saukos sodybą atėjo Vytauto rinktinės vadas Granitas, Vampyras ir štabo pareigūnai: Kalinys ir Radastas. Juos priėmusi Stasė Saukaitė - agentė „Grūdas" svečius pavaišino „Neptun - 22" pagardinta vakariene.

Vos sugulę ant trobos aukšto Kalinys ir Radastas, pajutę šleikštų pykinimą, bandė leistis žemyn. Pasaloje lūkuriavę MGB leitenanto Poz-

dniakov vadovaujami kareiviai, išgirdę troboje bruzdesį, paleido šūvių seriją... Mirtinai nukauti krito vado adjutantas Stasys Ališauskas-Kalinys ir štabo Žvalgybos skyriaus viršininkas Albinas Švedas-Radastas. Rinktinės vadas Vytautas Gavėnas-Granitas, Vampyras nusišovė.

Agento „Plieno“ - Vlado Saukos išdavystės faktą patvirtina įrašas KGB archyve rastoje agentūrinėje byloje f-3 b. Nr. 41/43: „MGB apskrities skyriaus viršininko pavaduotojo drg. Krugovcov kontroliuojama agentūra. Agentūrinėje byloje „Saulėlydis“ agentas „Plienas“ - Vampyro gaujos ryšininkas. Jo namai - gaujos ryšių punktas. Pagal LSSR MGB patvirtintą planą aprūpintas spec. preparatu. Panaudoti, susiklosčius palankioms aplinkybėms“.

* * *

Sunaikinus Vytauto rinktinės vadus, Sūduvos krašte - Marijampolėje, Vilkaviškyje ir Šakiuose dislokuotos SSRS okupacinės vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko pajėgos pradėjo globalinio masto partizanų grupuočių naikinimo operacijas.

KĘSTUČIO TĖVŪNIJOJE

1950 metų vasario 12 dieną Vilkaviškyje dislokuoto 353 šaulių pulko 3 bataliono karinis dalinys Alvito valsčiaus Obelupių kaime Eidukevičių sodyboje nukovė Kęstučio tėvūnijos partizanus: Albiną Kerevičių-Mėnulį, gimusį 1910 metais, iš Vartų kaimo, 3 grandies vadą, ir eilinį partizaną Antaną Bindoką-Džimį, gimusį 1914 metais, iš Bartninkų valsčiaus Ožkasvilių kaimo, Gižų kautynių dalyvį.

1950 metų balandžio 10 dieną Vilkaviškyje dislokuoto 353 šaulių pulko 3 bataliono kareiviai Kybartų valsčiaus Kurpikų kaime pas Augustus nukovė Kęstučio tėvūnijos partizaną Vincą Maknevičių-Beržą, gimusį 1928 metais, iš Veršuvėlių kaimo. Albinas Pranckevičius-Vijūnas, gimęs 1928 metais, iš Vištyčio valsčiaus Dobilynų kaimo, buvo sužeistas ir suimtas.

Vytautas Matulevičius-Mindaugas, Genys, Pempė, gimęs 1921 metais, iš Liubavo valsčiaus Kazlavo kaimo, 1945-1946 metais - Per-

Tauro apygardos partizanų žūties vietos

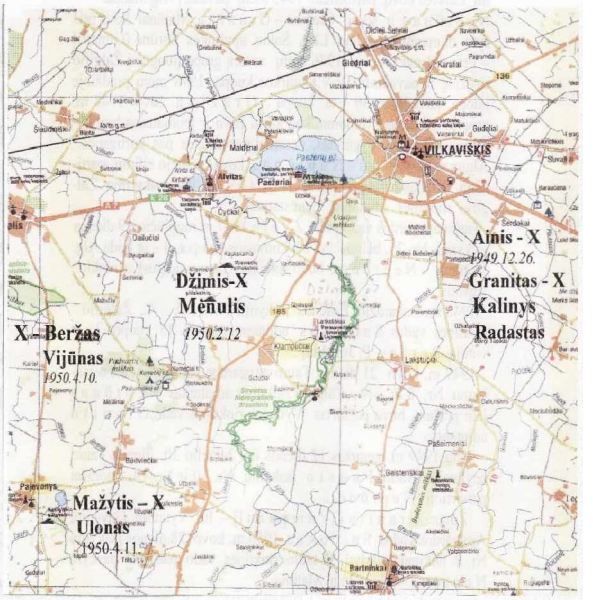

kūno rinktinės būrio vadas. 1946 metų vasarą išformavus rinktinę perkeltas į Vytauto rinktinę. Nuo 1947 metų liepos mėnesio vadovavo rajono žvalgų grupei. 1949 metų rugsėjo mėnesį paskirtas Kęstučio tėvūnijos vado pavaduotoju. 1949 metų spalio 13 dieną kautynių metu, paniręs iki kaklo vandenyje, išliko gyvas. Pasitraukus priešui, Mindaugas pasislėpė Trilaukio kaimo gyventojo Broko sodyboje. Tačiau persišaldęs susirgo plaučių uždegimu ir 1950 metų vasario 13 dieną mirė.

1950 metų balandžio 11 dieną Marijampolėje dislokuoto vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko 2 bataliono „baudėjų“ apsupti Trilaukio kaime Broko sodyboje žuvo Vitas Ivanavičius-Mažytis, gimęs 1928 metais, iš Liubavo valsčiaus, Kęstučio tėvūnijos grandies vadas, ir partizanas Albinas Stebuliauskas-Ulonas, gimęs 1914 metais, iš Gražiškių valsčiaus Aistiškių kaimo.

Neptūnas - Vytauto rinktinės vadas

Paežerėlių valsčiaus Eiciūnų kaime, mokytojo šaulio Matusevičiaus-Matūno šeimoje užaugo ir subrendo Tėvynei Lietuvai ištikimi Laisvės kovotojai. 1945 metų pavasarį Algimantas-Neptūnas ir sesuo Gražina Matūnai kovą prieš rytų okupantus pradėjo LLA Šakių apy-

linkės Prano Runo-Šarūno, Gintaro grupėje. 1946 metų vasarą grupė įlieta į Žalgirio rinktinę ir pavadinta Dr. V. Kudirkos kuopa. 1948 metų pradžioje pavadinta 36 kuopa. Gražina žuvo 1948 metų vasario 18 dieną. Manoma, kad kartu žuvo ir jauniausias brolis - aštuoniolikmetis Vygandas, neseniai pasitraukęs pas partizanus.

Algimantas Matūnas-Neptūnas kovą pradėjo eiliniu partizanu. Kokias pareigas Neptūnas vykdė iki paskyrimo Žalgirio rinktinės adjutantu, nenustatyta.

Tauro apygardos vado pulkininko Žvejo 1947 metų rugpjūčio 19 dienos įsakymu Nr. 25 baigusiam Mokomosios kuopos I laidą Algimantui Matūnui-Neptūnui buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis.

1948 metų balandžio 2 dienos įsakymo Nr. 11 § 4 Žalgirio rinktinės vadas Saidokas adjutantu paskyrė 35 kuopos kovotoją Petrą Jurkšaitį-Beržą.

1949 metų kovo 21 dienos Tauro apygardos vado Fausto įsakymo Nr. 8 § 4 Žalgirio rinktinės adjutantas Neptūnas, jam prašant, buvo paskirtas Vytauto rinktinės vado Granito adjutantu.

1949 metų gegužės 12-birželio 30 dienos Tauro apygardos vado Fausto įsakymų Nr. 10 ir Nr. 14 nuorašai patvirtinti Neptūno.

Žuvus leitenantui Vytautui Gavėnui-Granitui, Vampyrui, apygardos vadas Saidokas 1950 metų kovo 28 dienos įsakymu Nr. 8 laikinai vykdyti Vytauto rinktinės vado pareigas paskyrė Algimantą Matūną-Neptūną.

KAUTYNĖS ŽIŪRIŲ PELKĖSE

Žuvus Granitui ir štabo pareigūnams, Vytauto rinktinė liko be vadovybės. 1950 metų kovo 20 dieną rinktinės vado pareigas perėmė Vytauto rinktinės vado adjutantas Algimantas Matūnas (Matusevičius) - Neptūnas.

1950 metų birželio 21-osios naktį į pietus nuo Antanavo, į Žiūrių ežero pakrantės pelkes Vytauto ir Žalgirio rinktinių partizanų vadai susirinko pasitarti. Kitos dienos anksti ryte išplaukęs į ežerą žvejoti MGB

seklys ežero pakrantės krūmuose pastebėjo kelis ginkluotus vyrus ir pranešė čekistams. Įpusėjus birželio 22 dienai, į šnipo nurodytą vietovę atvažiavo trys automašinos emgebistų. Popietę, apie penktą valandą, trys kareivių grupės su pėdsekiais šunimis pradėjo supti pelkių rajoną. Viena baudėjų grupė greitai „užlipo“ ant pelkių pakraštyje budėjusio partizanų sargybinio. Partizanas automato serija nušovė šunį ir sužeidė vedlį seržantą Zubkovą. Išgirdę sargybinio šūvius partizanai spėjo pasiruošti gynybai. Susišaudymo metu buvo nukautas vieno MGB būrio vadas leitenantas Podosinikov ir eilinis Čižikov.

Pavakarę, aštuntą valandą, atvažiavo apie pusšimčio kareivių pastiprinimas. Partizanų persekiojimas ir susišaudymai vyko iki nakties. Po pusiaunakčio žuvo paskutiniai partizanai: Algimantas Matūnas-Neptūnas, Vytauto rinktinės vadas; Juozas Tamoliūnas-Stumbras, gimęs 1919 metais, Žalgirio rinktinės Trispalvės Vėliavos tėvūnijos skyriaus vadas; ir trys eiliniai Trispalvės Vėliavos tėvūnijos partizanai: Jonas Žemaitis-Kantas, gimęs 1922 metais, iš Girnupių kaimo; Jonas Raulynaitis-Lokys, gimęs 1924 metais, iš Kazlų Rūdos kaimo; ir nežinomas Vytauto rinktinės štabo pareigūnas.

Žalgirio rinktinės Vasario 16-osios tėvūnijos skyriaus vadas puskarininkis Valentinas Aleksa-Aras, gimęs 1929 metais, paniręs vandenyje, pelkės krūmuose, išliko gyvas.

Išaušus birželio 23-osios rytui pusantro šimto Vidaus kariuomenės 353 šaulių pulko 2 bataliono kareivių, įvykdę kontrolinį vietovės „šukavimą“, priešpiečiais pasitraukė.

Tik šiltas vasaros vanduo pelkės pakrūmėje gelbėjo Arą nuo pražūties.

Paminklas Žiūrių ežero pakrantėje žuvusiems Laisvės kovotojams

Šūviai Vytauto rinktinės Gedimino tėvūnijoje

Punsko valsčiaus Trumpalių kaime, dviejų hektarų žemės sklype, trobelėje augo ir brendo 1919 metais gimęs Juozas Milinkevičius, būsimas Sūduvos partizanas. Nuo 1946 metų pradžios Juozas Milinkevičius-Vytenis, Perkūno-Vytauto rinktinės 4 kuopos partizanas.

1949 metų rudenį Juozas Kelmo slapyvardžiu buvo paskirtas DLK Vytauto rinktinės Gedimino tėvūnijos vado pavaduotoju.

1950 metų rugsėjo 11 dieną Grinevičiaus išduotą Girkantų kaimo Mincevičienės sodybą apsupo Marijampolėje dislokuoto 353 šaulių pulko pajėgos. Trumpo pasipriešinimo metu žuvo partizanai: Vytautas Sinkevičius-Bėgūnas, Rimgaudas, gimęs 1927 metais, iš Jurgežerių valsčiaus Eglėbalių kaimo, partizanas nuo 1948 metų rudens; Juozas Černius, gimęs 1929 metais, iš Eglėbalių kaimo, partizanas nuo 1950 metų gegužės mėnesio. Netekęs vilties prasiveržti iš slėptuvės, Gedimino tėvūnijos vado pavaduotojas Juozas Milinkevičius-Kelmas, Vytenis susisprogdino.

Kautynės Ąžuolo tėvūnijoje. Partizanų brolių Račių būrys

Man, Marijampolės apskrities Žemės ūkio Technikinių kultūrų (linų, cukrinių runkelių, kanapių ir tabako) augintojų skyriaus buhalteriui, teko „garbė“ dvi savaites lankytis Liubavo pasienio zonoje. Mus, kelių žemės ūkio skyriaus darbuotojų „desantą“, 1947 metų rudenį įsodinę į karišką „Viliuką“ su kelių čekistų apsauga „išmetė“ prie Liubavo stribyno. Kiekvieną dieną su Liubavo valsčiaus valdininkais, 3-4 pasienio NKVD „žaliakepurių“ lydimi, eidavome „išmušinėti“ valstybines pyliavas iš karo metu sunaikintų buvusių apkasų „blindažuose“ būstus įsirengusių ūkininkų. Teko praeiti ir pro spygliuota viela atitvertą 8-12 metrų pločio ryte ir pavakare akėjamą „mirties zoną“.

Pamenu, vieną naktį kilusios audros metu, pliaupiant lietui, visas pasienis nušvito šimtų įvairiaspalvių raketų fejerverkais. Gal pus-

valandį vėjo gūsiai atnešdavo tolimas ginklų šūvių papliūpas. Ryte žmonės pusbalsiu kalbėjo: „Penki raiti partizanai, peršokę „mirties zoną“, nušuoliavo pas lenkus... Juos rusai vijosi net 30 kilometrų į Lenkiją...“

Tuo metu Liubavo valsčiuje, Lenkijos pasienyje, veikė Vytauto rinktinės Vytauto Račiaus-Ąžuolo kuopos partizanai.

Reketijos kaime 3 hektarų žemės lopinėlyje „buožės“ Prano Račiaus šeimoje užaugo ir subrendo penki Lietuvos Laisvės kovotojai.

1944 metų rudenį Vytautas Račius-Ąžuolas su broliais Jonu-Klevu, Petru-Beržu, ir Alfonsu-Uosiu Keturvalakų valsčiaus ribose organizavo partizanų grupę - Vytauto rinktinės 1 kuopos pagrindą.

1947 metų pavasarį Miklausės kaime per susišaudymą su sovietais sužeistas pirmas iš brolių - Petras Račius-Beržas dar spėjo pasitraukti. Ieškodamas medikų pagalbos ir patikimo prieglobsčio Beržas užėjo pas Mockavos kaimo gyventojus Backūnus. Backūnienė partizano žaizdą aprišo lininės drobės atkarpa, pamaitino ir leido pasislėpti kluone, šiaudų likučiuose.

Marijampolietis Romas Rusteika, nustatęs Beržo sužeidimo vietos koordinates, apklausęs vietinius gyventojus, sako, kad pati „globėja“ pranešusi stribams apie slepiamą partizaną. Stribams pradėjus kratą kluone, Petras Račius-Beržas, gimęs 1924 metais, nusišovė.

1945 metų rugpjūčio mėn. 15 dieną įkūrus Tauro apygardą Vytauto Račiaus-Ąžuolo vadovaujama kuopa buvo įlieta į kapitono Vaclovo Navicko-Perkūno, Auksučio rinktinės sudėtį. Išformavus šią rinktinę, Ąžuolo (44) kuopa pervesta į Vytauto rinktinės sudėtį. 1949 metų kovo mėnesį pavadinta Gedimino tėvūnija.

Tėvūnijos vadas Vytautas Račius-Ąžuolas, gimęs 1922 metais, 1949-1950 žiemą prie partizanų Riekaus ir Meškos - Albino ir Jono Anzelių tėviškės patekęs į okupantų kareivių pasalą, sunkiai sužeistas nusišovė.

1950 metų vasario 12 dieną Onos Radžvinauskienės sodyboje emgebistai nušovė Ąžuolo tėvūnijos partizaną Antaną Kalinauską iš Igliškėlių valsčiaus Putriškių kaimo.

1950 metų gegužės 4 dienos paryčiais iš Kamšių kaimo Onos Juknelytės sodybos išėjusius tris Ąžuolo tėvūnijos partizanus šiaurinėje Sūsninkų pamiškėje pasitiko okupantų kareivių šūviai. Susišaudymo metu žuvo trečiasis Račių šeimos partizanas - devyniolikmetis Alfonsas-Topolis, Uosis ir du kovos broliai: Alfonsas Trakimavičius-Žalgiris, parbėgęs iš Sibiro tremties, buvęs Rudaminos valsčiaus Pagirių kaimo partizanas, ir Sigitas Kreipavičius-Žalgiriukas, gimęs 1928 metais, iš Kalvarijos valsčiaus Trivaravo kaimo.

Po dešimties dienų, gegužės 14-ąją, auštant rytui, į Kamšių kaimą pas Petrauską atėję Klevas ir Vyturys sugulė ant tvarto sukrautuose iškultų rugių kūliuose. Prašvitus partizanus atsekę emgebistai apsupo sodybą. Atvarytas šeimininkų sūnus kopėčiomis užlipo ant tvarto lubų. Paskui jį sulipo ir keli emgebistai. Tik pajudinus šiaudus, partizanų kulkosvaidžio serija nutrenkė žemyn du kareivius. Vienas rusas automato serija šiauduose nukovė Nikodemą Liškevičių-Vyturį, gimusį 1926 metais, iš Sūsninkų, Ąžuolo tėvūnijos grandies vadą, partizaną nuo 1946 metų. Jonas Račius-Klevas, gimęs 1924 metais, iššokęs į lauką, pistoleto šūviais bandė prasimušti. Tačiau okupantų kulka pasivijo bėgantį partizaną Klevą.

Iš penkių brolių Račių liko vienas - jauniausiasis Jurgis, gimęs 1932 metais. Jis dar dvejus metus kovojo su okupantais.

1952 metų birželio 29 dienos paryčiais Grikis ir Lubinas iš Jakimavičių kaimo gyventojo Tekoriaus namų išėjo dienoti į netolimą alksnyną. Prašvitus Kalvarijos KGB kareivių ir čekistų grupė, grįždama iš naktinių „sekretų“ - pasalų, eidami pro alksnyną, pastebėjo nukrėstos rasos pėdsakus. Netrukus krūmuose aptiko partizanus. Susišaudymo metu žuvo: Jurgis Račius-Grikis, paskutinis Račių šeimos partizanas, ir Jonas Čeponis-Lubinas, gimęs 1927 metais, iš Kalvarijos valsčiaus Juodelių kaimo, tik prieš mėnesį paėmęs į rankas ginklą.

1950 metų rugpjūčio 28 dieną Kalvarijos valsčiaus Jungėnų kaime Jono Pranskevičiaus lauke žuvo Ąžuolo tėvūnijos partizanai: Juozas Bubnys-Dagilis, gimęs 1927 metais, iš Sirvydų kaimo, ir Stasys Trečiokas-Slapukas, gimęs 1918 metais, iš Sirvydų.

1950 metų spalio 20 dieną KGB daliniams košiant Amalvos eže-

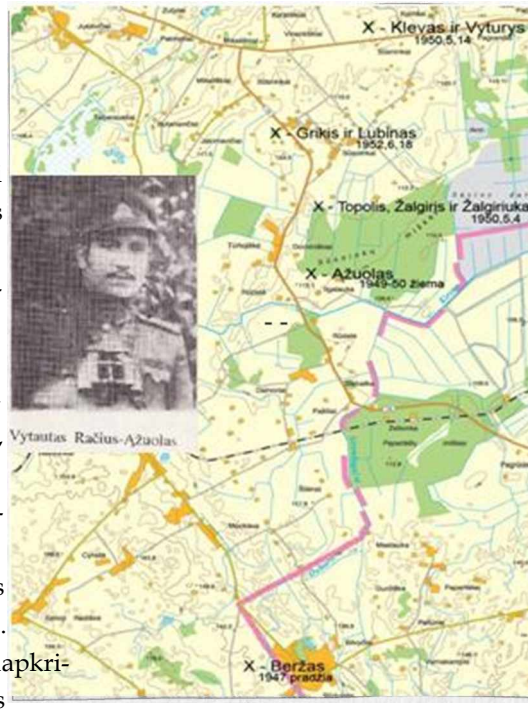

Partizanas Vytautas Račius-Ąžuolas ir Laisvės kovotojų brolių Račių žūties vieta

ro pelkes buvo nukauti trys Vytauto rinktinės Ąžuolo tėvūnijos partizanai: Antanas Pūkas-Dūlis, gimęs 1928 metais, iš Daukšių kaimo; Vladas Murauskas-Ulonas, gimęs 1920 metais, iš Keturvalakių kaimo; Juozas Vaičiulevičius-Vėjas, gimęs 1921 metais, partizanų vadintas „Stalinu iš Paviduonio“.

1950 metų lapkričio pabaigoje Kalvarijos ir Marijampolės KGB čekistai paleido nuolat tardytų ir kankintą, netekusį sveikatos kunigą Juozapą Marčiukaitį iš Krosnos valsčiaus Rolių kaimo. Benamį kunigą priėmė globoti Bereznykų kaimo gyventoja Monika Knyzaitė. Gruodžio 2 dieną kunigas J. Marčiukaitis mirė.

Suformuotas Geležinio Vilko rinktinės štabas

Įpusėjus 1950 metų kovui, Tauro apygardos štabas gavo Vyčio tėvūnijos vado Speigo raportą Nr. 1, kuriuo pranešama, kad 1949 metų gruodžio 26 dieną buvo čekistų suimti rinktinės štabo vadai. Remiantis Speigo pranešimu, Tauro apygardos vadas 1950 metų kovo 25 dienos įsakymo Nr. 6 § 2 Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas laikinai vykdyti paskyrė Žalgirio rinktinės štabo žvalgą puskarininkį Antaną Pužą-Gintarą.

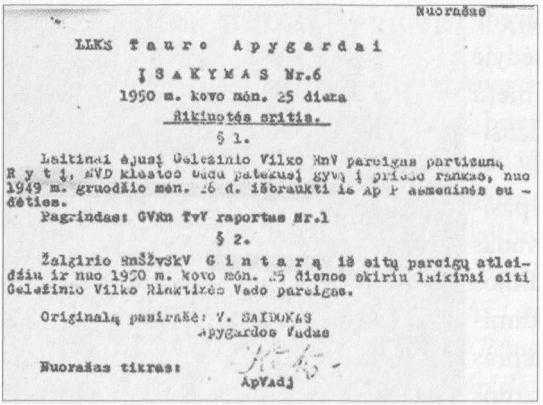

Nuorašas

LLKS Šauro Apygardai

ĮSAKYMAS Nr.6

1950 m. kovo mėn. 25 diena

Rikiuotės sritis.

§ 1.

Laikinai ėjusį Geležinio Vilko RinV pareigas partizaną Rytą, NVD kėsinos būdu patekusį gyvą į priešo rankas, nuo 1949 m. gruodžio mėn. 26 d. išbraukti iš Ap P asmeninės sudėties.

Pagrindas: GVRn TvV raportas Nr.1

§ 2.

Žalgirio RnŠvSkV Gintarą iš eitų pareigų atleidžiu ir nuo 1950 m. kovo mėn. 25 dienos skiriu laikinai eiti Geležinio Vilko Rinktinės Vado pareigas.

Originalą pasirašė: V. SAIDOKAS
Apygardos Vadas

Nuorašas tikras:
ApVadj

1950 metų kovo 25 dieną puskarininkis Antanas Pužas-Gintaras, pradėjęs laikinai vadovauti Geležinio Vilko rinktinės partizanams, rinktinėje rado nepavydėtiną situaciją. Visa rinktinės štabo vadovybė suimta, buvusios patikimos štabo slėptuvės sunaikintos... Senų, patyrusių partizanų likę tik vienetai. Tėvūnijose likę vos po kelis kovotojus...

Taigi iš kitos (Žalgirio) rinktinės atėjęs Gintaras, adjutantu pasirinkęs jauną partizaną Karolį Jazumą-Lokį, darbą pradėjo, galima sakyti, nuo nulio. Pirmas nedėkingas GVR vado Gintaro veiklos žingsnis - 1950 metų gegužės 3 dienos įsakymu Nr. 1 paruošti dokumentus ir atiduoti Partizanų karo lauko teismui priešus - išdavikus agentus „Dieną“ ir „Kardą“, MGB čekistų preparatu „Neptun - 22“ užmigdžiusius štabo pareigūnus Kairį, Žaibą ir Lapiną - suimtus gyvus.

Antra, susipažino su tėvūnijų vadais ir įsakymu Nr. 3 patvirtino juos vykdomose pareigose.

1950 metų balandžio 28 dienos apygardos vado V. Karijoto, Saidoko įsakymo Nr. 11 § 5, nuo šios dienos Gintaras patvirtintas nuolatiniu Geležinio Vilko rinktinės vadu.

1950 metų gegužės 5 dienos įsakymu Nr. 3 Gintaras patvirtino GVR vado adjutantą ir tėvūnijų vadus: Vyčio tėvūnijos vadu - puskarininkį Antaną Gudyną-Speigą, Dešinio tėvūnijos vadu - buvusį GVR štabo vadovybės dalinio vadą Vytautą Marčiulaitį-Vėją. Geležinio Vilko rinktinės adjutantu paskyrė Vyčio tėvūnijos partizaną Karolį Jazumą-Lokį. Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanui Vytautui Kairiūkščiui-Zubriui suteikė grandinio laipsnį.

1950 metų gegužės 24 dieną įvyko Geležinio Vilko rinktinės vadų posėdis. Posėdžio dalyviai, pritarę Anupro pasiūlymui, po-

sėdžiui vadovauti pavedė Gintarui ir Lokiui. Posėdyje buvo svarstyti keli tuo metu partizanams aktualūs klausimai.

Protokolą Nr. 1 pasirašę Vyčio tėvūnijos vadas Speigas, Dešinio tėvūnijos vadas Vėjas, DLK Gedimino tėvūnijos vadas Anupras vieningai pritarė apygardos vado Karijoto, Saidoko įsakymui Gintarą paskirti Geležinio Vilko rinktinės vadu.

Protokolu Nr. 2 įforminti nutarimai:

a) organizuoti slapukų grandis žinių rinkimui, spaudos platinimui ir kita;
b) remti tremtinius Rusijoje;
c) atstatyti rinktinės archyvą: sudaryti žuvusių partizanų, rėmėjų ir ryšininkų sąrašus, tvarkyti ir fotografuoti žuvusių partizanų kapus;
d) palaikyti drausmę, nevartoti alkoholio.
Nutarta palaikyti glaudesnius ryšius tarp tėvūnijų ir rinktinės štabo.

PROTOKOLAS Nr. 2.
Pirmininkas: GVRn. vadas Gintaras
Sekretorius: GVRn. adjutantas Lokys
Vyčio Tv. vadas Speigas
Dešinio Tv. vadas Vėjas
DLK Gedimino Tv. vadas Anupras
Nuorašas tikras: Lokys, rinktinės vado adjutantas

/LVOA,f. 3377, ap.55. b. 227, 1. 3. Nuorašas. Mašinraštis/

VIENOS BYLOS SPRENDIMAS

1949 metų liepos 25 dieną pilietei Anastazijai Baliūnienei užvesta byla, surinkus kaltinamąją medžiagą, buvo atnaujinta 1950 metų pavasarį. Gautas Pempės pranešimas ir apklaustų patikimų partizanų rėmėjų: Mažytės, Dėdžio bei partizano Balandžio parodymai pakankamai įrodė okupantų kolaborantės A. Baliūnienės kaltę.

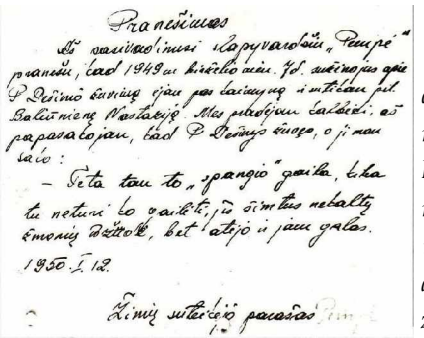

Pranešimas

Aš, pasivadinusi slapyvardžiu Pempė, pranešu, kad 1949 m. birželio 7 d. sužinojusi apie P. Dešinio žuvimą ėjau pas kaimyną ir sutikau pil. Baliūnienę Nastaziją. Mes pradėjome kalbėtis, aš papasakojau, kad P. Dešinys žuvo, o ji man sako:

- Teta, tau to „spangio“ gaila, kibą tu neturi ko gailėti, jis šimtus nekaltų žmonių iššudė, bet atėjo ir jam galas.

1950. I. 12

Žinių suteikėjo parašas Pempė

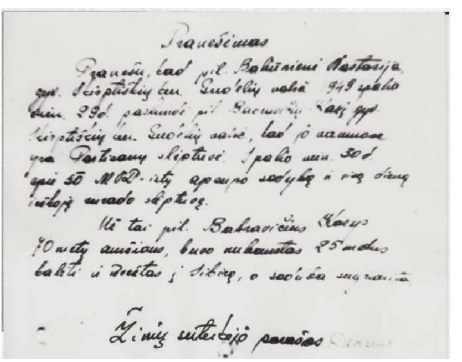

Pranešimas

Pranešu, kad pil. Baliūnienė Nastazija, gyv. Skirptiškių k., Gudelių valsč., 1949 m. spalio mėn. 29 d. paskundė pil. Babravičių Kazį, gyv. Skirptiškių k., Gudelių valsč., kad jo namuose yra Partizanų slėptuvė. Spalio mėn. 30 d. apie 50 MVD-istų apsupo sodybą ir visą dieną ieškoję surado slėptuvę.

Už tai Babravičius Kazys, 70 metų amžiaus, buvo nubaustas 25 metus kalėti ir išvežtas į Sibirą, o sodyba sugriauta.

Žinių suteikėjo parašas Dėdžius

Nutarimas

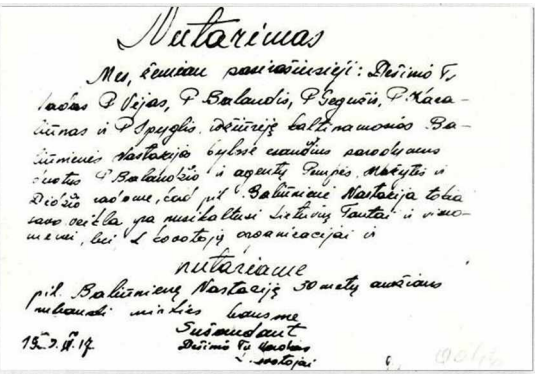
Nutarimas

Mes, žemiau pasirašiusieji: Dešinio Tv. Vadas P. Vėjas, P. Balandis, P Gegužis, P. Karaliūnas ir P. Spyglis, iššiūrėję kaltinamosios Baliūnienės Nastazijos bylose esančius parodymus, duotus P. Balandžio ir agentų Pempės, Mažytės ir Dėdžio, radome, kad pil. Baliūnienė Anastazija tokia savo veikla yra nusikaltusi Lietuvių Tautai ir visuomenei bei L. kovotojų organizacijai ir nutariame pil. Baliūnienę Nastaziją, 30 metų amžiaus, nubausti mirties bausme sušaudant.

Dešinio Tv. Vadas Vėjas, L. kovotojai: Balandis, Gegužis, Karaliūnas, Spyglis

1950. IV. 17

Likvidavimo Aktas

Šiądien t. y. 1950 m. balandžio mėn. 18 d. pil. Baliūnienei Nastazijai, gyv. Skirptiškių k. Gudelių valsč. buvo įvykdyta mirties bausmė sušaudant

Bausmės faktą matėjusieji

Dešinio tv. vadas Vėjas

L kovotojai

Gegužis

Likvidavimo aktas

Šiądien, t. y. 1950 m. balandžio mėn. 18 d., pil. Baliūnienei Nastazijai, gyv. Skirptiškių k., Gudelių valsč., buvo įvykdyta mirties bausmė sušaudant.

Bausmės faktą matėjusieji:

Dešinio tv. vadas Vėjas, Balandis, Spyglis, Gegužis, Karaliūnas

LLKS T. ap. GVR vadui

Dešinio tv. vadas

1950. VI. 19

Raportas Nr. 14

Pranešu Tamstai, kad š.m. balandžio mėn. 18 d. buvo likviduota komunistinė veikėja Baliūnienė Nastazija

Pastaba. Dokumentai nerasti.

Priedas: byla, susidedanti iš 6 lapų.

Dešinio tv. vadas Vėjas

KAUTYNĖS JESENAVOS KAIMO PALAUKĖJE

1950 metų gegužės 16 dienos paryčiais penki GVR Dešinio tėvūnijos partizanai, atėję į Varnabūdės mišką, sužaliavusių krūmų supamoje kalvelėje suvirto pailsėti. Partizanas Jaunutis, užsukęs į tėviškę Jesenavos kaime, paprašė sesers Antaninos paruošti ir atnešti penkiems vyrams pusryčius į jai žinomą kalnelį, kur vaikystėje abu ganydavo galvijus.

Į pintinę sudėjusi paruoštus pusryčius ir išskalbtus baltinius, Antanina su pussesere Martynaičių Natalija neskubėdamos, stebėdamos aplinką nužingsniavo į nurodytą vietą. Pavasariškų saulutės spindulių šildomoje miško aikštelėje ilsėjęsi partizanai susėdo prie patiestos drobės „stalo“ ir su partizanišku apetitu pradėjo pusryčius. Staiga kažkuris iš vyrų instinktyviai pajuto pavojų... Jaunutis stvėrė kulkosvaidį, Milžinas - dešimtšūvį SVT pusautomatį. Nuvirtę už kelmų pasiruošė dengti pasitraukiančius kovos draugus.

Šilavoto MGB viršininko leitenanto Vasilij Kolesov vadovaujami garnizono kareiviai ir keli stribai prislinko prie partizanų stovyklos. Dviejų kulkosvaidžių ir gal dešimties automatų ir paprastų šautuvų ugnis greitai nukirto partizanus: Leoną Kurtinį-Jaunutį, gimusį 1928 metais, ir Justiną Marčiulaitį-Milžiną, gimusį 1929 metais. Tėvūnijos vadas Vėjas ir partizanai Balandis su Karaliūnu atsišaudydami pasitraukė į miško gilumą.

ŠALTINIŠKIŲ KAIMO PARTIZANAI

Penktame Išlaužo-Igliaukos kelio kilometre, dešinėje pusėje, vaismedžių ir topolių apsuptos rymo Tarcijonų ir Šalčių sodybos. Vakarinėje sodybų pusėje, iki Klebiškio miškų masyvo pagirių, plyti lygios Šaltiniškių kaimo pievos...

1948 metų gruodžio 22 dieną, Prienų MGB užverbuotai „Žvaigždei“ išdavus, 34 motošaulių pulko karinės pajėgos Juozo Šalčiaus sodyboje rado tuščią Geležinio Vilko rinktinės štabo slėptuvę. Nusiaubę ūkį ir suėmę ūkininką Juozą Šalčių grobikai išvažiavo. Jaunesni Juozo broliai Viktoras ir Petras spėjo iš namų pasitraukti. Kartu su broliais Šalčiais pas partizanus pasitraukė ir kaimynas Algirdas Tarcijonas.

1949 metų pavasarį visi trys vaikinai buvo priimti į Vyčio tėvūnijos Speigo skyrių partizanais kandidatais. Paskirti į Vytauto Kairiūkščio-Zubrio vadovaujamą grandį, prisiekę Partizanų statutui, 1950 metų balandžio 25 dieną Petras Šalčius - Audros, Viktoras Šalčius - Austro ir Algirdas Tarcijonas - Kariūno slapyvardžiais buvo įregistruoti Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanų įskaiton.

Tragiškai baigėsi trumpas, vos metus trukęs aktyvios jaunų partizanų kovos prieš okupantus kelias. 1950 metų birželio 28 dieną Vaišvydavos miške, Dubravos girininkijos kvartale, netoli Dubravos kelio, biržės jaunuolyne, sugulė pailsėti Zubrio grandies partizanai. Kauno 298 šaulių pulko spec. padalinio 8 kuopos kareiviai, vadovaujami vyresniojo leitenanto Gapkalos ir Panemunės MGB viršininko kapitono Kerbelio, eilinės miško kratos metu aptiko partizanų poilsio vietą. Susišaudymo metu žuvo partizanai: Vytautas Kairiūkštis-Zubrys, gimęs 1928 metais, grandies vadas, Petras Šalčius-Audra, gimęs 1930 metais, ir buvęs jo kaimynas Algirdas Tarcijonas-Kariūnas, gimęs 1928 metais, iš Išlaužo valsčiaus Šaltiniškių kaimo.

1950 metų liepos 26 dieną GVR vado įsakymais Nr. 40 ir Nr. 41 žuvę partizanai Zubrys, Audra ir Kariūnas išbraukti iš rinktinės kovotojų asmeninės sudėties.

GEDIMINO TĖVŪNIJA

Gedimino tėvūnijos vadas Anupras 1950 metų gegužės 2 dieną raportavo GVR vadui apie tėvūnijos kovotojų sudėtį.

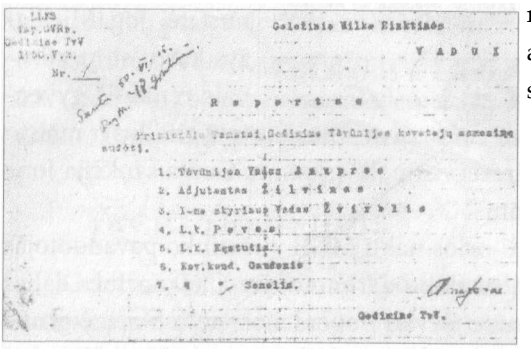
LLKS
Gal.GVRv.
Gedimino TvV
1950.V.2.
Nr. 1

Geležinio Vilko Rinktinės
V A D U I

R a p o r t a s

Priiešiu Jums tai, Gedimino Tėvūnijos kovotojų asmenines sudėtį.

1. Tėvūnijos Vadas A n u p r a s
2. Adjutantas Ž i l v i n a s
3. I-me skyriaus Vadas Ž v i r b l i s
4. L.K. P e v e s
5. L.K. Kęstutis
6. Kov.kund. Gaudenis
7. " " Senelis.

Gedimino TvV.

GAUDENIO ŽŪTIS

Veiverių valsčiaus Skardupio kaimo vidutinių ūkininkų šeimoje augo ir subrendo būsimas Lietuvos Laisvės kovų dalyvis Gaudenis.

Albertas Adomaitis gimė 1919 metais. Kaip ir visi kaimo vaikai, Garliausdgirės pagiriuose ganė ūkio gyvulius. 1937-1940 metais tarnavo Lietuvos kariuomenės Mokomojoje kuopoje. Sovietams okupavus Lietuvą, Albertas karinę prievolę baigė Raudonosios armijos 29 korpuso sudėtyje. Paleistas į atsargą, grįžo į tėviškę ir dirbo tėvų ūkyje. Vokiečių okupacijos metu dirbo Vilniuje policininku. Grįžus sovietų valdžiai, gyveno tėviškėje.

1949 metų vasarą, prasidėjus MGB čekistų persekiojimui, pasitraukė pas Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanus. Liepos mėnesį lydėjo rinktinės vadą Tigrą į Vaišvydavos miškus. Grįžtant ilsėjosi Gedimino tėvūnijos Anupro bunkeryje. Išvykus Tigrui, Gaudenis buvo priimtas Gedimino tėvūnijos partizanu kandidatu.

Išrašas iš Prienų MGB:

„1950 metų balandžio mėnesį Prienų MGB 2-N skyriaus čekistai gavo Čekanovičiaus pranešimą, kad Apušoto kaimo gyventojas Jonas Mieldažys palaiko ryšį su Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tė-

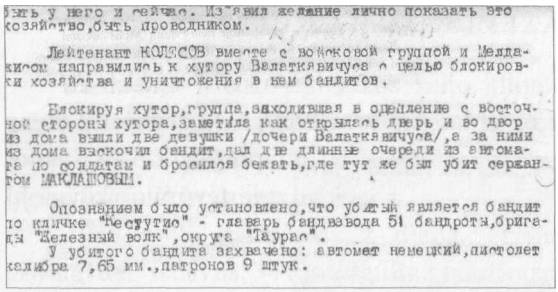
быть у него и сейчас. Изъявил желание лично показать это хозяйство, быть проводником.

Лейтенант КОЛЕСОВ вместе с войсковой группой и Мелдажисом направились к хутору Валаткявичуса с целью блокировки хозяйства и уничтожения в нем бандитов.

Блокируя хутор, группа, находившая в одеяление с восточной стороны хутора, заметила как открылась дверь и во двор из дома вышли две девушки /дочери Валаткявичуса/, а за ними из дома выскочил бандит, дал две длинные очереди из автомата по солдатам и бросился бежать, где тут же был убит сержантом МАКЛАШОВЫМ.

Опознанием было установлено, что убитый является бандит по кличке "Кестутис" - главарь бандвзвода 51 бандроты, бригады "Железный волк", округа "Таурас".

У убитого бандита захвачено: автомат немецкий, пистолет калибра 7,65 мм., патронов 9 штук.

vūnijos vadu Anupru ir jo pavaduotoju Kęstučiu.

Prienų MGB nustatė, jog Mieldažys kartu su partizanais renka iš gyventojų ginklus ir maisto produktus, įrašytas bandrezervistų „B“ įskaiton. Gauta sankcija Joną Mieldažį užverbuoti agentu.“

1950 metų birželio 6-osios naktį MGB viršininko pavaduotojas papulkininkis Korniuhin su štabo darbuotojų ir 5360 karinės dalies 1 šaulių kuopos karių grupe išvyko į operacijos vietą. Karinė grupė į Apušotą atvyko 24 valandą. MGB 2-N leitenantas Vasil Kolecov, išsikvietęs į kiemą kiek įkaušusį Mieldažį, pašaukė kareivius, pareiškė Mieldažiui, kad žino ir privalo parodyti jiems, kur slepiasi banditai. Mieldažys, pasigyręs esąs „sovetskyj čelovek“ (sovietinis žmogus, - rus.), tarnavęs Sovietų armijoje, kovojęs fronte ir negailįs banditų, leitenantui V. Kolesov pasakė: „Banditai lankosi pas kaimyną Joną Valatkevičių. (...) Gali pas jį būti ir dabar.“

Leitenantas Kolesov kartu su karine grupe, vedami Mieldažio, pasuko į Valatkevičiaus sodybą.

„Karinė grupė, blokuodama sodybą iš rytų pusės, pamatė atsiveriančias trobos duris ir į kiemą išeinančias dvi merginas. Paskui jas iššokęs partizanas į kareivius paleido dvi ilgas automato serijas ir metėsi bėgti. Tačiau seržanto Maklašovo buvo nukautas. Nustatyta, kad nukautasis - 51 kuopos vadas, slapyvardžiu Kęstutis.

Iš nukautojo paimta: vokiškas automatas, 7,65 mm kalibro pistoletas, 9 šoviniai,“ - ataskaitoje rašė Prienų MGB čekistai.

Komentaras. Ši Prienų MGB vadų pateikta įvykio aprašymo versija atitinka partizano Gaudenio žūties aplinkybes. Tai patvirtina tėvūnijos vado Anupro ir Kęstučio pasirašytas raportas (V. J.):

1950 metų birželio 5 dienos naktį partizanas Kęstutis ir partizanas kandidatas Gaudenis su užduotimi vyko į Prienų valsčiaus

Apušoto kaimą. Jiems atvykus į vieną sodybą ir Kęstučiui užėjus į kambarį, Gaudenis liko lauke sargyboje. Tuo laiku lauke buvusi šeimininkų duktė, įbėgusi į vidų, pranešė Kęstučiui, kad kažkas ateina. Kęstutis, išbėgęs į lauką, Gaudenį rado traukiantis kiemo patvoriu. Tuo pat laiku pasigirdo šūviai. Kęstutis metėsi į priešingą pusę ir tuoj pat susidūrė su rusais, pro kuriuos jis laimingai prasiveržė. Gaudeniui iškart peršovė kojas ir jis, negalėdamas trauktis, susisprogdino turėta granata. Rusai Gaudenį paėmė negyvą ir nusivežė į Prienų MVD.

VYČIO TĖVŪNIJOJE

Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijoje neišvengta ir aktyvių partizanų padarytų skaudžių, nepateisinamų klaidų. Pakuonio MGB štabo čekistai sukurpė ir išplatino fiktyvią informaciją, jog „Kazakevičių šeima, gyvenanti prie Bačkininkų šiliuko, užverbuota ir štabui teikia patikimas žinias."

Tuo patikėjusių Vyčio tėvūnijos partizanų grupė 1950 metų liepos 12 dieną sušaudė kautynėse su okupantais žuvusių Gedimino tėvūnijos partizanų Kazakevičių - Klajūno ir Aido - abu tėvus ir dvi seseris.

Geležinio Vilko rinktinės vadovybei pareikalavus pateikti partizanų Aido ir Klajūno šeimos likvidavimo motyvus, Vyčio tėvūnijos vadas Speigas štabui pristatė raportą.

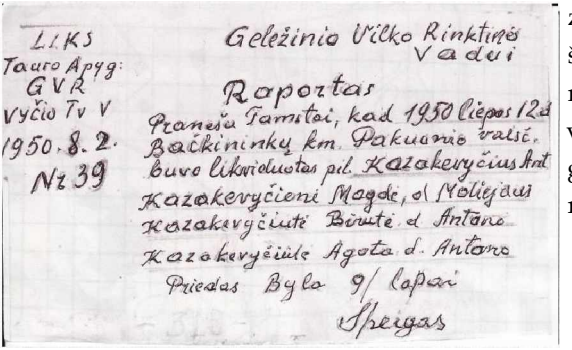
LLKS
Tauro Apyg:
GVR
Vyčio Tv V
1950. 8. 2.
Nr 39

Geležinio Vilko Rinktinės
Vadui

Raportas

Pranešu Tamitai, kad 1950 liepos 12 d
Bačkininkų km. Pakuonio vals.
buvo likvidiuotas pil. Kazakevičius Ant
Kazakevičienė Magdė, d. Molėjaus
Kazakevičiutė Birutė d. Antano
Kazakevičiūtė Agota d. Antano
Priedas Byla 9/ lapai
Speigas

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei
Įsakymas Nr. 40
Būstinė, 1950 m. liepos mėn. 26 d.

Žvalgybos sritis

§ 1. 1949 metų rudenį Vyčio tėvūnijoje buvo likviduoti visiškai nekaltas ūkininkas ir vaikas, atvažiavę į mišką malkauti. Visuomenė (...) pasipiktino ir smerkė rajono kovotojus. Ir štai šių metų liepos 12 dienų tos pat tėvūnijos kovotojai likvidavo dviejų žuvusių DLK Gedimino tėvūnijos partizanų šeimų, susidedančių iš keturių asmenų. (...)

Vyčio tėvūnijos vadų įspėju, kad ateityje panašūs atsitikimai nesikartotų, o abiem likvidavusiems bei dalyvavusiems kovotojams reiškiu papeikimų ir griežtų paskutinį įspėjimą. Ateityje (...) kaltininkai bus atiduoti Karo lauko teismui.

§ 2. Kad prasikaltę mums ir visuomenei ateityje būtų teisėtai nubausti, įsakau tėvūnijų vadams visiems likviduojamiems asmenims sudaryti bylas ir pasiųsti į rinktinės štabų, kad būtų patvirtintas nutarimas.

§ 3. Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos grandies vadų Laisvės kovotojų Zubrį 1950 metų birželio mėn. 28 dienų užvedimo pasėkoje žuvusį kautynėse su Panemunės MVD daliniu Vaišvydavos miške, prie Dubravų vieškelio (...), išbraukti iš rinktinės aktyvių kovotojų asmeninės sudėties.

Originalų pasirašė
Gintaras
Nuorašas tikras -
Lokys

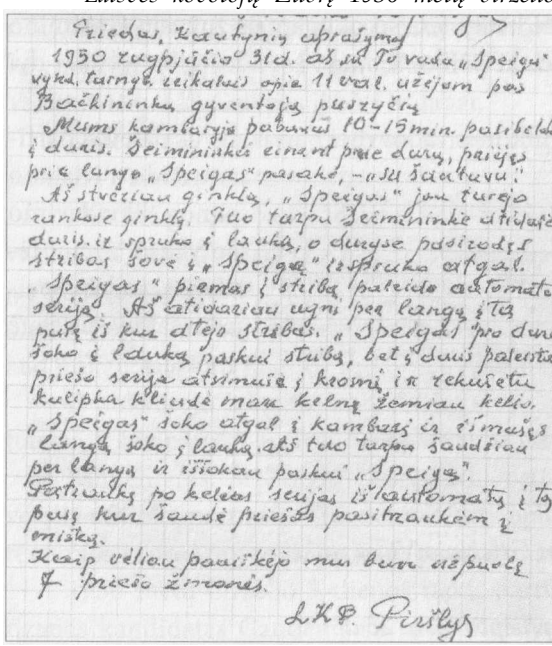
Priedas. Kautynių aprašymas
1950 rugpjūčio 3 d. aš su To vadu „Speigu“ vykd. tarnyb. veikalus apie 11 val. užėjom pas Bačkininkus gyventoją pusryčių.
Mums kambaryje pabuvus 10–15 min. pasibelda į duris. Šeimininkė einant prie durų, paėjęs prie lango „Speigas“ pasako, – „SM Saudėjai“.
Aš stvėriau ginklą, „Speigas“ jau turėjo rankose ginklą. Tuo tarpu Šeimininkė atidarė duris ir spruko į lauką, o durose pasirodė Stribas šovė į „Speigą“ ir spruko atgal. „Speigas“ piemas į stribą paleido automato seriją. Aš atidariau ugnį per langą į tą pusę iš kur ėjęs stribas. „Speigas“ pro duris šoko į lauką paskui stribą, bet į duris paleista priešo serija atsimušė į kromį ir rekšėtu kulipka kliūdė mano kelną žemiau kelio. „Speigas“ šoko atgal į kambarį ir išmušęs langą šoko į lauką. Aš tuo tarpu šaudėjau per langą ir iššokau paskui „Speigą“. Pertraukę po kelias serijas išlaužomąjį į tą pusę kur šaudė priešas pasitraukėm į miškų.
Kaip vėliau pasirodė mus buvo užpuolę 7 priešo žmonės.
LKP. Pirštys

Partizano Viktoro Šalčiaus-Austro, Piršlio žūtis

1950 metų spalio 7 dieną Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanas Austras, Pajiesio kaime išlindęs iš Jiesios šlaite įrengto bunkerio, nusileidęs prie Jiesios skalbė savo baltinius. Nepamatė partizanas Pajiesiu artėjančių Garliavos MGB garnizono emgebistų.

Kas žino, gal sovietai būtų nekreipę dėmesio į palinkusį ir skalbiantį vyrą. Bet sutrikęs partizanas pakilo ir bandė Jiesios pakrantės krūmais pabėgti. Čia partizaną Viktorą Šalčių-Austrą, Piršlį pasivijo okupantų kulka.

Pastaba. Tikslesnių žinių apie partizano žūties aplinkybes nerasta (V. J.).

Čekistų sušaudyta Aušrelė

1948 metų gegužės 20 dieną buvo suimtas V. Mažeika-Stumbras. Prienų MGB čekistų tardomas patvirtino: „Birštono valsčiaus MVD Karinės prievolininkų įskaitos stalo viršininkas Vincas Bunevičius paruošia ir išduoda partizanams dokumentus... Jo duktė - partizanų ryšininkė, Gintaro panelė“.

Partizanė Albina Bunevičiūtė-Aušrelė

Prienų „Žiburio“ gimnazijos auklėtinė Albina Bunevičiūtė, gimusi 1929 metais, palaikė ryšius su Dzūkų rinktinės Punios Kunigaikščio Margio tėvūnijos partizanais. Bučiūnų kaime tėvų sodyboje susitikdavo su Beinaravičiais, tėvūnijos vadu puskarininkiu Jonu-Vėju ir Juozu-Gintaru. Išvykusi į Kauno mokytojų seminariją, su Margio partizanais ryšių nenutraukė. Prienų MGB čekistams suėmus tėvą, 1948 metų gruodžio 1 dieną Albina iš seminarijos pasitraukė. 1949 metų birželio mėnesį priimta į Tauro apygardos

Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūniją, partizanė Aušrelė vykdė tėvūnijos štabo ir vado Anupro pavedamas atsakingas užduotis.

1950 metų sausio 16 dieną Aušrelę, Anupro pavedimu einančią susitikti su Margio tėvūnijos partizanais, Jiezno valsčiaus ribose suėmė Prienų MGB operatyvinio skyriaus čekistai.

Pusę metų Prienų MGB čekistai ją tardė ir žiauriai kankino. Buvusio Prienų banko Vytauto gatvėje mūro požemyje kalinta Albina-Aušrelė sulaukė bolševikinės „Temidės“ - Karinio tribunolo nuosprendžio - sušaudyti.

1952 metų balandžio 24 dieną Kauno KGB centro rūmų požemio „mirties kameros“ sieną apšlakstė sušaudomos dvidešimtmetės Lietuvos partizanės - didvyrės Albinos Bunevičiūtės-Aušrelės kraujas. (Sušaudyta Kaune. LKA 13, 206 p. (V. J.))

PARTIZANAS KĘSTUTIS

Igliškėlių valsčiaus Padvariškių kaimo vaikinas Kęstutis Valentą, gimęs 1925 metais, augo ir brendo darnioje lietuviškoje žemdirbių šeimoje. Baigęs Igliaukos pradžios mokyklą, vokiečių okupacijos metais mokėsi Marijampolės amatų mokykloje. 1944 metų pavasarį įstojo į generolo P. Plechavičiaus Vietinės rinktinės kariūnų mokymo grupę. Išformavus rinktinę, pasitraukė į Igliaukos palias.

Partizanas Kęstutis Valenta-Kęstutis

1945 metų pavasarį bolševikų NKVD „žaliakepuriams“ pradėjus vyrus gaudyti „patrankų mėsai“, broliai Valentas: Kęstutis - Kęstučio, brolis Klemensas - Lubino slapyvardžiu pasirinko partizanų kovos kelią. Įstoję į ulonų puskarininkio Šrapnelio būrį dalyvavo keliose kautynėse. 1945 metų balandžio 25 dieną Beliūnų miško kvartale kautynėse žuvus 20 būrio partizanų, broliai Kęstutis ir Klemensas su grupe ginklo brolių pasitraukė.

1945 metų gegužės 10 dieną dvejomis pastotėmis važiuojant per Sasnavos valsčiaus Aukštosios kaimą, NKVD dalinio pasaloje žuvus broliui Klemensui-Lubinui, Kęstutis perėjo į Balbieriškio miške veikiantį Raginio grupės, buvusio bendramokslio amatų mokykloje Albino Ledo-Ūdros būrį. 1947 metų vasarą susitikęs buvusį Igliaukos pradinės mokyklos bendraklasį Vincą Gruodį-Žilvitį, netolimą kaimyną iš Kulingės kaimo, perėjo į Prienų-Pakuonio krašte veikiančios Geležinio Vilko rinktinės 51 kuopos Žilvičio vadovaujamą būrį. 1947 metų lapkričio 19 dieną Kašonių kaime žuvus kuopos vadui Pranui Karaliui-Vėjui ir Žilvičiui, nuo gruodžio 15 dienos Kęstutis laikinai vadovavo 51 kuopos partizanams.

1948 metų birželio 22 dienos rinktinės vado įsakymo Nr. 10 § 4 iš kuopos vado pareigų buvo atleistas pačiam prašant. Kuopos dokumentus perdavė kuopai vadovauti paskirtam Jonui Šiugždiniui-Anuprui.

Anupro raportu Nr. 63 rinktinės vadas Kęstutį paskyrė 51 kuopos žvalgu. Anupro 1950 metų rugpjūčio 30 dienos raportu Nr. 253 tėvūnijos kovotojų sudėtin buvo priimtas partizanas kandidatas Vyturys (pavardė nenustatyta, - V. J.)

Žilvinas dienoraštyje „Balta puta - Juoda puta“ rašė: „Per Velykas pailsėję, šiandien šokame į darbą. Aš su Anupru einame prie savo bunkerio, Žvirblis su Povu - prie savo. Kęstutis su Gaudeniu dar eina ieškoti vietos bunkeriui kasti. Mat šią vasarą gyvensime po du.“

Kęstutis su Gaudeniu išsikasė bunkerį Kalvių miške. Partizanų „Imperijoje“ 1950 metų vasarą buvo keli nedideli bunkeriai. Su keliais Kalvių miško tarpumiškių gyventojais partizanai sugyveno gana taikiai.

„Puikus tai kaimas. Pijokų kaimas, nes čia beveik kiekvienas turi savo bravorą. Užeiname, pakalbame apie mūsų reikalus, gauname reikalingų žinių. Pasiūlo išgerti šnapso. Užeiname pas žmogų, žadėjusį mums duoti brauninką, bet jis sugedęs ir paliekame, kol sutaisys. Einame dar pas vieną bičiulį. Siūlomo šnapso atsisakome. (...) Gavome du šautuvus,“ - rašė Žilvinas.

Kalvių miške viename bunkeryje gyvenusius kuopos žvalgą Kęstutį ir Vyturį 1950 metų lapkričio 17 dieną apsupo Pakuonio MGB

viršininko leitenanto Novikov vedama čekistų ir garnizono kareivių grupė. Veržiamiesi iš požemio kuopos žvalgas puskarininkis Kęstutis Valenta-Kęstutis ir jaunas, tik prieš tris mėnesius į kuopą priimtas partizanas Vyturys žuvo.

KAUTYNĖS IR ŽŪTYS ŽALGIRIO RINKTINĖJE

Pirmoji 1950 metų MGB budelių auka Žalgirio rinktinėje - Vasario 16-osios tėvūnijos vadas Tarzanas.

Pranas Nauburaitis gimė 1912 metais Gelgaudiškio valsčiaus Albertiškių kaime, žemdirbių šeimoje. 1932 metais pašauktas į Lietuvos kariuomenę. Puskarininkis Pranas, paleistas į atsargą, grįžo į tėviškę.

1944 metų lapkričio 11 dieną sovietų pasienio NKVD sugautas. Vežamas į „plačiąją tėvynę" Pranas iš vagono pabėgo. Per žiemą slapstėsi gimtinėje. 1945 metų pavasarį įstojo į kapitono Jurgio Valčio-Tundros, Lokio Šakių LLA kovotojų dalinį.

1945-1950 metais kovojo Žalgirio rinktinės Dr. V. Kudirkos (37) kuopoje, vykdė skyriaus ir būrio vado pareigas.

1949 metų birželio 1 dienos Žalgirio rinktinės vado Saidoko įsakymo Nr. 23 § 5 buvęs Lietuvos kariuomenės puskarininkis Pranas Nauburaitis-Tarzanas buvo paskirtas Vasario 16-osios tėvūnijos vadu.

1950 metų žiemos pradžioje, prieš Šv. Kalėdas, tėvūnijos vadas Tarzanas Gelgaudiškio valsčiaus Dobilaičių kaime, Jono Jako ūkio kluone, po šiaudais įsirengė slėptuvę.

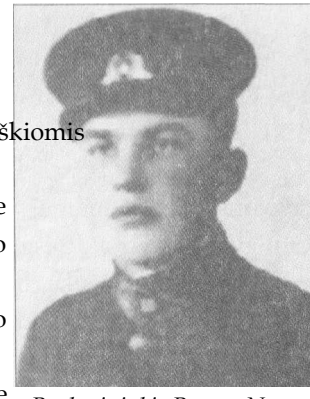

Puskarininkis Pranas Nauburaitis 1938 metais

1950 metų vasario 2 dieną neaiškiomis aplinkybėmis tėvūnijos vadas puskarininkis Tarzanas Jono Jako kluono viduje, prie durų, buvo nužudytas. Zanavykų krašto partizanų kautynių ir žūties vietų tyrinėtojas Romas Rusteika nustatė puskarininkio Tarzano žūties vietos koordinates.

Jakas tvirtinęs, jog radęs kluone prie durų nusišovusį partizaną, užkasė kluone,

šalinėje, po šiaudais. Vietiniai kalbėję, kad nusibodus slėpti, partizaną nužudęs pats Jakas.

Tačiau perlaidojant partizano Prano Nauburaičio palaikus, našlė Nauburaitienė pasakojo: „Buvo aiškiai matyti, kad iš automato visa serija peršauta krūtinė. Suskaldyti krūtinės kaulai ir šonkauliai. Kaukolė visiškai sveika, šauta ne į galvą“.

Taip ir liko paslaptyje partizano Tarzano - buvusio nepriklausomos Lietuvos kario Prano Nauburaičio žūties aplinkybės.

TRISPALVĖS VĖLIAVOS TĖVŪNIJOJE

1950 metų vasario 2 dieną Višakio Rūdos miške, Pilypų kaimo rajone, Jankų MGB garnizonas apsupo agento išduotą Trispalvės Vėliavos tėvūnijos 1 skyriaus 1 grandies Velėnos partizanų bunkerį. Bunkeryje slėpęsi Sutkų šeimos nariai. Netekęs vilties išsigelbėti partizanas Vincas Sutkus-Senis, gimęs 1907 metais, iš Jankų valsčiaus Simokų kaimo, susisprogdino. Kartu žuvo ir jo žmona Ona Sutkuvienė-Senė, gimusi 1913 metais, jų duktė Bronė Sutkutė-Barbė, gimusi 1930 metais, bei Sadauskienė, partizano Velėnos žmona. Nukautų partizanų kūnus Jankų MGB garnizonas atvežė į Jankus.

PARTIZANAS BEVARDIS

Antanas Povilaitis, gimęs 1915 metais Lukšių valsčiaus Varnašilio kaime, 1945 metų žiemą įstojęs į kapitono Jurgio Valčio-Lokio, Tundros LLA dalinį, gegužės mėnesį dalyvavo Valkų kautynėse. Žuvus kapitonui J. Vaičiui, partizanas A. Povilaitis-Bevardis kovą su rytų okupantais tęsė Prano Runo-Gintaro vadovaujamoje Žalgirio rinktinės Dr. V. Kudirkos kuopoje. Nuo 1948 metų pavasario kovojo Šturmo tėvūnijos grupės partizanų gretose.

1950 metų rugpjūčio 30 dieną grįždamas į slėptuvę nešėsi maišą bulvių. Gerdžių miške, prie Novaraisčio durpyno, patekęs į Lukšių MGB įgulos dalinio ir stribų pasalą, Šturmo tėvūnijos partizanas Antanas Povilaitis-Bevardis žuvo.

Žūties vietos koordinates nustatė Romas Rusteika. Apklaustų vietos gyventojų teigimu, jo žmona, partizano Vairo sesuo Jonikytė-Povilaitienė, tuo metu buvusi kitoje slėptuvėje, išliko.

KAUTYNĖS LAUŽGIRIO MIŠKE

1950 metų rudenį Žalgirio rinktinės Vasario 16-osios tėvūnijos grandies vadas Aras su grupės vyrais Laužgirio miške, prie Aukštosios plynės durpyno, vadinamojoje Klebonkalnio aukštumėlėje, buvo įsirengę iš velėnos ir medžių šakų pintą palapinę. Rugsėjo pradžioje pas Aro grandies partizanus buvo atvykęs Žalgirio rinktinės štabo Maitinimo ir aprūpinimo grupės vadas Perkūnas ir Laisvūnas.

Rugsėjo 12 dieną partizanų ryšininko Algimanto Povilaičo-Kelmo, suimto ir užverbuoto agento „Vito“, išduotą partizanų stovyklą - palapinę apsupo Šakių valsčiaus MGB garnizono ir 4 šaulių divizijos 353 šaulių pulko 3 bataliono pajėgos. Keliolika minučių trukusio susišaudymo metu žuvo penki Vasario 16-osios tėvūnijos 1 skyriaus partizanai:

Valentinas Aleksa-Aras, gimęs 1929 metais, iš Plokščių valsčiaus Šilvėnų kaimo, partizanas nuo 1946 metų pavasario. Nuo 1947 metų rugpjūčio 22 dienos vadovavo Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanų būriui. 1948 metais apdovanotas juostele „Už uolumą“. 1949 metų birželio 1 dienos įsakymo Nr. 23 § 5 paskirtas Žalgirio rinktinės Vasario 16-osios tėvūnijos 1 skyriaus vadu;

Sigitas Jakštys-Spindulys, gimęs 1927 metais, iš Jankų valsčiaus Šunkarių kaimo, partizanas nuo 1950 metų pavasario;

Partizanai Valentinas Aleksa-Aras, Algirdas Akambakas-Špicas, Aleksandras Povilaitis-Riešutas, Jonas Ivanauskas-Žemaitis ir Vytautas Šulskis-Laisvūnas

Albinas Piščikas-Bijūnas, gimęs 1930 metais Baltarusijoje, gyvenęs Šakių valsčiaus Katinų kaime;

Algirdas Akambakas-Špicas, Perkūnas, gimęs 1927 metais Žvirgždaičių valsčiaus Matarnų kaime. Partizanas nuo 1947 metų pavasario. 1948 metų vasario 16 dienos Žalgirio rinktinės vado Šturmo įsakymu Nr. 4 Perkūnui už sumanumą ir drąsą buvo suteiktas grandinio laipsnis. Kuopas reorganizavus į tėvūnijas, Špico slapyvardžiu nuo 1948 metų vasario buvo paskirtas štabo Aprūpinimo grupės vadu;

Vytautas Šulskis-Laisvūnas, gimęs 1930 metais, iš Griškabūdžio valsčiaus Galinių kaimo. Pas partizanus pasitraukė 1947 metų pavasarį iš Pilviškių gimnazijos. Nuo 1948 metų vasario - štabo Aprūpinimo ir maitinimo grupės partizanas.

Partizanų Aro, Spindulio, Bijūno ir Laisvūno žūties vieta

Partizanės Vaidilutės žūtis

Stasė Mačiūtaitė gimė 1929 metais Višakio Rūdos valsčiaus Kardokų kaime. Paaugusi tapo brolio Stasio-Vaidilos, Tauro apygardos Birutės rinktinės adjutanto, ryšininke. Pas partizanus pasitraukė 1947 metų rudenį, žlugus rinktinės štabui ir žuvus broliui Stasiui.

1950 metų vasario 6 dieną Lukšių MGB įgulos baudėjai, eidami į Zyplių mišką ieškoti partizanų, stabdė iš vienos sodybos išėjusią merginą. Nesustojusią Šturmo tėvūnijos partizanę Staselę Mačiūtaitę-Vaidilutę rytų okupantai nušovė.

Garliavos valsčiaus Digrių kaime Juozo Pažėros 12 hektarų žemės ūkelyje augo septyni vaikai. Vyriausieji - Jonas, gimęs 1921 metais, ir Antanas, gimęs 1923 metais, - baigę pradžios mokyklą, iki antros sovietų okupacijos ramiai gyveno namie.

1944 metų rudenį, sovietų NKVD „žaliakepuriams" gaudant vyrus į rekrūtus, broliai Jonas ir Antanas pradėjo slapstytis. Gruodžio pabaigoje, prieš šv. Kalėdas, broliai Pažėros pasitraukė pas Geležinio Vilko rinktinės Arlausko grupės partizanus. 1945 metų vasario 26 dieną partizanai Jonas-Uosis ir Antanas-Aušra Pažėros dalyvavo Žiemkelio kautynėse. Visą dieną trukusio mūšio metu Antanas-Aušra buvo sužeistas ir pavasarį gavęs dokumentus iš partizanų būrio pasitraukė. Nuo 1945 metų rudens Jonas Pažėra-Uosis vadovavo Stirnos - Žalgirio rinktinės 3 būrio partizanams. 1946 metų birželio mėnesį NKVD daliniams košiant Kajackų-Agurkiškės miškus, partizaną Uosį sužeidė.

Spalio 24 dieną iš būrio vado pareigų buvo atleistas. Būrio vadu paskirtas Lietuvos puskarininkis Jurgis Račyla-Šarvas.

1947 metų sausio 12 dieną Tauro apygardoje įkūrus Birutės rinktinę, Jonas Pažėra-Uosis su būriu buvo pervestas šios rinktinės štabo pavaldumui.

1948 metų gegužės 15 dieną Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 9, Jonas Pažėra-Uosis, baigęs puskarininkių II laidos apmokymų kursą, suteikus jaunesniojo puskarininkio laipsnį, vėl paskirtas Dariaus ir Girėno tėvūnijos būrio vadu.

1950 metų vasario 13 dieną gausios Kauno ir Garliavos MGB karinės pajėgos, krėsdamos Jonučių ir Kampiškių kaimų sodybas, Šliumbos ūkio kluone apsupo agentų seklių išduotą slėptuvę. Čekistai atvarė Šliumbų kaimyną Janušauską ir privertė iš šalinės išversti virš partizanų slėptuvės sukrautus šiaudus. Partizanai, pajutę, jog slėptuvė išduota, paleido automato seriją ir nukovė Janušauską. Praskyrę kluono lauko sienos lentas partizanai bandė iš slėptuvės išsiveržti. Susišaudymo metu žuvo tėvūnijos grandies vadas puskarininkis Jonas Pažėra-Uosis ir Antanas Valčius-Robinzonas, gimęs 1924 metais, iš

Digrių kaimo (du jo broliai - Juozas ir Stasys - buvo žuvę 1947 metų rugsėjo 23 dieną pas Lencevičius).

Uosio grupėje žuvo broliai Kalvaičiai: Antanas, gimęs 1921 metais, ir Stasys, gimęs 1926 metais, iš Kampiškių kaimo. Garliavos MGB čekistai suėmė jų seserį Agotą. Motina Ona Kalvaitienė su dukterimi Marcele, palikusios namus, slapstėsi.

Albinas Lencevičius, gimęs 1923 metais, Dievogalos kaimo vidutinių ūkininkų sūnus, baigęs pradinę mokyklą dirbo gimtinės žemę. Birutės rinktinės partizanu tapo 1947 metų rudenį. Kauno MGB garnizono kareiviams jų sodyboje radus partizanų bunkerį, buvo nukauti partizanai: Putinas ir jo brolis Riešutas.

Partizanas Povilas Pečiulaitis-Lakštingala teigė, kad Albinas buvo drąsus kovotojas, tačiau jautė panišką baimę gyvas patekti į priešų čekistų kruvinus nagus. „Pajutęs prie slėptuvės priešų kratą, tuojau kelia prie smilkinio pistoletą nusišauti. Mes raminame, kad nusišauti suspės. Partizano pareiga - sunaikinti kuo daugiau priešų ir žiūrėti kas bus...“ - sakė Lakštingala.

1950 metų žiemą partizanas Albinas Lencevičius-Ulonas dažniausiai slėpdavosi Tvarkiškių kaime Agotos Dvareckienės sodyboje. Kluone buvo įsirengęs slėptuvę. 1950 metų vasario 26 dieną Garliavos stribai Staniuliai su MGB įgulos kareiviais krėsdami sodybos pastatus kluone rado slėptuvę. Priešams pareikalavus pasiduoti, partizanas Ulonas nusišovė.

KAMPINIŲ KAIMO PARTIZANAI

Prieškariu Kazlų Rūdos miškų masyvo pietrytinėje pusėje, Pavėsgirės pagiryje, Kampinių kaimo siuvėjo Kazio ir Elenos Stačiokų sodyboje linksmai klegėjo skambūs septynių vaikų balsai.

1940-1941 metais sovietų armijai okupavus Lietuvą, Stačiokų vaikai dar mokėsi. Vokiečiams išvijus sovietus, 1942 metų rudenį šeima sužinojo, kad Jonas ir Algirdas bus siunčiami darbams į Vokietiją. Veiverių policininkas Kęstutis Brundza vaikinus užrašė tėvo ūkyje darbininkais.

1943 metais Algirdas Stačiokas, gimęs 1927 metais, įstojo į Marijampolės Kvietiškio žemės ūkio mokyklą ir mokėsi iki 1944 metų rudens. 1944 metų rudenį Algirdas gavo šaukimą į okupacinę sovietų armiją. NKVD „žaliakepuriams“ pradėjus gaudyti vyrus į rekrūtus, slapstėsi. 1945 metų pavasarį Algirdas Žiogo slapyvardžiu įstojo į Skriaudžių-Veiverių apylinkėse veikusią puskarininkio Juozo Juodžbalio-Vargonyko ir buvusio Garliavos policininko Kęstučio Brundzos-Daktaro organizuotą Pavasario partizanų grupę.

Stačiokų Jonas stojo dirbti Jūrės geležinkelio ruožo darbininku. Atleistas nuo karinės tarnybos, gavo vadinamąją „broniruotę“. Į darbą prie geležinkelio Jonas eidavo iš namų. Vieną vasario pradžios rytą Veiverių valsčiaus stribai ir kareiviai Joną suėmė ir pusnuogį išsivarė į Veiverius. Nesurinkę veiklos su partizanais įkalčių, Joną be teismo išsiuntė į Uralo lagerius.

1946 metų vasario 9 dieną 10 valandą ryto Veiverių stribų vadeiva Albinas Dovydonis ir pasienio 7070 užkardos viršininkas leitenantas Vadim Macych su grupe stribų ir kareivių suvirto į Stačiokų sodybą. Tuščiuose namuose rado tik duonai kepti užkurtą krosnį ir kubile paruoštą maišymą. Sužvėrėję vandalai į užkurtą krosnį įmetė rankinę granatą. Jai sprogus, sugriuvo krosnis, išdužo langų stiklai, atsilapojo durys, nuvirto namo kampas.

„Į stribų atvarytą Julijos R. vežimą stribai pakrovė dvi nušautas kiaules, prie vežimo pririšo avis, sugaudė paukščius. Net duonos tešlą, aplipusią suodžiais, nuvirtus kubilui, stribų įsakymu Julijos R. sukrėstą į kubilą, išsivežė į Veiverius“, - pasakojo Ramutė Stačiokaitė-Ledienė.

Tą dieną Kazys Stačiokas su dukra, išėję į Veiverius gauti pasus, ir Elena Stačiokienė su maža dukrele, trumpam išbėgusios pas kaimynus, liko benamiais ir pradėjo slapstytis.

Kovo mėnesį paleistas iš Uralo lagerio į sugriautą tėviškę grįžo Jonas. Po kelių dienų, pasimatęs su tėvais ir sužinojęs, kad Veiverių stribų vėl paieškomas, Jonas Kovo slapyvardžiu nuo kovo 26 dienos buvo priimtas į Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno kuopą eiliniu kovotoju. 1946 metų rudenį Kovas apdovanotas juostele „Už uolumą“. 1948 metų pavasarį - juostele „Už narsumą“.

1947 metų vasario 16 dieną čekistams suėmus seserį Stasę, jauniausias brolis Klemensas, gimęs 1930 metais, iki rudens dar slapstėsi. Pavasarį Klemenso slapyvardžiu buvo priimtas į Dariaus ir Girėno kuopą eiliniu partizanu.

1948 metų gegužės 15 dieną Tauro apygardos vado įsakymu Nr. 9 broliams Stačiokams: Algirdui-Arūnui ir Jonui-Kovui, baigusiems puskarininkių apmokymų II laidą, buvo suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. 1949 metų birželio mėnesį jaunesnysis puskarininkis Kovas buvo paskirtas Dariaus ir Girėno tėvūnijos 1 būrio 1 grandies vadu. 1949 metų liepos mėnesį Šališkių miške prie Kūjagalvių kaimo susidūrus su MVD kariniu daliniu, kautynėse Kovas buvo sužeistas.

1950 metų liepos 3-iosios vakare Dariaus ir Girėno tėvūnijos grandies vadas Kovas, partizanai Doleris ir Povas Kajackų miške susitiko su Žalgirio rinktinės štabo Maitinimo ir aprūpinimo grandies partizanais Laisvūnu ir Špicu. Agurkiškės kaimo tarpgirio proskynoje, prie Judrės upelio, juos užpuolė MGB karinių pajėgų dalinys. Susišaudymo metu sunkiai sužeistas grandies vadas puskarininkis Kovas, nušliaužęs į pakrantės krūmus, uždegė turėtus dokumentus, krūmų žolėje paslėpė nosinėse susuktą motinos duotą kryželį ir pistoletu į smilkinį nusišovė.

Vytautas Sederavičius-Povas, gimęs 1929 metais, iš Švarplių kaimo, perbridęs į kitą Judrės upelio krantą, susisprogdino.

Kazimieras Ruseckas-Doleris, Perkūnas, Algirdas Akambakas-Špicas, Vytautas Šulskis-Laisvūnas atsišaudydami pasitraukė.

Pastaba. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistentų teisių komisijos 1997 metų lapkričio 19 dienos

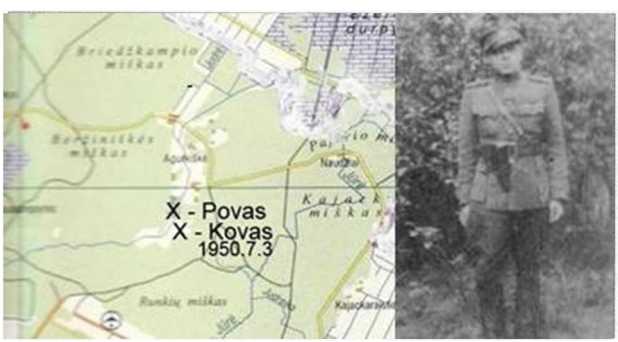

Puskarininkis Jonas Stačiokas-Kovas
Partizanų Jono Stačioko-Kovo ir Vytauto Sederavičiaus-Povo žūties vieta

nutarimu, protokolu Nr. 2 pripažinti (po mirties): dimisijos vyresnysis leitenantas Algirdas Stačiokas - kariu savanoriu, dimisijos leitenantas Vytautas Jonas Stačiokas - kariu savanoriu, dimisijos vyresnysis leitenantas Klemensas Stačiokas - kariu savanoriu (V. J.).

DRĄSI OPERACIJA

Ežerėlio pašte dirbęs 1946 metais žuvusio Musolinio brolis Juozas Kazla dažnai nugirsdavo gana įdomių pokalbių. 1950 metų liepos pradžioje J. Kazla sužinojo, jog iš Kauno į Ežerėlį bus vežama stambi pinigų suma. Apie tai pranešė partizanams. Dariaus ir Girėno tėvūnijos skyrių vadai Doleris ir Lakštingala apygardos vadui Saidokui pasiūlė surengti pasalą ir rekvizuotus pinigus panaudoti partizanų reikmėms.

1950 metų liepos 11 dieną septyni partizanai, Poderiškių kaimo pamiškėje išardę Kauno „Maisto“- Ežerėlio siaurojo geležinkelio bėgių atkarpą, traukinuką sustabdė. Nuslopinus iš vagono iššokusių apsaugos kareivių pasipriešinimą, per vagono langą paleista automato serija nukirto skyriaus vado Dolerio kojas. Į vagoną įšokęs Saidokas, aprišęs civiliui rusui peršautą ranką, pakėlė ant grindų numestą pistoletą. Dragūnas iš kasininkės nurodytos vietos atnešė maišą pinigų. „Vienas iš mūsiškių atvarė iš anksto paruoštą vežimą. Mudu su Dragūnu, paguldę vežime po šienu Dolerį, per laukus nulėkėme į Tvarkiškių kaimą pas Andrių Jankų...“ - knygoje „Šitą paimkite gyvą“ rašė P. Pečiulaitis-Lakštingala.

Šioje akcijoje pasižymėjusiam Kazimierui Ruseckui-Doleriui suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis, jis paskirtas būrio vadu.

LLKS Tauro apygardai
Įsakymas Nr. 2/op
Būstinė, 1950 m. rugpjūčio mėn. 30 d.
Aplinkybė

§ 1. Kaskart ryškiau aiškėja neišvengiamas karas tarp Vakarų ir Sovietų sąjungos. Mūsų ilgos ir sunkios kovos galutinė pergalė įvyks tik žlugus komunistinei Sovietų sąjungos jėgai. Ta lemiamoji diena šuoliais artėja: trūks vergijos pančiai, Lietuvos

valstybė kelsis laisvam gyvenimui. (...) Išsivadavusios iš vergijos tėvynės atkūrimui reikės taurių jos sūnų rankų (...) ir pajėgios ginkluotos kariuomenės.

Išvada. Šiandien tą vidaus ginkluotą pajėgą sudarome mes ir lemiamą valandą mobilizacijos keliu mūsų eilės bus didinamos. O kad šiam momentui būtume tinkamai pasiruošę, turime šiandien stropiai ruoštis.

§ 2. Įsakau: rinktinių vadams iki šių metų spalio 1 dienos pravesti pilną partizanų apmokymą pagal Pietų Lietuvos srities štabo išleisto 1950 metų birželio mėn. Rikiuotės statuto I dalį, Šaudymo statutą ir Partizanų apmokymo programą. Partizanų apmokymo išdavas 1950 m. spalio 1 d. raportais pranešti man.

Šių žinių gilinimą partizanų organizaciniai vienetai vykdo visą laiką.

§ 3. Partizanų apmokymo (...) sambūrius rengti tik būtiniausiais atvejais ir visapusiškai slaptai pasiruošus iš anksto.

Stiprinti partizanų organizacinių vienetų žvalgybą ir kontržvalgybą.

Vykdyti.

Originalą pasirašė V. Karijotas, apygardos vadas.

Nuorašas tikras -

Kietis, apygardos vado adjutantas, Lokys, GVR vado adjutantas

/LVOA, f. 3377, ap. 55 b. 226.1. 226 Nuorašas. Mašinraštis./

PIKTILČIO PARTIZANAS TIGRAS

Šakių apskrities Jankų valsčiaus Tamošbūdžio kaimo ūkininkų šeimoje 1912 metais gimė Feliksas Žindžius. 1933 metais Feliksą, baigusį progimnaziją, pašaukė į Lietuvos kariuomenės būtinąją karinę tarnybą. Atlikęs tarnybą Mokomojoje kuopoje, F. Žindžius puskarininkio laipsniu išleistas į atsargą. Vadovavo Šaulių sąjungos Jankų būrio šauliams. 1944 metų rudenį SSRS divizijoms okupavus Zanavykų kraštą, puskarininkis Feliksas slapstėsi.

1945 metų kovo 1 dieną įstojo į Vytauto Puišio vadovaujamą Meškos-Drebulės partizanų grupę. 1945 metų gegužės mėnesį iš atskirų Drebulės, Pušies, Karklo, Žilvičio, Raitelio partizanų grupių buvo suformuotos Lapės ir Panteros kuopos. Gegužės pabaigoje leitenantas Vytautas Bacevičius-Vygandas iš Lapės ir Panteros kuopų suformavo Stirnos batalioną - rinktinę.

1945 metų rugpjūčio 15 dieną Sūduvos krašte įkūrus Tauro apygardą, Stirnos rinktinė tapo pavaldi apygardos štabui. 1946 metų sausio 31 dienos apygardos vado Mykolo Jono įsakymu Stirnos rinktinė pavadinta Žalgirio rinktine. Meškos kuopos būrio vadu paskirtas Tigras.

1947 metų pradžioje paskirtas Dr. J. Basanavičiaus kuopos 1 būrio vadu Piktilčio partizanas Tigras iki 1948 metų pabaigos vadovavo 36 kuopos partizanams. Nuo 1949 metų vasario 24 dienos 1. e. p. rinktinės vado Saidoko pavedimu Tigras vykdė Žalgirio rinktinės štabo Organizacinio skyriaus viršininko pareigas.

1949 metų vasarą puskarininkiui F. Žindžiui suteikus partizanų leitenanto laipsnį, rugsėjo 17 dienos įsakymu Nr. 37 Tigras paskirtas rinktinės štabo viršininku. 1949 metų lapkričio 1 dieną Saidoką paskyrus apygardos vadu, nuo 1950 metų vasario 1 dienos laikinai vykdyti Žalgirio rinktinės vado pareigas pavesta Piktilčio partizanui - leitenantui Feliksui Žindžiui-Tigrui. Balandžio 6 dieną leitenantas Tigras patvirtintas rinktinės vadu.

Žalgirio rinktinės vadas leitenantas Feliksas Žindžius-Tigras

Važiuojant vieškeliu iš Višakio Rūdos Braziūkų link, šeštame kilometre pasukus kairėn, už Višakio upokšnio plyti Lekėčių miške įsprausto Ardzijauskų kaimo laukai. Pokario metais kaime buvo trys ar keturios vidutinių ūkininkų sodybos. Petro Laurinaičio - „Kalninio“ ūkelyje nuo 1945 metų lankydavosi Stirnos - Žalgirio rinktinės partizanai. Sodybos šeimininkė Adelė Lau-

rinaitienė, partizanų švelniai vadinta Mamyte, visuomet pamaitindavo praalkusius Laisvės kovotojus.

1950 metų rugsėjo 26 dienos pavakare, apie 19 valandą, Žalgirio rinktinės vadas Tigras ir apygardos vado adjutantas Kietis, užėję į Ardzijauskų kaimo Laurinaičių kiemą, rado šeimininkę kalbantis su dviem kaimynais. Pastariesiems išėjus namo Tigras ir šeimininkė nuėjo į kambarį paieškoti vyrams tabako. Pranas Naujokas-Kietis, išėjęs iš kiemo pasižvalgyti, jau prieblandoje pušynėlio pakraštyje pastebėjo sujudėjusį neaiškų šešėlį. Pašauktas iš kambario atėjo Tigras ir šeimininkė Adelė. Iš pušynėlio išėjęs žmogus lietuviškai paklausė: „Kas čia?“ Adelei artinantis sunkiai prietemoje įžiūrimo žmogaus link, Tigras ir Kietis išėjo iš kiemo ir trobesių priedangoje traukėsi į miško pusę. Iš pušynėlio iššokę du sovietų kareiviai paleido vilkšunį. Šis puolė Tigrą. Automatinio SVT buože Tigras trenkė šuniui ir paleido kelis šūvius. Partizanai Tigras ir Kietis atsišaudydami traukėsi plynu lauku į artimesnį miško pakraštį. Iš pušynėlio į bėglius pasipylė Jankų MGB leitenanto Šmakov vadovaujamo garnizono kareivų paleista automatų ir kulkosvaidžio ugnis. Į sutemų padangę kilo sovietų raketos...

Ardzijauskų laukymės pieva bėgantį Žalgirio rinktinės vadą leitenantą Feliksą Žindžių-Tigrą nukovė priešo kulka. Rugsėjo 27-osios ryte Olekų Romukas, ganęs gyvulius, matė pievoje gulėjusį nukautą partizaną. Matė berniukas, kai atvažiavę stribai partizano kūną išsivežė į Jankus.

Pasitraukęs apygardos vado adjutantas Pranas Naujokas-Kietis 1950 metų rugsėjo 30 dienos raportu apie Tigro žūtį pranešė apygardos vadui.

***Piktilčio** partizano **Tigro** žūties vieta*

DEMONAS - ŽALGIRIO RINKTINĖS VADAS

Žuvus Žalgirio rinktinės vadui Feliksui Žindžiui-Tigrui, 1950 metų rugsėjo 29 dieną įvyko Žalgirio rinktinės štabo pareigūnų ir tėvūnijų vadų posėdis.

Posėdyje dalyvavo:

1. Pranas Naujokas-Kietis, apygardos vado adjutantas;
2. Viršila Juozas Jankauskas-Demonas, Žalgirio rinktinės štabo Visuomeninės dalies viršininkas;
3. Pranas Bastys-Dūmas, Žalgirio rinktinės Ūkio skyriaus viršininkas;
4. Petras Jurkšaitis-Beržas, Šturmo tėvūnijos vadas;
5. Aleksandras Povilaitis-Riešutas, Šturmo tėvūnijos skyriaus vadas;
6. Kostas Zaranka-Bitė, Šturmo tėvūnijos grandies vadas;
7. Pranas Rudmickas-Uosis, Vasario 16-osios tėvūnijos vadas;
8. Vytautas Pažereckas-Mindaugas, tėvūnijos adjutantas.

Posėdžiui pirmininkavęs Šturmo tėvūnijos vadas Beržas pateikė svarstyti Žalgirio rinktinės vado skyrimo klausimą. Apygardos vado adjutantui Kiečiui posėdžio dalyviams išdėsčius rinktinės vado Tigro žūties aplinkybes, vado pareigoms užimti buvo pasiūlyti: Beržas, Demonas, Dūmas ir Kietis. Posėdžio dalyviai, apsvarstę ir įvertinę kiekvieno kandidato, kaip vadovo, kovinę patirtį, slaptu balsavimu 6 : 2 nutarė puskarininkį Juozą Jankauską-Demoną patvirtinti Žalgirio rinktinės vadu, Petrą Jurkšaitį-Beržą - Žalgirio rinktinės vado pavaduotoju.

Protokolą Nr. 4 pasirašė pirmininkas Beržas, rinktinės štabo nariai: Demonas, Dūmas, Mindaugas, tėvūnijų atstovai: Bitė, Kietis, Riešutas ir Uosis.

Skirmanto grupės desantas

1948 metų rugsėjo pabaigoje VLIK užsakymu grupė lietuvių Vakarų Vokietijos prancūzų administracinėje zonoje pradėjo rengti žvalgybos specialistų apmokymo kursus. Spalio mėnesį perkelti į Paryžių Juozas Lukša, J. Kupstys, Benediktas Trumpys, Klemensas Širvys ir Jonas Kukauskas ruošėsi desantui į sovietų okupuotą Lietuvą.

Kursuose juos mokė radiotechnikos, racijos ryšių, leidimosi parašiutu pagrindų. Bolonės miške iš lėktuvų leisdavosi parašiutais, praktiškai imitavo žvalgų desanto nusileidimą ir pirminę žvalgų veiklą. Mokėsi patikimai maskuoti pėdsakus bei įsisavinti konspiracijos metodus.

1949 metų pavasarį prancūzams atsisakius ruošti lietuvius žvalgus, grupė persikėlė į amerikiečių žvalgybos mokyklą Miunchene. Apmokyti žvalgybinės veiklos, ryšių palaikymo, dokumentų bei parašų klastojimo metodų, busimieji žvalgai buvo ypač kruopščiai supažindinti su sovietų KGB čekistų tardymo taktikos metodais. 1950 metų vasarą J. Lukša, B. Trumpys, K. Širvys, J. Kupstys ir J. Kukauskas baigė amerikiečių žvalgų ruošimo mokyklos kursą.

Liepos pabaigoje Žvalgybos mokyklos instruktorius karininkas žvalgus palydėjo į Visbadeno karinį aerodromą. Čekų lakūnas už gana solidų atlyginimą sutiko žvalgų desantą permesti į Lietuvą.

1950 metų spalio 3-iosios naktį Visbadeno aerodrome pakilęs dvimotoris lėktuvas „Dakota C-4“, apsukęs ratą, pasuko į rytus. Po kelias valandas trukusio skrydžio, artėjant prie Sovietų sąjungos armijos okupuotos Karaliaučiaus ir Lietuvos teritorijos, čekų lakūnas išjungė pilotų kabinos navigacinių prietaisų skydo ir lėktuvo gabaritų apšvietimą. Nusileidęs kiek galima žemiau nukreipė lėktuvą tiksliai į rytus. Po pusvalandžio pusiau aklo ir nervingo skrydžio lakūnas ir žvalgai jau stebėjo vos įžiūrimus, blankiais mėnulio spinduliais apšviestus Baltijos jūros plotus. Tarp Klaipėdos ir Juodkrantės kirtęs Neringos sausumos juostą lėktuvas jau skrido virš Kuršių marių. Apačioje, skystoko rūko mėlyje, vos kelių dešimčių metrų atstumu žvalgai stebėjo gyvenviečių ir pavienių sodybų kontūrus. Dar pusvalandis skrydžio, ir po lėktuvu jau plaukė miško medžių viršūnių jūra su

retomis tarpumiškių kaimų ir laukymių dėmėmis. Nusprendę, jog tai ir bus Kazlų Rūdos miškų masyvai, žvalgai pasiruošė lemtingam šuoliui. Iš lėktuvo išstūmė konteinerį su radijo stotimis, ginklais, maisto atsargomis ir šaudmenimis. Po akimirkos iššoko ir žvalgai: grupės vadas Juozas Lukša-Skirmantas, radistai: Benediktas Trumpys-Rytis bei Klemensas Širvys-Sakalas. Lydėjęs Julijonas Butėnas-Margis, likęs su lakūnu, nukreipė lėktuvą į vakarus ir grįžo į Vokietiją.

Po kelių minučių desantininkai nusileido Tauragės rajono Tyrelių miško aikštelėje, į šiaurės rytus nuo Žygaičių. Puriame miško grunte užkasę subliuškusius parašiutus desantininkai pirmiausiai pasitikrino gana patogius partizanams ginklus: Skirmantas ir Rytis - automatus ir FN pistoletus; Sakalas - automatą ir „Valter“ pistoletą.

Juozas Lukša-Skirmantas net neįtarė, jog jų kojos palietė ne Kazlų Rūdos miškų masyvo samanas. Blyškios žemų debesų dengiamo mėnulio šviesos prieblandoje vietovė atrodė labai panaši į Skirmantui gerai pažįstamas Kazlų Rūdos apylinkes. Labai nesvetingai drąsuolius pasitiko rytų okupantų kerzinių batų trypiama, Lietuvos partizanų ir nekaltų žmonių krauju ir ašaromis prisotinta šventa Tėvynės žemė.

Pirmą nesėkmę partizanai patyrė negalėdami surasti pirma jų iš lėktuvo išstumto parašiuto su konteineriu. Kažkur medžiuose įstrigusiame konteineryje buvo radijo stotys, šovinių, šiltesnių drabužių, vaistų ir maisto produktų. Pasišviesdami prožektoriais žvalgai gerą pusvalandį skubotai apieškojo nusileidimo vietos aplinką, bet parašiuto su konteineriu nesurado.

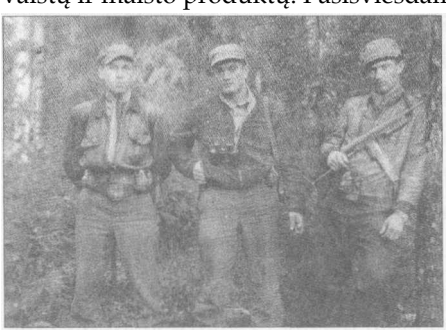

Desantininkai Benediktas Trumpys-Rytis, Juozas Lukša-Skirmantas ir Klemensas Širvys-Sakalas

Nusileidimo vietoje desantininkams delsti buvo gana pavojinga, reikėjo skubėti. Nestipraus vakario vėjo genami skystoki žemi debesys pradėjo sėti smulkučio lietaus miglą: kap kap kap žemėn byrėjo me-

Desantininkų nusileidimo ir poilsio vieta

džių lapuose susikaupę stambūs vandens lašai. Švito spalio 3-iosios rytas. Nusifotografavę desantininkai Tyrelių mišku žengė pietų kryptimi.

Prašvitus vyrai išėjo į Dabrupinės kaimo palaukę, sulindo į pamiškės sodybos daržinę ir įsikasė į šalinėje sukrautą šieną. Pavakare sodybos šeimininkė daržinėje rado ginkluotus vyrus ir atsivedė į trobą. Temstant uždangstė gryčios langus ir pradėjo svečiams ruošti vakarienę. Iš moters sužinoję vietos pavadinimą žvalgai pagal žemėlapį nustatė sodybos vietą. Sutemus padėkojo svetingai šeimininkei už prieglaudą ir sočią vakarienę. Desantininkai kompasu nusistatę žygio kryptį išėjo iš trobos ir pasuko į pietryčių pusę. Ėjo naktimis, dažnai paklysdami Žemaitijos aukštikalnių pelkėse sužėlusių jaunų berželių ir pušaičių labirintuose. Ankstyvų rudens darganų merkiami vyrai poilsio sustodavo tik sumetę šakų palapines.

Penkias paras trukusio žygio išvarginti desantininkai, kirtę Lemantiškių miškus ir Jurbarko-Smalininkų plentą, pagaliau atėjo prie Nemuno, į pietinį Kalnėnų miško pakraštį. Pakrantėje rasta valtimi žvalgai persikėlė į kitą Nemuno pusę. Išvilkę ją ant kranto per laukus patraukė Švarcgirio miško link.

Žygis Kazlų Rūdos link Juozui Lukšai-Skirmantui labiau pažįstamais Zanavykų krašto miškais grupės vyrams buvo kiek lengvesnis. Spalio vidury desantininkai atėjo į Jankų mišką. Spalio 16-osios naktį Skirmantas pasibeldė į Skirkiškių kaimo gyventojų Vaitkevičių trobos langą. Marcelė Vaitkevičienė, pamaitinusi sočia vakariene, tikriau, jau pusryčiais, nuvedė vyrus į kluoną pailsėti. Įsikasę šalinėje sukrautame šiene žygių išvarginti žvalgai išmiegojo iki pavakarių.

Apdovanojęs Marcelę rankiniu laikrodėliu (1951 metų rugsėjo 8 dieną iš tardomos M.Vaitkevičienės čekistai „išmušė“ prisipažinimą: „Po vakarienės man Skirmantas davė laikrodį, o vyrui 30 dolerių...“) ir padėkojęs už šiltą priėmimą Skirmantas su vyrais išėjo.

Kitą dieną Vaitkevičiai atvedė Skirmantą ir žvalgus pas ryšininką, Bagotosios mokyklos mokytoją Juozą Zavacką. Ryšininko nuvestas pas Palukaičius Skirmantas susitiko su Tauro apygardos vadais Saidoku ir Kiečiu. Po trijų dienų pailsėjusius žvalgus Saidokas nuvedė į Jančių mišką.

Apgyvendinti Šturmo tėvūnijos vado Petro Jurkšaičio-Beržo bunkeryje ir prisiekę Lietuvos partizanų statutui ir Tauro apygardos vėliavai, desantininkai Benjaminas Trumpys-Rytis ir Klemensas Širvys-Sakalas buvo įforminti Žalgirio rinktinės partizanais.

Spalio pabaigoje, Skirmanto pasiųsti, Sakalas, Demonas, Riešutas ir Našlaitėlis į Kidulių apylinkes išėjo ieškoti žvalgų palikto siųstuvo, tačiau parneštas dvi savaites smėlyje buvęs užkastas radijo siųstuvas buvo sudrėkęs ir neveikė.

Spalio 25 dieną Juozas Lukša, pakeitęs Skrajūno slapyvardį į Mykolaičio, pradėjo aktyvią žvalgybininko veiklą. LLKS prezidiumo pirmininkui Vytautui nusiuntė savo veiklos ataskaitą ir ateities planus.

Lapkričio 12-13 naktį GVR vado Gintaro lydimi į Kazlų Rūdos mišką atėjo Vanagas, Tauras ir Litas. Netrukus ryšininkė A. Žemaitienė-Aguona atvedė Vytauto rinktinės vadą Antaną Grikietį-Vidmantą. Lapkričio 14-osios ryte įvyko LLKS vyriausiųjų ginkluotųjų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago ir Pietų Lietuvos srities vado Sergijaus Staniškio-Lito susitikimas su Tauro apygardos vadu V. Karijotu ir J. Lukšos-Mykolaičio žvalgais. Išklausę Mykolaičio pranešimą apie VLIKo veiklą Vakaruose ir aptarę LLKS veiklos perspektyvas posėdžio dalyviai pasirašė protokolą.

Lapkričio 15 dieną Juozas Lukša-Mykolaitis, palikęs B. Trumpį-Rytį ir Klemensą Širvį-Sakalą Tauro apygardoje, su Litu, Vanagu ir Urbantu Dailidė-Tauru išvyko į Dainavos apygardą.

Kazlų Rūdos miškuose. Kautynės ir netektys

Kauno srities MGB štabas, remdamasis operatyvinės grupės agentų ir pranešėjų surinktais duomenimis, organizavo kruopščią Kazlų Rūdos miškų ir durpynų kratų - „oblavų“ operaciją.

Trispalvės Vėliavos tėvūnijoje. Velėnos ir Kęstučio žūtis

Valentinas Sadauskas gimė 1922 metais Barzdų valsčiaus Butkiškių kaime vidutinių valstiečių šeimoje. 1945 metų gegužės 6 dieną buvo priimtas į Stirnos rinktinės Pušies-Turklio grupę.

1949 metų birželio 1 dienos Žalgirio rinktinės vado įsakymu Nr. 23 buvo paskirtas vadovauti Trispalvės Vėliavos tėvūnijos skyriaus ir grandies partizanams. 1950 metų lapkričio 20 dieną MGB agentei „Šliurei“ pranešus, Jankų MGB karinės įgulos čekistų grupė apsupo Šukėtų kaimo Dovydaičių sodybą. Čekistų vadams pareikalavus pasiduoti, tėvūnijos skyriaus vadas Valentinas Sadauskas-Velėna ir partizanas Juozas Naujokas-Kęstutis, gimęs 1930 metais, iš Griškabūdžio valsčiaus Sparvinių kaimo, buvęs ryšininkas, susisprogdino.

Šturmo tėvūnijoje. Riešuto ir Našlaitėlio žūtis

Nuo 1945 metų balandžio mėnesio Zanavykų krašte, Šakių apskrityje, veikė kapitono Jurgio Valčio-Tundros suformuoto Vanagų bataliono partizanai. Bataliono sudėtyje buvo trys grupės: Prano Runo - 15, Jono Bacevičiaus - 40 ir Aleksandro (Oliaus) Povilaičio - 10 kovotojų.

Aleksandras Povilaitis gimė 1922 metais Lekėčių kaime, ūkininkų šeimoje. Šakių AV MVD pažymoje K - 1 Ap. - 3 B. - 1522 nurodyta: iš valstiečių - buožių, lietuvis.

1945 metų gegužės 12 dieną Valkų kautynėse dalyvavo ir Oliaus Povilaičio vadovaujami Riešuto grupės partizanai. Sužeistas Riešutas iš kautynių lauko laimingai pasitraukė. Nuo 1947 metų rudens vado-

vavo 36 kuopos 2 būrio partizanams. 1947 metų rugpjūčio 19 dienos Tauro apygardos vado Žvejo įsakymu Nr. 23 Aleksandrui Povilaičiui-Riešutui, baigusiam puskarininkių parengimo kursų I laidą, suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis.

1949 metų birželio 1 dienos įsakymo Nr. 23 § 4 Riešutas buvo paskirtas Šturmo tėvūnijos skyriaus ir 1 grandies vadu.

Algimantas Matusa (Matusevičius) gimė 1930 metais Lekėčių valsčiaus Pavilkijo kaime. Dirbo Lekėčių miškų urėdijoje kasininku. MGB čekistų įtartas ryšiais su partizanais, 1950 metų balandžio mėnesį, pasiėmęs kasoje buvusius 72 tūkstančius rublių, pasitraukė pas puskarininkio Riešuto grandies partizanus.

1950 metų lapkričio 24 dieną Lekėčių valsčiaus Jančių kaime Aldonos Guogaitės sodyboje, „Rūtos“ išduoti, buvo apsupti Aleksandras Povilaitis-Riešutas, Šturmo tėvūnijos grandies vadas, ir partizanas Algimantas Matusa (Matusevičius)-Našlaitėlis. Susišaudžius, sunkiai sužeistą Riešutą šautuvo buožės smūgiu į galvą pribaigė Lekėčių stribas, buvęs vaikystės ir mokyklos draugas Valevičius.

Paskutinis Karijoto ir Kiečio įsakymas

Paskutinis rastas Tauro apygardos vado leitenanto V. Karijoto ir adjutanto viršilos Kiečio pasirašytas rašytinis palikimas - už drąsą, tvirtą valią ir pasiaukojimą kovose su žiauriuoju rytų okupantu, už Tėvynės laisvę paaukojusių savo gyvybę partizanų įvertinimo dokumentas.

Remiantis Žalgirio rinktinės vado raportais, 1950 metų lapkričio mėn. 25 dienos įsakymu Nr. 36 Trečio laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais) apdovanoti:

Žalgirio rinktinės štabo pareigūnai:

1. Jonas Laurinaitis-Liūtas, štabo Ūkio skyriaus viršininkas;
2. Darius - štabo pareigūnas, žuvęs 1948 metų vasario 13 dieną;

Vasario 16-osios tėvūnijos - (37 kuopos) partizanai:

3. Kostas Naujokaitis-Tautmylis, 37 kuopos vadas, žuvęs 1947 metų gruodžio 25 dieną Bagdžių kaime;

4. Pranas Kasparavčius-Šturmas, 37 kuopos būrio vadas, žuvęs 1948 metų rugsėjo 19 dieną Gelgaudiškio valsčiuje;
5. Stasys Kilius-Berželis, grandies vadas, žuvęs 1949 metų balandžio 25 dieną;
6. Antanas Rudmickas-Vėtra, 37 kuopos partizanas, žuvęs 1949 metų balandžio 25 dieną Kriūkų valsčiaus Avilelių kaime;
Šturmo tėvūnijos (36 kuopos) partizanai:
7. Vincas Krulikauskas-Lakūnas, 36 kuopos 3 būrio vadas, žuvęs 1949 metų vasario 16 dieną Jančių miške prie Naidynės;
8. Antanas Valaitis-Briedis, Šturmo tėvūnijos partizanas, žuvęs 1949 metų birželio 19 dieną Lukšių valsčiaus Briediškės kaime;
9. Kuosaitis Juozas, Stirnos bataliono Lapės kuopos partizanas, žuvęs 1945 metų gegužės 13 dieną Gerdžių miške, Staliorių girioje;
10. Norbertas Mikuckas-Žemukas, 36 kuopos 2 būrio partizanas, žuvęs 1949 metų kovo 14 dieną Viliušių miške;
11. Levutė Matusevičūtė-Snaigė, 36 kuopos partizanė, žuvusi 1949 metų kovo 14 dieną Agurkiškės miške;
Trispalvės Vėliavos tėvūnijos (34, 35 kuopos) partizanai:
12. Zigmas Adomaitis-Plienas, 34 kuopos vadas, žuvęs 1948 metų vasario 13 dieną Jankų valsčiaus Toliejų kaime;
13. Bronius Matjošaitis-Startas, 35 kuopos skyriaus vadas, žuvęs 1947 metų gegužės 25 dieną Paberžupių kaime;
14. Artistas - Trispalvės Vėliavos tėvūnijos partizanas, žuvęs 1950 metų sausio 30 dieną;
15. Albinas Lencevičius-Ulanas, Dariaus ir Girėno tėvūnijos grandies vadas, žuvęs 1950 metų vasario 26 dieną Garliavos valsčiaus Tvarkiškių kaime.

Įsakymo originalą pasirašė V. Karijotas, apygardos vadas
Originalo nuorašas tikras: Kietis, apygardos vado adjutantas

/LVOA, f. 3377, ap. 55 b. 225.1. 84 Nuorašas. Mašinraštis /

PARTIZANAS KIETIS

Pranas Naujokas gimė 1911 metais Šakių apskrities Griškabūdžio valsčiaus Galinių kaime. Tarnavo Lietuvos kariuomenės Mokomojoje kuopoje. 1944 metų vasarą sovietams antrąkart okupavus Lietuvą, nuo rudens dirbo Jankų valsčiaus Vykdomojo komiteto sekretoriumi.

1945 metų balandžio 4 dieną NKVD čekistų apkaltintas rėmęs vokiečių okupacinę valdžią Pranas buvo suimtas ir įkalintas. Po mėnesio iš įkalinimo vietos pabėgo ir pasitraukė pas partizanus. Nuo 1945 metų rugsėjo Pranas Naujokas-Kietis buvo Tauro apygardos Patrimpo rinktinės 1 būrio vadas.

1946 metų pabaigoje išformavus Patrimpo-Vytenio rinktinę, Kietis buvo perkeltas į Žalgirio rinktinę. Nuo 1949 metų birželio 1 dienos Kietis - Žalgirio rinktinės vado Viktoro Vitkausko-Saidoko adjutantas. 1949 metų lapkričio 1 dieną Saidoką paskyrus laikinuoju Tauro apygardos vadu, raštus bei potvarkius už adjutantą pasirašinėjo Kietis.

1950 metų vasario 25 dieną viršila Kietis buvo apdovanotas Laisvės Kovos 3-iojo laipsnio Kryžiumi.

Partizanai Viktoras Vitkauskas-Karijotas, Saidokas ir Pranas Naujokas-Kietis

1949 metų gruodžio 10 dieną suimta ryšininkė Angeliukas čekistams tardytojams prasitarė, jog Saidoko ryšininkė Anastazija Žemaitienė-Aguona žino apygardos vado Saidoko slėptuvės vietą. Gruodžio 13 dieną suimta Aguona čekistams nurodė Ragavyno miško pelkėse iš eglišakių surėsto namelio - slėptuvės vietą.

Kauno srities MGB šabas, remdamasis suimtų Saidoko ryšininkių parodymais, surengė Kazlų Rūdos miškų „šukavimo“ - kratų operaciją. MGB 2-N skyriaus poskyrio viršininko kapitono Nachman Dušanskij vadovaujama čekistų grupė su MGB karinių

dalinių pajėgomis 1950 metų gruodžio 17 dieną Ragavyno miške, 15 kilometrų nuo Kazlų Rūdos, aptiko tuščią slėptuvę. Bunkeryje čekistai rado Saidoko dienoraštį, apygardos štabo dokumentų su spalio 3 dieną nuleisto Skirmanto grupės narių nuotrauka, ryšininkų nuotraukų, pavardes su slapyvardžiais, rašomąją mašinėlę, šapirografą, štabo antspaudą, „Valter“ pistoletą ir šovinių. Sugriovę slėptuvę čekistai paliko kareivių pasalą, kurie, sugulę artimuose krūmuose, kantriai laukė grįžtančių partizanų.

Gruodžio 20-osios priešpiečiais apygardos vadas Karijotas ir Kietis atėjo prie bunkerio vietos. Pamatę, jog čia jau lankytasi okupantų, partizanai traukėsi. Baltais apsiaustais apsigobę čekistai ir kareiviai, šaukdami: „Stoi!“ („Stok!“ - rus.), į partizanus paleido kelias automatų serijas. Gal kilometrą bėglius per mišką vijęsi kareiviai pametė jų pėdsakus. Iškviesta papildoma kareivių grupė iki sutemų „šukavo“ mišką, tačiau bėglių nesurado.

Tik po dviejų mėnesių, 1951 metų vasario 26 dieną, Serapinų kaimo ūkininkas Varnauskas, atvažiavęs į mišką malkauti, rado į kirvamalkių rietuvę atsirėmusio, nuo žaizdų mirusio Prano Naujoko-Kiečio kūną. Pranešus stribams, atvažiavę Jankų MGB pareigūnai žuvusio partizano palaikus parvežė į Jankus.

Remiantis gruodžio 17 dieną Saidoko bunkeryje rastais dokumentais, 29 dieną MGB čekistai, krėsdami Tyrelių mišką, krūmuose rado Skirmanto desanto konteinerį su dviem radijo stotimis, vaistais, šiltais drabužiais.

Nepavykus karinei čekistinei operacijai Ragavyno miške, MGB 2-N valdybos 2 skyriaus viršininkas papulkininkis G. Čechov įsakė pavaldiniams tose vietose rengti ilgai trunkančias pasalas. Griauti surastus tuščius partizanų bunkerius griežtai uždraudė. Šį potvarkį patvirtino MGB 2-N valdybos skyriaus viršininkas pulkininkas Ilja Počkaj ir LSSR MGB ministro pavaduotojas papulkininkis Alfonsas Gailevičius.

AGENTŪRINĖ BYLA „SMERTNIKI“

Remiantis Kauno srities MGB viršininko pulkininko Sinicyn 1950 metų lapkričio 11 dieną patvirtintu planu, mėnesio pabaigoje partizanų paieškai ir likvidavimui užvesta agentūrinė byla „Smertniki“. Pietų srities vadovų ir agentūrinės „Svajūno“ grupės paieškai, pagal planą, vadovavo buvęs gestapo agentas, 1948 metais Kauno MGB valdybos užverbuotas agentas Algirdas Pavalkis-„Petras“. Jam talkino žmona Bronė - agentė „Rūta“ ir grupė čekistų užverbuotų agentų.

Apygardos štabo vado Saidoko ir Skirmanto desanto žvalgų paieškai sudaryta Lietuvos SSR MGB 2-N valdybos atsakingų darbuotojų grupė. Suformuotos šešios prityrusių kadrinių čekistų karininkų vadovaujamos karinės čekistinės grupės, remiamos karinių dalinių, gruodžio 9 dieną pradėjo generalinę Kazlų Rūdos miškų „šukavimo“ - kratų operaciją.

Akcijos „Smertniki“ agentų tinklas plėtėsi visoje Tauro apygardoje. Kazlų Rūdos rajone partizanų pėdsakais sekė agentai: „Danutė“, „Balandis“, „Bičiulis“, „Gintaras“, „Linkus“, „Varna“. Šakių rajone: „Aidas“, „Dobilas“, „Tatjana“, „Viktorija“, „Vitas“. Marijampolėje - „Balandis“ (buvęs Lietuvos karininkas, gyvenęs su Saidoko broliu Kazimieru viename Vytauto gatvės name). Vilkaviškio rajone - agentai „Našlaitė“ ir „Perkūnas“. Pietų (Nemuno) srities partizanų vadų paieškai MGB organai užverbavo agentus: „Beržą“, „Eglutę“, „Ivanov“, „Marytę“, „Orž“.

Tačiau apygardos vadą V. Karijotą, Skirmantą ir kitus okupantų paieškomus partizanus dar lydėjo sėkmė. Karijotas, 1950 metų Kūčias ir šv. Kalėdų pirmą dieną šventęs pas Marcelę Šalčiūtę-Zosę, gruodžio 26 dieną aplankė Skirmanto patikėtinį Zavadską-Demokratą. Patikimiau paslėpė Skirmanto paliktus saugoti žvalgų šifrus ir kvarcus. Naujuosius metus Karijotas, Demonas, Sakalas ir Elena Rugieniūtė sutiko Baltrušių kaime, Žalgirio rinktinės vado Juozo Jankausko-Demono bunkeryje.

Tik padangėje prigesus naujametinių raketų švytėjimui, 1951 metų sausio 2 dieną, Kauno srities MGB štabo potvarkiu, saugumiečiai pradėjo suiminėti Tauro apygardos partizanų ryšininkus. Žiaurių

tardymų, vadinamųjų „apklausų“, metu iš suimtos Anastazijos Žemaitienės-Aguonos čekistai „išmušė“ jiems gana vertingus prisipažinimus. Išdavysčių karuselė vystėsi geometrine progresija.

Per kelias dienas buvo suimtos ryšininkės: Mažytė, Zosė, Motkelė, Sūnus ir kiti, per dešimt partizanų ryšininkų ir rėmėjų.

Tardoma čekistų primušta ryšininkė Mažytė nurodė Saidoko bunkerį Pabalsupių kaime Juozo Palukaičio kluone. Apygardos vadui Karijotui, Saidokui sausio 6 dienos vakare spėjus iš bunkerio išeiti, paryčiais Palukaičių sodybą apsupo MGB karinės pajėgos. Kratos metu emgebistai aptiko slėptuvę. Tačiau tuščiame bunkeryje radę tik rašomąją mašinėlę ir kelis partizanų dokumentus, nusivylė.

KARIJOTO, SAIDOKO GRUPĖS ŽŪTIS

1951 metų sausio pabaigoje Šakių rajono MGB skyriuje užverbuotų agentų Algirdo Povilaičio-„Vito“ ir „Ar“ pateiktomis žiniomis, Tauro apygardos štabo vadovybė ruošėsi netrukus pasitraukti į Kaliningrado srities miškus. Ši informacija radijo ryšiu greitai perduota Marijampolės apskrities MGB štabui, kur buvo atvykęs 4 divizijos viršininko pavaduotojas generolas majoras Pankin. Jo įsakymu Šakių rajone buvo operatyviai sutelkta keli šimtai 353 šaulių pulko karių. Paskelbta karinė parengtis gretimuose rajonuose ir sutelktos valsčiuose dislokuotų įgulų pajėgos bei kelios dešimtys vadovaujančių MGB operatyvinių čekistų.

Partizanai Vytautas Pažereckas-Mindaugas, Jonas Račiukaitis-Jonas, Pranas Rudmickas-Uosis, Viktoras Vitkauskas-Karijotas

Sausio 31-ąją ir pirmomis vasario dienomis prasidėjo viena stambiausių čekistinė karinė operacija. Zanavykų krašte - Šakių rajono Baltkojų, Aukštosios miškų ir plynios durpyno pamiškėse išdėstytos pasalos - „sekretai“ laukė pasiro-

dančių partizanų. Endrikių-Verpikų kaimų pakelių sodybose įsikūrė kariuomenės maitinimo bei poilsio punktai. Vadovybė su daliniais palaikė nuolatinį radijo ryšį. Tiksliai dalinių sąveikai buvo sutarti šviesos signalai.

1951 metų vasario 2-osios naktį aštuoni Tauro apygardos štabo partizanai dvejomis po porą arklių kinkytomis rogėmis iš Baltkojų miško pasuko pietų link. Pasaloje sugulę kareiviai netrukdė partizanams išvažiuoti iš miško. Neprivažiavę Endrikių-Verpikų kelio, iš pirmų rogių iššokę Juozas Totoraitis-Čigonas, Juozas Jankauskas-Demonas ir Klemensas Širvys-Sakalas pėsti pasuko Aukštosios miško link.

Antroms rogėms važiuojant tilto per Siesartį link, partizanus stabdė dešinėje keliuko pusėje sodybos kieme stovėjęs sovietų sargybinis. Partizanams nepaklusus, sargybinis ir iš trobos iššokę keli kareiviai į tolstančias roges atidengė ginklų ugnį. Iš kitos keliuko pusės į partizanų roges sukaleno kulkosvaidžio ir automatų serijos. Kryžminės emgebistų ginklų ugnies nukirsti iš rogių išvirto du partizanai. Kiti trys iššoko iš rogių ir atsišaudydami traukėsi miško link. Du iš jų priešų šūvių nukauti suklupo nubėgę kelis metrus nuo rogių. Šūvių išgąsdinti nevaldomi arkliai su tuščiomis rogėmis pasinešė į laukus...

Taigi, rodos, patikimo nuo 1948 metų ryšininko - 1950 metų balandį užverbuoto Algirdo Povilaičio ir agento „Ar“ niekšiškai išduoti žuvo:

1. Tauro apygardos vadas leitenantas Viktoras Vitkauskas-Karijotas, Saidokas, gimęs 1923 metais;
2. Pranas Bastys-Dūmas, gimęs 1923 metais, iš Plokščių, apygardos štabo Ūkio skyriaus viršininkas, partizanas nuo 1945 metų;
3. Jonas Račiukaitis-Jonas, gimęs Karaliaučiaus krašte, Žalgirio rinktinės Vasario 16-osios tėvūnijos vado adjutantas, buvęs sovietų belaisvis, partizanas nuo 1945 metų spalio 10 dienos;
4. Vytautas Pažereckas-Mindaugas, Skautas, gimęs 1929 metais Jurbarko valsčiaus Naubariškių kaime, nuo 1947 metų Kęstučio apygardos partizanas, 1949 metais perkeltas į Tauro apygardos Žalgirio rinktinę, Vasario 16-osios tėvūnijos skyriaus vado adjutantas.

Tauro apygardos vado Viktoro Vitkausko-Karijoto grupės žūties vieta

Tik vienas Vasario 16-osios tėvūnijos skyriaus vadas Pranas Rudmickas-Uosis, sužeistas į ranką, iššoko iš rogių ir atbėgo pas eigulį Andrių Mockaitį. Eigulys aprišo partizanui ranką, pakinkė arklį į roges ir nuvežė partizaną į Baltkojų mišką.

Auštant rytui kareiviai, „košdami“ mišką, sustabdė iš girios grįžtančias eigulio roges. Eigulys Andrius Mockaitis, gavęs į sprandą porą automato buožės smūgių, prisipažino vežęs sužeistą partizaną. Palikę aplamdytą eigulį, kareiviai, pėdsekio šuns vedami, pasivijo palaukėn einantį sužeistą partizaną. Atsisukęs partizanas Uosis į artėjantį vilkšunį ir kareivį paleido kelis pistoleto šūvius ir suklupo nukirstas emgebistų automato serijos...

Komentaras. Tauro apygardos vado Karijoto, Saidoko partizanų grupės žūties aplinkybės nustatytos remiantis vietinių gyventojų pasakojimu. 1998 metų rugpjūčio 13 dieną marijampolietis Romas Rusteika GPS-12 aparatu nustatė partizanų žūties vietos koordinates, istoriniame lape Nr. 42 užfiksavo tuos įvykius menančių vietinių - Kasparo ir Povilaitytės prisiminimus (V. J.).

Nukauti Dragūnas ir Savanoris

1950 metų pabaigoje į Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno tėvūnijos Lakštingalos būrį Kauno MGB čekistams pavyko įterpti savo agentą „Jogailą“. Mėnesį naujokas gyveno su Dragūno skyriaus partizanais, slėpėsi jų slėptuvėse.

Vasario 3-iosios naktį Dragūnas, Savanoris, Žvangutis ir naujokas, važiuodami Garliavos-Pažėrų vieškeliu parsivežti maisto, netikėtai

sutiko dvejas roges Garliavos stribų. Jei teks traukiantis išsiskirti, sutarė susitikti Suvalkėliuose Jurgio Naudžiaus sodyboje. Iššokę iš rogių partizanai atsišaudydami traukėsi Bijūnų kaimo laukais ir be nuostolių pasiekė Mikalinavos miškelį. Agentas „Jogaila“, kirtęs arkliams botagu, pavažiavo porą varsnų, sustabdė arklius ir pasidavė stribams.

Vasario 5 dieną į agento „Jogailos“ nurodytą Jurgio Naudžiaus sodybą slinko Garliavos MGB viršininko majoro Rodin vadovaujamos garnizono ir stribų pajėgos.

„Penkiese susėdome už balto pietų stalo: abu partizanai, pusseserės Adelė, Janutė ir aš. (...) Janutė išėjo vandens. Tuoj uždususi įbėgo: prie sodželkos jau buvo enkavedistai“, - „Tėviškės žiniose“ rašė Povilas Varanauskas.

Skyriaus vadas Bronius Daugėla-Dragūnas, gimęs 1927 metais Stanaičių kaime, augalotas vaikinas, sužeistas bėgo Raželių miško link, bandė nusišauti. Partizaną Albiną Kamarauską-Savanorį, gimusį 1925 metais Jurginiškių kaime, priešų kulkos nukirto vos išbėgusį iš kiemo...

ŽUVO DAINIUS IR NEŽINOMAS PARTIZANAS

Kazlų Rūdos valsčiaus Kūjų kaimo vaikinas Antanas Gustainis, gimęs 1930 metais, vengdamas tarnybos sovietų armijoje, slapstėsi. 1949 metų rugsėjo 9 dieną buvo MGB kareivių suimtas ir įkalintas. Po metų iš kalėjimo paleistas, 1950 metų rudenį Dainiaus slapyvardžiu priimtas į Žalgirio rinktinės Šturmo tėvūnijos partizanus.

1951 metų balandžio 4 dieną Lukšių emgebistams, slampinėjusiems Agurkiškėje, Juozas Jakštys pranešė, kad du partizanai eis į Šiaudinių kaimą. Emgebistai operatyviai persimetė į Šiaudinių pamiškę ir sugulė pasaloje. Pavakare, temstant išėję iš miško šaulių uniformas dėvintys partizanai Dainius su kovos draugu, eidami pro Tomo Žėglaičio kluoną, „užlipo“ ant emgebistų pasalos. Susišaudžius nuo enkavedistų kulkos žuvo Šturmo tėvūnijos kovotojas Antanas Gustaitis-Dainius ir nežinomas partizanas. Ryte nukautus partizanus nuvežė į Šakius.

Geležinio Vilko rinktinės vadų Gintaro ir Lokio žūtis

Raudonojo, rudojo ir vėl raudonojo grobiko okupuota Lietuva sutiko vienuoliktus vergijos metus - 1951-uosius. Prasidėjo šeštieji aktyvios, atkaklios ir kruvinos partizanų kovos metai. Nors ant Tėvynės Laisvės aukuro buvo sudėta jau tūkstančiai jaunų gyvybių, tačiau išretėjusios partizanų gretos ginklų dar nesudėjo.

1951 metų sausio 12-osios naktį iš netolimos Štuopgirės į Ilgakiemio kaimo Povilo Aukštakalnio sodybą atėjo du partizanai. Dvi dienas partizanai ilsėjosi patikimo rėmėjo namuose. Nakvodavo tvarte sukrautame šiene įrengtoje slėptuvėje.

1951 metų sausio 10 dieną suimtas ryšininkas Sūnus po kelių „apklausų“ čekistams nurodė slėptuvės vietą.

1951 metų sausio 14 dieną, sekmadienį, siaučiant pūgai, apie dešimtą valandą ryto, llgakiemio kaime, Garliavos-Išlaužo paplentėje, išsirikiavo kelios mašinos Kaune dislokuoto 198 pulko 3 bataliono kareivių. Kauno MGB valdybos viršininko pavaduotojo papulkininkio Počinkov, 2-N skyriaus 1 poskyrio viršininko kapitono N. Dušanskij ir 8 šaulių kuopos vyresniojo leitenanto Gapkalyj vadovaujamos karinės pajėgos apsupo Aukštakalniu sodybą.

Krėsdami sodybos pastatus kareiviai daržinėje rado baltos drobės apsiaustą. Supratę, jog tai gali būti maskuojamasis drabužis, čekistai garsiai įsakė partizanams pasiduoti. Geležinio Vilko rinktinės vadas Gintaras ir adjutantas Lokys, slė-

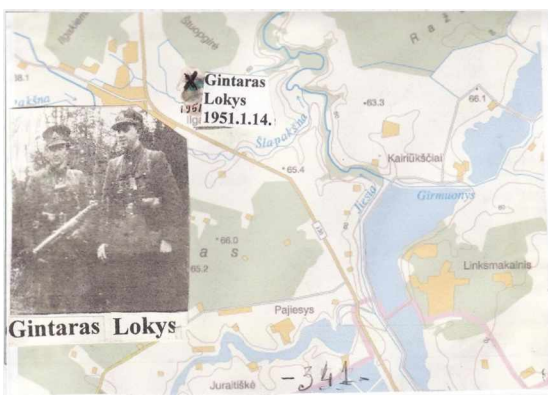

Partizanai Antanas Pužas-Gintaras ir Karolis fazumas-Lokys bei jų žūties vieta

pęsi tvarto palėpėje sukrautų šiaudų slėptuvėje, laukė tinkamos progos pabėgti.

„Nesulaukę partizanų atsako, padegamųjų kulkų ir kulkosvaidžių serijomis padegė daržinę," - pasakojo šio tragiško įvykio liudininkė Ona Jasinauskaitė-Kašiubienė. Gaisro liepsnai persimetus į tvartą, Gintaras atlupo „čyto" lentas, į priešų kulkosvaidžio židinį metė rankinę granatą ir nušoko žemyn. Bėgantį Štuopgirės link puskarininkį Antaną Pužą-Gintarą už keliolikos metrų nukovė priešo kulkosvaidžio serija.

Karolį Jazumą-Lokį priešų automatų serijos perskrodė vos nušokusį nuo tvarto.

VĖJO ŽŪTIS

1951 metų sauso 14 dieną siautė viduržiemio pūga. Anksti ryte tėvūnijos vadas Vėjas su trimis palydovais nuo Varnabūdės miško ėjo susitikti su Žalgirio rinktinės partizanais, laukiančiais Kižių kaime pas Narijausko kaimynus. Stipraus vėjo gūsių pažeme genamas sniegas čaižė partizanų veidus. Už kelių metrų nieko nesimatė. Eidami pro Narijauskų sodybą sniego migloje vyrai sutiko kareivių grupę. Marijampolėje dislokuoto 353 šaulių pulko 2 bataliono baudėjai į sutiktus partizanus paleido stiprią automatų ir lengvo kulkosvaidžio ugnį. Pirmoji kulkosvaidžio serija nukirto pirma žengiantį tėvūnijos vadą puskarininkį Vytautą Marčiulaitį-Vėją. Taikli Balandžio kulkosvaidžio serija, nukovusi priešų kulkosvaidininką, pristabdė sovietų veržlumą. Prie nukauto Vėjo prišokęs jo brolis Klemensas ir Kazimieras Kurtinys pavilko jo kūną kelis metrus į šalį ir, palikę arimo vagoje, pasitraukė. Netrukus partizano kūną užpustė sniegu.

Sovietų kareiviai, pamatę iš Narijauskų kaimyno trobos iššokusius Žalgirio rinktinės partizanus, į juos nukreipė ginklų ugnį. Žuvusio Vėjo palydovai: lengvai į petį sužeistas Ąžuolas, Balandis ir Karaliūnas, sniego gūsių dengiami, pasitraukė į Dambavos mišką. Vėliau sužinota, jog žalgiriečiai atsišaudydami laimingai, be aukų pasitraukė.

Po savaitės Karaliūnas ir Balandis rogėmis atvažiavo į Kižius, vado

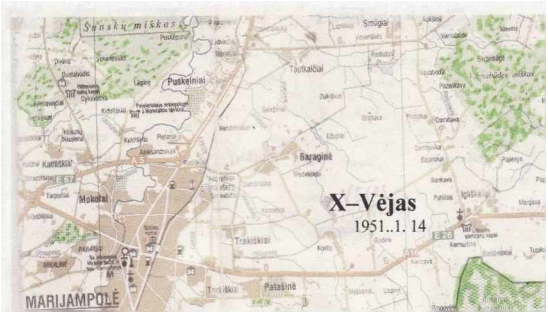

Partizano Vytauto Marčiulaičio-Vėjo žūties vieta

žūties vietoje atkasė sniegą ir surado sušalusius Vėjo palaikus. Parvežė į Skersabalį ir pašarvojo M. Bubnytės namuose. Čia vos išvengta dar vienos skaudžios nelaimės. Kaime pasirodė Šilavoto MGB garnizonas ir stribai. Šermenyse buvęs žuvusio Vėjo brolis Karaliūnas ir keli partizanai pasiruošė gintis. Laimė, Šilavoto „Muravjovas“ Kolesov su kraujo ištroškusią gauja į Bubnytės namus neužsuko.

Dešinio tėvūnijos vadą Vytautą Marčiulaitį-Vėją palaidojo Žemaitkiemio partizanų kapinaitėse.

SKIRMANTO MEDŽIOKLĖ

Skirmanto desantininkų grupės paieškų geografija plėtėsi. Lapkričio 15 dieną su Vanagu, Tauru ir Litu išvykęs į Dainavos apygardą Skirmantas slėpėsi Butrimonių valsčiaus Gojaus miške įrengtame Motiejaus Jaruševičiaus-Lakštingalos bunkeryje.

Lapkričio 25 dieną LLKS ginkluotųjų pajėgų vadas Vanagas, J. Lukšą-Mykolaitį paskyrė Vyriausiosios vadovybės Žvalgybos viršininku. Netrukus su Vanagu persikėlė į Jiezno valsčiaus Alendarinės kaimo ūkininko Vinco Labanausko namuose įrengtą bunkerį. B. Ulevičiui Žilvinas sakęs: „Šiame bunkeryje Ginkluotų pajėgų vadas Vanagas gyveno šeimyniškai, buvo gana pasyvus.“

1951 metų vasario mėnesį MGB štabas paruošė Skirmanto ir desantininkų Ryčio ir Sakalo paieškos planą „Nitj“ („Siūlas“). MGB 2-N valdybos 2 skyriaus karininkams ir agentams smogikams įsakyta Tauro ir Dainavos apygardose kontroliuoti pasienio zonas, nesirenkant metodų ir priemonių likviduoti Vakarų žvalgo Skirmanto grupę.

1951 metų vasario 14-osios ryte Kauno srities MGB operatyvinė čekistų grupė Jiezno rajono Jaunonių kaime Talačkų sodyboje iškrėtė visus pastatus, bet agentės „Nevėžis“ nurodytos slėptuvės nerado. Suėmę Kostą Talačką ir Albiną Talačkaitę išsivežė į Kauną.

Vasario 15 dieną čekistų ir vidaus kariuomenės 298 šaulių pulko 3 bataliono kareivių būrys apsupo Talačkų sodybą. Namie rado tik Talačkienę su sūnumi Albinu ir dukterimi Maryte. Išsivedę Marytę čekistai greitai surado prie bulvių rūsio įrengtą partizanų bunkerį. Čekistams pasiūlius pasiduoti, partizanai atsakė šūviais. Nugriaudėjo minų sprogimas. Išsisklaidžius dūmams, prie buvusios bunkerio angos gulėjo minų sudraskytas Marytės Talačkaitės kūnas. Po kelių minučių į bunkerio duobę čekistų įstumtas Talačkų Albinas ir kareiviai iš požemio iškėlė žuvusius partizanus:

Kostą Baliukevičių-Rainį, Tylių, gimusį 1926 metais, Pietų Lietuvos srities štabo Žvalgybos skyriaus viršininką;

Urbantą Dailidę-Taurą, gimusį 1921 metais, LLKS Gynybos pajėgų štabo Ūkio skyriaus viršininką,

Motiejų Jaruševičių-Lakštingalą, gimusį 1920 metais, LLKS Gynybos pajėgų štabo Apsaugos būrio vadą.

* * *

1951 metų vasarą SSRS Ministrų tarybos vadovybė įsakė MGB ministerijai iki 1952 metų gegužės 1-osios Lietuvoje ir Ukrainoje galutinai nuslopinti partizanų pasipriešinimą. MGB ministro pavaduotojo generolo leitenanto E. Pitovranov potvarkiu, Lietuvos SSR MGB ministras generolas majoras Viktor Kapralov patvirtino Kauno srities MGB valdybos vadovų: pulkininko Sinicyn, papulkininkio Počkaj ir papulkininkio Župikov paruoštą Lietuvos partizanų: Skirmanto, Sakalo ir Demono, likvidavimo planą „Legendinio desanto“ („LD“) kodu.

Lietuvos SSR MGB ministras generolas majoras P. Kapralov „LD“ plano operacijai vadovauti paskyrė MGB 2-N valdybos viršininką pulkininką Ilją Počkaj ir SSRS MGB valdybos atstovą pulkininką Mekotnych.

Agentūrinei seklių grupei vadovauti paskyrė Kauno srities MGB

2-N skyriaus viršininką kapitoną N. Dušanskij ir Tardymo skyriaus viršininką kapitoną Liniov.

Karinėms operacijoms Panemunės, Kazlų Rūdos, Marijampolės, Šakių rajonuose vykdyti paskirti Kauno srities MGB viršininko pavaduotojas pulkininkas Liapin ir iš Maskvos atsiųstas MGB papulkininkis Viktorov.

„Legendinio desanto“ smogikų grupę sudarė prityrę MGB smogikai: Vytautas Staškevičius-„Tarzanas“, MGB valdybos 2-N skyriaus vyresnysis leitenantas; Stasys Šimkus-„Tauras“, specialusis agentas „Šturmas“, buvęs stribas, už nuopelnus okupantams gavęs KGB papulkininkio laipsnį; Vytautas Kučys-„Aras“, agentas „Mikas“, išdavęs Algimanto apygardos A. Slučkos-Šarūno štabą; A. Chainauskas-„Kranklys“, už sovietų įstatymų pažeidimą 1955 metais SSRS Karinio tribunolo teistas. Agentui smogikui Juozui Rimavičiui-„Aušrai“, 1949 metų spalio 9 dieną išdavusiam Dainavos apygardos Šarūno rinktinės Žilvičio būrio vadą ir 1950 metų birželio mėnesį MGB užverbuotam šnipui, teko tik kuklus „partizanų ryšininko“ vaidmuo.

Geležinio Vilko rinktinėje. Apmaudi klaida - Balandžio žūtis

1949 metų trėmimo „Priboj“ metu aktyvų komjaunuolį Algirdą Goliakauską „Kapso“ slapyvardžiu užverbavo Igliškėlių MGB čekistai. Pasiųstas į Igliaukos vidurinę mokyklą „komsorgu“ agentas „Kapsas“ dažnai net pamokų metu provokuodavo moksleivius išsitarti apie jiems žinomus partizanus. Jį ypač domino iš mokyklos pasitraukusio krautuvės vedėjo Vito Menkevičiaus veikla. Mokinių pasisakymai tėvams greitai pasiekė vietos partizanus.

1951 metų balandžio 6 dieną, įpusėjus paskutinei „komsorgo“ pamokai, klasės duris pravėręs Balandis įsakmiai pareikalavo „komsorgą“ pakelti rankas. Išsigandę vaikai susigūžė pasuolėse. Čekistų gerai apmokytas naudotis ginklu agentas „Kapsas“ žaibiškai keturiais „Nagan“ šūviais nukovė Algimantą Gumauską-Balandį. Už jo stovėju-

šiam Spygliui užsikirto „Valter“ pistoletas. Kol nukreipė į komsorgą SVT dešimtšūvį, šis nuvirto už mokinių suolų. Spygliui beliko tik pasitraukti.

Komentaras. Mūsų jauni partizanai buvo nepasiruošę ekstremalioms sąlygoms, dažnai žūdavo per daug pasitikėdami savo drąsa (V. J.).

* * *

Algimantas Gumauskas-Balandis

Balandžio 7-osios naktį Mikalinės, mūsų vadintos Rūdgirės miške buvo „nuleistas“ Kauno srities MGB valdybos 2-N skyriaus kapitono N. Dušanskij vadovaujamas „Legendinis desantas“. Agentai smogikai: Antanas-„Tarzanas“, Juozas-„Aras“, Petras-„Sakalas“ ir Vincas-„Tauras“, už Ožupio upelio iš vežimo iškėlė ir jaunų medelių tankmėje paguldė kniūpsčią nukauto partizano Algimanto Gumausko-Balandžio kūną. Šalia numetę parašiutą, palikę „Vincą“ saugoti kūną, „Antanas“, „Juozas“ ir „Petras“, pagal „LD“ numatytą planą, nuskubėjo ieškoti liudininkų - partizanų rėmėjų ir ryšininkų, mačiusių žuvusio „desantininkų vado“ lavoną.

Atsargus beldimas į Maščinskų ūkelio trobos langą prižadino Magdę Maščinskienę. Pasakiusi, kad namie vyro nėra, moteris nepažįstamųjų į vidų neįsileido. Už lango stovėję vyrai pasitarę pasišalino. Aplankytas Elzbiecinkos kaimo gyventojas Albinas Burbulis, patikėjęs svečių - „užsienio žvalgų, desantininkų“ pasakojimu, įsitraukė į suplanuotą „Legendinio desanto“ žaidimą.

Tą naktį „užsienio žvalgai“: Antanas, Juozas ir Petras, aplankė ir Sarginės kaime gyvenusį Prienų rajono MGB agentą „Šaltą“. Kazys D. prisipažino, kad vietiniai partizanai dažnai užsuka pas jį, bet buvo gana santūrus. „Desanto“ agentų smogikų pažinčių su partizanų ryšininkais ir rėmėjais geografija plėtėsi...

Paryčiais „žvalgams“ dar kartą užsukus į A. Maščinsko sodybą, Magdė Maščinskienė, „desantininkų“ nuvesta į mišką, „savo akimis

mačiusi žuvusio „vado Jurgio“ kūną ir šalia neišsiskleidusį parašiutą, sutiko su „desantininkais“ palaikyti ryšį.

1951 metų balandžio 18 dieną agentas „Šaltas“ apie ryšio su partizanais paieškos pasekmes pranešė Prienų rajono saugumo majorui Gusev ir Šilavoto MGB viršininkui leitenantui V. Kolesov. Ryšiui su Maščinskais palaikyti Prienų MGB užverbavo agentę Marytę-„Martą“ ir paskyrė Kazlų Rūdos MGB užverbuotą agentą „Lapiną“. Prasidėjo operacijos „Legendinis desantas“ ilga susirašinėjimo žaidimų karuselė tarp „desantininkų“ ir Geležinio Vilko rinktinės partizanų.

Desantas Kazlų Rūdos miške

1948 metų rugsėjo mėnesio pabaigoje VLIKo užsakymu grupė lietuvių Vakarų Vokietijos prancūzų administracinėje zonoje pradėjo žvalgybos specialistų apmokymų kursą. Spalio mėnesį į Paryžių perkelti Juozas Lukša, Benediktas Trumpys, Klemensas Širvys, Jonas Kukauskas ir J. Kupstys ruošėsi desantui į Lietuvą.

Kursuose mokėsi radiotechnikos, radijo ryšių, leidomosi parašiutu pagrindų. Bolonės miške parašiutais leisdavosi iš lėktuvų, praktiškai imitavo žvalgų veiksmus, mokėsi patikimai maskuoti pėdsakus bei konspiracijos metodų. 1949 metų pavasarį prancūzams atsisakius baigti ruošti lietuvius žvalgus, grupė persikėlė į amerikiečių žvalgybos mokyklą Miunchene. Apmokyti žvalgybinės veiklos, ryšių palaikymo, dokumentų bei parašų klastojimo metodų, tobulai išmokę naudotis visais šaunamaisiais ginklais busimieji žvalgai buvo kruopščiai supažindinti su sovietų KGB tardymų taktikos metodais.

Pirmoji Juozo Lukšos-Skirmanto trijų žvalgų grupė, ginkluota automatais ir pistoletais, 1950 metų spalio 3-iosios naktį laimingai nusileido Tauragės rajone Žygaičių-Tyrelių miške. 1951 metų balandžio 19-osios naktį iš dvimotorio lėktuvo „Dakota“ Kazlų Rūdos miške prie Papilvio kaimo parašiutais nusileido du desantininkai - žvalgai: Julijonas Būtėnas-Margis ir Jonas Kukauskas-Gardenis. Pelkės pakraštyje užkasę radijo aparatūrą, žvalgai skubėjo pasitraukti į Kajackų raistus.

Kazlų Rūdos MGB čekistų užverbuotas agentas „Kudis“, 1951 metų balandžio 19-osios paryčiais išgirdęs padangėje lėktuvo variklių gaudesį, pasekė jo skridimo kryptį. Netrukus pasikartojęs grįžtančio atgal lėktuvo variklių ūžesys vakarų pusėje nutilo.

Dažnai stebėdamas Karaliaučiaus link ir atgal skrendančius sovietų lėktuvus, kolaborantas suprato, jog skridęs lėktuvas - svetimos valstybės. Nesulaukęs ryto, sėdęs ant dviračio, nuskubėjo į Kazlų Rūdos MGB skyriaus būstinę. Valsčiaus MGB vadų siunčiamos aliarmo telefonogramos greitai sukėlė Marijampolės, Kauno ir gretimų valsčių MGB karinių įgulų pajėgas.

Išaušus rytui, iš Kazlų Rūdos, Kauno ir Marijampolės Jūrės link skubėjo dengti trofėjiniai „Študbekeriai“, pilni sėdinčių čekistų ir stačių MGB kareivių. Sutelktos per 1000 kareivių grupės blokavo nurodytą vietovę. Pradėjo Marackų, Dainelių, Runkių bei Šališkių miškų ir Kajackų pelkių „šukavimo“ operaciją. Desanto žvalgams Margiui ir Gardeniui iš pavojingos zonos pavyko laiku pasitraukti į Kajackų miško raistus. Kareiviai, krėsdami Kajackų pelkių pakraštį, greitai surado paslėptus desantininkų parašiutus ir radijo aparatūrą...

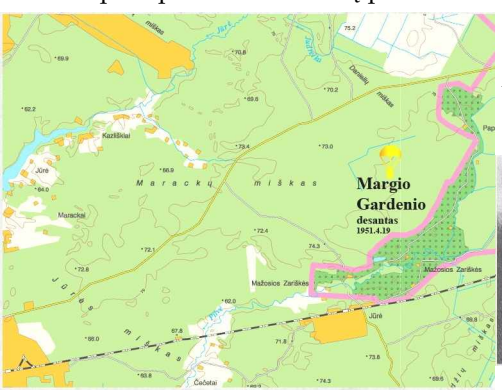

Desantininkų Julijono Būtėno-Margio ir Jono Kukausko-Gardenio nusileidimo vieta

Povo ir Žvangučio žūtis

1951 metų balandžio 18 dieną į Runkių kaime kviestą susitikimą atvyko šeši Žalgirio rinktinės ir aštuoni Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizanai. Aptarę padėtį rinktinėje ir nustatę ryšių su Žalgirio rinktinės štabu punktus, Demonas, Beržas, Dūmas ir desantininkai Trumpys-

Rytis su Širviu-Sakalu išėjo į Lekėčių miškus. Buvę birutėnai pasitraukė Naudžių kaimo link, prie Pilvės upelio įsirengė stovyklą ir pernakvojo. Anksti ryte išgirdę lėktuvų variklių gaudesį sukilę partizanai Barsukas, Doleris ir Lakštingala spėjo pasitraukti į Žiemkelio mišką. Lakštingalos brolis Jonas Pečiulaitis-Žvangutis su kitais naujokais: Baltrumi, Kariu ir Povu, eidami miško keliuku Kajackų link, susidūrė su kareivių grupe. Susišaudymo meru žuvo septyniolikmetis Vytas Pukelevičius-Povas ir dvidešimtmetis Jonas Pečiulaitis-Žvangutis.

Per kelias skubaus bei varginančio žygio naktis žvalgai atėjo į numatytą Šunkarių kaimą ir susirado nurodytą patikimo ryšininko sodybą.

Tankesniame palaukės eglyne sugulę žvalgai atidžiai stebėjo sodybos aplinką. Temstant atsargiai prisiartino prie trobesių ir užkalbino kieme vakaro ruošą baigiantį ūkio šeimininką: „Labas vakarėlis, gaspadoriau, „Sakalai atskrido“. Išgirdęs žinomą slaptažodį Juozas Viržaitis pakvietė lauktus svečius užeiti į kambarį. Prie viryklės pakuros triūsianti šeimininkė atnešė rūkytų lašinių, ritinėlį kaimiškos dešros, puskepalį duonos. Ant stalo pastatė ąsotį šilto, tik pamelžto pieno. Sočiai pavalgę ir išgėrę po stiklinę šilto pieno žvalgai pakvietė šeimininką išeiti į lauką. Po keliolikos minučių rimto pokalbio Juozas Viržaitis nuvedė desantininkus į Agurkiškės mišką. Kiek paklaidžiojęs sutemų prieblandos gaubiamais girios eglynais ir suradęs slėptuvės vietą Juozas pakėlė bunkerio angos dangtį. Iš požemio padvelkė nejaukus drėgmės ir pelėsių tvaikas. 1950 metų lapkričio 24 dieną žuvus partizanams Aleksandrui (Oliui) Povilaičiui-Riešutui ir Algimantui Matusevičiui-Našlaičiui, slėptuvė liko negyvenama.

Praėjus kelioms dienoms, sovietų MGB vadovybė sutelkė gausias operatyvinių darbuotojų ir vidaus kariuomenės pajėgas Karčrūrės, Agurkiškės, Gerdžių miškuose. Prasidėjo intensyvios miškų kratos - „oblavos“. Kiek aprimus emgebistų kratų azartui, gegužės 18-osios naktį Viržaitis nuvedė žvalgus į Lekėčių miškus. Ryšininko iškviestas į nurodytą vietą atėjo Žalgirio rinktinės Šturmo tėvūnijos vadas Beržas. Viržaitis pristatė jam atvestus desantininkus. Netrukus į susitikimo vietą atėjo ir Tauro apygardos vado pareigas einantis jaunesnysis leitenan-

tas Juozas Jankauskas-Demonas su pernai spalio 3-iosios naktį Tauragės miškuose nuleistu žvalgu radistu Klemensu Širviu-Sakalu. Margį ir Gardenį rinktinės vadas parsivedė į Beržo slėptuvę Rūdšilio miške, apie 200 metrų į vakarus nuo miško kelio į Sirvydus.

Gegužės 17-osios paryčiais grįždamas į bunkerį Demonas vos nepateko į emgebistų pasalą. Bet išgirdęs miško pakraštyje kariškų palapinių bruzdesį spėjo laiku pasitraukti. Visą dieną praleido pas ryšininką Bronių Valatkaitį. Vakare nuėjęs pas ryšininką Kavaliauską sužinojo, kad priešų siautimo metu aukų išvengta. Gegužės 18 dieną žvalgas radistas Sakalas su Demonu išėjo į Kazlų Rūdos miškus ieškoti žvalgų Gardenio ir Margio užkasto konteinerio su radijo siųstuvais.

Gegužės pradžioje Mykolaitis, Skirmantas išėjo pas majorą Sergijų Staniškį-Litą. Iki gegužės pabaigos jie slėpėsi Prienų šile, kairėje Prienų-Balbieriškio plento pusėje, netoli Išmanų kaimo, Dzūkų rinktinės vado Vinco Daunoro-Ungurio, Kelmo ir Vytauto Garmaus-Pavasario bunkeryje. Gegužės 28 dieną čekistams suėmus ryšininkę Moniką Mickevičiūtę, ryšininko Kazio Bubnio-Sakalo įspėti Pietų Lietuvos srities vadas Litas, Mykolaitis, Ungurys ir Pavasaris iš bunkerio spėjo pasitraukti į Degsnės mišką. Gegužės 31 dieną MGB karinis dalinys, blokavęs vietovę, surado neseniai partizanų paliktą bunkerį, kuriame buvo likę dokumentų, keli ginklai, rašomoji mašinėlė.

Sunaikinus šią slėptuvę, Litas, Mykolaitis, Karys ir Žilvinas įsikūrė Vaišvydavos miške. Vyčiaus upelio pakrantėje išsikasė ir įsirengė pakankamai patogų 6 kvadratinių metrų bunkerį su nišose įtaisytais gultais.

Kauno srities MGB valdybos 2-N skyriaus vadų parėdymu, 1951 metų gegužės 15-20 dienomis buvo suimti keli Žalgirio rinktinės Šturmo tėvūnijos partizanų ryšininkai. Dalis jų, neišlaikę smurtinių čekistų tardytojų „apklausų“, palūžo. Kitus išprovokavo kamerų agentai. Gegužės 19 dieną suimta Klementina Lieponytė-Sesuo buvo uždaryta Kauno srities MGB valdybos kalėjimo 13 kameroje. Naivi kaimo mergina savo išgyvenimus patikėjo ją „labai užjautusiai“ kameros draugei. Kameros agentė Ona Sadauskienė-„Moskvička“ tardytojams perdavė patiklios merginos prisipažinimą palaikius ryšius su ryšininke Stase Venyte-Juo-

duke ir partizanais - desantininkais žvalgais Ryčiu ir Sakalu. Gegužės 23 dieną po ilgo čekistų tardymo nežmoniškai iškankintą merginą grąžino į kamerą. Neradusi ją „užjautosios“ kameros draugės, supratusi, jog jos prisipažinimus agentė provokatorė perdavė čekistams, gegužės 23 dieną Klementina Lieponytė, surišusi šilkines savo kojines, kameroje pasikorė...

Gegužės 15 dieną suimta partizanų ryšininkė Stasė Venytė-Juodukė MGB kameros agentei išplepėjo, jog palaikiusi ryšius su eiguliu Kazlausku-Šapalu, draugavusi su tėvūnijos vadu Petru Jurkšaičiu-Beržu...

NENUMATYTA IŠDAVYSTĖ

Papiškio-Novosmiškų eigulys Vincas Kazlauskas jau nuo 1945 metų pavasario buvo gerai pažįstamas vietinių miškų partizanams. Įgijęs vietos kovotojų pasitikėjimą Vincas Šapalo slapyvardžiu tapo gana patikimu partizanų ryšininku ir globėju. Jo žmona Antosė-Aušrinė po savo namų stogu dažnai priglausdavo ir pamaitindavo užeinančius partizanus.

Gegužės 20-osios ryte pamiškėn išėjusį Altoniškių-Papiškio eigulį Vincą Kazlauską čekistai suėmė. Stipriai sumuštas partizanų rėmėjas Šapalas, ištiktas šoko, prisipažino žinąs partizanų bunkerį. Budelių papildomai „apdorotas“ žmogelis sutiko parodyti Papiškio miške įrengtą partizano Juozo Totoraičio-Čigono bunkerį. Ypatingos skubos tvarka MGB saugumo organai organizavo bunkerio sunaikinimo operaciją.

1951 metų gegužės 20-osios vakare Kauno srities MGB čekistų ir karinio dalinio grupė, vadovaujama kapitono N. Dušanskij, apsupo Tauro apygardos štabo pareigūno Čigono bunkerį. Kareiviams pakėlus angos dangtį, požemyje nuaidėjo keli šūviai...

Karinės čekistinės bunkerio sunaikinimo operacijos vadų: LSSR MGB 2-N valdybos skyriaus viršininko pavaduotojo majoro Pavlenko, Kauno srities MGB 2-N kapitono Dušanskij ir Žemolochin, pasirašytame akte minima:

„Paėmus bunkerį, jame rasti keturi banditų lavonai. Atpažinti:

Tauro apygardos štabo Visuomeninės dalies viršininkas Juozas Totoraitis-Čigonas, gimęs 1921 metais, amerikiečių žvalgybos agentas Benediktas Trumpys-Rytis, gimęs 1919 metais, likviduoto Žalgirio rinktinės vado Tigro žmona Marija Žindžiuvienė-Tigrienė, gimusi 1916 metais, ir Zyplių ligoninės medicinos seselė Valerija Liktaraitė-Danutė, nuo 1950 metų liepos 15 dienos Šturmo tėvūnijos partizanė. Žalgirio rinktinės partizanas Petras Vengraitis-Žilvitis, gimęs 1911 metais, sužeistas, suimtas."

Akte išvardinti bunkeryje paimtų 33 daiktų pavadinimai.

Iškėlę iš bunkerio nusišovusius partizanus, moteris ir sunkiai sužeistą, be sąmonės Vengraitį- Žilvitį, kareiviai susikūrė laužą. Čia išryškėjo nežabotas čekistų - sadistų aukos kraujo troškulys: laužo liepsnoje įkaitintais virbais degino atgaivinto partizano padus ir nagus. Būdamas arti išprotėjimo ribos Žilvitis budeliams nurodė Šturmo tėvūnijos vado bunkerio vietą.

ŠTURMO TĖVŪNIJOS VADO BERŽO GRUPĖS ŽŪTIS

1951 metų gegužės 20 dieną 261 šaulių pulko 5 kuopos leitenanto Tarnovskio vadovaujama kareivių grupė, dalyvaujant MGB 4 divizijos vado pavaduotojui generolui majorui Pankin, Rūdšilio miške, 300 metrų į vakarus nuo žvyrkelio į Širvydus, apsupo Šturmo tėvūnijos vado Beržo bunkerį. Prie slėptuvės prišliaužęs kareivis per ventiliacijos angą į bunkerį nuleido specialią granatą. Dūmų troškinami partizanai, nespėję sunaikinti štabo dokumentų, veržėsi į paviršių. Pakėlęs bunkerio angos dangtį, pirmas iš bunkerio iššoko Žalgirio rinktinės vado pavaduotojas, Šturmo tėvūnijos vadas puskarininkis Petras Jurkšaitis-Beržas, gimęs 1922 metais, iš Kuro (Šlekynės) kaimo, partizanas nuo 1944 metų rudens, kautynėse pakankamai prityręs kovotojas. Tačiau prasiveržti iš priešo glaustai apsupto bunkerio nepavyko. Iššokusį iš bunkerio Beržą nukirto priešų kulkosvaidžio serija.

Paskui Beržą į paviršių lipusį 1951 metų balandžio 19 dieną nuleisto desanto žvalgą radistą Julijoną Butėną-Margį, Stėvę, gimusį

Partizanų Petro Jurkšaičio-Beržo ir Julijono Būtėno-Margio žūties vieta

1915 metais, spėjama, Biržų apskrityje, nušovė su juo nuleistas žvalgas Jonas Kukauskas-Gardenis, Dzykis. Nušovęs Margį, Jonas Kukauskas-Gardenis, iškėlęs baltą drobę, išlindo iš slėptuvės ir pasidavė.

Lietuvos SSR MGB spec. skyriaus viršininko papulkininkio Malcev rašytame akte išvardinta bunkeryje rastų 29 pavadinimų sulaužytų daiktų, suplėšytų dokumentų ir žemėlapių liekanų.

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo pulkininko Iljos Počkaj pažymoje teigiama: „1951 metų gegužės mėnesį sulaikant amerikiečių šnipą Joną Kukauską-Gardenį, Nikodemo, paėmimo aktas nebuvo surašytas“.

Po kelių „apklausų“ J. Kukauskas-Gardenis „Balandžio“ slapyvardžiu sutiko bendradarbiauti su MGB organais. Gegužės 24 dieną Jonas Kukauskas - agentas „Balandis“ MGB operatyvinių čekistų grupei perdavė Agurkiškės miške užkastus desantininkų parašiutus, radijo stotis, du vokiškus automatus, žemėlapius.

ČEKISTŲ NUKRYŽIUOTOJI

1951 metų gegužės 22 dieną Kauno srities MGB operatyviniai čekistai ir karinis dalinys Kurakampio miške, prie siaurojo geležinkelio į miško sandėlius, rado partizanų slėptuvę. Veržtamasi iš slėptuvės buvo nukauta Šturmo tėvūnijos partizanė Ona Guogaitė-Miškų Gėlė, Marčiukė, gimusi 1926 metais, iš Vilkupių kaimo. Parvežta į Šakius prikalta prie stribyno sienos.

Partizanė Ona Guogaitė-Miškų Gėlė, čekistų prikalta prie stribyno sienos, ir jos žūties vieta

1952 metų kovo 17 dienos Kauno srities MGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo papulkininkio Udeinik pasirašytoje pažymoje rašoma:

„1951 metų gegužės 20 dieną atlikus čekistinę karinę operaciją Šakių rajone buvo paimtas gyvas partizanas Petras Vengraitis, Jono, slapyvardžiu Žilvitis. Remiantis Vengraičio parodymais, Šakių rajono miške 1951 metų gegužės 21-22 dienomis buvo rasti ir likviduoti 7 bunkeriai, juose nukauti 4 banditai. Tarp jų - Žalgirio rinktinės vadas Petras Jurkšaitis-Beržas. Likviduotame bunkeryje netoli siaurojo geležinkelio į miško medienos sandėlį nukauta Ona, slapyvardžiu Miškų Gėlė. Apie šį bunkerį 1951 metų birželio mėnesį davė parodymus areštuota Jadvyga Drumelytė. Kadangi bunkeris jau likviduotas, jos parodymai neteko prasmės.“

Partizanas Daugirdas

Gilius kruvinos kovos pėdsakus Tauro apygardoje paliko Šakių krašto Bundzų kaimo partizanas, agronomas Pranas Runas. 1945 metų spalio 7 dieną žuvus LLA „Vanagų“ bataliono vadui kapitonui Jurgiui Valčiui-Lokiui, buvęs Lietuvos kariuomenės viršila, Plokščių agronomas Pranas Runas-Šarūnas suformavo Dr. V. Kudirkos par-

Pranas Runas-Daugirdas

tizanų kuopą. 1946 metų pavasarį kuopą įjungus Žalgirio rinktinės sudėtin, Pranas Runas Gintaro slapyvardžiu patvirtintas 52 kuopos vadu. 1947 metų gegužės 12 dienos Šturmo įsakymu Nr. 5 Pranas Runas-Algirdas paskirtas Žalgirio rinktinės štabo viršininku. 1948 metų rugpjūčio 23 dieną pervestas į Birutės rinktinę Rikiuotės skyriaus viršininku. Tauro apygardos vado Fausto 1948 metų spalio 8 dienos įsakymu Nr.18 Pranas Runas-Daugirdas paskirtas apygardos adjutantu.

1951 metų birželio 16 dienos popietę Tauro apygardos štabo Visuomeninės dalies viršininkas Daugirdas dienojo Meškeliūnų kaimo gyventojo Benio sodyboje. Pamatęs sodybos link artėjančią sovietų kareivių grupę vienmarškinis Pranas Runas su portfeliu rankoje iš sodybos neskubėdamas žengė Raininės miško link. „Paskui jį sekusi kareivių grupė į civilį nešaudė. Pamatęs nuo Raininės pamiškės priešais artėjančią kitą kareivių grupę, partizanas iš pistoleto nusišovė," - pasakojo pas tetą Gerdžiūnų kaime viešėjusi, tuomet buvusi trylikametė Liudvika Puidokaitė-Bakelienė.

Čekistinės karinės operacijos

Aktas

1951 m. birželio 16 d. Meškeliūnų kaimas

Mes, žemiau pasirašę Šakių MGB vyresnysis operatyvinis įgaliotinis leitenantas Balkus, spec. dalinio 1/298 leitenantas Fotin ir būrio grandinis Bušujev, sudarėme šį aktą.

1951 metų birželio 16 dieną čekistinė karinė 11 kareivių grupė (...) 16.40 valandą priėjusi prie Vinco Benio ūkio (...) pastebėjo pro

langą iššokantį nepažįstamąjį, kuris (...) bandė pabėgti. Karinė grupė jį vijosi apie 200 metrų, į orą iššovė tris šūvius. Nepažįstamasis metė kepurę ir „Parabelį“, o kitu pistoletu grasino kareiviams. Eilinis Bušujev iš rankinio kulkosvaidžio pagal mano komandą paleido šūvius į bėglio kojas. Sužeistas partizanas pistoletu į galvą nusišovė.

Paimta: pistoletas TT355, pistoletas „Parabellum“, 14 ir 21 šovinių, laikraštis „Kova“, keli banditų lapeliai...

Nukautasis atpažintas: Pranas Runas-Daugirdas, gimęs 1917 metais Bundzų kaime.

Aktą pasirašė: leitenantas Balkus, Šakių MGB operatyvinis įgaliotinis leitenantas Fotin, spec. dalinio 1/298 grandinis Bušujev.

SKIRMANTO PĖDOMIS

Kauno srities MGB valdybos 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo kapitono N. Dušanskij Plutiškių miške „nuleisto“ „Legendinio desanto“ „žvalgams“: Antanui, Juozui, Vincui ir Petrui, pagaliau pavyko užmegzti ryšį su Geležinio Vilko partizanais.

Gegužės 10 dieną Magdė Maščinskienė perdavė GVR vadui Spygliui agentės „Martos“ atneštą agentų Antano-„Tarzano“ ir Petro-„Sakalo“ laišką. Gegužės 11 dieną Antano Maščinsko agentei „Martai“ perduotame laiške „desantininkams“ Spyglys pažadėjo suvesti juos su „Stasiu“, jeigu jie atsakys į kelis klausimus. Tačiau agentams neišpildžius šio reikalavimo, susirašinėjimas porai mėnesių užstrigo.

Tik prašnekus čekistų suimtam ir MGB užverbuotam desantininkui Jonui Kukauskui-Gardeniui - agentui „Balandžiui“, susirašinėjimas pagyvėjo. Rugpjūčio 10 dieną agentė „Marta“ A.Maščinskui perdavė agentų smogikų Antano ir Petro Spygliui adresuotą laišką, siūlantį rugpjūčio 15 dieną susitikti. J.Kukauskas-Gardenis - agentas „Balandis“ patvirtino, jog Spyglio laiškai rašyti Skirmanto („Stasio“) ranka, į visus pateiktus klausimus atsakė raštu. Po ilgokai trukusių Spyglio („Stasio“) ir agento „Balandžio“ susirašinėjimų, 1951 metų rugpjūčio 15 dieną iš Kauno saugumo būstinės išburzgė agentų prisėdusi „Pobieda“. Neprivažiavus Mauručių, agentė „Marta“, smogikas

„Kranklys“ ir Jonas Kukauskas-Gardenis - agentas „Balandis“ ties Juragiais iššoko iš mašinos ir sulindo į apsauginę geležinkelio Mauručiai-Garliava eglaičių juostą. Bet partizanų atstovų nesulaukė.

Kitą rytą Pajiesio miško palaukėje jų laukė Maščinsko atvežti Spyglys ir Klajūnas. Pasiųstas Maščinskas po valandos iš Mauručių atvedė agentę „Martą“ su „desantininkais“ - smogikais „Aušra“, „Krankliu“ ir Jonu Kukausku.

„Gardenis“,- spausdamas Spygliui ranką prisistatė Jonas Kukauskas - agentas „Balandis“. „Valys“, - partizanams ištiesė ranką agentas smogikas „Kranklys“. Kukauskas ir partizanus vaidinę „desantininkai“ Spygliui ir Klajūnui įtarimo nekėlė. Sutarus rugpjūčio 24 dieną susitikti ir galutinai susitarti dėl susitikimo su Skirmantu („Stasiu“), Gardenis parašė laišką.

Tikėdami, jog „LD“ planas jau įgavo baigiamąją fazę, Lietuvos SSR MGB štabo vadai pavedė 2-N valdybos čekistams parinkti Gardenio ir Skirmanto susitikimo vietą. MGB 2-N valdybos vyresnysis įgaliotinis vyr. leitenantas V. Staškevičius-„Tarzanas“ ir agentai smogikai „Aušra“ su „Krankliu“, pasikvietę Šališkių girininkijos eigulį Juozą Makauską, parinko susitikimo vietą Girininkų I kaimo Navyngirės pamiškėje.

SKIRMANTO ŽŪTIS

1951 metų rugsėjo 4 dienos vakare Geležinio Vilko rinktinės vado Spyglio partizanų Lakštingalos, Klajūno ir Pipiro lydimas Skirmantas atėjo į Pabartupio kaimą. Prie Žemaičio sodybos juos pasitiko Maščinskas ir Kukausko atstovas „Aušra“ - agentas Juozas Rimavičius-„Aitvaras“. J. Lukša-Skirmantas ir Spyglys atidžiai patikrino „Aitvaro“ amerikonišką striukę, ginklus ir šovinius. Ir „Aitvaro“ atsakymas, kodėl pasirinkta būtent ta susitikimo vieta, buvo pakankamai logiškas.

Visiškai sutemus, dulkiant smulkiam lietui, Skirmantas su grupe, dar nepriėję susitikimo vietos, sustojo. Skirmanto pasiųstas „Aitvaras“ nunešė Gardeniui jo raštelį. „Aitvaro“ atneštas Kukausko atsakymas Skirmantui abejonių nekėlė.

Palikę Spyglį, Klajūną ir Pipirą kiek atsilikus dengti užnugarį, Skirmantas žengė paskui priekyje einantį „Aitvarą“. Kairėje kelių metrų atstumu - Povilas Pečiulaitis-Lakštingala.

Likus keliems metrams iki susitikimo vietos, Skirmantas šūktelėjo: „Dzyki, tu čia!?“ - Kukauskas tylėjo. Spengianti tylos akimirka... „Išdavystė“ - persmelkė mintis... Ir instinktyviai Skirmanto pirštas nuspaudė automato, nukreipto į vedlio „Aitvaro“ nugarą, gaiduką... Nuaidėjo pratisa automato serija... Lyg aidas nuaidėjo ir krūmuose pasaloje laukiančių agentų smogikų: Chainausko-„Kranklio“ ir leitenanto Vytauto Staškevičiaus-„Tarzano“ automatų šūvių serijos. Paskutiniai Skirmanto šūviai buvo kiek pavėluoti. Vedlys „Aitvaras“ - „Aušra“ spėjo atšokti ir nuvirsti į šalia kerojusius kiečius bei išstypusias dilgėles...

MGB agentų smogikų grupė, remiama daugiau nei pusės tūkstančio „nenugalimosios“ armijos kareivių, aklo susišaudymo su keliais nematomais partizanais metu šventė „pergalę“.

Pagyrūniškos kovinės čekistinės operacijos metu Lietuvos laisvės kovos sąjūdis neteko vieno pagrindinių pasipriešinimo rytų okupantams vadų - partizanų majoro Juozo Lukšos-Skirmanto, Daumanto.

Partizano Barsuko žūtis

Jurgis Brazaitis, gimęs 1905 metais Veiverių valsčiaus Girininkų II kaime, žemdirbių sūnus, baigęs Veiverių progimnaziją, tarnavo Lietuvos kariuomenės Mokomojoje kuopoje. Jaunesnio puskarininkio laipsniu paleistas į atsargą. Paskutiniais Lietuvos nepriklausomybės metais Jurgis dirbo Valstybės saugumo tarnautoju. Vokiečių okupacijos metais tarnavo policijoje. Rusams išvijus vokiečius, nuo 1945 metų pavasario Jurgis Brazaitis Barsuko slapyvardžiu kovojo prieš okupantus Birutės-Žalgirio rinktinių partizanų gretose.

1949-1951 metais Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizanas Barsukas slėpėsi Šališkių, Girininkų, Kūjagalvių, ir Žiemkelio miškuose ir pas pamiškių ūkininkus.

Nukovus Juozą Lukšą-Skirmantą, MGB kovinės pajėgos visą rudenį kruopščiai krėtė Pažėrų-Garliavos-Veiverių apylinkių miškus.

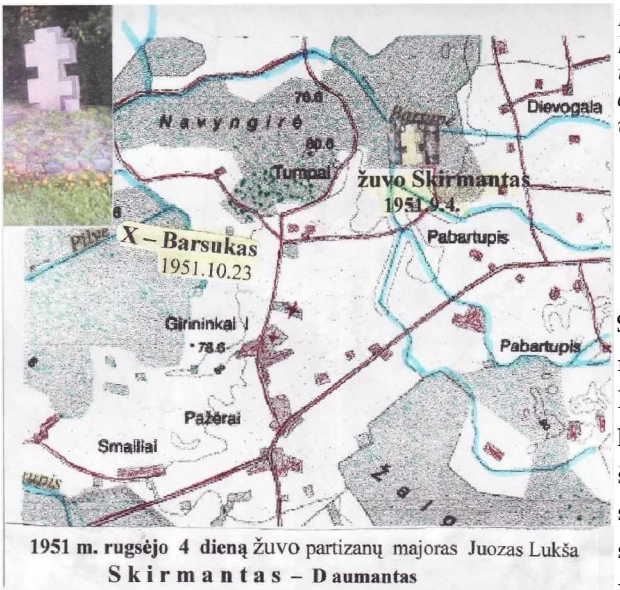

Partizanų Juozo Lukšos-Skirmanto ir Jurgio Brazaičio-Barsuko žūties vieta

Šališkių girininkijos eiguliui Juozui Makauskui pranešus, 1951 metų spalio 23 dieną sovietų karinės pajėgos blokavo Girininkų miško Genevičiaus eiguvos 138 kvartalą. Šokantį per kvartalinę liniją Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizaną Jurgį Brazaitį-Barsuką nukovė pasaloje sugulę MGB kareiviai.

Partizanai Kučinskai

Prienų rajono Birštono valsčiaus Škėvonių kaime, 16 ha ūkyje, Juozo ir Onos Kučinskų šeimoje augo gausi šeimyna. Sūnūs Jonas, gimęs 1906 metais, ir Jurgis, gimęs 1915 metais, Lietuvos kariuomenėje išsitarnavo puskarininkių laipsnius. 1940 metų birželio 15 dieną bolševikinės Rusijos armijos daliniams okupavus Lietuvą ir kariuomenę pervedus į Raudonosios armijos teritorinį 29 šaulių korpusą, puskarininkiai Jonas ir Jurgis Kučinskai buvo paleisti į atsargą.

Pirmosios sovietų ir vokiečių okupacijos metais Jonas kartais padėdavo tėvų ūkyje. Jurgis dirbo Prienų šilo Mačiūnų eiguvos eiguliu.

1944 metų rudenį sovietams vėl „išvadavus“ Lietuvą, broliai pradėjo slapstytis. Netrukus Jonas susitiko su Prienų šilo Geležinio Vilko

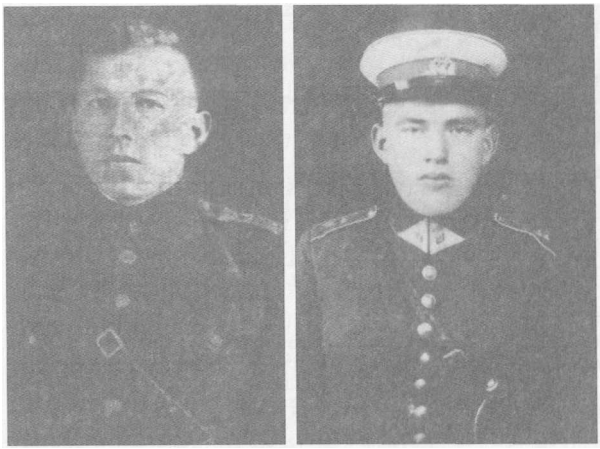

Partizanai broliai Kučinskai: Jonas-Spyruoklis ir Jurgis-Genys

8 kuopos partizanais ir Spyruoklio slapyvardžiu papildė jų gretas.

1945 metų pradžioje eilinės NKVD dalinių akcijos - vyrų gaudynių metu „žaliakepuriams" sugavus brolius Antaną, Albiną ir Joną, Petras, gimęs 1923 metais, Tylos slapyvardžiu įstojo į brolio skyriaus vado Spyruoklio partizanų grupę.

Po „apmokymų" vežami į frontą „vaduoti Berlyną" broliai Jurgis ir Albinas su keliais likimo draugais, išlaužę traukinio vagono lentas, pabėgo. Antanas, gimęs 1911 metais, buvo nuteistas.

Grįžęs į Škėvonis ir radęs nusiaubtą tėviškę, Jurgis, gimęs 1915 metais, Genio slapyvardžiu priimtas į partizanus, perėjo į Dešinio vadovaujamą Kęstučio kuopą. Albinas, gimęs 1924 metais, tapo brolių partizanų ryšininku. 1946 metų balandžio 4 dieną Albiną, einantį susitikti su broliu Spyruoklių, pasekė Birštono stribai ir Prienų šile, prie Naravų kaimo, nušovė.

1946 metų rugsėjo 6-osios ryte Giniūnų kaime, Jurgio Petraičio alksnyne, MGB karinis dalinys apsupo Geležinio Vilko rinktinės Kęstučio kuopos bunkerį. Atkakliose kautynėse, iššokęs su čekų „Bruno" kulkosvaidžiu, pirmas žuvo Vincas Morkūnas-Audra iš Mačiūnų kaimo. Kiek toliau pievutėje nutilo nukauto Vinco Gerulio-Tvoros įkaitęs rusiškas „Degteriov" kulkosvaidis. Iš bunkerio iššokęs ir žengęs kelis žingsnius priešo nukautas krito skyriaus vadas puskarininkis Jurgis Kučinskas-Genys.

MGB agentūrinėje byloje Nr. 36/45 įrašyta: „Prienų MGB vir-

šininkas papulkininkis Vorošilov generolui majorui Bartašiūnui raportavo: 1946 metų rugsėjo 6 dieną mūsų agentų Andrejev ir „Tigro“ pranešimu, Giniūnų kaime, 6488 kvartale, rastas bunkeris. Automatų ir granatų ugnimi partizanai pasipriešino. Kautynių metu visi trys smogikai: Vincas Gerulis-Tvora, Jurgis Kučinskas-Genys ir Morkūnas (vardas nenustatytas) - sunaikinti“.

1945 metų spalio 30 dieną įkūrus Geležinio Vilko rinktinę, iš Prienų šile ir Balbieriškio miške bei apylinkėse veikusių partizanų grupių buvo suformuota Mindaugo kuopa. Kuopos vadu buvo paskirtas buvęs Balbieriškio policijos viršininkas Kazimieras Degutis-Raginis, Liekana, gimęs 1909 metais. 1946 metų balandžio mėnesį Mindaugo kuopa Lietuvos kunigaikščio Vaidoto grupės pavadinimu buvo įjungta į Dzūkų rinktinę. 1946 metų birželio 13 dieną žuvusį grupės vadą Raginį pakeitė buvęs 2 Birutės ulonų pulko puskarininkis Juozas Petraška-Patrimpas. Būrio vadas puskarininkis J.Kučinskas-Spyruoklis paskirtas grupės vado pavaduotoju. 1947 metų rugpjūčio 11 dieną MGB daliniams Punios šile sunaikinus Dzūkų rinktinės štabą ir suėmus Patrimpą, 1947 metų rugsėjo 10 dieną Kunigaikščio Vaidoto grupės vado pareigas perėmęs Spyruoklis su keliais grupės partizanais slėpdavosi Balbieriškio valsčiaus Žiegždrių kaime, asmeninės ryšininkės Marijos Nykštaitytės sodyboje. Prieš pat 1948 metų šv. Kalėdas Spyruoklis su vyrais kambaryje prie krosnies pakuros įrengė bunkerį 3-4 asmenims.

Prienų apskrities MGB viršininkas majoras Ševčenko 1948 metų rugpjūčio 1 dienos suvestinėje LSSR MGB ministrui generolui majorui D. Jefimov rašė: „Tauro apygardos Geležinio Vilko partizanų rinktinės štabo ir atskirų būrių veiklai sekti ir likviduoti užvestos agentūrinės bylos:

Agentūrinė byla Nr. 470 „Klajokliai“ - Kunigaikščio Vaidoto grupė, vadas Spyruoklis ir 7 partizanai. Nuo šios dienos Vaidoto grupės vado Spyruoklio ir partizanų veiklos sekimui MGB štabas pastoviai verbavo agentus ir slaptus informatorius.“

1950 metų pradžioje Kunigaikščio Vaidoto grupę pervedus

Kęstučio tėvūnijos sudėtin, vadu paskirtas Spyruoklis. 1951 metų gegužės 11 dieną žuvus Dzūkų rinktinės vadui Vincui Ambrazevičiui-Balandžiui, nuo gegužės 23 dienos rinktinės vadu buvo paskirtas Spyruoklis, pakeistu slapyvardžiu - Tautmylis.

1950 metais Simno MGB užverbavo Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos ryšininką Bronių Baranauską - agentą „Smielyj", kuris per brolį agentą „Čižik" palaiko su mumis ryšius", - gyrėsi čekistai... Kęstučio tėvūnijos būrio vado Dėdės, Granito ryšininko agento „Čižik" pranešimu, 1951 metų gegužės 11 dieną Balkūnų kaime Prano Kairio sodyboje buvo nukauti Kęstučio tėvūnijos būrio vadas J. Kuzmickas-Ąžuolas ir partizanas Albinas Germanavičius-Gintaras.

1951 metų birželio 19 dieną MGB agentų „Smielyj" ir „Čižik" išduoti Balbieriškio miške žuvo Spyruoklio grupės partizanai Žemaitis ir Trenksmas.

1950 metų pavasarį Antanas Petrikonis su Kęstučio tėvūnijos partizanais Jūreiviu ir Lakūnu tėvo namuose įsirengė slėptuvę. 1951-ųjų pavasarį į slėptuvę vyrai priėmė ir tėvūnijos štabo viršininką Albiną Nedzinską-Jovarą. Vasarą slėptuvėje gydėsi sužeistas naujokas Česlovas Juškelis-Gintaras. Rudeniop apgijęs Gintaras ir Jovaras išlydėjo kelias dienas pas juos viešėjusį Dzūkų rinktinės vadą Tautvydą. Rugsėjo 17 dieną grįždamas į slėptuvę Jovaras gyvas pateko į emgebistų nagus. „Geležinio Felikso" palikuonių spec. čekistų apdorotas ir užverbuotas A. Nedzinskas - agentas „Svajūnas" pradėjo niekšišką išdaviko veiklą. 1951 metų pabaigoje ir 1952-ųjų pradžioje aktyviai veikiant MGB agentams: „Svajūnui", Babarskui-„Garsui" ir Dabulevičiui-„Miškui", Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanų gretos smarkiai išretėjo.

1951 metų spalio 6 dieną MGB daliniui apsupus Miroslavo valsčiaus Močikėnų kaimo gyventojo Petrikonio sodybą, veržDamiesi iš slėptuvės žuvo Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos 3 grandies partizanai: Antanas Griškonis-Jūreivis iš Miroslavo valsčiaus Semeniškių kaimo ir Vincas Jančiukas-Lakūnas iš Miroslavo apylinkės.

Buvusio Kęstučio grupės partizano A. Nedzinsko-Jovaro - agento „Svajūno" nurodymu, 1951 metų lapkričio 19 dieną MGB karinės pajėgos, suradusios apsupo Sabalėnų (Barkūniškio) miške įrengtą

Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės štabo bunkerį. VeržDamiesi iš požemio žuvo Dzūkų rinktinės vadas leitenantas Jonas Kučinskas-Tautmylis, Spyruoklis, Kęstučio tėvūnijos būrio vadas Juozas Marčiulionis-Dėdė, Granitas, eilinis partizanas Česlovas Juškelis-Deimantas ir štabo ryšininkė Ieva Žiedelevičiūtė-Marytė.

Spyruoklio brolis Petras-Tyla, gimęs 1923 metais, kovą prieš okupantus pradėjo 1945 metų žiemą Prienų šile, įstojęs į Geležinio Vilko rinktinę. Kelių kautynių dalyvis Tyla per septynerius kovos metus buvo tik keliskart lengvai sužeistas.

1952 metų gruodžio 12-osios naktį Miknonių kaime į Petronės Stadalienės sodybą atėjo Kęstučio tėvūnijos vadas Aidas ir trys partizanai: Bijūnas, Jonas ir Tyla. Švintant pro trobos langą pamatę du ginkluotus vyrus Aidas su Bijūnu išėjo į lauką. Palikęs Bijūną lauke sargyboje, Aidas atėjusius partizanus Garsą ir Mišką pakvietė į trobą... Virtuvėje šeimininkės dukrai Salomėjai ruošiant pusryčius, partizanai su svečiais aptarinėjo tėvūnijos padėtį.

Staiga prie durų stovėjęs Garsas - agentas „Drąsuolis“ paleidęs automato seriją nukovė Kęstučio tėvūnijos vadą Vytautą Stanaitį-Aidą, gimusį 1924 metais Gudelių valsčiaus Budninkų kaime. Petrą Kučinską-Tylą nušovė Jonas Dabulevičius-Miškas - agentas „Aras“. Tik prieš mėnesį priimtas į partizanus Juozas Vitkauskas nusišovė pistoletu į smilkinį. Pravėrus; lauko duris Leoną Kazlauską-Bijūną, gimusį 1930 metais, iš Gudelių valsčiaus Rundėnų kaimo, nukirto Stasio Babarsko-Garso - agento „Drąsuolio“ automato šūviai.

Partizanų Antano Griškonio-Jūreivio ir Vinco Jančiuko-Lakūno žūties vieta

Punios Kunigaikščio Margio tėvūnijos vado žūtis

Jonas Beinaravičus, gimęs 1926 metais Birštono valsčiaus Panemunės kaime, 1945 metų pavasarį pasitraukęs iš Prienų „Žiburio“ gimnazijos, kovą prieš rytų okupantus ir stribus pradėjo Punios Kunigaikščio Margio vado pavaduotojo Mykolo Bandonio-Tauro grupėje, veikusioje Alytaus, Birštono, Butrimonių, Jiezno ir Stakliškių valsčiuose.

Apie partizano Vėjo nuoseklią veiklą duomenų nerasta. 1952 metų vasario 16 dieną Janonių kaime Talačkų sodyboje žuvus Motiejui Jaruševičiui, Margio tėvūnijos vadu buvo paskirtas puskarininkis Jonas Beinaravičius-Vėjas.

1952 metų balandžio 4-osios popietę tėvūnijos vadas Vėjas ir partizanas Genys paprašė Trakelių kaimo vaikiną Antaną Klinavičių pavėžėti juos į kitą Nemuno pusę parsivežti maisto. Partizanų rėmėjui Antanui pasikinkius į rogutes sartį, partizanai suvirto į rogutėse įmestą gniūžtę šieno ir išvažiavo į paskutinę savo kelionę. Dar tvirtu, neiškorijusiu Nemuno ledu pervažiavęs į kitą krantą, žiemą suvažinėtu griovos šlaito keliuku važelis pakilo į ūkininko Mažeikos kalną. Mažeikos ūkio trobesių priedangoje pasaloje sugulę Alytaus MGB 34 motopulko emgebistai ir stribai, pamatę iš

Punios Kunigaikščio Margio tėvūnijos vadas Jonas Beinaravičius-Vėjas ir jo žūties vieta

pakalnės pakilusias roges, į pravažiuojančius partizanus paleido kelias „Degteriov“ kulkosvaidžio ir automatų serijas. Pirmas okupantų šūvių nukautas iš rogių išvirto vežikas Antanas Klinavičius. Šūvių išgąsdintas sartis su rogutėse prigulusiais partizanais šuoliais pasinešė kaimo link. Tačiau dar kelias dešimtis metrų nušuoliavęs pašautas suklupo. Iš rogių iššokę partizanai atsišaudydami traukėsi artimiausio ūkininko Žvaliausko sodybos link. Nepasiekusius ūkio trobesių abu partizanus nukirto sutelkta okupantų ir stribų ginklų ugnis.

Nukautų partizanų Jono Beinaravičiaus-Vėjo, Prano Kupčiūno-Genio, gimusio 1927 metais, iš Alytaus valsčiaus Panemuninkų kaimo, ir Antano Klinavičiaus palaikus „išvaduotojai“ nusivežė į Alytų.

Taip žuvo šeštasis „Žiburio“ gimnazijos 1944 metų 5 laidos moksleivis, mano bendraklasis, Kunigaikščio Margio tėvūnijos vadas puskarininkis Jonas Beinaravičius-Vėjas.

KABELIS - AGENTAS „VARIAGAS“

Vilkaviškio rajono Smalnyčėnų kaime, nedideliame 10 ha ūkyje, 1924 metais gimė Albinas Valeras Bieliūnas. 1944 metų rudenį Sūduvos kraštą okupavus sovietams, Albinas buvo paimtas į sovietų kariuomenę. Kovėsi su vokiečiais, apdovanotas medaliu „Už pergalę prieš Vokietiją“.

1945 metų vasarą A. Bieliūnas gavęs atostogų atvyko į tėviškę ir į armijos dalinį negrįžo. Tėviškėje Antano Bieliūno sodyboje tuomet lankydavosi Tauro apygardos Vytauto rinktinės partizanai. 1947 metų sausio 9 dieną Albinas Bieliūnas įstojo į Vytauto rinktinės 2 kuopos partizanų gretas. Kabelio slapyvardžiu prisiekęs Valeras Albinas Bieliūnas buvo paskirtas į 2 būrį eiliniu kovotoju. Karo pabaigoje Rytprūsių fronte „uostęs“ parako Valeras-Kabelis buvo drąsus ir aktyvus kovotojas. 1947 metų sausio 12 dieną įkūrus Kęstučio rinktinę, buvo paskirtas 71 kuopos žvalgybininku.

1947 metų Kūčių dieną pas kaimyną Ferensą viešėjusį jo tėvą Antaną Bielūną, gimusį 1888 metais, nušovė MGB kareiviai, motiną suėmė.

Kęstučio rinktinės vado Jono Brazio-Klajūno 1948 metų lapkričio 15 dienos įsakymo Nr. 5 § 5 Kabelis buvo paskirtas 71 kuopos vadu. 1949 metų kovo mėnesį išformavus Kęstučio rinktinę, Kabelis liko Vytauto rinktinės Kęstučio tėvūnijos vadu.

1952 metų sausio 3 dieną Kabelis su Skirgaila atėjo pas Vilkaviškio rajono Šilbalių kaimo gyventojus Bieliauskus. Sodyboje jų laukė partizanus vaidinę MGB agentai smogikai: „Ira“, „Klevas“ ir „Pilietis“. Tik pasisveikinus, vienas iš jų automato buože netikėtai smogė Kabeliui į sprandą, kiti du automatų šūviais nukovė Albiną Naviką-Skirgailą ir sodybos šeimininką Antaną Bieliauską.

Suimtas A.V. Bieliūnas-Kabelis jau per pirmus tardymus čekistams nurodė „banditų“ slėptuvių vietas ir ryšius. Sausio 10 dieną kartu su dviem smogikais broliais Jonu ir Broniumi Baranauskais nuvedė kagėbistus į Pajevonio valsčiaus Trilaukio kaimo sodybą, parodė buvusią savo kovos draugų, Kęstučio tėvūnijos partizanų slėptuvės vietą. Slėptuvėje priešo apsupti žuvo:

Pranas Ruseckas-Drugys, Žirnis, gimęs 1919 metais Šilavoto valsčiaus Vartų kaime, partizanas nuo 1944 metų;
Gintautas Navicka-Dudutis, Benius, gimęs 1925 metais Bartninkų valsčiaus Grajauskų kaime, partizanas nuo 1945 metų;
Bronius Bobinas-Patrimpas, gimęs 1921 metais Šibalių kaime;
Jonas Misiukevičius-Arūnas, Špokas, gimęs 1927 metais Liubavo valsčiaus Beviršių kaime, partizanas nuo 1950 metų;
Bronius Gataveckas-Verpetas iš Kybartų.

* * *

Sausio 12 dieną visiškai palaužtas Kabelis tapo išdaviku - MGB agentu smogiku „Variagu“ ir įskundė 66 partizanus, ryšininkus ir rėmėjus.

LSSR valstybės saugumo ir MGB štabų vadų suformuota čekistų ir užverbuotų agentų smogikų grupė pradėjo aktyviai veikti Kalvarijos, Bartninkų ir Keturvalakių valsčiuose. MGB operatyvinis skyrius kiekvienai šios „partizanų“ apsišaukėlių grupės veiklos operacijai parengdavo detalius planus, įrengė kelias fiktyvias partizanų slėptuves.

MGB užverbuotas Kabelis - agentas „Variagas“, sužinojęs apie jo veiklos ribose pasirodžiusią jam nežinomų partizanų grupę, nusprendė su jais susitikti. Sausio vidury Kabelis-„Variagas“, susitikęs su šia grupele, pasiūlė MGB užduotis vykdyti bendrai.

1952 metų sausio 21-osios naktį į Keturvalakių valsčiaus Patilčių kaime MGB įrengtą fiktyvią slėptuvę Lukoševičiaus sodyboje Kabelio-„Variago“ pakviesti atėjo Vytauto rinktinės vadas Vidmantas ir keturi partizanai. Sodybos pastatuose pasislėpę „partizanai“ - smogikai laukė sutarto signalo.

Manoma, jog tik sutikęs svečius Kabelis tinkamu momentu pistoleto šūviu nušovė partizaną Antaną Grikietį-Vidmantą, Slapuką, gimusį 1925 metais, iš Pilviškių valsčiaus Dumčių kaimo.

Pasaloje lindėję „partizanai“ - smogikai pirmųjų šūvių ugnimi nukirto likusius: štabo Visuomeninės dalies viršininką Juozą Kmieliauską-Aitvarą, Napoleoną, gimusį 1922 metais, iš Kalvarijos valsčiaus Pasūduonio kaimo; prityrusį partizaną, buvusį 4 kuopos vadą, rinktinės štabo viršininką Feliksą Čerešką-Karvelį, gimusį 1912 metais, iš Brazavo kaimo; ir štabo narius: Praną Daubarą-Liūtaširdį, gimusį 1932 metais, bei Praną Kemeraitį-Taurą, gimusį 1928 metais, iš Kalvarijos valsčiaus Trivaravo kaimo, 1950 metų vasarą pabėgusį iš sovietų armijos pas partizanus.

Anot LSSR saugumo komiteto pirmininko K.Liaudžio 1954 metų rudenį pasirašytos agento Albino Valero Bieliūno-„Variago“ charakteristikos, „Vidmantą-Slapuką nušovęs pats Kabelis-„Variagas“ čekistų dovanotu pistoletu.“

* * *

1952 metų pavasarį, po Albino Valero Bieliūno-„Variago“ išdavysčių, Vytauto rinktinės tėvūnijose partizanų liko vienetai. Ąžuolo tėvūnijoje liko tik keturių Algimanto Rutkausko-Miškinio partizanų grupelė.

Partizanas Algimantas Rutkauskas kovą prieš rytų okupantus Sakalo slapyvardžiu pradėjo 1945 metų pavasarį Suvalkų trikampyje, Lenkijoje, brolio Bonifaco-Apuoko partizanų grupėje. Tuo metu Suvalkų krašte jaunesnysis puskarininkis Adolfas Valenta-Ožys su-

formavo lietuvių partizanų grupę. Sakalas su Ožio grupės partizanais, prasmukę pro sovietų „Geležinės uždangos“ pasienio užkardas, dažnai ateidavo į Lietuvą. 1945 metų rugpjūčio 15 dieną įkūrus Tauro apygardą Ožio vadovaujama grupė iš Lenkijos persikėlė į Liubavo apylinkes ir suformavo Vytauto rinktinės 4 kuopą. 1946 metų pavasarį grįžęs į Lietuvą Algimantas Rutkauskas-Sakalas Miškinio slapyvardžiu papildė 4 kuopos kovotojų gretas.

1947 metų birželio 10 dieną „Panerių“ slėptuvėje žuvo 4 kuopos vadas Sergijus Bendaravičius-Špokas. Vietoje jo nuo birželio 15 dienos 4 kuopos vadu buvo paskirtas drąsus ir aktyvus partizanas Algimantas Rutkauskas-Miškinis.

Apygardos vado pulkininko Žvejo 1947 metų rugpjūčio 9 dienos įsakymu Nr. 25 vasarą baigusiam puskarininkių apmokymų I laidą A. Rutkauskui-Miškiniui suteiktas jaunesniojo puskarininkio laipsnis. Šias pareigas Miškinis vykdė iki 1949 metų vasaros. Nuo 1949 metų gegužės 25 dienos Miškinis vadovavo Vytauto rinktinės Gedimino tėvūnijos partizanams. 1951 metų vasario 6 dieną Liudvinavo valsčiaus Trobiškių kaime žuvus Ąžuolo tėvūnijos vadui Juozui Traskauskui-Jūreiviui, tėvūnijos vadu buvo paskirtas viršila Algimantas Rutkauskas-Miškinis.

Paskutinės Kabelio išdavysčių aukos

Angelė Senkutė gimė 1921 metais Šunskų valsčiaus Tursučių kaime, 25 hektarus žemės dirbančių ūkininkų šeimoje. Baigusi Kauno karmelitų medicinos seserų kursus, nuo 1943 metų dirbo Marijampolės ligoninėje chirurgų grupėje. Sovietams vėl užgrobus Sūduvos kraštą ir prasidėjus partizanų pasipriešinimui, teikė partizanams žaizdų aprišimo paketus, vaistus. Dalyvaudama sudėtingose chirurginėse operacijose medicinos seselė Angelė įgijo vertingos patirties, ruošėsi atsakingai gydytojo chirurgo profesijai. Drąsi, energinga medikė su medicinos sesele Domicėlė Dičpinigaityte-Laimute, 1946 metų vasarą Pagraižio girioje žuvusia su GVR vado Žiedo grupe, ne kartą padėjo iš ligoninės pasitraukti čekistų atvežtiems, jau sveikstantiems partizanams.

1945 metų žiemą pas partizanus pasitraukusi A.Senkutė-Aušrelė netrukus paskirta Vytauto rinktinės štabo Sanitarijos skyriaus viršininke. Partizanų daktarė Aušrelė ne tik gydė sergančius kovos brolius, bet atlikdavo ir sudėtingesnes operacijas. 1947 metų pavasarį partizanui Juozui Traskauskui-Jūreiviui amputavo nušalusius rankos pirštus.

1952 metų vasarą nutrūkus ryšiui su štabu daktarė Aušrelė gavo Kabelio raštelį - kvietimą susitikti. Birželio 23-iosios naktį atėjusią į Laibikių kaimo gyventojos Šolienės sodybą pasitiko išdavikas Kabelis su dviem palydovais. Pasirinkęs išbandytą MGB agento smogiko veiklos metodą „Variagas“, prisistatęs Vytauto rinktinės „vadu“, įkalbėjo daktarę eiti į „štabo“ bunkerį pas „susirgusį partizaną“. Vedama į MGB agentų smogikų provokacijoms įrengtą bunkerį, instinktyviai pajutusi ruošiamą susidorojimą, Aušrelė ryžosi bėgti. Einant pro pušynėlį staiga pašokusią ir tolstančią nuo smogikų grupės Angelę Senkutę-Aušrelę akylus budeliai nušovė.

Ilgiausiai išsilakė gana atsargus Vytauto rinktinės vado adjutantas Pijus Degutis-Kęstutis, gimęs 1900 metais. Grįžęs iš Argentinos gyveno Gintautų kaime, tėviškėje. 1948 metų rugsėjo 16 dieną brolio sodyboje žuvus Kaributui ir Gegužiui, Pijus Degutis Kęstučio slapyvardžiu tapo Vytauto rinktinės kovotoju. 1950 metų balandžio mėnesį rinktinės vadas Neptūnas Pijų pasirinko savo adjutantu.

1952 metų pavasarį Kęstutis slapstėsi Šunskų ir Blandžių miškuose. Birželio 26 dieną Kabelis-„Variagas“ su dviem palydovais atėjo į Pakušinės kaimo gyventojos Šlekienės sodybą. Kęstutis, pažinęs Kabelį, išlindo iš po krosnimi įrengto bunkerio. Kabelio-„Variago“ kviečiamas Pijus Degutis-Kęstutis, patikėjęs „vado“ siūlymu, sutiko pereiti į saugesnį „štabo“ bunkerį. Kiek nutolus nuo Šlekienės namų, einant pamiške agento „Variago“ palydovai smogikai Pijų Degutį nušovė.

Partizanų Angelės Senkutės-Aušrelės ir Pijaus Degučio-Kęstučio žūties vieta

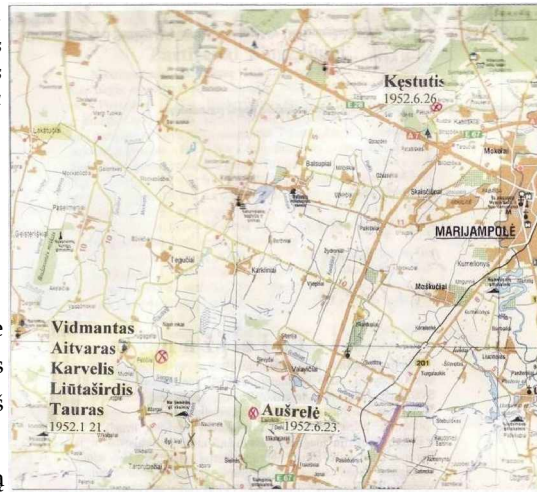

Po dviejų mėnesių, rugpjūčio 19 dieną, Kupreliškių kaime žuvo partizanas Jonas Žukauskas-Garnys iš Kuprių kaimo. 1951—1952 metų žiemą Ąžuolo tėvūnijos kariai: Miškinis, Deimantas, Inkaras ir Kolumbas slėpėsi Vyšnialaukio kaime pas Petrą Adomaitį įrengtoje slėptuvėje.

Pavasarį, gegužės pradžioje, grupės partizanas Juozas Sasnauskas-Kolumbas iškeliavo į Amalvos ežero palias pas jam žinomą Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininką Vitą Liutvinską. Liutvinskas prižadėjo Kolumbo pasiūlymą susitikti su Dešinio tėvūnijos partizanais perduoti vadui Karaliūnui. Grįžęs Kolumbas informavo Miškinį apie galimybę palaikyti ryšį su Dešinio partizanais. Netrukus pas Liutvinską atvykęs Kolumbas su Deimantu rado Karaliūno raštelį, siūlantį sutartu laiku grupėms susitikti.

Gegužės viduryje Miškinio grupė atėjo į Amalviškių kaimą. Vitas Liutvinskas nuvedė juos į pelkes prie Amalvos ežero. Netrukus iš kitos ežero pusės valtimi atplaukė penki Dešinio tėvūnijos partizanai: Karaliūnas, Dėdė, Klajūnas, Smauglys ir Sūnus. Tris dienas Miškinis, Deimantas, Inkaras ir Kolumbas viešėjo pas Geležinio Vilko partizanus. Dešinio ir Ąžuolo tėvūnijų vadai ir jų palydovai aptarė bendros koordinuotos veiklos galimybes.

Sutarę slaptažodį - šaukinį ir nutarę ateityje palaikyti nuolatinį ryšį, grupės išsiskyrė.

* * *

Sugrįžusius iš Geležinio Vilko rinktinės Miškinio vyrus aplankė Kabelio siųstas tarpininkas. Jis Miškiniui pranešė, kad žuvus Vytauto rinktinės vadui Vidmantui vadu paskirtas Kęstučio tėvūnijos vadas Bieliūnas-Kabelis kviečia Miškinį susitikti. Gegužės 20-osios naktį Ąžuolo tėvūnijos vyrai, atėję į Laibikių kaimo ūkininko sodybą, susitiko su nepažįstamų vyrų lydimu Kabeliu. Kviečiamas eiti į „vadavietės“ bunkerį Miškinis atsisakė, tačiau po ilgų įkalbinėjimų ir svyravimų sutiko. Abi grupės atėjo į čekistų parinktą sodybą. Vieną savo palydovą Kabelis-„Variagas“ paliko lauke sargyboje, kiti nusileido į MGB čekistų įrengtą slėptuvę.

Pusvalandį „pasitarus“ Kabelis kitą savo palydovą pasiuntė į viršų atnešti ką nors užkąsti. Nesulaukęs su maistu grįžtančio pasiuntinio, Kabelis-„Variagas“ nusikeikė: „Kur gi po velnių dingo tas žioplys!?“ ir išlindo iš bunkerio.

Pasaloje laukę Kauno srities MGB operatyvinės grupės čekistai, vadovaujami 2-N skyriaus viršininko majoro Oleiniko ir vyresniojo leitenanto Jono Jociaus, per pravirą bunkerio angą vidun įmetė dujinę granatą. Dūmų troškinami partizanai Petras Burnelis-Inkaras, Juozas Sasnauskas-Kolumbas ir tėvūnijos vadas Algimantas Rutkauskas-Miškinis neteko sąmonės. Tėvūnijos vado adjutantas Petras Juknelis-Deimantas spėjo nusišauti.

Iškelti į paviršių surišti: vadas Miškinis, eilinis Inkaras ir skyriaus vadas Kolumbas, atgavę sąmonę, išbudo tik sumesti į amerikonišką „Študbekerį“.

Šūviai Varnabūdės miške

1952 metų sausio pabaigoje Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanai, grandies vado Ąžuolo kovotojai, Sasnavos valsčiaus kolūkyje maistui rekvizavo kelis jaunesnius gyvulius. Atvarę į Beržinbūdės ir Klevinės kaimų gyventojų kiemus, partizanai paprašė rėmėjus Savulį ir Stiklių, kiek pašėrus, gyvulius paskersti ir susūdyti partizanų maistui.

Nors kolūkiečiai ir slėpė nuostolius, tačiau Marijampolės MGB agentas „Gervė“, suuodęs apie partizanų įvykdytą akciją, greitai informavo Marijampolės MGB štabo „krikštatėvius“. Skubiai suformuota MGB čekistų operatyvinė grupė su pasieniečių karinės įgulos kareivių būriu išvyko į nurodytą vietą. Krėsdami Klevinės, Beržinbūdės ir Smalinyčios kaimų gyventojų sodybas čekistai iš įbaugintų kaimiečių sužinojo, jog Varnabūdės miške įrengtoje stovykloje slepiasi grupė partizanų.

Sausio 29-osios naktį Varnabūdės pamiškėse buvo sutelktos jungtinės Marijampolėje ir Prienuose dislokuotų 353 šaulių pulko 1 ir 2 batalionų pajėgos. Ankstų sausio 30-osios rytą prasidėjo, emgebistų terminu, karinė čekistinė operacija. Dviejų batalionų karinis junginys glausta grandine - kareivis prie kareivio - užblokavo nurodytą Varnabūdės miško kvartalą.

Kruopščiai krėsdami tankesnes miško vietas Marijampolės MGB operatyvinės grupės vado pavaduotojo kapitono Tichomirov čekistai aptiko suplėšytų popierių skiautes. Netrukus tankiuose krūmuose surado gerai užmaskuotą partizanų stovyklą. Tačiau sargybiniui laiku pastebėjus artėjantį priešą, partizanai spėjo iš stovyklos pasitraukti. Bet iš užblokuoto miško kvartalo vyrams be kautynių pasitraukti nepavyko. Kautynėse su amerikietiška kiaulienos „tušonka“ atšertų, gerai apmokytų emgebistų grupuote žuvo Dešinio tėvūnijos Ąžuolo grandies partizanai:

Kazimieras Kurtinys-Ąžuolas, gimęs 1922 metais, grandies vadas;

Kazimieras Popiera-Gegužis, gimęs 1931 metais, vado adjutantas;

Bronius Popiera-Meška, gimęs 1933 metais, Kazimiero brolis, eilinis;

Leonas Vokietaitis-Žvejas, gimęs 1932 metais, iš Kazlų Rūdos valsčiaus.

Grandies vado pavaduotojas Sigitas Jankauskas-Keleivis iš Žirniškių kaimo ir eilinis Petras Gumauskas-Pipiras iš Liepynų kaimo sužeisti, netekę sąmonės, buvo paimti gyvi.

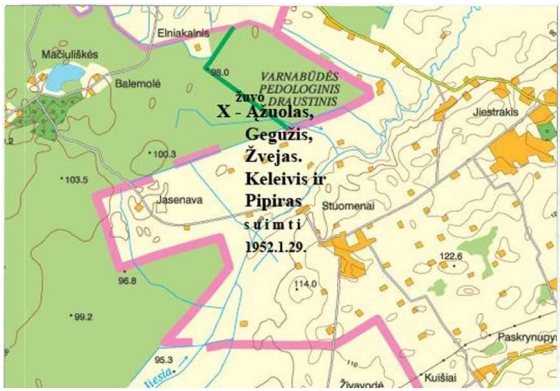

Partizanų Kazimiero Kurtinio-Ąžuolo, Kazimiero Popieros-Gegužio, Broniaus Popieros-Meškos ir Leono Vokietaičio-Žvejo žūties vieta

Prienų MGB štabo operatyvinis skyrius, planavęs Keleivį panaudoti kaip jauką sugauti tėvūnijos vadą Karaliūną, paskelbė gandus, kad sužeistas partizanas gydomas Šilavoto valsčiaus Sarginės kaime, du kilometrai nuo Varnabūdės, rėmėjo Kazio Dabrišiaus sodyboje. Tačiau šiam sumanymui nepavykus, 1952 metų rugsėjo 27 dieną pagydytą partizaną Sigitą Jankauską-Keleivį Berijos budeliai sušaudė.

* * *

1952 metų vasario 7 dieną Šiauliškių kaime Gerulių sodyboje, Prienuose dislokuoto 353 šaulių pulko 2 bataliono emgebistų grupės apsupti, žuvo Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanai:

Vytas Gudynas-Spindulys, gimęs 1929 metais, iš Jiestrakio kaimo;

Kazimieras Barštys-Stumbras, gimęs 1929 metais, iš Mačiūnų kaimo;

Algirdas Gerulis-Šaulys, gimęs 1930 metais, iš Šiauliškų kaimo;

Juozas Lisajus-Šarūnas, gimęs 1930 metais, iš Giniūnų kaimo.

Šūviai Amalvos ežere. Karaliūno žūtis

Žuvus Vytautui Marčiulaičiui-Vėjui, GVR Dešinio tėvūnijos vado pareigas perėmė jo brolis Klemensas-Karaliūnas, gimęs 1927 metais. Gegužės vidury išleidęs Ąžuolo tėvūnijos vadus Karaliūnas nenujautė, jog vietoje sutartos bendros veiklos vystosi naujos išdavystės užuomazga. Į Kauno MGB čekistų nagus įduotų Miškinio, Inkaro ir Kolumbo laukė nežmoniškų fizinių ir moralinių kančių laikotarpis. Pagaliau budeliai iš sąmonę pusiau praradusio partizano Kolumbo „išmušė“ su Karaliūnu sutartą atpažinimo slaptažodį - šaukinį ir parašą ant raštelio - kvietimo gegužės 30 dieną vėl susitikti buvusioje stovyklos vietoje.

Gegužės 30 dieną į Amalvos pelkes su rusiškoje „plaščpalatkoje“ suvystytu Kolumbu atvyko operacijai vadovauti paskirta Kauno srities MGB vyresniojo leitenanto Jono Jociaus ir šešių agentų smogikų grupė. Į talką suimti gyvą Karaliūną vyresnysis leitenantas J. Jocius pasikvietė savo brolį vyresnįjį leitenantą Dzidą Jocių su Kalvarijos rajono MGB karine grupe.

Valtimi atplaukusius ir į krantą išlipusius partizanus pasitiko smogikai. Bandant paimti gyvą, Karaliūnas grumtynių su smogikais metu suvirto į ežerą. Vyresniojo leitenanto Jociaus įsakymu čekistai likusį krante partizaną Vincą Damijonaitį-Sūnų nušovė. Karaliūnas, kojomis pasiekęs ežero dugną, grumtynių metu pistoleto smūgiu pritrenkė smogiką „Petrylą“ ir iškilo į vandens paviršių. Čia jį pasitiko valtimi priplaukusių vyresniojo leitenanto Jociaus ar smogiko Felikso Nagrodsko smūgis į galvą. Smogikų nutvertas už plaukų ir velkamas į krantą po smūgio atsigavęs partizanas Karaliūnas, keliais pistoleto šūviais nušovęs Jocių ir Nagrodską, iššoko į krantą. Paskui partizaną iš vandens išbrido ir lengvai sužeistas smogikas Jurgis Navickas-„Petryla“. Bėgantį į netolimus krūmus Karaliūną nukirto vyresniojo leitenanto Dzido Jociaus karinės grupės kareivių kulkosvaidžio serija.

LSSR MGB ministras 1952 metų gegužės 31 dienos pranešime savo viršininkams rašė: „1952 metų gegužės 31-osios naktį Marijampolės ir Simno rajonų sandūroje, ant Amalvos ežero kranto, sutartoje

Partizanas Klemensas Marčiulaitis-Karaliūnas ir jo žūties vieta

vietoje, į susitikimą buvo iškviesti du banditai. Per grumtynes vienas buvo nukautas iš karto, o bandant suimti vadą Karaliūną žuvo MGB Kauno valdybos skyriaus viršininkas vyresnysis leitenantas Jonas Jocius, Antano, gimęs 1917 metais, VKP (b) narys, kilęs iš neturtingų valstiečių, MGB organams priklausęs nuo 1945 metų, ir spec. agentas Feliksas Nagrodskas-„Norkus“, Prano, gimęs 1927 metais, kilęs iš neturtingų valstiečių. Iki įstodamas į spec. grupę, 1951 metų rugsėjį dirbęs Raseinių rajono MGB skyriuje liaudies gynėju.“

Nepavykus paimti gyvą Karaliūną, Juozą Sasnauską-Kolumbą saugumiečiai parvežė atgal į Kauno saugumą.

Miškinis ir Kolumbas buvo nuteisti mirties bausme ir 1952 metų lapkričio 23 (26) dieną Kauno saugume sušaudyti.

MGB AGENTAI SMOGIKAI

1951 metų sausio 14 dieną žuvus Geležinio Vilko rinktinės vadui Gintarui ir adjutantui Lokiui, rinktinės partizanai liko be vadovybės. Netrukus išretėjusiems rinktinės partizanams pradėjo vadovauti jaunas, tik 1950 metų balandžio 2 dieną į partizanų gretas įstojęs Vytas Menkevičius-Spyglys, gimęs 1930 metais, Šakališkių kaimo vaikinas.

Rinktinės vado Spyglio komandą sudarė jauni, jo vienmečiai, mažai patyrę Prienų šilo partizanai. Prienų rajono MGB vadovybės štabas 1951 metų vasarą jų sekimui ir likvidavimui užverbavo du Lietuvos vokiečius: Evaltą Gasnerį iš Vartų kaimo ir jo pusbrolį Alfonsą Ūką iš Plutiškių. Vedęs Mielaišupio kaime gyvenusią Straigių Aldoną, A. Ūkas gyveno Stuomenų kaime, ištremtų į Sibirą ūkininkų Mačiulių namuose.

MGB štabo operatyvinių čekistų apmokyti skerdikų „amato“ agentai smogikai E. Gasneris- „Kaizeris“ ir A. Ūkas-„Patriotas“ 1951 metų rudenį „šaukiami į sovietų armiją“, pradėjo „slapstytis“.

Birželio 8 dieną Alfonsas Ukas-„Patriotas“ paprašė svainį partizanų ryšininką Vaclovą Straigį suvesti juos su partizanais. Po trijų dienų Skersabalio miške, Mielaiškampio palaukėje, Straigis partizanams Spygliui ir Klajūnui pristatė „rusų dezertyrus“. Ryšininkams Vaciui Straigiui ir jo kaimynui Vitkauskui pasiūlius, Spyglys ir Klajūnas Varnabūdės miške, netoli Mačiuliškių kaimo, susitikę su pretendentais prižadėjo po bandomojo laikotarpio ir priesaikos priimti juos į Dešinio tėvūniją.

AGRASTO ŽŪTIS. PRARASTAS GVR ŠTABO ARCHYVAS

Birželio 8 dieną Spyglys ir Klajūnas Varnabūdės miške iškasė geležinę dėžę su Geležinio Vilko rinktinės štabo dokumentų archyvu. Prieš saulę išdžiovinę sudrėkusius dokumentus, sudėtus į pieno bidoną, vyrai nusprendė užkasti aukštesnėje vietoje, smėlėtame grunte. Vietą archyvui paslėpti pasiūlė Spyglio adjutantas Agrastas. Paryčiais civiliais drabužiais vilkinčius vadą ir jo adjutantą su „pieno bidonu“

patikimas rėmėjas lengvu brikeliu pavėžėjo Plutiškių link. Obelinės kaimo pamiškėje paleidę vežiką vyrai dieną praleido ryšininko sodyboje. Sutemus partizanai su brangiu kroviniu papieviais leidosi Gudelių link. Paryčiais, dar neprašvitus, likus gal pusei kilometro iki Grigaliūnų kaimo senų kapinaičių, paruge einančius vyrus šūviais pasitiko Kazlų Rūdos MGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo vyresniojo leitenanto Kočetkov vadovaujama emgebistų grupė. Įšokę į išplaukusius rugius partizanai, palikę bidoną su dokumentais, atsišaudydami traukėsi į netolimus krūmus. Tačiau kelis žingsnius žengęs krito priešų šūvių serijos nukautas Geležinio Vilko rinktinės vado adjutantas Vincas Žukauskas-Agrastas, gimęs 1929 metais, iš Baltreliškių kaimo, partizanas nuo 1950 metų pavasario. Rinktinės vadui Vytautui Menkevičiui-Spygliui, iššliaužusiam iš rugių lauko, pavyko pasitraukti į krūmus.

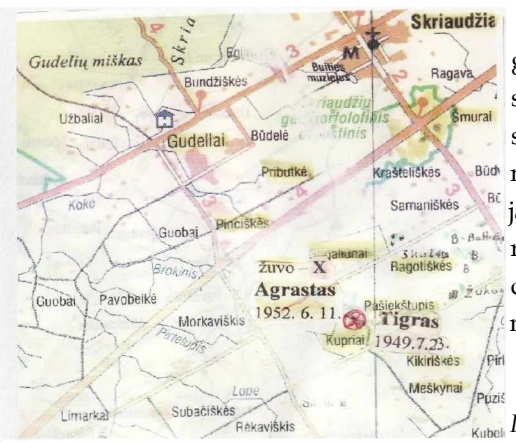

Iš Pašiekštupio kaimo gyventojo Jono Žukausko sodybos į „talką“ atskubėjusių Veiverių MGB „garnizono“ kareivių grupei „šukuojant“ rugių lauką, kareiviai rado bidoną su archyvo dokumentais ir kiek toliau - nukauto Agrasto kūną.

Partizano Vinco Žukausko-Agrasto žūties vieta

SAUGŪNO ŽŪTIS

Šilavoto valsčiaus Janaukos kaimo vyrai, broliai Antanas ir Vincas Šiupieniai, 1944 metų rudenį rytų „išvaduotojams“ paskelbus vyrų mobilizaciją į sovietų armiją, pradėjo slapstytis. 1945 metų pavasarį buvęs Garliavos policininkas puskarininkis Juozas Juodžba-

lys-Vargonykas kovai su NKVD „žaliakepuriais“ Skriaudžių-Jūrės apylinkėse organizavo Pavasario partizanų grupę. Policijoje tarnavusį Antaną Šiupienių Saugūno slapyvardžiu priėmė į puskarininkio Kęstučio Brundzos-Daktaro būrį. Netrukus ir brolis Vincas Šiupienius (slapyvardis nežinomas) išėjo į mišką.

Pavasario grupės vadai: puskarininkis Vargonykas, Daktaras ir Šernas, 1945 metų liepos 10 dieną „Smerš“ įvilioti susitikti su vokiečiais, Kazlų Rūdos „Eglynėlyje“ buvo suimti.

Partizanas Antanas Pūkas-Plunksna, 1946 metų pavasarį siaučiant NKVD daliniams, žuvo Mikalinės miške. 1946 metų birželio 9 dienos ryte Geležinio Vilko rinktinės vado leitenanto Žiedo grupei einant į Pagraižio mišką, Saugūnas su Strazdu buvo likę Šmurų kaime parinkti grupei maisto. Pagraižio miške sumigusius partizanus užpuolė gen. P. Vetrovo 4 divizijos pajėgos, žuvo devyni partizanai. Manoma, jog Juozo Lukšos-Daumanto knygoje „Partizanai“ tarp žuvusiųjų minimas nežinomas partizanas buvo Vincas Šiupienius, Saugūno brolis.

1952 metų birželio 10-osios naktį Šilavoto valsčiaus Janaukos kaime Šuliausko sodybos kluone sumigusius partizanus Saugūną ir Paukštę pakėlė į kluoną „sugriuvę“ Šilavoto MGB garnizono kareiviai. Staigiai iš gulto pašokęs Paukštė šoko per kluono duris ir parvertęs leitenantą Kolesovą išbėgo į lauką. Čia partizaną nukirto stribų Klemenso Matusevičiaus ir Juozo Mieldažio automatų šūviai. Sovietams išėjus iš kluono, Saugūnas, įsikasęs giliau į šiaudus, laukė savo likimo...

Šuliauskų kaimyno Jono Deltuvos pasakojimu, „apklausos“ metu iš šei-

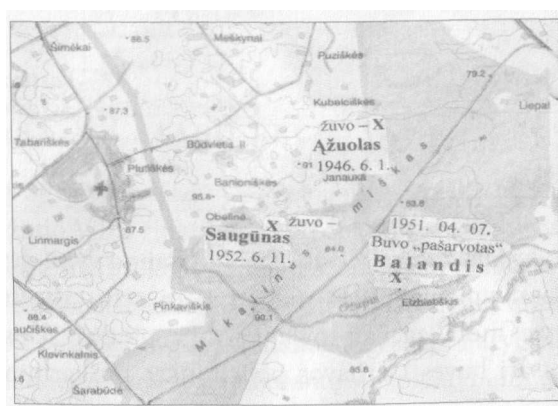

Partizano Antano Šiupienio-Saugūno žūties vieta

mininkų išmušę, jog kluone buvę du partizanai, emgebistai sugrįžo į kluoną ir vėl ėmė smaigais badyti šiaudus. Pajutęs, kad metalinio strypo bus persmeigtas, partizanas Antanas Šiupienius spėjo išbėgti į lauką. Šokantį per tvorą Saugūną nukovė priešo automatų serijos.

Skerdynės Prienų šile

1952 metų birželio 14 dieną Skersabalio miške agentai smogikai „Patriot“ ir „Kaizer“ laukė Geležinio Vilko rinktinės Spyglio grupės partizanų.

Su štabo archyvu išvykus Spygliui ir Radastui, partizanų Dėdės, Klajūno ir Slankos globojami kandidatai smalsiai domėjosi partizanų kasdienybe, ryšininkų ir rėmėjų parama bei paslaugomis, mokėsi „partizaniškai“ - tyliai vaikščioti, maskuoti paliekamus pėdsakus, bendrauti su gyventojais.

Žuvus Radastui, iš rugių lauko iššliaužęs rinktinės vadas Spyglys spėjo pasitraukti iš pavojaus zonos ir pasislėpti Bagotiškių pelkių krūmuose. Naktimis atsargiai eidamas kiek mažiau pažįstamo krašto laukais Spyglys grįžo į Rūdgirės mišką.

Įpusėjus birželiui, poilsiaujant Mikališkio-Stuomenų miške, Gasneris ir Ūkas prisiekė: „...Nesutepti garbingo partizanų vardo. Tėvynę ginti iki paskutinio kraujo lašo...“ Rinktinės vadas Spyglys prisiekusiems „partizanams“ - MGB infiltruotiems agentams smogikams „Kaizeriui“ ir „Patriotui“ įteikė ginklus. Netrukus rėmėja M. Navickienė ir Klajūno sesuo Marytė atnešė vyrams maisto.

Naujokai „ištikimybę“ partizanams sutvirtino stropiai įvykdę kelis vado pavedimus, dalyvavo keliose partizanų surengtose akcijose. Birželio 22-osios naktį ginkluoti naujokai „Kaizeris“ ir „Patriotas“ kartu su partizanais paėmė daug partizanams reikalingų prekių iš Kuišių kaimo kooperatyvo ir išsivežė į Skersabalio-Juodaraisčio mišką.

1952 metų birželio 24-osios - Joninių naktį Prienų šile, netoli Meškapievio girininkijos pasodos ir Skersabalio kaimo link vedančio keliuko, Spyglio grupės partizanai, pasidėję šalia ginklus, suvirto pailsėti. Už kelių metrų prie storos eglės užsnūdo ryšininkas Antanas.

Nuošaliau, už 3-4 metrų, kitoje sumigusių partizanų pusėje, prie pušies kamieno prigludo stovyklą saugoti pasisiūlę „partizanai“ - MGB smogikai. Gal po pusvalandžio pakilę „Kaizeris“ ir „Patriotas“ tyliai prislinko prie įmigusių partizanų ir surinko jų ginklus. Tyliai užvedę paimtus Spyglio ir Slankos automatus žudikai šaltakraujiškai, šūviais į galvą nušovė septynis miegančius partizanus. Egzekucijos metu Evalto Gasnerio automatas, nukreiptas į išbudusį partizaną Dėdę, užsikirto. Žudikas automato buože kelis kartus trenkė partizanui į galvą. Smūgių atatrankos sužadinto - „atsigavusio“ automato serija žudikas Gasneris-„Kaizeris“ pribaigė Vincą Naviką-Dėdę.

Po kruvinų skerdynių žudikai pasidalijo grobį - paėmė pistoletus, nusegė nukautųjų laikrodžius, išvertė kišenes, pasisavino vertingesnius daiktus. Vienas žudikų pasilikęs miške saugojo nužudytus vyrus, kitas paskubomis nuskuodė pranešti Prienų MGB „kūmams“, jog užduotis sėkmingai įvykdyta. Birželio 25 dieną į šilą atvažiavę MGB operatyvinio skyriaus čekistai ir keli kareiviai nužudytus partizanus sumetė į sunkvežimį ir nusivežė į Prienus.

Spėjęs pabėgti partizanų ryšininkas Antanas Šukevičius, likęs vienintelis gyvas, patikimiausias liudininkas, vėliau atskleidė šių kraupių skerdynių paslaptį.

Kauno srities MGB viršininkas pulkininkas Sinicyn 1952 metų birželio 25 dienos įsakymu Geležinio Vilko rinktinės vado Spyglio grupės žudikus „Kaizerį“ ir „Patriotą“ paskatino po 1500 rublių premijomis.

Aktas

1952 m. birželio 25 d. Senaūčio k., Prienų r.

Mes, žemiau pasirašiusieji, Prienų MGB RS viršininkas majoras Kosinov, 2-N skyriaus viršininko pavaduotojas kapitonas Karmaliugin ir to paties skyriaus vyresnysis operatyvinis įgaliotinis vyresnysis leitenantas Bakirov, surašėme šį aktą, kad 1952 metų birželio 24 dieną Prienų miške Senaūčio kaime operatyvinė grupė likvidavo 7 ginkluotus banditus.

Nuvykus į įvykio vietą buvo rasti ir atpažinti šie banditai:

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas Vitas Menkevičius-Spyglys, Jono, gimęs 1932 metais, partizanas nuo 1950 metų;

Vincas Bražinskas-Smauglys, Jono, gimęs 1932 metais, Spyglio adjutantas, partizanas nuo 1950 metų;

Pranas Kižys-Vilius, Prano, gimęs 1930 metais, Pietų Lietuvos srities vado Lito štabo narys, partizanas nuo 1951 metų;

Kostas Marčiulaitis-Šlampa, Kazio, gimęs 1933 metas, eilinis partizanas nuo 1951 metų;

Albinas Banislauskas-Klajūnas, Jurgio, gimęs 1929 metais, eilinis partizanas nuo 1950 metų;

Vincas Navikas-Dėdė, gimęs 1910 metais, eilinis partizanas nuo 1950 metų;

Antanas Šalčius-Švedas, Petro, gimęs 1932 metais, eilinis partizanas nuo 1951 metų.

Iš nužudytųjų paimta: vokiškas automatas, du automatai PPŠ, automatas PPS, du šautuvai SVT, vokiškas šautuvas, rankinis kulkosvaidis, pistoletas TT, revolveris „Nagan“, trys užsieninių markių pistoletai, granata RPG-42, du diskai RPD, 14 automato dėtuvių, 470 šovinių automatams, 50 užsieninių šovinių, kišeninis laikrodis „Molnija“.

Paimti daiktai, ginklai ir šaudmenys priduoti į Kauno srities MGB sandėlį. Pinigai 350 rublių ir laikrodis priduoti į MGB RS buhalterija.

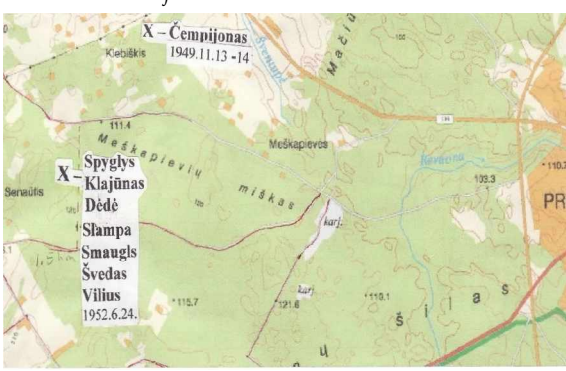

Geležinio Vilko rinktinės Spyglio grupės partizanų žūties vieta

PASKUTINIAI GEDIMINO TĖVŪNIJOS PARTIZANAI

Ilgai Prienų ir Pakuonio MGB čekistų persekiojamas benamis Motiejus Šiugždinis, trijų partizanų: Jono, žuvusio Povilo ir Justino, tėvas 1950 metų pavasarį stojo į ginkluotą kovą prieš rytų okupantus. Gavęs iš sūnaus Jono-Anupro patogų, lengvą, tinkamą amžiui ginklą - vokišką „Šturmpistolę“, šeštą dešimtmetį įpusėjęs Motiejus Šiugždinis tapo Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūnijos partizanu Seneliu, Majoru.

Metus laiko vaikų Jono, Justino ir tėvūnijos partizanų globojamas Tėvu vadintas partizanas dažniausiai slėpėsi ir gyveno „Imperijos“ ir už Nemuno - Pelekonių, Užgirėlių ir Darsūniškio miškuose įrengtuose požeminiuose bunkeriuose.

1951 metų žiemą Senelis, Majoras slėpėsi Pelekonių miško pasodoje gyvenusio rėmėjo Šapo sodyboje. Realaus pavojaus atveju eidavo į bunkerį, kurio anga buvo prie keliuko. Nusileidus į požemį - tunelis, o už kelių metrų - talpus bunkeris. Iš bunkerio „buvo iškastas dar vienas kanalas su išėjimu. Visas bunkerio ilgis maždaug 7,5 metro,“ - dienoraštyje rašė Povas.

Pavasarį atšilus orui, partizanai Justinas-Žvirblis ir Jonas-Anupras Darsūniškio miške, Astragos upelio šlaite, atstatė rudenį apleistą bunkerį. Devyniokų - Devynių velnių griovos šlaite įsikūrę Justinas su tėvu - Seneliu Šiugždiniai jautėsi gana saugūs, nes čia mažai kas užklysdavo.

1944 metų birželio mėnesį Rytų fronte prie Vitebsko sovietų apsupta vokiečių Vermachto divizija padrikai traukėsi. Priešų persekiojami keli kareiviai pagaliau atklydo į Lenkiją. Žuvus paskutiniams likimo draugams, likęs vienas dalinio muzikantas Heinrich Rossemann po sunkių klaidžiojimų atsidūrė Lietuvoje. Rugpjūčio 9 dieną jį priglaudė Prienų valsčiaus Rūdupio kaimo ūkininkai Ona ir Andrius Mozūrai. Lietuvos vokietės Adelės Francaitės globojamas Henrikas greitai pramoko kalbėti lietuviškai.

1946 metų vasarą Francaitės pastangomis Henrikas susitiko su

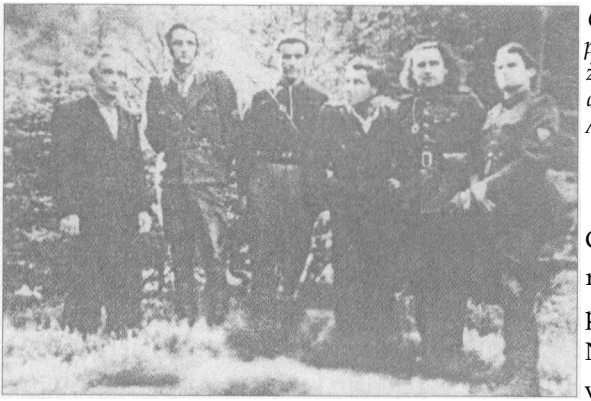

Gedimino tėvūnijos partizanai: neatpažintas, Kęstutis, Gaudenis, Povas, Žvirblis, Anupras

Geležinio Vilko rinktinės 4 kuopos partizanais. Netrukus kuopos vadas Vytautas Juodis-Šarūnas buvusį vokiečių fronto karį Povo slapyvardžiu priėmė į kuopą kovotoju.

Penkerius metus sąžiningai su bendru priešu kovojęs Povas, 1951 metų balandžio 8 dieną su štabo užduotimi atėjęs į Pociūnus pas Antaną Maceiną, netikėtai pateko į čekistų nagus. Žiauriai kankinamas partizanas išdavė, jo žiniomis, negyvenamą, jau prieš pusmetį apleistą bunkerį. Deja, likimo ironija - šiame bunkeryje prieš kelias dienas buvo apsigyvenę Gedimino tėvūnijos grandies vadas Žvirblis ir jo tėvas Motiejus-Senelis Šiugždiniai.

Kauno srities MGB valdybos
Operatyvinė suvestinė Nr. 100
1951 m. balandžio 10 d.

Pravestų spec. priemonių rezultatas - sučiuptas vienas, užmušti du banditai.

Š. m. balandžio 8 d. Prienų rajono MGB skyrius sučiupo Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės tėvūnijos partizanų vokietį, slapyvardžiu Povas (...) Š.m. balandžio 9 d. užmušti tos pačios tėvūnijos partizanai: Šiugždinis Justinas-Žvirblis, Motiejaus, gimęs 1924 metais, partizanas nuo 1945 metų, Anupro brolis; Motiejus Šiugždinis, Motiejaus, 55 metų, iš Prienų r. Alksniakiemio kaimo, buožė, partizanas nuo 1949 metų, partizanų vado Anupro tėvas.

Kauno srities MGB skyriaus viršininkas pulkininkas Sinicin

ANUPRO ŽŪTIS

1952 metų liepos 16 dieną Gedimino tėvūnijos vadas Anupras, Kalvių miške sužeistas į krūtinę, nušliaužė prie Nemuno ir pasislėpė žolėse. Sulaikęs kraujavimą partizanas sulaukė vakaro. Sukaupęs paskutines jėgas per naktį pasiekė Bagrėno kaimo gyventojo Petro Zagursko sodybą. Pasislėpęs bunkeryje, šeimininkų slaugomas kelias dienas gydėsi, tačiau žaizda negijo.

1952 metų liepos 22 dieną Prienų rajono MGB čekistų ir kareivių grupė, krėtusi Zagurskų sodybos pastatus, slėptuvės nerado.

„Kambaryje pasiliko vienas čekistų karininkas su iš Šiaulių parvažiavusia šeimininkų dukra. Neilgai trukus, iš trobos išbėgęs karininkas pašaukė kareivius ir įsakė daryti nuodugnią kratą...“ - Katerinos Bublienės pasakojimą „Pozicijoje“ užrašė Kęstutis Lakickas. Kareiviai, atidžiai krėsdami pastatus, rado bunkerio vietą. Netekęs vilties išlikti, paskutinis Šiugždinių šeimos partizanas, Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūnijos vadas puskarininkis Jonas Šiugždinis-Anupras pistoletu nusišovė.

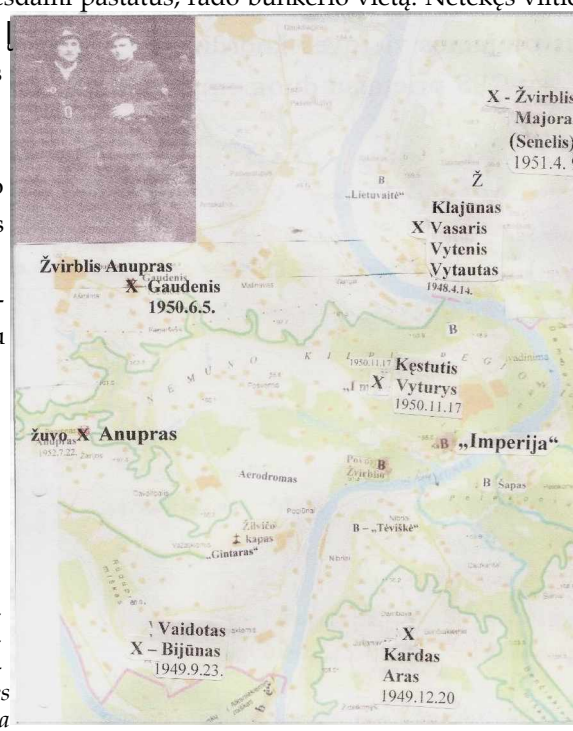

Partizanai Šiugždintai: Justinas-Žvirblis ir Jonas-Anupras bei jų žūties vieta

Operatyvinė suvestinė Nr. 204

1952 m. liepos mėn. 22 d.

1952 metų liepos 22 dieną 14 valandą operatyvinė karinė grupė, vadovaujama Prienų r. MGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo kapitono Karmoliugin ir Prienų valsčiaus MGB skyriaus komandos kuopos vado kapitono Oreškin, apžiūrėjo Bagrėno kaimo partizanų rėmėjų sodybas.

Remiantis surinktais agentūriniais duomenimis ir informatorių pranešimais tikėtasi rasti Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūnijos partizanų slėptuvę. Pilietės Katrės Zagurskienės ūkio svirne buvo rastas bunkeris. Pasipriešinęs ginklu, užmuštas bunkeryje pasislėpęs Gedimino tėvūnijos vadas Jonas Šiugždinis, slapyvardžiu Anupras, gimęs 1923 metais Prienų rajono Alksniakiemio kaime, iš buožių. Partizanas nuo 1945 metų.

Paimta: automatas, pistoletas, šoviniai ir susirašinėjimo dokumentai.

Kauno srities MGB skyriaus viršininko pavaduotojas pulkininkas

Počinkov

Paskutiniai Žalgirio rinktinės partizanai. Brolių Kazakevičių likimai

Tauro apygardos Birutės rinktinės Dariaus ir Girėno kuopa nuo 1949 metų birželio 13 dienos buvo pervesta Žalgirio rinktinės štabo pavaldumui. Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizanai broliai Kazakevičiai iš Gyvių kaimo: Vytautas-Kregždė, Jonas-Liepsnabarzdis ir jaunesnysis puskarininkis Bronius-Tigras, vadovybės pavedimu slapstėsi ir bendravo su Gudelių, Jūrės, Makrickų, Mažųjų Zariškių ir Skriaudžių gyventojais.

1948 metų lapkričio 15 dieną netoli tėviškės Skriaudžių kaime Juozo Tamaliūno sodyboje žuvo Jonas-Liepsnabarzdis.

1949 metų rugsėjo 9 dieną MGB karinių pajėgų masinių gaudynių - „oblavų“ metu Kazlų Rūdos miške prie Marackų kaimo žuvo dvidešimtmetis Vytautas Kazakevičius-Kregždė, partizanas nuo 1947 metų.

Likęs vienas Bronius-Tigras dažniausiai slėpėsi Gudelių-Užba-

Partizano Broniaus Kazakevičiaus-Tigro žūties vieta

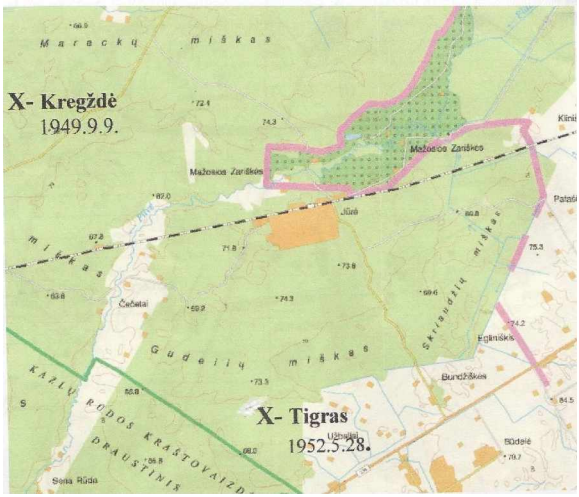

lių miške ir pas vietinius pamiškių gyventojus. 1952 metų pavasarį partizaną Tigrą globojo Užbalių kaimo siuvėjas Aleksas Dubinskas. Prieš Sekmines sutaisęs partizanui padėvėtą uniformą Aleksas paskutinį kartą atsisveikino su Tigru.

Gudelių miško pakraštyje 8-10 hektarų pasodoje - laukymėje, užsodintoje miško sodinukais, debesis rėmė maumedžių grupė. Prie jų tankiai sužėlę krūmai slėpė Tigro bunkeriuko landos dangtį.

Eigulys Jonas Norkeliūnas, parodęs partizano žūties vietą, pasakojo: „1952 metų birželį, dienos nepamenu, nenustatytas išdavikas atnešė partizanui valgyti. Išdaviką pasekę Kazlų Rūdos MGB kareiviai apsupo bunkerio vietą. Partizanas iššoko iš bunkeriuko ir atsišaudydamas traukėsi per sodinukų jaunuolyną. Emgebistų lengvo kulkosvaidžio serija bėgantį partizaną Bronių Kazakevičių-Tigrą nukovė“.

DEMONAS - APYGARDOS VADAS

Juozas Jankauskas gimė 1923 metais Šakių valsčiaus Puskepalių kaime. 1944 metų pavasarį iš šeštos Šakių gimnazijos klasės įstojo į generolo P. Plechavičiaus organizuotą Vietinę rinktinę. Sovietų armijai išvijus iš Lietuvos vokiečius slapstėsi. 1945 metų kovo mėnesį įstojęs į Paežerėlių apylinkėse organizuotą Šmulio kovotojų grupę partizanas Demonas dalyvavo Valkų kautynėse.

1947 metais suteikus puskarininkio laipsnį, Demonas nuo rugsėjo 29 dienos buvo paskirtas Žalgirio rinktinės 37 kuopos būrio

vadu. Nuo 1948 metų balandžio 2 dienos vykdė Žalgirio rinktinės štabo Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas.

Puskarininkis J. Jankauskas-Demonas 1948-1949 metų žiemą su Pietų Lietuvos srities atstovais Dainavos ir Tauro apygardų vadais Vanagu ir Faustu dalyvavo istoriniame Lietuvos partizanų suvažiavime Kęstučio apygardoje.

Nuo 1949 metų rugsėjo 1 dienos iki 1950 metų balandžio mėnesio buvo Žalgirio rinktinės štabo Ūkio skyriaus viršininku ir Visuomeninės dalies viršininku. 1950 metų rugsėjo 26 dieną žuvus Žalgirio rinktinės vadui leitenantui Feliksui Žindžiui-Tigrui, apygardos vado adjutanto Kiečio ir Žalgirio rinktinės štabo pareigūnų ir tėvūnijų vadų pasirašytu protokolu Nr. 4 jaunesnysis leitenantas J. Jankauskas-Demonas buvo patvirtintas Žalgirio rinktinės vadu.

1951 metų vasario 2 dieną žuvus Karijotui, Saidokui, balandžio mėnesį Tauro apygardai laikinai vadovavo Demonas. Spalio 25 dieną Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vadas majoras Sergijus Staniškis-Litas Demoną paskyrė savo pavaduotoju. Po pusmečio Nemuno srities vado ryšys su pavaduotoju - Tauro apygardos vadu nutrūko. Srities vado Lito, Vilties ir Žalgirio rinktinės partizanų pastangos atstatyti ryšį ir susitikti su dingusiu Demonu buvo nesėkmingos.

ŠTURMO TĖVŪNIJOJE

Justinas Višakis, gimęs 1928 metais Jankų valsčiaus Viliušių kaime, 1950 metų pavasarį pašauktas į sovietų armiją nėjo. Lukšių MGB čekistų sugautas ir nuvežtas į Vilkaviškio geležinkelio stotį pabėgo. Grįžęs į tėviškę 1950 metų gegužės 8 dieną Justinas Narsučio slapyvardžiu įstojo į Žalgirio rinktinės Šturmo tėvūnijos kovotojų gretas. Bitės grupės partizanai žiemos metu slėpėsi Lukšių valsčiaus Germuolių kaimo Bataitytės troboje po grindimis įrengtoje slėptuvėje.

1952 metų kovo 25 dienos ryte į Bataitytės namus įsibrovusių Lukšių MGB čekistų žiauriai primuštas šeimininkės brolis penkiolikmetis Jonukas parodė į spintą. Plėšiant bunkerio landos dureles, automato serija nušovęs čekistą, Justinas Višakis-Narsutis pistoletu nusišovė.

Trispalvės Vėliavos tėvūnijos vadas

1952 metų balandžio 13 dieną Braziūkų kaime, Agotos Balsienės sodyboje, per šv. Velykas Lekėčių garnizono užpulti kautynėse žuvo Žalgirio rinktinės Trispalvės Vėliavos tėvūnijos vadas Jonas Kerutis-Šarūnas, gimęs 1917 metais, iš Jankų valsčiaus Verčiškės kaimo, ir Viktoras Armonas-Upeivis, gimęs 1921 metais, iš Paežerėlių valsčiaus Ilguvos kaimo, partizanas nuo 1945 metų.

Nemuno srities vadas Viltis

1923 metų rudenį baigęs Kauno karo mokyklą leitenantas Sergijus Staniškis tarnavo DLK Birutės 2 ulonų pulke Vilkaviškyje ir Alytuje. 1935 metais suteikus kapitono laipsnį S. Staniškis vadovavo Kunigaikščio Jonušo Radvilos 1 husarų pulko eskadronui.

1940 metais bolševikams okupavus Lietuvą, iš tarnybos atleistas kapitonas S. Staniškis dirbo Kauno valsčiaus Lapių apylinkėje savame ūkyje. Išvijus vokiečius, slapstėsi prie Žuvinto ežero pas brolį Kazimierą. Susitikęs su sovietų gaudomų į kariuomenę vyrų grupe kapitonas Sergijus Staniškis Pelės slapyvardžiu organizavo partizanų būrį. NKVD daliniui sunaikinus būrį, išlikęs kapitonas Pelė iki 1946 metų pavasario teikė vertingus patarimus Žuvinto paliose veikiantiems Muškietininkų partizanams.

Sergijus Staniškis-Pelė, Antanaitis, Litas, Viltis

Balandžio pradžioje sutikęs į Dainavos apygardą vykstantį Tauro apygardos vadą aviacijos majorą Zigmą Drungą-Mykolą Joną nuvyko į „A“ apygardoje organizuotą vadų pasitarimą. Balandžio 9 dieną vykusiame pasitarime apygardų vadai pulkininkas Juozas Vitkus-Kazimieraitis ir Mykolas Jonas

sutarė apygardas sujungti į Pietų Lietuvos partizanų sritį. Suformavus srities štabą, kapitonas Sergijus Staniškis Antanaičio slapyvardžiu buvo paskirtas štabo 1 skyriaus viršininku.

1947 metų pabaigoje kapitonas S. Staniškis Lito slapyvardžiu pradėjo vadovauti Dzūkų rinktinei. 1949 metų vasario mėnesį vykusiame Lietuvos partizanų suvažiavime vasario 25 dienos tarybos nutarimu kapitonas Litas buvo paskirtas Pietų Lietuvos (Nemuno) srities įgaliotiniu. 1949 metų spalio 20 dieną grįžęs į Dzūkiją Lito slapyvardį pakeitė į Vilties.

1950 metų sausio 25 dieną Vanagą paskyrus Vyriausiųjų ginkluotųjų pajėgų vadu, Viltis perėmė Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vado pareigas. Rugpjūčio 20 dieną buvo paskirtas LLKS Vyriausiųjų ginkluotųjų pajėgų vado pirmuoju pavaduotoju. 1951 metų vasario 16 dieną Vilčiai suteiktas Laisvės kovotojo majoro laipsnis. 1952 metų sausio 29 dienos LLKS prezidiumo pirmininko generolo J. Žemaičio-Vytauto aktu majoras Viltis buvo paskirtas antruoju pirmininko pavaduotoju.

1952 metų žiemą Viltis slėpėsi Šmurų kaime, prie Skriaudžių, Anelės Ruseckienės-Palmos sodyboje, sodelyje įrengtame požeminiame bunkeryje. Pavasarį Viltis persikėlė į Prienų šilo bunkerius. Nepavykus nustatyti pastovų ryšį su Demonu, Nemuno srities vadas Viltis 1952 metų birželio 1 dieną pasirašė įsakymą.

LLKS Pietų Lietuvos srities Tauro apygardai
ĮSAKYMAS Nr. 4
Būstinė, 1952 m. birželio mėn. 1 d.

Tauro apygardos daliniai: Geležinio Vilko rinktinė ir (...) nuo 1951 metų rudens neturintieji ryšio su savo tiesiogine vadovybe, bet turintieji ryšį su Nemuno srities štabu, nuo š.m. gegužės mėn. 1 dienos laikinai priskiriami Nemuno srities betarpei priklausomybei.

Viltis, Pietų Lietuvos srities vadas

ŽILVINAS - GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS VADAS

Šančių policijos nuovados vachmistro sūnus Algirdas Liutkus iki 1944 metų pavasario mokėsi Kauno Šančių 5-oje gimnazijoje, vienoje klasėje su būsimu garsiuoju Lietuvos sunkiasvoriu boksininku Algirdu Šociku. Buvo aktyvus literatų būrelio narys, pradėjęs rašyti eilėraščius.

Nepaneigtomis žiniomis, 1944 metų rugpjūčio 1-osios ryte, Raudonosios armijos daliniams persikėlus per Nemuną, Šančių policijos vadas, motociklo priekaboje susodinęs dukrą ir sūnų Algirdą, traukėsi į Vakarus. Išvažiavus iš Kauno, Rokų apylinkėse sovietų snaiperiai policininką Liutkų nušovė. Algirdas su seserimi pabėgo. Apie metus Algirdas ir sesuo slapstėsi pas gerus žmones.

Geležinio Vilko rinktinės Gedimino tėvūnijos partizanų ryšininkės Aldonos Ružinskaitės - MGB užverbuotos agentės „Mari" teigimu, Algirdas Liutkus (Liutkevičius)-Žilvinas, pasivadinęs Algirdu Šermukšniu, 1946 metų pavasarį Vaišvydavos miške įstojo į Geležinio Vilko rinktinės Mindaugo kuopos, vadovaujamos Algirdo Juodžio-Merkio, Vermachto partizanų gretas.

Nuo 1947 metų spalio 10 dienos vykdė Mindaugo (51) kuopos vado pavaduotojo pareigas. 1948 metų balandžio 9 dienos Geležinio Vilko rinktinės vado Tigro įsakymo Nr. 5 § 16 kuopininkui Žilvinui suteiktas grandinio laipsnis.

Nuo 1950 metų birželio 1 dienos Žilvinas vykdė Gedimino tėvūnijos vado adjutanto pareigas. 1952 metų balandžio 2 dienos Pietų Lietuvos srities vado majoro Lito įsakymu, Žilvinas vykdė srities štabo Žvalgybos skyriaus viršininko pareigas.

1952 metų liepos 26 dieną Pietų Lietuvos srities vadas Viltis įsakymu Nr. 7 Žilviną paskyrė laikinai eiti Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas.

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinei
ĮSAKYMAS Nr. 10
1952 m. rugsėjo mėn. 1 d.

Rikiuotės sritis

§ 1. Nuo šių metų liepos mėn. 27 dienos esu paskirtas laikinai eiti Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas. Esantieji rinktinės sudėtyje visi vadai ir kovotojai privalo vadovautis mano leidžiamais įsakymais, instrukcijomis bei raštais.

(...)

§ 6. Skelbiu rinktinės žiniai ir vykdymui srities vado šių metų liepos 26 dienos įsakymų Nr. 7:

§ 1. Geležinio Vilko rinktinės partizanų puskarininkį Žilviną skiriu laikinai eiti Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas, nuo šių metų liepos 27 dienos.

§ 2. Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizaną jaunesnįjį puskarininkį Klemensą Sąjūdžio labui perkeliu į Geležinio Vilko rinktinę ir skiriu tos rinktinės Vyčio tėvūnijos vadu nuo šių metų liepos mėn. 27 dienos.

Viltis, Pietų Lietuvos Srities vadas,
Žilvinas, Geležinio Vilko rinktinės l. e. p. vadas

KLASTINGA DEMONO IŠDAVYSTĖ

1952 metų birželio 6 dieną MGB agentas Jurgis Rugienius-„Šešupė“ pranešė, jog Baltrušių kaimo gyventojos Elenos Rugieniūtės namuose slapstosi „banditas“. Birželio 7-osios ryte Kauno srities MGB štabo čekistai ir 298 spec. dalinio kareiviai, krėsdami agento nurodytos sodybos pastatus, rado Tauro apygardos vado bunkerį. Bunkeryje rastą laikinąjį apygardos vadą jaunesnįjį leitenantą Juozą Jankauską-Demoną čekistai suėmė gyvą. Pristatytas į Kauno saugumą, MGB kaulų laužymo „meistrų“ fiziškai apdorotas ir moraliai sugniuždytas Demonas liepos 1 dieną buvo užverbuotas MGB agentu „Berželiu“. Tapo tikru demonu - išdaviku... Kurį laiką buvęs Demonas - „Berželis“ vengė susitikti su partizanais, tardomas išdavinėjo kovos draugus, ryšininkus, partizanų rėmėjus.

1952 metų rudenį Garliavos miške „Ožio“ kvartale sutiktas Doleris Lakštingalai ir Žilvinui sakė, kad buvo sutikęs Demoną su ketu-

riais nepažįstamais palydovais, naujais partizanais. Sutarę su Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizanais palaikyti ryšius ir po Visų Šventųjų Kazlų Rūdos miške susitikti, Doleris su Demonu išsiskyrė.

„Vėlinių dieną pas Vincą Stralkų buvo paskutinė mūsų vakarienė. Buvo atėjusi Aldona Pažėraitė. Lyg nujausdamas mūsų nelaimę Leonas Lukoševičius armonika užtraukė lietuvišką maršą“, - rašė Lakštingala.

Lapkričio 3 dieną 10 valandą ryto Kazlų Rūdos miške prie sukurto nedidelio laužo palikę Vytą Kuzmicką-Baltrų, keturi partizanai: Doleris, Karys, Lakštingala ir naujokas Leonas, atėjo į sutartą vietą prie Pilvės kanalo susitikti su vadu Demonu. Netrukus ant peties užsimetęs šautuvą, kelių palydovų lydimas, artinosi Demonas. Paspaudęs ranką ir kaip legendinis Judas pabučiavęs Lakštingalą, Demonas pristatė savo palydovus. Pasiskundęs, kad buvo sužeistas ir negalėjęs palaikyti ryšio, pareiškė, jog būtinai reikia susitikti su srities vadu Litu. Einant į Girininkų palaukę, paaiškinus, kad šiuo metu ryšys su Litu galimas tik per Žilviną, Demonas prašė Lakštingalą pasiųsti Žilvinui laišką. Neįtaręs klastos Lakštingala pasidėjo ant planšetės sąsiuvinio lapą. Spėjo parašyti: „Demonas nori sutikti Litą. Atvykti, kur visada (...), rašant šifru „Ožio kvartalas“. Demono palydovai smogikai, stovėję už nugaros, staiga užlaužė Lakštingalai rankas. Demonas - agentas „Berželis“ stvėrė Povilą už kojų ir parvertė ant žemės. Atokiau jų stovėjęs puskarininkis Kazimieras Ruseckas-Doleris, automato serija nukirtęs vienam partizanų uniforma vilkinčiam čekistui kojas, krito kitų smogikų nukautas. Šalia jo nušautas susmuko neseniai pas partizanus pasitraukęs buvęs Garliavos progimnazijos moksleivis Leonas Lukoševičius iš Ilgakiemio kaimo. Sužeistas Karys pabėgo.

Prie nuginkluoto ir surišto Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno tėvūnijos vado puskarininkio Povilo Pečiulaičio-Lakštingalos su grupe čekistų priėjęs MGB kapitonas Kazys Riepšas lietuviškai įsakė: „Šito nenušaukit... Jo mums reikės.“

Po pusmečio Juozas Jankauskas-Demonas - agentas „Berželis“ KGB čekistams tapo nereikalingas. 1953 metų kovo 14 dieną buvo suimtas. 1954 metų liepos 23 dieną nuteistas mirties bausme. 1955 metų sausio 26 dieną Butyrkų kalėjime sušaudytas.

PARTIZANO BITĖS ŽŪTIS

Lekėčių valsčiaus Jančių kaimo ūkininkų šeimoje 1916 metais gimė busimasis partizanas Kostas Zaranka. 1937 metų rudenį pašauktas į Lietuvos kariuomenę, 1940 metais sovietams užėmus Lietuvą, Kostas grandinio laipsniu buvo paleistas į atsargą.

Vokiečių okupacijos metu ir 1944 metų vasarą sugrįžus sovietams, Kosto veikla iki 1946 metų birželio vidurio nenustatyta.

1946 metų pavasarį tėvų ūkelyje pradėjus dažnai lankytis Lekėčių NKVD įgulos čekistams ir stribams, Kostas pasitraukė pas partizanus. 1946 metų birželio mėnesį įstojęs į svainio Petro Jurkšaičio-Beržo būrį energingas ir vikrus kaip bitė Kostas Zaranka gavo partizano Bitės slapyvardį. Dalyvavo keliose kautynėse. 1949 metų lapkričio 11 dienos kautynių prie Agurkiškių dalyvis partizanas Bitė minimas Tauro apygardos vado Saidoko 1949 metų lapkričio 20 dienos įsakyme Nr. 48. Nuo 1950 metų pradžios iki tragiškos žūties Bitė vykdė Šturmo tėvūnijos grupės vado pareigas.

1952 metų lapkričio 11 dieną iš Lukšių valsčiaus Plegių kaimo atėjo į Paežerėlių valsčiaus Raninės kaimą, rėmėjo Jurgio Gurskio sodybą. Pavargęs Bitė nuėjo į kluoną, įsitaisė šiauduose ir užmigo. Jurgis Gurskis, atsargiai prislinkęs prie kietai įmigusio Kosto Zarankos-Bitės, perpjovė jam gerklę ir nuskubėjo į Kriūkus.

„Atėjęs pas kaimyną Gurskį, stuboje žmonių neradau. Pamatęs praviras kluono dureles nuėjau į kluoną... Pamatęs ant grendymo gulintį uniformuotą partizaną išsigandau. Priėjęs pamačiau, kad partizano perpjauta gerklė. Neradęs Gurskio grįžau namo“, - pasakojo Baltrus Ročkus.

„Atvykęs į stribyną Jurgis Gurskis čekistams pasigyrė: padariau gerą darbą - papjoviau banditą... Su MGB operatyvine grupe atvykę į vietą radome kluone ant grendymo gulintį perpjauta gerkle banditą, - Salomėjai Liutkuvienei pasakojo Kriūkų stribas Vytas Grygelis.

Šakių rajono Prūselių kaimo partizanai broliai Jonas-Siaubas ir Antanas-Viršila Aštrauskai slėpėsi Žalgirio miške įrengtame bunke-

ryje. MGB agentei M. Žukaitienei pranešus, 1953 metų sausio 2 dieną papulkininkio Vytauto Vasiliausko vadovaujamas karinis dalinys bunkerį surado. Antanas-Viršila susprogdintas žuvo bunkeryje, Jonas-Siaubas išbėgęs žuvo miške. Palaikai nerasti.

Jankų valsčiaus Šunkarių kaimo gyventojai Stankevičiai nuo 1946 metų pavasario buvo Žalgirio rinktinės partizanų rėmėjai. 1949 metų rugsėjo 17 dienos apygardos vado Saidoko įsakymo Nr. 37 § 4 Laisvės kovotoja ryšininkė Regina Stankevičiūtė-Regina įrašyta į Žalgirio rinktinės kovotojų asmeninę sudėtį. Paskirta į Šturmo tėvūnijos skyriaus vado Kosto Zarankos-Bitės grupę partizane kandidate. Regina įsikūrė Lukšių valsčiaus Plegių kaime Agotos Šabaniauskaitės trobos virtuvės pogrindyje įrengtoje slėptuvėje.

MGB agentei Pavalkienei-„Rūtai“ nurodžius, 1953 metų kovo 25 dieną Lukšių MGB čekistams ir garnizono kareiviams apsupus Agotos Šabaniauskaitės namus, Žalgirio rinktinės Šturmo tėvūnijos partizanė Regina Stankevičiūtė-Regina, gimusi 1925 metais, nusišovė.

Joną Paukštį, gimusį 1911 metais, iš Jankų valsčiaus Viktoravos kaimo, partizaną nuo 1952 metų rugpjūčio 20 dienos, čekistai paėmė gyvą.

Srities vado Sergijaus Staniškio-Vilties, Lito žūtis

Už Lietuvos laisvę žuvusių partizanų Stanaičių: Raišupio kautynių didvyrio viršilos Juozo-Liūto, Jurgio-Trimito ir Vytauto-Aido, garbingą giminės vardą suteršė jauniausi broliai: Klemensas ir Albinas.

Klemensas Stanaitis, gimęs 1926 metais, 1944 metų pabaigoje kartu su broliais tapęs partizanu, 1945 metų pavasarį legalizavosi ir dirbo tėvų ūkyje.

1950 metais Prienų MGB čekistų šantažuojamas ir „Bailio“ slapyvardžiu užverbuotas Klemensas sutiko teikti jiems informaciją.

Sergijaus Staniškio-Lito bunkerio Rusecků sodyboje vieta

Lito, Vilties bunkerio - žūties vieta

Įvykdžius kelias smulkias užduotis, čekistai Klemensą „Bailį“ pavadino „Panaktiniu“ ir pavedė prikalbinti srities vado Vilties pasiuntinį, brolį Albiną-Briedį legalizuotis.

1953 metų pradžioje čekistų pamokytas Klemensas, sutikęs brolį Albiną-Briedį, prašė rekomenduoti jį į partizanus. Sutartą jų susitikimo dieną - 1953 metų vasario 2-osios vakare į Budnykų kaimą, Stanaičių tėviškės kluoną, slapčia sulindo keli Kauno saugumiečiai ir Prienų MGB čekistai bei smogikai. Prieš vidurnaktį į kluoną įžengus partizanams Briedžiui ir Šermukšniui Klemensas garsiai pasisveikino su broliu. Staigiai prie jų prišokę Prienų rajono MGB vado pavaduotojas Gromyko ir Kauno srities MGB kapitonas Nachman Dušanskij surišo Briedį, o smogikai „sutvarkė“ Šalčių-Šermukšnį.

Nuvežti į Kauno saugumo rūmus ir sugrūsti į tardytojų „apdorojimo požemius“ dvidešimtmečiai vaikinai greitai palūžo. Pavaišinti „Belomor kanai“ papirosais, spjaudydami išmuštus dantis abu pasirašė su budeliais „bendradarbiavimo sutartį“. Čekistų užverbuotas „Teisučiu“ „pakrikštytas“ Albinas Stanaitis nurodė srities vado Lito, Vilties bunkerių vietas Prienų šile.

1953 metų vasario 4 dieną Kauno srities MGB čekistų į Prienų šilą atvežti Albinas Stanaitis-„Teisutis“ ir Jonas Šalčius-„Tikutis“ parodė čekistams bunkerio landos vietą. Kapitono N. Dušanskij įsakytas Briedis - „Teisutis“ kelis kartus pabeldė į dangtį sutartą su Litu signalą. Nesulaukus iš požemio atsako, kareiviai į bunkerio angą nuleido dūminę granatą. Tačiau, kol dūmai pustrečio metro tuneliu pasiekė

Majoras Sergijus Staniškis-Litas, Viltis ir jo žūties vieta

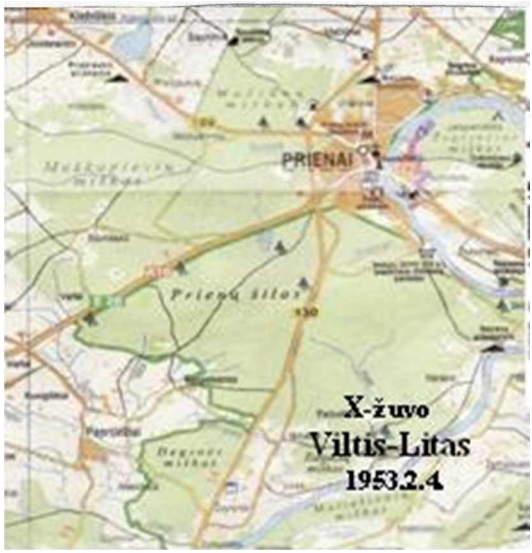

bunkerį, majoras Viltis spėjo sudeginti štabo dokumentus, sudaužyti ryšių ir radijo aparatūrą. Pagaliau supjaustęs „Palmos“ padovanotus batus ir daugelio įvykių liudininkę - savo „skrandutę“, legendinis partizanų Tėvukas - majoras Sergijus Staniškis-Viltis, Litas, pakėlęs prie smilkinio pistoleto vamzdį, nuspaudė gaiduką...

ŽILVINAS - AGENTAS „VACYS“

Vasario pradžioje žuvus srities vadui Litui, Vilčiai, Geležinio Vilko rinktinės vado Žilvino ryšys su srities štabu nutrūko. Balandžio pradžioje Žilvinas gavo Vilties pasiuntinio Briedžio raštelį, kviečiantį atvykti į Buktos mišką, kur esą žada lankytis srities vadas Viltis, Litas.

Balandžio 10 dieną nejausdami klastos Žilvinas su Vyčio tėvūnijos vadu Klemensu persikėlė per Nemuną ir atėjo į raštelyje nurodytą vietą. Čia juos pasitiko Briedis - agentas „Teisutis“, Šermukšnis - „Tikutis“ ir jiems dar nematytas „partizanas“. Po kelių pokalbio frazių staiga prišokę agentai puolė Žilviną, išmušė iš rankų automatą, pargriovė ir surišo. Klemensą, bėgantį į mišką, sužeidė nematyto „partizano“ paleista pistoleto kulka.

Išgirdę „partizano“ šūvius netrukus atbėgo keli pasaloje laukę Prienų MGB čekistai. Patikimais amerikiečių padovanotais antrankiais surakinę apspardyto Žilvino rankas čekistai nusivarė belaisvį į krūmuose paliktą mašiną.

Pristatytas į Kauno saugumą Žilvinas po kelių čekistų „apdorojimo“ seansų jau vedė Kauno 298 šaulių pulko spec. būrį į Vaišvydavos mišką. Radus bunkerį tuščią, kareiviai sugulė pasaloje. Antros laukimo dienos rytą grįžtančius į bunkerį Vyčio tėvūnijos vadą Speigą ir pavaduotoją Karį pasitiko pasalaujančių kareivių ginklų ugnis. Partizanas Juozas Šiugždinis-Karys, gimęs 1928 metais, iš Ilgakiemio kaimo, krito nukautas pirmųjų priešo šūvių. Tėvūnijos vadas Speigas sužeistas sugebėjo pabėgti. Šia išdavyste įrodęs paklusnumą čekistams Žilvinas, užverbuotas smogiku „Vaciu“, atgavęs savo ginklą pradėjo kruviną buvusių kovos brolių žudymo misiją.

Tačiau Speigas ir kiti tėvūnijos partizanai susitikti su rinktinės vadu Žilvinu vengė. Pagaliau gegužės pabaigoje Žilvinas - agentas „Vacys“, gavęs vienišo partizano Baltraus-Sūkurio raštelį, nuskubėjo pas „kūmą“. Perskaitęs Baltraus raštelį čekistas nusprendė patikrinti naujoko agento smogiko „Vacio“ patikimumą, pavesdamas likviduoti mažai žinomą eilinį partizaną Baltrų-Sūkurį. Atėjęs į Stanaičių kaimą „Vacys“ rado Jono Valio sodybos klėtyje jo laukiantį Baltrų. Kelias dienas paviešėjęs Sūkurio slėptuvėje Žilvinas - „Vacys“ paklausė jį, ar neverta įsirengti vasarai bunkerį ir miške. Birželio 3-iosios vakare einant į Mikalinavos giraitę smogikas „Vacys“ Vytautą Kuzmicką-Sūkurį, gimusį 1927 metais Rašniavos kaime, nušovė. Nutempęs vaikino kūną į krūmus ir užmetęs medžių šakų nuolaužomis žudikas į bunkerį Valių klėtyje negrįžo.

* * *

Nedrįsdamas, patogesnei progai pasitaikius, pakelti ginklą prieš kurį nors žymesnį čekistų vadą Žilvinas pasirinko niekšišką kovotojų prieš okupantus žudiko kelią. Nesudrebėjus rankai nužudant kovos brolį Sūkurį, Žilvino - „Vacio“ asmenyje subrendo budelio instinktas. Pradėjęs ieškoti likusių gyvų Vyčio tėvūnijos partizanų, birželio viduryje Žilvinas - „Vacys“ per ryšininkus atkūrė ryšį su tėvūnijos

vadu Klemensu ir pavaduotoju Speigu, pasiūlė jiems birželio pabaigoje susitikti.

ŽILVINAS - SPEIGO IR KLEMENSO ŽUDIKAS

Gavę vado pasiūlymą susitikti, Klemensas ir Speigas 1953 metų birželio pabaigoje Klebiškio miške susitiko su Pipiru ir Vakaru. Atėję į Bačkininkų šiliuką apsistojo dar pernai įrengtame bunkeryje. Kitą dieną partizanai, atidžiai išžvalgę Bačkininkų-Sabalėnų kvartalinės linijos miško aplinką, nusprendė susitikti su laikinuoju rinktinės vadu Žilvinu. Sutemus į sutartą vietą atėjęs Žilvinas - agentas „Vacys“ netrukus pasitiko ateinančius keturis Vyčio tėvūnijos partizanus. Susitikimas vyko vangiai - nepartizaniškai. Atvirai priešiškai vadui Žilvinui nusiteikę Pipiras ir Vakaras kitą dieną net neatsisveikinę dingo miške. Likę Klemensas ir Speigas atkakliai tardė Žilviną, kur dingo Sūkurys ir kur buvo dingęs jis pats, Žilvinas, Vaišvydavos miške žuvus Kariui.

Partizanų Antano Gudyno-Speigo ir Klemenso Stačioko-Klemenso žūties vieta

Išrašas iš Prienų MGB dokumentų:

„Pagal paruoštą planą agentas „Vacys“, vykdydamas mūsų užduotį, buvo pasiųstas š.m. birželio 30-osios naktį susitikti su banditais Speigu ir Klemensu, su tikslu pasirengti jų suėmimui.

Susitikti su agentu „Vaciu“ atėjo ne du, kaip buvo numatyta mūsų plane, bet keturi: Speigas, Klemensas, Pipiras ir Vakaras. Kartu su agentu praleidę dvi paras Pipiras ir Vakaras atsiskyrė ir išėjo.

Agentas „Vacys“, būdamas su banditais, pasakojo jiems legendą, kad atsiskyręs nuo jų susitiko su Sūkuriu ir išbuvo savaitę, išsiskyrė išeidamas pas juos. Be to, iki susitikimo su Sūkuriu jis slėpėsi pas rėmėjus ir ryšininkus.“

Speigas ir Klemensas, nepatikėję „Vacio“ pasakojimu, pasiūlė jam aplankyti tuos rėmėjus ir ryšininkus, pas kuriuos jis slėpėsi.

„1953 metų liepos 4-osios naktį banditai Antanas Gudynas-Speigas, Kazio, ir Klemensas Stačiokas-Klemensas, Kazio, Bačkininkų miške agento „Vacio“ buvo likviduoti“.

Ungurio ir Dobilo žūtis

Vincas Daunoras-Ungurys, Kelmas gimė 1921 metais Prienų valsčiaus Giraitiškės-Žiūkų kaime. Partizano keliu Kelmo slapyvardžiu pradėjo žengti 1944 metų rudenį Prienų šile, Kazimiero Degučio-Raginio partizanų grupėje. 1946 metų balandžio 20 dienos GVR vadų pasitarime Raginio vadovaujama Mindaugo kuopa perėjo Dzūkų rinktinės Vaidoto grupės sudėtin. Žuvus Raginiui, Vaidoto grupės vadu buvo paskirtas puskarininkis Petraška-Patrimpas. 1946 metų rugpjūčio 11 dieną žlugus Dainavos apygardos štabui, Kunigaikščio Vaidoto grupei pradėjęs vadovauti buvęs Lietuvos kariuomenės viršila Pranas Kučinskas-Spyruoklis paskyrė Kelmą būrio vadu. 1951 metų gegužės mėnesį Dzūkų rinktinės vadu tapęs Spyruoklis Ungurį paskyrė Vaidoto grupės vadu.

Žuvus Spyruokliui, likus vos keliems gyviems partizanams, 1951 metų lapkričio 30 dieną Dzūkų rinktinei ėmėsi vadovauti Vincas Daunoras-Ungurys. Žuvus Nemuno srities vadui majorui Sergijui

Staniškiui-Vilčiai, Litui, Prienų MGB štabo čekistai Ungurio ir jo palydovo Dobilo paieškai pasiuntė užverbuotus ir išbandytus agentus: „Vacį“, „Teisutį“, „Tikutį“ ir „Smielyj“. Seklių grupė papildyta naujai užverbuotais agentais: „Ėgliu“, „Osen“, „Lesnik“ ir „Girėnu“, pastoviai informavo čekistus apie kiekvieną Ungurio pasirodymą pas rėmėjus. Galiausiai pasirodė naujai užverbuotas, iš Raudondvario atsibastęs KGB agentas Kazys Radvila-„Bojevoj“.

1954 metų rugpjūčio 18-osios ryte į Naudžiūnų kaimo gyventojos Monikos Milušauskienės sodybą atėjo Ungurys su Dobilu. Šeimininkės pamaitinti partizanai nuėjo į tvartą, įsitaisė pastogėje ant grįstų sukrautame šiene ir sumigo.

Agentui Kaziui Radvilai-„Bojevoj“ pranešus, 1954 metų rugpjūčio 18 dieną 17 valandą Prienų rajono MGB vyresnysis operatyvinis įgaliotinis leitenantas Julius Rasimavičius, stribų vadeiva Vytautas Šlamiškis su stribu Juozu Barišausku blokavo M. Milušauskienės sodybą. Iš tvarto išbėgęs žuvo paskutinis Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės partizanų vadas Vincas Daunoras-Ungurys, Kelmas ir Jurgis Palionis-Dobilas.

Prienų MGB kapitonas Jocius rašė:

„Spec. pranešimas

Šių metų rugpjūčio 18 dieną man patikėto aparato vyresniajam operatyviniam įgaliotiniui Rasimavičiui duota užduotis banditų Ungurio ir Dobilo veiklos rajone susitikti su agentu „Bojevoj“.

Partizanų Vinco Daunoro-Ungurio ir Jurgio Palionio-Dobilo žūties vieta

Apie 16 val. Rasimavčius su dviem liaudies gynėjais nuvykę į nurodytą vietą agento nerado. Netrukus juos dviračiu pasivijo „Bojevoj“ ir pranešė, Ungurys ir Dobilas yra Naudžiūnų kaime Milušauskienės namuose.

Apie 17 valandą pareigūnams: leitenantui Rasimavičiui, liaudies gynėjų būrio vadui Šlamiškiui ir Barišauskui blokuojant sodybą iš jos išbėgę banditai atsišaudydami traukėsi į krūmus. Barišauskas automato serija nukovė Dobilą. Bandęs paimti Dobilo ginklą, leitenanto Rasimavičiaus šūvių sužeistas Ungurys pabėgo į krūmus.

Leitenantui pasiūlius pasiduoti Ungurys pistoletu atsišaudė ir buvo likviduotas.

Iš nukautųjų paimta: du užsieniniai pistoletai, žiūronai, dvi granatos, 30 šovinių ir įvairūs dokumentai.“

PASKUTINIAI GELEŽINIO VILKO RINKTINĖS PARTIZANAI

Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinėje 1955 metų sulaukė tik du Vyčio tėvūnijos kovotojai: partizanų, ryšininkų ir rėmėjų Piekumi vadinamas puskarininkis Bronius Petkevičius-Pipiras ir Klemensas Uleckas-Vakaras.

Geležinio Vilko rinktinės 52 kuopos 2 būrio būrininkas Antanas Jundilas-Naras 1947 metų liepos 20 dieną rinktinės štabui pateikė partizano Broniaus Petkevičiaus-Pipiro, gimusio 1921 metų balandžio 10 dieną Pajiesio kaime, asmens žinias.

Bronius į LLK partizanų gretas įstojo 1944 metų lapkričio 20 dieną. Dalyvavo kautynėse: Cepeliškių kaime -1946 metų sausio 5 dieną; Grabavos kaime - 1946 metų vasario 10 dieną; Pakiauliškio kaime - 1946 metų gegužės 24 dieną; Bagniškės kaime - 1946 metų birželio 7 dieną; Skerdupio kaime - 1946 metų gruodžio 24 dieną.

Klemensas Uleckas-Vakaras gimė 1929 metais Šilavoto valsčiaus Degimų kaime. Partizano ginklą į rankas paėmė 1950 metų rudenį, gavęs šaukimą į sovietų armiją.

1953 metų birželio pabaigoje Klebiškio miške po susitikimo su

Žilvinu palikę Speigą ir Klemensą, Pipiras su Vakaru grįžo į Garliavos ir Pagraižio miškus. Nuo to laiko nei jie, nei ryšininkai Speigo ir Klemenso nebematė.

Pipiras ir Vakaras pradėjo įtarinėti Žilviną išdavyste. Žilvino kviečiami susitikti Pipiras su Vakaru ilgą laiką jo vengė ir į susitikimus nėjo.

PIPIRO IR VAKARO ŽŪTIS

Paskutinių partizanų paieškoms Kauno srities MGB vadovybė pasiuntė grupę patyrusių maršrutinių agentų: eigulį Juozą Mozūrą-„Vasiliv“, Stanaitį-„Panaktinį“, Joną Šalčių-„Tikutį“, Urbanavičių-„Pograničnik“, „Akmur“, „Vilką“, Antaną Krupštą-„Ėglį“, ir smogikus: „Vacį“, „Petrylą“, „Arą“ ir „Bijūną“. Į Pagraižio mišką, kuriame būdavo aptinkama partizanų pėdsakų, eiguliu paskirtas agentas „Šaltis“.

Žilvinas - agentas smogikas „Vacys“ ir smogikas „Petryla“, apsimetę partizanais, ieškodami Pipiro ir Vakaro užėjo pas agentą „Ėglį“. Prienlaukio mokytojas Antanas Krupštas pasakė, kad partizanų ryšininkas yra Prienlaukio kaimo gyventojas Juozas Krūvelis, pas kurį kartais ateina Pipiras ir Vakaras.

1954 metų žiemą agentas „Vacys“, užėjęs pas Juozą Krūvelį, paprašė pasakyti Pipirui ir Vakarui, kad Žilvinas ir jo draugas partizanas Jurgis nori su jais susitikti. Krūvelio paklaustas apie Speigą Žilvinas - „Vacys“ paaiškino, kad nuo vasaros jo nematęs. Išeidamas Žilvinas brūkštelėjo raštelį ir paprašė Krūvelį perduoti jį Pipirui.

Tik pavasarį atėjusiems Žilvinui ir Jurgiui Krūvelis pasakė, jog raštelį perdavęs Pipirui.

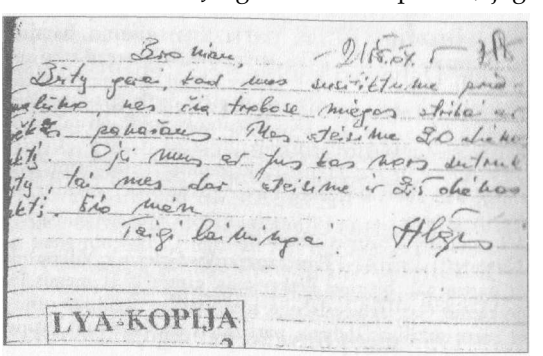
Brolau,
Būtų gera, kad mes susitiktume prie
[illegible] kur čia trobose miegos [illegible]
[illegible] pakaitom. Mes stėsime 20 [illegible]
[illegible]. Oji mus ar jus kas nors [illegible]
[illegible], tai mes dar stėsime ir 20 [illegible]
[illegible] bio mėn.
Teigi laikinai.
Alg[illegible]
LYA-KOPIJA

1955 metų liepos pradžioje Žilvinas - „Vacys“ ir Jurgis Navickas-„Petryla“, atėję pas Krūvelį prašė leisti kluone pernakvoti. Krūvelis pasakęs, kad kluone miega į „kol-

chozą“ atvežti talkininkai, ir pasiūlė agentams „Vaciui“ ir „Petrylai“ pernakvoti šieno kūgyje paežerėje. Ryte Žilvinas - „Vacys“ atnešusį pusryčius Krūvelį paprašė perduoti Pipirui raštelį, kviečiantį liepos 20-osios naktį ateiti prie Prienlaukio vėjinio malūno.

Liepos 20-osios naktį KGB agentai smogikai, buvęs GVR vadas Žilvinas - agentas „Vacys“ ir buvęs stribas Jurgis Navickas-„Petryla“, ginkluoti automatais ir pistoletais, atėjo prie Prienlaukio ežero. Iš anksto sutarė veiklos planą: „Vacys“ sveikinsis su seniai matytu Pipiru, o „Petryla“ šnekins Vakarą. Sugulę krūmuose agentai smogikai laukė susitikimo su paskutiniais Geležinio Vilko rinktinės partizanais Pipiru ir Vakaru valandos. Po vidurnakčio agentai smogikai „Vacys“ ir „Petryla“, prislinkę prie nakties rimtyje „snaudžiančio“ malūno, sulindo į vidų.

* * *

1955 metų liepos 20-ąją - paskutinę kovos ir savo gyvenimo dieną partizanai Pipiras ir Vakaras ilsėjosi Šiauliškių kaime, žuvusio partizano Gerulio-Šaulio gimtinėje. Nusiskuto, susitvarkė drabužius. Vakare suvalgę Onos Gerulytės paruoštą vakarienę partizanai išėjo. Pakeliui užsuko pas Gerulių kaimyną Joną Aksamitauską. Palaukę vidurnakčio, pasakę, jog eina į susitikimą, atsisveikino ir išėjo.

Atsargiai žengdami Prienlaukio ežero pakrante, dešimties metų

Laisvės kovotojai Bronius Petkevičius-Pipiras ir Klemensas Uleckas-Vakaras

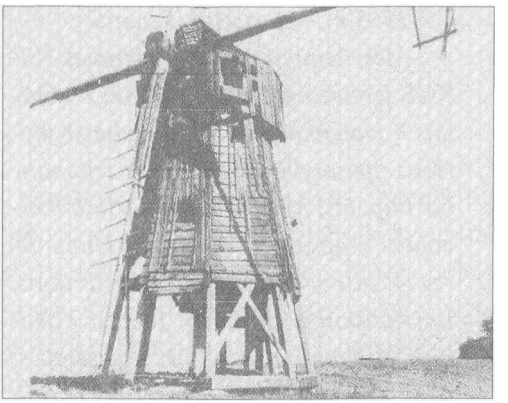

Prienlaukio vėjo malūnas - partizanų Pipiro ir Vakaro žūties vieta

kovose užgrūdintas prityręs puskarininkis Pipiras ir jo palydovas Vakaras krūmuose jų tykančio mirtino pavojaus nepastebėjo.

Apie 1 valandą 15 minučių partizanai artėjo prie malūno. Kiek atsilikęs Vakaras, stabtelėjęs ant tako, atidžiai stebėjo aplinką. Paruošęs kovai automatą Pipiras prisiartino prie malūno durų.

Dabar sunku pasakyti, kodėl smogikas „Vacys“, žadėjęs KGB „kūmams“ partizanus paimti gyvus, pirmas šovė į Pipirą. Tuo momentu smogiko Jurgio Navicko-„Petrylos“ sužeistą partizaną Vakarą šūvių kulkos pasivijo bėgantį į paežerės krūmus.

Po pusvalandžio šiaurinės Prienlaukio ežero pakrantės padangę nutvieskė įvairiaspalvių raketų pašvaistės. Krūmuose sukaleno pasaloje laukusių karinio dalinio grupių kulkosvaidžių ir automatų serijos - „susišaudymo su partizanais“ inscenizacijos salvės.

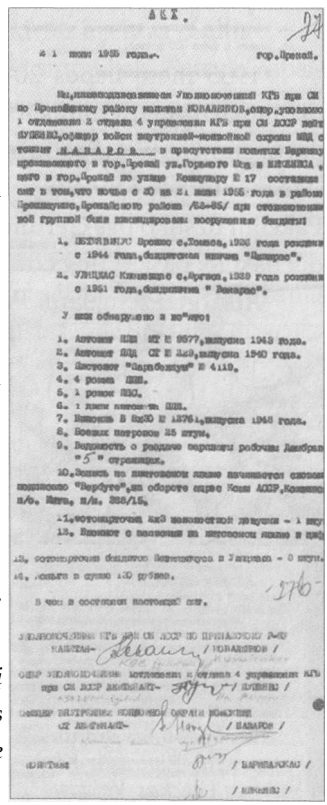
СЕКРЕТНО

21 июля 1955 года. гор.Прионай.

Мы,нижеподписавшиеся Уполномоченный КГБ при СМ по Прионайскому району капитан КОВАЛЕНКОВ,опер.уполномоченный 4 отделения 1 отдела 4 управления КГБ при СМ ЛССР лейтенант ПУПЕНИС,офицер войск внутренней-конвойной охраны МВД в составе НАЗАРОВА в присутствии понятых Баришаускиса Иосифа Ионовича в гор.Прионай ул.Горького дом 108 а МИКЕНИСА Миколая Ионовича в гор.Прионай по улице Комунару Д 17 составили настоящий акт в том,что ночью с 20 на 21 июля 1955 года в районе Прионайского,Прионайского района /6285-85/ при окружении вооруженной группой была ликвидирована вооруженная бандитская

1. ПЕТРАВИЧУС Бронио с.Ионова,1926 года рождения с 1944 года,бандитская кличка "Вакарас".

2. УЛЦИАС Кяйвиндас с.Ургиса,1928 года рождения с 1951 года,бандитская " Вакарас".

У них обнаружено и изъято:

1. Автомат ППШ № Г 9677,выпуска 1943 года.
2. Автомат ППД СГ Н 229,выпуска 1940 года.
3. Листовки "Парабеллум" Н 4119.
4. 4 ручки ППШ.
5. 1 ручка ППД.
6. 1 диск ППШ.
7. Винтовка Б ПЗО Н 1276,выпуска 1943 года.
8. Боевых патронов 25 шт.
9. Брошюрка о разделе окружения рабочих Ленинграда "5" страниц.
10. Записка по листовкам какие начинаются словами поднимайте "Вербуйте",на обороте адрес Коми АССР,Кожвинский р/о. Ивта, п/я. 268/16.
11. Фотокарточка ЖЗ неизвестной девушки - 1 шт.
12. Винтовка с надписью на штыковом ящике и цифрами
13. Фотокарточка бандитов Вакаркуса и Улциаса - 8 шт.
14. Деньги в сумме 130 рублей.

В чем и составлен настоящий акт.

УПОЛНОМОЧЕННЫЙ КГБ ПРИ СМ ЛССР ПО ПРИОНАЙСКОМУ РАЙОНУ
КАПИТАН- / КОВАЛЕНКОВ /

ОПЕР УПОЛНОМОЧЕННЫЙ КОТДЕЛЕНИЯ 4 ОТДЕЛА 4 УПРАВЛЕНИЯ КГБ
при СМ ЛССР ЛЕЙТЕНАНТ- / ПУПЕНИС /

ОФИЦЕР ВНУТРЕННИХ КОНВОЙНЫХ ОРГАНОВ МВД
СЕ ЛЕЙТЕНАНТ- / НАЗАРОВ /

ПОНЯТЫЕ / БАРИШАУСКИС /

/ МИКЕНИС /

AKTAS

1955 m. liepos 21 d. Prienai

Mes, žemiau pasirašę Lietuvos SSR KGB įgaliotinis Prienų rajonui kapitonas Kovalenkov, KGB 4 valdybos 1 skyriaus operatyvinis įgaliotinis leitenantas Pupenis, MVD vidaus karinio konvojaus - apsaugos vyresnysis leitenantas Nazarov, dalyvaujant kviestiniams: Barišauskui iš Gorkio g. 108a ir Mikeniui iš Komunarų g. 17, surašėme šį aktą, kad 1955 metų liepos 20-21-osios naktį Prienų rajono Prienlaukio kaime (6285) susidūrus su karine grupe buvo

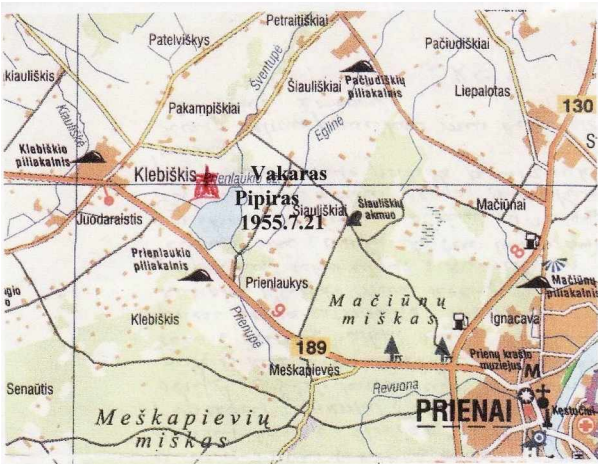

Partizanų Vakaro ir Pipiro žūties vieta

likviduoti ginkluoti banditai:

Bronius Petkevičius-Pipiras, Tomo, gimęs 1926 metais, partizanas nuo 1944 metų;

Klemensas Uleckas-Vakaras, Jurgio, gimęs 1929 metais, partizanas nuo 1951 metų.

Pas juos rasta ir paimta: automatas PPŠ MT Nr. 9577 1943 metų laidos, automatas PPD CT Nr. 229 1940 metų laidos, pistoletas „Parabellum“ Nr. 4119, žiūronai 8x20 Nr. 12761 1948 metų laidos (...).

Prienų rajono KGB įgaliotinis kapitonas Kovalenkov,
CM LSSR KGB operatyvinis įgaliotinis leitenantas Pupenis,
MVD vidaus karinio konvojaus - apsaugos vyresnysis leitenantas Nazarov,
Kviestiniai: Barišauskas, Mikenis

KGB agentų smogikų „Vacio“ ir „Petrylos“ likimai

Sunkių nusikaltimų slegiamas Algirdas Liutkus-Šermukšnis, Žilvinas - KGB agentas smogikas „Vacys“ paskutinėmis gyvenimo valandomis tapo atviresnis: Antanui Lukšai pasakojo: „Juozas Lukša-Skirmantas pas Litą atėjo todėl, kad Vanagas nieko neveikė, gyveno šeimyniškai ir iš veiklos pasitraukė. Skirmantas, aš - Žilvinas ir Karys Vaišvydavos miške išsikasėme 3 x 2 ir 1,2 metro aukščio su nišomis sienose bunkerį. Čia miegodavome. Maisto eidavome į Pamoterio kaimą. Skirmantas rinko žvalgybinę medžiagą, galvojo grįžti į Vakarus...“

Apmaudu, jog Nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos bolševikinė „Temidė“ per 20 metų nesugebėjo už nusikaltimus tautai ir žmonijai, „nerasdami nusikaltimo sudėties“ žudikus „Vacį“ ir „Petrylą“ nubausti pagal nuopelnus...

Buvęs partizanas Žilvinas - smogikas „Vacys“, žadėjęs Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos pirmininkui Antanui Lukšai atlikti „išpažintį“, tą pačią dieną pasirašė mirties nuosprendį... O galbūt, sakau, pajutę jo neištikimybę KGB „kūmai“ „padėjo“ Žilvinui apmokėti nevykusio savo gyvenimo sąskaitas... 2003 metų balandį iš Kauno Akių klinikos korpuso 3 ar 4 aukšto per langą iššokęs ar išstumtas „Vacys“ žuvo. Jo žūties aplinkybės mūsų prokurorams ir policijai bei žiniasklaidai, matyt, buvo visiškas tabu...

Buvusį stribą Jurgį Navicką-„Petrylą“ Kremliaus įgaliotiniai LSSR už ištikimą tarnybą apdovanojo medaliu „Za otvagu“ („Už narsą“, - rus.). 1950 metais užverbuotas MGB agentu smogiku „Petryla“ pradėjo atvirą, gerai apmokamą žudiko profesionalo karjerą. 1952 metų rugsėjo 19 dieną su smogiku A. Juškausku-„Jurgiu“ nužudę partizanų rėmėjus Moniką ir Joną Radišauskus, 1952 metų lapkričio 4 dieną agentas žudikas nušovė ir Juozą Gaidį.

1955 metų liepos 21-22-osios naktį budeliai: Jurgis Navickas-„Petryla“ su Algirdu Liutkumi-Šermukšniu, Žilvinu, „Vaciu“, nušovė paskutinius Geležinio Vilko rinktinės partizanus.

2009 m. Lietuvos apeliacinis teismas pakeitė Kauno apygardos teismo 2008 metų pradžios nuosprendį ir už talkininkavimą sovietų okupacinei valdžiai vykdant lietuvių genocidą nuteistam J. Navickui sušvelnino bausmę - vietoj anksčiau skirtų 8 metų, jis kalės penkerius.

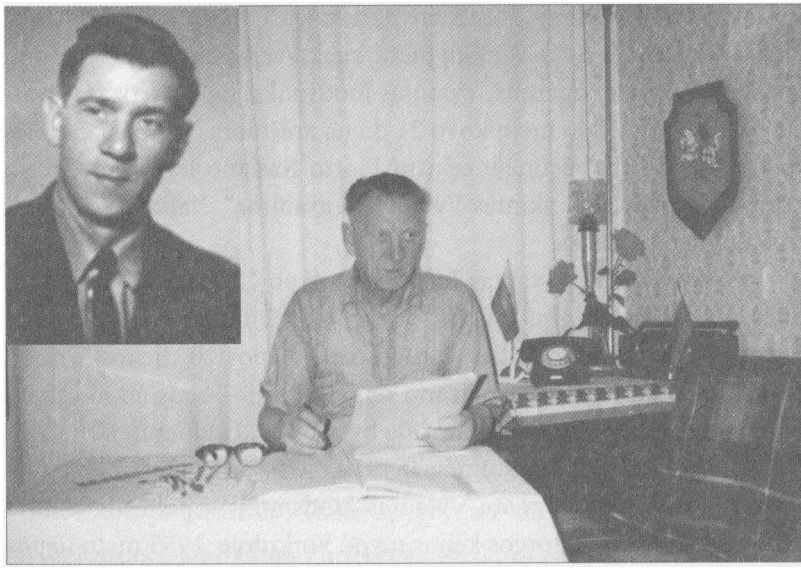

Knygos „Suvalkijos partizanai“ autorius Vytautas Juodsnukis

SKAUDŽIŲ ĮVYKIŲ METRAŠTININKAS

Vytautas Juodsnukis gimė 1926 metų balandžio 19 dieną Šilavoto valsčiaus Švenčiaviškio girios 5 hektarų laukymėje - pasodoje, nuo caro laikų vietinių žmonių vadintoje „Peslėje“. Pirminis jo pasaulio supratimas ir atkaklumas formavosi uždaroje, miško medžių sienos įrėmintoje erdvėje, eglių ir drebulių tankmėse perinčių vanagų „peslių“ karalystėje...

Vytauto darbinė veikla prasidėjo 1937-1939 metais stambesniems ūkininkams parduotomis vasaromis.

1941 metais baigęs šešis pradžios mokyklos skyrius, 1941-1944 metais Vytautas mokėsi Prienų „Žiburio“ gimnazijoje. Šviesios atminties Mokytojai: kunigai F. Martišius, J. Luckus, klasės auklėtojai: Čerkeliūnaitė ir atsargos leitenantas Juozas Stravinskas, Vytautui įskiepijo tvirtą pareigos jausmą.

Lietuvą iš vokiečių „išvadavus“ sovietams ir rudenį šaukiamas „vaduoti Berlyną“ Vytautas pasirinko „dezertyro“ kelią.

1944 metų rudenį „pora metų pajaunėjęs“ Vytautas pradėjo dirbti Šilavoto valsčiuje. Po Naujųjų metų, suaktyvėjus Lietuvos partizanų kovai prieš rytų okupantus, Vytautas Juodsnukis tapo partizanų žvalgu - ryšininku. 1946 metų kovo 21 dieną areštuotas ir Marijampolės apskrities NKVD būstinėje čekistų Piotro Raslano ir Arono Greiso tardytas ir žiauriai kankintas Vytautas „egzaminą“ išlaikė ir trūkstant įkalčių buvo paleistas.

Grįžęs į laisvę Vytautas Juodsnukis tapo Geležinio Vilko rinktinės rezervo partizanu žvalgu - ryšininku Simuku. Su GVR vadu Tigru bendravo iki jo žūties - 1949 metų liepos 23 dienos. Prienų apskrities MGB čekistai partizanų rėmėjo Jurgio Juodsnukio šeimai sekti 1948 metais užvedė agentūrinę bylą kodu „Laukiantieji“.

Rugpjūčio 16 dieną suimtas ir 1950 metų vasario mėnesį OSO - „Troikos“ nuteistas 10 metų Vytautas Juodsnukis - politinis kalinys (Z/k) Nr. D-562 - katorgos kelius mynė Vorkutoje. 1955 metų liepos 16 dieną paleistas į laisvę, grįžo į Lietuvą.

1956-1962 metais dirbo Kauno miesto Gatvių apšvietimo skyriuje, 1962-1963 metais - techniku 14-oje namų valdyboje, 1964-1966 metais - 14-oje žemės darbų mechanizacijos valdyboje. 1966-1969 metais Kauno politechnikume įgijęs techniko statybininko kvalifikaciją, iki 1982 metų birželio 14 dienos dirbo 14-oje žemės darbų mechanizacijos valdyboje darbų vykdytoju. 1982-1990 metais - Kauno autokelių valdyboje meistru.

1990 metų birželio 14 dieną Vytautas Juodsnukis išėjo į pensiją. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Vytautas savo jėgas ir sugebėjimus skyrė partizanų kruvinų kautynių su Rytų okupantais tyrinėjimui. Sukaupęs tų dienų įvykių liudininkų ir buvusių partizanų pasakojimus, išlikusius dokumentus bei LGGRTC archyvuose rastą SSRS NKVD, MGB ir KGB medžiagą, Vytautas Juodsnukis prašė knygą „Suvalkijos partizanų takais“. Šios knygos I dalį 2000 metais išleido Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga (LPKTS).

2003 metų rugpjūčio 6 dieną ir 2006 metų balandžio 19 dieną - 80-ojo jubiliejaus proga LPKTS Vytautą Juodsnukį apdovanojo 1-ojo laipsnio žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“ (Nr. 70 ir 77).

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Lietuvos partizanų Tauro apygarda 1945-1952 m.
2. Juozas Daumantas. Partizanai. Penktasis leidimas.
3. Partizanų archyviniai dokumentai: įsakymai, nutarimai, raportai ir kitų šaltinių dokumentai.
4. KGB archyvų fondo f-3 agentūrinių bylų išrašai.
5. Laisvės kovų archyvas, Nr. 5, 11, 13, 22, 25, 26, 33, 35.
6. Kun. Justino Lelešiaus-Grafo dienoraštis.
7. Liongino Baliukevičiaus-Dzūko dienoraštis.
8. Heinrich Rossemann-Povo dienoraštis.
9. Žilvino dienoraščiai „Balta puta - Raudona puta“.
10. Juozas Petraška-Patrimpas. Žvilgsnis atgal.
11. Povilas Pečiulaitis-Lakštingala. Šitą paimkite gyvą.
12. Aldona Vilutienė, Justinas Sajauskas. Ištark mano vardą.
13. Birutė Pečiokaitė-Adomėnienė. Likviduoti Skirmantą.
14. Birutė Pečiokaitė-Adomėnienė. Paskutinieji.
15. Kosmoso palydovų GPS aparatu nustatytos ir žemėlapiuose sužymėtos partizanų kautynių ir žūties vietų koordinatės.

16. Partizanų kautynių istoriniai lapai:

Tauro apygardoje:

Vytauto rinktinėje registruota	109 vietovės,	218 žuvusių partizanų
Perkūno rinktinėje	20	72
Geležinio Vilko rinktinėje	114	240
Stirnos rinktinėje	38	107
Žalgirio rinktinėje	89	187
Birutės rinktinėje	43	68
Iš viso Tauro apygardoje	413	892

Dainavos apygardoje

Šarūno rinktinėje registruota	200 kautynių,	317 žuvusių partizanų
Dzūkų rinktinėje	89	215
Iš viso Dainavos apygardoje	289	532

17. Adolfas Ramanauskas. Partizanų gretose.
18. Bronius Kašelionis. Dainavos partizanai.
19. Vytautas Slapšinskas. Laisvės Vytis.

TURINYS

Istorinis žygis per „Geležinę uždangą“ 9
Mažytis ir jo „išdaigos“ 9
Šūviai Kauno Rotušės aikštėje..... 11
Netikėtai - į čekistų nagus..... 13
Istorinis Mažyčio ir Skirmanto žygis į Vakarus..... 16
Kautynės su lenkų UB pajėgomis..... 23
Naujai suformuotas Birutės rinktinės štabas..... 28
Sutikus Naujuosius 1948 metus..... 30
Skaudžios netektys..... 35
Pinčiškių kautynės..... 38
Raportai ir pranešimai Tauro apygardos vadui..... 44
Partizanai Šiugždiniai..... 46
Geležinio Vilko rinktinės štabe..... 48
Pamoka Jiezno stribams..... 51
Kautynės Balsėnų-Laukiškių kelyje..... 52
Šūviai prie Liusbergio..... 54
MGB pasala Alksniakiemyje..... 55
Kautynės 54 kuopoje..... 57
Vėtros žūtis..... 58
Skaudus smūgis Lietuvos partizanams. Žvejo grupės žūtis..... 60
Išduotas Geležinio Vilko rinktinės štabo bunkeris..... 66
Kadrų kaita Geležinio Vilko rinktinėje..... 69
Nepriklausomybės trisdešimtmetis..... 71
Geležinio Vilko rinktinės štabo vadų vizitai..... 72

Nakties žygis į „Kremlių“ 75
Prienlaukyje..... 76
Jupiterio žūtis..... 78
Pro Šilavotą - į štabo būstinę..... 83
Paskutinis Daumanto įsakymas..... 85
Kautynės Ašmintoje..... 86
Birutės rinktinės štabe..... 89
Birutės rinktinės Žiedo kuopoje..... 91
Naktinis žygis. Aro žūtis..... 92
Išdavystės Žalgirio rinktinėje..... 94
Partizanai Paškevičiai..... 96
Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanų kautynės..... 97
Šaulio grupės žūtis..... 103
Vytauto rinktinėje..... 106
Vytauto rinktinės 42 kuopoje. Partizano Peterio žūtis..... 108
Riešuto ir Vaidoto žūtis..... 109
Kautynės prie Gižų..... 109
Partizano Liutauro žūtis..... 111
Vytauto rinktinės 4 kuopoje. Trispalvė ant fabriko kamino..... 112
Žilvičio būrio partizanų žūtis..... 113
Kautynės Delnicos kaime..... 114
Ąžuolo kuopos partizanų žūtis..... 114
Kęstučio rinktinėje..... 115
Skaudus smūgis Geležinio Vilko rinktinės partizanams..... 116
Tauras nepalūžo, kovoja 128
Žalgirio rinktinės vadas Šturmas..... 132
Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras..... 137
Partizanas Juozas Išganaitis-Dėdė..... 144
1948 metų pavasaris..... 148
Kautynės Sekionių kaime..... 148
Kautynės Žalgirio rinktinėje.Vado Šturmo žūtis..... 150
Partizanai Keručiai..... 152
Partizanas Ulanas..... 153
Kruvinas Guzulaičių likimas..... 154

Partizanai Miliūnai.....154
Šturmo būrio partizanai.....155
Gegužės pirmoji „Afrikoje“.....158
Žaibo būrio partizanų žūtis.....165
Geležinio Vilko rinktinėj e. Būrio vado Girininko žūtis.....167
Šturmo ir Pavasario žūtis.....168
Geležinio Vilko rinktinės rezervinė Saulėtekio grupė.....169
Lakštingalos žūtis.....170
Tragiška Paparčio žūtis.....170
1948 metų trėmimo operacija „Vesna“.....172
„Vesna“ trėmimo išvengusiųjų medžioklė.....179
Gintaro ir Žilvičio žūtis.....180
Geležinio Vilko rinktinėje.....181
Vincas Mažeika-Mindaugas - MGB agentas „Stumbras“.....182
Juozo Česėko-Šauklio žūtis.....184
Vaidoto ir Bijūno žūtis.....185
„Raudonoji gurguolė“.....186
Vidmanto, Liepsnos žūtis.....189
Partizanas Bizūnas.....190
Partizano Neries, Gedo žūtis.....191
Puskarininkių mokyklos II laidos kursai.....192
Geležinio Vilko rinktinės štabe.....193
Žvalgo Kadugio žūtis.....194
MGB agentai medžioja partizanus.....196
Poilsis Švenčiaviškio girioje.....199
Birutės rinktinėje.....200
Vovero žūtis.....202
Ryšys su Vakarų Lietuvos sritimi.....204
Prienų „Žiburio“ gimnazijos auklėtiniai. Partizanas Litas.....205
Meškelės žūtis.....208
Dr. Alfonsas Vabalas-Gediminas.....209
Pulkininko Gedimino žūtis.....210
Rymanto raštas Vakarų Lietuvos srities vadui.....214
Tauro apygardos vado Rymanto žūtis.....215

Birutės rinktinės vadas Algirdas....218
Vytauto rinktinėje. Demono niekšybė....220
Ramis - 42 kuopos vadas....222
Kaributo ir Gegužio žūtis....223
Kęstučio rinktinėje. 71 kuopos vado Vyties žūtis....225
Partizanas Faustas....226
Zanavykų partizanai Vizgirdos....229
Vienišo partizano žūtis....232
Partizano Cezario žūtis....232
Sakalo žūtis....233
Birutės rinktinės vadų žūtis....239
Partizanai Kazakevičiai....240
Geležinio Vilko rinktinėje....241
Išduota Geležinio Vilko rinktinės štabo būstinė....245
Pietų Lietuvos srities vadų žygis į Žemaitiją....246
Lydžio rinktinės partizanų globojami....251
Istorinis Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas....255
Vytauto rinktinėje....259
Rinktinės štabo slėptuvė „Akacija“....261
Kruvina 1949 metų pradžia....262
Štabo būstinės „Krištolo rūmai“ žlugimas....264
Partizanas Stumbras....268
Kautynės Kęstučio rinktinėje....270
Granitas - Vytauto rinktinės vadas....271
Tauro apygardos štabe....273
Saidoko įsakymas - „post factum“....274
Kruvina 1949 metų pradžia Geležinio Vilko rinktinėje....274
Paskutinės Naro kautynės....275
Kautynės prie „Marinkos“. Ainio žūtis....277
Žūtys Birutės rinktinėje....280
Paskutinio Birutės štabo žūtis....281
Netikėtas susitikimas....283
Vasario 13-oji. Dėdės žūtis....285
Šūviai Verknės šlaite....287

„Liaudies priešas“ Pykuolis....289
Kautynės Žalgirio rinktinėje. Šarūno kuopos vyrų žūtis....290
Kautynės ir žūtys 37-oje kuopoje....292
Skirtingi brolių likimai 293
Suimtas Tarzanas....294
Žemuko žūtis....294
Skydo ir Snaigės žūtis....295
Netektys 34-oje kuopoje 296
Partizanai Staniuliai. Paparčio žūtis....297
Kautynės Dainavos apygardoje....298
Šarūno rinktinės Mindaugo tėvūnijoje....298
Šarūno rinktinės Vytenio tėvūnijoje 299
Karininko Juozapavičiaus grupėje....299
Garbinga partizano Žaibo žūtis 300
Dzūkų rinktinės Kęstučio grupėje....302
Kazimieraičio rinktinės Vytauto grupėje....302
Kazimieraičio rinktinės Geležinio Vilko tėvūnijoje....303
Poetas Kubilinskas - žudikas....303
Sunaikintas Kazimieraičio rinktinės štabas....306
Kautynių vietoje....308
Dzūkas - Kazimieraičio rinktinės vadas....309
Dzūkas - Dainavos apygardos vadas....310
Grįžus į Tauro apygardą....311
Tauro apygardos partizanų dalinių vizitacija....312
Tauro apygardoje - reorganizacija....313
Geležinio Vilko rinktinėje. Mačiūnų ir Laukiškių partizanai 314
Misiūno sodyboje....315
„Priboj“ - „Bangų mūša“. Lietuvos gyventojų trėmimo operacija . 316
Kautynės Šališkių miške....317
Kautynės Misiūno sodyboje....318
Veiverių stribo Dovydonio auka. Aldona Rimaitė....322
Partizanas Berželis 323
Paskutinės Jaunučio kautynės....324
Šarūnas - šv. Velykų auka....327

Partizanai Rudmickai.....329
Deksnio-Mažyčio grupės desantas.....330
Tauro apygardoje - tėvūnijos.....334
Partizanas Dešinys.....335
Dešinio žūtis.....341
Faktai kaltina.....343
Kruvinos 1949 metų Sekminės.....345
Špoko ir Ungurio žūtis.....347
Tigro medžioklė.....350
Tigro pėdomis.....357
Tigro žūtis.....359
Partizanas Vilkas.....361
Čempionas - Geležinio Vilko rinktinės vadas.....364
Prienų MGB čekistų naguose.....365
Niekšiška agento „Aldonos“ išdavystė. Lito žūtis.....367
Vienos bylos istorija. Partizanas Tetervinas.....371
Dešinio tėvūnijoje.....372
Mažytis - Dainavos apygardoje.....374
Paskutiniai Tauro apygardos vado kapitono Fausto įsakymai.....378
Žalgirio rinktinėje.....381
Netikėta Fausto žūtis.....382
Niekšiška siuvėjo išdavystė. Klajūno ir Kariūno žūtis.....384
Šturmo tėvūnijos partizanai Vizgirdos.....387
Vytauto Vizgirdo-Vyties žūtis.....388
Geležinio Vilko rinktinėje.....388
Partizanas Kairys.....389
Kairys čekistų naguose.....390
Čempiono žūtis.....393
Partizanai Kirvis ir Gerutis.....394
Vytauto rinktinėje. Partizanas Klaidas.....397
Išduota štabo būstinė „Užnemunė“.....398
Išduotas žvalgybos štabas „Viešbutis“.....399
Klastinga Girinio žūtis.....400
Rimvydo žūtis.....401

Gedimino tėvūnijoje. Šūviai „Imperijos“ - Kalvių miške.....403
Kardo ir Aro žūtis.....406
Geležinio Vilko rinktinės vadas Rytis.....407
Siuvėjo „Neptun - 22“ pavaišinti.....409
Geležinio Vilko rinktinės vadų tragedija.....411
Tauro apygardos vadas Saidokas, Karijotas 415
Geležinio Vilko rinktinėje.....417
Dešinio tėvūnijoje.....417
Kautynės Navasodų kaime.....418
Šilavoto „komsorgo“ valanda.....419
Gedimino tėvūnijoje. Sapno ir Šturmo žūtis.....420
„Štutkės“ - agento „Nykštuko“ išdavystė.....421
Vytauto rinktinėje. 1950 metų MGB aukos 423
Vytauto Gavėno-Granito, Vampyro žūtis.....424
Kęstučio tėvūnijoje.....425
Neptūnas - Vytauto rinktinės vadas.....426
Kautynės Žiūriu pelkėse.....427
Šūviai Vytauto rinktinės Gedimino tėvūnijoje.....429
Kautynės Ąžuolo tėvūnijoje. Partizanų brolių Račių būrys.....429
Suformuotas Geležinio Vilko rinktinės štabas.....432
Vienos bylos sprendimas.....435
Kautynės Jesenavos kaimo palaukėje..... ,.....437
Šaltiniškių kaimo partizanai.....438
Gedimino tėvūnija.....439
Gaudenio žūtis.....439
Vyčio tėvūnijoje.....441
Partizano Viktoro Šalčiaus-Austro, Piršlio žūtis 443
Čekistų sušaudyta Aušrelė.....443
Partizanas Kęstutis.....444
Kautynės ir žūtys Žalgirio rinktinėje.....446
Trispalvės Vėliavos tėvūnijoje.....447
Partizanas Bevardis 447
Kautynės Laužgirio miške.....448
Partizanės Vaidilutės žūtis.....449

Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizanai.....450
Kampinių kaimo partizanai.....451
Drąsi operacija.....454
Piktilčio partizanas Tigras.....455
Demonas - Žalgirio rinktinės vadas..... 458
Skirmanto grupės desantas.....459
Kazlų Rūdos miškuose. Kautynės ir netektys..... 463
Trispalvės Vėliavos tėvūnijoje. Velėnos ir Kęstučio žūtis.....463
Šturmo tėvūnijoje. Riešuto ir Našlaitėlio žūtis..... 463
Paskutinis Karijoto ir Kiečio įsakymas 464
Partizanas Kietis..... 466
Agentūrinė byla „Smertniki“ 468
Karijoto, Saidoko grupės žūtis..... 469
Nukauti Dragūnas ir Savanoris 471
Žuvo Dainius ir nežinomas partizanas.....472
Geležinio Vilko rinktinės vadų Gintaro ir Lokio žūtis.....473
Vėjo žūtis.....474
Skirmanto medžioklė.....475
Geležinio Vilko rinktinėje. Apmaudi klaida - Balandžio žūtis 477
Desantas Kazlų Rūdos miške 479
Povo ir Žvangučio žūtis..... 480
Nenumatyta išdavystė.....483
Šturmo tėvūnijos vado Beržo grupės žūtis..... 484
Čekistų nukryžiuotoji..... 485
Partizanas Daugirdas.....486
Skirmanto pėdomis..... 488
Skirmanto žūtis.....489
Partizano Barsuko žūtis.....490
Partizanai Kučinskai.....491
Punios KunigaikščioMargio tėvūnijos vado žūtis..... 496
Kabelis - agentas „Variagas“..... 497
Paskutinės Kabelio išdavysčių aukos.....500
Šūviai Varnabūdės miške.....503
Šūviai Amalvos ežere. Karaliūno žūtis.....506

Nuoširdžiai dėkoju padėjusiems ruošiant knygą spaudai:

LPKTS valdybos pirmininkui Antanui Lukšai;

LPKTS „Tremtinio" redakcijos darbuotojams:

Redaktorei Jolitai Navickienei,

Kazimierui Žemaičiui

ir kitiems bendradarbiams;

Dėkoju Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo, aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondui bei asmenims, finansiškai parėmusiems „Suvalkijos partizanų takais" II dalies leidimą.

Vytautas Juodsnukis

Vytautas Juodsnukis

SUVALKIJOS PARTIZANŲ TAKAIS

II dalis

2011 08 01. 34,5 sp. 1. Tiražas 500 egz. Užsakymas 11-315.

Leidžia Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas.

Spaustuvė „Morkūnas ir Ko", Draugystės 17, LT-51229 Kaunas.

Vytautas Juodsnukis, „Suvalkijos partizanų takais“, II dalis

Asmenvardžiai

Sąrašą sudarė Rita Pauliukaitienė,
dirbdama kaip savanorė, neatlygintinai

A

A. Albina 100

Abakumov V. 65, 172, 177, 316, 318

Abele Haris-Haris 16

Abraitis Juozas-Spindulys, Neptūnas, Naktinis 313, 380, 424

Abramavičius (Abramaitis) Bronius-Spyglys 133, 417

Abraškin 216

Adelė 472

Adomaitis Albertas-Gaudenis 358, 404, 439-441, 445, 515, 516, 549

Adomaitis Mikas (Kazys)-Plienas 297

Adomaitis Petras 502

Adomaitis Zigmas-Plienas, Vanagas 94-96, 465

Adomavičius Antanas 224

Adomėnienė-Pečiokaitė Birutė 359, 541

Adomonis Motiejus-Žalgiris 303

Adviloniai 347

Advilonis Kazys 346

Advilonytė Birutė 347

Advilonytė Marija 347

Aglinskai 189

Aglinskas Antanas-Vabalas 189

Aglinskas Pranas-Liepsna, Vidmantas 189, 190, 238, 406, 545

Aglinskas Vytautas-Žirnelis 189

Aglinskas Zigmas-Gluosnis, Migla 53, 189

Aidas 468

Ainis (Ž R) 136

Akambakas Algirdas-Perkūnas, Špicas 135, 231, 448, 449, 453

Akelaitis Kazimieras-Vėtra 58, 59, 69, 71, 543

Akelaitis Petras 59

Akelaitis Petras 277

Akelaitytė Onutė-Rūta 59

Akmur 534

Aksamitauskas Jonas 535

Akulov 267

Alaburda Antanas 417

Albina 346

Aldona 367, 370, 548

Aleksa Antanas 106-108

Aleksa Antanas-Kęstutis 329

Aleksa Juozas 107, 268

Aleksa Valentinas-Aras 249, 334, 428, 448, 449

Aleksa Vytautas-Ežys, Meškinis 100

Aleksandravičius Bronius-Vijurkas, Vijūnas 114, 226

Aleksandravičius Povilas 89

Aleksienė 107

Aleksejev 177

Aleksa Valentinas-Aras 249, 334, 448, 449

Aleksos 107

Aleščikas Jonas-Gediminas, Gintautas, Margis Rymantas 28, 32, 38, 90, 92- 94,
129-132, 135-137, 141, 157, 200- 202, 204, 205, 214-217, 219, 228, 229, 235,
239, 246, 416, 545

Ališauskai 175

Ališauskaitė Birutė 397

Ališauskaitė Stasė 367, 369

Ališauskas Juozas-Klaidas 274, 379, 397-398, 548

Ališauskas Kazys 175

Ališauskas Stasys-Kalinys 273, 397, 424- 426

Ališauskas-Upelis 370

Ališauskienė Albina 175

Aliukevičius Alfonsas-Saulė 186

Ambrazevičius Vincas-Balandis 494

Andreal Ove 27

Andreassonas 330, 331

Andrejev 493

Andriuškevičius 216

Angeliukas 466

Antonov 262, 263, 265, 267

Anza Konstantinas (Kastantas)-Suomis 107, 108

Anzeliai 430

Anzelis Albinas-Rickus 430

Anzelis Jonas-Meška 114, 430

Apanavičius Romualdas 5

Ar 469, 470

Aras 28

Aras 534

Ardzijauskas Antanas-Lokys 294

Arkadijev V. 173

Arlauskaitė Agota-Michalina 187

Arlauskas Alfonsas-Geležinis Vilkas 29, 202, 218, 317

Armonaitis Juozas-Triupas 325

Armonas Viktoras-Upeivis 520

Artistas 465

Artojas 89, 189

Ašmenskas 298

Ašmenskas Petras-Žiogas, Jovaras 306

Ašmonas Petras-Sargas 91, 130

Aštrauskai 525

Aštrauskas Antanas-Viršila 525, 526

Aštrauskas Jonas-Siaubas 525, 526

Atas 244, 276, 395

Augustai 425

Augustinavičius Viktoras-Griausmas 220

Aukštakalnis Povilas 473

Ausenas Jurgis 176, 179

Avramenko 267

Ą

Ąžuolas 510

B

B. 391

Babarskas-Garsas, Drąsuolis 494, 495

Babin 360, 361

Babravičius Kazys 435

Bacevičius Jonas-Sakalas 104, 329, 463

Bacevičius Juozas-Briedis 38, 39, 41-43, 69

Bacevičius Vytautas-Vygandas 456

Backūnai 430

Backūnienė 430

Bačys Andrius-Dobilas 182

Bajoras 298

Bajorynas 376

Bakevičius Steponas 10

Bakirov 512

Balandis 104, 468

Baliukevičius Konstantas (Kostas)-Rainys, Tylius 476

Baliukevičius Lionginas-Dzūkas 253, 304-306, 308-310, 541

Baliūnienė Anastazija (Nastazija) 371-373, 435-437

Balkus 487, 488

Balsienė Agota 520

Balsys Jonas-Aidas 291

Balsys Juozas-Dobilas 34, 61, 63, 65, 72, 94

Balsys Mykolas 328, 329

Baltrus 481

Baltrušaičiai 40

Baltrušaičiai 139

Baltrušaitienė (Subačienė) 289

Baltrušaitis Antanas-Erelis 138-140, 337

Baltrušaitis Antanas (Subačius)-Pykuolis 74, 75, 289, 290, 547

Baltrušaitis Jonas, Motiejaus 64

Baltrušaitis Juozas, Motiejaus-Tigras 38, 39, 42, 43, 46, 47, 55, 56,
119, 125, 132, 137, 138, 140-142, 146, 149, 150, 159, 161, 163, 179,
181, 182, 187, 188, 192-199, 229, 234-236, 239, 243, 244, 247, 257,
275, 277, 327, 342, 350-361, 363-365, 372, 379, 384, 388, 393, 395,
408, 439, 509, 522, 540, 544, 548

Baltrušaitis Klemensas-Kurtas, Skirgaila 32, 33, 42, 49, 50, 69, 117,
119, 129, 138- 140, 159, 197, 338, 342, 351

Baltrušaitis Motiejus 61-65, 138

Baltrušaitis Stasys, Motiejaus 64

Baltrušaitis Viktoras 289

Baltrušaitytė Anelė, Motiejaus 64

Baltūsis Antanas-Žvejys (Gintautas?) 10, 11, 18, 28, 30, 32, 34, 60,
61, 63- 66, 72, 80, 81, 90, 106, 112, 115, 129, 130, 132-134, 141,
145, 187, 188, 200, 204- 206, 209, 218, 228, 272, 277, 291, 325,
337, 390, 427, 464, 500, 543

Baltūsytė Anelė 60

Bandonis Mykolas-Tauras 206, 496

Bandurovskij 139

Banin 361

Banionis 147

Banislauskaitė Marytė 511

Banislauskas Albinas, Jurgio-Klajunas 489, 490, 502, 508, 511, 513

Baranauskas Bronius-Smielyj 494, 498, 532

Baranauskas Jonas-Čižik 494, 498

Baranauskas Pranas-Aras 302

Baranauskas Vladas-Čigonas 289

Barauskas Justinas-Eimutis 110, 269

Barišauskas Juozas 532, 533, 536

Barkauskas Juozas-Lapinas 298

Barkauskas Juozas-Vėjūnas 299

Barštys Kazimieras-Stumbras 505

Bartašiūnas Josif 139, 161, 173, 493

Barteška Vincas-Ridikas 113

Bartkevičiai 87

Bartkevičienė Ona 87

Bartkevičius Alfonsas 87

Bartkevičius Jurgis-Balandis 86, 88, 89

Bartkevičius Kazimieras-Vasaris 87- 89, 149, 150, 516

Bartkevičiūtė Albina 87

Bartkus 139

Bartkus Juozas-Velnias, Katinas 105, 381

Bartkus Petras-Žadgaila 255, 256

Bartninkas Motiejus 176

Bartuliai 163

Bartulytė Kastulė 163

Barzdaitis 108

Basčiai 156

Bastys Antanas156

Bastys Pranas-Dūmas 313, 314, 458, 470, 471

Bašinskas 322

Bataitis Jonas, Jonukas 519

Bataitytė 519

Baublys Adolfas-Vytas, Merkys 298, 302, 310

Bazilevičius Vincas-Taučius 16

Beinaravičiai 443

Beinaravičius Jonas-Vėjas 206, 287, 443, 496, 497

Beinaravičius Juozas-Gintaras 184, 206, 287, 288, 443

Beitnaras Pranas 357

Bendaravičienė Julija 183

Bendaravičius Sergijus-Špokas 500

Bendinskas Vincas 47

Bendorius 418

Bendžiūnas Viktoras-Rickus 336

Benys Vincas 487

Berija 128, 161, 505

Beržas 223

Beržas 411

Beržas 468

Beržinis 221, 222

Bičiulis 468

Bieliauskai 498

Bieliauskas Antanas 498

Bieliūnas Albinas Valeras-Kabelis, Variagas 116, 226, 335, 497- 501, 503, 550

Bieliūnas Antanas 497

Bielys Algirdas-Amerikonas 107

Bielys Vitalijus-Algirdas 107

Bijūnas 406

Bijūnas 534

Bilevičiūtė Marija 5

Bilkys Antanas-Radastas 207, 281, 287

Bindokas Antanas-Džimis 425, 426

Biskiai 263

Biskienė Veronika 261-263

Biskys Česiukas 261,263

Biskys Sigitas-Deivė 261 -263

Biskytė Angelė 261, 263

Bliufiteinas 423

Bliūdžius 110, 111

Bobinas Bronius-Patrimpas 498

Bočys Antanas 221

BočkovV. 172, 173

Borisevičius Juozas 105, 230

Borusevičiai 233

Boruta Juozas-Kaributas 223- 225, 546

Boruta Vincas-Žvalgas 271

Bosikiai 398

Bosikis 399

Brastauskas Alvydas 40

Brastauskas Antanas 39

Brazaitis 297

Brazaitis Jurgis-Barsukas 481,490, 491, 550

Brazys Jonas-Klajūnas 115, 131,226, 270, 313,
335, 378, 384-386 , 498, 548

Brazys Stasys 386

Brazys Zigmas-Rytas 73

Bražinskas Vincas, Jono-Smauglys 502, 513

Bražukaitė (Bražukiūtė)Anelė 340, 344, 345

Bražukas Vincas (Petras), Jono 340, 341, 344, 345

Bražukienė Ona 340, 344, 345

Briedis 170

Briedis Valdemaras-Teofilis 330-333

Briliūtė Marija-Roza Rainer 401

Brokas 426

Bronė 210

Brundza Juozas 183

Brundza Kazys-Papartis 90, 200, 201, 216, 217, 219

Brundza Kęstutis-Daktaras 451, 452, 510

Brundza Vitas-Viesulas, Viesuliukas 91

Brūzga Antanas 176

Brūzga Juozas-Žvalgas 74, 75, 195, 338, 340, 344, 345, 373, 417, 418

Bublienė Katerina 516

Bubnys Juozas-Dagilis 431

Bubnys Kazys-Sakalas 482

Bubnytė M. 475

Buckūnai 430

Buckūnienė 430

Budėnaitė Marytė-Eglė, Birutė 302, 310

Budnikas 126, 197, 350

Budreikaitė Regina 334

Budrys Benediktas-Vytenis, Spartuolis, Beržas 59, 143, 180, 181, 188

Budrys Jonas-Strazdas 99

Budrys Vytautas-Vilkas 99

Buiko Ivan 307

Bulota Jonas-Anbo 28, 129, 130, 200, 219, 338

Bulota Vincas 39

Bulotienė 42

Bunevičius Vincas 184, 443

Bunevičius Vladas-Berželis 183, 184

Bunevičiūtė Albina-Gražuolė, Gražutė, Aušrelė 443, 444, 549

Burbulis Albinas 478

Burinskas Petras-Tetervinas 74, 193, 243, 338-340, 344, 345,
363, 371-374, 548

Burlakov 299

Bumelis Petras-Inkaras 502, 503, 506

Burokaitė 68

Busilas Vincas-Ramunis 113

Bušujev 487, 488

Butanavičiai 399

Butanavičius 224

Butanavičius Justinas-Balinis, Gegužis 223-225, 546

Butkai 292

Butkus Augustinas-Gudruolis 135, 156, 157, 292, 293

Butkus Stasys-Jaunutis, Kastytis 156, 157, 292, 293

Butkus Virginijus-Gailius, Viktoras Jasaitis 375, 376

Buzas Vytautas-Vytautas 13, 14

Būdžius Vytautas-Vytenis 271

Būtėnas Julijonas-Margis, Stėvė 460, 479, 480, 482, 484, 485

C

Celiešius Kazimieras-Vaidotas 51, 149, 150, 185, 186, 238, 406, 516, 545

Chainauskas A.-Kranklys 477, 489, 490

Chodakauskas Tadas-Liūtas 333

Ciplijauskas Jonas-Sakalas 38, 39, 41- 43, 69

Č

Čadajev J. 172

ČechovG. 467

Čekanovičius 439

Čepienė 79

Čeponis Jonas-Lubinas 431

Čepulioniai (Pečiulioniai) 189

Čepulionis 368, 369

Čepulionis Vytautas-Vytenis 56, 149, 150, 189, 516

Čepulionytė Ona 189

Čereška Feliksas-Karvelis 106, 335, 499, 502

Čereškevičius Antanas-Šaulys, Čečeras 98, 103-105, 135, 154,544

Čereškevičiūtė Bronė 98

Čerkeliūnaitė 539

Černevičius 55

Černiauskas Gediminas-Vaidotas, Jaunutis 398

Černius Juozas 429

Česėkas Juozas, Jono-Šauklys 184, 185, 545

Čipulionis Kazys-Auksinukas 71

Čižikov 428

D

Dabrišius Kazys 505

Dabulevičius-Miškas, Aras 494, 495

Dagiliai 218

Dagilienė Ona 216-218

Dagilis Algimantas 216

Dagilis Kazys-Giedra, Dėdžius 89, 200, 215-218

Dagilytė Jacinta 216, 218

Dagys 100

Dailidė Urbonas (Urbantas)-Tauras 136, 249, 250, 252, 255, 258, 259, 378, 383, 462, 475, 476

Daineliai 293

Dainelis Krizostomas-Jovaras, Dagys 293, 294

Dainelis Valentinas-Jūrininkas 293, 294

Damijonaitis Vincas-Sūnus 502, 506

Daminaitienė Ona 180, 181

Daminaitytė Birutė 181

Danilevičius Henrikas-Vidmantas 252-254

Danutė 382, 468

Darius 464

Daubaras Pranas Leonas-Liūtaširdis 499, 502

Daugėla Antanas-Žilvitis 318

Daugėla Bronius-Dragūnas 323, 324, 454, 471, 472, 550

Daukša Juozas 39

Daunorai 28, 219

Daunoras Vincas-Kelmas, Ungurys 482, 531-533, 551

Degučiai 224, 225

Degutis Kazimieras-Liekana, Raginis 80, 273, 371, 445, 493, 531

Degutis Liudvikas 224, 225

Degutis Pijus-Kęstutis 224, 225, 501, 502

Degutytė Aldona 218

Deksnys Jonas-Prapuolenis 330-333, 548

Deltuva 147

Deltuva 275, 276

Deltuva Jonas 510

Deltuvienė 276

Deltuvos 276

Demikis Jonas-Eumas, Almas 78, 80, 364

Denisevičiai 112

Deveikis 207

Dėdelė 270

Dėdė 126, 350

Dėdė 502

Dėdžius 435, 436

Dėnas Antanas-Lapas 294

Dijokaitė-Kerežienė Joana (Johana)-Žara 254

Dičkus 47

Dičpinigaitytė Domicelė-Laima, Laimutė 337, 500

Didvalis Vitas-Vidginas 107

Diena 433

Ditkevičius Viktoras 375, 377

Dlugauskas Kostas 175

Dobilas 468

Dokin 62

Dombrovska Zosia 27

Dovidavičiai 290

Dovidavičius 290

Dovydaičiai 463

Dovydonis Albinas 29, 36, 37, 39, 93 194, 208,
218, 322, 389, 452, 547

Dragūnas 454

Draugeliai 290

Draugelis Vytautas-Riešutas 109, 544

Drumelytė Jadvyga 486

Drunga Zigmas-Šernas, Mykolas Jonas 35, 57,
128, 133, 456, 520

Drūlia 275

Drūlia 323

Dubinskas Aleksas 518

Dulbys Adolfas-Bitė, Ulonas 222

Dulbys Alfonsas-Ramis 221-223, 546

Dulinskai 278

Dulskiai 165

Dulskis Juozas 165

Dulskis Vincas-Žaibas 165, 166, 545

Dušanskij Nachman 394, 466, 473,
477, 478, 483, 488, 527

Dūmas 480

Dvareckienė Agota 451

Dzeržinskis Feliksas-Geležinis Feliksas 128, 263, 399, 494

Dženkauskas (Augustinavičius) Bronius-Perkūnas 220- 223

Džiugas 75

E

Eglis (Ėglis) 77, 117, 118

Eglis (Ėglis) 197

Eglutė 468

Eidukevičiai 425

Eimutis Juozas-Raitelis, Žirgas 456

Elenutė 366

F

Ferensas 497

Fiodorov 178

Fošas (Fosh) 6

Fotin 487, 488

Francaitė Adelė 514

Franko Edvard (Frenkas Edvardas) 10

Fricas 298

Frolov 234

G

Gaidys Juozas 538

Gailevičius Alfonsas 467

Gailius 375, 376

Gapkala (Gapkalyj) 438, 473

Garmai 285

Garmus Jonas 285, 286

Garmus Vytautas-Pavasaris 482

Garmutė Antosė 285, 286

Garmutė Stasė 285, 286

Gasčiuliai 401

Gasčiulis (Gusčius) Juozas-Dagilis 271,401

Gasčiulis Vincas-Girinis, 400, 401, 548

Gasčiulytė Salomėja 400

Gasneris Evaltas-Kaizeris 508, 511, 512

Gataveckas Bronius-Verpetas 498

Gavėnas Vytautas (Vitalius)-Vampyras, Granitas 220, 222, 223, 260, 271-274, 379, 424-427, 546, 549

Gavėnas Vladas-Tarzanas 271,272

Gecevičius (Genevičius)-Žiedas 53, 55, 56

Gedvila Robertas-Remigijus, Sidabras 254

Gedvilas Mečislovas 316

Gelčys Jonas-Perkūnas 47

Gelčys Juozas-Gegužis 189

Gelčys Jurgis-Zuikis 207, 210, 213, 220, 285, 286, 346-348

Genevičius-Žiedas 53, 55, 56

Genevičius 491

Genius 254

Gentvilas M.177

Georgin Peter-Pėteris 108, 109, 544

Germanavičius Albinas-Gintaras 494

Geruliai 505, 535

Gerulis Algirdas-Šaulys 505, 535

Gerulis Vincas-Tvora 492, 493

Gerulytė Ona 535

Gerutis 238, 393

Gervė 504

Gervė Kazys-Migla 53, 88, 143

Gervienė O. 92

Giniotas Juozapas-Jozefas Pilsudskis 5, 6

Gintaras 468

Girėnas 532

Gylys Juozas 176

Gylys Simanas 175

Glamba 353

Glikas Kostas 294, 295, 387

Goliakauskas Algirdas-Kapsas 477

Golubovskij Aleksandr 384

Gopanenko 360, 361

Gorbunov 420, 421

Gorkov 342

Gorlinskij 321

Govėda Boleslovas-Pypkė 182, 183, 185

Gražina 296

Gražutis 411

Greblikas Kazimieras, Baltraus-Sakalas 223, 259-262, 265-267, 269, 274, 373

Greičius Vytautas-Štrausas 156

Greisas Aronas 162, 291, 540

Grigaitė Eleonora 328

Grigaliūnai 39

Grigonis Leonardas-Užpalis 256

Grigonis Vincas-Leopardas 74, 76, 338, 339, 372

Grigorijev (Grigorjev) 404, 422, 423

Grigorjev 63, 65

Grikietis Antanas-Vidmantas, Slapukas 462, 499, 502

Grimalauskai 147

Grinevičius 429

Griška Juozas-Aušra 114

Griškonis Antanas-Jūreivis 494, 495

Grybauskas Donatas 320

Grybauskas Vytautas-Žydruolis, Žydrūnas 241, 244, 315, 320

Grybinai 226

Grybinas Aleksandras (Olius)-Faustas 150, 151, 157, 226, 227-229, 235-237, 243, 246, 248-257, 259, 272, 311-314, 327, 334, 348, 363, 364, 378-380, 382, 383, 386, 398, 408, 416, 427, 487, 519, 546, 548

Grybinas Vytautas 226, 227

Grybinas Zigmas 226, 227

Grybinaitė Sofija-Tėvelienė 226-228

Grygelis 525

Gromyko 527

Gruodis Vincas-Žilvitis 182, 405, 407, 445

Grušauskas Antanas-Siaubas 300

Grušys Jurgis 323

Grušytė Verutė 323

Gudaitis Antanas-Ulanas 153, 544

Gudauskas Kazys-Vaidila, Varnas 112, 124, 126, 143

Gudavičius Vladas-Vaišnora 254

Gudynas Antanas, Kazio-Speigas 123, 125, 126,194, 335, 362, 389, 390, 392, 394, 395, 419, 420, 432-434, 436, 438, 441, 529- 531, 534, 551

Gudynas Vytautas (Vaclovas)-Papartis 141, 142, 159, 162, 163, 170, 171, 181, 275, 389, 408, 545

Gudynas Vytautas Petras-Spindulys 505

Gudzinevičius 284

Gumauskas Algimantas-Balandis, Šturmas (Jurgis) 188, 195, 338, 344, 345, 373, 374, 418, 435, 436, 437, 474, 477-479, 510, 550

Gumauskas Petras-Pipiras 194, 196, 234, 244, 374, 504, 505

Guogaitė Aldona 464

Guogaitė Ona-Miškų Gėlė, Marčiukė 485, 486

Gurevičius Borisas 10

Gurskis Jurgis 525

Gusev 479

Gustainis Antanas-Dainius 472, 550

Gustainis Vincas-Ainis 296, 297

Gustaitis Antanas 176

Gustaitis (Gustainis) Antanas-Dainius 472, 550

Guzulaičiai 154, 544

Guzulaitis Viktoras-Žiedas 154

Guzulaitis Petras 154

Guzulaitytė Pranutė 154

Gužas Vytautas-Kardas 254-256, 259

H

Hansas 298

Hans-Vanagas 99, 100

Hitleris 407

I

Ilgūnas Jurgis-Šarūnas 228

Irkin 189

Iršius Vladas-Skroblas 106

Isakov 211, 212

Išganaičiai 175

Išganaitis Antanas-Barsukas 147, 175

Išganaitis Juozas-Dėdė 90, 91, 125, 144-147, 175, 201, 202, 208, 210, 213, 219, 220, 283-287, 347, 348, 544, 546

Išganaitis Klemensas-Sūnus 147, 148, 175, 220, 286, 347, 348

Išganaitytė 381

Išganaitytė Anelė-Valytė 283, 284, 286, 347

Ivanauskas 234

Ivanauskas Jonas-Žemaitis 448

Ivanauskas Pranas-Bevardis 303

Ivanavičius Vitas-Mažytis 116, 226, 426

Ivanov 139

Ivanov 178,

Ivanov 278

Ivanov 468

J

Jagoda128

Jakas Jonas 446, 447

Jakimavičius Henrikas-Kirvis 244, 276, 393-396, 409, 548

Jakimavičius Juozas 402

Jakštavičius (Jakštas) Stasys-Katinas 65, 90, 200, 240

Jakštys Juozas 387, 472

Jakštys Sigitas-Spindulys 448, 449

Jaloveckas Stasys-Kiškis, Mindaugas 90, 200-203, 281, 282, 334

Jančė (Jančiukas) Jonas-Kovas 298

Jančiukas A. 298

Jančiukas Jonas-Kovas 298

Jančiukas Vincas-Lakūnas 494, 495

Jančius Juozas-Rytas 113

Jančiūtė Ona-Deimantė 113

Janilevičius Jonas-Šaulys 114

Jankauskai 40

Jankauskas Julius 366

Jankauskas Juozas-Demonas, Berželis 136, 249, 250, 252, 254, 255, 258, 259, 378, 381, 382, 458, 462, 468, 470, 476, 480, 482, 518, 519, 521, 523, 524, 546, 550, 551

Jankauskas Motiejus 185

Jankauskas Petras-Pavasaris 168, 169, 545

Jankauskas Sigitas-Keleivis 504, 505

Jankus Andrius 454

Jankus Petras-Vanagas 282, 317, 318

Janulevičius 114

Janulevičius Juozas-Gintaras 300

Janulevičius Kostas 300, 301

Janulevičius Vladas 301

Janulis Antanas-Šermukšnis 342

Janulis Kazys-Beržas 340-342

Janušaitis Bronius-Jaunius 32

Janušauskas 192

Janušauskas 450

Janušauskas Jonas-Aras 303

Janutė 472

Jaroševičius (Jaruševičius) Motiejus-Lakštingala 50, 51, 184, 288, 475, 476, 496

Jaršov N. 398, 423

Jasaitis Justinas-Naktis 33, 38-43, 69, 115, 129, 131

Jasinauskaitė-Kašiubienė Ona 474

Jasinskas 353

Jasiūnas Bronius 10

Jasulaitis Juozas-Pušis, Turklys, Kazokas, 36, 96, 129, 137, 230, 325, 456, 463

Jaunius 32

Jazukevičius Petras (Mykolas)-Profesorius 302

Jazumas Karolis-Lokys 170, 182, 234, 239, 365, 419, 420, 433, 434, 442, 455, 473, 474, 508, 550

Jažovas 128

Jedunkov 321

Jefimov (Efimov) D. 172, 173, 177, 178, 196, 493

Jeronimas-Varlė 99, 100

Jeznys (Jieznys) Bronius-Šermukšnis 206, 284

Ježovas 128

J. O. 102

Jocius Dzidas 506, 532

Jocius Jonas, Antano 503, 506, 507

Jogaila 471, 472

Jonas 116, 118, 119, 123, 124, 196, 350, 408

Jonelienė Birutė 68

Jonelis 341, 343

Jonikis (Jonikaitis) Jonas-Vairas 387, 448

Jonikytė-Povilaitienė, žr. Povilaitienė

Jonykai 175

Jotauta Jonas 179

Jotauta Jurgis 175, 179, 180

Jotauta Pranas 179

Jotautaitė Konstancija 179

Jovaišis 303

Judas 524

Juknelis Petras-Deimantas 502, 503

Juknelytė Ona 431

Junelis (Juknelis) Leonardas-Leonas 206

Jundilai 408

Jundilaitė Izabelė-Monika 123, 276

Jundilas Antanas-Naras 48, 123, 125, 181, 193, 243, 244, 275, 276, 395, 533, 546

Jundilas Vytautas-Jaunutis 48, 72, 77, 78, 118-121, 123, 124, 126, 127, 137, 143, 275, 397

Juočys Kazimieras-Šatas 145, 385

Juodis Albinas-Šturmas 349, 420-422, 549

Juodis Algirdas-Vermachtas, Merkys 206, 348, 522

Juodis Jonas, Motiejaus-Diedas 421, 422

Juodis Juozas-Ungurys 90, 91,201, 202, 213, 335, 348, 349, 548

Juodis Vytautas-Šarūnas 129, 141, 348, 515

Juodišius 151

Juodkojis Liudvikas-Kariūnas 384-386, 548

Juodkojis Pranas 385

Juodkojis Vincentas 385

Juodsnukiai 140, 414

Juodsnukienė Ona 175

Juodsnukienė Magdalena 358

Juodsnukis Andrius-Spirgis 175

Juodsnukis Juozas 160

Juodsnukis Jurgis-Ūsas 159, 171, 197, 198, 351-353, 357, 358, 540

Juodsnukis Kazys 160, 198, 351, 353, 365, 366

Juodsnukis Klemensas 198, 351

Juodsnukis Petras-Šeškas 175

Juodsnukis Povilas 160

Juodsnukis Pranas, Antano 198, 351

Juodsnukis Vytautas (V. J.)-Simukas 2, 8, 12, 22, 27, 34, 42, 43, 65, 90, 105,117, 125, 127, 128, 170, 193, 197, 198, 205, 218, 253, 255, 268, 279, 280, 283, 289, 294, 321, 337, 341, 351, 353, 359, 372, 377, 398, 400, 414, 419, 440, 443- 445, 454, 471, 478, 539, 540, 552

Juodsnukytė Anelė 147

Juodsnukytė Birutė 148

Juodsnukytė Izabelė 147, 160, 198, 199, 284, 353, 358

Juodsnukytė (Girnių) Liudvisė 163

Juodsnukytė Marytė 117

Juodžbalis Juozas-Vargonykas 240, 452, 509, 510

Juozaitis Modestas 385

Juozapavičiūtė Aldona 154

Jurašius Martynas-Paberžis 299

Jurčenko 234

Jurgelaičiai 109, 110

Jurgelaitis A. 109, 111

Jurgelaitis Balys-Darius 56, 88

Jurgelaitytė Janina 400

Jurgelevičiai 399

Jurgelevičienė (Jugelaitienė) 400

Jurgelevičius Pranas-Našlaitis 88

Jurgelevičiūtė Janina 400

Jurgis 118, 147, 197, 350

Jurkūnas (Jurkūnas) 27

Jurkšaitis Petras-Beržas 135, 136, 334, 427, 458, 462, 480-486, 525, 550

Juška Zigmas-Pjūklas, Zigmantas 41,69, 70, 72, 75, 76, 78, 83, 84, 85, 119, 121, 124, 126-129, 137, 139, 143, 179, 181, 337, 338, 371, 393

Juškai 292

Juškauskas A.-Jurgis 538

Juškelis Česlovas-Gintaras, Deimantas 494, 495

Jūra 189

K

Kabašinskas 205

Kabašinskas 213, 367

Kabašinskas Vytautas-Litas 205, 206-208, 210, 212-214, 280, 283-286, 335, 345, 346, 367-370, 368, 545, 548

Kabelis 116

Kabišiūtė Onutė 322, 324

Kačer 104

Kaganovič Roza 161

Kairevičienė Adelė 302, 310

Kairevičius Jonas-Liepa 302

Kairiūkštis Antanas 47

Kairiūkštis Jonas-Ožys 338, 343

Kairiūkštis (Vytas)Vytautas-Zubras, Zubrys 238, 335, 390, 419, 433, 438, 442

Kairys Pranas 494

Kajokas Justinas-Varnas 107

Kalfridas 277

Kalinauskas Antanas 430

Kalinauskas Gediminas-Neris, Gedas 54, 74, 75, 77, 191, 192,545

Kalininas 161

Kalvaičiai 451

Kalvaitienė Ona 38, 130, 451

Kalvaitis Antanas 451

Kalvaitis Stasys 451

Kalvaitytė Agota 451

Kalvaitytė Marcelė 451

Kamarauskai 324

Kamarauskas Albinas-Savanoris 471, 472, 550

Kaminskas 111

Kaminskas Jonas 231

Kaminskas Juozas-Rolandas 135, 231

Kaminskas Kazys 176

Kaminskas Pranas-Kovas 244, 339, 340, 344, 345, 374

Kapralov Viktor 60, 66, 354, 356, 412, 420, 422, 476

Karalienė Anastazija 334

Karalius Pranas-Vėjas 129, 186, 445

Karaliūtė Felicija 186

Karasevičius Juozas-Erškėtis 226, 401

Karasevičius Vytautas-Savanoris, Topolis? 401

Karatajev 37

Karauskas Juozas 113

Kardas 411, 412, 433

Karklas 456

Karmaliugin, Karmoliugin 512, 517

Karoblin 124, 362

Karpavičius Aleksas 114

Karpavičius Antanas-Arabas 110, 111

Karpis Julius-Vieversys 304-306, 308

Karpliakov 185

Karpov 411

Karvelytė Ona 10

Karvė 366, 367

Kasparaitis Jonas-Viesulas, Vėsula 292

Kasparas 471

Kasparavičius Pranas-Žiedas, Šturmas 155-157, 465, 545

Kašelionis Bronius 542

Katilius Juozas-Litauras 269

Kaulius-Donkichotas 319

Kaunas 304

Kavaliauskai 40

Kavaliauskas 482

Kazakevičiai 240, 517

Kazakevičiai 441, 546, 551

Kazakevičienė Magdė, Motiejaus 441

Kazakevičienė Marija 176

Kazakevičius 176

Kazakevičius Antanas 441

Kazakevičius Bronius-Tigras 240, 517, 518

Kazakevičius Jonas-Liepsnabarzdis 240, 241, 517

Kazakevičius Juozas 167, 168

Kazakevičius Kazimieras (Kazys)-Aidas 241, 244, 314, 320, 441

Kazakevičius Pranas-Klajūnas 149, 150, 441

Kazakevičius Vytautas-Kregždė 202, 240, 282, 328, 517, 518

Kazakevičius Vytautas-Papartis 226

Kazakevičiūtė Agota, Antano 441

Kazakevičiūtė Birutė, Antano 441

Kazakov 178

Kazelytė (Markevičiūtė) Janina-Saulutė 10, 11

Kaziulionis Juozas-Klevas 303

Kazla Aleksandras-Sakalas, Garnelis 271

Kazla Jonas-Musolinis 454

Kazla Juozas 186, 419, 454

Kazlauskai 210

Kazlauskas 318, 320

Kazlauskaitė Aldona-Jūratė, Prapakūnaitė 52, 53, 187

Kazlauskas J. 423

Kazlauskas Jonas-Šermukšnis 253, 307, 308

Kazlauskas Leonas-Bijūnas 495

Kazlauskas Pranas 354

Kazlauskas Stasys-Neptūnas 88

Kazlauskas Viktoras-Vanagas, Paukštis (Paukštys) 307, 308, 321

Kazlauskas Vincas-Skautas 410, 411

Kazlauskas Vincas-Šapalas 483

Kazlauskienė Antosė-Aušrinė 483

Kedys Pranas 74, 371,417

Kedys Pranas-Bosas 338

Kedytė Albina 371

Kedžiai 371

Kemeraitis Pranas-Tauras 499, 502

Kemerzūnas 165, 166, 167

Kerbelis 211, 212, 285, 286, 349, 368-370, 420, 438

Kerevičius Albinas-Mėnulis 425, 426

Kerštas 105

Keršulis Stasys-Švyturys 113

Keručiai (Kerevičiai) 152, 544

Kerutis Algirdas-Ūsas 152

Kerutis Jonas-Šarūnas 152, 334, 520

Keturakis 420

Kiaulevičius 299

Kiaunienė 214, 287, 369, 370

Kibirkštis Pranas (Petras)-Lizdeika 303

Kilius Stasys-Berželis 465

Kimštas Jonas-Žalgiris 258

Kirstukas 28, 92, 93, 94

Kiseliov 302

Kisielius 147

Kisielius Juozas 176

Kisielius Juozas-Genius 254

Kiškis 157

Kiškis 285

Kizlov 278, 280

Kižys Kostas-Gintaras 142, 144, 180, 188, 545

Kižys Pranas, Prano-Vilius 513

Klajūnas 502, 508

Kleiza Jonas-Siaubas, Žalvaris 35, 44, 45

Kleiza Juozas-Jungas 233

Kleiza Jurgis-Krienas 275, 407, 408

Kleiza Pranas, Jurgio-Rytis, Rytys 48, 119, 170, 181, 188, 193, 194, 196, 199, 234, 236, 238, 239, 243, 244, 278, 279, 350, 363-365, 393-395, 407, 408, 412-414, 433, 549

Kleiza Vincas-Sakalas 54, 193, 233, 234, 243, 395, 397, 546

Kleizaitė Anastazija (Nastutė)-Raselė, Aušra 275, 407, 408

Kleizaitė Elžbieta 407

Kleizaitė Ona 407

Kleizos 407, 408

Klimašauskas Stasys-Genys 303

Klimavičius 268

Klinavičius Antanas 496, 497

Kliukinskas Antanas-Krienas 335

Klockare 330

Klose Hans Helmut 331

Kmieliauskas Juozas-Aitvaras, Napoleonas 499, 502

Knyzaitė Monika 432

Kočetkov 509

Kolesov Vasilij Michailovič-Muravjovas Korikas 140, 147, 158, 159, 180, 191, 195, 196, 339-342,350, 353, 417, 422, 437, 440, 475, 479, 510

Kopliakov 278, 280

Kore 330

Korikov 289

Korniuchin 116, 389, 411, 422, 440

Koroliov 299

Koroliovas Nikolajus 365

Korotkov 239, 263, 268

Korpliakov 288

Kosinov 512

Kovalenkov 536, 537

Kovas 271, 274

Koženevskaja Marija-Vera 359

Kraptavičius Stasys-Artojas 110, 111

Krasanov 241

Krasnodemskis Alfonsas-Voveras 90, 200, 202-204, 545

Kregždė 282

Kreipavičius (Kreiptavičius) Sigitas-Žalgiriukas 431,432

Kriaučiūnas Juozas-Beržas, Cezaris, Būtautas 17, 27, 230-233, 546

Kričėnaitė Albina 10

Krikščiūnas Jurgis-Rimvydas 401,402, 548

Krišnickas Pranas 347

Krišnickienė 180

Krištolaitis 330

Krivickienė 398, 399

Kronkaitis Vitas, Antano-Herbas 261, 262-265, 267, 269

Kruglov Sergej 172, 173

Krugovcov 62, 63, 65, 424, 425

Krulikauskas Vincas-Lakūnas 98, 465

Krupštas Antanas-Ėglis 532, 534

Krūvelis Juozas 534, 535

Krūvelis Vitas 140

Kubilinskas Kostas-Kapsas, Varnas 303-308, 547

Kubilius 298

Kubilius Edvardas-Perkūnas 135, 292

Kučinskai 491, 550

Kučinskas Albinas 492

Kučinskas Antanas 492

Kučinskas Antanas-Vampyras 37

Kučinskas Jonas-Spyruoklis, Tautmylis 197, 247, 352, 413, 491-495, 531

Kučinskas Juozas 491

Kučinskas Jurgis-Genys 491-493

Kučinskas Petras-Tyla 492, 495

Kučinskas Pranas-Klevas, Apynys, Ainis 30- 33, 37, 38, 91, 115, 129, 168, 373, 385, 426

Kučinskas? Pranas-Kovas 340, 344, 345

Kučinskas Vincas-Robinzonas 74, 338, 373, 380, 417, 418

Kučinskienė Ona 491

Kučys Vytautas-Aras, Mikas 477

Kudis 480

Kudrešov 346

Kukauskas Jonas, Nikodemo-Gardenis, Dzykis, Balandis, Valys 459, 479, 480, 482, 488, 489

Kuklevičius Antanas-Juzekas 148

Kuklieriai 208, 218

Kukulskis Leonardas 27

Kulbokas Jonas 361, 362

Kulinskai 178

Kulinskas Jurgis 178

Kulinskienė Anastazija 178

Kumportas 210

Kuncaitis Juozas 156

Kundrotas Bronius 280

Kuosaitis Juozas 465

Kupčinskas 318, 320

Kupčiūnas Pranas-Genys 496, 497

Kupstys J.-Ursus 459, 479

Kuras Jonas-Jurginas, Jaunutis 17, 324-327, 547

Kurauskas Anicetas 218

Kurtinaitis 145

Kurtiniai 195

Kurtinys J. 195

Kurtinys Kazimieras-Ąžuolas 474, 503-505

Kurtinys Leonas-Jaunutis 437

Kurtinytė Antosia (Antanina)-Liepa 195, 437

Kutkaitis Vaclovas-Vytautas 293

Kuzmickas 218

Kuzmickas Juozas-Ąžuolas 474, 494

Kuzmickas Martynas-Briedis 139, 336

Kuzmickas Vytautas-Baltrus, Sūkurys 481, 524, 529-531

Kuzmickas Vytautas-Viesulas 308

Kuzmos 35

Kvaraciejus Antanas 300

Kvastinkov 68

Kvedaras Rimantas-Vaidotas 109, 544

Kvedys Adolfas-Girėnas 247, 250, 251

Kvedys Alfonsas-Jaunutis 247, 251

Kvedys Izidorius-Saulius, 247, 251

Kvedžiai 247

Kvietkauskas Juozas-Gaidys 94-96

L

Labanauskas 142

Labanauskas Vincas 475

Labašauskas 320

Labėnas Benediktas-Kariūnas 247, 298, 305, 307, 308, 310, 321

Laibikis 55

Lakickas Kęstutis 516

Lanauskas Vincas 338

Lapata Jonas-Giedrius 112, 113

Lapė 338, 343

Lapinas 479

Lapinskas Juozas 140, 176

Lapinskas Jurgis 176

Latvaičiai (Latvėnai) 359-361

Latvaitis 360

Latvaitytė Magdalena 360

Laukaitis 341

Laukaitis Vincentas-Lazdynas139

Laukaitytė Izabelė 142

Laurinaičiai 457

Laurinaitienė Adelė-Mamytė 456, 457

Laurinaitis (Laurynaitis) Jonas-Liūtas 101,464

Laurinaitis Juozas-Lokys 105

Laurinaitis Petras-Kalninis 456

Laurinaitytė Birutė-Mažytė 469

Ledas Albinas-Ūdra, Gintautas, Gudaitis Albinas 57, 73, 78-83, 143, 197, 445

Legeika (Ligeika) Vytautas 288

Lekavičiai 208

Lekavičius Algis 285, 286

Lelešius Justinas-Grafas, Krivaitis 28, 129, 130, 180, 541

Lencevičiai 451

Lencevičius Albinas-Ulanas 324, 334, 451, 465

Lenčiauskas Algirdas-Aras 143, 314, 320

Leninas 128

Leonavičiai 208

Leonavičius 107, 108

Leonavičius Algirdas-Vytis 116, 225, 226, 546

Lesnik 532

Levas, Aras 352, 356, 357

Liapin 477

Liaudis K. 499

Lieponytė Klementina-Sesuo 482, 483

Liesis Bronius-Naktis 255, 256

Liktaraitė Valerija-Danutė 484

Liniov 477

Linkai 38

Linkaitė Gražina 68

Linkaitė Morta-Jūra 38, 40, 68, 69

Liogys Juozas (Jozef Gustaf Loges)-Dragūnas 292

Liorentas Jonas-Šarūnas 327, 328, 547

Liorentas Petras 176

Lisajus 122, 245, 362

Lisajus Juozas-Šarūnas 282, 505

Lisauskas Zigmas-Kancleris 298

Liškevičius Nikodemas-Vyturys 431, 432

Liutinskas 25

Liutkus 522

Liutkus Algirdas, žr. Šermukšnis Algirdas

Liutkus Vytautas-Spyglys 405, 406

Liutkuvienė Salomėja 525

Liutvinskas Vitas 502

L. Juozas 284

Loda Petras 280, 281

Luckus J. 539

Lučka Andrius 77, 176

Lučka Laurynas-Kipšas 77

Lučkienė Marija 77

Lukoševičius 499

Lukoševičius Juozas-Naras 114

Lukoševičius Leonas 524

Lukša 40

Lukša Antanas 537, 538, 552

Lukša Juozas-Skrajūnas, Daumantas, Mykolaitis, Stasys 16-27, 40, 60, 67, 68, 133, 145, 209, 230, 232, 257, 325, 334, 401, 402, 459-462,467, 468, 475, 476, 479, 482, 488-489, 490, 491, 510, 537, 541, 543, 550

Lukša Stasys-Juodvarnis, Tautvydas 91, 129, 130

Lunev 62, 385

Lunin 289

Lunočkin 212

M

Maceina Algirdas-Šarka 184

Maceina Antanas 515

Maceina Pranas 182

Macych 389, 452

Mačionis Zigmas-Sukilėlis 302

Mačiuliai 508

Mačiulskis Pranas 349

Mačiuta Povilas 120, 124

Mačiūta Stasys-Vaidila 449

Mačiūtaitė Stasė-Vaidilutė 449, 549

Mačys Justinas-Geradaris 16, 26, 134

Makarevičius Juozas-Žilvitis 376, 377

Makauskas 121

Makauskas Juozas 489, 491

Maklašov 440

Maknevičius Vincas-Baržas 425, 426

Maksas Valdis 330, 331,333

Maksimavičius Antanas-Mauras 299

Makūnai Juozas ir Janina 29

Malcev 485

Marazas Juozas-Žaibas 300-302, 547

Marcinkevičius 186

Marcinkevičius J.-Putinas 170, 275

Marcinkevičiūtė Agota 186, 187

Marcinkevičiūtė Kastulė 186, 187

Marčiukaitis Juozapas 432

Marčiulaičiai 85, 175

Marčiulaitis Antanas 372

Marčiulaitis Justinas-Milžinas 437

Marčiulaitis Klemensas-Karaliūnas, Karalaitis 335, 418, 436, 437, 474, 475, 502, 505-507, 550

Marčiulaitis Kostas, Kazio-Slampa, Šlampa, Slanka 511-513

Marčiulaitis Vytautas (Vitas)-Vėjas, Vėjelis 195, 244, 335, 338-340, 344, 345, 372, 373, 389, 413, 418, 419, 433, 434, 436, 437, 474, 475, 506, 550

Marčiulionis Jonas-Gaisras 410, 411

Marčiulionis Juozas-Dėdė, Granitas 494, 495

Marčiulionis Vytautas-Viesulas 41, 129, 186

Marčiulynas Stasys, Stasio-Lapinas 54, 74, 75, 76, 83, 86 119, 159, 162, 170, 199, 237, 239, 247, 278, 279, 338, 359, 360, 363, 372, 393, 412-414, 433

Marytė 468

Marytė-Marta 479, 488, 489

Markauskas 241

Markevičius 212

Markulis Juozas-Erelis, Ąžuolas 48, 60

Martinaičiai 437

Martinaitis Antanas-Kapsas 35, 36

Martinaitytė Natalija 437

Martinkus Antanas 332

Martišius Feliksas 539

Martusevičius Kazys 394

Maskvytis 96

Maščinskai 478, 479

Maščinskas 175

Maščinskas Antanas 478, 488, 489

Maščinskienė Magdė 478, 488

Matjošaitis Bronius-Startas 465

Matronkin 267

Matulevičius 97

Matulevičius Vytautas-Mindaugas, Genys, Pempė 425, 426

Matulevičiūtė Genutė 225

Matusa (Matusevičius) Algimantas-Našlaitėlis, Našlaitis 462-464, 481, 485, 550

Matusa (Matusevičius) Jonas-Voverukas 104, 105

Matusevičius Klemensas 180, 510

Matusevičius Petras 139, 290

Matusevičius (Matūnas) 426

Matusevičius (Matūnas) Anzelmas Algimantas-Neptūnas 101, 313, 380, 426-428, 501, 549

Matusevičius (Matūnas) Vygantas (Vygandas)101, 427

Matusevičiūtė Levutė-Snaigė 295, 296, 465

Matusevičiūtė (Matūnaitė) Gražina-Snaigė 101-103, 105, 296, 426

Mažeika 92

Mažeika 208

Mažeika 496

Mažeika Vincas-Mindaugas, Stumbras 182-184, 443, 545

Mažeikienė Marija 339, 371, 372

Mažytė 435, 436

Mažytė 469

Mažytis 226

Medvedev 346, 366, 389

Mekotnych 476

Melnykas Sigitas-Portas 271

Mencas Jonas 251

Menkevičius Vitas (Vytas), Jono-Spyglys 477, 478, 488-490, 508, 509, 511- 513

Merkevičius Jonas-Dragūnas 221

Mėnulis 226

Michniuk 212

Micka Simanas 286

Mickevičiūtė Monika 482

Mieldažys 341

Mieldažys Antanas 68

Mieldažys Jonas 439, 440

Mieldažys Juozas 510

Mieldažys Jurgis 175

Mieldažys Vincas 175

Miežlaiškis 268

Mikalauskai 234

Mikalauskas Vytautas-Aras 89, 90, 92-94, 200, 215, 544

Mikenis 536, 537

Miknius Stasys 255

Mikuckas Norbertas-Žemukas 294, 295, 465, 547

Milaševičius Aleksandras-Ruonis 258

Mileiko 342

Miliauskas 302

Miliauskas Jurgis-Sapnas 349, 420-422, 549

Milinkevičius Juozas-Vytenis. Juozas Kelmas 429

Miliūnai 154, 155, 545

Miliūnas Jurgis 154, 155

Miliūnas Pranas 155

Miliūnas Pranas-Putinas 136, 154, 155

Milkeris Zigmas-Vaiguvis 329

Milušauskas 328

Milušauskas Albinas-Aras 28, 53, 56

Milušauskas Albinas (Justinas) 290

Milušauskas Juozas 290

Milušauskas Pranas-Šaulys 182

Milušauskienė 290

Milušauskienė Monika 532

Mincevičienė 429

Mireckas 111

Misevičius Juozas-Grenadierius 107

Misiukevičius Jonas-Arūnas, Špokas 498

Misiūnai 315

Misiūnas Antanas 315, 318-321

Misiūnas Jonas-Žalias Velnias 182

Misiūnas Pranas 315, 547

Misiūnas Vincas 315

Miščikas 230

Mišeikis Vladas-Tarzanas 254, 258

Miškas 197, 350, 351

Mišutin 362

Mitrofanov 288

Mitronkin 265, 267

Mitrulis 120

Mockaitis Andrius 471

Mockapetriai 389

Mockapetris Petras-Kairys 54, 72, 74, 77, 78, 116, 124, 126, 142, 170, 179, 193, 194, 196, 243, 278, 335, 350, 358, 362, 363, 389-394, 396, 397, 405, 408, 409, 433, 548

Mockevičiai 295

Mockevičius Antanas-Skydas 105, 295, 296, 325, 547

Mockevičius Jonas-Girėnas 295

Mockevičius Juozas-Drugys, Voverė 101, 102, 105, 295, 296

Molis 68

Molotov Viačeslav 7

Morkūnas Vincas-Audra 492, 493

Motkelė 469

Mozūrai 514

Mozūras Alfonsas 186, 187, 314, 337

Mozūras Andrius 514

Mozūraitė Anelė-Litva 187

Mozūrienė Ona 514

Mozūras Juozas-Vasiliv 534

Možajev 412

M. P. 185

Murauskas Antanas-Ungurys 108

Murauskas Vladas-Ulonas 432

N

Nagrockas Feliksas, Prano-Norkus 506, 507

Naimavičius 117

Narijauskai 474

Narijauskas 474

Narmontas 332

Narvičius 407

Našlaitė 468

Nauburaitis Pranas-Tarzanas 334, 446, 447

Nauburaitienė 447

Naudžius Andrius-Beržas 282

Naudžius Bronius-Špokas, Žiemys 282

Naudžius Jurgis 282, 472

Naudžius Kajetonas-Šernas 510

Naudžius Stasys-Jaunutis 282

Naudžiūtė Adelė 472

Naudžiūtė Janutė 472

Naujalis (Navaitis, Navickas) Mykolas-Beržas 302

Naujokaitis Kostas-Tautmylis 156, 464

Naujokas Juozas-Kęstutis 463, 550

Naujokas Pranas-Kietis 378, 381, 382, 415, 433, 455, 457, 458, 462, 464-467, 519, 550

Naujokas Stasys 73

Naujokas Vytautas-Jupiteris 59, 78, 79, 143, 194, 544

Naujokienė Marcelė 38, 39, 42

Naujokienė Marija 291

Naujūnas Vytautas-Kariūnas 273, 292

Navickai 346, 367

Navickas (Navika) Gintautas-Dudutis, Benius 498

Navickas Jonas 346

Navickas Jonas-Šernas 299

Navickas Jurgis-Petryla 506, 534- 538, 551

Navickas Kostas-Viltis, Putinas 207, 220, 285, 286, 345-348

Navickas Mykolas-Beržas 302

Navickas Vaclovas-Perkūnas, Auksutis 430

Navickienė 418

Navickienė Jolita 552

Navickienė M. 511

Navikas Albinas-Skirgaila 498

Navikas Vincas-Dėdė 502, 511- 513

Navikevičius Vladas (Vladislav Novikievič)-Audra 302, 310

Nazarov 536, 537

Nedzinskas Albinas-Jovaras, Svajūnas, 494

Neifalta Jonas-Lakūnas 113

Nesterov 183

Nevėžis 476

Nevirauskas Pranas-Vėjas 156

Nėnius Juozas-Inžinas 282, 317, 318

Nikitenko Vasilij 423

Nikonov 300

Niksi 330, 331,333

Nykštaitytė Marija (Marė) 352, 493

Norkeliūnas Jonas 518

Norkus Albinas-Linksmutis 254

Novikov 189, 446

O

Ogolcov S. 172, 177

Ogoniai, žr. Vagoniai

Oleinik 503

Olekai 457

Olekas Romas 457

Oreškin 517

Orž 468

Osen 532

Ostreiko 278

Ošurkov 211, 212

Ozovsk 212

P

Padangė 117

Paleckis Justas 162, 322

Palionis Jurgis-Dobilas 531-533, 551

Palubeckis (Palubeckas) Bronius 252

Palubeckis (Palubeckas) Juozas-Simas 250, 252

Palubeckis Vytautas-Viktoras 252

Palubinskas V. 100

Palukaičiai 462, 469

Palukaitis Juozas 469

Palutis Leonas 299

Pankin 469, 484

Papartis (vardu Vaclovas, kilęs iš Žemaitijos) 86, 142, 159, 162, 163, 170, 171, 181

Paplauskai 84, 158

Paplauskienė 148

Partos 288

Paškevičiai 96, 544

Paškevičienė Marcelė 328

Paškevičius Jonas-Piršlys 96, 97

Paškevičius Juozas-Liutauras 96, 111, 112, 544

Paškevičius Petras-Ulonas 96

Paškevičius Stasys 96

Paškevičius Vincas-Gusaras 96, 110

Pašukevičius 418

Patalavičius Petras-Akuotas 338, 343

Paukštė 510

Paukštis 126, 197, 350, 403

Paukštis Jonas 526

Paulauskas Vytautas 11, 12, 15, 16

Palionis Jurgis-Dobilas 531- 533

Pauliukoniai 402

Pauliukonis Vincas-Renatas 114

Paulius 298

Pauža Alfonsas 390- 392

Pauža Vitas-Ožys 92, 208, 287

Paužos 180

Pavalkienė Bronė-Rūta 468, 526

Pavalkis Algirdas-Petras 468

Pavlenko 483

Pažereckas Vytautas-Mindaugas, Skautas 458, 469-471

Pažėra 66

Pažėra Antanas 322, 323

Pažėra Antanas-Aušra 450

Pažėra Jonas- Briedis, Kudlius 170, 178

Pažėra Jonas-Uosis 90, 201, 202, 216, 323, 450, 451

Pažėra Juozas 318

Pažėra Juozas 418

Pažėra Juozas 450

Pažėraitė Aldona 524

Pažėrienė Pranienė 286

Pažėros 450

Pčiolkin 300, 301

Pečiokaitė-Adomėnienė Birutė 359, 541

Pečiukaitis 381

Pečiulaitis Jonas-Žvangutis 323, 471, 480, 481, 550

Pečiulaitis Povilas-Lakštingala 28, 90, 201, 215, 216, 323, 451,454, 471, 481, 489, 490, 523, 524, 541

Pečiulionis (Pečiulis) 367- 369

Pečkys Vincas-Voverukas 114

Pempė 180

Pempė 435, 436

Perevalov 156

Perkūnas 468

Petkevičius 350

Petkevičius Bronius, Tomo-Bijūnas, Pipiras, Piekus 234, 244, 489, 490, 530, 531, 533- 537, 551

Petkevičiūtė Aldona 322

Petraitienė 122

Petraitis 94

Petraitis Antanas 122, 362

Petraitis Jurgis-Avelis 123, 395-397, 492

Petraitis Povilas-Gerutis 238, 394-396, 409, 548

Petraitytė Anelė-Žvaigždė 245

Petras 126

Petras 197, 350

Petras-Sakalas 478, 488

Petraška Juozas-Patrimpas 493, 531, 541

Petraška (Petruškevičius) Antanas-Šturmas 168, 169, 545

Petraška (Petruškevičius) Jurgis-Pinavijas 168, 169

Petrauskas 431

Petrauskas Bronius-Šaranas (Šarunėlis) 247, 251, 273, 290, 291

Petrauskas Vaclovas-Guoba 305, 306, 308

Petrauskas-Štutkinas, Štutkė, Nykštukas 421, 422, 549

Petrikonis 494

Petrikonis Antanas-Laivas 494, 495

Petrusevičius Albinas 147

Petruška Kazys 358

Petruškevičiai 210, 211,

Petruškevičius Jurgis 211, 212, 214

Petruškevičienė (Petruškienė) Magdelena (Magdė)-Dėdukienė 197, 351, 353, 354, 359

Pilietis 498

Pilsudskis Jozefas, žr. Juozapas Giniotis

Pinkvarta Jurgis-Berželis 336

Pinkvarta Kazimieras, Juozo-Dešinys 69, 70, 72-78, 83, 115, 129, 142, 188, 191-193, 195, 233, 314, 335-343, 371, 372, 435, 492, 543, 548

Pinkvartaitė Marcelė 343

Piščikas Albinas-BijUnas 449

Pitovranov E. 65, 476

Pyplys 9

Pyplys Antanas 9

Pyplys Kazimieras-Tigras, Mažytis, Audronis 9-13, 15-19, 21- 27, 133, 141,209, 230, 232, 257, 325, 330-334, 340, 374-378, 401, 543, 548

Pyplytė Ona 9

Plechavičius Povilas 144, 154, 165, 298, 309, 385, 444, 518

Plečkauskas Jonas-Uraganas 238

Plešanov 241

P. M. 185

Počinkov 221, 222, 473, 517

Počkaj Ilja 467, 476, 485

Poderis Jonas-Vėjelis 294

Podolskienė Stasė 221

Podolskis Antanas-Demonas 220-223

Podolskis Romukas 221

Podosinikov 428

Pograničnik 362

Popiera Antanas-Žilvitis 143, 180, 188, 545

Popiera Bronius-Meška 504, 505

Popiera Kazimieras-Gegužis 335, 436, 504, 505

Povilaitienė-Jonikytė 448

Povilaitienė Konstancija 218

Povilaitis Algimantas (Algirdas)-Kelmas, Vitas 448, 468-470

Povilaitis Aleksandras (Olius)-Riešutas 296, 334, 387, 448, 458, 462-464, 481, 485, 550

Povilaitis Antanas-Bevardis 105, 447, 549

Povilaitis-Šeškas 151

Povilaitytė 471

Pozdniakov 424, 425

Prabulis Vytautas-Žaibas 401, 402

Prajera Juozas-Erelis 37

Pranauskas 103

Pranka Antanas-Vytautas, Uraganas 48, 74, 85, 86, 122, 124, 126, 143, 197, 350

Pranskevičius 184

Pranskevičius (Pranckevičius) Albinas-Vijūnas 425, 426

Pranskevičius Jonas 431

Prasnauskas 102, 103

Pridotkas 196, 350

Ptašinskaitė Romutė (Danutė)-Lietuvaitė 98

Puidokai 212

Puidokaitė-Bakelienė Liudvika 487

Puidokas Justinas 212

Puidokas Pranas-Žynys 207, 210-214, 220, 280, 281,287, 405, 406

Puišys Vytautas (Vitas)-Meška, Drebulė 325, 456

Pukas 42

Pukas 268

Pukelevičius Vytas-Povas 480, 481, 550

Puodžiukynas 291

Pupenis 536, 537

Purickis 280

Puskunigis Stasys-Tarzanas 294, 295, 547

Pušinskaitė Petronėlė-Vilija 337

Puškinas 343

Puteliauskaitė 285, 286

Puzinauskas Modestas-Audra 56, 88

Pužas Antanas-Gintaras 90, 201,216, 217, 219, 432-434, 442, 462, 473, 474, 508, 550

Pūkas Antanas-Dūlis 432

Pūkas Antanas-Plunksna 510

R

Račiai 429, 431, 432, 549

Račiukaitis Jonas-Jonas 469-471

Račius Alfonsas-Uosis, Topolis 430-432

Račius Jonas-Klevas 430-432

Račius Jurgis-Grikis 431,432

Račius Petras-Beržas 430, 432

Račius Pranas 430

Račius Vytautas-Ąžuolas 335, 430, 432

Račyla Jeronimas 399, 400

Račyla Jurgis-Šarvas 28, 29, 450

Račyla Vitas 29

Račylai 399

Radišauskai 538

Radišauskas Jonas 538

Radišauskienė Monika 538

Radnickij 117

Radvila Kazys-Bojevoj 532, 533

Radzevičius 407

Radzevičius Klemensas-Mindaugas 277

Radžiukas Klemensas-Kerštas 47

Radžiūnas 341

Radžvinauskienė Ona 430

Raguckas Jonas 39

Rakauskas 230

Ramanauskas Adolfas-Vanagas 235, 246-259, 303, 305, 310-312,378, 383, 462, 475, 519, 521, 537, 542

Ramūnas 254

Rasimavičius Julius 532, 533

Raslan Piotr 540

Raslavičiai 209

Raslavičienė Dalytė 209

Raslavičius Tilius 209

Ratkelis Petras-Strazdas 91

Ratkelis Vincas-Žentas 90-92, 146, 201

Raulynaitis Jonas-Lokys 428

Ražauskas Česlovas 366

Regina 126, 350

Rekašius Antanas-Vytas, Tūzas 247, 251

Rentelnas 409

Reškinis Mataušas, Mato-Čkalov 196, 197, 350, 351

Reškinis Pranas 196, 350, 351

Riasnoj V. 172

Riauba Povilas 139

Riepšas Kazys 524

Rimai 322

Rimaitė Aldona 322-324, 547

Rimaitė Juzė 322, 323

Rimas Pranas-Berželis 90, 201, 202, 322-324, 547

Rimavičius Juozas-Aušra, Aitvaras 477, 488- 490

Rimkevičienė 152

Rimkus Telesforas-Siaubas 231

Rimkus Vladas-Aidas 105

Rimšienė 423

Rinkevičiai 147

Rinkevičius 322

Rinkevičius Jonas 322

Riškevičius Juozas-Varnėnas 299

Ritbergeris Aleksandras-Giliukas 98

Rytas 143

R. Julija 452

Ročkus Baltrus 525

Rodin 183, 388, 403, 472

Rogov 362

Romanskienė Marija 265, 266

Romanskis Jonas 264- 267

Romanskytė Vidutė 266

Rossemann Henrich-Povas 359, 403, 405, 439, 445, 514, 515, 541

Rubšaitis-Žilius 258

Rudmickai 329, 548

Rudmickas Antanas-Vėtra 329, 330, 465

Rudmickas Juozas-Drąsutis 329

Rudmickas Petras 329

Rudmickas Pranas-Uosis 329, 335, 458, 469, 471

Rudmickas Vincas-Klevas 329

Rudnickij 117, 185, 353, 421, 422

Rudžionis Jonas-Obeliskas 333

Rugienius Jurgis-Šešupė 523

Rugieniūtė Elena 468, 523

Ruibys Kazimieras-Inžinierius 254

Rukas Vincas-Aras 9

Runas Pranas-Daugirdas, Šarūnas, Gintaras, Algirdas 104, 105, 153, 155, 202, 229, 236, 237, 243, 246, 248 -251,273, 325, 329, 378, 380, 387, 416, 447, 463, 486- 488, 550

Ruseckai 527

Ruseckas Juozas 139

Ruseckas Kazimieras-Doleris 282, 328, 329, 453, 454, 523, 524

Ruseckas Matas 175

Ruseckas Pranas-Drugys, Žirnis 498

Ruseckienė 123

Ruseckienė Anelė-Palma 521, 528

Rusteika Romas 151, 271, 292, 330, 398, 430, 446, 448, 471

Rušinskas Klemensas-Genys 115 270, 271, 274

Rutkauskas Algimantas-Miškinis, Sakalas 106-108, 335, 499, 500, 502, 503, 506, 507

Rutkauskas Bonifacas-Apuokas 499

Ružinskaitė Aldona-Mari 522

Ružinskas Klemensas-Genys 115

Rūškienė Marė 392

Rūškys Povilas 359, 390-392

Rūškytė Angelė-Diena 390-392

Rūta 464

S

Sabai 48, 67

Sabaitė Janina 67

Sabaliauskas 215

Sabas Konstantinas (Kostas) 38, 66, 67, 245

Sabaitė Dalia 66

Sadauskas Pranas-Perkūnas, (Berželis) 183, 184, 197

Sadauskas Valentinas-Velėna 334, 447, 463, 550

Sadauskienė 447

Sadauskienė Ona-Moskvička 482

Sadinauskaitė Stasė 93

Sadinauskas Alvydas 93

Sadukas 418

Sagidulin 178

Sajauskas Justinas 541

Sakalauskas Albinas-Audra 299

Samsonas Albinas-Pinavijas 110, 111

Samuolienė (Veličkaitė) Elena-Stirna 294

Samuolis? Juozas-Strazdas 202, 510

Santockis Antanas-Špokas 286, 348-350, 548

Sasnauskas Adolfas-Kristupas 114

Sasnauskas Juozas-Kolumbas 335, 502, 503, 506, 507

Sauka Vladas-Plienas 400, 401, 424, 425

Sauka Vitas 400

Saukaitė Stasė-Živilė, Grūdas 424

Saveljev 178

Savickai 368, 405

Savickas 214

Savickas Algis 280

Savickas Juozas 214, 280, 349-351, 369

Savickas Vytas 280

Savičius Jonas-Uranas 58, 71

Savičius Kazimieras-Uranas, Sakalas 35, 57, 58

Savulis 503

Sebastijauskaitė Elena-Ramunė, Vaitkevičienė 52, 53, 187

Sederavičius Vytautas-Povas 453

Seliokas Albinas-Šrapnelis 364, 444

Semykin 262

Senavaitis Jonas-Rainys 139

Senavaitis Kazys 139

Senavaitis Kazys-Zuikis 139

Senavaitis Pranas-Tabokius, Pranukas 139, 190, 277

Senavaitis Vincas-Žaliavelnis, Šiaurys 138, 139, 145, 190, 194, 337, 362

Senavaitytė Marytė-Mirta 139

Sendzikas Jonas-Ožys 410, 411

Senikas Antanas-Švyturys 56, 144, 184, 238, 244, 314, 315, 320

Seniukaitė Antosė 396

Senkutė Anelė-Pušelė 10, 11

Senkutė Angelė-Aušrelė 112, 500-502

Serbentas Antanas 203, 204

Serbentas Pijus 203, 204

Sergeičik 353

Serov 139

Siaurys Antanas-Strazdas 202, 317, 318

Siaurusevičiai (Siaurukai) 180, 352, 354, 356, 357

Siaurusevičienė 197, 351, 353

Siaurusevičius Pranas 197, 351

Siaurusevičius (Siaurukas) 180, 356, 357

Sidiak 211, 212

Sikorskis Pranas 338

Silnyj 300

Simanaitienė 167

Simanaitis Bronius-Serbentas 52

Simanaitis Klemensas-Girininkas 73, 74, 167, 168, 372, 545

Simanavičius 212

Simanavičius Juozas-Smauglys 166

Sinicin (Sinicyn) 394, 420, 421, 468, 476, 512, 515

Sinkevičienė 171

Sinkevičius Kazys 170

Sinkevičius Valentas-Vaidilutis 303

Sinkevičius Vytautas-Bėgūnas, Rimgaudas 429

Sivkov 291,360, 361

Skamarauskas Jonas-Sarūnas 99

Skaržinskas Juozas, Vinco-Dramblys 91, 144, 202, 208, 210, 211,213, 214, 220, 287

Skaržinskas Vincas 144

Skaržinskas Vincas, Vinco-Tigras 144

Skinkys Algirdas (Algis)-Vilnis, Rytas 304, 305, 307, 308

Skinkys Vincas 339

Skirgaudas 129

Skystimas Vincas-Šešėlis 424

Skliutas 381

Skorin 139

Skruzdė 297

Skučas Alvydas (Arvydas) 29

Skučas Antanas 120-123

Skučas Jonas-Slampa, Kęstutis 90, 201, 282

Skučas Juozas 29

Skučas Juozas-Šaulys 90, 201,216, 217, 219

Slampa 194

Slapšinskas Vytautas 254, 542

Slavickas Antanas-Dinamitas, Kadugys 72-78, 83, 119, 141, 142, 167, 168, 188, 192-196, 338, 545

Slavickas Jonas-Putinas 194

Slavickas Juozas 194

Slavickas Petras 194

Sliaužys Antanas-Dagilis 107

Sližauskas Petras, Stasio-Šturmas, Pypkė, Arūnas 28, 57, 58, 71, 83, 141

Slučka Antanas-Šarūnas 477

Smetona Antanas 333

Snarskis 293

Sniečkus Antanas 177

Soloid 392, 393, 404

S. Ona (Onutė)-Danutė 68, 199, 278, 283, 284, 354

Sotnikas Bolius-Milžinas 299

Sparas 344, 345

Spūdys Andrius 175

Spūdys Juozas 198, 351

Spūdys Levas 419

Spūdys Motiejus 140

Spudytė Albina 198, 351

Stačiokai 451,452

Stačiokaitė Janina 328

Stačiokaitė-Ledienė Ramutė 328, 452

Stačiokaitė Stasė 453

Stačiokas Algirdas-Arūnas, Žiogas 90, 92, 94,157, 200, 202, 219, 239, 240, 281, 451-454

Stačiokas Vytautas Jonas-Kovas 90, 92, 201-203, 282, 328, 334, 409, 410, 418, 451-454

Stačiokas Kazys 451, 452

Stačiokas Klemensas-Klemensas 282, 328, 329, 335, 453, 454, 523, 528, 530, 531, 534, 551

Stačiokienė Elena 328, 451, 452

Stadalienė Petronė 495

Stadaliūtė Salomėja 495

Stakutis Stasys-Kirminas 310

Stakutis Stasys-Tarzanas 302, 310

Stalin(as) Josif 128, 161, 172, 174, 407

Stanaičiai 526, 527

Stanaitis Albinas-Briedis, Teisutis 526-528, 532

Stanaitis Juozas-Liūtas 526

Stanaitis Jurgis-Trimitas 526

Stanaitis Klemensas-Bailys, Panaktinis 526, 527, 534

Stanaitis Vytautas-Aidas 495, 526

Stanevičius Vytautas-Barsukas 170, 188

Stanienė 330

Staniškis Kazimieras 520

Staniškis Sergijus-Pelė, Antanaitis, Litas, Viltis 235, 236, 310, 462, 482, 519-524, 526-528, 531, 532, 537, 551

Staniuliai 297, 547

Staniuliai 451

Staniulienė 151

Staniulis Albinas-Papartis 297, 298, 547

Staniulis Jonas-Sarūnas 297

Staniulis Pijušas 150, 151

Stankevičiai 401

Stankevičiai 526

Stankevičienė 97

Stankevičius 418

Stankevičius Antanas-Gintaras 207

Stankevičius Juozas-Auksadantis 144

Stankevičius Zigmas 232

Stankevičiūtė Regina-Vaidilutė, Regina 382, 526

Stankievičius 25

Stankus Jonas-Dobilas 230

Stankus Petras-Gruodis 247, 250-252, 254, 258

Stankūnas Jonas 278, 354-356

Stankūnas Jonas-Viesulas 297

Stankūnienė-Baltrušaitytė Monika 355

Stasė, Katiuša 300

Stasiulevičiai 405

Stasiulevičius 210, 211

Stasiulevičius Jurgis, Antano 420, 421

Stasiūnas Zigmas-Titas 324

Staškevičius Vytautas-Tarzanas 477, 478, 488-490

Stebo 189

Stebuliauskas Albinas-Ulonas 426

Steponaitis Vytautas-Taurius 215

Stiklius 503

Stoid 301

Straigiai 84, 508

Straigis Kazys 84

Straigis Klemensas-Vikruolis 84, 85, 179, 180

Straigis Vaclovas 508

Straigis Vincas-Žaibas 261- 266, 269

Straigytė-Ukienė Aldona 508

Stravinskas Juozas-Žiedas, Kardas 76, 128, 137, 140, 141, 206, 283, 287, 337, 371, 406, 539

Strazdas 17

Strazdas 510

Stralkus Vincas 524

Strelkus Vincas 322

Strimas Vincas-Šturmas, Šarūnas 16, 17, 20, 21, 24, 27, 131-137, 150-152, 155, 157, 205, 228, 295, 298, 325, 416, 449, 487, 544

Strungys 225

Stumbras 262, 264

Stumbras 334

Sulackij 189

Sutkai 447

Sutkus Vincas-Senis 447

Sutkutė Bronė-Barbė 447

Sutkuvienė Ona-Senė 447

Sūnelaitis Viktoras-Sezamas 397

Sūnus 469

Sūnus 473

Sviridenko 412

Svirskis Kazys 265, 266

Svyrūnas 226

Š

Šabaniauskaitė Agota 526

Šačkus 203

Šakočiūtė-Tilvikienė Laima 424

Šalaševičius Bronius-Žilvitis 113, 544

Šalaševičius (Remigijus) Egidijus-Skystimas 399, 424

Šalaševičiūtė Stasė-Našlaitė 110, 111, 399, 400

Šalčiai-Švedai 48, 49, 119, 121, 245, 438

Šalčius 320

Šalčius Antanas 206

Šalčius Antanas, Petro-Švedas 513

Šalčius Jonas-Šermukšnis, Tikutis 527, 532, 534

Šalčius Juozas 48, 85, 121, 245, 438

Šalčius Justinas 48, 121, 245

Šalčius Petras 206

Šalčius Petras-Audra 121, 122, 438

Šalčius Viktoras-Austras, Piršlys 48, 245, 246, 438, 442, 443, 549

Šalčiuvienė Antanina 245

Šalčiūnas Vytautas-Alksnis 277

Šalčiūtė Marcelė-Zosė 468, 469

Šalkauskas Juozas 40

Šaltas (Kazys D.) 197, 338, 343, 350, 478, 479

Šaltis 534

Šapas 514

Šapoka Adolfas 6, 7

Šapoka Vincas-Valteris, (Vytenis) 13, 14

Šarkus 297

Šarūnas 282

Šatas 265

Ščerbakov 13, 15

Ševčenko 116-118, 125, 196, 197, 388, 389, 411, 493

Šerėnas Bronius-Šarūnas 56, 88

Šermukšnis 136, 231

Šermukšnis (Liutkus, Liutkevičius) Algirdas-Žilvinas, Vacys 47, 51, 143, 288, 358, 403-405, 439, 445, 475, 482, 522-524, 528-532,534-538,541, 551

Ševčenko 116-117, 118, 125, 126, 350, 354, 388, 389, 404, 411, 413, 423, 493

Šibaila Juozas-Merainis 255, 256

Šidlauskas A. 234

Šikarskas Alfonsas-Atžalynas 114

Šilanskas (Šilanskis) Petras-Labutis 307, 308

Šimanskis Algirdas, Mato-Algirdas, Kirstukas 90, 92, 93, 200, 201, 205, 215, 216, 218-220, 239, 240, 246 281, 348, 546

Šimkus Stasys-Tauras, Šturmas 477, 478

Šipaila Antanas-Kovas 165, 166

Širvaitis 40

Širvys Klemensas-Sakalas 459, 460, 462, 468, 470, 475, 476, 479, 481-483

Šiugždiniai 46, 543

Šiugždinienė Ona 183, 184

Šiugždinis Jonas-Anupras 45-47, 50, 89, 143, 181, 183, 186, 187, 197, 319, 320, 335, 358, 388, 403-405, 433, 434, 439, 440, 444, 445, 514-517, 551

Šiugždinis Juozas-Karys 481, 482, 524, 529, 530, 537

Šiugždinis Justinas, Motiejaus-Žvirblis, Šperlingas 45, 46, 207, 238, 244, 335, 403- 405, 439, 445, 514-516

Šiugždinis Motiejus, Motiejaus-Senelis, Majoras, Tėvas 46, 439, 514-516

Šiugždinis Povilas-Bitinas 46, 47, 514

Šiugždinis Pranas-Dragūnas 183, 244

Šiugždinytė Domicėlė 183

Šiupieniai 509

Šiupienius Antanas-Saugūnas 509-511, 551

Šiupienius Vincas 509, 510

Šiurkus Telesforas 59

Šlamiškis Vytautas 189, 190, 532, 533

Šleideris Kurtas-Aras 184, 406, 407, 516, 549

Šlekienė 501

Šliaužys, žr. Šliaužys

Šliumba 450

Šliumbai 450

Šliurė 463

Šmakov 457

Šmatavičius (Šmotavičius) 412

Šmeliov 177

Šmulys 518

Šmulkštys Juozas 417

Šocikas Algirdas 365, 522

Šolienė 501

Štrimaitis Bronius 96

Štrimas (Strimaitis) Juozas-Putinas 294

Štrimas Vincas-Šturmas, žr. Strimas

Štriupkai 47

Štriupkus 210

Šturmas 270

Šukevičiai 345, 367-370

Šukevičienė 367, 368, 370

Šukevičius Antanas 511, 512

Šukevičius-Upelis 370

Šukevičiūtė Izabelė 117

Šukevičiūtė Julija 345, 367- 370

Šukvietis 400

Šuliauskai 510

Šulskis Vytautas-Laisvūnas 448, 449, 453

Šumauskienė 197, 351, 353

Šutov 13, 14

Švedas Albinas-Radastas 76, 141, 143, 159, 181, 193, 237, 243, 244, 273, 408, 424, 425, 426

Šveicas Vivudas-Jansonas 330-332

Švendrys Dainius-Žaibas 114

Švyturys 184

Švogeris 344, 345

T

Taločka (Talačka)Albinas 476

Taločka (Talačka) Kostas 476

Taločkos (Talačkos) 476, 496

Taločkaitė (Talačkaitė)Albina 476

Taločkaitė (Talačkaitė) Marytė 476

Taločkienė (Taločkienė) 476

Tamaliūnas 241, 517

Tamoliūnas Juozas-Stumbras 428

Tamoliūnienė Magdelena 36

Tankelis 194

Taputis? Juozas-Kregždė 202

Taraila Juozas 10

Tarcijonai (Tercijonai) 48, 438

Tarcijonas Algirdas-Kariūnas 438

Tarnovskij 484

Tatjana 468

Taunys Leonas-Kovas 128

Tauza Alfonsas-Čėka 187

Tarzanas 384

Tekorius 431

Tepfersas Vansonas 330

Terza Petras-Stumbras 262, 264, 268, 269, 546

Tėvelis Juozas 227, 228

Tichomirov 504

Tiesa 60, 61

Tigras 493

Tomkus Leonas 169

Torskij 411

Totoraitis Juozas-Čigonas 335, 470, 483, 484

Trakimavičius Alfonsas-Žalgiris 431, 432

Tranizan 178

Traskauskas Juozas-Jūreivis 500, 501

Trečiokas Stasys-Slapukas 431

Treikauskas Stasys-Slapukas 110

Trepenaitis Vytautas-Šalmas, Spalis (Kovas?) 271,274

Trošin 323

Trumpys Benediktas-Rytis, 459, 460, 462, 475, 479-481, 483, 484

Truncė 377

Truskauskas Juozas-Jūreivis 335

Trusov 299

Tulpė 157

U

Udeinik 486

Ukas Alfonsas-Patriotas 508, 511, 512

Ulanas 244

Ulanas 420, 421

Ulčickas Juozas-Vytautas 56, 149, 150, 516

Uleckas 112

Uleckas Albinas 196, 350

Uleckas Klemensas, Jurgio-Vakaras 530, 531, 533-537, 551

Ulevičius Andrius-Ulanas 169

Ulevičius Bonifacas 61, 65, 268, 475

Ulevičius Jonas-Ainis, Leitenantas, Jonukas 74, 75, 83, 86, 159-161, 163, 170, 171, 199, 237, 239, 247, 277-280,372, 546

Ulevičius Petras 42

Undraitis 293

Upelis 370

Urbaitis 103

Urbaitienė Magdalena 99

Urbaitis Vaclovas-Vingėla 99

Urbanavičius Kazimieras, Jurgio-Žaibas 69, 70, 74, 159, 160, 170, 193, 199, 237, 243, 278, 279, 354, 363, 393, 408, 411-414, 433

Urbanavičius-Pograničnik 534

Urbšys Juozas 7

Uždavinys Vytautas-Lakštingala 123, 126, 128, 170, 181, 545

Ū

Ūkelis Sergejus-Simas, Saliamonas 423

Ūsas 107, 108

V

V. 126

Vabalas Alfonsas-Gediminas, Giedrys, Budrys, Profesorius 80, 81, 209, 210, 212-214, 545

Vagoniai 35

Vagonienė 35-37

Vagonis Antanas 35-37

Vagonis Kazimieras 35-37

Vaičiulevičius Juozas-Vėjas, Stalinas iš Paviduonio 432

Vaičiulis (Vaičiulevičius) Stasys-Kazokas 33, 57, 58, 69

Vaikšnoras Alfonsas-Uola 299

Vailionis Antanas-Papartis 299

Vailionis Antanas-Špokas 300

Vaisietaitė Marytė 303, 310

Vaišnora 254

Vaitiekūnas Bronius-Svyruonis, Svyrūnas 226

Vaitkevičiai 461, 462

Vaitkevičienė Marcelė 461, 462

Vaitkevičius Kostas-Tiptopas 373

Valaitis Antanas-Briedis 135, 381, 465

Valaitis Jonas (Juozas)-Vairas 143, 149, 150, 181, 395

Valaitis Jonas-Žaibas, Laukinis, Viesulas 42, 65

Valaitis Vytautas-Nemunėlis, Vyturys 98, 136

Valatka Antanas 359

Valatka Jonas-Kardas 45, 184, 206, 288, 406, 407, 516, 549

Valatkai 359

Valatkaitis Bronius 482

Valatkevičius 440

Valatkienė-Grigonytė Bronė 288

Valatkienė Damicelė 184, 288

Valavičius Vytautas-Klajūnas 329

Valčius Antanas-Robinzonas 450

Valčius Juozas-Putinas 451

Valčius Stasys-Riešutas 451

Valdas 189

Valenta Adolfas-Ožys 499, 500

Valenta Jonas-Čempionas 69, 72, 74, 76-78, 82, 83, 85, 141-143, 159, 162, 181, 182, 188, 192, 193, 195, 196, 244, 273, 350, 363-365, 393, 394, 408, 409, 513, 548

Valenta Kęstutis-Kęstutis 47, 51, 56, 89, 142, 148-150, 181, 182, 238, 404, 405, 439-441, 444-446, 515, 516, 549

Valenta Klemensas-Lubinas 444, 445

Valentukevičiai 147

Valevičius Jonas 103, 464

Valiai 529

Valickas Stasys-Trenksmas 494

Valinčius Sigitas 402

Valiūnas Vytautas 420-422

Valiūnas Petras-Papartis 421-423

Valys Jonas 529

Valteris 277

Valtys Jurgis-Lokys, Tundra 104, 155, 295, 329, 387, 446, 447, 463, 486

Valtys Pranas-Šernas, Liūtas 295, 334, 381, 387

Valtytė Bronė-Rūta 387

Vanagas Povilas-Vylius, Nemunas 38-44, 48, 49, 66, 67, 69, 74, 85, 129, 181, 245, 337, 397

Vanagas 282

Varanauskaitė Marė 198, 351

Varanauskas Povilas 472

Varanavičius Juozas 210, 211

Varanavičiūtė-Jacunskienė Aldona 212

Varancienė 344

Varkala Algirdas-Žaliukas, Geležinis Vilkas, Daumantas, Stasys Akulauskas, Antano 42- 46, 48-52, 55-57, 69-72, 74, 78, 83, 85, 86, 116, 117, 119, 120, 122-124, 126-129, 132, 137, 141, 143, 145, 181, 206, 245, 275, 277, 337, 385, 397, 544

Varkala Pranas-Klevas 285-287

Varkalaitė Janina 125

Varnauskas 467

Varneckai 175

Varonin 305

Varna 468

Vartavičius Juozas-Grikis 299

Vasara 352-358

Vasiliauskas Antanas Vitas-Jazminas 108

Vasiliauskas Bronius-Kastytis 55, 56, 88, 119, 126, 197, 350

Vasiliauskas Jurgis, Juozo-Skydas, Algimantas 261,265-267, 269, 325

Vasiliauskas Stasys-Bizūnas, Kirvis, Kirvelis 74, 190, 191, 545

Vasiliauskas Vytautas 526

Vasiliauskas Vytautas-Meškelė 208, 209, 545

Vasiliauskienė Magdalena 191

Vasiljev 116, 118, 123, 124, 196, 239, 350, 360, 361

Vasin 13, 15

Vasiukevičius 231

Večerskis Jonas 59

Veigeltas 349

Vencevičius Vladas-Svajūnas 288

Venclovas Vincas 176

Vengraitis Petras, Jono-Žilvitis 456, 484, 486

Venytė Stasė-Juodukė 482, 483

Venskaitis 189

Vetrov Pavel 35, 138, 139, 510

Vijūnas 226

Viktorija 468

Viktorov 477

Vilčinskas Jonas-Algirdas 254

Vilimas Juozas-Sakalas 409-411

Viliūnas, žr. Valiūnas

Vilkai 394

Vilkas 78, 142

Vilkas 118, 534

Vilkas 393, 394, 396

Vilkelis Petras-Vaidotas, Barzdukas 299

Vilkienė Izabelė 394

Vilsonas Vinstonas 5

Vilutienė Aldona 541

Vincaitis 63, 65

Vinča Vladas 212

Viržaitis Juozas 481

Višakis Justinas-Narsutis 519

Višinskas Juozas-Mėnulis, Kipšas 105

Višniakov 362

Vitkauskas 508

Vitkauskas Juozas-Jonas 495

Vitkauskas Kazimieras 468

Vitkauskas Viktoras-Saidokas, Karijotas 136, 152, 157, 228, 248, 257, 273, 274, 281, 311-313, 326, 327, 334, 378, 381-383, 394, 397, 408, 415, 416, 427, 433, 434, 446, 454-456, 462, 464-471, 519, 525, 526, 546, 549, 550

Vitkus Juozas-Kazimieraitis 520, 547

Vizbarai 264

Vizbaraitė-Šumskienė Eleonora-Birutė 264-267

Vizbaraitė Stasė-Žibutė 264, 265, 267

Vizbarienė Marija 264, 266

Vizbaras Jonas 264

Vizgirda Antanas-Kapsas 229-231, 388

Vizgirda Bronius 110, 111

Vizgirda Leonardas-Keleivis, Kariūnas 17-19, 24, 27, 135, 229-231, 388

Vizgirda Vytautas-Laisvunas, Vytis 229, 231,334, 388, 548

Vizgirdos 229, 230, 387, 546, 548

Vyšniauskai 89, 92, 93, 200, 215

Vyšniauskaitė-Klimčiauskienė Ona 94

Vyšniauskas Jonas 28

Vyšniauskas Juozas 94

Vyšniauskas Vitas-Neris 223

Vytautas 343

Vytautas 382

Vyturys 445, 446, 516

Vlasov 239

Vokietaitis Leonas-Žvejas 504, 505

Volkovickas Juozas 79, 81

Vorošilov 493

Vorov 288

Vosylienė 263

Vosylius 388

Vosylius Antanas-Vilkas 127, 145, 196, 244, 276, 350, 361, 362, 548

Vosylius Jonas-Strazdas 298

Voveriai 306

Voveris Vaclovas-Žaibas 253, 298, 305-309, 312, 321

Z

Z. 391

Zagurskai 516

Zagurskas Petras 516

Zagurskienė Katrė 517

Zaleckas Jonas-Putinas 106

Zaleckas Petras-Dagilis 106

Zaranka Kostas-Bitė 458, 519, 525, 526, 551

Zasimov 118

Zaskevičius Algimantas-Tautvaiša, Bagdonas 332, 333

Zavadskas Juozas-Demokratas 462, 468

Zelenkevičius Andrius 213

Zelenkevičius Kazys 47

Zelenkevičiūtė Marytė 213

Zelenkevičiūtė Nastutė 213

Zasimov 118

Zdanavičius Juozas-Trispalvis 113

Zienius Antanas 175

Zienius Jurgis 85, 175

Zieniūtė Marijona 175

Zimin 291, 360, 361

Zliabinov (Zliabin) 99, 102

Zubarev 278

Zubkov 428

Zujus 120

Ž

Žakevičius Petras-Tautmylis 299

Žakevičius-Žymantas Stasys 300, 376

Žaldaris Juozas-Savanoris?, Topolis 115, 401

Žaldaris Pranas-Šapalas 32, 61, 63, 66, 72, 94

Žalianekienė 94, 95

Žalnierukynas Vytautas-Audrūnas 59, 73, 142-144

Železniakov 211

Želigovskis Liucijus 7, 9

Žemaitienė Anastazija-Aguona 462, 466, 469

Žemaitis 494

Žemaitis Jonas-Kantas 428

Žemaitis Jonas-Vytautas, Žaltys 204, 214, 215, 246, 254-257, 462, 521

Žemaitis Kazimieras 552

Žemaitis Vytautas-Saulius 124, 126, 143

Žemaitis Vytautas-Šermukšnis 136, 292

Žemolochin 483

Žėglaitis Tomas 472

Žibutė 420, 421

Židelevičiūtė (Žiedelevičiūtė) Ieva-Marytė 495

Židko 61

Žilinskas Petras-Šatas 338, 339

Žilinskas Vincas 340, 344

Žilinskas Vladas 330, 376

Žilinskas Vytautas (Vitas)-Genys 317, 318

Žilvitis 71

Žilvitis 477

Žindžius Feliksas-Tigras 98, 100, 101, 151, 247, 294, 295, 317, 329, 381, 455-458, 484, 519, 550

Žindžiuvienė Marija-Tigrienė 484

Žioba Antanas 176

Žioba Jonas-Džiugas, Tėvas 75-77, 83, 337, 340

Žioba Juozas-Bosas 74, 75, 83, 290, 338, 417

Žioba Petras-Bijūnas 185, 186, 238, 516, 545

Žiobienė Adelė 76, 83

Žitkus Jonas-Žalgiris 206

Žiūkas Jonas-Ramunė 206

Žymančius žr. Žakevičius-Žymantas

Žmuida Juozas 176

Žobakas Antanas 340, 341

Žolynas 57

Žukaitienė M. 526

Žukauskai 411

Žukauskas 411

Žukauskas Antanas-Siaubas, Korsaras 105

Žukauskas Jonas 509

Žukauskas Jonas-Garnys 502

Žukauskas Juozas-Kardas? 411-413

Žukauskas Vincas-Agrastas, Radastas? 508, 509, 511, 551

Župikov 476

Žurauskienė Ona 184

Žurkin 61-63, 65

Žvaigždė 400, 401,438

Žvaliauskas 497